

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,,

*Βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις
Ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν*

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20Α
1941

ΥΠΗΡΞΕ ΘΡΑΚΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ;

§ 1. Περί Θρακικῆς τέχνης, τ. ἔ. περί τέχνης γεννηθείσης ἐν τῇ Θράκῃ καὶ ἐξελιχθείσης συμφώνως πρὸς τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα, τὸν βίον, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν πρὸς τὸ καλὸν τάσιν τῶν Θρακῶν 1) νομίζομεν ὅτι οὐδείς λόγος εἶναι δυνατὸν νὰ γείνη. Οἱ Θραῖκες διαμείναντες στάσιμοι ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ τῆς αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ στερούμενοι ἕνεκα τοῦ ὄν διηγόν πρωτογενοῦς βίου καὶ τῶν βαρβάρων τῶν ἐθίμων, ὧν εἶχοντο ἀπρὶξ, δὲν ἐκαλλιέργησαν τὰς καλὰς τέχνας, ὥσπερ δὲν ἐκαλλιέργησαν καὶ τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἐὰν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι παρὰ τισι φύλοισι αὐτῶν, προαχθεῖσι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐν τῷ πολιτισμῷ, ἀνεπτύχθη ἰδέα τις τοῦ καλοῦ καὶ τάσις πρὸς ἐκδήλωσιν αὐτῆς εἴτε ἐν τῇ τέχνῃ εἴτε ἐν τῷ λόγῳ, αὕτη ἀναμφιβόλως ἀπεπνίγη προῶρως ἐν αὐτῇ τῇ γενέσει της ἥδη ὑπὸ τὴν ἐνεργὸν καὶ σαγηνευτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διότι οὗτος εἰσῆρχετο ἀκατάσχετος εἰς τὴν χώραν των διὰ τῶν ἐπὶ τῶν παραλίων πολυαρίθμων Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, πρὸς τὰς ὁποίας οἱ Θραῖκες διετέλουν εἰς διηνεκὴ ἐπικοινωνίαν, μέχρις οὗ ἀπὸ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων ἤρξατο ἕνεκα πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν λόγων ἐπιβαλλόμενος ἐπ' αὐτούς, βοηθοῦντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀποικισμοῦ ἐν τῇ μεσογαίᾳ, ὥστε μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας αἰῶνας βραδύτερον ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς ρωμαιοκρατίας ἐφαίνοντο πλέον ἐξηλληνισμένοι.

Οὐδὲ ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποληφθῇ Θρακικὴ τέχνη καὶ ἡ τῶν προϊστορικῶν μουσολήπτων Θρακῶν, οἵτινες κατὰ τὰς Ἑλληνικὰς παρα-

1) Περί τῶν ἀρχαίων Θρακῶν ἴδε Κ. Μυρτ. Ἄποστολίδου ἐν τοῖς «Θρακικοῖς» τόμ. Α'. (1928) σελ. 70-86, ἐνθα ἐκτίθενται ἐν ἐκτάσει κατὰ τὰ νεώτατα τῆς γνωσσολογίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας πορίσματα ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν παραδεδομένων ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εἰδήσεων καὶ μαρτυριῶν τὰ περὶ τῶν Ἀρίων, εἰς οὓς ἀνήκον ὡς πανάρχαιοι Θρακοφρυγικοὶ λαοὶ οἱ προϊστορικοὶ Θραῖκες, ἡ φυλετικὴ τῶν Θρακῶν συγγένεια μετὰ τῶν προὑπαρχόντων ἐν τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Ἑλλάδι Προελλήνων (Ἑλληνοπελασγῶν) καὶ τῶν Ἰλλυριῶν, τὰ περὶ τοῦ χρόνου καὶ τῶν αἰτίων τῆς μεταναστεύσεως τῶν Θρακῶν, τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ταυτότητος τῶν προϊστορικῶν καὶ ἱστορικῶν Θρακῶν μεθ' ὅλην τὴν ἀντίθεσίν των, ἡ μετὰ τῶν Ἑλλήνων πλησιεστέρα τῶν Θρακῶν συγγένεια, ὁ ἐξελληνισμὸς αὐτῶν, μετὰ τῶν σχετικῶν εἰς τὰ οἰκεία συγγράμματα παραπομπῶν.

δόσεις και μύθους δὲν ἦσαν ἄμοιροι πολιτισμοῦ, ἀφοῦ ἐθεωροῦντο εἰσηγηταὶ τῆς θρησκείας, τῆς ποιήσεως και τῆς μουσικῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα¹⁾ και ὧν ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ἔπεσι μετὰ θαυμασμοῦ μνημονεύονται τεχνουργήματα, οἷον ἀργυρόκηλα ξίφη, πανάργυροι κρατῆρες, περικαλλῆ κύπελλα, χρυσοτέυκτα και ἀργυρότευκτα ἄρματα και ἄλλα²⁾. Αὕτη ἦτο ἡ προελληνική³⁾, ἧς ἡ ἐκ τοῦ Αἰγαίου διὰ τῆς ἑπικρινωνίας εἰσαγωγή ἤρξατο εἰς τὴν Θράκην ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἤδη περιόδου ὑπὸ τῶν κατοικούντων τὴν χώραν Ἀρίων (Πελασγῶν ἢ Ἰλλυριῶν) πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Θρακῶν καταλήψεως αὐτῆς και ἐξηκολούθησεν εἰτα γινομένη ὑπὸ τῶν διαδόχων των Θρακῶν ἀφομοιωσάντων τοὺς προκατόχους των. Τοῦτο διαπιστοῦται ἐκ τῶν προϊστορικῶν τεχνουργημάτων τῶν ἀνευρεθέντων μέχρι τοῦδε μετ' ἀνασκαφῆς και ὄλονεν ἀνευρισκομένων ἐν τε τῇ Θράκῃ και τῇ Μοισίᾳ, μαρτυρούντων ἅμα και τὴν βαθμιαίαν τοῦ πολιτισμοῦ ἐκείνου ἐξέλιξιν κατὰ τὴν νεολιθικὴν, χαλκίνην και ὀρειχάλκινον περίοδον⁴⁾.

1) Ἴδε: G e r h a r d, Ueber Griechenlands Volkstämme und Stammgottheiten, Abhandl. der K. Akad. der Wissenschaften zu Berlin, ἔτ. 1853 — O t. M ü l l e r, Orchomenos.—G i s e k e, Thrakisch-pelagische Stämme.—P r e l l e r, Griechische Mythologie I.—W i l l a m o v i t z, Staat und Gesellschaft an Griechen, ἔκδ. 2, σελ. 17.

2) Ὀ μ ῆ ρ ο υ, Ἰλ. Κ. 438, Ν. 577. Ψ, 808, Ω, 234, Ὀδυσ. Ι, 200 και ἀλαχοῦ.

3) Κατὰ τινες νῦν γνωσολόγους οἱ λαοὶ οἱ δημιουργήσαντες και μεταδόντες τὸν Προελληνικὸν πολιτισμὸν, τ. ἔ. τὸν Αἰγαῖον, Κρητικόν, Τρωικόν και Μυκηναϊκόν ἦσαν Θ ρ α κ ο ἰ λ λ υ ρ ι ο ἶ, τ. ἔ. οἱ π α ν ἄ ρ χ α ι ο ἶ Ἰ λ λ υ ρ ι ο ἶ, ὧν ἡ γλῶσσα προϊμώτατα τοσαύτας μεταβολὰς ὑπέστη, ὥστε σήμερον εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωρισθῇ ὁ Ἰνδογερμανικὸς αὐτῆς χαρακτήρ. Οὔτοι κατελθόντες ἀπὸ βορρᾶ ἐπεξετάθησαν ἀνά τὸ Αἰγαῖον και τὴν Ἑλλάδα και ἀπέκτισαν και τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου. Κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα τὸ κράτος αὐτῶν κατελύθη ὑπὸ τῶν ἐπελθόντων ἀπὸ βορρᾶ βαρβάρων τότε Ἑλλήνων (κάθοδος τῶν Δωριέων), ὧν μοῖρα διελθοῦσα εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν κατέλυσε τὸ κράτος τῶν Χετιτῶν. Οἱ κατακτηταὶ Ἑλληνες ἠνάγκασαν τοὺς Θρακοἰλλυριοὺς (Προέλληνες) νὰ μεταναστεύσωιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνθα εἶχον ἤδη ἀποικίας (Ἐτρούριαν), τοὺς δὲ ὑπολειφθέντας ἀφομοίωσαν. Αὕτη ἡ ἀφομοίωσις συνετέλεσθη κατὰ τὴν σκοτεινὴν ἱστορικὴν Ἑλληνικὴν περίοδον μέχρι τοῦ 850 π. Χ. (τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν μεσαίωνα), ὁπόθεν ἀρχεται ἡ γνησία πλέον Ἑλληνικὴ ἐν τῇ Μεσογείᾳ ἐξέλιξις. Ἴδε G e o r g i e w V l. Die Träger der Kretisch-mykenischen Kultur, ihre Herkunft und ihre Sprache. I. T h e i l: Urgriechen und Urillyrier (Thrako-illyrier), ἐν τῇ ἐπιστηρ. τοῦ ἔθν. πανεπ. Σοφίας, κλάδος ἱστορικοφιλολογικὸς, τόμ. XXXIII, 4, ἔτ. 1936, σελ. 203 κ. ἑξῆς.

4) R. P o p p o w, Γενικὴ ἀνασκόπησις τῶν ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις τῆς Βουλγαρίας περιόδων τοῦ πολιτισμοῦ, βουλγαριστὶ ἐν τῇ Βουλγαρικῇ ἱστορικῇ βιβλιοθήκῃ, τόμ. III, ἔτ. 1928, Sophia, σελ. 4—13.

Οὕτω τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῆς ἀρχαίας Βε-
 ρόης (νῦν Στάρα Ζαγόρας) ἀνευρεθέντα μαρμάρινα εἰδώλια ὁμοιάζουσι
 καταπληκτικῶς πρὸς τὰ τοῦ Αἰγαίου πολιτισμοῦ, ὅπερ δηλοῖ ἢ ὅτι ἐκομι-
 σθησαν ἐκ τῶν Κυκλάδων ἢ ὅτι ἐποιήθησιν ἐν τῷ τόπῳ ἀναπτυχθείσης
 κατὰ ξένην ἐπίδρασιν τῆς πλαστικῆς ἐν τῇ Θράκῃ¹⁾. Ὁ ἐν τῇ περιφε-
 ρείᾳ τῆς Βησσαρίας (νῦν Τατάρ-Παζαρτζικίου) τοῦ ἄνω τοῦ Ἐβρου
 λεκανοπεδίου εὐρεθεῖς ὄρειχάλκινος ἀμφίστομος πέλεκυς οὐδαμῶς διαφέ-
 ρει τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ εὐρεθέντων²⁾. Τὰ ἐνιαχοῦ τῆς βορείου Θράκης καὶ
 τῆς Μοισίας ἀνευρεθέντα ποικιλόμορφα πῆλινα ἀγγεῖα μετὰ σπειροειδῶν
 γραφῶν εἶναι Μυκηναϊκοῦ τύπου³⁾. Οἱ οὐ μακρὰν τῶν Σαράντα ἐκκλη-
 σιῶν εὐρεθέντες κυψελειδεῖς τάφοι (θόλοι)⁴⁾, ὡς καὶ οἱ ὑπὸ τὰ χῶματα
 ἀποκαλυφθέντες ἐσχάτως μετ' ἀνασκαφᾶς λίθινοι τάφοι παρὰ τῷ Μεζέκ
 ἐν τοῖς ἀκραίοις νοτιοανατολικοῖς Βουλγαροελληνικοῖς μεθορίοις (ἐν τῇ
 χώρᾳ τῶν Ὀδρυσῶν)⁵⁾ εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιοι τὴν κατασκευὴν πρὸς τοὺς
 ἐν τῇ Ἀργολίδι Μυκηναϊκοῦς.

Ἡ ἐπίδρασις δὲ αὕτη τοῦ Προελληνικοῦ (Μυκηναϊκοῦ) πολιτι-
 σμοῦ ἐν τῇ τέχνῃ φαίνεται ὅτι ἐξηκολούθησεν ἐν τῇ Θράκῃ ὑφι-
 σταμένη καὶ μετὰ τὸν ἐξαφανισμὸν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι διὰ τῆς κα-
 θόδου τῶν Δωριέων (Ἑλλήνων), διότι εὐρεθέντα ἐν τάφοις-τύμβοις
 κτερίσματα τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος οὐδαμῶς διαφέρουσι τῶν Μυκηναϊ-
 κῶν. Οὕτως ἐν τινι παρὰ τῷ Αἴμφ κόμῃ οὐ μακρὰν τῆς κομοπόλεως Πα-
 ναγιούριστε (Πανηγυράκιον) εὐρέθη ὄρειχάλκινον ξίφος τύπου καὶ τέχνης
 Μυκηναϊκῆς⁶⁾, δύο δὲ χρυσᾶ διαδήματα, ὧν τὸ μὲν εὐρέθη ἐντὸς χῶμα-
 τος παρὰ τῇ κόμῃ Ἐξέροβο, τὸ δὲ παρὰ τῇ πόλει Τσιρπὰν ἐν τῷ ἄνω
 τοῦ Ἐβρου λεκανοπεδίῳ ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἐν τοῖς Μυκηναϊκοῖς τῆς
 Ἑλλάδος τάφοις εὐρεθέντα⁷⁾. Ὡσαύτως ἐντὸς τάφου (χῶματος) ἀνασκα-

1) Τοῦ αὐτοῦ, *Idoles en marbre préhistoriques trouvés en Bulgarie*
Bulletin de l'inst. archéol. Bulg. τόμ. III, ἔτ. 1925, Σοφία, σελ. 108 κ. ἔξ.

2) G. K a z a r o w, Ἡ Βουλγαρία ἐν τῇ ἀρχαιότητι, βουλγαριστί, Σοφία,
 I, ἔτ. 1926, σελ. 14.

3) R. P o p p o w, ἐνθά ἄνωτ. σελ. 11.

4) G. K a z a r o w, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 14.—Χρ. Τσοῦντα, ἡ προϊστορι-
 κὴ Θράκη, Θρακικὴ ἐπετηρίς, ἔτ. 1897, Ἀθήναι, σελ. 233.—H a s l u k W. T.
Thracian Tholos-Tumb, ἐν τῷ *The Annual of the British School Athens*, XVII
 session 1910—1911, σελ. 76.

5) B. F i l o w, οἱ παρὰ τὸ Μεζέκ θολωτοὶ τάφοι, βουλγαριστί, *Bull. de*
l'inst. archéol. Bulg. τόμ. IX, ἔτ. 1937, σελ. 1 κ. ἔξῃς.

6) M. S c h m i d t, *Zeitschrift für Ethnologie*, ἔτ. 1912, σελ. 243

7) B. F i l o w, *Bull. de la société archéol. Bulg. Sophia*, τόμ. III, σελ. 206
 καὶ 217.

φέντος εὐρέθη ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ νεκροῦ χρυσῆ προσωπίς οὐχὶ διάφορος τῆς Μυκηναϊκῆς ¹⁾). Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ θολωτοὶ παρὰ τῷ Μεξέκ τάφοι ἀνάγονται εἰς τὸν V π. Χ. αἰῶνα, ἂν κρίνη τις ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς εὐρημάτων, οὐδενὸς αὐτῶν ἀνερχομένου εἰς προγενεστέρους χρόνους ²⁾).

§ 2. Ἡ εἰς τοὺς Θρακῆς εἰσαγωγή τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης φαίνεται ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἤδη π. Χ. αἰῶνος, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν Ἑλληνικὸν τύπον ἔχόντων νομισμάτων τῶν βασιλέων των (Ὀδρουσῶν) ³⁾ καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς τύμβοις ἐπισήμων Θρακῶν συγκατορωρυγμένων κτερισμάτων Ἑλληνικῆς προελεύσεως. Ὡσαύτως ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων μέχρι σήμερον μνημείων ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος μέχρι τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου μ. Χ. οὐ μόνον ἐν ταῖς παραλλοῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσιν (ἀποικίαις καθαραῖς Ἑλληνικαῖς) καὶ ἀπὸ τοῦ πρώτου μ. Χ. αἰῶνος ἐν ταῖς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ἰδρυθείσαις ἢ ἀνιδρυθείσαις τοιαύταις ἐν τῇ μεσογαίᾳ (Τραϊανοπόλει, Πλωτινιόπολει, Ἀδριανουπόλει, Φιλίππουπόλει, Τραϊανῆ Ἀγούστη, Σερδικῆ, Πανταλία, Μαρκιανουπόλει, Νικοπόλει πρὸς Ἴστρω, Νικοπόλει πρὸς Νέστω κτλ.), ἐν αἷς ἔθαλλεν ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ Ἑλληνικὸς βίος, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὑπαίθρῳ χώρῳ, ὅπου οἱ Θρακῆς ἦσαν ὅλως ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀμειγεῖς, φαίνεται ὅτι πάντα τὰ τε ἀρχιτεκτονικὰ καὶ πλαστικὰ ἔργα εἶχον τὸν τύπον τῆς Ἑλληνικῆς ἢ Ἑλληνορωμαϊκῆς τέχνης.

Ἐκ τούτου ἐπεται ὅτι τῶν μὲν καλλιμαρμάρων ναῶν καὶ τῶν λοιπῶν δημοσίων κτιρίων (στοῶν, θεάτρων, ἀγορῶν, σταδίων, κρηνῶν), ὧν λείψανα ἀπὸ τῆς ρωμαιοκρατίας ἀπεκαλύφθησαν ἐνιαχοῦ, Ἕλληνες ἦσαν οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ τεχνῖται, τῶν δὲ πλαστικῶν ἔργων τὰ μὲν ἀριστουργήματα εἰσήχθησαν ἐξ Ἑλλάδος ἢ ἐποιήθησαν ἐπὶ τόπου ὑπὸ Ἑλλήνων γλυπτῶν, τὰ δὲ βαναυσουργήματα ὑπὸ Θρακῶν προφανῶς, στερουμένων καλαισθησίας, κατὰ τύπον ἢ κατὰ πρότυπα Ἑλληνικά. Οὕτω καὶ αὐτὰ τὰ ἀνάγλυφα τὰ ἔχοντα παραστάσεις εἰλημμένας ἐκ τῆς λατρείας καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἐν γένει βίου τῶν Θρακῶν, τ. ἔ. τὰ ἀναφερόμενα ἀμέσως εἰς τὸν ἐθνικὸν των χαρακτῆρα, δὲν διαφέρουσι τῶν συγχρόνων ἔργων τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἑλ-

1) G. K a z a r a w, ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ, βουλγαριστί, Sophia, σελ. 13.—Ἴδε προσωπίδας Δ' καὶ Ε' τάφου Μυκηναίων ἐν τῷ κεντρικῷ μουσεῖῳ Ἀθηνῶν.

2) B. F i l o w, Bull. de l'inst. archéol. Bul. τόμ. IX, σελ. 100 : ἐξῆς.

3) Πλήρη συλλογὴν τῶν μέχρι τοῦδε εὐρεθέντων νομισμάτων τῶν Θρακῶν βασιλέων μετὰ τῶν ἐκμαγείων αὐτῶν ἐξετύπωσεν ὁ N. M o u c h m o w, πρῶην διευθυντῆς τοῦ νομισματικοῦ τμήματος τοῦ μουσείου Σοφίας, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Les monnaies des rois Thraces* ἐν τῷ *annuaire de la Bibliothèque nat. à Plovdiv*, ἔτ. 1926.

ληνορωμαϊκῆς τεχνοτροπίας, καίπερ ὑπὸ Θρακῶν πεποιημένα, ὡς ἐκ τῆς βαναυσουργίας των καταδηλοῦται, καθὼς λ. χ. εἶναι τὰ κατὰ ἑκατοντάδας ἀνευρεθέντα ἀναθηματικὰ τοῦ Θρακῆς Ἰπέως¹⁾ — τοῦ Κυρίου Ἡρώως, καὶ τὰ τοῦ Διδὸς Ζβελσθούρδου, τῶν τριῶν Νυμφῶν, τοῦ Βάκχου καὶ τῆς συνοδείας του²⁾, τῶν θεῶν τῆς ὑγείας καὶ ἄλλων καὶ τῶν νεκροδείπνων (θεοξενείων).

§ 3. Ἄλλ' ἢ Ἑλληνικὴ τέχνη ἐπέλαμπεν ἰδίως ἐπὶ τῶν καλλιμαρμάρων ναῶν καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀγαλμάτων τῶν θεῶν ἐν ταῖς ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Θράκης Ἑλληνικαῖς καὶ βραδύτερον ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐν ταῖς Ἑλληνορωμαϊκαῖς τῆς ἐνδοχώρας πόλεσιν. Αἱ ἐπὶ τῶν νομισμάτων πολλῶν πόλεων παραστάσεις ναῶν τετραστύλων, ἑξαστύλων καὶ πολυστύλων μετὰ ἢ ἄνευ ἀγάλματος τῶν θεῶν αὐτῶν δηλοῦσιν ἀναντιρρήτως ὅτι οἱ τε ναοὶ καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν τῶν ἦσαν τὸ ἀγλαίσμα τῶν πόλεων καὶ ὡς τοιοῦτοι ἀπεικονίζοντο καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἐξ ὑπερφανείας πρὸς διαφήμισιν. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι ἡ Μαρώνεια, ἡ Τόπηρος, ἡ Ἀπολλωνία, ἡ Ἀγχιάλος, ἡ Διονυσόπολις, ἡ Ἀθριανούπολις, ἡ Φιλίππουπολις, ἡ Τραϊανὴ Ἀγγοῦστα, ἡ Πανταλία καὶ ἄλλαι εἶχον μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, ὧν τινων λείψανα (κίονες, κιονόκρανα, ἐπιστύλια, θριγκοί, φανώματα, ἰδίως ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀντωνίνων, ὅποτε ἀνέθαλεν ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη ἐν ὅλῃ τῇ χάριτί της) ἀπεκαλύφθησαν.

Ἐσαύτως ἐκ τῶν νομισμάτων ἐνίων πόλεων εἰκάζεται ἀσφαλῶς ὅτι αὐταὶ ἐκέκτηντο ἀντίτυπα ἔργων τῶν μεγάλων γλυπτῶν τῶν κλασσικῶν χρόνων, διότι οἱ ἐπ' αὐτῶν ἀπεικονιζόμενοι κατὰ τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συνήθειαν θεοὶ ἔχουσι τὸν τύπον γνωστῶν ἡμῖν ἀγαλμάτων ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης ἢ πρὸς Ἱστρω Νικόπολις λ. χ. εἶχεν ἀντίτυπα τοῦ ἐν Παρίῳ περιφήμου Ἐρωτος καὶ τοῦ σαυροκτόνου Ἀπόλλωνος τοῦ Πραξιτέλους, ὧν τὸ πρῶτον ἐν ταῖς γενομέναις οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀνασκαφαῖς ἀπεκαλύφθη ἀκέφαλον δυστυχῶς καὶ κατάκειται νῦν ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Σοφίας. Ἡ Πανταλία καὶ Ἀγχιάλος εἶχον ἀντίτυπα τοῦ πασιγνώστου Ἐρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους τοῦ ἀνευρεθέντος ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ἡ Μαρ-

1) Περὶ τῆς κατὰ διαφόρους τρόπους παραστάσεως τοῦ Θρακῆς Ἰπέως ἐν τῇ τέχνῃ ἴδε Κ. Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, περὶ τοῦ Θρακῆς Ἰπέως ἢ τοῦ κυρίου Ἡρώως §§ 5 καὶ 6, σελ. 12—14 ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ Θρακ. Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θεσσαυροῦ, τόμ στ' ἐτ. 1939—40.

2) Ὁ Θρακικὸς Ζεὺς Ζβελσθούρδος παρίσταται ἀκριβῶς ὡς ὁ Κεραύνιος Ζεὺς, οὗ χάλκινον Φειδιακὸν ἀγαλμα ἐν τῷ κεντρικῷ τῶν Ἀθηνῶν μουσεῖῳ, αἱ τρεῖς Νύμφαι παρίστανται κατὰ τὸ σύμπλεγμα τῶν τριῶν Χαρίτων. Σκηναὶ Βακχικῆς συνοδείας ἰδὲ παρὰ D o b r u s k y ἐν τῷ Sbornik, τόμ. XVI, ἐτ. 1900, σελ. 90—91, ἀρ. 11 καὶ 12 καὶ Νεκροδείπνα παρὰ Kalinka, Antike Denkmäler in Bulgarien, σελ. 215 ἀρ. 268 καὶ ἀλλαχοῦ.

κιανούπολις εἶχεν ὡσαύτως ἀντίτυπα τοῦ Λυκείου Ἀπόλλωνος τοῦ Πραξιτέλους καὶ τοῦ Ἑρμοῦ ὑποδένοντος τὰ σανδάλιά του τοῦ Λυσιόπου ἢ τῆς σχολῆς αὐτοῦ. Καὶ ἡ Φιλιππούπολις εἶχεν ἀντίτυπα τοῦ τε σαυροκτόνου καὶ τοῦ Λυκείου Ἀπόλλωνος τοῦ Πραξιτέλους¹⁾ καὶ τοῦ Ἡρακλέους τοῦ Λυσιόπου.

Ἡ ἐπὶ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ Ἀπολλωνία (Σφζόπολις) εἶχε τὸ κολοσσιαῖον τοῦ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα, ἔργον τοῦ περιφήμου Καλάμιδος, ὅπερ ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Μ. Λούκουλλος κυριεύσας τὴν πόλιν μετεκώμισεν εἰς τὴν Ρώμην κατὰ τὸν Στράβωνα²⁾ καὶ ἀνέστησεν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ πόλει ἀνευρέθη καὶ ἐπιτύμβιος ἀνάγλυφος ἀνδρομήκης στήλη, κάλλιστον ἔργον τοῦ ἔκτου π. Χ. αἰῶνος, ὅμοιον καὶ ἐφάμιλλον, βέλτιον δ' ἐπεξεργασμένον τῆς ἐν τῷ κεντρικῷ τῶν Ἀθηνῶν μουσεῖῳ κειμένης ἐξ Ὀρχομενοῦ στήλης, ἔργου τοῦ Ἀλεξήνορος. Ἀναμφιβόλως καὶ τοῦτο τὸ λαμπρὸν τῆς πλαστικῆς ἔργον, ὅπερ κοσμεῖ σήμερον τὸ μουσεῖον τῆς Σοφίας, ἐκομίσθη ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως στηθῆ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ δοκιμωτάτου καὶ δικαιοτάτου τῶν Ἀπολλωνιατῶν Ἀνάξανδρου³⁾. Ὡσαύτως ἐξ Ἀττικῶν ἐργαστηρίων ἐξῆλθον ἢ κατ' Ἀττικά πρότυπα ἐποιήθησαν ἐπὶ τόπου καὶ τὰ ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου καλλιτεχνικὰ ἐπιτύμβια γλυπτὰ τύπου ἀποχωρισμοῦ καὶ μεγέθους τῶν ἐν τῷ κεντρικῷ τῶν Ἀθηνῶν μουσεῖῳ κατακειμένων, ἅτινα ἡ αὐτοκρατορικὴ Ρωσικὴ ἀποστολὴ μετ' ἄλλων ἀρχαίων εὐρημάτων ἀπεκόμισεν ἐκ Ναυλόχου καὶ Μεσημβρίας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ρώσων τοῦ 1829—30 εἰς τὴν Θράκην⁴⁾.

§ 4. Ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς καθημερινῆς χρείας σκεύη καὶ ἀγγεῖα, τὰ τε εὐτελεῆ καὶ πολύτιμα, ἐκ τε πηλοῦ καὶ μετάλλων πεποιημένα, οἷον ὕδρια, ἀμφορεῖς, κρατῆρες, λάγνηοι, κύπελλα, φιάλαι, ρυτά, λήκυθοι, ἀλάβαστρα, λυχνῖαι, λυχνοστάται, ὕδροχοοί, δοχεῖα καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια, ὡσπερ καὶ

1) Ἴδε Β. F i l o w, Ἀρχαιολογικοὶ παραλληλισμοί, βουλγαριστί, ἐν τῷ Sbornik. τόμ. XXVI, ἔτ. 1910, σελ. 30 κέξῃς καὶ Ἀρχαῖα γλυπτὰ ἐν Φιλιππουπόλει, βουλγαριστί ἐν τῷ Annaire de la Bibliothèque nat. à Plovdiv, ἔτ. 1925, σελ. 111 κέξῃς.

2) Σ τ ρ ᾶ β ω ν ο ς, VII, 6, 1.

3) Ἐπὶ τοῦ κάτω περιθωρίου τῆς στήλης ἀναγινώσκεται τότε τὸ ἐπιτύμβιον ἔλεγεῖον :

Ἐνθάδ' Ἀνάξανδρο[ς] ἀ|νῆ[ρ] δοκιμώτατος ἀστῶν
κε[ῖ]τα|ι ἀμώμητο[ς] ε[ἰ]έρμα λα[χ]ίων θανάτου.

Ἴδε τὴν εἰκόνα παρὰ K a l i n k a ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 261, ἀρ. 383. Ἐπιθι καὶ τὰ τοῦ F i l o w, ἐνθ' ἄνωτ.

4) S a y g e r et D e s a r n o d, Album d'un voyage fait en Turquie 1829—30, Paris, ἀρ. 11. Ἰκανὰ τῶν τοιούτων γλυπτῶν ἐπιτυμβίων, ὁμοίου τύπου, ἀλλὰ τέχνης ὑποδεεστεράς, περισυλλεγέντων ἐκ τῶν Παρευξείνειοποντιῶν ἀποικιῶν κέκτεται τὸ μουσεῖον τῆς Βάρνης (Ὀδησοῦ).

τὰ ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ ἄλλων μετάλλων κοσμήματα, οἷον περιδέροια, ἐνώτια, δακτύλιοι μετὰ πολυτίμων λίθων καὶ ψηφίδων, ψέλλια, πόρπαι, περόναι, περιάπτα, διαδήματα καὶ λοιπὰ καὶ τὰ ἄλλα κομψοτεχνήματα, οἷον κάτοπτρα ἀπλᾶ ἢ μετ' ἐγγλύφων ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας παραστάσεων, πλαγγόνες (Ταναγραῖαι κόραι), ἀγαλματίδια καὶ λοιπὰ ἦσαν πάντα ἀνεξαιρέτως Ἑλληνικῆς καὶ βραδύτερον Ἑλληνορωμαϊκῆς τέχνης. Εἰσεκομίζοντο δὲ ἐξ Ἑλλάδος διὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ἢ ἐτεχνουργοῦντο ἐν τῷ τόπῳ ὑπὸ Ἑλλήνων τεχνιτῶν, τὰ δὲ ἀτεχνῆ ὑπὸ Ἰθαγενῶν κατὰ βάρβαρον ἀπομίμησιν Ἑλληνικῶν προτύπων, ὡς προδήλως διαπιστοῦται ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντων πολλαχοῦ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μοισίας.

Τοιαῦτα λ. χ. εἶναι καὶ τὰ τοῦ ἀργυροῦ θησαυροῦ τῆς κόμης Βουκιοντσί, κειμένης νοτιοδυτικῶς τοῦ Ορεχονο ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, ὅστις ἀνωρύχθη τῷ 1925 καὶ σύγκειται ἐκ πορπῶν, ἀλύσεων, κοσμημάτων καὶ δύο ἀργυρῶν ἀγγείων διακοσμητῶν διὰ γλυφῶν καὶ ἀναγλύφων παραστάσεων, διότι φαίνεται ὅτι ὡς πρότυπα τῶν κοσμημάτων διετέλεσαν ἔργα Ἑλληνικῆς τέχνης, ἀπομιμηθέντα ὑπὸ Ἰθαγενῶν τεχνιτῶν βαρβαροτρόπως¹⁾.

§ 5. Ἀξιοσημεῖωτα τῶν εὑρεθέντων μέχρι τοῦδε κλασσικῆς Ἑλληνικῆς τέχνης εἶναι τὰ προσελθόντα ἐξ ἀνασκαφῶν ἀπὸ τοῦ 1925 καὶ ἐξῆς συστάδος χωμάτων—τύμβων παρὰ τῇ κόμῃ Δουβανλί βορείως τῆς Φιλιππουπόλεως πρὸς τὸν Αἴμον. Πάντα εἶναι κτερίσματα ἀναγόμενα εἰς τὸν πέμπτον π. Χ. αἰῶνα, κατάκεινται δὲ νῦν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τὸ τῆς Σοφίας. Ἐκ λιθοκτίστου ἰσοδομικῶς τάφου ἐπισήμου Θράσσης ἐντὸς τοῦ χώματος Κούκοβα—μογκίλα προῆλθον χρυσοῦν ἔλλειψοειδὲς διάδημα μετ' ἀπλοῦ διακόσμου, χρυσᾶ ἐλάσματα ἔχοντα σχῆμα ἰχθύων, χρυσῆ πυξίς, χρυσοῦν ἐνώτιον καὶ ψέλλιον, χρυσοῦς δακτύλιος, χρυσᾶ περιδέροια καὶ ποικίλα κοσμήματα, ὄρειχάλκιναι ὕδρια, ἀλάβαστρα, κύλικες καὶ φιάλαι κεράμειοι μετὰ λαμπροῦ μέλανος χρώματος, εἰς τὸν πυθμῆνα μᾶς τῶν ὀποίων ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφή ΙΠΠΟΜΑΧ(Ο)Σ, δύο ἀργυρᾶ ἀμφίωτα ἀγγεῖα, ὧν τὰ ὦτα ἔχουσι μορφήν δρακόντων, τοῦ ἐτέρου ὠτὸς χρησιμεύοντος καὶ ὡς στομίου, διότι ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ ἀγγείου ὑπάρχει ὀπή εἰς τὸ μέρος τῆς προσκολλήσεως, ἡ δὲ βῆσις αὐτῶν εἶναι κεκοσμημένη δι' ἀνθεμίων καὶ ἐπικεχρυσωμένη²⁾.

1) Ἴδε, R. P o p p o w, ὁ ἀργυροῦς ἀπὸ τῆς κόμης Βουκιοῦτσι θησαυρός, βουλγαριστί, ἐν τῷ *Annuaire du musée nat. à Sophia*, σελ. 1—22.

2) B. D i a k o v i t c h, un tombeau antique à Koukouva Moguila près du village de Douvanly, ἐν τῷ *Bull. de l'inst. archéol. Bulg.* τόμ. III, ἔτ. 1925, σελ.

Ῥσαύτως ἐκ παρομοίου τάφου ἀνδρὸς ἐντὸς τοῦ χώματος Βάσοβα—μογκίλα προῆλθον ὄρειχάλκινος δίωτος ὑδρία διακόσμητος, ἀργυροῦν δίωτον ἀγγεῖον, ἀργυρᾶ ὀμφαλωτὴ φιάλη μετὰ κεχαραγμένης ἐπὶ τῆς ἐπιγραφείας τῆς ἐντέχνως παραστάσεως ἀρματοδρομίας, ἀργυρᾶ δίωτος ἐπίχρυσος κύλιξ μετὰ κεχαραγμένης ἱππευτρίας, πιθανῶς τῆς Σελήνης, ἀργυροῦν ρυτόν, ἀργυροῦν κύπελλον, ἐφ' ἐκάστου ὧν ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφή ΔΑΔΑΛΕΜΕ, Ἀττικὴ ἐρυθρόμορφος ὑδρία μετὰ παραστάσεως θεοξενείων τῶν Διουσκούρων καὶ τῶν ὀνομάτων ΚΟΜΟΣ—ΚΟΑΣ καὶ ἐτέρα τοιαύτη μετ' ἐφθαρμένων παραστάσεων μορφῶν¹⁾.

Ῥσαύτως ἐκ τάφου μὴ ἐκτισμένου γυναικὸς ἐντὸς τοῦ χώματος Μουσοβίτσα—μογκίλα προῆλθον χρυσοῦν ἐπιστήθιον ἔλασμα διακόσμητον ἐν τῇ περιφερείᾳ του, τρεῖς χρυσαῖ τοξοειδεῖς πόρπαι, δύο χρυσαῖ ἀλυσοειδῆ περιδέραια, εἴκοσι σφαιροειδεῖς χρυσοῖ κόκκοι περιδεραίου, δεκαεννέα Ῥσαύτως χρυσοῖ μαργαρίται (πολυγωνικὰ κοσμήματα) πιθανῶς ἐκ τοῦ αὐτοῦ περιδεραίου, δέκα χρυσαῖ κυκλοτερῆ ἐνώτια, δύο ἔτερα ἄλλης μορφῆς, ἀρχαϊκὸν Ἑλληνικὸν ὄρειχάλκινον κάτοπτρον, τὸ ἄνω μέρος κεραμείου ἀγαλματίου γυμνῆς γυναικὸς, Ἀττικὸς μελανόμορφος κεράμιος ἀμφορεύς, ἐφ' οὗ παράστασις τοῦ ἀγῶνος τοῦ Θησέως πρὸς τὸν Προκρούστην καὶ Διονυσιακῆς σκηνῆς, δίωτος κύλιξ, ἄνωτος κύαθος καὶ κάλπις, ὑάλινοι οἰνοχοαί, ἀλαβάστρινοι λήυθοι καὶ ἄλλα ἐκ διαφόρου ὕλης²⁾.

Ῥσαύτως ἐκ τάφου ἀνδρὸς ἐκτισμένου διὰ μεγάλων τετραπλεύρων λίθων ἐντὸς τοῦ καλουμένου Μεγάλου χώματος προῆλθον χρυσοῦς δακτύλιος ἐπὶ τῆς ψηφίδος οὗ ἱππεὺς καλπάζων κεχαραγμένος, περὶ ὧν ἡ ἐπιγραφή ΣΚΥΘΟΔΟΚΟ, ἀργυροῦς κἀνθαρος μετὰ κεχαραγμένης καὶ ἐπικεχρωσμένης παραστάσεως ἐνθεν μὲν Μαινάδος κρατούσης ἐν ταῖς χερσὶ νεβρόν καὶ Διονύσου, ἐνθεν δὲ Μαινάδος ὀρχουμένης καὶ γέροντος Σατύ-

111 καὶ ἐξῆς καὶ Β. F i l o w, αὐτόθι, τόμ. IV, ἐτ. 1926—1927, σελ. 27—60. Κατ' αὐτὸν εἶναι ἐξόχου Ἑλληνικῆς τέχνης εἰσαχθέντα ἐξ Ἰωνίας. Ἴδε καὶ Κ. Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, Ἐπιτύμβιον Χρ. Τσοῦντα Θρακ. Ἀρχείου, τόμ. Ζ' ἐπίμετρον 1940, Περὶ χωμάτων καὶ τάφων, σελ. § 7, ιε'.

1) I v a n V e l k o v, Grabhügelfunde aus Duvanlii, ἐν τῷ Bull. de l'inst. archéol. Bulg. τόμ. VI, ἐτ. 1930—31, σελ. 1—44. Ῥσαύτως F i l o w—V e l k o w ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἐν τῷ Jahrbuch des Deutsch. archéol. Inst. τόμ. XLV, ἐτ. 1930, σελ. 281—322. Ἴδε καὶ Κ. Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, ἐνθ' ἄνωτ. σελ.

§ 7. Τὸ Δ α δ α λ έ μ ε εἶναι καθ' ἡμᾶς πτώσεως δουκῆς ἀντὶ τοῦ Δ α δ α λ έ μ ε ι τῆς διφθόγγου εἰ γραφομένης διὰ τοῦ ε κατὰ τὸ ἀρχαϊκὸν ἀλφάβητον, ὡς περὶ τὸ ω γράφεται διὰ τοῦ ο ἐν τοῖς ὀνόμασι τῶν θεοξενείων Κ ῶ μ ο ς καὶ Κῶας. Τὸ ὄνομα Δ α δ α λ έ μ η ς ἐκ τοῦ δᾶς-δαδὸς (δαίω) καὶ ἄ λ ε μ ὀ ς (κόμβος).

2) I v a n V e l k o w καὶ F i l o w—V e l k o w ἐνθ' ἄνωτ. Ἴδε καὶ Κ. Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. § 7, κς'.

ρου μεθ' ἱππείου οὐραῖς κρατοῦντος θύρσον, ἕτερος ὁμοίος ἄνευ παραστάσεων, ἐντυπα ἀνάγλυφα κοσμήματα ἐξ ἀργυρῶν κεχρυσωμένων ἐλασμάτων, ὄρειχάλκινος ὑδρία, σιδηροῦν ξίφος μετὰ ἐξ ἑλεφαντόδοντος λαβῆς Ἑλληνικοῦ τύπου, πρὸς δὲ καὶ χρυσᾶ πλακοειδῆ λεπτὰ ἐπιστήθια διακόσμητα δι' ἐντύπων ροδάκων καὶ στιγμῶν οὐχὶ καλῆς τέχνης ἢ δι' ἐντύπων γεωμετρικῶν σχημάτων¹⁾).

Ὡσαύτως ἐκ τάφου γυναικὸς ἐν βόθρῳ ἐντὸς τοῦ καλουμένου χώματος τοῦ Ἀμαξηλάτου προήλθον χρυσοῦς δακτύλιος ὁμοίος τῷ προειρημένῳ μετ' ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς ψηφίδος του ΗΥΣ ΜΕΖΗΝΑΙ, χρυσοῦν ἐξ ἐλάσματος ἐπιστήθιον διακόσμητον οὐχὶ καλῆς τέχνης, χρυσοῦν περιδέριον συγκείμενον ἐκ 17 σφαιροειδῶν κούφων ἐξαρτημάτων ἐπεξεργασμένων, 19 χρυσᾶ λιθάδια πιθανῶς ἀνήκοντα εἰς τὸ αὐτὸ περιδέριον, 6 χρυσᾶ μνησοειδῆ ἐνώτια ἐξόχου τέχνης, 2 χρυσᾶ ἐλικοειδῆ ἐνώτια ὁμοίας τέχνης, ἀργυροῦν ἄνωτον ἀγγεῖον, ἀργυρᾶ λάγνης, ὄρειχάλκινον κάτοπτρον, ὄρειχάλκινον περιάπτον, Ἀττικὴ ἐρυθρόμορφος ὑδρία μετὰ παραστάσεως σκηνηῆς ἀπὸ γυναικωνίτου τύπου τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους, κύλιξ, ἀλάβαστρον καὶ ἄλλα κοσμήματα καὶ σκευή²⁾).

Μνημονευτέα ὡσαύτως τὰ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος προελθόντα ἐκ περιτετοιχισμένου λίθοις τάφου ἀνδρὸς πολεμιστοῦ ἐντὸς χώματος παρὰ τῇ κώμῃ Βρέξοβο βορείως τῆς Φιλιππουπόλεως, ἀνασκαφέντος τῷ 1934, χρυσοῦν ἐπιστήθιον ἔλασμα, χρυσοῦς δακτύλιος μετὰ ψηφίδος ἐξ ἀγάλτου λίθου, ἐφ' ἧς κεχαραγμένος λέων, ἀργυροῦν κύπελλον, ἀλάβαστρον, πελίκη ἐρυθρόχρους Ἀττικὴ, ἐφ' ἧς ἀπεικόνισις κιθαριστοῦ (ἀοιδοῦ) στεφανομένου ὑπὸ τεσσάρων περωτῶν Νικῶν μετὰ τῶν ἀρχαϊκῶν ἐπιγραφῶν: ΑΛΚΕΜΑΧΟΣ ΚΑΛΟΣ ΝΙΚΗ· ΠΑΝΑΘΕΝΑΟΙ(Σ), ΝΕΜΕΟΙΣ, ΜΑΡΑΘΟΝΙ, ΙΣΘΜΟΙ, αἰχμαὶ βελῶν καὶ ἀκοντίων καὶ ἄλλα³⁾).

1) B. F i l o w, Neuentdeckte thrakische Hügelgräber von Duvanlii, ἐν τῷ Bull. de l'inst. archéol. Bulg. τόμ. VII, ἔτος 1932—33, σελ. 217—247. Καὶ K. M u r t. Ἀποστολίδου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. § 7, λα'. Τοῦ Σκυθοδόκου ἀντὶ Σκυθοδόκου κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν γραφὴν τοῦ οὐ δηλουμένου διὰ τοῦ ο.

2) B. F i l o w, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 252—276 K. M u r t. Ἀποστολίδου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. § 6, λγ'. Ἡ ὕς Μεζήνα ἢ μῶλλον Μεζηνᾶ, τ. ἔ. ὁ Ἡ ὕς προσφέρει τὸν δακτύλιον τῇ Μεζήνα ἢ τῇ Μεζηνᾶ. Τὸ δεύτερον ὄνομα Θρακικόν, τὸ πρῶτον ἀπαντῶν, ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἀρχαικώτατον ἑλληνικόν, ἐξ οὗ φαίνεται ἡ ἀρχαιότης ἐπιμειξία Ἑλλήνων μετὰ Θρασῶν. Ἀναμφιβόλως ὁ εὐείδης καὶ λεπτὸς τοῦς τρόπους Ἑλλήνων Ἡ ὕς (ὄνομα καὶ πρᾶγμα) προσεῖλκυσε τὴν ἀγάπην τῆς ἑαυτοῦ Θρασκῆς Μεζηνᾶς, ἦν συνεξεύχθη.

3) I v a n V e l k o w, Grabhügel funde aus Bresovo, ἐν τῷ Bull. de l'inst. archéol. Bulg. τόμ. VIII, ἔτ. 1934, σελ. 1—17. Τὰ εὐρήματα κατακείνται ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Φιλιππουπόλεως. Ἴδε καὶ K. M u r t. Ἀποστολίδου, ἐνθ' ἄνωτ.

Ἐν γένει δὲ εἰρήσθω ὅτι πάντα τὰ ἐν τοῖς τάφοις τῶν χωμάτων εὐρεθέντα κτερίσματα τῆς τε πηλοπλαστικῆς καὶ τῆς μεταλλικῆς κοσμηματοουργίας ἀπὸ τοῦ 5ου π. Χ. μέχρι τοῦ 4ου μ. Χ. αἰῶνος εἶναι Ἑλληνικῆς καὶ Ἑλληνορωμαϊκῆς τέχνης εἴτε ἐξ Ἑλλάδος κομισθέντα εἴτε ἐν τῷ τόπῳ κατὰ μίμησιν ποιηθέντα ¹⁾). Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐν τῇ κυρίως Θράκῃ τεχνουργημάτων, περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ ἐκείθεν τοῦ Αἴμου, δηλ. τῇ Μοισίᾳ εὐρεθέντων καὶ εἰς τὸν δεύτερον καὶ τρίτον μ. Χ. αἰῶνα ἀναγομένων ὁ Filow νομίζει ὅτι προέρχονται ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀποικίας *Ratiaria*, κέντρου τότε κατ' αὐτὸν πλουσίου κοσμηματοουργίας, προμηθευομένης τὸν χρυσὸν ἐκ τῶν μεταλλείων τῆς Τρανσυλβανίας καὶ τῆς Δαλματίας. Εὐρίσκει δὲ ὅτι ἡ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἀσκουμένη τέχνη διετελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Συριακῆς τεχνουργίας, τ. ἔ. εἶχεν ὡς πρότυπα Συριακὰ ἔργα, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς γενομένης συγκρίσεως ²⁾). Ἀλλὰ καὶ τούτου οὕτως ἔχοντος πάλιν ἡ γενομένη Συριακὴ ἐπίδρασις ἐγένετο ἐπὶ τέχνης Ἑλληνικῆς ἢ Ἑλληνορωμαϊκῆς καὶ οὐχὶ Θρακικῆς.

§ 6. Μὴ ὑπαρχούσης λοιπὸν Θρακικῆς τέχνης, οὐδὲ μνημεῖα αὐτῆς ὑπάρχουσιν ἄρα ὁ ἀπὸ τινος χρόνου καθιερωμένος ἐπιστημονικὸς ὄρος *Θρακικὴ ἀρχαιολογία καὶ Θρακικαὶ ἀρχαιότητες* δέον νὰ ἐκλαμβάνηται οὐχὶ ὑπὸ τὴν κυριολεκτικὴν του ἔννοιαν, ὥσπερ ὁ ὄρος *Αἰγυπτιακὴ ἢ Ἀσσυριακὴ ἢ Ἑλληνικὴ ἢ Ῥωμαϊκὴ ἀρχαιολογία ἢ Αἰγυπτιακὴ ἢ Ἀσσυριακὴ ἢ Ἑλληνικαὶ ἢ Ῥωμαϊκαὶ ἀρχαιότητες*. Ὁ ὄρος *Θρακικὴ ἀρχαιολογία* εἶναι γεωγραφικὸς καὶ οὐχὶ ἐθνικὸς, διότι σημαίνει τὴν ἐπιστήμην τὴν ἀσχολουμένην περὶ τὰς ἀνευρισκομένας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ποτὲ τῶν Θρακῶν χώρα ἀρχαιότητος, τ. ἔ. τὰ τεχνικὰ μνημεῖα ἀσχέτως τῆς προελεύσεως καὶ τῆς ἀναφορᾶς αὐτῶν εἰς ὠρισμένον ἔθνος ³⁾). Ἐν τούτοις ὁ περὶ τὰς Θρακικὰς ἀρχαιότητας ἀσχοληθεὶς ἰδίως περιώνυμος ἀρχαιολόγος Filow ἐπιχειρεῖ ν' ἀποδείξῃ τὴν ὑπαρξίν Θρακικῆς τέχνης ἀπὸ ἀπόψεως ἰδίου τύ-

ἀνωτ. σελ. 37, λδ'. Ἡ ἐπιγραφή δηλοῖ ὅτι ὁ καλὸς (ὠραῖος) ἀοιδὸς Ἀλκέμαχος ἐστεφανώθη ὡς νικητὴς ἐν τοῖς μουσικοῖς ἀγῶσι, τοῖς τελεσθεῖσι κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς τῶν Παναθηναίων, τῶν Νεμέων καὶ τῶν Ἰσθμίων καὶ κατὰ τοπικὴν τινα ἐν Μαραθῶνι ἑορτήν.

1) Ἴδε καὶ § 7 τῆς περὶ χωμάτων (τύμβων) μελέτης ἡμῶν ἐν τῷ Ἐπιτυμβίῳ Χρ. Τσοῦντα, ἐν ἧ ἀπλῶς μνημονεύονται τὰ κυριώτατα τῶν εὐρεθέντων μέχρι τοῦδε τοιούτων τεχνουργημάτων ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ (τῇ νῦν Βουλγαρίᾳ). Ἐκεῖ διαφαίνεται τίνα ἐξ αὐτῶν εἰσήχθησαν ἐξ Ἑλλάδος, τίνα ἐποιήθησαν ἐν τῷ τόπῳ ὑπὸ Ἑλλήνων τεχνιτῶν καὶ τίνα ὑπὸ Θρακῶν κατ' ἀπομίμησιν βαρβαροτρόπως. Ὡσαύτως σημειοῦται καὶ ὁ χρόνος τῆς κατασκευῆς ἐκάστου.

2) B F i l o w, ἐν τῷ Bull. de la société archéol. Bulg. τόμ. IV, ἔτ. 1914, ἀρ. 1—48, βουλγαριστί.

3) G. S e u r e, Revue archéol, Paris, ἔτ. 1911, τόμ. II, σελ. 301 κ. ἐξῆς.

που κατεργασίας καὶ ἀνεπιδράστου ἄλλοθεν ἀναπτύξεως ἐξετάζων μνημεῖά τινα περιωθθέντα τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος ¹⁾).

Οὗτος περιγράφων τὰ ἀνευρεθέντα κτερίσματα τάφων ἐντὸς χωμάτων ἐκσκαφέντων παρὰ ταῖς κόμαις Brezovo, Panaghürishte καὶ Belniako ἐντεῦθεν τοῦ Αἴμου καὶ παρὰ τῇ κόμῃ Radouvene ἐκεῖθεν τοῦ Αἴμου ²⁾ διαρεῖ αὐτὰ εἰς τρεῖς τάξεις, ἧτοι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν Ἑλληνοβαρβαρικὴν καὶ τὴν καθαρῶς βαρβαρικὴν. Ἀποδίδων δὲ τὰ τεχνουργήματα τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης τάξεως εἰς Θρακίας τεχνίτας περιῶται ν'ἀνεύρη ἐν αὐτοῖς χαρακτηριστικὰ Θρακικῆς τέχνης. Νομίζει δὲ ὅτι ἀνευρίσκει ὡς τοιαῦτα ἐν τῇ τρίτῃ τάξει τὰ ποικίλα διακοσμητικὰ ζῶδια ἐπὶ μεταλλικῶν κοιλαναγλύφων ἐλασμάτων, τερατολογικὰ μᾶλλον ἢ φυσικά, ἅπερ συγκρίνων πρὸς ὅμοια Σκυθικὰ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα περὶ τῆς ὁμοιότητος καὶ τῆς ἀναλογίας τῆς διακοσμητικῆς (ποικιλματογραφίας) ἐν τῇ Σκυθικῇ καὶ τῇ Θρακικῇ τέχνῃ.

Ἐκ τούτου λοιπὸν ἐνδέχεται νὰ εἰκασθῇ ὅτι καὶ ὁ Filow, ὡς Σλαῦοι τινες γλωσσολόγοι ³⁾, ὑπολαμβάνει τοὺς Θρακίας ἀνήκοντας εἰς τὴν Σκυθικὴν τῶν Ἀρίων ὁμοφυλίαν, οἵτινες κατελθόντες εἰς τὴν χερσόνησον συναπεκόμισαν μεθ' ἑαυτῶν καὶ στοιχεῖα ἰδίας τέχνης (διακοσμητικῆς), ἧτις ὅμως μὴ δυνηθεῖσα ν' ἀντιστῇ κατὰ τὴν γνώμην του εἰς τὴν ἰσχυρὰν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπίδρασιν ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην. Διὸ καὶ

1) B. Filow, Denkmäler der Thrakischen Kunst, ἐν τοῖς Mittheilungen der Deutschen archéol. Institut, Römische Abteil. τόμ. XXXII, ἔτ. 1917, σελ. 21—73 καὶ ἐν τῷ Bull. de la société archéol. Bulg. τόμ. VI, ἔτ. 1919, Sophia, σελ. 1—56 βουλγαριστί.

2) Τοῦ αὐτοῦ, ἐν τῷ Bulletin ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 1—34.

3) Σλαῦοι γλωσσολόγοι ὑπάγουσι τὴν Θρακικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ἀνατολικὴν συνομοταξίαν τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν (satem), δηλ. ἢ εἰς τὰς Σκυθικάς, τ. ἔ. εἰς τὴν Ἰρανικὴν οἰκογένειαν, ἐρειδόμενοι εἰς τὸν παραλληλισμὸν τῶν ριζῶν λέξεων τινῶν καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοπωνυμίων, κυρίων ὀνομάτων καὶ ἄλλων λέξεων, ὡς ποιεῖ ὁ Tomaschek (Die alten Thraker, II, β'), ἢ εἰς τὰς Σλαβικάς τὸ μὲν ἕνεκα τῆς πλησιαιτέρας ποτὲ γειτονείας τῶν Σλαύων πρὸς τὸν Ἰστρον καὶ τὰ Καρπάθια ὄρη, ὅθεν κατῆλθον εἰς τὴν χερσόνησον οἱ ἀρχαῖοι Θρακίας, τὸ δὲ ἕνεκα τῆς συμπτώσεως ἐνίων προσωνυμιῶν Θρακικῶν φύλων πρὸς προσωνυμίας Σλαβικῶν, οἷον Βηρσοί-Veschen, Τριβαλλοί Drehvali ἢ Derevlien, Κρῶβυζοι-Krivitses κτλ. (R ö f l e r, Zeitschrift für das Osterr. Gymnas. ἔτ. 1873, σελ. 106) καὶ τῆς ταυτότητος τῶν ριζῶν ἐνίων λέξεων, ὥστε προσεβλήθη καὶ ἡ γνώμη τῆς τελείας ὑπαγωγῆς τῶν Θρακῶν εἰς τὰ Σκυθικὰ ἢ Σλαβικὰ φύλα. (N i e d e r l e, Manuel de l'antiquité Slave, I, σελ. 171. P o g o d i n i, la question des Thraces, μετάφρ. Βουλγαρικῆ ἐν τῷ Annuaire de la Bibliothèque de Plovdiv, ἔτ. 1921, σελ. 199. Ἴδε ἐν ἐκτάσει Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Θρακῶν, ἐν τοῖς «Θρακικοῖς» τόμ. Γ'. ἔτ. 1932 σελ. 181 κ. ἐξῆς §§ 4—6).

πάντα τὰ ἀπὸ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων ἐν τῇ Θράκῃ μνημεῖα ἔχουσιν Ἑλληνορωμαϊκὸν χαρακτῆρα καὶ οὐδὲν κοινὸν πρὸς τὸν ζωολογικὸν τύπον τῶν προγενεστέρων Θρακῶν, οὐδαμῶς διαφέροντα τῶν συγχρόνων ἐν ἄλλαις Ρωμαϊκαῖς ἐπαρχαῖς μνημείων ¹⁾).

Ἄλλ' ὁ Βούλγαρος ἀρχαιολόγος προβαίνει καὶ εἰς ἕτερόν τι. Ἐπειδὴ οὗτος ὁ Θρακοσκυθικὸς οὕτως εἰπεῖν διὰ ζωδίων τύπος τῆς διακοσμητικῆς, ἐπὶ αἰῶνας ἐξαφανισθεὶς ἕνεκα τῆς ἐπιδράσεως τῆς Ἑλληνορωμαϊκῆς τέχνης, ἀναφαίνεται αὐθις μετὰ τὰς τῶν Γότθων ἐπιδρομὰς καὶ τὰς τῶν ἔθνῶν μεταναστάσεις ἐν τῇ Βυζαντιακῇ τεχνοτροπία, ἐξ ἧς μετηνέχθη εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, ὅπου ἀνεπτύχθη καὶ ἠυδοκίμησεν, εἰκάζει ὅτι ὑφίστατο λανθάνων εἰς τὰς χώρας τῶν ἐπιδρομέων καὶ ἐκεῖθεν εἰσήχθη ὑπ' αὐτῶν εἰς τὴν Βυζαντιακὴν ἐπικράτειαν.

Ὡσαύτως καὶ ἕτερος Βούλγαρος, ὁ παλαιοτολόγος R. Porrow, ὑποστηρίζει τὴν ὑπαρξίν Θρακικῆς τέχνης ἐπὶ ἀντικειμένων τῆς πρώτης χρείας καὶ ἐπικοσμημάτων, οὐχὶ διαφόρου ὅμως τῆς Ἰλλυρικῆς εἰκάζει δὲ τοῦτο θετικῶς ἐκ μεταλλικῶν πορπῶν, ἀνευρεθεισῶν ἐν τάφοις ἐντὸς χωμάτων τῶν Θρακικῶν ἢ προϊστορικῶν κατ' αὐτὸν χρόνων παρὰ τῇ πόλει Βράτσα, δηλ. ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῆς Μοισίας. Αἱ πόρπαι εἶναι τοῦ αὐτοῦ τύπου τῶν ἐν τῇ Ἰλλυρία ἀνευρισκομένων. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ Θρακοἰλλυρικὴ τέχνη κατὰ τὸν Porrow, ὡς ἡ Θρακοσκυθικὴ κατὰ τὸν Filow, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναπτυχθῇ, διότι ἤρξατο ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἤδη π. Χ. αἰῶνος ὑφίσταμένη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κλασσικοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῶν ἐπὶ Θράκης Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ²⁾).

Ἡ τε ἀπόπειρα ὅμως τοῦ Filow περὶ ἀποδείξεως τοῦ ὅτι ὑπῆρξε Θρακικὴ τέχνη ἐν τινὶ τύπῳ τῆς ποικιλματογραφίας παρὰ τοῖς Θραξὶ καταπνιγείσα ἐν αὐτῇ τῇ ἀναπτύξει τῆς ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης ἐπίδρασιν καὶ ἡ διίσχυρισις τοῦ Porrow περὶ τῆς ὑπάρξεως Θρακοἰλλυρικῆς τέχνης ἐν τισὶ τεχνουργήμασιν ὑποχωρησάσης πρώτως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν οὐδαμῶς μεταβάλλει τὴν θέσιν ἡμῶν περὶ μὴ ὑπάρξεως Θρακικῆς τέχνης. Οἱ Θραξες ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς τῆς χώρας τῶν θέσεως, κατὰ τε τοὺς ἱστορικοὺς καὶ προϊστορικοὺς χρόνους, ὥσπερ καὶ οἱ προκάτοχοι τῆς Θράκης Ἄριοι, διετέλουν εἰς ἀδιάλειπτον ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ὁμόρων αὐτοῖς λαῶν πρὸς δυσμὰς μὲν μετὰ τῶν Ἰλλυριῶν, πρὸς βορρᾶν δὲ μετὰ τῶν Σκυθῶν καὶ πρὸς νότον μετὰ τῶν Ἑλλήνων ³⁾). Ἄφ'

1) B. Filow, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 54.

2) R. Porrow, Recherches prehistoriques dans la plaine de Vratsa, ἐν τῷ Bull. de l'Institut archéol. Bulg. τόμ. II, ἔτ. 1923—24, σελ. 99—136.

3) Ἰδε, Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, περὶ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, § 3, ἐνθ' ἄνωτ.

ετέρου δέ αἱ τε ἐπιδρομαὶ καὶ ἐγκαταστάσεις εἰς τὴν Θράκην τῶν ὁμόρων καὶ ἄλλων λαῶν καὶ δὴ τῶν Σκυθῶν δὲν ἐπαύοντο ¹⁾). Εὐλογον λοιπὸν καὶ λίαν φυσικὸν ἦτο οἱ ἐπικεινωνοῦντες Θράκες νὰ εἰσεκόμιζον καὶ πρὸ παντὸς οἱ εἰς τὴν χώραν των ἐγκαθιστάμενοι ξένοι νὰ συμμετέφερον μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἀντικείμενά τινα τῆς πρώτης ἀνάγκης καὶ κοσμήματα, ἅτινα ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ὡς πρότυπα ἐν τῇ τέχνῃ, ὡσπερ βραδύτερον καὶ Συριακὰ τοιαῦτα. Ἔρα καὶ ἐνταῦθα πρόκειται πιθανῶς περὶ ἀντικειμένων εἰσαχθέντων ἄλλοθεν καὶ περὶ ἀπομιμήσεως τῆς τεχνοτροπίας αὐτῶν ἐκλιπούσης προίμως καὶ οὐχὶ περὶ ἰδίας Θρακικῆς τέχνης.

§ 7. Ἐπὶ τῆς βυζαντινοκρατίας μετὰ τὴν πάροδον τῆς θυέλλης, ἣτις ἐπεσκήψασα διὰ τῶν φοβερῶν τῶν τε Γότθων καὶ τῶν Οὐννων ἐπιδρομῶν κατεσάρωσε τὴν πολυπαθῆν χώραν, ἥς ὁ τέλειος ἐξελληνισμὸς εἶχεν ἤδη συντελεσθῆ διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐπεκράτησεν ἐπὶ χρόνον ἡσυχία καὶ εἰρήνη καὶ ἤρξαντο αὐθις ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (ἔκτου αἰῶνος) ἀνακτιζόμεναι αἱ παθοῦσαι πόλεις, ἐγειρόμενα καὶ ἀνοχυρούμενα φρούρια καὶ οἰκοδομούμενοι χριστιανικοὶ ναοί. Οὕτω δὲ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Ἑλληνορωμαϊκὴν τέχνην ἀντικατέστησεν ὡς καὶ ἀλλαχού τῆς αὐτοκρατορίας ἡ Βυζαντιακὴ, ἣτις ἠσκήθη ἐπὶ χιλιετηρίδα σχεδὸν μεθ' ὅλην τὴν κατ' ἀδήριτον ἀνάγκην ἐγκατάστασιν εἰς αὐτὴν καὶ ἄλλοφύλων— Σλαύων ἀπὸ τοῦ 6ου αἰῶνος, Σύρων καὶ Ἀρμενίων (Μαϊνιχαίων) ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος, Βουλγάρων ἀπὸ τοῦ 10ου καὶ Τούρκων ἀπὸ τοῦ 14ου ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης ἐκάστοτε λειψανδρίας διὰ τῶν ἐπιγενομένων ἐπιδρομῶν τῶν Σλαύων, Ἀβάρων, Ἀντῶν, Βουλγάρων, Ρώσων, Φράγκων, Κουμάνων, Πετсенέγων καὶ Τούρκων. Τοῦτο διαπιστοῦται οὐ μόνον ἐκ τῶν μαρτυριῶν τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων καὶ λειψάνων τῶν φρουρίων καὶ τῶν παλαιῶν χριστιανικῶν ναῶν, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων ἀνευρισκομένων τεχνουργημάτων διαφόρων χειροτεχνιῶν τῆς τε καθημερινῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς χρείας.

Ἄλλ' ἡ Βυζαντιακὴ τέχνη πολλαπλῶς ἐξελιχθεῖσα διετελέσεν ὑφισταμένη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ὡς ἐν ταῖς λοιπαῖς τῆς τέως Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας χώραις οὕτω καὶ ἐν τῇ Θράκῃ, ἐννοεῖται, οὐχὶ αὐτούσιος ἀλλ' ὑπὸ ξενικὴν πλέον ἐπίδρασιν, Ἀραβικὴν, Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν. Τρανὰ δείγματα αὐτῆς πρόκεινται τῆς μὲν ἀρχιτεκτονικῆς ²⁾

1) Αὐτόθι, § 8.

2) Τὰ μέγιστα καὶ σπουδαιότατα τούτων εἶναι τοῦ Ὄθωμανοῦ ἀρχιτέκτονος Σινάν, οὗ οἱ γονεῖς ἦσαν Χριστιανοὶ ἐκ τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας κατὰ μαρτυρίαν ἀσφαλεῖς. Οὗτος κατὰ τὸν μακρὸν βίον του (1489—1578) κατεσκεύασεν εἰς ὅλην τὴν Τουρκίαν 334 κτίρισ καὶ ἐκλήθη ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος τῆς Ἀνατολῆς διὰ τὴν ἐπιτυχῆ θολοποιίαν. Ἄριστα ἔργα αὐτοῦ εἶναι τὰ τεμένη τοῦ Σουλεϊμάν ἐν Κων)πόλει καὶ τοῦ Σελίμ ἐν Ἀδριανουπόλει.

τὰ Μωαμεθανικὰ ἐν Κων)πόλει, Ἀδριαν)πόλει καὶ Φιλ)πόλει τεμένη, αἱ ἐπὶ τῶν ποταμῶν πολύτοξοι γέφυραι καὶ τὰ μεγάλα ξενοδοχεῖα (καρ-
βάν-σαράι), τῆς δὲ ξυλογλυπτικῆς τὰ ἐπὶ τῶν τέμπλων καὶ ἀμβώνων τῶν
ἐκκλησιῶν ὠραῖα ξυλογλυφήματα, τῆς ζωγραφικῆς αἱ εἰκόνες καὶ αἱ ἐπὶ
τῶν τοίχων τῶν ἐκκλησιῶν ἀγιογραφίαι καὶ τῶν χειροτεχνιῶν τὰ διάφορα
σκεύη καὶ κομποτεχνήματα. Ταῦτα πάντα πλὴν τῶν φορητῶν ἄλλοθεν,
ἀντικειμένων ἐξετελοῦντο ὑπὸ τῶν κατὰ πόλεις τεχνιτῶν (μαῖστόρων) οἵ-
τινες διέσωσαν τὴν τέχνην μεταβιβαζομένην κατὰ παραδόσιν ἀπὸ γενεᾶς
εἰς γενεάν ἢ ἐμαθήτευσαν ἀλλαχοῦ, ὅπου διετηρεῖτο αὕτη ἀκμαιότερα ἢ
καὶ ὑπὸ εἰδικῶν μετακαλουμένων ἐνιαχοῦ ἄλλοθεν προκειμένου ἰδίᾳ περὶ
ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων καὶ καλλιτεχνικωτέρας διακοσμῆσεως αὐτῶν. Οἱ
μετακαλούμενοι ἦσαν συνήθως ἀρχιτέκτονες (καλφάδες), ἀγιογράφοι καὶ
ξυλογλύπται.

Σχολαὶ τῆς ἀγιογραφίας καὶ ξυλογραφίας δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι ἦσαν αἱ
μοναὶ καὶ δὴ αἱ τῶν ἀγίου Ὅρους τῆς Χαλκιδικῆς, ἢ ξυλογλυφία ὅμως
ὡς καὶ ἔτεροι χειροτεχνίαι, ἠσκειτο κυρίως καὶ ἐπιτυχῶς ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει, τῶν ἐργαστηρίων τῶν ξυλογλυπτῶν καὶ τορευτῶν κειμένων ἐν
τῇ λεγομένη *Μακρᾷ ἀγορᾷ* (Οὐζοῦν-τζαρσί). «Ἄλλοι (Ἑλληνορωμαῖοι)
εἰς μέγα μέρος τῆς Μακρᾶς ἀγορᾶς ἐτοιμάζουν μὲ τὸν τόνον περιστύλια
μικρὰ διὰ τὰς προκλίμακας τῶν προθαλάμων (κεφαλόσκαλα), τόνους
κλωστικούς, ὄλμους ξυλίλους, ἡλακάτας, ἀτράκτια, κτένια ὑφαντηρίων,
ὑφαντήρια, ράβδους, συρίστρας καὶ παντοῖα τοιαῦτα. Ἄλλοι γλύπτουσι
καρνώξυλα κατὰ τὴν χρείαν εἰς διάφορα ξόανα καὶ σχήματα διὰ τὰ τέμπλα
τῶν ἐκκλησιῶν, εἰκονοστάσια, θρόνους, ἀμβωνας, ἀναλόγια καὶ ἄλλα γνω-
στὰ ἐπιπλα ἢ στολισματα τῶν οἰκιῶν οὗτοι ἐπιτηδεύονται καὶ εἰς τὸ μω-
σαικὸν ἐξωκόλλημα πολυσχήμων κοχλοστράκων (σαδεφίων) καὶ θαλασ-
σίων χελωνῶν...»¹⁾.

§ 8. Ὁθεν ἢ τοῦ Βουλγάρου ἐπιστήμονος ἀρχιτέκτονος P. Koïtschew
γνώμη²⁾, ἦν ἀκολουθοῦσι πάντες οἱ σύγχρονοι Βούλγαροι, ὅτι τὰ ἐν τισὶ
τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ νῦν Βουλγαρικοῦ κράτους (δηλ. τῆς πάλαι βορείου
Θράκης ἐντεῦθεν τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Μοισίας ἐκεῖθεν) ὑπάρχοντα ἀπὸ τῆς
τουρκοκρατίας ξυλογλυφήματα ἐπὶ τῶν ἀμβώνων, τῶν ἀρχιερατικῶν θρό-
νων, τῶν κιβουρίων, τῶν εἰκονοστασιῶν καὶ ἄλλων σκευῶν καὶ ἐπίπλων,
καλλιτεχνικὰ ἀπὸ τε συνθέσεως καὶ ἐπεξεργασίας εἶναι προϊόντα τῆς Βουλ-
γαρικῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας τορευτικῆς, διακοσμητικῆς καὶ

1) Παπαδόπουλος, Ν. Ἑρμῆς ὁ κεδρῶς, τόμ. II, σελ. 410, ἐτ. 1817, Βενετία.

2) P. Koïtschew Resbarscoto iscoustno vif Bulgaria (ἢ ξυλογλυπτικὴ ἐν Βουλγαρίᾳ τέχνη), ἐν τῷ Bull. de la societé archéol Bulg. τόμ. I, ἐτ. 1910, Sophia, σελ. 81—105.

ξυλογλυπτικῆς τέχνης, ἀσκουμένης ὑπὸ αὐτοδιδάκτων Βουλγάρων τεχνιτῶν, εἶναι πεπλανημένη. Διότι καὶ ἐν τῇ ὑποτιθεμένη ταύτῃ Βουλγαρικῇ τέχνῃ συμβαίνει ὅ,τι ἐν τῇ Θράκικῇ λεγομένη ἀρχαιολογίᾳ. Καθὼς δηλαδὴ αἱ καλούμεναι ἐν αὐτῇ Θρακικαὶ ἀρχαιοτήτες εἶναι Ἑλληνικῆς καὶ Ἑλληνορωμαϊκῆς τέχνης ἀσκηθείσης ἐν Θράκῃ, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα, ὑπὸ Ἑλλήνων τεχνιτῶν ἢ ὑπὸ Θρακῶν κατὰ πρότυπα Ἑλληνικά, οὕτω καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τουρκοκρατίας ξυλογληφήματα τῆς ὑποτιθεμένης Βουλγαρικῆς τέχνης εἶναι τῆς Βυζαντιακῆς μετ' Ἀραβικῆς καὶ Δυτικῆς ἐπιδράσεως, ἀσκηθείσης ἐν τῇ νῦν Βουλγαρίᾳ, πρῶτῃν Τουρκικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ὑπὸ Ἑλλήνων τεχνιτῶν (μαϊστόρων) μετακληθέντων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλοθεν τῆς ἐπικρατείας, βοηθουμένων πάντως ὑπὸ ἰθαγενῶν Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων κατὰ πρότυπα Βυζαντιακά.

Τοῦτο δ' εἶναι ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως· διότι, ἐὰν ἡ τοιαύτη ξυλογλυφία καὶ ποικιλικὴ ἦτο Βουλγαρικῇ, ἐπιχωρία δηλ. ἀναπτυχθεῖσα συμφώνως πρὸς τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα, καὶ τὴν πρὸς τὸ καλὸν τῶν Βουλγάρων τάσιν, θὰ ἔπρεπε νὰ ὑφίσταται καὶ νῦν καὶ μάλιστα νὰ ἀκμάζῃ ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ, ἄφοῦ μόλις παρήλθεν αἰὼν ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς διακοσμήσεως τῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλ' αὕτη ἀπέθανεν αἰφνιδίως, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀπελευθερώσεως μέχρι σήμερον ἐγεγνησῶν ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς τὰ τέμπλα καὶ τὰ εἰκονοστάσια καὶ οἱ θρόνοι καὶ οἱ ἄμβωνες εἶναι tabulae rasae, ὅπερ σαφῶς δηλοῖ ὅτι οἱ πρὸ αἰῶνος ξυλογλύπται καὶ διακοσμηταὶ δὲν ἦσαν ἰθαγενεῖς—Βούλγαροι, ἀλλὰ ἄλλοδαποὶ μετάκλητοι, οἵτινες μετὰ τὸ τέρας τῆς κατὰ παραγγελίαν ἐργασίας τῶν ἀπῆλθον εἰς τοὺς ἰδίους τόπους, συναποκομίζοντες καὶ τὴν τέχνην τῶν.

Ἄλλως τε πᾶσαι αἱ ὑπὸ τοῦ Koitschew μνημονευόμεναι ἐκκλησῖαι, αἱ διὰ ξυλογλυφῶν κεκοσμημέναι, πλὴν τῆς τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ρήλας καὶ δύο ἢ τριῶν ἄλλων ἐν καθαραῖς Βουλγαρικαῖς πόλεσιν, ἀλλ' ὑπαγομέναις πνευματικῶς εἰς μητροπόλεις ὑφ' Ἑλληνας ἀρχιερεῖς τότε, ἥσάν ποτε Ἑλληνικαί, κτισθεῖσαι καὶ διακοσμηθεῖσαι ὑπὸ τῶν κατὰ πόλεις ἀκμαζουσῶν τότε Ἑλληνικῶν κοινοτήτων διὰ τεχνιτῶν (μαϊστόρων) διατηρούντων τὴν Βυζαντιακὴν παράδοσιν, μετακληθέντων πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν κατὰ πόλεις Ἑλλήνων ἀρχιερέων, εἴτε ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἴτε ἄλλοθεν, ἐργασθέντων δὲ καὶ ἐν ταῖς Βουλγαρικαῖς ἐκκλησίαις. Τούτων τῶν Ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν, αἵτινες νῦν θεωροῦνται Βουλγαρικαί, αἱ μὲν κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ὅτε διεκρίθησαν φυλετικῶς οἱ ὁμόδοξοι καὶ τέως συνεκκλησιαζόμενοι Ἑλληνας καὶ Βούλγαροι γενομένου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχίσματος (1872), αἱ δὲ ἐν ἔτει 1906, ὅτε κατελύθησαν αἱ ἐν τῷ Βουλγαρικῷ κράτει Ἑλληνικαὶ κοινότητες. Ἡ γενομένη δὲ ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν ἀπάλειψις πασῶν τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτῶν μηδὲ τῶν

κτιτορικῶν ἐξαιρουμένων διὰ Βουλγαρικῶν τεχνηέντως δύναται βεβαίως νὰ ἐξαπαιτήσῃ τὸν ἀφελῆ ἀναγνώστην προκειμένου περὶ τῶν κτιτόρων των, ὡς ἐξηπάτησε καὶ τὸν φιλόπονον ἀρχιτέκτονα, οὐχὶ ὁμως καὶ τὸν ἀμερόληπτον τῆς ἱστορίας γνώστην.

Οὕτω λ.χ. αἱ μνημονευόμεναι ἐκκλησίαι τῆς ἁγίας Μαρίνης, τῆς ἁγίας Κυριακῆς, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν Φιλιππουπόλει, αἱ τῆς Παναγίας τῆς Μεσοχώρας καὶ τῆς ἁγίας Μαρίνης ἐν Στενιμάχῳ, ἡ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἐν τῷ μεγάλῳ Τυρνάβῳ, ἡ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐν τῇ παρακειμένη κωμοπόλει Ἀρβανάσι (Ἀρβανιτοχωρίῳ), ἄλλοτε ἀποκλειστικῶς οἰκουμένη ὑπὸ Ἑλλήνων Ἡπειρωτῶν ἐμπορευομένων μετὰ τῆς Βλαχίας, αἱ τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ τῆς Παναγίας ἐν Σιστοβίῳ, ὅπου ὑπῆρχε πολυπληθὴς Ἑλληνικὴ παροικία ἐμπόρων καὶ οἱ Βούλγαροι ἐγραίκιζον, ἡ τῆς Παναγίας ἐν Τατάρ-Παζαρτζικίῳ, τῶν ὁποίων οἱ ἐξυλογλυφημένοι ἄμβωνες, τὰ τέμπλα, οἱ ἀρχιερατικοὶ θρόνοι, τὰ εἰκονοστάσια, τὰ κιβούρια τῶν ἁγίων τραπεζῶν, εἶναι ἀξιοθέατα καὶ ἐλέγχουσι τέχνην (τετορευμένα καλλιτεχνικῶς πάντα ἀπὸ τε συνθέσεως καὶ ἐπεξεργασίας παριστῶσιν ἀρμονικῶς συμπεπλεγμένα φυτὰ, ἄνθη, καρπούς, πτηνὰ, ζῶα, χερουβείμ, σταυρούς, τινῶν δὲ ἐκκλησιῶν ὡς τῶν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῆς Παναγίας ἐν Φιλιππουπόλει, τῆς Παναγίας ἐν Στενιμάχῳ, εἶναι θαυμασιῶς καὶ ἐπιχρυσωμένα) ἥσάν ποτε Ἑλληνικαί.

Ὅτι δὲ οἱ μαϊστοροὶ ξυλογλύπται τῶν προειρημένων ἐκκλησιῶν ἦσαν μετὰκλητοὶ καὶ οὐχὶ ἰθαγενεῖς Βούλγαροι ὑπάρχουσι καὶ μαρτυρίαι γραπταί. Ὁ Κ. Μωραβένωφ, ὀψιγενὴς Βούλγαρος, ὅστις τοὺς Ἑλληνας τῆς Φιλιππουπόλεως ἐθεώρει πρὸ αἰῶνος ὡς Βουλγάρους ἐλληνίζοντας, λέγει ὅτι ὁ ξυλογλυπτικὸς τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαρίνης Φιλιππουπόλεως διάκοσμος (τέμπλον, ἀρχιερατικὸς θρόνος, ἄμβων, κοβούκλιον τῆς ἁγίας τραπέζης) κατεσκευάσθη ὑπὸ Μεσοβιτῶν ξυλογλυπτῶν προσκληθέντων ἐπὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Παΐσιου (1811—1821), διετηρήθη δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐκκλησίας (1852)¹⁾. Ὡσαύτως ἐπιγραφὴ ξυλόγλυπτος ἐπὶ τοῦ τέμπλου τῆς Παναγίας τῆς Μεσοχώρας Στενιμάχου μαρτυρεῖ ὅτι τὰ ξυλογλυφήματα τῶν ἐκκλησιῶν Στενιμάχου ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ἁγίου μητροπολίτου, τοῦ Θετταλοῦ Παΐσιου, ὑπὸ τῶν Μεσοβιτῶν μαϊστόρων Γκόστα Κόλη καὶ Κόστα Ματσούκου. Ἀπόδειξις δὲ ἐξοφλητικῆ τοῦ ξυλογλύπτου Ἰωάννου Πασκούλη Μετσοβίτου τωληθοῦρου διαπιστοῖ ἀπὸ 17 Μαρτίου 1836 ὅτι αὐτὸς κατεσκεύασε τὸν ἐσωτερικὸν ξυλόγλυπτον διά-

1) Κ. Μωραβένωφ, ὑπόμνημα περὶ τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Φιλιππουπόλεως, βουλγαριστί, ἀπὸ τοῦ 1860—1868 ἐν χειρογράφῳ, ἐκτυπωθὲν τῷ 1932 ὑπὸ τοῦ δήμου τῆς Φιλιππουπόλεως. σελ. 100.

κοσμον τῆς ἐν Φιλιππουπόλει ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου κατὰ τὸ σχέδιον τῆς ἐν Βιέννη τοῦ ἁγίου Γεωργίου ¹⁾. Ὡσαύτως τὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας ἐν Παζαρτζικίῳ ξυλογλυφήματα ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Νικηφόρου τοῦ Λεσβίου (1830) ἦσαν ἔργα τοῦ ἐκ Δίβρης τῆς Μακεδονίας μαΐστορος ξυλογλύπτου Μακροῦ κατὰ τὰς ὑφισταμένας μαρτυρίας παρὰ τοῖς Παζαρτζικιώταις.

§ 9. Ἐν τῇ λεγομένῃ *Θρακικῇ ἀρχαιολογίᾳ* συμπεριλαμβάνονται καὶ αἱ μέχρι τοῦ νῦν ἀνευρεθεῖσαι καὶ ὅλον ἐν ἀνευρισκόμεναι ἐπιγραφαὶ ἔν τε τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ, Ἑλληνικαὶ μὲν ἐν τῇ πρώτῃ πλὴν ἐλαχίστων Λατινικῶν καὶ τούτων οὐσῶν συνήθως Ρωμαίων στρατιωτῶν ἢ ἐπισήμων μεθ' Ἑλληνικῆς παραφράσεως ἐνίων διὰ τὸ ἀκατάληπτον τῆς Λατινικῆς, Λατινικαὶ δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ διὰ τὸν ἐκλατινισμὸν τῆς χώρας πλὴν τῶν ἐν ταῖς Ἑλληνορωμαϊκαῖς ἀποικίαις ²⁾ ζώσαις ἰδίαν τε καὶ δημοσίαν Ἑλληνικὴν ζωὴν, ἀναγόμεναι πλὴν ὀλίγων ἀρχαιότερων εἰς τοὺς χρόνους τῆς Ρωμαιοκρατίας καὶ εἰς τοὺς πρώτους τῆς Βυζαντινοκρατίας. Οἰκοθεν ἐννοεῖται ὅτι αἱ τῶν Παρευξεινοποντιῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ἀνάγοντα, καὶ εἰς πολλῶν παλλαιοτέρους χρόνους μέχρι τοῦ πέμπτου καὶ ἔκτου π. Χ. αἰῶνος, ἀφοῦ τινες αὐτῶν εἶναι βουστροφηδὸν κεχαραγμένα. Τῶν Θρακικῶν δὲ τούτων ἐπιγραφῶν εἶναι κατὰ τὸ περιεχόμενον αἱ μὲν ἀναθηματικαὶ εἰς θεοὺς ἐπὶ βωμῶν καὶ ἀναγλύφων, αἱ δὲ ἐπιτύμβια, αἱ δὲ τιμητικαὶ ἐπὶ στηλῶν καὶ βάθρων ἀνδριάντων, στηθέντων πρὸς τιμὴν αὐτοκρατόρων, διοικητῶν καὶ ἄλλων ἐπισήμων προσώπων, αἱ δὲ ἀναμνηστικαὶ ἐπὶ ἀντικειμένων καὶ στηλῶν, αἱ δὲ ὁδομετρικαὶ καὶ ὁροθετικαὶ. Τῶν δ' Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ἀνευρέθησαν καὶ ψηφίσματα τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς κατὰ τὸν τύπον τῶν ἐν Ἑλλάδι εὐχαριστήρια εἰς εὐεργέτας αὐτῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐπιγραφαὶ τινες τῶν ἀναθηματικῶν, ἐπιτυμβίων καὶ τιμητικῶν εἶναι ἕμμετροι καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀρχαῖζουσαι.

Ὡσαύτως ἀνευρέθησαν καὶ αὐτοκρατόρων διαταγαί, ὧν ἀξιοσημείωτος διὰ τὸ πλῆθος τῶν Θρακικῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ τοπωνυμιῶν καὶ διὰ τὰς παρεχομένας προνομίας εἶναι ἡ ἀφορῶσα εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ ἐμπορίου Πίζος ἐν τῷ ἄνω τοῦ Ἐβρου λεκανοποπέδιῳ πλησίον τῆς νῦν πόλεως Τσιρπᾶν, ὅπερ συνφιλίσθη ἐπὶ τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου ὑπὸ Θρακοελλήνων, οἰκούντων ἐν ταῖς περὶ αὐτὸ κόμαις, ἡγουμένου τῆς ἐπαρχίας

1) Ἴδε Κ. Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, ἡ ἱερά τῆς Φιλιππουπόλεως μητροπόλις καὶ οἱ κώδικες αὐτῆς, ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ Θρακ. λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, τόμ. ΣΤ', ἐτ. 1939—40, σελ. 62, ἔγγρ. 37. ἐκ τοῦ Κυριλλείου I κώδικος, σελ. 93 ἢ πδ' ἐτ. 1836, Μαρτίου 17.

2) Τοιαῦται ἐκείθεν τοῦ Αἴμου ἦσαν ἡ Μαρμιανόπολις, ἡ Νικόπολις πρὸς Ἰστρῶν, ἡ Σεφδική καὶ ἡ Πανταλία.

Θράκης τοῦ Σικινίου Κλάρου¹). Οὐχ ἦττον ἀξιοσημεῖωτος εἶναι καὶ ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ ἐπιγραφὴ ἢ ἀνευρεθεῖσα τῷ 1868 ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Gramadī παρὰ τῇ Ἄνω Τζουμαγιᾷ, περιφερείας τῆς πόλεως Πανταλίας (Κιουστεντίλ) ἐπαρχίας Θράκης, ὅπου ἔκειτο ὁ Θρακικὸς συνοικισμὸς Σκαπτοπάρα²). Ἐν αὐτῇ εἶναι κεχαραγμένη ἢ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Γορδιανὸν ΙΙΙ ταράκλησις τῶν Σκαπτοπυρηνῶν, ὅπως προστατεύσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ διαρπαγῶν τῶν τε στρατιωτῶν καὶ τῶν ἄλλων κακοποιῶν, ἵνα μὴ ἀναγκασθῶσι νὰ καταλίπωσι τὴν ἐστίαν των διὰ τὸν ἀφόρητον αὐτοῖς καταστάνα βίον, κάτωθι δὲ αὐτῆς ἡ αὐτοκρατορικὴ περὶ προστασίας αὐτῶν ἀπόφασις.

Ἐσαύτως ἀνευρέθησαν καὶ στρατιωτικὰ διπλώματα ἐν Λατινικῇ γλώσσῃ, ἐννοεῖται, ἐπὶ μεταλλίνων πλακῶν, τ. ἔ. ἀπολυτήρια ἀπὸ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ στρατιωτῶν ὑπηρετησάντων τὸν ὠρισμένον τῆς θητείας χρόνον καὶ κτησαμένων τὸ δικαίωμα τοῦ Ρωμαίου πολίτου. Τοιαῦτα διπλώματα ἐναπόκεινται δώδεκα ἐν ταῖς μουσεῖοις τῆς Σοφίας καὶ τῆς Φιλιππουπόλεως, ὧν τὰ πέντε Βησσῶν³) Ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν κλασσικῶν χρόνων συγκαταριθμηταί προσέτι καὶ αἱ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν τε ἀποικιῶν καὶ τῶν Θρακῶν βασιλέων, ὧν ἱκαναὶ ἀνέρχονται χρονολογικῶς μέχρι τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος⁴).

Αἱ μέχρι τοῦδε ἀνευρεθεῖσαι ἐν Θράκῃ ἐπιγραφαὶ εἶναι πολλαί, πλήρης ὅμως αὐτῶν συλλογὴ—ἐν corpus inscriptionum Thraciae δὲν ἐξεδόθη ἀκόμη. Αἱ πλουσιώτεραι αὐτῶν συλλογαὶ εἶναι: ἡ ἐν τῷ CIG (Thracia), ἡ τοῦ Dumont-Homolle, ἡ τοῦ Dobrusky καὶ ἡ τοῦ Kalinka, ἀμφότεραι περιλαμβάνουσαι μόνον τὰς ἐν τῷ κράτει τῆς Βουλγαρίας (βορείου Θράκης καὶ Μοισίας) ἀνευρεθεῖσας μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν, ἡ τοῦ Cagnat περιλαμβάνουσα μόνον τὰς ἀναφερομένας εἰς τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους ἐπιγραφάς, ἡ τοῦ Σ. Σακελλαριάδου καὶ αἱ τοῦ Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου συλλογαὶ τῶν τῆς Φιλιππουπόλεως, Τραϊανῆς Λύ-

1) Dobrusky, Sbornik, τόμ. XII, σελ. 336—338.—Kalinka, Denkmäler in Bulgarien, ἀρ. 14.—Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, «Θρακικά» Τόμ. VI, 1935, ἀρ. 49 καὶ τόμ. VII, 1936, σελ. 196, ἐνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

2) Dumont-Homolle, Mélanges κτλ. σελ. 515, ἀρ. E.

3) Ivan Velkow, Neues Militär-diplome von Domitianos, ἐν τῷ Bull. de l'inst. archéol. Bulg. τόμ. IV, ἔτ. 1926-27, σελ. 79.

4) Ταῦτα ἀνευρίσκει τις ἐν τῇ πλήρει συλλογῇ μετ' ἐκμαγείων τοῦ N. Monchmow: Antitschniti moneti na Balkanskija polonostrov (τὰ ἀρχαῖα τῆς Βουλκανικῆς χερσονήσου νομίσματα), Sophia, ἔτ. 1912.

γούστης καὶ τῶν Παρευξεινοποντίων πόλεων μετὰ τῶν τῶν περὶ αὐτὰς περιοχῶν σχεδὸν πλήρεις ¹⁾).

§ 10) Ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς δεόν νὰ συγκαταλεχθῶσι καὶ αἱ ἐπίσημοι τῶν μὴπω ἐκχριστιανισθέντων τῶν Βουλγάρων ἡγεμόνων (καυχάνων), διότι εὐρέθησαν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς πόλεως Σούμλας, τ. ἔ. ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μοισίᾳ. Αὗται συντεταγμέναι ἐν χυδαιοτάτῃ βαρβαριζούσῃ γλώσσῃ, ὡς ἐλαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλληνοφόνων εἰσέτι παλαιῶν τῆς χώρας κατοίκων μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 9ου αἰῶνος καὶ ἔχουσαι ἐνίας γνησίας Βουλγαρικὰς καὶ οὐκ Ἑλληνικὰς λέξεις, σημεινοῦσας στρατιωτικὰ καὶ αὐλικὰ ἀξιώματα, εἶναι πολλῆς μελέτης ἄξιαι ἀπὸ τε ἱστορικῆς καὶ γλωσσικῆς ἀπόψεως, προσελκύσασαι ἰδίως τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐργασίαν τῶν Βουλγάρων ἱστορικῶν, ἀρχαιολόγων καὶ γλωσσολόγων καὶ τοῦ Οὔγγρου Ἀσιανολόγου G. Feher.

1) Περὶ τῶν καλουμένων ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων ἐν γένει ἡσχολήθησαν καὶ ἀσχολοῦνται Ἕλληνες, Γάλλοι, Γερμανοί, Ρῶσοι, Ἴταλοί, Βούλγαροι καὶ ἄλλοι. Τὰ κυριώτερα τῶν περιοδικῶν, εἰς ἃ δύναται τις ν' ἀναδράμῃ πρὸς ἀκριβεστέραν αὐτῶν καὶ λεπτομερῆ μελέτην εἶναι :

- α'.) Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος.
 - β'.) Τὸ περιοδικὸν Πανδώρα Ἀθηνῶν.
 - γ'.) Αἱ ἐπετηρίδες τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλην. Φιλολογικοῦ Συλλόγου.
 - δ'.) Revue archéologique de Paris.
 - ε'.) Revue des études Grecques.
 - ς'.) Bulletin de correspondance Hellenique.
 - ζ'.) Die archäologische und epigraphische Mittheilungen des Deutschen archäol. Institut, Römische und Athenische Abtheilung.
 - η'.) Sbornik na narodno oumotvorenie, Sophia.
 - θ'.) Bulletin de la société archéologique Bulgare, Sophia.
 - ι'.) Bulletin de l'institut archéologique Bulgare, Sophia.
 - ια'.) Annuaire du musée nationale à Sophia.
 - ιβ'.) Annuaire de la bibliothèque nationale et musée à Plovdiv.
 - ιγ'.) Ἑλληνικὴ ἐπετηρίς.
 - ιδ'.) Ἑλληνικά, ἐπετηρίς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ κέντρου, Ἀθήναι.
 - ιε'.) Ἀρχεῖον τοῦ Λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐπιστημονικοῦ, Ἀθήναι.
- Πρὸς δὲ εἰδικὰ συγγράμματα περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων ἐν γένει καὶ ἰδιωτικῶν ἐπιγραφῶν ἀξιοσπούδαστα εἶναι :
- α'.) D u m o n t - H o m o l l e, Mélanges d'archéologie et d'épigraphie de la Thrace, Paris μετὰ βιβλιογραφίας.
 - β'.) K a l i n k a, Antike Denkmäler in Bulgarien, Wien.
 - γ'.) D o b r u s k y, Archeologitscheski isvestia, Sophia.
 - δ'.) S e u r e G. Archéologie Thrace, Paris.
 - ε'.) CIG, inscriptions Thraciae καὶ CIL, τόμ. III.
 - ς'.) Cagnat, inscriptions Graecae ad res Romanas pertinentes, Paris, τόμ. I.

Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται μαρτυροῦσιν ἀριδῆλως ὅτι οἱ προχριστιανοὶ Βούλγαροι (Πρωτοβούλγαροι) ἠγεμόνες οὐ μόνον ἦσαν γινώσται τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἢν ἐξεμάνθανον κατ' ἀνάγκην παρὰ τε τῶν λαλούντων αὐτὴν εἰσέτι νέων ὀνηκῶν των ἐν τῇ Μοισίᾳ τῇ τέως Βυζαντιακῇ ἐπαρχίᾳ, καὶ παρὰ τῶν διατελούντων πιθανῶς ἐν τῇ αὐλικῇ των ὑπηρεσίᾳ Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ εἶχον αὐτὴν καὶ ὡς ἐπίσημον τοῦ κράτους καὶ τῆς αὐλῆς καὶ ὡς γραπτὴν, ὥσπερ πρότερον οἱ τῶν Θρακῶν βασιλεῖς πρὸ τοῦ ἐξελληνισμοῦ των καὶ βραδύτερον οἱ πρῶτοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως Τοῦρκαι σουλτᾶνοι ἐν τῇ πρὸς τοὺς ξένους ἀλληλογραφίᾳ των. Τοῦτο δέ, διότι, ὡς φαίνεται, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτο ὅπωςδῆποτε καταληπτὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους παρὰ τοῖς κατοίκους τῆς Μοισίας, τοῖς τε Σλαύοις καὶ τοῖς Μοισοῖς, οἵτινες ἠγνόουν τὴν Βουλγαρικὴν (Τουραρικὴν) ἢ καὶ ἀπέκρουον τὴν ἐκμάθησιν αὐτῆς. Ἄλλως θὰ ἔπρεπεν οἱ Βούλγαροι ἠγεμόνες νὰ ἔχωσιν ὡς ἐπίσημον καὶ γραπτὴν γλῶσσαν τὴν μητρικὴν των τὴν Βουλγαρικὴν ἢ καὶ αὐτὴν τὴν Σλαυικὴν (τῶν Σλαύων ἐγκαταστάντων εἰς τὴν Μοισίαν αἰῶνα καὶ πλέον πρὸ τῶν Βουλγάρων) μεταχειριζόμενοι ἐν τῇ γραφῇ μόνον τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον, ὥσπερ πρὸ αὐτῶν πολλῶ ἀρχαιότερον ἐποιοῦν οἱ Φρύγες ¹⁾ καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος οἱ Ἑλβετοί : «in castris Helvetiorum tabulae repertae sunt litteris graecis confectae» ²⁾. Βραδύτερον δέ, ὡς φαίνεται, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐξετοπίσθη ἀπὸ τῆς Βουλγαρικῆς αὐλῆς ὑπὸ τῆς Σλαυικῆς ἀφομοιουμένων διὰ τῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῆς ἐπιμειξίας τῶν κρατούντων Βουλγάρων μετὰ τῶν προοικησάντων τὴν Μοισίαν Σλαυικῶν φύλων. Εἰς τοῦτο δὲ ἀναμφισβητήτως συνετέλεσε καὶ ὁ τῶν Βουλγάρων ἐκχριστιανισμὸς ἐπὶ τοῦ μεγάλου Φωτίου. Διότι γενομένης εἰς τὴν Σλαυικὴν γραφὴν τῆς μεταφράσεως τῶν ἁγίων Γραφῶν ὑπὸ τῶν ἱεραποστόλων Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, οἵτινες ἐπενόησαν καὶ τὴν Σλαυικὴν γραφὴν, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀρχίδος Κλήμεντος καὶ τῶν μαθητῶν του καθιερώθη ἡ Σλαυικὴ γλῶσσα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ κατέστη οὕτω καὶ ἔθνικὴ τῶν Βουλγάρων.

Αἱ προχριστιανικαὶ αὗται τῶν Βουλγάρων ἐπιγραφαὶ εἶναι κτιτορικαί, ἐπιτάφια καὶ ἱστορικαί, κεχαραγμένα ἐπὶ στηλῶν κεφαλαίοις γράμμασι μετὰ συντετηγμένων λέξεων καὶ λίαν τετριμμένα. Τὸ κείμενον αὐτῶν εἶναι πλῆρες ἀνορθογραφιῶν, τὸ δὲ λεκτικὸν χυδαϊότατον, ὡς προεφρήθη,

1) Καρολίδου Π. Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους Κ. Παπαρρηγοπούλου, σελ. ξα'. τόμ. I.

2) Caesariis de bello Gallico, I, 29, 1.

καὶ πλήρεις βαρβαρισμῶν καὶ σολοικισμῶν. Ἀνεγνώσθησαν καὶ συνεπληρώθησαν ὑπὸ διαφόρων ¹.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1940

Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

1) Γενικὴν νέαν ἔκδοσιν τῶν ἐπιγραφῶν ἴδε B e s c h e w l i e w B. Die protobulgarischen Inschriften, Einleitung, Text und Kommentar, ἐν τῇ ἐπετηρίδι τοῦ ἐν Σόφια Πανεπιστημίου, τόμ. XXXI, ἔτ. 1934, τμήμα ἱστορο-φιλολογικόν καὶ Zu den Inschrift du Reiterreliefs von Nadara, αὐτόθι, τόμ. XXX, 10. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἴδε καὶ Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, ὁ Θραξ ἱππεύς, ἐν τῷ ἀρχεῖφ τοῦ Θρακ. λαογρ. καὶ γλωσσ. θησαυροῦ, τόμ. ΣΤ'. 1939—40, σελ. 7 § 3 σημ.

ΚΩΔΙΞ ΤΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ

(1850—1861) *

Ἄριθμ. 14

*Πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγίλλιον περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς
ἀλληλοδιδασκτικῆς σχολῆς Δημητρ. Ἀθ. Γκιουμουσγκερδάνη.*

(Κώδικος, σελ. 203—206, 1856, III, 14)

Τὰς προσαγομένης αἰτήσεις τῶν φιλοκάλων καὶ φιλογενῶν χριστιανῶν, ἐν αἷς οὐ μόνον τὸ εὐλογον πρόσεστιν, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν ὁμογενῶν ἠθικὴ ὠφέλεια πραγματεύεται διὰ τῆς συστάσεως κοινῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, ταύτας εὐμενῶς λίαν ἀποδεχομένη ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐκκλησία τῆς προσηκούσης ἀξιοῖ προστασίας καὶ τὰ κατορθούμενα κοινωφελῆ καὶ θεάριστα ἔργα κρατύνουσα καὶ ἐμπεδοῦσα πρὸς αἰωνίαν αὐτῶν συντήρησιν καὶ διαμονήν, εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις καταστέφει τοὺς κατορθοῦντας, ὡς ἔστιν ἰδεῖν καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος. Καὶ γὰρ ὁ τιμιώτατος καὶ ἡμέτερος κατὰ τὸ πνεῦμα υἱὸς ἀγαπητὸς κύρ Μιχαὴλ Γκιουμούσ-Γκερδάνης, ὁ ἐκ τῶν εὐπατριδῶν τῆς πόλεως Φιλιππουπόλεως χριστιανῶν ζήλω χριστιανικῶ τε κινούμενος εἰς ψυχωφελῶν ἔργων διάπραξιν, ἐξ ᾧ ὁ πλουσιόδωρος Θεὸς ἐδωρήσατο αὐτῷ ἀγαθῶν, ἐνέκρινεν ἐν φρονήματι χριστιανικῷ, ἅμα μὲν πρὸς ψυχικὴν ἄνεσιν καὶ σωτηρίαν τοῦ μακαρίτου ἀταδέλφου αὐτοῦ Δημητρίου Γκιουμουσ-γκερδάνη, ἅμα δὲ καὶ ὡς ἐν τῇ ὑπὲρ ἐκείνου ἀγαθοεργίᾳ ἰδίαν εὐρίσκων παραμυθίαν δι' ὅπερ ὁ μακαρίτης ἐκείνος κρίμασι Θεοῦ ὑπέστη ἄωρον καὶ τραγικὸν τέλος, καὶ ἀπεφάσισε τὴν σύστασιν ἀλληλοδιδασκτικῆς σχολῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκεῖσε ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ φερούσης αἰεὶ τὸ ὄνομα «Σχολὴ Δημητρίου Γκιουμουσ-γκερδάνη» πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἀπόρων καὶ πτωχῶν χριστιανικῶν παιδῶν· διὸ καὶ ἀγοράσας οἰκίαν ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ ἀγίου Δημητρίου ἐπὶ τῷ ἀνοικοδομη-

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 98 τοῦ ΙΕ' τόμου καὶ τέλος.

σαι ἐκ θεμελιῶν εὐρύχωρον σχολὴν ἀρμοδίως ἔχουσαν ἐν τε ταῖς τῶν παραδόσεων καὶ ἐν ἄλλαις ἀναγκαίαις αἰθούσαις, ἐκτὸς τῆς διὰ ταύτας δαπάνης, ὀρισθείσης ἀκριβῶς εἰς γρόσια πεντήκοντα χιλιάδας, ἀφιέρωσε καὶ κεφάλαιον συντηρητικὸν τοῦ καταστήματος γρόσια ἑξήκοντα χιλιάδων κατατεθέντα σὺν τόκῳ πρὸς δώδεκα τοῖς ἑκατὸν εἰς τὰς ἐξῆς χώρας, ἦτοι εἰς Σόποι γρόσια δεκαπέντε χιλιάδας, ἀριθ. 15.000, εἰς Καλόφερρον γρόσσ. δεκαπέντε χιλιάδας, ἀρ. 15.000, εἰς Κάρλοβον γρόσσ. δέκα χιλιάδας, ἀριθ. 10.000, εἰς Δερβέντι γρόσσ. δέκα χιλιάδας, ἀριθ. 10.000 καὶ εἰς Ἀβράδαλα γρόσσ. δέκα χιλιάδας, ἀριθ. 10.000, καθορίσας δαπανᾶσθαι τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀποφερομένους τόκους εἰς μισθὸν διδασκάλου καὶ παιδονόμου καὶ ἄλλα ἀπαραίτητα ἔξοδα τῆς σχολῆς, ἐξαιρουμένων δι' ἄλλα ἔργα χιλίων μόνον γροσίων καθὰ ρηθῆσεται ἐφεξῆς· πρὸς κρείττονα δὲ παγίωσιν καὶ πρόοδον τῆς σχολῆς ταύτης ἐγκρίνας διατελεῖν τὰ χρηματικὰ αὐτῆς κεφάλαια ὑπὸ τὴν διαχείρισιν προσώπων ἐκ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ καθάπερ καὶ τὴν ἐφορικὴν προστασίαν, ἐν ἀποτροπῇ μέντοι πάσης καταχρήσεως ἐνδεχομένης τελευταῖον ἔγνω λίαν συμφέρον καὶ ἀναγκαῖον καθυποτάξει αὐτὴν ὑπὸ τὴν πρόνοιαν καὶ προστασίαν τοῦ κατὰ καιροῦ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον διέποντος καὶ ὑπὸ τὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐποπτεῖαν τοῦ κατὰ καιροῦ ἀρχιερέως Φιλιππουπόλεως.

Ταύτας γοῦν τὰς θεοφιλεῖς ἀποφάσεις αὐτοῦ ἀναγγείλας τῷ ἤδη ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Φιλιππουπόλεως περιποθῆτῳ ἡμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφῷ κύρ Χρυσάνθῳ δι' ἐνυπογράφου αὐτοῦ ἀναφορᾶς γεγραμμένης τῇ αἡ Φεβρουαρίου τοῦ τρέχοντος αἰωνοστ'. σωτηρίου ἔτους, ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ ἐξητήσατο διακοινωθῆναί τε ταῦτα πάντα ὑπὸ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ τυχεῖν τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῆς ἐπικυρώσεως κατοχυρωθῆναί τε τὴν σύστασιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος σχολῆς καὶ πάντα τὰ πρὸς συντήρησιν καὶ πρόοδον αὐτῆς ἐμφρόνως ἐπινοηθέντα καὶ κατασφαλισθῆναι διὰ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγγιλλιδῶδους ἐν μεμβράναις γράμματος, Τούτου χάριν ἐμφανισθείσης τῇ ἡμῖν μετριότητι προκαθημένη συνοδικῶς καὶ ἀναγνωσθείσης τῆς ρηθείσης ἀναφορᾶς τοῦ εἰρημένου τιμιωτάτου κύρ Μιχαὴλ Γκιουμούσ-γκερδάνη καὶ τῶν προθέσεων καὶ αἰτήσεων τοῦ ἀνδρὸς οὐχ ὅπως εὐπαραδέκτων διὰ τὸ πανταχόθεν εὐλογον καὶ ὀρθόν, ἀλλὰ καὶ ἐπαίνων δικαίων καὶ παντοίας ἀντιλήψεως ἀναφανεισῶν καὶ αὐτὸ τοῦτο συμφώνως τῇ ἀξιολχρῶ προνοίᾳ καὶ ἐφέσει τῆς κοινῆς πνευματικῆς ταύτης μητρὸς ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων πνευματικῶν αὐτῆς τέκνων, κοινῇ συνοδικῇ διαγνώσει ἀπεδεξάμεθα τὴν αἴτησιν τῆς

αὐτοῦ τιμιότητος, ὄντινα καὶ ἐγκαρδίοις εὐχαῖς καὶ συνοδικαῖς εὐλογίαις κατεστέψαμεν διὰ τε τὸ φιλόστοργον αὐτοῦ καὶ φιλάδελφον καὶ διὰ τῆς γνώμης τὸ φιλογενές καὶ φιλόκαλον, ἐπευξάμενοι καὶ τῷ μακαρίτῃ ἐκείνῳ αὐταδέλφῳ αὐτοῦ Δημητρίῳ τὴν ἐν χώρῳ ζώντων καὶ ἐν σκηναῖς δικαίων ἀνάπαυσιν. Καὶ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὰ παρὰ τοῦ εἰρημένου θεοφιλοῦς ἀνδρὸς τιμιωτάτου κύρ Μιχαὴλ Γκιουμούσ-γκερδάνη διὰ τῆς ἐμφανισθείσης τῇ ἐκκλησίᾳ ἐνυπογράφου αὐτοῦ ἀναφορᾶς ἐκτεθέντα καὶ διατρανωθέντα περὶ τῆς ἐν αὐτοπροαιρέτῳ αὐτοῦ γνώμῃ ὅσια τε πρὸς Θεὸν προσφορᾶ ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς ἀνέσεως τοῦ μακαρίτου αὐταδέλφου αὐτοῦ Δημητρίου καὶ ζήλω φιλογενεῖ ἐγκριθείσης καὶ ὀρισθείσης ἰδίαις αὐτοῦ δαπάναις ἀνοικοδομῆς καὶ συστάσεως ἀλληλοδιδασκτικῆς σχολῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ κατὰ τὴν Φιλιππούπολιν συνοικίᾳ τοῦ ἀγίου Δημητρίου ὡς εὐλογα καὶ κοινωφελῆ, Θεῷ τε φίλα καὶ ἀνθρώποις ἐπαινετά, ἔχῃσι τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ ἐνέργειαν ἀμεταποίητον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, πραγματοποιούμενα ἀμετακλήτως καὶ παραπεμπόμενα ἀλληλοδιαδόχως συνωδᾶ τῇ τοῦ εἰρημένου κτίτορος καὶ συνίστορος αὐτῆς προσπαθείᾳ καὶ ταῖς κτιτορικαῖς διατάξεσι. Καὶ

Αὐν Ἡ σχολὴ αὕτη φέρη διὰ παντὸς τὸ ὄνομα «Σχολὴ Δημητρίου Γκιουμούσ-γκερδάνη» οὕσα ἐτοίμη εἰς ὑποδοχὴν τῶν ἀπόρων καὶ πτωχῶν παιδῶν τῆς πόλεως ταύτης Φιλιππουπόλεως καὶ ἐκπαιδεύουσα αὐτοὺς καὶ διδάσκουσα ἀλληλοδιδασκτικὰ μαθήματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Βὸν Τὰ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου κτίτορος ἀφιερωθέντα καὶ σὺν τόκῳ κατατεθέντα χρηματικά κεφάλαια τῆς σχολῆς ταύτης γρόσια ἐξήκοντα χιλιάδες ὧσι διὰ παντὸς ἀνέπαφα καὶ μηδεμίαν ὕφεισιν καὶ ἐλάττωσιν ὑφιστάμενα καὶ διατηρῶνται ὡς πόρος διαρκῆς καὶ μόνιμος αὐτῆς καὶ προἰξ ἀναφαίρετος, οἱ δὲ ἐτήσιοι τόκοι αὐτῶν δαπανῶνται εἰς ἀπόδοσιν τῶν διδασκαλικῶν μισθῶν καὶ ἄλλων αὐτῆς ἐξόδων.

Γὸν Ἡ οἰκογένεια τοῦ εἰρημένου κύρ Μιχαὴλ Γκιουμούσ-γκερδάνη ἔχη διὰ παντὸς τὴν ἄμεσον φροντίδα τῆς ἐπιτηρήσεως καὶ ἐπιστάσις τῆς σχολῆς ταύτης, συνιστῶσα ἐν μέλος αὐτῆς ὡς ταμίαν ἐπὶ τὸ συνάγειν τοὺς τόκους τῶν κεφαλαίων καὶ πληροῦν τὸν μισθὸν τοῦ διδασκάλου καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐξοδα καὶ ὅ,τι ἂν ἐξ αὐτῶν περὶ σσευμα καταλειφθῆ, προστιθέναι τοῖς κεφαλαίοις λόγῳ ἀυξήσεως αὐτῶν.

Δὸν Ἡ οἰκογένεια τοῦ εἰρημένου κτίτορος τῆς σχολῆς ταύτης κατὰ τὴν βούλησιν αὐτοῦ ἔχη διὰ παντὸς ἀναφαίρητον δικαίωμα

τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἀποκαθιστᾶν ἐτησίως δύο ἐφόρους ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἀξιοτίμους καὶ ζηλωτάς, οἵτινες ἐνεργήσουσι τὰ τῆς ἐφορείας αὐτῶν χρέη σκοπίμως ὅσον οἶδόν τε ὑπὲρ τῆς καλῆς συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ καταστήματος τούτου.

Εὖν Ἐάν ποτε μέλος τι τῆς ἐφορείας φανῆ καταχρώμενον, ὡς μὴ ὠφελεν, ἢ ἀντενεργοῦν καὶ ἀντιπράττον πρὸς τὰς ἀνωτέρω καὶ λοιπὰς περὶ τῆς σχολῆς ἀποφάσεις καὶ καταβλάπτον τὰ συμφέροντα αὐτῆς, ὁ κατὰ τόπον ἀρχιερεὺς μετὰ τῶν προκρίτων καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐσναφίων ἀφαιρῆ δικαιοματικῶς ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν ἐπιστάσιαν καὶ ἀνατίθεται αὐτὴν εἰς ἕτερον μέλος τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἄξιον πλήρους ἐμπιστοσύνης ἐπὶ τῇ καλῇ ἐπιστάσει αὐτοῦ εἰς τὴν σχολήν.

Ζον Ἡ σχολὴ αὕτη ὑπάρχει διὰ παντός ὑπὸ τὴν κηδεμονικὴν πρόνοιαν καὶ πατριαρχικὴν προστασίαν τοῦ κατὰ καιροῦς τὸν οἴκου-μενικὸν θρόνον διέποντος, ἐποπτεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ κατὰ καιροῦς μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως, ὀφείλοντος διὰ τῆς ἐκ τοῦ πλησίου παρουσίας αὐτοῦ ἐπαγρυπνεῖν εἰς τὴν συντήρησιν καὶ καλὴν διακυβέρνησιν αὐτῆς, τὴν χρηστοθήειαν τῶν διδασκάλων καὶ τὰς ὑγιεῖς καὶ ἀδιανοθεύτους θρησκευτικῶς τε καὶ πολιτικῶς διδασκαλίας αὐτῶν συνωδὰ ταῖς τοῦ κτίτορος αὐτῆς διαταγαῖς.

Ζον Καὶ τελευταῖον ἐκτελεῖται κατ' ἔτος λειτουργία ἀρχιερατικὴ ὑπὸ τοῦ κατὰ καιροῦς μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως ἐν τῇ ρηθείῃ ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἀγίου Δημητρίου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης αὐτοῦ, ἥτοι τῇ κςη τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐπὶ τῷ μνημονεύειν ἐν αὐτῇ ὑπὲρ ὑγείας τῆς οἰκογενείας τοῦ εἰρημένου κύρ Μιχαὴλ Γκιουμούσ-γκερδάνη, τῶν διδασκάλων καὶ μαθητῶν τῆς σχολῆς καὶ ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ κτιτορικοῦ ὀνόματος τοῦ μακαρίτου Δημητρίου, δαπανῶνται δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τὰ ἀπὸ τῶν τόκων ἐξαιρούμενα καθὰ καὶ ἀνωτέρω διείληπται γρόσια χίλια, διανεμόμενα ὡς ἐφεξῆς: ἥτοι τὰ μὲν πεντακόσια δίδονται εἰς πτωχὰ καὶ ἄπορα μέλη, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν πεντακοσίων τὰ μὲν διακόσια πενήκοντα παρέχονται τῷ ἀρχιερεῖ, τὰ δὲ λοιπὰ διακόσια πενήκοντα δίδονται ἐξ ἡμισείας πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ τὸ παγκάριον τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας ἀνά ἑκατὸν εἴκοσι πέντε.

Ταῦτα οὖν τὰ ἐν ἐπτὰ κεφαλαίοις διειλημμένα, ὡς ἀφορῶντα τὴν συντήρησιν καὶ καλὴν διεξαγωγὴν καὶ πρόοδον τῆς ἀρτισυστάτου ταύτης σχολῆς ὀριζόμεθα ἔχειν ἐς αἰεὶ τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἀπαράτρεπτον καὶ τὴν ἐνέργειαν ἀπαράλλακτον εἰς κοινὴν ἠθικὴν ὠφέλειαν καὶ ἐκπαίδευσιν τῆς ἐκεῖσε ὀρθοδόξου νεολαίας καὶ μνημόσυνον αἰώνιον τῶν κτιτόρων καὶ συνιστόρων αὐτῆς.

Ἔως δ' ἂν καὶ ὁποῖος τῶν ἀπάντων, κακοβούλῳ γνώμῃ κεκινημένος, τολμήσῃ ποτὲ ἐχθρὰ βουλευσασθαι κατ' αὐτῆς καὶ κρυφίως ἢ φανερώς, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως βουληθῆ διασεῖσαι τὴν συντήρησιν καὶ ἁρμονίαν καὶ καλὴν αὐτῆς διοίκησιν καὶ ὅλως θελήσῃ ἀνατρέψαι μέχρι κεραίας τὰ ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἐκπεφρασμένα, ὁ τοιοῦτος ὁποῖός ἂν ἦ τάξεως καὶ βαθμοῦ, ἀφωρισμένος ὑπάρχη παρὰ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου μακαρίας Τριάδος τοῦ ἐνὸς τῆ φύσει μόνου Θεοῦ καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον καὶ τυμπανιαῖος καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος καὶ ἔνοχος τοῦ πυρός τῆς γεέννης καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπόδικος.

Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν συγγιλ(λ)ιώδες ἐν μεμβράνῃ γράμμα, κατεστρωμένον ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἐδόθη τοῖς κατὰ καιροὺς ἐφόροις τῆς ρηθείσης ἐν Φιλιππουπόλει ἀρτισυστάτου σχολῆς.

Ἐν ἔτει σωτηριῷ χιλιοσιῷ ὀκτακοσιοσιῷ πεντηκοστῷ ἔκτῳ κατὰ μῆνα Μάρτιον ἐπινεμήσεως δεκάτης τετάρτης.

† Κύριλλος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. (Ἀκολουθοῦσιν αἱ ὑπογραφαὶ τῶν δώδεκα συνοδικῶν ἀρχιερέων).

Κώδικος, σελ. 203—206. Ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς ἄνωθι τῆς πύλης τοῦ περιβόλου τῆς αὐλῆς τῆς σχολῆς ὑπῆρχε κεφαλαίως γράμμασιν ἢ ἐπιγραφή: «Σχολεῖον ἀλληλοδιδασκτικὸν Δημητρίου Γκιουμούσ-γκερδάνη, 1 Σεπτεμβρίου 1856». Ἐπὶ δὲ τῆς ἀνηρτημένης ἐν τῇ αἰθούσῃ μεγάλης ἐλαιογραφίας τοῦ πρὸς μνήμην οὗ ἱδρῦθη ἡ σχολὴ τὸ ἐπίγραμμα: «Γκιουμισογερδάνην Δημήτριον ἦδε φαίνει | εἰκῶν εὐγενῆ πόλεως τῆςδε γόνον | Βίσιον οὗτος καμάτῳ κεκτημένον | ἀρετῇ κατέσπευδεν ἐν βίῳ πάσῃ, | Μουσῶν δὲ δώμα, ὅπερ ἦγειρε, | τόδε | ἔσαιί χαράξει τάνδρος φιλοπατρίαν. | Ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1820 ἐν Φιλιππουπόλει | ἐτελεύτησε τῷ 1855, μηνὶ Ἰουλίῳ». Ἡ ἐλαιογραφία διασώζεται παρὰ τῇ κτιτορικῇ οικογενείᾳ τοῦ σχολικοῦ κτιρίου μὴ καταληφθέντος ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς κυβερνήσεως μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Φιλιππουπόλεως ὡς ἰδιωτικοῦ. Νῦν μετασκευασθὲν χρησιμεύει ὡς οἶκία. Ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως τοῦ μακαρίτου εἶναι ἐσφαλμένος· διότι κατὰ τὰ ἀρχεῖα τοῦ ρουφετίου τῶν ἀμπατζήδων (βιβλ. III, σελ. 8, στήλ. 2) ἀναγράφεται μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου του ἀδελφοῦ Μιχαὴλ καὶ τοῦ νεωτέρου Γεωργίου, ὡς λαβῶν τεστῆριον (ἄδειαν ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος), πληρώσας ὡς υἱὸς μαΐστορος ἀσλάνια 15, ἐν ἔτει 1817. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς Μιχαὴλ βέης ἀπέθανε τῷ 1880 ἐν βαθεῖ γήρατι, σχεδὸν ὄγδοηκοντούτης, ὁ Δημήτριος πάντως ἐγεννήθη τῷ 1802 ἢ 1803. Ἐδολοφονήθη κατὰ λάθος ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Μιχαὴλ ἔξωθι τοῦ ἀγροκτήματος τῆς οικογενείας ἐν Δερμὲν-δερέ, ὅπου ἐλειτούργει τὸ μέγα ἐργοστάσιον ἀμπάδων τῶν ἀδελφῶν

Γκιουμούς-γκερδάνη. Ὁ ἐνεδρεύων Τοῦρκος δολοφόνος, ἐγκάθετος τῶν ἐν τῷ πλησιοχώρῳ Μάρκόβω γαιοδεσποτῶν βέηδων, ἐχόντων κτηματικὰς διαφορὰς πρὸς τὸν Μιχαήλ, μὴ γνωρίζων καλῶς τοὺς ἀδελφούς ἐξέλαβε τὸν Δημήτριον μεταβαίνοντα ἐπιππον εἰς τὸ ἀγρόκτημα ἀντὶ τοῦ Μιχαήλ καὶ πυροβολήσας ἐφόνευσεν. Ὁ Δημήτριος ἐτάφη ἐντὸς τῆς ἐν Δερμὲν-δερέ Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τῆς ἀγίας Φωτεινῆς καὶ ἡ ἐνεπίγραφος μαρμαρινὴ ἐπιταφία πλάξ αὐτοῦ ἐσφύζετο μέχρις ἐσχάτων. (Περὶ τῆς οἰκογενείας τῶν Γιουμουσγκερδανέων ἴδε Μ υ ρ τ. Ἄ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, «Θρακικά» τόμ. Γ', ἔτ. 1932 σελ. 400).

Ἡ σχολὴ ἀνήκουσα τῇ Ἑλληνικῇ κοινότητι συντηρεῖτο ὑπὸ τοῦ κτίτορος αὐτοῦ ζώντος ἐκ τῶν τόκων τοῦ διατεθέντος πρὸς τοῦτο κεφαλαίου καλυπτομένων τῶν ἐλλειμμάτων ὑπ' αὐτοῦ, ἐφορευομένη ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κτίτορος οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ἀθανάσιος καὶ Δημήτριος, ὅπως ἀπαλλαγῶσι πάσης περὶ αὐτῆς φροντίδος καὶ ὑποχρέωσεως κατὰ τὸ σιγίλλιον, ἀφοῦ μάλιστα τὸ κατατεθὲν πρὸς συντήρησίν τῆς χρηματικῶν κεφάλαιον, ὅπερ ἔδει νὰ εἶναι ἀνέπαφον, ἐξηνεμίσθη ἕνεκα τοῦ πολέμου (1877—78) καὶ τῆς ἐπελθούσης ἐν τῇ χώρᾳ πολιτικῆς μεταβολῆς καὶ τῆς παύσεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ μεγάλου ἐμπορικοῦ οἴκου Γκιουμουσγκερδάνη, παρεχώρησαν εἰς τὴν κοινότητα ἐκ τῆς πατρικῆς κληρονομίας ἰκανὸν ἀριθμὸν ἀστικῶν κτημάτων (ἐργαστηρίων κειμένων κατὰ τὴν ἀγορὰν παρὰ τῇ πλατεῖᾳ Τζουμαγιᾶ), ὅπως ἐκ τῶν προσόδων αὐτῶν ἡ κοινότης συντηρῇ τὴν σχολὴν κατὰ τὴν διάθεσιν τοῦ κτίτορος πατρὸς των. Τὰ κτήματα ταῦτα μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς κοινότητος καταλυθείσης περιήλθον εἰς τὴν Βουλγαρικὴν μητρόπολιν, ἀνοικοδομηθέντα δ' ἐσχάτως ἕνεκα τῆς κεντρικῆς τῶν θέσεως φέρουσι καλὰς προσόδους.

Ἡ σχολὴ ἤρξατο λειτουργοῦσα τῇ 15ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 1856. Τῇ 1ῃ Σεπτεμβρίου 1859 διωρίσθη διδάσκαλος τῆς σχολῆς ὁ Θωμὰς Ἰωαννίδης διὰ μίαν διετίαν (1859—1861) ἐπὶ ἐτησίῳ μισθῷ 10.000 γρ. πληρωτέων τακτικῶς ὑπὸ τοῦ Μιχαήλ-βέη ἐν τῷ τέλει ἐκάστης τριμηνίας μετὰ κατοικίας ἐν τῇ σχολῇ, καυσίμου ὕλης, ὑπηρεσίας καὶ ὕδατος κατὰ συμφωνητικὸν διασφύζομενον παρὰ τῇ κτιτορικῇ οἰκογενείᾳ, φέρον τὰς ἰδιοχείρους ὑπογραφὰς τῶν συμβαλλομένων. Ἔτεροι διδάσκαλοι τῆς σχολῆς μέχρι τοῦ 1880 εἶναι ἡμῖν γνωστοὶ ὁ Δ. Λιαούτης, (1866), ὁ Γ. Βασιλειάδης (1868), ὁ ἱερομόναχος Ἀκάκιος (1876), ἐπὶ τοῦ αὐτονομικοῦ καθεστώτος (1880—87) οἱ τελειόφοιτοι τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων Μιλτιάδης Μαρκόπουλλος καὶ Ἀγαμέμνων Ἄκης. Κατόπιν ἡ σχολὴ μέχρι τοῦ 1900 καίπερ ἐξακολουθοῦσα φέρουσα τὸ ὄνομά τῆς ἐλειτούργει ὡς τμήμα τῆς τετρατάξιου κοινοτικῆς δημοτικῆς σχολῆς, ἧς τὰ ἕτερα τμήματα ἦσαν ἐν τῇ σχολῇ τῆς ἀγίας Παρασκευῆς καὶ ἐν τῇ σχολῇ Νικοδήμου ὑπὸ ἐνιαίαν διεύθυνσιν. Τῷ 1900 στεγασθείσης τῆς ἀστικῆς τῶν ἀρρένων σχολῆς ἐν τῷ νεοκτίστῳ σχολικῷ μεγάρῳ τοῦ Γρηγορίου Μαρασλῆ τὸ κτίριον τῆς σχολῆς ἠχρηστεύθη.

Τὸ πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν τοῦτο σιγίλλιον ἀντεγράφη ἐνταῦθα οὐχὶ ἐκ τοῦ κώδικος, ἀλλ' ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, φυλαττομένου ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς κτιτορικῆς οἰκογενείας. Τὸ πρωτότυπον εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ μεμβράνης ὕψους 0,80 καὶ πλάτους 0,68 τοῦ μ. ἀποτελεῖται δὲ ἐκ 49 συνεχῶν στίχων, εὐαναγνώστοις καὶ καλοῖς γράμμασιν. Ἐκ τοῦ μέσου αὐτοῦ κάτωθεν ἐξήρτηται μεταξωτοῖς νήμασι μολυβδόβουλλον (σιγγίλλιον) διαμέτρου 0,06 τοῦ μέτρου φέρον τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου μετὰ τοῦ ἱεροῦ βρέφους ἐν ταῖς ἀγκάλας καὶ ἐκατέρωθεν αὐτῆς περὶ τὴν κεφαλὴν ΜΡ—ΘΥ, ὅπισθεν δὲ ἐν στίχοις τὴν ἐπι-

γραφὴν : ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟ-
ΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ Κ. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΛ. ΡΧΗΣ, 1848.

Ἄριθμ. 15.

*Τακρίριον ἐκ μέρους τοῦ ἔθνους πρὸς τὸν πασᾶν περὶ τῆς αὐτῆς
ὑποθέσεως¹) (δηλ. περὶ καταπαύσεως τῶν ἀγγαρειῶν τῶν
ἐπιβαλλομένων τοῖς χριστιανοῖς ὑπὸ τῶν κτηματοδε-
σποτῶν Μαρκόβου).*

(Παραρτ. σελ. 51—52, 1856, Υ, 1)

Ἐπειδὴ ἔχομεν χρέος ἄφευκτον καὶ ρητὴν παραγγελίαν νὰ ἀνα-
φερώμεθα πρὸς τὴν ἐκλαμπρότητά σας καὶ πρὸς τὸ τοπικὸν βασιλικὸν
συμβούλιον, ὡσάκις ἀκολουθεῖ καμμία κατάχρησις ἢ παρενόχλησις
πρὸς τοὺς χριστιανοὺς, διὰ τοῦτο σᾶς εἰδοποιούμεν ἐπισήμως ὅτι ἀπό-
τινος καιροῦ ἔρχονται ἀπὸ διάφορα χωρία καὶ μᾶς ἀναφέρουσι πι-
κρὰ παράπονα προσκλαιόμενοι κατὰ τοῦ Ἐνιζ ἐφένδη, ὅτι ἐναντίον
τῶν βασιλικῶν θελήσεων καὶ τῶν καθ' ἡμέραν ἐκδιδομένων ὑψηλῶν
διαταγμάτων δέν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ καταθλίβῃ καὶ στενοχωρῇ αὐ-
τοὺς μὲ παντοίους δυναστικούς τρόπους, τοὺς ὁποίους ἄλλοτε μὲν
ἐξάγει δυναστικῶς ἀπὸ τὰς οἰκίας των μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέ-
κνα των διὰ νὰ δουλεύωσιν εἰς τὰ ὑποστατικά του, ἄλλοτε κατὰ
τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, καθ' ἣν ὥραν εὕρισκονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν,
ὀρμῶσιν οἱ ἄνθρωποι του καὶ τοὺς ἀρπάζουσι μὲ τὰς οἰκογενείας
των καὶ τοὺς σύρουσι κατὰ γῆς κλαίοντας καὶ ὄδυρομένους, ἕως οὗ
νὰ τοὺς φέρωσιν εἰς τὰς καταναγκαστικὰς ἐργασίας των, ἀκαταπαύ-
στως τοὺς καταστενοχωροῦσι καὶ λαμβάνουσι δυναστικῶς ἀμάξια,
ἄροτρα, ζῶα καὶ τὰ μεταχειρίζονται ἀγγαρείαν, καθὼς καὶ ὁ μύλος
του εἶναι οἰκοδομημένος ὄλος ἀπὸ τοιαύτας ἀγγαρείας· αὐτὰ ταῦτα
πράττοντες οἱ ἄνθρωποι του πολλάκις καὶ μετῃμφισμένοι ὄντες μὲ
ἀμπᾶ ζαπτιέδων²) ὑβρίζουν, κακολογοῦν καὶ φοβερρίζουν διὰ μαχαι-
ρῶν, ξύλων καὶ ὄπλων καὶ κομπάζοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μεγαλοδυ-
νάμου Ἐνιζ ἐφένδη, τὸ χειρότερον δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος καὶ οἱ
ἄνθρωποι του πρὸς τοῖς λοιποῖς καθυβριστικοῖς τρόποις ἐκσφενδονί-
ζουσι καὶ λέξεις αἰσχρὰς καὶ περιφρονητικὰς κατὰ τῆς θρησκείας μας
ἐμπτόντες καὶ βεβηλοῦντες πᾶν ἱερὸν καὶ ὄσιον, τὸ ὁποῖον φέρει τὸν
ἄνθρωπον πρὸ πάντων εἰς μεγίστην καὶ ἀπεριόριστον ἀγανάκτησιν.
Ἡ αὐτὴ περιφρόνησις ἔγεινε καὶ ἐσχάτως καὶ πρὸς ἐπίσημον ὑποκει-

μενον τόν κ. Παύλον Κούρτοβιτζ και τόν υἱόν αὐτοῦ, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀφοῦ ἐντὸς τῆς οἰκίας του ἐξεστόμισε πολλοὺς ὕβριστικούς λόγους, δὲν ἔλειψε και κατά τῆς θρησκείας νά εἶπη τὰ μυρία, ὅσα αἰσχυρόμεθα και φοβούμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν και νά τὰ σημειῶμεν' αὐτὰ λοιπὸν σημειοῦντες, τὰ ὁποῖα δυνάμεθα και νά ἀποδείξωμεν τετραγωνικῶς. Τούτου, ἔνεκα ἐπειδὴ δὲν εἶναι δίκαιον οἱ πτωχοὶ χριστιανοὶ νά πάσχουν και νά ὑποφέρουν ἐν. σιωπῇ τὰς δυναστείας αὐτάς, γνωστοποιούμεν ἅπαντα εἰς τὴν δικαιοσύνην σας και ζητοῦμεν νά ἐπιφέρητε ὅσον τάχιστα τὴν ἀναγκαίαν διόρθωσιν και τὴν κατάπαυσιν ὅλων αὐτῶν, περὶ τῆς διορθώσεως τῶν ὁποίων θέλομεν μάλιστα και νά μᾶς ὑποσχεθῆτε, διότι ἀλλέως, ἂν δὲν σᾶς εἶναι δυνατόν νά θεραπεύσητε ἢ ἐκλαμπρότης σας τὰ τριαῦτα, νά μᾶς τὸ εἶπητε ἐλευθέρως διὰ νά ἀναφερθῶμεν ἡμεῖς κατ' εὐθείαν εἰς τὴν δικαιοσύνην και ἐπιείκειαν τοῦ πολυχρονημένου βασιλέως μας σουλτάν 'Απδούλ Μετζίτ χάν ἐφένδην μας, ὅστις λαβὼν γνῶσιν τῶν διατρεχόντων ἐλπίζομεν ἀδιστακτικῶς ὅτι θέλει (λάβει) ὅλα τὰ δραστήρια και σωτήρια μέτρα πρὸς ἄνεσιν τῶν πιστῶν τούτων ὑπηκόων των. Τῆ 1 Μαΐου 1856. Ὑρογραφὴ: τὸ ἔθνος τῶν χριστιανῶν.

1) Αὐτόθι σελ. 51—52. Ἴδε και τὴν πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον ἀναφορὰν ἀρ. 11 περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος.

2) Ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ ἢ τολμηρὰ τοῦ ἐγγράφου γλῶσσα. πρὸς τὸν διοικητὴν και ἡ ἀπειλὴ ὅτι οἱ ἀναφερόμενοι ἐν περιπτώσει μὴ λήψεως τῶν ἀναγκαίων μέτρων θὰ προσφύγωσιν ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν Σουλτάνον.

Ἄριθμ. 16.

Δύο ἔγγραφα τῆς ἐφορείας τοῦ Ἑλλ. σχολείου και τῶν ἐπιτρόπων τῶν πέντε ἐκκλησιῶν περὶ παραλαβῆς τοῦ ἐξ 110 χιλιάδων γροσ. κληροδοτήματος τοῦ ἐν Μόσχᾳ Ἄντων. Κομιζοπούλλου¹⁾.

(Παραρτήμ. σελ. 52—53, 1856, VII, 18)

Πρὸς τοὺς κ. κ. Δ. Ἰ. Γκέσογλου, Σ. Σεβαστιδην και Ἄθ. Θωμᾶ.

α.) Οἱ κύριοι Μ. Πωλίδης Τρίγκας και Ζαφείρις Πετρίδης Σάρογλου ἐν Μόσχᾳ ἐκτελεσται τῆς διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου και εὐεργέτου πατριώτου μας κ. Ἄ. Κομιζοπούλλου μᾶς ἔγραψαν τελευταῖον περικλείσαντες ἀντίγραφον τῆς διαθήκης, ἐν ἧ κατά τὸ ὕον ἄρθρον αὐτῆς ἀφιερώνει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν και πέντε ἐκκλη-

σίας τῆς πόλεως μας γρ. 110 χιλιάδας, ἑκατὸν δέκα, διὰ τὰ ὁποῖα μᾶς ἀναγγέλλουν νὰ ἀποκαταστήσωμεν ἐπιτρόπους νὰ παραλάβωσι παρὰ τοῦ αὐτόθι κ. Ν. Μανάκι. Συνελθόντες ἐν τῇ ἱερᾷ μητροπόλει καὶ ὑπ' ὄψιν θέσαντες τὰ φιλόπατρα αἰσθήματά σας σὰς ἐπιβαρύνομεν παρακαλοῦντες, ὅπως προθύμως ἀποδεχθῆτε τὸ βάρος τοῦτο. Περικλείομεν τὸ ἔγγραφον παραλαβῆς ἐπικεκυρωμένον παρὰ τοῦ σεβασμιωτάτου ἀγίου Φιλιππουπόλεως κ. Χρυσάνθου, τὸ ὁποῖον ἀφοῦ ἐπικυρωθῆ παρὰ τοῦ πανσεβάστου μας οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ καντζελαρίας, ἂν ἦ χρεῖα, δυνάμει αὐτοῦ θέλετε παραλάβει τὸ ἄνω ποσὸν τῶν ἑκατὸν δέκα χιλιάδων γρ. εἰς χαρτονομίσματα καὶ τὸ ἐγχειρίσητε. Τὰ χρήματα θέλετε κρατήσῃ αὐτόθι ὑπὸ τὴν θέλησιν μας καὶ μᾶς εἰδοποιήσητε μὲ πρῶτον νὰ σὰς ἀντιτραυξέσωμεν. Ἀναμένοντες ταχεῖαν ἀπάντησιν μένομεν

ἐν Φιλιππουπόλει 1856 Ἰουλίου 18 Οἱ ἐπίτροποι τῆς Ἑλλ. σχολῆς : Εὐστάθιος Τζηρόνη, Ἰωάν Δ Νέμτσογλου, Νικόλ. Φιλίπποβιτζ, Κωνστ. Παπᾶ Σαούλ, Κωνστ. Παπαδάτης. Οἱ ἐπίτροποι τῶν ε'. ἐκκλησιῶν : Χ'' Α. Ν. Πάτζκοβιτζ μητροπόλεως ἀγ. Μαρίνης, Χ'' Θεοδόσιος Χ'' Γεωργίου ἐπίτρ. ἀγίας Κυριακῆς, Γ. Χ'' Ἀργυρίου ἐπίτρ. τοῦ ἀγίου Δημητρίου, Σωτήριος Κ. Τζικερδέκης τῆς Παναγίας, Χριστόδουλος Κοσμᾶ τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου.

β'.) Δηλοποιοῦμεν οἱ ὑποφαινόμενοι οἷτε ἔφοροι τῆς Ἑλλ. σχολῆς καὶ οἱ ἐπίτροποι τῶν πέντε ἐκκλησιῶν Φιλιππουπόλεως, ἧτοι τῆς μητροπόλεως ἀγίας Μαρίνης, ἀγίας Κυριακῆς, τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τοῦ ἀγίου Δημητρίου καὶ τῶν ἀγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ὅτι κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς διαθήκης τοῦ ἐν Μόσκβᾳ ἀποβιώσαντος ἀειμνήστου Ἀντωνίου Κομιζοπούλλου ἐλάβομεν παρὰ τῶν κυρίων ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης μέσον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ν. Μανάκι τὰς ἑκατὸν δέκα χιλιάδας γρ. 110 000 εἰς νομίσματα ὀθωμανικά, τὰ ὁποῖα ὁ μακαρίτης εὐηρεστήθη νὰ ἀφιερῶσιν εἰς τὰ ἱερά καταστήματα τῆς πατρίδος τοῦ Φιλιππουπόλεως. Ἐπὶ τούτῳ ἐξεδόθη τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν τῆς παραλαβῆς καὶ ἐξοφλήσεως ἔγγραφον ὑπογεγραμμένον παρ' ἡμῶν τῶν ἐφόρων τῆς Ἑλλ. σχολῆς καὶ τῶν 5 ἐκκλησιῶν καὶ ἐπισήμως ἐπικεκυρωμένον καὶ (παραδίδομεν) εἰς χεῖρας τοῦ καταμετρήσαντος τὸ ποσὸν τοῦτο εἰς ἀσφάλειάν του (ἐν) Φιλιππουπόλει, 1856 Ἰουλίου 18. Ὁ Φιλιππουπόλεως Χρυσάνθος βεβαιοῖ τὸ γνήσιον τῶν κάτωθι ὑπογραφῶν.—Αἱ αὐταὶ ὡς ἀνωτέρω ὑπογραφαί.

1) Αὐτόθι, σελ. 52—53.

Ἄριθ. 17.

Εὐχαριστήριον τοῦ καζᾶ Φιλιππουπόλεως πρὸς τὸ συμβούλιον τοῦ τανζιματίου διὰ τὴν παραδοχὴν τοῦ στρατολογικοῦ φόρου ¹⁾.

(Παραρτήμ. σελ. 55—56, 1856, VIII, 19)

Οἱ ὑποφαινόμενοι ὑποτελεῖς δοῦλοι, κάτοικοι τῆς Φιλιππουπόλεως πιστοὶ ὑπήκοοι τῆς ὑψηλῆς κραταιᾶς βασιλείας ἐμφανιζόμεθα διὰ τῆς παρούσης ἐν μεγίστῃ ταπεινότητι καὶ καθυποβάλλομεν εὐγνωμόνως τὰς δουλικὰς ἡμῶν ὑποκλίσεις καὶ ἀκολουθῶς δηλοποιούμεν πρὸς τὸ ὑψηλὸν συμβούλιον ὅτι κατ' αὐτὰς ἔφθασε καὶ πρὸς τοὺς δούλους του ἡ ὑψηλὴ διαταγὴ ἀφορῶσα τὸν στρατολογικὸν φόρον, ἣτις ἀνεγνώσθη εἰς τὸ ἡγεμονεῖον εἰς ἐπήκοον πάντων καὶ ὑπεδέχθημεν εὐχαρίστως ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῇ διαταττόμενα καὶ τῆς ὁποίας τὸ ἀντικείμενον ἐνόησαμεν, ὅπερ ἀμέσως ἐβλήθη εἰς πραγματοποίησιν. Περιοριζόμεθα δ' ἐν τούτοις ν' ἀπευθύνωμεν πρὸς τὸ ἔνθεον ὕψος τῆς Αὐτῆς μεγαλειότητος τὰς εὐγνωμοσύνας καὶ εὐχαριστήσεις ἡμῶν ἀναπέμποντες εὐχὰς καὶ δεήσεις πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον, ὅπως σκέπη, περιφρουροῖ καὶ διαφυλάττῃ τὸν κραταιότατον καὶ εὐεργετικώτατον ἡμῶν ἄνακτα σουλτάν Μετζιτ ἐφέντην ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ διατηρῶν τὴν Αὐτοῦ μεγαλειότητα εἰς τὴν ὑψηλὴν περιωπὴν ὑποτάττοντα ὑπὸ τοὺς κρατεροὺς αὐτοῦ πόδας πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, τοὺς δὲ εὐμενεστάτους ἡμῶν αὐθέντας πανευδαιμονοῦντας καὶ αὖξοντας ἀπὸ δόξαν εἰς δόξαν. Ταῦτα ἐν ταύτῃ εὐχαριστηρίῳ ἀναφερόμεθα καὶ ὑποτελοῦμεν.

(Ἐν) Φιλιππουπόλει 1856. Αὐγούστου 19. Ὑπογεγραμμένοι : 11 πρόκριτοι, «οἱ ἐξῆς μαχαλέδες μὲ τὰς σφραγιδάς των : Ἰνὲ χότζια, Κότζ χισεῖν, Πιλάτ, Λαοὺτ μαχαλέ, Ἰσκιουλιπέτζ, Ἰκνέ-κασίμ, Μαράσι, Καρσι-γιακά.— Τὰ ἐξῆς χωρῖα μὲ τὰς σφραγιδάς : Κασίμοβον, Ταχταλί, Ἀρβανιτοχώρι, Κολάτοβον, Ρίζοβον, Τζίρεν, Γενιτζιλάρ, Καραρεῖζ, Μάρκοβον, Κούκλενα, Δερετζίκιοί, Δερμέντερε, Κοστίοβον, Ραδίκιοβον, Κομάτ, Καρατζόβο, Κοταρέτο, Περοστίτζα, Πασᾶ μαχαλέ, Λαρατζόβι, Κοσποτάρ, Στρώιβον, Τζαλαπίτζα, Τζιρπιλί, Ἰσπιγλί, Τζέρβεν, Κοτζίροβον . . .»

1) Ἰδὲ αὐτόθι, σελ. 55—56.—Τὸ ἔγγραφον συνετάχθη ὀθωμανιστὶ καταγραφομένης ἐνταῦθα τῆς μεταφράσεώς του, ἀφοῦ ἀπεστάλη ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν πρὸς ὃν ὁ ὅρος οὐχὶ διὰ τοῦ πατριαρχείου.

Αἱ συνοικίαι φέρονται διὰ τῶν τουρκικῶν ὀνομάτων ἐν τοῖς μητροπολιτικοῖς ἐγγράφοις αἱ συνοικίαι ἀντικαθίστανται διὰ τῶν ἐνοριῶν τῶν ἐκκλησιῶν πλὴν τῶν δύο προαστείων Μαράσι καὶ Καρσι-ἀκά.

Ἄριθ. 18.

*Ἀναφορὰ τῆς Κοινότητος πρὸς τὸ συμβούλιον τοῦ τανζιματίου
περὶ τῶν ἀγγαρειῶν τῶν χριστιανῶν τῶν ἐπιβαλλο-
μένων ὑπὸ τῶν κτηματοδεσποτῶν¹⁾.*

(Παραρτήμ. σελ. 57—58, 1856, VIII, 25)

Οἱ ὑποφαινόμενοι ταπεινοὶ δοῦλοι κάτοικοι τοῦ Καζᾶ Φιλιππουπόλεως καὶ πιστοὶ ὑπήκοοι τῆς ὑψηλῆς κραταιᾶς βασιλείας τολμῶμεν διὰ τῆς παρουσίας ἡμῶν κοινῆς ἀναφορᾶς νὰ καθύποβάλωμεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὑψηλοτάτου συμβουλίου ὅσα δεινὰ ὑποφέρομεν οἱ ἐγγῶριοι πτωχοὶ χριστιανοὶ ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους Ὀθωμανοὺς τοὺς ἔχοντας γαίας ὄρυζιων. Περὶ τούτων, πάντων ὅτε πρὸ ἡμερῶν καθ' ὑψηλὴν διαταγὴν τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει ὑψηλοτάτου Σαμοῦ πασᾶ ἀπῆλθον δύο ἐκ τῶν ἡμετέρων μετὰ τοῦ ἐνταῦθα διοικητοῦ ἐξοχωτάτου Ἰσμαήλ Ἀδὶλ πασᾶ εἰς Ἀδριανούπολιν, ἀνέφεραν εἰς τὴν ὑψηλότητά του τὰ καθ' ἕκαστα, ὅστις εὐηρεστήθη νὰ δώσῃ τὰς ἀναλόγους παραγγελίας εἰς τὸν ἡμέτερον διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν παῦσιν τῶν τοιούτων καταχρήσεων καὶ ἅμα ἔφθασεν, ἔλαβε πρόνοιαν νὰ διακοινώσῃ πρὸς τοὺς προὔχοντας Ὀθωμανοὺς νὰ περιορίζωσι τὰ καταναγκαστικὰ ταῦτα μέτρα, ἀλλ' οὗτοι, ὡς φαίνεται, δυσареστηθέντες ἀπὸ τὴν φωνὴν ταύτην ἀπέστειλαν κατ' αὐτὰς εἰς τὰ αὐτόσε δύο ἀντιπροσώπους των διὰ νὰ ἐνεργήσωσι τὰ συμφέροντα τοῦ σκοποῦ των καὶ νὰ δουλεύωσι τὰς γαίας ὡς τὸ πρότερον μὲ τρόπους δυναστικούς, εἰς τὸ φανερόν ὅμως ἀπέρχονται ὡς δῆθεν νὰ κατορθώσωσι καὶ φέρωσι τὸ νερόν τοῦ Μαρκόβου ἐντὸς τῆς πόλεώς μας. Ἀδυνατεῖ ὁ κάλαμος νὰ περιγράψῃ τὰ πάνδεινα, ἅπερ ὑποφέρουσιν οἱ πτωχοὶ χριστιανοὶ εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν τζιλτικίων, διότι, καθ' ὃν καιρὸν ζητοῦνται ἔργαται, οἱ ἔχοντες τὰς γαίας ἀποστέλλουσιν ἀνθρώπους εἰς τὰ χωρία καὶ διὰ τῆς βίας συλλαμβάνουσι τοὺς πτωχοὺς, ἄνδρας-γυναῖκας-κοράσια ἐκβάλλοντες αὐτοὺς τῆς ἐκκλησίας καὶ σύρουσιν εἰς τοὺς δρόμους καὶ μὲ ξυλισμοὺς φέρουσιν εἰς τὰς γαίας των, ὅπου γίνονται ἄπειρα κακὰ καὶ ἀτιμίαι, τὰς ὁποίας αἰσχρόν ἐστὶ καὶ λέγειν. Αἱ καταδυναστεύσεις ἠκολούθουν καὶ πρὸ τοῦ τανζιμάτι καὶ χωρὶς νὰ παύσωσι μετὰ ταῦτα, ἀλλὰ τὰ χεῖριστα ἐκτελοῦνται καὶ ἐνῶ ἕκαστον χωρίον ἐπλήρωνε ποσὸν διωρισμένον πρὸς ἀποπλήρωσιν τῶν ἐργατῶν, πάλιν ὅμως μὲ βίαν ἔσυρον αὐτοὺς καὶ πολλοὶ ἀπέθνησκον εἰς τὰ ὕδατα. Καὶ ἐπειδὴ τὰ

τοιαῦτα τὸ ὑψηλὸν Δεβλέτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ γίνωνται, ἀναφερόμεθα ἐν ταπεινότητι καὶ παρακαλοῦμεν τὸ ὕψος τῆς Αὐτοῦ μεγαλειότητος διὰ νὰ δώσῃ ἀκρόασιν εἰς τὰ παράπονά μας καὶ μὴ βασισθῇ εἰς τοὺς λόγους τῶν ἀπεσταλμένων Ὀθωμανῶν, μάλιστα δὲ νὰ ἐκδοθῇ ὑψηλὴ διαταγὴ πρὸς κατάπαυσιν τῶν καταχρήσεων τούτων καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν πτωχῶν· ἐφ' ᾧ θέλομεν διατελεῖ εὐγνώμονες καὶ εὐχέται πρὸς τὸν ὕψιστον ὑπὲρ τῆς πολυχρονίου ὑγείας τῆς Αὐτοῦ μεγαλειότητος καὶ τῶν λοιπῶν εὐγενεστάτων ἡμῶν αὐθεντῶν. Ταῦτα ἐν πεποιθήσει καὶ ταπεινότητι ἀναφέρομεν καὶ ὑποτελοῦμεν.

25 Αὐγούστου 1856.

1) Αὐτόθι σελ. 57—58. Πρβλ. περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως τὰ ἔγγραφα, ὑπ' ἀρ. 11 καὶ 15 καὶ τὴν πρὸς τὸν Ράνωφ, γραμματέα καὶ σύμβουλον τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει πασᾶ ἐπιστολὴν τῆς κοινότητος ἀπὸ 17 Αὐγ. 1856.

Ἄριθμ. 19.

*Συμφωνία ψωμάδων (ἀρτοποιῶν) καὶ πισιρτζήδων (ἀρτοποιηστῶν)*¹⁾

(Κώδικος σελ. 214, 1857, I, 10).

Διὰ τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικοῦ συμφωνητικοῦ γράμματος δηλοποιεῖται ὅτι σήμερον παρουσιασθέντες εἰς τὴν ἱεράν μητρόπολιν ἐνώπιον τοῦ σεβασμιωτάτου ἀρχιερέως οἱ ψωμάδες καὶ πισιρτζήδες, τὰ δύο ταῦτα ἐσνάφια, συνεφώνησαν ὡς ἑξῆς: οἱ μὲν ψωμάδες ὑπεσχέθησαν νὰ μὴ ψήνωσι εἰς τὸ ἑξῆς ψωμῖα τοῦ μαχαλέ, εἰ μὴ μόνον νὰ περιορίζωνται εἰς τὴν ψῆσιν τῶν ψωμίων τῆς πωλήσεως· ἂν ὅμως τολμήσῃ τις ἐξ αὐτῶν νὰ ψῆσῃ ψωμίον τοῦ μαχαλέ, νὰ παιδεύηται μὲ τὴν ἀποφασισθεῖσαν παιδείαν, ἀφοῦ δίδει εἰς τὸ ἐσνάφι του ἀπὸ τρεῖς ἕως πέντε ὀκάδες ἀγιοκέρι. Οἱ δὲ πισιρτζήδες νὰ μὴ ψήνωσι τὸ ψωμίον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εἰς τὰς γωνίας τῆς ἀγορᾶς τὸ πωλοῦσι μὲ ζύγι, ἀλλ' οὔτε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πισιρτζήδες νὰ πωλῶσι ψωμίον, εἰ μὴ μόνον νὰ περιορίζωνται καὶ οὗτοι εἰς τὴν ψῆσιν ψωμίου τοῦ μαχαλέ· ἂν ὅμως καὶ αὐτοὶ δὲν φυλάξωσι τὰς ὑποσχέσεις των, θέλει παιδεύονται ἐπίσης μὲ τὴν αὐτὴν παιδείαν· ἂν δὲ ἐξ αὐτῶν τις θελήσῃ νὰ ἐξακολουθῇ τὴν ψῆσιν καὶ πώλησιν, ὁ τοιοῦτος πρέπει νὰ μεταβῇ εἰς τὸ ἐσνάφι τῶν ψωμάδων καὶ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς νόμους αὐτῶν, ἀφοῦ πληρώσῃ τὸ διωρισμένον ποσὸν εἰς τὸ ἐσνάφι. Οὕτω συνεφώνησαν ἀμφότερα τὰ ἐσνάφια· διὸ εἰς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν ἐγένοντο δύο ὅμοια γράμματα ὑπογραφέντα ὑπ' αὐτῶν καὶ

ἐπιβεβαιωθέντα παρὰ τοῦ σεβαστοῦ ἀρχιερέως καὶ ἔλαβον ἀμφότεροι ἀφ' ἑνός.

Φιλιπούπολις 1857 Ἰανουαρίου 10

Οἱ ψωμάδες: Δημήτριος Γεωργίου, Μητζος Ψωμάς, Ἀναστάσιος Κάτζας.

Οἱ πισιρτζήδες: Χρήστος πρωτομαΐστωρ, Χρήστογλου Νικόλαος, Χρήστος Ἀθανασίου.

1) Κώδιξ Νικηφόρου α', σελ. 214.

Ἄριθμ. 20.

Ἐπιστολὴ τῆς Κοινότητος πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποδημοῦντα Μιχαὴλ Γκεμιουσκερδάνη ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Χρυσάνθου¹⁾.

(Παραρτήμ. σελ. 58—59, 1857, II, 27)

Γνωρίζετε βεβαίως (τά) κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας διατρέξαντα ἐν τῇ πόλει μας, τὴν τε σύστασιν τῆς ἐπιτροπῆς, τὴν διάλυσιν αὐτῆς καὶ τὴν ἔλευσιν τοῦ βαλῆ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τὰ πρακτικὰ αὐτῶν, εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι ἡ τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς σύστασις ἐγένετο συμφώνως μετὰ τοῦ ἀρχιερέως δι' ἀγαθὸν σκοπὸν, ἀλλ' ἡ ἐκτὸς τῆς μητροπόλεως σύνταξις τοῦ κανονισμοῦ παραχωροῦντος δικαιώματα ἀντιβαίνοντα τὴν ὀρθότητα ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ ὑπόνοιαν εἰς τὸ νὰ διαλύσωμεν τὴν ἐπιτροπὴν συμφώνως πάλιν μετὰ τοῦ ἀρχιερέως μας· καὶ ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα κατήντησεν ἤδη θορυβῶδες καὶ οἱ τὰς ἀνησυχίας καὶ τὰ σκάνδαλα ἐπιθυμοῦντες προσπαθοῦσι νὰ διαταράξωσι τὴν ἀρμονίαν τῆς πόλεως μας ἐπιφέροντες ἐνοχλήσεις καὶ εἰς τὸν ἀρχιερέα μας, διὰ τοῦτο ἐδέησε νὰ συνταχθῶσιν ἀπὸ τὴν κοινότητά μας δύο ἀναφοραὶ πρὸς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν, τὰς ὁποίας διευθύνοντες ἤδη προτρεπόμεθα ἀδελφικῶς, ἵνα ἀναλάβητε καλοκαγάρθως τὴν φροντίδα νὰ ἐκτελέσητε ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας ταύτης πᾶν ὅ,τι ἀποβλέπει τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀρμονίαν τῆς πόλεως ἡμῶν καὶ ὅλης τῆς ἐπαρχίας καὶ νὰ μένωσιν ἀνεπηρέαστα τὰ καθεστῶτα τῶν ἁγίων ἡμῶν ἐκκλησιῶν, διενεργοῦντες προσέτι τὰ δέοντα εἰς τε τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ ἀλλαχοῦ εἰς τὸ νὰ μένη καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ἀνενόχλητος πάσης ἐπιρείας καὶ προσβολῆς, τῆς κακεντρεχείας καὶ δολιότητος· διότι

ἐπιθυμοῦμεν νὰ συζήσωμεν μετὰ τῆς πανιερότητός του διὰ παντός σεμνυνόμενοι εἰς τὸν ἀγαθὸν καὶ ἐνάρετον χαρακτῆρα. Εὐέλπιδες ὄντες εἰς τὰ γνωστὰ ἡμῖν ἀγαθὰ αἰσθήματά σας, ἅτινα τρέφετε ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἀρχιερέως μας, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι θέλει παραδεχθῆτε καὶ ἐκτελέσητε μετὰ πάσης προθυμίας καὶ ἐτοιμότητος τὰς ἀδελφικὰς ταύτας προτροπὰς μας ἀντιπροσωπεύοντες φιλοτίμως τὴν κοινότητά μας, ἐφ' ᾧ καὶ προλαμβάνομεν νὰ σᾶς διαβιβάσωμεν τὰς εὐχαριστήσεις μας διατελοῦντες

27 Φεβρουαρίου 1857. Ὑπογραφαί : Δημητρίκας Μήτσορας, Εὐστάθιος Τζηρόνη, Γιάγκος Παπαῖ Γεωργίου, Σταυρος Κοσμά πρωτομ. ἀμπατζήδων, Βασίλειος Παπαῖ Ἰωάννου πρωτομ. καυταντζήδων, Πέγιος Γεωργίου, Ἰωάν. Κοτζιάσοβιτζ, Δημήτριος Ἀργυρίου, Σωτήριος Τζεκερδέκης, Ἀργύρ. Χρ. Κοϊμτζόγλου, Κωνστ. Παπαῖ Σαοῦλ, Χρήστος Γεωργιάδης, Ἰωάν. Δ. Νέμτζογλου, Ἀνδρέας Γεωργιάδης, Πασχάλης Παπαδάτης, Δημήτριος Καζαντζόγλου, Ν. Φιλίπποβιτζ, Παράσχος Ἀγγελῆ, Γεώργιος Μαυρίδης, Χ'' Κωνστ. Χ'' Ἰωάν. Κοϊμτζόγλου, Νικόλαος Χ'' Βασιλείου, Κωνστ. Παπαδάτης.

1) Αὐτόθι, σελ. 58—59. Αἱ κατὰ τοῦ μητροπολίτου Χρυσάνθου κατηγορίαι καὶ κατακραυγαὶ τῶν Βουλγάρων δι' ἀναφορῶν πρὸς τε τὸ πατριαρχεῖον καὶ τὴν ὑψηλὴν Πύλην ὡς μεροληπτοῦντος ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ποιμνίου του καὶ προκαλοῦντος ἔνεκα τούτου τὰς ἐριδας καὶ τοὺς διαπληκτισμοὺς ἤρξαντο ἤδη ἀπὸ τοῦ χρόνου σχεδὸν τῆς ποιμαντορίας του (ἴδε ἀνωτέρω ἔγγραφο 5ον καὶ τὴν σημείωσιν). Ἡ κατ' αὐτοῦ μῆνις ἐκορυφώθη, ὅτε ἐν τῇ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1857 συγκροτηθεῖση γενικῇ τῆς Κοινότητος συνελεύσει ἐν τῇ μητροπόλει ἀπερρίφθη ὁμοθυμαδὸν καὶ μετ' ἀγανακτήσεως ὁ συνταχθεὶς ὑστεροβούλως ὑπὸ τῆς αἰρεθείσης δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπείας νέος τῆς Κοινότητος κανονισμὸς καὶ ἀπεδοκιμάσθη ἡ ἐπιτροπεία ὡς γενομένη ὄργανον τῶν ἀρχηγῶν τῆς Βουλγαρικῆς ἐθνικῆς κινήσεως. Κατὰ τὸν συνταχθέντα ἐκείνον κανονισμὸν συνιστάτο ἐν τῇ μητροπόλει δωδεκαμελὴς ἐπιτροπεία ὡς ἀνωτάτον δικαστήριον, ἔχον ἀπόλυτον δικαιοδοσίαν ἐπὶ παντός ζητήματος ὑπαγομένου εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, τῶν τε πράξεων καὶ ἀποφάσεων αὐτοῦ οὓων ἱερῶν καὶ ἀνεκκλητήτων, ὡσάκις ἐπεκυροῦντο ὑπὸ τοῦ προέδρου αὐτοῦ, μετ' ἰδίου ταμείου, εἰς ὃ ἔδει νὰ συρρέωσι τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχιερατικῶν δικαιωμάτων καὶ οὗ τὴν διαχείρισιν νὰ ἔχη ἡ ἐπιτροπεία ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ προέδρου αὐτῆς μὴ οὖσα ὑπεύθυνος νὰ δίδῃ λόγον εἰς τὴν κοινότητα. Ὡσαύτως ἐν ἀπάσαις ταῖς κώμαις καὶ κωμοπόλεσι τῆς ἐπαρχίας ἔδει νὰ συσταθῶσι παρόμοιοι μικροτεροι ἐπιτροπεῖαι, αἵτινες ὑπαγόμεναι εἰς τὴν ἐν Φιλιππουπόλει μεγάλῃ ἐπιτροπεῖαν νὰ διατελῶσιν ὑπὸ τὴν ἀμεσον αὐτῆς δικαιοδοσίαν καὶ μυστηριωδῶς μετ' αὐτῆς νὰ συνεννοῶνται καὶ τὰς γνώμας αὐτῆς ὡς δόγματα ν' ἀπεκδέχωνται. Εἰς πάντα δὲ τὰ μέλη τῶν ἐπιτροπειῶν ἐπεβάλλετο ἄκρα ἐχεμύθεια ἐπὶ πάσης ἐνεργείας (ἴδε Τ σ ο υ κ α λ ᾶ Γ. Ἡ βουλγαροσλαβικὴ συμμορία κτλ. σελ. 41 καὶ ἐξῆς), Διαλυθείσης τῆς ἐπιτρο-

πείας ὑπὸ τῆς κοινότητος καὶ τοῦ ἀρχιερέως ἤρξατο ἐντονώτερος ὁ τῶν ἐνδιαφερομένων κατὰ τοῦ Χρυσάνθου ἀγών καὶ τὰ σκάνδαλα, ὅθεν ἡ κοινότης συνέταξε δύο ἀναφορὰς πρὸς τὸ πατριαρχεῖον ἐκθέτουσα τὰ καθ' ἕκαστα καὶ διώρισε διὰ τοῦ παρόντος γράμματος τὸν ἐν τῇ πρωτευούσῃ διατρίβοντα Μ. Γκεμισκερδάνην ὡς ἀντιπρόσωπόν της νὰ ἐπιδώσῃ τὰς ἀναφορὰς καὶ ὑποστηρίξῃ τὸν διαβαλλόμενον Χρυσάνθον, ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ τῶν καθεστώτων. Εἰς τοῦτο ἀποβλέπει ἡ παροῦσα ἐπιστολή. Οἱ ὑπογεγραμμένοι εἶναι πάντες Ἑλληνες πρόκριτοι, μόνος δὲ ὁ Πέγιος Γεωργίου Βούλγαρος, ἀλλ' ἑλληνίζων.

Ἄριθμ. 21.

Ἀναφορὰ τῆς κοινότητος πρὸς τὸν πατριάρχην καὶ τὴν ἱερὰν σύνοδον, ὅπως διαμαρτυρηθῶσιν πρὸς τὴν Υψ. Πύλην διὰ τὴν ἔκρυθμον καὶ ἀφόρητον κατάστασιν τῆς ἐπαρχίας¹).

(Παραρτήμ. σελ. 60 - 62, 1857, V, 14)

Οἱ ὑποφαινόμενοι κάτοικοι Φιλιππουπόλεως, τέκνα γνήσια τῆς μητρὸς ἡμῶν μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ πιστοὶ ὑπήκοοι τοῦ κραταίου Δεβλετίου, ἐμφανιζόμενοι διὰ τῆς παρουσίας ἡμῶν ταπεινῆς ἀναφορὰς ἐκθέτομεν τὰ ἐξῆς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐξαιτούμεν ταχεῖαν ἀντίληψιν: Οὐδέποτε ἡ ἐπαρχία ἡμῶν ὑπέπεσε τόσον εἰς ληστεύσεις καὶ παντοειδεῖς κακώσεις, ὅσον κατὰ τὰς παρούσας ἡμέρας, καθ' ἃς τὰ σωτήρια θεσπίσματα τοῦ γαληνοτάτου βασιλέως ἡμῶν σεβαστοῦ Ἀβδουλ Μετζιτ χάν ἐφένδη ἀντηχοῦσι καθ' ὅλον τὸ εὐρὺ αὐτοῦ κράτος καὶ πιστοποιοῦσι τὴν ἡσυχίαν, ἀσφάλειαν καὶ τιμὴν εἰς ἕκαστον αὐτοῦ ὑπήκοον. Διὰ νὰ περιγράψωμεν λεπτομερῶς τὰ δεινὰ, ὑφ' ὧν πάσχει ἡ ἀτυχῆς κατὰ τὸν ἀνοίκτιστον τρόπον τοπαρχία ἡμῶν μεγάλως ἀδυνατοῦμεν, ἄλλως τε συστελλόμεθα καὶ ἀποφεύγομεν ὅσον ἔνεστι τὸ ὄκληρὸν τῆς πολυλογίας, ἀλλ' ἐν συνόψει καθυποβάλλομεν ὑπ' ὅψιν τῆς μητρὸς ἡμῶν ἐκκλησίας ὅτι πολλὰ καὶ διάφορα λυπηρὰ ἀκολουθοῦσιν εἰς τὰ μέρη μας, ἥτοι ληστεύσεις τῆδε κάκεισε, φόνοι, βιασμοί, πρὸ πάντων εἰς Τατάρ-Παζαρτζίκιον, ἔνθα περιφέρονται σωρηδὸν οἱ κακοποιοὶ ἐνώπιον τῶν ὁμμάτων τῆς κυβερνήσεως, ἀγγαρεῖαι ἐκ μέρους τῶν κτηματοδεσποτῶν Ὄθωμανῶν, δαρμοὶ σκληροὶ ἐπὶ τῶν χωρικῶν τῶν μὴ ὑπακούοντων εἰς τὸ αὐθαίρετον καὶ τυραννικὸν αὐτῶν, ὡς τοιοῦτοι ἠκολούθησαν ἐσχάτως εἰς τὸν καζὰν Χάσκιογι ἀποβιώσαντος μάλιστα καὶ ἐνός τῶν ξυλοκοπηθέντων, ἐξομόσεις ἀνηλίκων τέκνων, περὶ οὓν καὶ ἄλλοτε ἀνεφέρθημεν ἐξαιτήσαντες ἀντίληψιν, ἣν καὶ αὐθις ἐπικαλούμεθα διότι ὁ διοικητῆς ἡμῶν, ὁπότεν παρουσιάζωνται αἱ ἐξομόσεις παραδέχεται τοὺς ἐξο-

μότας μηδὸλως εἰδοποιῶν τὸν ἀρχιερέα ἡμῶν οὐδὲ προσέχων εἰς τὰς περὶ τούτου κανονικὰς προτάσεις του καὶ ὅταν ὁ ἐξομότης τυγχάνῃ πατὴρ ἢ μήτηρ τέκνων ἀνηλίκων καὶ παραλαμβάνῃ ταῦτα πλησίον του, ὁ διοικητὴς δὲν προσέχει εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν συγγενῶν του ν' ἀποσπᾷ ταῦτα ἐκ τῶν ἐξομοτῶν, ἀλλ' ἀφίνει ταῦτα πλησίον των.

“Ὅλα ταῦτα διαπραττόμενα παρέχουσιν ἀγανάκτησιν εἰς τὸν λαὸν καὶ μάλιστα τὰ εἰς τοὺς καζάδες ἀκολουθοῦντα κακουργήματα καὶ καταδυναστεύσεις προξενούσιν εἰς τοὺς κατοίκους ἀνέκφραστον τρόμον καὶ ἀπασχολοῦσιν τούτους ἐκ τῶν ἐργασιῶν, ὑφ' ὧν ὠφελεῖται τὸ εὐρὺ τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν μονάρχου κράτος. Ὅσάκις προσεκαλέσαμεν τὴν ἐπὶ τούτων προσοχὴν τοῦ διοικητοῦ ἡμῶν Σαλέχ-πασᾶ, οὐδὲν δυστυχῶς σωτήριον καὶ θεραπευτικὸν εἶδομεν, ἀλλ' αἱ βιαιότητες ἐξακολουθοῦσαι δίκην θριάμβου καταπιέζουσι τοσοῦτον λαὸν καίτοι παρέχοντα ὀλοπροθύμως τοὺς φόρους του πρὸς τὴν σεβαστὴν κυβέρνησιν. Ὅθεν ἀναγκασθέντες καταφεύγομεν εἰς τὸ ἔλεος τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως παρακαλοῦντες θερμῶς τὴν μητέρα ἡμῶν ἐκκλησίαν, ἵνα ἐκθέσῃ μετ' ἀκριβείας τὴν κατάστασιν τῶν μερῶν μας καὶ παρέξῃ ἰδίως τὰς ἀξιώσεις της, ὅπως κατασταθῇ τοιαύτη διοικητικὴ ἀρχή, οἷα δύναται οὐχὶ ἐν ἀδρανείᾳ καὶ ραθυμίᾳ, ἀλλ' ἐν φιλοτιμίᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ νὰ προλαμβάνῃ καὶ διορθοῖ τριαύτας δυναστεύσεις καὶ κακότητας ἀντικειμέναις εἰς τὸ φιλόλαον καὶ ἐπιεικὲς αἴσθημα τοῦ κραταιοῦ ἡμῶν βασιλέως, οὗ τὸ κράτος εἶη ἀήττητον καὶ θριαμβεῖον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα.

Εὐέλπιδες εἰς τὴν παραδοχὴν καὶ πραγματοποιίησιν τῶν ταπεινῶν παρακλήσεών μας διατελοῦμεν ἀνυπομόνως περιμένοντες τὴν ταχεῖαν διόρθωσιν τῆς καταστάσεώς μας καὶ ὑποσημειούμεθα εὐσεβάστως.—1857 Μαΐου 14.—Ὑπογεγραμμένοι 13 πρόκριτοι, 12 ἐσνάφια μετὰ τῶν σφραγίδων των, καὶ ἑπτὰ συνοικίαι τῆς πόλεως μετὰ τῶν σφραγίδων των, ἧτοι : μαχαλὲς μέγα Λαοῦτ, Ἰωνί κασίμ, Πιλᾶτ, Ἰσκιλιπέτζ, Ἰνεχότζ-ρούμ, μικρὸν Λαοῦτ, Τζοχατζιάν.

1) Αὐτόθι, σελ. 60—62. Ἐν τῇ παρούσῃ πρὸς τὸ πατριαρχεῖον ἀναφορᾷ τῆς Κοινότητος συνοψίζονται πάντα τὰ ἐν προηγουμέναις πρὸς αὐτὸ ἀναφοραῖς ἐκτεθέντα καὶ ἐξαιτεῖται ἡ σύντομος αὐτοῦ ἐπέμβασις παρὰ τῇ ὑψηλῇ Πύλῃ πρὸς κατάπαυσιν τῆς ἐλευνῆς τῆς τοπαρχίας καταστάσεως καὶ τῶν ἐκ ταύτης δεινοπαθημάτων τῶν χριστιανῶν, ὀφειλομένης ἰδίως εἰς τὴν ἀδρανείαν καὶ τὴν ἀνικανότητα τοῦ νῦν διοικητοῦ Σαλέχ πασᾶ. Πρβλ. καὶ τὰς ἀναφορὰς 7, 8, 9, 12.

Ἄριθμ. 22.

*Ἀναφορὰ τῆς κοινότητος πρὸς τὸν πατριάρχην καὶ τὴν ἱερὰν σύνοδον
ὑπὲρ τοῦ συκοφαντηθέντος μητροπολίτου Χρυσάνθου
ὅτι δῆθεν κατήγγειλεν εἰς τὰς ἀρχὰς μελε-
τώμενον κίνημα¹).*

(Παραρτήμ σελ. 62—64. 1857, γ, 14)

Οἱ ὑποφαινόμενοι κάτοικοι Φιλιππουπόλεως καὶ τέκνα γνήσια τῆς μητρὸς ἡμῶν μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐμφανιζόμενοι (διὰ τῆς παρούσης ἡμῶν ταπεινῆς ἀναφορᾶς) ἀναφέρομεν ὅτι περιήλθον εἰς γνῶσιν ἡμῶν τῶν ταπεινῶν δούλων τῆς ὕψα ἀρτίως αὐτόσε, ὡς μὴ ὤφειλεν, διεκοινώθησαν, ὅτι δῆθεν ὁ ἀρχιερεὺς ἡμῶν μεταβάς κατὰ τὴν μεγάλην Παρασκευὴν παρὰ τῷ διοικητῇ Σαλὲχ πασᾶ παρέστηκε τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πόλιν διὰ μελετώμενα κινήματα. Τὸ ἔκνομον τοῦτο ἔφερε τὸν ἀρχιερέα καὶ ἡμᾶς τοὺς δούλους τῆς εἰς κατάστασιν ἀθυμίας καὶ ὄλως ἀπορήσαντες (;) ἐλεεινολογήσαμεν τοὺς ἐπιπλάττοντας τοιαῦτα ἀνύπαρκτα πράγματα οὐδόλως χῶραν λαβόντα οὐδὲ ἐν αὐτῇ τῇ φαντασίᾳ ποτὲ παρελθόντα· ὅθεν σπεύδομεν νὰ καθυποβάλωμεν ὑπ' ὄψιν τῆς μητρὸς ἡμῶν ἐκκλησίας τὴν ἀναντίρρητον ἀλήθειαν ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο σκοπὸν εἶχε νὰ μετέλθῃ ὁ διοικητὴς Σαλὲχ πασᾶς οὔτε ὀρθῶς συλλογισθεὶς καὶ οὐδόλως τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου ἡμῶν εἰδῶς, ὅπερ ἔσπευσεν ὁ ἀρχιερεὺς νὰ προλάβῃ μεταβάς παρὰ τῇ αὐτοῦ ἐξοχότητι μετὰ τοῦ κυρίου Δημητρίκα Μήτσορα πρὸ τῆς ἑορτῆς ἀκόμη τῶν Βαΐων καὶ εἰπῶν μετὰ τῆς εὐγενείας του ὅτι καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἡσυχίας ἐντὸς τῆς πόλεως φαινομένης θεωρεῖ πάντῃ περιττὴν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τούτου τῆς ἐξοχότητός του ἐν ᾧ καιρῷ μάλιστα ἐξακολουθοῦν τὴν συνθήειαν τὸ πατριαρχεῖον ἐκδίδει τακτικὰ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα γράμματα προτρέποντα τοὺς κατοίκους πάσης τάξεως εἰς εὐτακτον καὶ ἡσυχον διαγωγὴν καὶ συμπεριφορὰν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν ἑορτῶν. Κατανοήσας λοιπὸν ὁ Σαλὲχ πασᾶς τὴν ὀρθότητα τῶν παρατηρήσεων τούτων μετεκάλεσεν εὐθύς τὸν ἀστυνόμον καὶ διέταξε νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν διαταγὴν, ἣν εἶχε προεκδῶσθαι περὶ ἐλεύσεως τῶν εἰς τοὺς νομοὺς περιφερομένων ἀστυνομικῶν φυλάκων. Τὸ τοιοῦτον λοιπὸν ἐσκοπεύετο παρὰ τοῦ διοικητοῦ ἀγνοοῦντος τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ παρὰ πολὺ ἰδιοτρόπου ἀνθρώπου ὄντος καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως μας γνωρίζοντος καλῶς τὰ καθήκοντα αὐτοῦ καὶ ἐκπληροῦντος ταῦτα μετὰ φρονήσεως μηδαμῶς ἐξεληθόντος

τῶν ὀρίων αὐτοῦ κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε διαμονὴν του. Ἐφ' ᾧ παρακαλοῦμεν τὴν ἐκκλησίαν, ὅπως τυχὸν ἐξετασθεῖσα περὶ τοῦ συκοφαντήματος τούτου ἐκθέσῃ τὰς λεπτομερείας τῶν πληροφοριῶν τῆς κοινότητός μας διὰ νὰ μηδενισθῶσι καὶ διαψευσθῶσιν ὅσα ἢ κακεντρέχεια καὶ περὶ τούτων καθὼς καὶ περὶ ἄλλων πολλῶν παραλόγως διέδωκε καὶ συκοφαντεῖ πρόσωπον ἄθῳον καὶ παρ' ὄλης τῆς ἐπαρχίας σεβόμενον καὶ ἀγαπώμενον. Ἐξαιτούμενοι δὲ τὰς παναγίους εὐχὰς καὶ εὐλογίας καὶ τὴν ἰσόβιον εὐγνωμοσύνην ἡμῶν διαβεβαιούμετες ὑποσημειούμεθα βαθυσεβάστως.

1857 Μαΐου 14. Ἔπονται αἱ ὀπισθεν ὑπογραφαὶ καὶ σφραγίδες.

1) Αὐτόθι, σελ. 62—64. Μετὰ τὴν λήψιν τῶν δύο ἀναφορῶν τῆς Κοινότητος περὶ τῆς διαλυθείσης ἐπιτροπείας πρὸς σύνταξιν κανονισμοῦ τῆς Κοινότητος (ἴδε ἀνωτέρω σημειώσιν ἐγγράφου 13 τὸ πατριαρχεῖον ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν τὰ διατρέξαντα διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, διότι οἱ σκοποὶ τοῦ συνταχθέντος ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας κανονισμοῦ ἐστρέφετο προφανῶς κατὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκκλησιαστικῶν καθεστώτων ἄλλα ὑποκρύπτοντες (ἴδε Τ σ ο υ κ α λ ᾱ, ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 41 καὶ ἐξῆς). Ἡ κυβέρνησις κατέστησε προσεκτικούς τοὺς διοικητὰς Ἀδριανουπόλεως καὶ Φιλιππουπόλεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος καὶ ὁ τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπολαβὼν ὅτι μελετᾶται κίνημα τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸ Πάσχα καὶ θέλων νὰ προλάβῃ τοῦτο ἐπεχείρησε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν φρουρὰν τῆς Φιλιππουπόλεως διὰ τῆς συγκεντρώσεως ἐν τῇ πόλει τῶν ἀστυνομικῶν φυλάκων τοῦ νομοῦ, ὅπερ προέλαβεν ὁ μητροπολίτης. Ἐσυκοφαντήθη ὁμοῦς ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων εἰς τε τὰς ἀρχὰς καὶ τὸ πατριαρχεῖον ὅτι αὐτὸς διὰ τῶν διαβολῶν του καὶ τῶν ψευδῶν κατηγοριῶν ἐδημιούργησε τὴν κατάστασιν. Ὅθεν ἡ κοινότης ἀποτείνει τὴν ἀναφορὰν ταύτην πρὸς τὸ πατριαρχεῖον ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου

Ἄριθμ. 23.

*Ἀναφορὰ τῆς κοινότητος πρὸς τὸν πατριάρχην καὶ τὴν ἱερὰν
σύνοδον ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Χρυσάνθου ἀπαχθέν-
τος ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν εἰς Ἀδριανουπό-
λιν πρὸς ἐκδίκασιν ἐπὶ συκοφαντία.*

(Παραρτήμ. σελ. 65—67, 1857, γ. 28)

Οἱ ὑποφαινόμενοι κάτοικοι Φιλιππουπόλεως πιστοὶ ὑπῆκοοι τοῦ κραταιοῦ Δουβλετίου καὶ τέκνα γνήσια τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ἀνατολικῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐμφανιζόμενοι σήμερον διὰ τῆς παρουσίας ἡμῶν ταπεινῆς ἀναφορᾶς καθυποβάλλομεν ὑπ' ὄψιν αὐτῆς τὴν θλίψιν καὶ συνοχὴν τῆς καρδίας ἡμῶν δι' ὅσα παρ' ἐλπίδα λυπη-

ρά καὶ ἀπευκτέα ἤδη ἐφ' ἡμῶν ἐνέσκηψαν. Οὐδὲν ὀδυνηρόν, οὐδὲν θλιβερόν καὶ μεγίστης ἀθυμίας πρόξενον, ὅσον νὰ βλέπη μίᾳ πόλιν ἀπαγόμενον αἰφνιδίως αὐτῆς τὸν ὅποιον ὑπεραγαπᾷ καὶ σέβεται (καὶ) ἐκπεμπόμενον εἰς δίκην δι' αἰτίας μὴ προστριβούσας ἐγκληματικά στίγματα εἰς τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον, ὡς ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἀναφορῶν καὶ πρό πάντων ἐκείνης τῆς 27ης Φεβρουαρίου ἐγνωστοποιήθη καλῶς ἡ μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία. Ἐπὶ τῶν ἀρτίως γενομένων δι' ἀποσταλειῶν (;) πληροφοριῶν καθυπεβλήθη ὑπ' ὄψιν τῆς ἀγίας θειοτάτης αὐτοῦ Παναγιότητος ἐπὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἀπεσταλμένου Μουπασίρη ἐκ μέρους τοῦ διοικητοῦ τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὅπως ἐξ ἀνωτέρας ἐπιταγῆς ἀποκομίσῃ τὸν ἀρχιερέα ἡμῶν, ἵνα δικασθῆ εἰς τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει συμβούλιον καὶ μολοντί ἠλπίζετο ὅτι ἡ μήτηρ ἡμῶν ἐκκλησία χάριν πάσης ἀξιοπρεπείας ἤθελεν ἀναχαίτισει διὰ τοῦ τρόπου τῶν ἀρχαίων αὐτῆς δικαιωμάτων τὴν ἀπαγωγὴν ταύτην μεταβάλλουσα τὴν ἐπιταγὴν εἰς ἄλλα εὐχάριστα ἀποτελέσματα, μετὰ λύπης μας ὅμως οὐδὲν κατορθωτικὸν εἶδομεν καὶ ἐν τοσοῦτῳ τοῦ ἀρχιερέως ἡμῶν ἀπαγομένου ἐγκατελειπόμεθα σύμπαντες εἰς μίαν ἄβυσσον ἀνεκφράστου ὀδύνης. Στερούμενοι τῆς παρουσίας καὶ εὐλογίας του καὶ μετὰ δακρύων καὶ συντριβῆς καρδίας τὸ ἀπροσδόκητον ἡμῖν δυστύχημα ἐλεινολογοῦντες ἀδυνατοῦμεν πῶς νὰ παραμυθῆσωμεν τὴν θλίψιν μας. Ὅθεν, ἐπειδὴ εἶναι ὁμολογούμενον, ὅταν τῶν τέκνων ἡ καρδιά βασανίζεται ὑπὸ ὀδύνης σκληρᾶς, οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀγωνίαν τῆς εἰμῆ ἢ φιλοστοργία μητρός, πρὸς αὐτὴν λοιπὸν τὴν κοινὴν ἡμῶν μητέρα καὶ ἡμεῖς ἐκφράζοντες τὴν στενοχωρίαν μας ἐπιζητοῦμεν, ἵνα εἰ δυνατόν (;) μεταβάλῃ τὴν θλίψιν ἡμῶν εἰς χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν. Ἀπασαν δὲ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην δικαιωματικῶς ἀντιπροσωπεύοντες φέρομεν εἰς γνῶσιν τῆς Αὐτοῦ παναγιότητος καὶ ἀπάσης τῆς τὴν ἐκκλησίαν διοικούσης (;) ἱερᾶς συνόδου, ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς ἡμῶν, ἀφ' ὅτου ἐπάτησεν εἰς τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος, οὐδόλως οὐδαμοῦ ἐφάνη παρεκτρεπόμενος τῶν ἑαυτοῦ πνευματικῶν καθηκόντων, ἀλλὰ πιστὸς εἰς τὴν σεβαστὴν κυβέρνησιν, πιστὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὰ πάντα ἐφάνη διεξάγων μετὰ φρονήσεως μέχρι τοῦδε, βαθυνοίας καὶ ἐπιμελείας, οἷα ἀπαιτεῖται εἰς ἄνδρα ἐμπεπιστευμένον τὴν ποιμαντορίαν λαοῦ ἀφωσιωμένου καὶ ὑπακούοντος εἰς τὸν σεβαστὸν αὐτοῦ μονάρχην καὶ εἰς τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ ἀρχάς. Αὐτὰ ταῦτα ἐπισημειοῦντες περὶ τοῦ χαρακτηῖρος τοῦ ἀρχιερέως μας προαγόμεθα νὰ παρακαλέσωμεν ἱκετευτικῶς, ὅπως, ὅσον αἰφνιδίως ἀπῆρθη ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν, τοσοῦτον ἀξιοπρεπῶς ἱκετεύομεν ἵνα ἐπανακάμψῃ δὲν θέλομεν, ἵνα πολὺ στερηθῶμεν τῆς εὐλογίας του καὶ τῆς ἀγαθοεργίας του ὡς ἐπιθυ-

μοῦντες σύμπαντες τὴν μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς ποιμαντορίαν του. Ἐφ' ᾧ ἐσμέν ἐκτός πάσης ἀμφιβολίας ὅτι ἡ μήτηρ ἐκκλησία παραδεχθεῖσα τὰς κοινὰς ἡμῶν παρακλήσεις θέλει ἀποδείξει τὴν φιλοστοργωτάτην αὐτῆς διάθεσιν ἀναγγέλλουσα τῷ πολυχρονίῳ ἡμῶν ἀνακτι σουλτάν Ἀβδούλ Μετζιτ χάν ἐφένδην μας τὴν παράκλησιν τῆς ὅσον οὐπὼ ἐπανάδου τοῦ ἀρχιερέως μας. Ἀναμένοντες μετὰ χρηστῶν ἐλπίδων τὰ εὐχάριστα καὶ εὐφρόσυνα ἐπὶ τῶν ταπεινοτάτων ἡμῶν παρακλήσεων ἀποτελέσματα ὑποσημειούμεθα μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ.

1857 Μαΐου 28, Φιλιππούπολις.

Σακκελλάριος Λάμπρος ἱερεὺς, νομοφύλαξ Δημήτριος ἱερεὺς, σακκελλάριος Θεόφιλος, πρωτοπαπᾶς Κωνσταντῖνος, δευτερευῶν παπᾶς Παναγιώτης, Δημητρίκας Μήτσορας, Γ. Γκεμιουσκερδάνης, Γεώργ. Κωνσταντῖνου, Ἀργ. Χρ. Κοϊμτζόγλου, Ν. Φιλίπποβιτζ, Χ' Γιάννης Κωνσταντῖνου, Γ. Κ. Κεντιντένογλου, Πέγιος Γεωργίου, Κωνστ. Χ' Δημητρίου, Χ' Σλάβης Γρηγορίου, Κ. Παπαδάτης, Δ. Χριστοδούλου, Ἀργύριος Δόπηρ, Ἀργύρ. Γεωργίου, Σταῦρ. Σταματίου, Ἰωάν. Ζαφειριάδης, Χριστόδουλος Χ' Λαζάρου, Πέτρος Στογιάννου, Γιάγκος Ἀγγελῆ, Χριστόδουλος Ναούμ, Δημήτριος Θεοδώρου, Εὐστάθιος Τζηρόνη, Σταῦρος Ἰωάννου. Ἰωάννης Παπᾶ Γεωργίου, Δ. Καζαντζόγλου, Κ. Κόρακας, Π. Παπαδάτης, Κ. Παπᾶ Σαούλ, Ἰ. Κοτζιάσοβιτζ, Ὁ. Χ' Ἀργύρογλου, Ἰάκωβος Ἀργυρίου, Ἰάκωβος Σεβαστίδης, Ἀ. Οὐζούνογλου, Βασίλειος Ἀγγελῆ, Ἀπόστ. Γεωργίου, Στοῖλας Ἰωάννου, Στέφανος Χρήστου, Θεόδωρος Κυριάκου, Ἰωάννης Γκρούγιου, Χ' Ἰωάννης Χρήστου, Βασίλειος Παπᾶ Ἰωάννου, Λάμπρος Ἀλεξίου.

Ἐσνάφια μετὰ τῶν σφραγίδων των: ἀμπατζήδες, καυταντζήδες, γουναράδες, βακάληδες, πουτζιακτζήδες, κοϊμτζήδες, τακιτζήδες, ραπτάδες, μουμτζήδες, καπνοπῶλαι, δουλγέρηδες, καζαντζήδες, κάπηλοι, παπουτζήδες. Καὶ ὅλοι οἱ μαθητάδες.

1) Αὐτόθι σελ. 65-67. Μετὰ τὸν γενόμενον θόρυβον ἐπὶ τῷ μελετωμένῳ δῆθεν κινήματι τῶν Βουλγάρων ἠκολούθησαν πρὸς τε τὰ πατριαρχεῖα καὶ τὸν Βαλῆν τῆς Ἀδριανουπόλεως διαμαρτυρίαι τῆς Βουλγαρικῆς τριανδρίας Σάλτζου Ἰωάννου, Γεωργάκι Τσαλόγλου καὶ Παύλου Κούρτοβιτζ κατὰ τοῦ Χρυσάνθου ὡς δημιουργήσαντος κατάστασιν ἀφόρητον διὰ τῆς μεροληψίας του καὶ τῶν ἀνυποστάτων καταγγελιῶν πρὸς τὸν διοικητὴν κατὰ τοῦ εἰρηνικοῦ βουλγαρικοῦ πληθυσμοῦ καὶ διὰ τῆς σπορᾶς διχονοίας παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῆς ἐπαρχίας. Ἐνεκα δὲ τῆς ἰσχύος τῆς τριανδρίας παρὰ τῷ Βαλῆ ἀπεστάλη ὑπ' αὐτοῦ εἰς Φιλιππούπολιν Ἰδιος στρατιωτικὸς ὑπάλληλος Μομπασίρης, ὅστις παρὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς τοῦ γένους προνομίας ἠνάγκασε τὸν

μητροπολίτην νά τόν ἀκολουθήσῃ εἰς τήν Ἀδριανούπολιν, ὅπως ἐκεῖ ἐκδικασθῇ ὑπό τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου διὰ τὰς ἀδίκους καταγγελίας κατὰ τῶν ἐχθρῶν του. Ἡ κοινότης ἀντιπροσωπεύουσα καί ὄλην τήν ἐπαρχίαν διὰ τῆς παρούσης ἀναφορᾶς διαμαρτύρεται κατὰ τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ μητροπολίτου, ὅστις οὐδέν τὸ ἐκνομον ἔπραξε κατὰ τὴν ποιμαντορίαν του καί εἶναι θῦμα κακεντρεχείας καί ζητεῖ διὰ τοῦ πατριαρχείου τὴν ἄμεσον αὐτοῦ ἐπάνοδον εἰς τὴν μητρόπολιν του, καθ' ὅσον ἅπαν τὸ ποίμνιόν του εἶναι εὐχαριστημένον ἐκ τῆς πνευματικῆς του διοικήσεως καί τοῦ βίου του καί τὸν ἐπιθυμεῖ μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἀρχιερέα του. Ἀπαιτεῖ, ὅπως τὸ πατριαρχεῖον χρώμενον ταῖς προνομίαις του ἀναφερθῇ εἰς αὐτὸν τὸν Σουλτᾶνον.

Ἐκ τῶν ὑπογεγραμμένων φαίνεται ὅτι ὁ σάραξ τῆς φυλετικῆς διχονοίας ἤρξατο κατατρώγων πλέον τὴν κοινότητα. Ἡ κοινότης ὡς Ἑλληνικὴ ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ Χρυσάνθου, ὅστις ὑπεστήριξε τὰ προαιώνια δικαιώματά της κατὰ τῶν καινοτομιῶν τῆς ἐπιτροπείας, ἥτις ἦτο ὄργανον τῆς Βουλγαρικῆς ἐθνικῆς προπαγάνδας. Πάντες οἱ ὑπὲρ τοῦ Χρυσάνθου διαμαρτυρηθέντες ἦσαν Ἕλληνες καί τινες ἑλληνίζοντες Βούλγαροι, ὡς ὁ Πέγιος Γεωργίου. Οὐδεὶς τῶν ἀκολουθούντων τὴν τριανδρίαν Βούλγαρος ὑπέγραψε τὴν ἀναφορὰν. Τότε διηρέθησαν καί τὰ ἐσνάφια, τῶν μὲν ταχθέντων ὑπὲρ, ὡς τὰ ὑπογεγραμμένα, τῶν δὲ κατὰ τοῦ Χρυσάνθου. Μатаιωθεῖσης ὁμως τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει δίκης καί ἐπανακάψαντος τοῦ Χρυσάνθου εἰς Φιλιππούπολιν κατεδείχθη ἡ ἀδυναμία τῆς τριανδρίας, διὸ καί ἐν τῇ πρὸς τὸ πατριαρχεῖον κατόπιν ὑπὲρ τοῦ Χρυσάνθου ἀναφορᾶς, ἐν ἣ ἐξαιτεῖται ἡ διαμονὴ αὐτοῦ, ὑπέγραψαν πάντα τὰ ἐσνάφια καί οἱ 10 μαχαλάδες τῆς πόλεως. Ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησεν, ἀνακληθέντος τοῦ Χρυσάνθου μέχρι τοῦ 1861, ὁπότε οἱ Βούλγαροι ἀπεσχίσθησαν τῆς Κοινότητος καί ἐσχημάτισαν ἰδίαν ἐθνικὴν θρησκευτικὴν κοινότητα (τὸ μετόχιον).

Ἀριθμ. 24.

Ἀναφορὰ τῆς Κοινότητος πρὸς τὸν πατριάρχη καὶ τὴν ἱερὰν σύνοδον ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Χρυσάνθου ἐγκωμιαζομένου διὰ τὴν ποιμαντορίαν του, ὅπως ὡς ἀθῶος ἀφένῃ ἐν τῇ μητροπόλει του διὰ βίου ¹⁾.

(Παραρτήμ. σελ. 69—71, 1857, VI, 10)

Οἱ ὑποφαινόμενοι κάτοικοι τῆς Φιλιππουπόλεως, τέκνα γνήσια τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καθυποβάλλομεν καί σήμερον ὑπ' ὄψιν αὐτῆς τὰ ἐξῆς. Ἐνῶ πρὸ μικροῦ ἐνεφανίσθημεν διὰ ταπεινῆς ἡμῶν γενικῆς ἀναφορᾶς ἐκθέσαντες τὴν θλίψιν καί τὴν ὀδύνην διὰ τὴν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἀπαγωγήν τοῦ ἀρχιερέως μας ὑπὸ τοῦ ἀπεσταλμένου Μουβασίρη τοῦ ἐκεῖσε διοικητοῦ Ἰσμαὴλ πασᾶ καί ἐπεκαλέσθημεν τὴν ἀντίληψιν τῆς μητρὸς ἡμῶν μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας περὶ τῆς συντόμου καί ἐντίμου εἰς ἡμᾶς ἐπάνοδου του, ἀφινιδίως ἐμάθομεν τὴν μέριμναν, ἣν ἐπιεικῶς ἐπεδείξατο ἡ

σεβαστή ἡμῶν κυβέρνησις παρεμποδίσασα τὴν ἐκείσε ἀπαγωγὴν καὶ διατάξασα τὴν εἰς τὰ αὐτόθι ἔλευσίν του. Καὶ ὁ μὲν ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν εἰς Ἀδριανούπολιν πορείαν του εἰς κωμόπολιν Χάσκιος λαβὼν τὴν εἶδησιν τῆς ὑψηλῆς ταύτης ἀποφάσεως ὡς ἐγγὺς τῆς Φιλιππουπόλεως εὐρεθεὶς ἐπέστρεψεν οἴκαδε, ἵνα ἐτοιμασθῆ διὰ τὴν ἀναχώρησιν διὰ τὸν πρὸς ὃν ὄρον του· οἱ δὲ ὑποφαινόμενοι δοῦλοί της ἀγνοοῦντες τὰ γινόμενα καὶ νομίζοντες ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς ἐπανερχόμενος δὲν ἀποχωρίζεται πλέον τοῦ ποιμνίου του μυρίας εὐχὰς πρὸς Θεὸν ἀπευθύναμεν ὑπὲρ τοῦ γαληνοτάτου ἡμῶν βασιλέως καὶ τοῦ πολυχρονίου ἡμῶν πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν λοιπῶν εὐγενεστάτων αὐθεντῶν διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ταύτην ἐπιεικεστάτην διάθεσιν καὶ ὅλοι ἐκδοτοὶ τῆ χαρᾶ καὶ εὐφροσύνη ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς συνάντησιν τοῦ ἀρχιερέως μας, ἵνα κορεσθῶμεν τῆς πατρικῆς αὐτοῦ εὐλογίας καὶ παρουσίας του, (διότι) ἡ στέρσις ἐστάθη μὲν ἑπταήμερος, ἀλλ' ἐφάνη ἡμῖν πολυχρόνιος. Καὶ μολοντί εἴμεθα διὰ βίου εὐγνώμονες διὰ τὴν γενομένην ταύτην μεταβολὴν τῆς ὑψηλῆς προσταγῆς διαβιβασθείσης εἰς τὴν πανιερότητά του, ὁμοίως καὶ διὰ πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς, καίτοι ὑπάρχει ἡ τῆς ὑψηλῆς Πύλης ἀπόφασις προσκυνητῆ καὶ κατὰ πάντα σεβαστή ὡς οὔσα σύμφωνος μὲ τὰ ἐπιχορηγημένα πατριαρχικὰ καὶ ἀρχιερατικὰ προνόμια, ἐνεκρίναμεν ὁμῶς νὰ καθυποβάλωμεν ὑπ' ὄψιν τῆς ὑψηλῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς ἀποχωριζόμενος τοῦ ποιμνίου του οὐ μόνον ἐγκαταλείπει λύπην ἀπαραμύθητον, ἀλλὰ καὶ ἀφίνει τοῦτο ἐστερημένον τῆς πνευματικῆς πηδαλιουχίας, ἧς ἔχει αἰείποτε ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν ἀνάγκην· διότι τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως ἀνέκαθεν διατηρεῖ παρ' αὐτῷ τὸν ἀρχιερέα του ἀδιαχώριστον ὡς τυγχάνον μέρος κεντρικόν καὶ χρῆζον διὰ πολλοὺς λόγους τὴν ἀναπόσπαστον ἀρχιερατικὴν παρουσίαν καὶ διὰ τοῦτο οὐδέποτε ἐστάθη παράδειγμα ἢ ἐντεῦθεν ἀπομάκρυνσίς του.

Τὰς ὀλίγας ταύτας παρακλήσεις καὶ ἐν-ἑρθοφροσύνη ἐπισυνάπτοντες δὲν ἐννοοῦμεν ν' ἀντιτάξωμεν ἐναντιότητα εἰς τὰ τῆς ὑψηλῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς μητρὸς ἡμῶν ἐκκλησίας σεβαστὰ δικαιώματα, ἀλλὰ ἐκφράζομεν μόνον τὴν ἐγκάρδιον ἐπιθυμίαν μας ὅτι ἂν οὐκ ἔστιν ἄλλως γενέσθαι, νὰ ἐπιστρέψῃ τοῦλάχιστον ταχέως, νὰ μὴ στερηθῶμεν ἐπὶ πολὺ τῆς παρουσίας του ὡς οὐδαμοῦ οὐδόλως βαρύνουσιν ἐπ' αὐτοῦ ἐγκληματικαὶ αἰτίαι οὐδὲ μετελθόντος ποτὲ ἐν ἀγνοίᾳ ἡμῶν πράξιν ἐπιβλαβῆ πρὸς τὰ καθεστῶτα, ἀλλὰ ἅπαντα τὰ ἀφορῶντα τὴν κοινὴν ὠφέλειαν σύμφωνα τῆς διαθέσεως τοῦ πολυχρονίου ἡμῶν μονάρχου ἐξετέλει καὶ πάντοτε τῆ συμπράξει ἡμῶν

εὐστόχως καὶ νοημόνως καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐξεπλήρωσε μέχρι τοῦδε δεόντως τὰ καθήκοντα τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς πνευματικῆς ποιμαντορίας, ἥς ἕνεκα χαίρει τὴν γενικὴν ὑπόληψιν πάντων ἐν γένει τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως κατοίκων χριστιανῶν ἐπιθυμούντων ἐκ συμφώνου τὴν μετὰ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ παντοτεινὴν διαμονήν. Ἐὰν δέ τινες συνεργεῖα τῆς μισοκάλου καὶ κακοβούλου αὐτῶν διαθέσεως ἐκινήθησαν κατὰ τοῦ σεβασμίου αὐτοῦ προσώπου συνάψαντες ἔγγραφα καθαπτόμενα τῆς ὑπολήψεως καὶ τῆς ἀκηλιδώτου διαγωγῆς του, ταῦτα ὡς καὶ τοὺς ταῦτα παρουσιάζοντας εἴτε εἰς τὴν ὑψηλὴν Πύλην εἴτε εἰς τὰ πατριαρχεῖα, ἀξιοῦμεν ν' ἀποβάλλῃ ὡς δόλου, ἀπάτης καὶ μυρίων ὄσων τεχνασμάτων κατορθώματα, περὶ ὧν καὶ εἰς τὰς προηγουμένας ἡμῶν κατὰ Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον σταλείσας γενικὰς ἀναφορὰς κατεθέσαμεν εἰς τὰ πατριαρχεῖα τὰς ἀναγκαίας διαβεβαιώσεις, τὸ ἀλάνθαστον τῶν ὁποίων δύναται νὰ βληθῇ εἰς γνῶσιν τῆς ἐκκλησίας λίαν εὐκόλως καὶ ἐπιτηδείως. Ταύτας τὰς παρακλήσεις μετὰ συστολῆς καθυποβάλλοντες καὶ εὐέλπιδες εἰς τὰ εὐάρεστα τούτων ἀποτελέσματα διατελοῦμεν ὑποσημειούμενοι.

Ἐν Φιλιππουπόλει 1857 Ἰουνίου 10. Ἱερεῖς, σακκελλάριος Λάμπρος, νομοφύλαξ Δημήτριος, σακκελλάριος Θεόφιλος, σκευοφύλαξ παπᾶ Ζλατᾶνος, πρωτοπαπᾶς Κωνσταντῖνος, σύγκελλος Σεραφεῖμ Ἱερομ. Βασίλειος Γεωργίου, Κωνσταντῖνος Γεωργίου, Στογιᾶνος Βασιλείου, Παναγιώτης Συνέσιος Ἱερομόν. Δημήτριος Γεωργίου πνευματικός, Δημήτριος Μαρασλής, Ἀθανάσιος Καρσιακαλής, Ἀγιοπαυλίτης Ἰάκωβος.— Δημητρίκας Μήτσορα, Εὐσταθιος Τζηρώνη, Γεώργ. Γκιουμουσκερδάνη, Πέγιος Γεωργίου, Ἰωάννης Κοτσιάσοβιτς, Γιάγκος Παπᾶ Γεωργίου, Δ. Καζαντζόγλου, Χ' Κωνστ. Χ' Ἰωάν. Κοϊμτζόγλου, Ν. Φιλίπποβιτς, Βασίλειος Παπᾶ Ἰωάννου, Σταθρος Κοσμᾶ, Δ. Χριστοδούλου, Κ. Παπαδάτης, Α. Οὐζούνου, Γ. Κλεάνθης, Στοῖλας Στογιάνου, Δημήτρ. Μιχαήλ, Λάμπρος Σεβαστίδης, Νικόλ. Θεοδώρου, Ἰάκωβος Ἀργυρίου, Ἰωάν. Ἀγγελῆ, Δημήτρ. Ι. Βαρούσης, Χ' Ἰωάν. Χρήστου, Ἡλίας Ἀθανασίου, Στοῖλας Κωνσταντίνου, Χ' Ἀπόστολος Παρίσης, ἀτάδελοι Ζαφειριάδαι, Γεώργ. Κοσμίδης, Κ. Γεωργίου, Ἀργ. Χρ. Κοϊμτζόγλου, Κωνστ. Παπᾶ Κωνσταντίνου, Μελέτιος Μιχαήλ, Ἰ. Ζαφειριάδης, Δημήτρ. Ἀργυρίου, Βασίλ. Ἀγγέλου, Ἀντών. Ἀργυρίου, Λάμπρος Ἀλεξίου, Χ' Σλάβης Γεωργίου, Στέφανος Χρήστου, Δημήτρ. Θεοδώρου, Ἰωάν. Γεωργίου, Χ' Σωτήρ. Κωνσταντίνου, Νικόλαος Κυριάκου, Δημήτρ. Χρήστου, Χριστόδουλος Κοσμᾶ, Χ' Νικόλ. Παπᾶ Ἀθανασίου, Χριστόδουλος Χ' Λαζάρου, Κωνσταντ. Κιτάνης.— Μαχαλάδες 10.— Ἐσνάφια μετὰ τῶν

σφραγίδων των: ἀμπατζήδων, καυταντζήδων, γουναράδων, βακάληδων, ραπτάδων, ἀκτάρηδων, κοιμτζήδων, καπήλων, μουμτζήδων, ἀλευράδων, καζαντζήδων, ταχτατζήδων, κιουρακτζήδων, σαμαράδων, τακτζήδων, παπουτζήδων, καλαϊτζήδων, καπνοπωλών, ἀσταρτζήδων, φουτζιτζήδων, μπαχτζηβάνηδων, ψωμάδων, βογιατζήδων.

1) Αὐτόθι σελ. 69 - 71. Ἐνεργεια τοῦ πατριαρχείου ὁ Χρῦσανθος ἔλαβε διαταγὴν παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ἐπιστολὴν τοῦ πατριαρχείου σταθμεύων ἐν Χάσκοϊ νὰ μὴ μεταβῇ εἰς Ἀδριανούπολιν, ἀλλὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ὅπως δικασθῇ ἢ ὑπόθεσίς του. Ὁ Χρῦσανθος ἐπιστρέφει εἰς Φιλίπολιν, ὅπου τῷ γίνεται ἔκτακτος ὑποδοχῇ, μετὰ λαμπρὸν δὲ λόγον πρὸς τὸ ποιμνιὸν του προτρέψας αὐτὸ εἰς ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην ἐδήλωσεν ὅτι προσκαλεῖται εἰς Κωνίπολιν. Ἐκ τούτου συνετάχθη ἡ παροῦσα ἀναφορά ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅπως παρουσιασθῇ εἰς τὸ δικαστήριον εἰς περίπτωσιν δίκης του. Ἀποδειχθείσης τῆς ἀθωότητός του πρὸ τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, τὸ πατριαρχεῖον πρὸς κατεύνασιν τῶν πνευμάτων τῶν ἀντιθέτων μετέθηκεν αὐτὸν εἰς Σμύρνην καὶ τὸν Σμύρνης Παῖσιον εἰς Φιλίπολιν. (Ἴδε, Τ σ ο υ κ α λ α, ἐνθα ἀνωτ. σελ. 41 καὶ ἐξῆς) — Ὁ Χρῦσανθος ἦτο ἔξοχος ἱεράρχης καὶ ἀνέπιλήπτου διαγωγῆς, κατεδιώχθη δὲ ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν προκρίτων Βουλγάρων, διότι ἦτο μέγα ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἀγῶνος τῶν Βουλγάρων ἐν Φιλίπῳλει.

Ἄριθμ. 25.

Ἐπόμνημα περὶ τῆς μεγάλης τοῦ Ἐβρου πλημμύρας!).

(Κώδικος σελ. 255, 1858, IX, 19)

Τῇ 31ῃ Αὐγούστου 1858 ἑσπέρας περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐκατέβη ὁ Ἐβρος ποταμὸς (Μαρίτζα) καὶ ἐπλημμύρησε· τὸ ὕδωρ ἔφθασεν εἰς τὴν ἀγορὰν μέχρι τοῦ Καβάς-χάνι, περιεκύκλωσε τὸ Καρσί-γιακὰ καὶ Μαράσι ὀλοτελῶς Ἀπὸ τὰς τελευταίας οἰκίας τοῦ Καρσί-γιακὰ ἐξεῖχε τὸ ὕδωρ μακρὰν ἐν τέταρτον τῆς ὥρας μέχρι τοῦ Γιαρὶκ-τεπέ, ὡσαύτως καὶ τοῦ Μαρασίου ἕως τὸν τεπέ τοῦ Μπουναρτζικίου. Μὲ τὰ πλοίαρια ἐξέβαλον τοὺς κατοίκους τὴν πρωΐαν, ἀλλὰ οἱ κάτοικοι ἀμφοτέρων τῶν συνοικιῶν ὡς ἀπελπισμένοι ἄλλοι ἔστεκον εἰς τὰ ὕδατα μέχρι τῶν μαστῶν ἔχοντες εἰς τοὺς ὤμους καὶ τὰ τέκνα των, ἄλλοι εἰς τὰ κεραμίδια καὶ ἄλλοι εἰς δένδρα ἀνέβαινον διὰ νὰ σωθῶσι καὶ ἅπαντες κραυγάζοντες ἐζήτουν σωτηρίαν, ἀλλ' οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ πλησιάσῃ ὡς ἐκ τῶν βαθέων ὑδάτων, εἰ μὴ μόνον τὸ πλῆθος τῆς Φιλιππουπόλεως ἀναβάν εἰς τὸν Νεπέτ-τεπέν καὶ Μπουναρτζικ-τεπέν ἑθεώρει μακρόθεν τὴν καταστροφὴν τῶν συνοικιῶν καὶ τὴν πτώσιν

Θρακικὰ ἸΣΤ'.

4

τῶν οἰκοδομῶν· καὶ μόνον εἰς Καρσί-γιακὰ ἔμειναν μόλις εἴκοσιν οἰκίαι σωθεῖσαι, ὡσαύτως καὶ εἰς Μαράσι μετὰ τῶν ἐκκλησιῶν. Εἰς Καρσί-γιακὰ κατεστράφησαν 703 οἰκίαι καὶ 388 εἰς Μαράσι καὶ ἄλλαι 200 εἰς τὸν δρόμον τῆς πόλεως καὶ αἱ παραποτάμιαι. Ἡ ζημία δὲ ἀναβαίνει εἰς τέσσαρα ἑκατομμύρια. Εἰς τὰς δύο συνοικίας εὐρέθησαν καὶ μέχρι τῶν εἴκοσι πνιγμένοι καὶ φονευμένοι ἄνθρωποι· ὁ ποταμὸς δὲ κατεβίβαζε ζῶα διάφορα, ξύλα διάφορα, βαρέλια διάφορα, ἀσκούς, στάχεις ἀπείρους καὶ ὅσα ἄλλα ἐτύχανον καθ' ὁδόν, πρὸς τούτοις καὶ ἀνθρώπους τινάς. Εἰς δὲ τὸ Παζαρτζικὶ καὶ ἐκεῖ ἐπίσης ἔγινε καταστροφή μεγίστη· τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς πόλεως κατεστράφη μέχρι τῶν χιλίων περίπου οἰκοδομῶν μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς διαφόρων πραγμάτων. Τὸ Στενίμαχον ὡσαύτως ἐπέφερεν οὐ μικρὰν καταστροφήν· ὑπὲρ τὰς πενήτηκοντα οἰκίας καὶ μαγαζεῖα λιθόκτιστα ἐξωμάλυνε καὶ τὴν νέαν λιθόκτιστον γέφυραν, ἐν ἧ ἔδαπανήθη ὑπὲρ τὰς διακοσίας χιλιάδας· τὸ δὲ γεφύριον τοῦ μοναστηρίου Βατσκοβου τὸ πρὸ αἰῶνος λιθοκτισθέν, ὑψηλὸν μὲ μίαν καμπυλόγραμμον (καμάραν) τεχνητὸν καὶ σχεδὸν μοναδικὸν κατεστράφη καὶ τοῦτο. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐφάνη καὶ κομήτης ἔχων κόμην ἀρκετὴν, ἥδη πρῶτην φοράν λέγουσιν ὅτι ἐφάνη. Ταῦτα ἠκούσθησαν ἀρχιερατεύοντος τοῦ ἀγίου Φιλιππουπόλεως κυρίου Παΐσιου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.

1858 Σεπτεμβρίου 19. Ὁ γραμματεὺς τῆς μητροπόλεως Κωνσταντίνος Πατερικὸς ἐκ Στενιμάχου ἔγραψα.

1) Κῶδιξ Νικηφόρου, σελ. 255.

Ἄριθμ. 26.

Συνοδικὸν πρὸς τοὺς Φιλιππουπολίτας Ἑλληνας καὶ Βουλγάρους γράμμα, ἐν ᾧ ἀγγέλλεται αὐτοῖς ἡ συνοδικὴ ἀπόφασις περὶ τοῦ τρόπου τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρηνεύσεώς των.

Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Εὐλαβέστατοι ἱερεῖς καὶ τιμιώτατοι προεστῶτες καὶ πρόκριτοι καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι χριστιανοί, κάτοικοι τῆς πόλεως Φιλιππουπόλεως, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἡμῶν ἀγαπητά, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις. Τὰς σταλείσας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν κοινὰς ἑκατέρωθεν ἀναφορὰς ὑμῶν τῶν εὐλογημένων χριστιανῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης εὐμενῶς ἐκομίσάμεθα καὶ εἶδομεν τὰ ἐν αὐταῖς ἐκτεθειμένα. Πλὴν ἐσχάτως ἐμά

θομεν μετὰ θλίψεως μεγίστης τὴν ὡς μὴ ὤφειλεν ἀναφουεῖσαν ἐν ὑμῖν ἔριδα καὶ διαμάχην ἕνεκα τῆς ἑλληνιστί ἢ σλαβωνιστί ἀναγνώσεως τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν καταντήσασαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ λάβωσι φεῦ! χῶραν ἀπρεπεῖς λογομαχίαι καὶ διαπληκτισμοὶ μετὰξὺ ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐν καιρῷ μάλιστα τῆς θείας λειτουργίας. Ἡ εἶδησις αὕτη καιρίως ἐλύπησε τὴν κοινὴν ταύτην φιλόστοργον Μητέρα ἑπάντων τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν καὶ παρεπύκρνανεν αὐτὴν δικαίως, βλέπουσαν νὰ συμβαίνωσι τοιαῦτα κινήματα ἀντιχριστιανικά καὶ ὄλως ἀπρεπῆ ἐντὸς τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας, ὅπου ἀπαιτεῖται εὐλάβεια καὶ προσοχὴ καὶ ὀφείλεται φόβος καὶ σέβας, διότι ὑπάρχει ναὸς καὶ ἐνδιαίτημα τοῦ Ὑψίστου καὶ διδασκαλεῖον τῆς χριστιανικῆς ὁμονοίας καὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης, καὶ νὰ διαπληκτίζωνται ἐντὸς αὐτοῦ ἀνευλαβῶς καὶ ἀνοικεῖως ἀδελφοὶ χριστιανοί, τέκνα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ὄντες, τὸ αὐτὸ τῆς εὐσεβείας γάλα θηλάσαντες καὶ ἐν τῇ αὐτῇ κολυμβήθρᾳ διὰ τοῦ ἀγίου πνεύματος ἀναγεννηθέντες, ὡς ἐστὲ ἅπαντες ὑμεῖς. Διὸ καὶ ἔτι μᾶλλον λυπεῖται ἡ κοινὴ αὕτη μήτηρ καὶ ἀσχάλλει ἐνδομύχως ἀναλογιζομένη ὅτι ἀμφοτέρα τὰ μέρη παρεκτραπέντα τοῦ ὀρθοῦ λόγου προέβητε εἰς ἀπρεπεῖς διαπληκτισμοὺς, ἐξ ὧν παρακολουθοῦσι δεινὰ ἀποτελέσματα ἐν τῇ πόλει ὑμῶν, ὅτι «πᾶσα πόλις καὶ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτὴν οὐ σταθήσεται» λέγει αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν εὐαγγελίοις· ἐν ᾧ ὑπάρχει λίαν πρόχειρος ἢ κατάπαυσις αὐτῶν διὰ τῆς παραχωρήσεως ἐκ μέρους ἀδελφῶν χριστιανῶν εἰς ἀδελφούς χριστιανούς τοῦ ψάλλειν τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας εἰς τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν, τὴν ὁποῖαν ἐπιθυμοῦσι καὶ ζητοῦσι μετὰ τοιαύτης ζήσεως, ὅπερ οὔτε εἰς τὰ καθεστῶτα ἀντίκειται, οὔτε εἰς τοὺς ἱεροὺς νόμους καὶ κανόνας ἀντιβαίνει οὔτε ἀπαγορεύεται ὄλως ὑπὸ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας, ἣτις οὐδεμίαν ποιεῖ διάκρισιν μετὰξὺ τῶν ὁπαδῶν αὐτῆς, ἀλλὰ θεωρεῖ ἀείποτε τοὺς πάντας ἴσους καὶ ἀδελφούς ἐν Χριστῷ ἔτι ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῶν Ἀποστόλων· λέγει γὰρ ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος, : «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ, πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἐστὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Ὅθεν καὶ ἐκ παντός τρόπου ἐπιθυμοῦσα ὡς φιλόστοργος Μήτηρ τῆς ἄρσεως μὲν τῶν διενέξεων καὶ τῶν ταραχῶν πρὸς ἀλλήλους, τῆς εἰρηνεύσεως δὲ καὶ συμβιβάσεως ἐν ὑμῖν, ὡς πρέπει εἰς πάντα ἀληθῆ χριστιανὸν καὶ μαθητὴν τοῦ θεανθρώπου σωτήρος ἡμῶν, ὅστις ἐντέλλεται λέγων: «ἐντολήν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· ἐν τούτῳ γνώσεσθε πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἀλλήλοις», καὶ διασκεψαμένη ὠρίμως ἐπὶ

τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου, ἐξέδωκεν ἀπόφασιν δικαίαν καὶ ἀμετάθετον, ἦν κοινοποιοῦσα ὡς ἀκολούθως πᾶσιν ὑμῖν πέποιθεν ὅτι ἅπαντες ἐπιθυμοῦντες ὡς καὶ αὕτη ἐν πνεύματι ἀγάπης καὶ φρονήματι ἀδελφικῶ τὴν ἄρδην ἐξάλειψιν τῶν σκανδάλων ὡς φρόνιμοι καὶ ἀγαθοὶ συμπολίται χάριν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τῆς πόλεως ταύτης, θέλετε προθυμοποιηθῆ εἰς τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς, ἣτις ἔχει οὕτως: τοὔτέστιν ἐνεκρίθη καὶ ἀπεφασίσθη κοινῇ εὐλόγῳ συνοδικῇ ἀποφάσει, ἵνα εἰς τὰς δύο γειτνιαζούσας ἐκκλησίας τῆς Παναγίας καὶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἐπειδὴ κατοικοῦσι πέραξ πολλοὶ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ἐκ τῶν ἀδελφῶν Βουλγάρων, ἐκκλησιαζόμενοι εἰς αὐτάς, οἵτινες ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀκούωσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλῶσσαν, ἐν ταύταις ψάλλωνται ἅπασαι αἱ ἱεραὶ ἀκολουθίαι ἀναμείξ, ἥτοι εἰς μὲν τὸν δεξιὸν χορὸν ἑλληνιστί, εἰς δὲ τὸν ἀριστερὸν σλαβωνιστί, ἀναγινώσκονται δὲ ὡσαύτως ὅ,τε ἱερός Ἀπόστολος καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἐναλλάξ ὅτε μὲν ἑλληνιστί, ὅτε δὲ σλαβωνιστί, ἢ τούτου μὴ γενομένου, καὶ εἰς τὰς δύο ἐκκλησίας ἀνά πᾶσαν κυριακὴν καὶ ἑορτὴν ἐναλλάξ νὰ ψάλληται ἢ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀκολουθία ὀλόκληρος καὶ ἢ λειτουργία εἰς μίαν ἐκ τῶν δύο γλωσσῶν, δηλ. ὅταν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τελεῖται ἢ ἀκολουθία καὶ λειτουργία εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ἑτέραν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Δημητρίου νὰ ψάλληται ἢ Βουλγαρικὴ γλῶσσα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ αὐθις τὰνάπαλιν, φυλαττομένης τακτικῆς σειρᾶς ἄνευ διακρίσεως κυριακῆς ἢ ἑορτῆς. Ὅθεν γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος εὐχόμεθα καὶ εὐλογοῦμεν πάντας ὑμᾶς πατρικῶς καὶ ἐντελλόμεθα καὶ παραγγέλλομεν ἐκκλησιαστικῶς, ὅπως γινώσκοντες ταύτην τὴν ἐν δυσὶν ὅροις γεγεννημένην εὐλογον καὶ δικαίαν συνοδικὴν ἀπόφασιν τῆς Ἐκκλησίας, ἀφορῶσαν τὴν ἔτι μᾶλλον προσέγγισιν ἀμφοτέρων τῶν μελῶν καὶ τὴν στενωτέραν ἔνωσιν καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰξὺ ὑμῶν, διὰ τε τὴν συνεχῆ συναναστροφὴν καὶ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἀκρόασιν ἐν τῷ ἱερῷ ναφῷ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν καὶ ἄφησαντες κατὰ μέρος τὰς μικροφιλοτιμίας, ἐξ ὧν γεννῶνται αἱ ἀντιχριστιανικαὶ καὶ ἀσύγγνωστοὶ ἔριδες καὶ λογομαχίαι καὶ συνενωθέντες ἐν ἀγάπῃ ἀδελφικῇ ὡς ὁμόθρησκοι καὶ γνήσιοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, σπεύσῃτε βαλεῖν εἰς πρᾶξιν δυοῖν θάτερον, δηλονότι ἢ τὴν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας καὶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἀναμείξ ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ἑλληνιστί μὲν ἐν τῷ δεξιῷ χορῷ, σλαβωνιστί δὲ ἐν τῷ ἀριστερῷ, ἀναγινωσκομένων ἐπίσης ἐναλλάξ εἰς τὰς δύο γλώσσας τοῦ τε ἱεροῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ἢ τὸν ἕτερον ὅρον, καθ' ὃν εἰς τὴν μὲν τῶν εἰρημένων δύο ἐκ-

κλησιῶν ἔχουσιν ἀναγινώσκεσθαι ἡ ἱερά ἀκολουθία καὶ ἡ θεία λειτουργία ἐν μιᾷ κυριακῇ ἢ ἑορτῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς δὲ τὴν ἐτέραν ἐκκλησίαν κατὰ τὴν αὐτὴν κυριακὴν ἢ ἑορτὴν εἰς τὴν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν καὶ τανάπαλιν κατὰ σειρὰν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλως γενέσθαι. Ποιήσατε οὖν ἀπὸ κοινῆς ἀδελφικῆς γνώμης καὶ εὐλικρινοῦς διαθέσεως ἐν ἐκ τῶν ἀποφασισθέντων καὶ διαταττομένων ὑμῖν, συμφέρον ὄν τοῖς πᾶσιν ἕνεκα τῆς εἰρηνεύσεως καὶ ἡσυχίας, μὴ ἀνεχόμενοι ἵνα διατελῆτε μὲν ὑπὸ τὴν κατάκρισιν καὶ μομφὴν τῶν ἀνθρώπων διὰ τὰς ἐφαμάρτους καὶ ἀντιχριστιανικὰς διαιρέσεις, βαθμηδὸν ἐπιβλαβεῖς καὶ ὀλεθρίους ἀποβαινούσας εἰς ὄλους ἰδίᾳ τε καὶ κοινῶς καὶ εἰς τὴν πατρίδα ὑμῶν, ἐφέλκητε δὲ καὶ εἰς ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῆς Μητρὸς ὑμῶν ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀντὶ τῶν ἐπαίνων καὶ εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν αὐτῆς. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειραν ἔλεος εἶη πᾶσιν ὑμῖν. ὡρθῶς ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ, Ἰνδικτιῶνος (;).

Ὁ Νικαίας Ἰωαννίκιος, ὁ Θεσσαλονίκης Νεόφυτος, ὁ Ἀδριανουπόλεως Κύριλλος, ὁ Ἀμασειᾶς Σωφρόνιος, ὁ πρόεδρος Διδυμοτείχου Μελέτιος, ὁ Ἄρτης Σωφρόνιος, ὁ Δημητριάδος Δωρόθεος, ὁ Σβορνικίου Ἀγαθάγγελος (αἱ λοιπαὶ δύο ὑπογραφαὶ εἶναι δυσανάγνωστοι).

Σημείωσις.—Τὸ συνοδικὸν τοῦτο γράμμα εἶναι γεγραμμένον καλλιγραφικῶς ἐπὶ παχέος ὡς περγαμνῆς χάρτου, μήκους 0.80 καὶ πλάτους 0.55 τοῦ μέτρου εἰς 47 στίχους συνεχῶς. Φαίνεται ὅτι εἶναι ἀντίγραφον τοῦ πρωτοτύπου, διότι ἡ ὑπογραφή τοῦ πατριάρχου ἀνωθι καὶ αἱ τῶν συνοδικῶν κάτωθι εἶναι ἀπομιμήσεις, δηλούμεναι ἐν τῷ διακένῳ ἀνωθέν των διὰ τῆς κοινῆς γραφῆς, ὁμοίας τῇ τοῦ κειμένου, διὰ τὸ δυσανάγνωστόν των, πλὴν τῶν δύο τελευταίων, ἅς οὐδὲ ὁ ἀντιγραφεὺς ἠδυνήθη ν' ἀναγνώσῃ. Τὸ ὅτι εἶναι ἀντίγραφον ἐπιβεβαίωσι καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς πατριαρχικῆς σφραγίδος. "Οπισθεν κατὰ τὴν δεξιάν κάτωθι γωνίαν φέρεται: «κατεστρώθη ὑπ' ἀρ. 18», προφανῶς ἐν κώδικι τοῦ πατριαρχείου, διότι ἐν τῷ τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, ὃν ἀνέγνωμεν, δὲν ὑπάρχει κατεστρωμένον. Σῶζεται ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς ἐν Φιλιππουπόλει ἐθνικῆς βιβλιοθήκης.

Ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου ἤδη Χρυσάνθου οἱ ἀφυπνιζόμενοι ἐθνικῶς ἐν Φιλιππουπόλει Βούλγαροι, μέλη τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος, μετὰ τὴν ἴδρυσιν κεντρικῆς τῶν Βουλγαρικῆς σχολῆς ἐν τῇ πόλει ἤρξαντο ἀξιοῦντες παρὰ τῆς μητροπόλεως τὴν εἰσαγωγὴν τῆς Σλαυικῆς γλώσσης κατὰ τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, εἰς τὴν ἀνάκτισιν τῆς ὁποίας (1844) συνέδραμον ὡς ἐνορτῆται οἱ τζορπατζήδες των. Ἡ αἴτησις των τότε (1851) ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς μητροπόλεως, καθ' ὅσον οἱ Βούλγαροι τῆς ἐκκλησίας ἐνορτῆται ἀπετέλουν τὴν μειονοφηλίαν, 6 οἰκογένειαι πρὸς 47 Ἑλληνικάς, χάριν δὲ τῶν πλειοψηφούντων ἐν τοῖς δυοῖν προαστείοις Βουλγάρων εἰσῆχθη ἤδη ὀλοτελῶς ἡ Σλαυικὴ γλῶσσα εἰς τὴν ἐν Μαρασιῷ ἐκκλησίαν τοῦ ἁγ. Γεωργίου, ἀποκλεισθεῖσων οὕτω

τοῦ εἰς αὐτὴν ἐκκλησιασμοῦ 30 Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, (δι' ἅς τῷ 1874 ἐκτίσθη ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους τῆ πρωτοβουλία καὶ ἐνεργεία τοῦ ρουφετίου τῶν καυταντζήδων), ἐν ἧ τῆ ἐκκλησία τοῦ Πέραν ἡ λειτουργία ἐγένετο σλαυιστί ἀπὸ τῆς ἀνεγέρσεώς της ἤδη δαπάνη τοῦ Ἑλληνος Μετσοβίτου Δημήτρικα Μήτσουρα.

Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ μητροπολίτου Χρυσάνθου διορισθέντος τοῦ Παΐσιου οἱ Βούλγοροι δι' αἰτήσεώς των πρὸς τὸ πατριαρχεῖον ἤξιωσαν πάλιν τρίς τῷ 1858 καὶ 1859, ὅπως εἰσαχθῆ ἡ Σλαυικὴ γλῶσσα χάριν αὐτῶν εἰς δύο τοῦλάχιστον τῆς πόλεως ἐκκλησίας ἐκ τῶν ἐπτά, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες δι' ἀναφορῶν των ἀντέπραττον εἰς τὴν ἀξίωσίν των διαμαρτυρόμενοι καὶ προσπαθοῦντες νὰ διατηρήσωσιν ἐν ταῖς χερσὶ των τὰ ἀπ' αἰῶνων εὐαγῆ των ἱδρύματα (ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα) καὶ τὴν ἐν αὐταῖς γλῶσσαν τῶν πατέρων των. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πατριαρχεῖον εἰσηγομένου τοῦ βουλγαροφίλου Παΐσιου πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ εὐσεβοῦς τῶν Βουλγάρων πόθου, τοῦ ν' ἀκούωσι τὴν λειτουργίαν ἐν τῇ γλώσσῃ των καὶ ἐντὸς αὐτῆς τῆς πόλεως, ἀπεφάσισεν εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας καὶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ὁ ἀριστερὸς ψάλτης ν' ἀναγινώσκῃ τὴν ἀκολουθίαν σλαυιστί διατάσσον ἅμα τούτου μὴ γενομένου ἀποδεκτοῦ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐνοριτῶν νὰ εἰσαχθῆ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου καθ' ὁλοκληρίαν ἡ Σλαυικὴ γλῶσσα μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, παραχωρουμένην εἰς τοὺς Βουλγάρους, αἱ ἀντεγκλήσεις καὶ οἱ διαπληκτισμοὶ ἤρξαντο πλεον γενόμενοι ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν λειτουργίαν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων συνἐνοριτῶν.

Τῇ 29ῃ Νοεμβρίου Βούλγαρος μαθητὴς ἠθέλησεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας ν' ἀναγνώσῃ τὸν Ἀπόστολον σλαυιστί, ἠμποδίσθη ὅμως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπηκολούθησαν διαπληκτισμοὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν συνεκκλησιαζομένων Βουλγάρων ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν λειτουργίαν. Τῇ ἀκολουθῶν 30ῃ Νοεμβρίου, ἑορτῇ τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου, ἐπανελήφθησαν αἱ αὐταὶ σκηναὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπεκταθεῖσαι καὶ ἀνά τὰς πέριξ ὁδοὺς. Ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις πρὸς πρόληψιν παρομοίων ἐν τῷ μέλλοντι ταραχῶν συνέστησεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον νὰ λύσῃ τὸ ἀναφυέν ζήτημα ὀριστικῶς. Τὸ πατριαρχεῖον ἔχον ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς πρὸς αὐτὸ τῶν Βουλγάρων ἀναφορὰς καὶ τὰς διαμαρτυρίας τῶν Ἑλλήνων ἀπέστειλε πρὸς τὸν μητροπολίτην τὸ ἀνωτέρω γράμμα διατάξαν τὴν ἐπ' ἐκκλησίας ἀνάγνωσιν αὐτοῦ, ὅπως γνωσθῆ ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος ἡ συνοδικὴ ἀπόφασις καὶ λυθῆ ἡ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ἕρις γενομένου ἀποδεκτοῦ ἐκατέρωθεν τοῦ ἐνὸς τῶν ὄρων: ἡ ὁ δεξιὸς ψάλτης νὰ ψάλλῃ ἑλληνιστί καὶ ὁ ἀριστερὸς σλαυιστί κατὰ τὴν λειτουργίαν εἰς τὰς δύο ἐκκλησίας Παναγίας καὶ ἁγ. Δημητρίου ἀναγινωσκομένου ἐκ περιτροπῆς τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου σλαυιστί καὶ ἑλληνιστί, ὡς εἶχεν ἦδη προαποφασισθῆ, ἢ ἡ λειτουργία ὅλη νὰ τελῆται κατὰ τὴν μίαν Κυριακὴν ἑλληνιστί εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας καὶ ταύτοχρόνως σλαυιστί εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου, κατὰ δὲ τὴν ἐπομένην Κυριακὴν ἢ ἑορτὴν τάνάπαλιν, «Ὅτε ὅμως τὸ συνοδικὸν γράμμα ἀνεγνώσθη τῇ 20ῃ Δεκεμβρίου ἐπ' ἐκκλησίας οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν Βί τ ε λ ω φ Ρ. (ἡ Βουλγαροελληνικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἕρις βουλγαριστί ἐν τῷ Perioditschisko Spisanie, ἔτ. 1885, σελ. 234—236) ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ ἐξειλίχθησαν σκηναὶ χειρότεροι τῶν τῆς 29ης καὶ 30ῆς Νοεμβρίου μεταβληθείσης τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας εἰς πεδῖον μάχης. Στασίδια, μανουάλια, βιβλία, ἀναλόγια κτλ. ἐχρησιμοποίηθησαν ὡς ἐπιθετικὰ ὄπλα. Τότε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας». (Πρβλ. Βουρμωω Τ. ἡ Βουλγα-

ροελληνική ἐκκλησιαστική διένεξις, βουλγαριστί, σελ. 75 καὶ Ivan Eust. Geseow, ἀναμνήσεις, βουλγαριστί, σελ. 16). Τὸ ἀληθές εἶναι ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑπεχώρησάν πρὸ τῆς βίας ὑπερισχυσάντων τῶν Βουλγάρων ἕνεκα τῆς κατὰ παραγγελίαν τῶν ἡγετῶν των ἀθρόας προσελεύσεως εἰς τὴν λειτουργίαν πολλῶν ἐκ τῶν Βουλγαρικῶν προαστείων. Ὑπο τῶν Τουρκικῶν ὁμως ἀρχῶν ἕνεκα τῆς ἐν αὐτῇ συρράξεως ἐξεκένωθη καὶ ἀπὸ τῶν Βουλγάρων τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ἐκλείσθη ἡ ἐκκλησία, ἡ οἴχθη δὲ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Παΐσιου καὶ παρεχωρήθη τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων (25 Δεκεμβρίου) τοῖς Βουλγαροῖς κατὰ τὴν πατριαρχικὴν διαταγὴν παραδόντος αὐτοῖς τὰς κλεῖδας τοῦ υἱοῦ τῶν ἐκ τῶν ἐπιτρόπων τῆς ἐκκλησίας Δημητρίκα Μήτσορα—Κυριακοῦ.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας οἱ ἐνορίται Ἕλληνες ἀνερχόμενοι εἰς 39 οἰκογενείας ἐπιθυμοῦντες νὰ λύσωσι φιλικῶς πρὸς τοὺς συνενορίτας των Βουλγάρους τὸ ζήτημα τῆς κοινῆς των ἐκκλησίας προέτειναν νὰ ἐπιστρέψωσιν αὐτοῖς ἀσμένως τὰ ὑπ' αὐτῶν χορηγηθέντα διὰ τὴν ἀνάκτισιν τῆς παλαιᾶς των Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ὅπως ἀποχωροῦντες ὡς νεήλυδες τῆς ἐνορίας κτίσωσιν ἑτέραν ἐκκλησίαν πρὸς ἀποκλειστικὴν των χρῆσιν, ἀλλ' οἱ Βούλγαροι ἀπέκρουσαν τὴν πρότασιν, διότι εἶχον ἤδη τὴν ὑποστήριξιν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν τοῦ πατριαρχείου προτιγυμένην πρὸς τὸν μητροπολίτην διαταγὴν. Ἄλλως τε ἦτο αὐτοῖς ἀδύνατον διὰ τοῦ εὐτελοῦς ποσοῦ τῆς χορηγίας των ἐξ 190 ἐν ὄλω λιρῶν νὰ ἰδρῦσωσι περικαλλὴ ναὸν ὡς τὸν διεκδικούμενον, καθ' ἅπερ ἐκ τοῦ κώδικος τῆς ἐκκλησίας διαπιστοῦται: «Οἱ Βούλγαροι δέκα ἐννέα χιλιάδας γροσιῶν (ἀρ. 19.000) δεδώκασιν ὡς συνδρομὴν εἰς τὴν ἀνέγερσιν καὶ ἀντ' αὐτῶν εἰλήφασιν στασιδία διὰ τὰς γυναῖκάς των. Φιλιππούπολις, 13 Ἰανουαρίου 1860, ὁ ἐπίτροπος Σωτήρ. Κ. Τσικερδέκης» (Ἄ μ ε ρ ο λ ἡ π τ ο υ, Περὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν μέσων, δι' ὧν πρόκειται νὰ μεταβληθῇ ἡ Φιλιππούπολις εἰς Πλόβδηφ, Ἀθῆναι, ἔτ. 1860, σελ. 22). Ἦτο δὲ ὁ Σωτ. Κ. Τσικερδέκης, υἱὸς τοῦ ἱερέως Κ. Οἰκονόμου, τοῦ διευθυντοῦ τῆς κεντρικῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς καὶ εφημερίου τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας, μεγαλέμπορος καὶ Αὐστριακὸς ὑπήκοος.

Τὸ ἐν τῷ συνοδικῷ γράμματι εἰρημένον ὅτι «κατοικοῦσι (ἔτ. 1859) περίξ (δηλ. τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Παναγίας καὶ τοῦ ἁγ. Δημητρίου) π ο λ λ ο ἰ ὁ ρ θ ὁ δ ο ξ ο ἰ Χ ρ ι σ τ ι α ν ο ἰ ἐ κ τ ῶ ν ἄ δ ε λ φ ῶ ν Β ο υ λ γ ἄ ρ ω ν ἐ κ κ λ η σ ι α ζ ὄ μ ε ν ο ἰ ε ἰ ς αὐ τ ᾶ ς» δὲν εἶναι ἀληθές καὶ προφανῶς βασίζεται εἰς σκοπίμους εἰσηγήσεις τοῦ τότε μητροπολίτου Παΐσιου βουλγαριζόντος καὶ εἰς τὰς πρὸς τὸ πατριαρχεῖον ἀναφορὰς τῶν Βουλγάρων Φιλιππουπολιτῶν, οἵτινες κατὰ τὴν τότε νοοτροπίαν των (ἴδε, Κ. Μ ω ρ α β ἔ ν ω φ, ὑπόμνημα περὶ τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Φιλιππουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1868, βουλγαριστί, τυπωθὲν μετὰ συμπληρώσεων ὑπὸ τοῦ Φιλιππουπολίτου δικηγόρου Ἄ λ ε ξ Π έ ε φ, τῷ 1930 δαπάνη τοῦ δήμου) καὶ τὴν νῦν ὑπελάμβανον πάντας σχεδὸν τοὺς Ἕλληνας Φιλιππουπολίτας Βουλγάρους τὴν καταγωγὴν, ἐξηλληνισμένους ὁμως ἀπὸ χρόνων διὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου. Ἐπομένως ἐπίστευον ὅτι οἱ τοιοῦτοι θὰ ἐπανήρχοντο εἰς τὸν ἔθνισμόν των, (ὅπερ ἐκ τῶν πραγμάτων διεψεύσθη), ἂν αἱ εἰρημέναι ἐκκλησῖαι μετεβάλλοντό εἰς Βουλγαρικὰς, ἂν δηλαδὴ ἡ ἐν αὐταῖς ἱερά ἀκολουθία ἐτελεῖτο σλαυιστί. Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐσφαλμένης γνώμης τοῦ πατριαρχείου καὶ τῆς ἱεράς συνόδου ἀναγράφομεν ἐνταῦθα τὰ ὑπὸ τοῦ ἱστοριογράφου τῆς Φιλιππουπόλεως Γ. Τ σ ο ο κ α λ ᾶ λεγόμενα, ὅστις ἦτο σύγχρονος καὶ ἐνορίτης τῆς Παναγίας καὶ ἔδρασεν ἐνεργῶς κατὰ τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διαπληκτισμούς. (Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή

τῆς ἐπαρχίας Φιλίππουπόλεως, ἔτ. 1851, Βιέννη, σελ. 44, σημ. λθ').

«Ἐπειδὴ καὶ ἡ ἑφημερίς Ἀμάθεια εἰς τὸ φύλλον τῆς 611 κατεχώρισε διατριβὴν φιλολογικὴν περὶ Φιλίππουπόλεως καὶ τοὺς πάντας κατοικοὺς Χριστιανοὺς ταύτης ἐξέλαβε διὰ Γραικοὺς, τὸ ὁποῖον τὴν χολὴν τινων μετὰ πικρίας ἐτάραξε, διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ ἀδικήσωμεν τοὺς ὁμοθρήσους ἡμῶν Βουλγάρους καὶ ἐπομένως συναδέλφους ἡμῶν. ἀναγκαζόμεθα ἵνα σημειώσωμεν ἀκριβῶς τὴν ἐξακριβωθείσαν μετὰ κόπου ἀλήθειαν. Ἄγκαλα καὶ ἡ ἑφημερίς αὕτη ὠμίλησε γενικῶς περὶ τῶν κατοίκων Χριστιανῶν τῆς πόλεως ταύτης, βάσιν λαβοῦσα τὴν ἀρχαιότητα αὐτῆς, τὴν θρησκείαν, τὴν κυριεύουσαν γλῶσσαν μετὰ τὴν Ὄθωμανικὴν, ἡ ὁποία οὐδέποτε ἔπαυσεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς κατοικοὺς, δι' ἧς καὶ οἰκίαι καὶ ἐκκλησίαι καὶ ἐμπορικὰ καταστήματα κυβερνῶνται, τὴν δίκαιαν ἐν γένει καὶ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ πλείστου μέρους τῶν κατοίκων τῆς ἀρχαίας ταύτης μεγαλουπόλεως· διότι κατὰ ταῦτα οἱ πάντες κάτοικοι Χριστιανοὶ ἐπὶ τῶν τριῶν λόφων (δηλ. τῆς ἀκροπόλεως) καὶ τῆς ὑποκειμένης πόλεως γ ρ α ι κ ῖ ζ ο υ σ ι π ρ ὸ α ἰ ὠ ν ω ν, καθ' οὓς οἱ Βούλγαροι ἦσαν ἄγνωστοὶ ἐν τῇ γῆ ταύτῃ. Μετὰ μεγίστης οὖν προσοχῆς καὶ ἀκριβείας λαβῶν ἐκ τοῦτου ἀφορμὴν, ἐξετάσας καὶ πληροφορηθεὶς τὰ καθ' ἕκαστα παρὰ τῶν Ἰθαγενῶν τῆς πόλεως ταύτης καὶ εἰδημονεστέρων ἀκριβῶς καὶ ὀνομαστί σχεδὸν ἐξηκριβώσα (ἔτ. 1850) ὅτι οἱ ἐπὶ τῶν τριῶν λόφων καὶ ἐντὸς τοῦ περιβάλλου (δηλ. ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως) κάτοικοι εἰσὶ σ χ ε δ ὀ ν ο ἰ π ἄ ν τ ε ς Γ ρ α ι κ ο ἰ γ ν ῆ σ ι ο ἰ, ἐκτὸς τινων Βουλγαρικῶν οἰκογενειῶν μεταναστευσασῶν εἰς τὴν πόλιν ταύτην πρό τινων προσφάτων ἐτῶν ἐκ τινος κώμης ὀνομαζομένης Ἀβράδαλα, ἀπεχούσης τῆς Φιλίππουπόλεως κατὰ τὸ βόρειον αὐτῆς μέρος ἕως ὠρῶν δώδεκα πρὸς τὰ βορειότερα τῆς Θράκης κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Αἴμου κειμένης. Οὗτοι δὲ ἀπαρτίζουσι τανῦν τ ὀ ἔ ν δ ω δ ἔ κ α τ ο ν τῶν κατοικούντων τοὺς εἰρημένους τρεῖς λόφους καὶ τὸν περιβόλον αὐτῶν· ἐκ τούτων δὲ πάλιν μ ὀ λ ῖ ε ς τ ὀ ἡ μ ῖ σ υ ε ἶ ν α ἰ γ ν ῆ σ ι ο ἰ Β ο ὐ λ γ α ρ ο ἰ· διότι οἱ ὑπόλοιποι ἀναμειχθέντες μετὰ τῶν Ἰθαγενῶν πρό τινων ἐτῶν κ α θ' ὄ λ α γ ρ α ι κ ῖ ζ ο υ σ ι ν· ἑπειδὴ ἐκ τούτων δύναται τις νὰ εὕρῃ δύο ἀδελφοὺς ἀπὸ δύο πατέρας καὶ μίαν μητέρα, ἐξ ὧν ὁ μὲν εἶναι Γραικὸς πατρόςθεν καὶ μητρόςθεν, ὁ δὲ Γραικὸς μὲν μητρόςθεν, Βούλγαρος δὲ πατρόςθεν, κατὰ δὲ τὴν ἀνατροφὴν, τὴν γλῶσσαν, τὴν δίκαιαν καὶ τὴν συμπεριφορὰν καθ' ὅλα ταῦτα Γραικὸς ἀποδεδειγμένος. Ἐρωτῶμεν οὖν τοὺς μετριόφρονας, ὁ τοιοῦτος εἰς ποῖον τῶν δύο τούτων ἔθνων ἀνήκει; Πρὸς δὲ τὸ ἀνατολικομεσημβρινὸν μέρος τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν καὶ τὸ ἀνατολικὸν ὠσαύτως τοῦ Μουσαίου καὶ τὸ μεσημβρινοδυτικὸν τοῦ τῆς Εὐμολπιάδος, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὰς ὑπαιρείας τῶν τριῶν λόφων καὶ τὴν ὑποκειμένην πόλιν τῆς ἀκροπόλεως, οἱ π λ ε ῖ σ τ ο ἰ τ ὶ ν κ α τ ο ἰ κ ῶ ν ε ἰ σ ῖ Γ ρ α ι κ ο ἰ, οἱ μὲν Ἰθαγενεῖς, οἱ δὲ ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μεγίστης κωμοπόλεως Στενιμάχου καὶ τῶν Ἑλληνικῶν κωμῶν Βοδενῶν καὶ Κουκλένης καὶ λοιπῶν ἐκεῖ· εἰσὶ δὲ καὶ οὐκ ὀλίγοι Ἑπειῶται, οἱ δὲ ὀ λ ῖ γ ο ἰ τ ι ν ἔ ς Β ο ὐ λ γ α ρ ο ἰ εἰσὶ καὶ αὐτοὶ ὠσαύτως ἀναμειγμένοι, ὡς καὶ οἱ ἀνωτέρω, μετὰ τῶν Ἰθαγενῶν. Δ υ σ κ ὸ λ ω ς δ ὐ ν α τ α ἰ τ ι ς ν ἄ ἔ ὕ ρ η ο ἰ κ ο γ ε ν ε ἰ ἄ ρ χ η ν Β ο ὐ λ γ α ρ ο ν ἔ ξ η κ ο ν τ ο ὕ τ η γ ε ν ν η θ ἔ ν τ α ε ἰ ς Φ ι λ ῖ π π ο ὕ π ο λ ι ν· διότι οἱ ὀλίγοι οὗτοι, ὡς εἴρηται, κατῴκησαν εἰς Φιλίππουπόλιν ἐκ περιστάσεως περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρουσίας ἐκατονταετηρίδος καὶ ἀπολαμβάνουσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα, ὡς καὶ οἱ Ἰθαγενεῖς».

Ἡ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰώνος Ἑλληνική αὐτὴ τῆς πόλεως φυσιογνωμία παρέμεινεν ἀναλλοίωτος καὶ μετὰ μίαν γενεάν μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως, μεθ' ἣν συνέρρευσαν εἰς τὴν πόλιν ἔποικοι ἐκ πάσης Βουλγαρικῆς γῆς· ἀλλ' ἡ ἀκρόπολις ἦτο Ἑλληνική καὶ κατόπιν μέχρι τοῦ ἀνθελληνικοῦ κινήματος (1906). Αἱ τρεῖς ἐνορίαὶ αὐτῆς ἢ τῆς Παναγίας, ἢ τοῦ ἁγ. Δημητρίου καὶ ἢ τοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου, καλούμεναι οὕτω ἐκ τῶν φερωνύμων ἐπὶ τῶν τριῶν λόφων Εὐμολπιάδος (Ταξιμ τεπέ), Σχοινοβατῶν (Τζαμπὰς τεπέ) καὶ Μουσαίου (Νεμπέτι τεπέ) ἐκκλησιῶν ἔκπαλαι Ἑλληνικῶν, ἀπετελοῦντο ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν λόφων οἰκιῶν, τῶν ἐντός δηλ. τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἐκ τινῶν τῶν εἰς τὰς ὑπωρείας αὐτῶν, ὧν ἐλάχισται ἦσαν Βουλγαρικαὶ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐνεστώτος αἰῶνος. ἔχουσαι καὶ αὐταὶ μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ βραδύτερον ἐπὶ τοῦ αὐτονομικοῦ καθεστώτος πᾶσαι σ χ ε δ ὃ ν οἰκογενειακὴν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν. Πρὸς ἀπόδειξιν τοῦτου ἀναγράφω τὰς οἰκίας ὀνομάζων τοὺς ἰδιοκτητὰς τῶν δύο πρώτων ἐνοριῶν, περὶ ὧν πρόκειται ἐν τῷ προκειμένῳ συνοδικῷ γράμματι, ὡς γνωρίζω αὐτὰς ἐξ ἰδίας αὐτοψίας ἀπὸ τοῦ 1885 καὶ καθ' ἃς ἀσφαλεῖς πληροφορίας ἔχω παρὰ τῶν πρεσβυτέρων μου λαβῶν ἐν καιρῷ. Τούτων τῶν οἰκιῶν αἱ μὲν ἀπετεφρώθησαν κατὰ τὴν μεγάλην ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως πυρκαϊᾶν τοῦ 1885 καὶ βραδύτερον κατ' ἄλλας, αἱ δὲ ἀνεκτίσθησαν, ἄλλαι δὲ κατηδαφίσθησαν ἢ ἀνεκαινίσθησαν, ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγαι διασφύζονται καὶ σήμερον ἀκόμη (1938).

Ἡ ἐνορία τῆς Παναγίας κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατάληψιν τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς (1859) περιελάμβανε τὰς ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τῆς ἀκροπόλεως λόφου Εὐμολπιάδος οἰκίας καὶ τινὰς τῶν εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπωρείας αὐτοῦ καὶ ἀπετελεῖτο ἐξ ἑξ (ἀρ. 6) περιοχῶν : α') ἐκ τῆς τοῦ παρεκκλησίου τοῦ ἁγίου Νικολάου, κειμένου περὶ τὰ 50—60 μέτρα δυτικώτερον τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας, ἀνερχομένης ἀπὸ τῶν βορείων τοῦ λόφου ὑπωρειῶν μέχρι τῆς κορυφῆς αὐτοῦ· β') ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ νοτίου ἀποκρήνου τοῦ λόφου χείλους· γ') ἐκ τῆς νοτιοανατολικῆς κειμένης ἀπέναντι τῆς ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ χωριζομένης ἀπὸ τοῦ λόφου τούτου ἀνατολικῶς μὲν διὰ κατάντους ὁδοῦ, καλουμένης νῦν τοῦ τσάρου Ἰβάιλο, βορείως δὲ διὰ κατάντους ὡσαύτως ὁδοῦ καλουμένης νῦν τοῦ ἱατροῦ Βλάδου· δ') ἐκ τῆς ἐν ἣ κεῖται ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας, χωριζομένης ἀπὸ τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν κατερχομένου πρὸς δυσμὰς ἀνατολικῶς μὲν διὰ τῆς νῦν καλουμένης ὁδοῦ Τσαλίκωφ, βορείως δὲ διὰ τῆς τοῦ μητροπολίτου Μαξιμου· ε') ἐκ τῆς μεταξὺ τῶν τεσσάρων προειρημένων περιοχῶν· καὶ στ') ἐκ τῆς εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ λόφου.

Αἱ κατὰ περιοχὰς τῆς ἐνορίας ταύτης οἰκίαι τῶν παλαιῶν ἰδιοκτητῶν, τῶν καὶ ἐνοριτῶν, ἦσαν αἱ ἀκόλουθαι : Ἐν τῇ α'.) 1) ἡ τριώροφος τοῦ ἐκ Χάυκόβου ἐμπόρου Β ο υ λ γ ἄ ρ ο υ Μίλκογλου πρεσβυτέρου, μητρόθεν Ἑλληνος (ἡ πατρωνυμικὴ τουρκικὴ κατάληξις -ο γ λ ο υ μετετράπη ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως εἰς τὴν Βουλγαρικὴν -ω φ)· 2) ἡ τριώροφος τοῦ ἐξ Ἀβραδάλων μπεγλικτῆ καὶ δημογέροντος Β ο υ λ γ ἄ ρ ο υ τζορπατζῆ Σάλτσου· (ἐν τοῖς κώδιξι τῆς μητροπόλεως οὗτος ὑπογράφεται Σάλτσος Ἰωάννου καὶ ἀπὸ τοῦ 180 Τσομάκωφ)· 3) ἡ παλαιὰ διώροφος τῆς χήρας Γ. Κύρου ἐμπόρου καὶ τοῦ γαμβροῦ τῆς Γ. Τσοκαλᾶ τοῦ Ζακυνθίου· 4) ἡ παλαιοτάτη διώροφος τοῦ ἱερέως Κ. Οἰκονόμου, καὶ τῶν μεγαλεμπόρων δύο υἱῶν του Τσικαρδέκη· (ἅπασα

κατηδαφίσθησαν μετά τὸ 1891 καὶ ἠρύρυνθη εὐγραμμισθεῖσα ἡ εἰς τὴν κυρίαν τῆς ἐκκλησίας εἴσοδος ἀνάγουσα στενὴ καὶ σκολιὰ ὁδός· 5) ἡ ὑψηρεφῆς λιθόκτιστος διώροφος τοῦ ἐκ Κλεισοῦρας τοῦ Αἵμου Β ο υ λ γ ά ρ ο υ διδασκάλου καὶ τυπογράφου Χρ. Δάνωφ ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς τοῦ λόφου ἄκρας, ἔχουσα τὴν εἴσοδον ἐκ τῆς μικρᾶς πλατείας τοῦ παρεκκλησίου, νῦν Ἄ. Τόσεφ (σφάζεται)· 6) ἡ διώροφος τοῦ Θεσσαλοῦ καὶ πρωτομαῖστορος τῶν γουναράδων Κάβρα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, δυτικῶς τοῦ παρεκκλησίου (κατηδαφίσθη τῷ 1935 καὶ ἐν τῷ χώρῳ τῆς ἡγέρθη περιφανὲς μέγαρον μετ' ἀνδῆρων ἐπὶ τοῦ λόφου ὑπὸ Βουλγάρου ζαπλοῦτου)· 7) ἡ παλαιὰ δημογέροντος καὶ ἀδελφοῦ τοῦ ἐν Ὀδησσῷ Γρηγορίου Μαρασλῆ πατρός (σφάζεται)· 8) ἡ παλαιὰ τοῦ ἐξ Ἀβραδάλων Β ο υ λ γ ά ρ ο υ τζορμπατζῆ καὶ δημογέροντος μεγάλου Βούλκου Θεοδώροβιτς Τσαλίκουλου μπεγλικτῆ (σφάζεται ἐν μέρει)· 9) ἡ διώροφος μεγάλη τοῦ ἐξ Ἀγράφων πατρός μεγαλεμπόρου Ἄ. Γεωργιάδου, διατελέσασα οἰκοτροφεῖον τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων τῶν θηλέων (1881—1888) (σφάζεται χρησιμεύουσα νῦν ὡς γηροκομεῖον τοῦ Κ. Χατζῆ Κάλτσωφ)· 10) ἡ διώροφος τοῦ μεγαλεμπόρου-καραμπατζῆ Πολίτογλου (ἀπετεφρώθη τῷ 1885)· 11) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Ἡπειρώτου Τζιρώνη (ἀπετεφρώθη τῷ 1885).

Ἐν τῇ β') 12) ἡ τοῦ ἐξ Ἀβραδάλων Β ο υ λ γ ά ρ ο υ ἐμπόρου Ἰσκρου Κεσιάκωφ, οὗ ὁ υἱὸς εἶχε σύζυγον θυγατέρα τοῦ μεταξεμπόρου Ἑλληνος Καζάση (κατηδαφίσθη τῷ 1937)· 13) ἡ τριώροφος τοῦ ἐκ Μετσόβου μπεγλικτῆ Δημητρίκα Μήτσορα (ἀπετεφρώθη τῷ 1885)· 14) ἡ διώροφος τοῦ Βουλγάρου ἐμπόρου Γεωργάκι-βέη, υἱοῦ τοῦ ἐξ Ἀβραδάλων Στογιάννου Θεοδώροβιτς Τσαλίκουλου, δημογέροντος καὶ τῆς Ἑλληνίδος Ἑλένης Πολίτογλου, χήρας τοῦ Σ. Κεντιντένογλου, συζύγου δὲ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἑλληνος Ἱερέως Ἰωσήφ, δράσαντος κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν βουλγαρικὸν ἀγῶνα (ἀπετεφρώθη τῷ 1885)· 15) ἡ διώροφος τοῦ πρεσβυτέρου ἀυταδέλφου αὐτοῦ Θεοδωράκι, ἐλληνίζοντος μέχρι τοῦ θανάτου του (1856), οὗ αἱ δύο θυγατέρες συνεζεύχθησαν τοὺς Ἑλληνας Ἄθαν. Γκεμιογκερδάνη καὶ Πρίντζην (ἀπετεφρώθη τῷ 1885)· 16) ἡ τοῦ Ἰακ. Χ' Θεοχάρογλου (ἀπετεφρώθη τῷ 1885)· 17) ἡ διώροφος τοῦ ἐμπόρου κτηματίου Ν. Κεντιντένογλου, διατελέσασα οἰκοτροφεῖον τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων τῶν θηλέων 1899—1901) (κατηδαφίσθη τῷ 1936).

Ἐν τῇ γ') 18) ἡ τοῦ τραπεζίτου ἐξ Ἀγράφων Σιτζάνη (κατηδαφίσθη μετὰ τὸ 1891)· 19) ἡ πατρικὴ τοῦ Γεωργιάδου Λευκία, καθηγητοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου (κατερρίφθη μετὰ τὸ 1891)· 20) ἡ τοῦ ὀπλοπώλου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Ἀλεξάνδρου (κατηδαφίσθη μετὰ τὸ 1906)· 21) ἡ τοῦ μητροπολίτου Νικηφόρου, ἐν ᾗ κατῴκει ἡ ἀδελφὴ του (κατηδαφίσθη τῷ 1868 χρησιμοποιοῦθέντος τοῦ χώρου τῆς ὡς αὐλῆς τῆς Ἰδρυθείσης Βουλγαρικῆς κεντρικῆς σχολῆς (σφάζεται ἡ στέρνα τῆς)· 22) ἡ παλαιοτάτη τῆς εὐεργέτιδος τῆς Ἑλλ. κοινότητος Ρωξάνδρας Μανδρατζογλου, εἶτα Δημητρ. Γκεμιογκερδάνη (κατηδαφίσθη τῷ 1868 καὶ ἐν τῷ χώρῳ τῆς ἐκτίσθη ἡ τριώροφος Βουλγαρικὴ κεντρικὴ σχολή, ἣτις σφάζεται)· 23) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου караμπατζῆ Κωνσταντίνογλου τριώροφος παλαιὰ (κατηδαφίσθη μετὰ τὸ 1906).

Ἐν τῇ δ'.) 24) ἡ λιθόκτιστος διώροφος τοῦ μεγαλεμπόρου Σεβαστίδου, εἶτα τοῦ Δ. Κουμαριανοῦ δημοσιογράφου καὶ Τσοχατζῆ ἐμπόρου, προσκειμένη τῇ ἐκκλησίᾳ ἐξ ἀνατολῶν (σφάζεται) 25—27) τρεῖς Ἑλλήνων βιοτεχνῶν οἰκίσκοι κείμενοι ἀπέναντι τῆς εἰσόδου τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς (κα-

τησαφίσθησαν μετά τὸ 1906)· 28) ἡ διώροφος τοῦ ἐκ Καρλόβου μεγαλεμπόρου Β ο υ λ γ ά ρ ο υ Στεφανάκι Γκέσογλου, γαμβροῦ τοῦ Σιτσάνη ἐν τῇ γωνίᾳ τῶν νῦν ὁδῶν Τσαλίκωφ καὶ μητροπολίτου Μαξίμου· (ἀνεκτίσθη ἐκ βάρων τῷ 1936)· 29) ἡ τοῦ ἐμπόρου Βασιλ. Κλέανθους, βορείως τῆς ἐκκλησίας ἐν τῇ ὁδῷ μητροπολίτου Μαξίμου (ἀνεκτίσθη μετὰ τὸ 1891)· 30) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Κοσμόγλου· (ἀνεκτίσθη μετὰ τὸ 1891)· 31) ἡ τοῦ ἐμπόρου Μιραλάη· (ἀνεκτίσθη μετὰ τὸ 1900)· 32) ἡ βορεία εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐκκλησίας εἴσοδος καὶ παρ' αὐτῇ οἰκίσκος χάριν τοῦ ἱερέως τῆς (σφάζεται)· 33) ἡ διώροφος τοῦ μεγαλεμπόρου Φιλιππίδου· (κοτηδαφίσθη μετὰ τὸ 1891)· 34) ἡ τοῦ ἐμπόρου ἐκ Πελοποννήσου Παναγιώτου Δημητριάδου, ἀνακτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ Ἰωάν. Παναγιωτοπούλλου, δικαστοῦ· (κατηδαφίσθη τῷ 1930· ἐν τῷ χώρῳ αὐτῆς καὶ τῆς προηγουμένης ἐκτίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τῷ 1932 ψυγεῖα καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀνδρᾶς)· 35) ἡ διώροφος τῆς Δοδοῦς Παναγιωτοπούλλου, ἐμπόρου, διατελέσασα οἰκοτροφεῖον τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων τῶν θηλέων 1881—1884 καὶ εἶτα Κωνσταντινίδου ἐμπόρου· (κατηδαφίσθη τῷ 1930 καὶ ἐν τῷ χώρῳ τῆς ἐκτίσθη ἡ μεγάλη καὶ εὐρεία κλιμαξ ἢ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐκκλησίας ἀνάγουσα).

Ἐν τῇ ε'.) 36) ἡ διώροφος τοῦ ἐκ Καρλόβου μεγαλεμπόρου Β ο υ λ γ ά ρ ο υ Χρ. Γκέσογλου, ἔχοντος Ἑλληνίδα σύζυγον τὴν Γεωργίτσαν, κτισθεῖσα μετὰ τὸ 1859 ἐν τῷ χώρῳ τῆς κατεδαφισθείσης παλαιᾶς οἰκίας τοῦ ἐμπόρου Ἀντώνογλου· (ἀπετεφρώθη τῷ 1899)· 37) ἡ διώροφος τοῦ μεγαλεμπόρου Μιχ. Νέμτσογλου, διατελέσασα οἰκοτροφεῖον τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων τῶν θηλέων 1895—1899· (ἀπετεφρώθη τῷ 1899)· 38) ἡ διώροφος τοῦ ἐκ Μοσχοπόλεως ἐμπόρου Γρούιου· (ἀπετεφρώθη τῷ 1899)· 39) ἡ τοῦ караμπατζή Οὐσιακλή, πρωτομαΐστορος τῶν ἀμτατζήδων καὶ εἶτα τοῦ γαμβροῦ του Ζαφειριάδου· (ἀπετεφρώθη τῷ 1899)· 40) ἡ τριώροφος τοῦ ἐξ Ἀβραδάλων караμπατζή Β ο υ λ γ ά ρ ο υ τζορμπατζή Θεοδωράκι, οὗ αἱ δύο θυγατέρες μέχρι τοῦ θανάτου των εἶχον κατ' οἶκον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν· (κατηδαφίσθη τῷ 1937). Ἐν τῷ χώρῳ τῆς πέμπτης περιοχῆς καὶ τῆς τρίτης, διαφυλαχθείσης ἐκ ταύτης ὡς ἱστορικῆς τῆς Βουλγαρικῆς κεντρικῆς σχολῆς, ἐκτίσθη τῷ 1938 τὸ μέγα τριώροφον τῶν θηλέων Βουλγαρικῶν γυμνάσιον, τῆς δευτέρας μεταβληθησομένης εἰς πάρκον· οὕτω σήμερον αἱ τρεῖς περιοχαὶ ε', γ' καὶ β', ἀποτελοῦσι μίαν περιοχὴν.

Καὶ ἐν τῇ στ'.) πλὴν πρατηρίων τινῶν καὶ τῶν χανίων τοῦ Μιχ. Γκεμισογερδάνη καὶ τοῦ Δημ. Ἀργυριάδου κατὰ τὰς δυτικὰς ὑπωρείας τοῦ λόφου ἐν τῷ Μπαλοῦκ-παζάρ ἦσαν 8 οἰκίσκοι Ἑλλήνων ἐπιτηδευματιῶν κατὰ τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπωρείας, οἵτινες μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐκκλησίας ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἐνορίαν τῆς ἀγ. Μαρίνης, ἐν ᾧ πᾶσαι αἱ ἐπὶ τοῦ λόφου Ἑλληνικαὶ οἰκίαι ὑπήχθησαν εἰς τὴν παρακειμένην ἐνορίαν τοῦ ἀγ. Δημητρίου. Κατὰ ταῦτα ἐκ τῶν 40) οἰκῶν τῆς ἐνορίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας (τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου), τῆς ἀνέκαθεν Ἑλληνικῆς καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀνακτισθείσης ἐκ βάρων τῷ 1844, ἐννέα (ἀρ. 9) μόνον ἦσαν Βουλγαρικαί, αἱ ὑπ' ἀριθμ. 1. 2. 5. 8. 9. 14. 28. 36 καὶ 40 καὶ τούτων αἱ ὑπ' ἀριθμ. 5 καὶ 36 ἐκτίσθησαν μετὰ τὸ 1859· Μετὰ τὸ 1860 καὶ ἴδια ἀπὸ τοῦ 1870 μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Βουλγαρικῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν πνευματικὴν τῆς ἐξαρχίας δικαιοδοσίαν ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἐνορίαν τῆς Παναγίας καὶ πᾶσαι αἱ τῶν λοιπῶν τῆς πόλεως Ἑλληνικῶν ἐνοριῶν Βουλγαρικαὶ οἰκίαι.

Ἡ δ' ἐνορία τοῦ ἀγ. Δημητρίου, ἧς ἡ φερώνυμος παλαιοτάτη Ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἀνακτισθεῖσα ἐκ βάρων τῷ 1830 ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διεξεδικήθη καὶ αὕτη

ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, περιελάμβανε τὰς ἐπὶ τοῦ μεσαίου τῆς ἀκροπόλεως λόφου τῶν Σχοινοβατῶν οἰκίας πλὴν τῶν παρακειμένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου, πάσας ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν τῆς ἀκροπόλεως καὶ τὰς ἐκτὸς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς τοῦ λόφου κλιτύος καὶ ἀπετελεῖτο ἐξ ἑπτὰ (ἀρ. 7) περιοχῶν : α'.) ἐκ τῆς ὑψηλοτάτης νοτιοανατολικῶς περὶ τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, διατεταμένης μέχρι τοῦ ἀποκρήνου τοῦ λόφου νοτίου χείλους ὑφ' ὁδοῦ ἀνάντους, καλουμένης νῦν τοῦ ἡγεμόνος Τσερτέλεφ· β'.) ἐκ τῆς ὑπ' αὐτὴν πρὸς δυσμὰς ταπεινότερας καὶ πρᾶνοῦς, χωριζομένης ἀπὸ τοῦ λόφου τῆς Εὐμολπιάδος δι' ὁδοῦ λίαν καγάντους, νῦν καλουμένης τοῦ τσάρου Ἰβάιλο· γ'.) ἐκ τῆς παρὰ τῷ ἀνατολικῷ τοῦ περιβόλου τῆς ἀκροπόλεως τείχει μετξὺ τῶν νῦν καλουμένων ὁδῶν Πίλδεν, ἡγεμόνος Τσερτέλεφ καὶ μητροπολίτου Μαξίμου ἐν μέρει· δ'.) ἐκ τῆς κεντρικῆς, ἐν ἧ ἡ ἐκκλησία· ε'.) ἐκ τῆς ταπεινότερας μηνιοειδοῦς, κειμένης παρὰ τῷ δυτικῷ τοῦ περιβόλου τῆς ἀκροπόλεως τείχει καὶ περιθεομένης ὑφ' ὁδοῦ, νῦν καλουμένης μητροπολίτου Μαξίμου· ς'.) ἐκ τῆς ἐκτὸς τοῦ περιβόλου ἐπὶ τῆς νοτιοανατολικῆς βραχῶδους ἀποκρήνου κλιτύος, περιβαλλομένης ὑπὸ τῶν ἀποτόμων κατάντων ὁδῶν, νῦν καλουμένων Πίλδεν καὶ Βόλωφ καὶ ζ'.) ἐκ τῆς ὑποκειμένης τῇ τρίτῃ ἔξω τοῦ περιβόλου ἀνατολικῶς ὑπ' αὐτὸ τὸ τεῖχος.

Αἱ κατὰ τὰς περιοχὰς τῆς ἐνορίας ταύτης οἰκίαι ἦσαν αἱ ἀκόλουθαι : Ἐν τῇ α'.) δεξιόθεν τῷ ἀνερχομένῳ τὴν ὁδὸν 1—6) ἡ τοῦ Νικολάου Σλαυῆ ἀμπατζῆ, οὗ ὁ υἱὸς Σλαυῆς Νικολαΐδης γεωμέτρης διεκρίθη ὡς στυλοβάτης τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ τοῦ καραμπατζῆ μεγαλεμπόρου Χαλεπλῆ, ἡ πατρικὴ τῶν ἐν Ρωσίᾳ Κομιζοπούλλων, ἡ ὥραια διώροφος τοῦ ἐξ Ἀγράφων πατρόθεν μεγαλεμπόρου Χρ. Γεωργιάδου, ἡ τοῦ ἐμπόρου Ἀδαμίδου, ἡ τοῦ καραμπατζῆ Κώστογλου· (ἀπετεφρώθησαν τῷ 1885· τούτων ἀνεκτίσθη ἡ τελευταία τῷ 1887 καὶ ἐν τῷ χώρῳ τῆς τοῦ Γεωργιάδου ἐσχάτως νέα τις)· ἀριστερόθεν δὲ τῷ ἀνερχομένῳ 7) ἡ τριώροφος τοῦ μεγαλεμπόρου Γ. Μαυρίδου, ἐν ἧ ἐφιλοξενήθη τῷ 1833 ὁ Γάλλος ποιητὴς καὶ πολιτευόμενος Λαμαρτίνος· (σῶζεται)· 8) ἡ τοῦ καραμπατζῆ κτηματίου Χ'· Ἀναστασίου· (ἀπετεφρώθη τῷ 1885)· 9) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Ἀντωνάκι Στογιάννοβιτς, συγγενοῦς μητρόθεν καὶ συνεταίρου τοῦ Γ. Μαυρίδου, ἐφόρου τῆς Ἑλλ. κεντρικῆς σχολῆς· (ἀπετεφρώθη τῷ 1885)· 10) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Ἡπειρώτου Πασχάλη Παπαδάτη—εἶτα τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἀλιναλμάζη τραπεζίτου (σῶζεται)· 11) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Ἡπειρώτου Κωνστ. Παπαδάτη διώροφος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου· (ἀπετεφρώθη τῷ 1894· ἐπὶ τοῦ χώρου αὐτῆς ἐκτίσθη νέα μετὰ τὸ 1912)· 12) ἡ παλαιὰ πατρικὴ τοῦ διδασκάλου Σλαυίδου· (κατηδαφίσθη ὡς ἐτοιμόρροπος τῷ 1891)· ἐπὶ τοῦ ἀποκρήνου νοτίου τοῦ λόφου χείλους 13) ἡ ὑψηρεφῆς τριώροφος τοῦ μεγαλεμπόρου καραμπατζῆ Σαρῆ Σταύρου Κοσμᾶ, πρωτομαΐστορος τῶν ἀμπατζῆδων, διατελέσσα οἰκοτροφεῖον τῶν Ζαριφελῶν διδασκαλείων τῶν ἀρρένων 1883—1906 (σῶζεται)· 14—15) δύο εὐτελεῖς παλαιοὶ οἰκίσκοι Ἑλλήνων, ὧν ὁ μὲν τοῦ ἀμπατζῆ Ἀγγελῆ· (σῶζονται)· 16) ἡ τοῦ ἐμπόρου Κωνσταντινοπουλίτου Βέργου· (σῶζεται).

Ἐν τῇ β'.) 17) ἡ διώροφος μεγάλη καὶ παλαιοτέρα νῦν τῶν ἐν τῇ πόλει τοῦ μεγαλεμπόρου Χατζῆ Παύλου, πρωτομαΐστορος τῶν ἀμπατζῆδων· (σῶζεται κατὰ τὸ ἤμισυ)· 18) ἡ τοῦ ἐμπόρου Σιλτζοβαλῆ· (σῶζεται)· 19) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Σμυρναίου Χατζῆ Βασιλείου, διώροφος· (σῶζεται ἀνακαινισθεῖσα)· 20) ἡ τοῦ ἐμπόρου Γιαμαλίδου, Αἰνίτου (σῶζεται)· 21) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Σιγκοῦνη παλαιά· (κατηδαφίσθη μετὰ τὸ 1906)· 22) ἡ τοῦ σακκελίου Ν. Οἰκονομί-

δου διώροφος, διατελέσασα Ἑλλ. παρθENAγωγειον μέχρι τοῦ 1866, εἶτα τοῦ Ἀθηναίου ἱατροῦ Ἀριστοβοῦλου Βενθόλου (κατηδαφίσθη τῷ 1935 καὶ ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς ἐκτίσθη νέα· 23) ἢ τῶν ἀδελφῶν διδασκαλισῶν Βελλιάδου, πατρικῆ (σῶζεται ἐν μέρει)· 24) ἢ τοῦ ἱερέως τῆς Παναγίας καὶ διδασκάλου Ἰωσήφ, τοῦ ἐπιλεγομένου Παπασιοῦτα, πενθεροῦ τοῦ Γεωργάκι-βέη Στογιάννου Τσαλκωγλου, ὅστις παραμείνας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατάληψιν ἐλειτούργει ἑλληνιστί· (σῶζεται)· 25) Ἐλληνος ἐπιτηδευματίου (κατηδαφίσθη. Αἱ τρεῖς τελευταῖαι ἔκειντο ἐπὶ τοῦ τείχους τοῦ περιβόλου τῆς ἀκροπόλεως ἀριστερόθεν τῆς νοτίας πύλης αὐτῆς.

Ἐν τῇ γ'·) 26) ἡ μεγάλη διώροφος τοῦ μεγαλεμπόρου καὶ κτηματίου Κ. Ἀχλανλῆ (ἀπετεφρώθη τῷ 1899)· 27) ἡ τῶν ἐλληνιζόντων μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως Β ο υ λ γ ά ρ ω ν μεγαλεμπόρων ἀδελφῶν Πέντσοβιτς, ὧν ὁ πρεσβύτερος ἦτο γαμβρός τοῦ Γ. Τσουκαλά· (σῶζεται)· 28) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Παπασαοῦλ· (σῶζεται ἀνακαινισθεῖσα· 29) ἡ τῶν μεγαλεμπόρων Γκεμισγερδάνη πατρικῆ (κατηδαφίσθη τῷ 1936)· 30) ὁ μεβλῆ-χανές, μοναστήριον Δερβισῶν (σῶζεται ἐν μέρει)· 31) ἡ τοῦ ἐμπόρου Κωφοῦ· (σῶζεται ἀνακαινισθεῖσα)· 32) ἡ τοῦ Ἡπειρώτου ἱατροῦ Τζαβάλου, εἶτα Οἰκονομίδου ἐμπόρου (σῶζεται).

Ἐν τῇ δ'·) τῇ κεντρικῇ· ἐπὶ τῆς κατάντους ὁδοῦ τοῦ ἱατροῦ Βλάδου νῦν 33) ἡ διώροφος παλαιὰ τοῦ μεγαλεμπόρου Κλεάνθους· (σῶζεται)· 34) ἡ τοῦ ἐμπόρου Κωστάκι Ἀλαατζῆ· (σῶζεται ἀνακαινισθεῖσα)· 35) ἡ νοτία αὐλὴ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου μετὰ οἰκημάτων καὶ ἐσωτέρω ἢ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Τσαλκωφ 36) οἰκίσκος Ἐλληνος ἐπιτηδευματίου· (σῶζεται ἀνακαινισθεῖς)· 37) ἡ τοῦ Λάμπρου καυταντζῆ παλαιὰ· (σῶζεται)· 38) ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ἐσωτέρω ἢ παλαιὰ Ἑλληνικὴ κεντρικὴ σχολή, διώροφος, ἀποτεφρωθεῖσα καὶ ἀνακτισθεῖσα τῷ 1846· (σῶζεται)· 39) ἡ τοῦ ἐλληνιζόντος Β ο υ λ γ ά ρ ο υ ἐμπόρου Νέσογλου, γαμβροῦ τοῦ ἐξ Ἀγράφων Ἰωάν. Νέμτσογλου, διώροφος· (σῶζεται)· 40) ἡ τοῦ ζαχαροπλάστου Χατζῆ Γρηγορίου πατρικῆ (κατηδαφίσθη μετὰ τὸ 1906) ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μητροπολίτου Μαξιμου 41) ἡ εἰς τὴν αὐλὴν εἴσοδος τῆς πρώτης ἀπὸ τοῦ 1851 Βουλγαρικῆς κεντρικῆς σχολῆς, εἶτα τῶν θηλέων ἀπὸ τοῦ 1868, ἧς κατεδαφισθείσης ἰδρύθη ἐπὶ τοῦ αὐτονομιακοῦ καθεστῶτος τὸ τριώροφον Βουλγαρικὸν παρθENAγωγειον· (σῶζεται)· 42) ἡ παλαιὰ τοῦ Ἀρναούτογλου, πρωτομαῖστορος τῶν καυταντζῆδων· 43) ἡ τριώροφος τοῦ μεγαλεμπόρου Φιλίποβιτς· (σῶζεται ἀνακαινισθεῖσα)· 44) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Χρ. Κοϊμτζόγλου διώροφος· (σῶζεται)· ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἡγεμόνος Τσερτέλεφ 45) ἡ τοῦ ἐξ Ἀβραδάλων Β ο υ λ γ ά ρ ο υ ἐμπόρου Τσόκου Κάπλισκωφ, ἔχοντος σύζυγον θυγατέρα τοῦ Ἀντωνάκι Στογιάννοβιτς· (σῶζεται ἀνακαινισθεῖσα)· 46) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Δ. Ἀργυριάδου, βουλευτοῦ καὶ προέδρου τῆς Ἑλλ. κοινότητος, διώροφος πατρικῆ (σῶζεται)· 47) ἡ τοῦ Θεοδώρου караμπатзи, γαμβροῦ τοῦ Κλεάνθους· (σῶζεται ἀνακτισθεῖσα)· 48) ἡ τοῦ караμπатзи Τσαντισίδου ἐτέρου γαμβροῦ τοῦ Κλεάνθους καὶ ἀδελφοῦ τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τῆς ἐν Ζαγαζικίῳ Ἑλλην. κοινότητος Ἰωάννου Τσαλίδου· (σῶζεται).

Ἐν τῇ ε'·) 49) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Ἡλίουγλου διώροφος· (σῶζεται ἀνακαινισθεῖσα)· 50) ἡ τοῦ μέχρι 1872 ἐλληνιζόντος караμπатзи Β ο υ λ γ ά ρ ο υ ἐκ Πιρδὸπ Χατζῆ Λουκά Θεοδώρου, γαμβροῦ τοῦ μεγαλεμπόρου καὶ προέδρου τοῦ ἐμποροδικείου Ἰ. Παπάζογλου· (σῶζεται ἀνακαινισθεῖσα)· 51) ἡ τοῦ ἐξ Ἀγράφων πατρόθεν μεγαλεμπόρου πατρικῆ Ζῆση Ἰ. Νέμτσογλου· (σῶζεται)· 52) ἡ τοῦ караμπатзи Κωνσταντίνογλου (σῶζεται ἀνακαινισθεῖσα)· 53) ἡ τοῦ ἐξ

Ἀβραδάλων διευθυντοῦ τῆς Βουλγαρικῆς σχολῆς καὶ εἶτα ὑποπροξένου τῆς Ρωσίας Β ο υ λ γ ά ρ ο υ Νάϊδεν Γέρωφ· (κατηδαφίσθη τῷ 1937)· 54) ἡ τοῦ ἐκ Μοσχοπόλεως ἐμπόρου Γρούιου (σώζεται)· 55) ἡ τοῦ Καρποζάκογλου πρωτομαίτορος τῶν ἀμπαιζήδων καὶ εἶτα τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἰακώβ. Ζαφειράδου ἐμπόρου· (σώζεται)· 56) ἡ τοῦ ἐξ Ἀβραδάλων ἐμπόρου Β ο υ λ γ ά ρ ο υ Νεδέλτσιου, υἱοῦ τοῦ μεγάλου Βούλκου τζορμπατζῆ· (κατηδαφίσθη καὶ ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς ἐκτίσθη μετὰ τὸ 1891 τὸ μέγαρον τῆς Βουλγαρικῆς μητροπόλεως)· 57) ἡ τοῦ ἐκ Χασκόβου Β ο υ λ γ ά ρ ο υ ἐμπόρου Θ. Μίλκογλου· (σώζεται)· 58) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Ἀθαν. Θωμίδου· (σώζεται)· 59) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Ἰωάν. Μάρδα· (σώζεται ἀνακαινισθεῖσα)· 60) ἡ τοῦ ἐμπόρου Τσάτσου· (σώζεται)· 61) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Κ. Ἀντώνογλου, εἶτα Πετρακίδου (σώζεται)· 62) ἡ τοῦ κτηματίου Κεντιντένογλου· (σώζεται)· 63) ἡ τοῦ καπνοβιομηχάνου Τριανταφύλλου, πατρικῆ· (σώζεται ἀνακτισθεῖσα)· 64) ἡ τοῦ ἐξ Ἀβραδάλων Β ο υ λ γ ά ρ ο υ ἱατροῦ Ράσκου Πετρώφ· (σώζεται)· 65) ἡ τοῦ Β ο υ λ γ ά ρ ο υ ἐμπόρου Στοίλογλου, πατρὸς τοῦ πρωθυπουργοῦ Κ. Στοίλωφ· (σώζεται ἐν μέρει).

Ἐν τῇ 5. 66—73) ὀκτώ Ἑλληνικαὶ οἰκίαι ἐκατέρωθεν τῆς ἀδιεξόδου ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὸ Ἑλληνικὸν παρθεναγωγεῖον, νῦν καλουμένης Ζορά, ἐν αἷς δεξιόθεν παρὰ τῇ αὐτῇ τοῦ παρθεναγωγείου ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Δ. Κύρου· (ἀπετεφρώθησαν ἅπασαι τῷ 1885· ἐν τῷ χώρῳ αὐτῶν ἀνεκτίσθησάν τινες μετὰ τὴν πυρκαϊάν)· 74) τὸ ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου Ἑλλην. παρθεναγωγεῖον τὸ χορηγία τοῦ μεγαλεμπόρου Σαρῆ Σταύρου Κοσμᾶ ἐγερθέν· (σώζεται)· 75) ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πίλδεν, λίαν κατάντους, ἡ τοῦ παντοπώλου Μαντατζόγλου· (σώζεται)· 76) ἡ τῶν παντοπωλῶν ἀδελφῶν Σταύρογλου· (σώζεται)· 77) ἡ τῆς μίας Τσάγκως· (σώζεται)· 78) ἡ τοῦ караμπατζῆ καὶ κτηματίου Πεπέ· (σώζεται)· 79—80) δύο οἰκίσκοι Ἑλλήνων ἐπιτηδευματιῶν ἐπὶ τῶν βράχων καὶ τῆς ἀποκρήνου ὁδοῦ, νῦν Παναγιώτου Βόλωφ· (σώζονται)· 81) ἡ ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ τοῦ караμπατζῆ Χατζῆ Νικόλα· (σώζεται).

Καὶ ἐν τῇ 7.) ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πίλδεν ἀριστερόθεν τῷ κατερχομένῳ καὶ ὑπ' αὐτὸ τὸ τεῖχος τῆς ἀκροπόλεως· 82) ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Πέτρου Χατζηαργύρογλου διώροφος· (ἀπετεφρώθη τῷ 1899 καὶ ἐν τῷ χώρῳ τῆς ἐκτίσθη μικρά)· 83) ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ σχολὴ τοῦ Δημητρ. Γκεμισγκερδάνη· (σώζεται)· 84) ἡ τοῦ Μιχαῆλ Βλάδου ἱατροῦ· (σώζεται)· 85—86) δύο παλαιαὶ Ἑλλήνων ἐπιτηδευματιῶν· (σώζονται)· 87) ἡ τοῦ δημοδιδασκάλου Σταυρίδου πατρικῆ, παλαιά· (κατηδαφίσθη τῷ 1937 καὶ ἐν τῷ χώρῳ τῆς ἐκτίσθη νέα). Κατὰ ταῦτα μόνον ἑννέα (ἀρ. 9) οἰκίαι ἐν τῇ ἑνορίᾳ ἦσαν Βουλγάρων, αἱ ὑπ' ἀρ. 27, 39, 45, 50, 53, 56, 57, 64 καὶ 65 μετὰ τῆς Βουλγαρικῆς σχολῆς, ὧν αἱ τρεῖς ἠλλήνιζον. Ἐκ δὲ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν ἑνορίαν τοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου οἰκιῶν ἐπὶ μὲν τοῦ Μουσαίου λόφου Β ο υ λ γ ά ρ ω ν ἦσαν ἡ τοῦ πατρόθεν ἑλληνίζοντος ἐμπόρου Τόντισοβιτς καὶ ἡ τοῦ Ἀθανασάκι Σαμοκοβλή μεγαλεμπόρου, ἔχοντος Ἑλληνίδα γυναῖκα· ἐπὶ δὲ τοῦ τῶν Σχοινοβατῶν ἡ παρακειμένη τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἱατροῦ Στογιάννου Τσομάκωφ, σπουδάσαντος ἐν Ἑλλάδι παρὰ τῷ Καίρῳ Σαπάνη τοῦ μητροπολίτου Νικηφόρου, πρωτοστατήσαντος δὲ ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τῶν Βουλγάρων ἀγῶνι· (σώζονται καὶ αἱ τρεῖς). Αὕτη ἦτο ἡ ἀριθμητικὴ τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως δύναμις κατὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν κατάληψιν τῆς Ἑλλ. ἐκκλησίας τῆς Παναγίας καὶ βραδύτερον μετὰ τὰς πυρκαϊὰς μέχρι σχεδὸν τοῦ ἀνθελληνικοῦ κινήματος (1906).

Κατὰ τὸ 1900 Βουλγαρικαὶ οἰκογένειαι οἰκοῦσαι ἐπὶ τῶν δύο προμνημο-
νευθέντων λόφων περὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας ἦσαν ἐπὶ μὲν τοῦ λόφου
τῆς Εὐμολπιάδος 1) ἢ τοῦ υἱοῦ τοῦ τυπογράφου Χ. Δάνωφ (α5) 2) ἢ τοῦ κτη-
ματίου Νικ. Τσαλικογλου συγγενοῦς τοῦ Θεοδώροβιτς (α8) 3) ἢ τοῦ υἱοῦ Κε-
σιάκωφ ἀξιωματικοῦ (β12). 4) ἢ τοῦ Στεφ. Γκέσογλου (δ28) 5) ἢ τῶν θυγατέ-
ρων τοῦ τσορματζῆ Θεοδωράκι (ε40)· ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν : 6) ἢ
τοῦ Πέντσοβιτς (γ27)· 7) ἢ τῶν θυγατέρων τοῦ Νέσογλου, συζευχθειῶν Βουλ-
γάρους (δ39)· 8) ἢ τοῦ υἱοῦ Κάπλισκωφ ἀξιωματικοῦ (δ45)· 9) ἢ τοῦ γαμβροῦ τοῦ
Θεοδώρου, ἀξιωματικοῦ Κωνσταντίνωφ (δ47)· 10) ἢ τοῦ υἱοῦ Χατζῆ Λούκωφ,
τραπεζιτικοῦ ὑπαλλήλου (ε50)· 11) ἢ τοῦ Γέρωφ (ε53)· 12) ἢ τοῦ Θεοῦ. Μίλκωφ
(ε57)· 13) ἢ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Ρ. Πετρώφ ἀξιωματικοῦ Νικηφόρωφ (ε64), ἐν ὄλῳ
13 ἀπέναντι τῶν ὑπὲρ τὰς 60 ἑλληνικῶν, ὑπαγομένων εἰς τὴν ἐνορίαν τοῦ ἁγίου
Δημητρίου εἰς ἣν ὑπήγοντο καὶ τὰ ἐπὶ τῶν λόφων δύο οἰκοτροφεία τῶν Ζαριφείων
διδασκαλείων. Σήμερον (1938) αἱ ἐπὶ τῶν λόφων οἰκογένειαι εἶναι πᾶσαι Βουλ-
γαρικαὶ πλὴν πέντε Ἑλληνικῶν, αἵτινες καὶ αὗται θὰ ἐκλίπωσι μετ' οὐ πολὺν
χρόνον ἐλλείψει ἀπογόνων ἐν τῇ πόλει. Ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Δημητρίου παρα-
χωρηθεῖσα ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς μητροπόλεως μετὰ τὸν πόλεμον εἰς τοὺς φυ-
γάδας Ρώσους στερεῖται ἐνορίας. ἢ δὲ τῆς Παναγίας, ἥτις ἀπὸ τοῦ σχίσματος
ἤδη μετεβλήθη εἰς καθεδρικήν, ἔχει μεγίστην ἐνορίαν παραλαβοῦσαν τὰς δυ-
τικὰς καὶ νοτίους συνοικίας τῆς μεγαλυνθείσης πόλεως.

1 Νοεμβρίου 1938.

Ἄριθμ. 27.

Ἴσον βεζυρικῆς διαταγῆς περὶ ἀπαγορεύσεως βιαίας ἐξομώσεως χριστιανοπαίδων¹⁾.

((Παραρτήμ. σελ. 73, ἀχρονολόγητον)

Ἐπειδὴ ἐπληροφόρηθημεν ἤδη ὅτι εἰς τοὺς καζάδες Κελκαντε-
λάνι, Κράτοβα καὶ Κομάνοβα ἀρπάζονται κοράσια χριστιανῶν καὶ
παραβιάζονται εἰς τὸ νὰ δεχθῶσι τὸν ἰσλαμισμόν (τὸ ὅποιον τοῦτο
γίνεται αἷτιον πολλῶν ἀτοπημάτων) γράφοντες τὸ παρὸν αὐλικόν
μας ἀξιούμεν αὐτήν, ὅπως ἀγκαλᾷ²⁾ καὶ εἶναι ἀθέμιτον τὸ νὰ δει-
κνύηται ψυχρότης εἰς τοὺς θέλοντας νὰ παραδεχθῶσι τὸν ἀγιώτατον
ἰσλαμισμόν, ἐπειδὴ ὅμως (καθὰ περιττὸν νὰ ἐξηγήσωμεν) τὸ πρᾶγμα
τοῦτο, δηλαδὴ τὸ πρὸς τὴν εὐθειαν ὁδὸν φέρεσθαι, πρέπει νὰ βασι-
ζηται εἰς συντριβὴν καρδίας καὶ εἰς ἓνα καθαρὸν καὶ ἱερὸν σκοπὸν
καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ νὰ ἐπιφέρηται βία ἀπάδει εἰς τὸν θεῖον νόμον
καὶ εἰς τὰ τοιαῦτα πράγματα πρέπει νὰ ἀποσοβῆται πᾶν εἶδος ἐναν-
τιότητος, δι' ὅλα ταῦτα τούντευθεν ἀξιούμεν αὐτήν, ὅπως ἐν περι-
πτώσει τοιούτων νὰ γίνωνται αἱ ἀποχρῶσαι ἔρευναι καὶ ἐξακριβώ-
σεις κατὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῦ φρόνησιν καὶ ἐμβρίθειαν καὶ ἀφοῦ κατὰ
τὸ οὐ σ ο ὑ λ ι καὶ ἐ μ σ ἄ λ ι³⁾ παραδιδομένων τῶν τοιούτων διὰ
τινας ἡμέρας εἰς τοὺς γονεῖς τῶν ἢ εἰς ἓνα ἀξιόπιστον ἐπίσκοπον
ἐξακριβωθῆ καλῶς τὸ πρᾶγμα, τότε, ἐάν μὲν ἤθελεν ἀποδειχθῆ ὅτι

δὲν ἐμεσολάβησε κανεῖς ἀπειλητικὸς τρόπος, ἀλλ' ὅτι οἴκοθεν εὐχαρίστως δέχονται τὸν ἰσλαμισμόν καὶ τοῦτο ἤθελον τὸ ὁμολογήσει ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ μητροπολίτου, τότε νὰ ἐκτελεῖται ἐκεῖνο, τὸ ὅποτον ἀπαιτεῖ ὁ θεῖος νόμος, ἐὰν δὲ ἐξ ἐναντίας ἤθελον φανῆ σημεῖα βίας ἢ ἀπειλαί, τότε νὰ ἀποπέμπωνται εἰς τὰ ἀρχαῖα. Ἐφ' ᾧ καὶ γράφοντες στέλλομεν τὸ παρόν.

1) Ἡ παροῦσα βεζυρική διαταγὴ ἐπέχει τόπον ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς θρησκευτικοὺς ἀρχηγούς — τοὺς Μολάδες — τῆς αὐτοκρατορίας. Τοῦτο ἐκφαίνεται ἐκ τῆς φράσεως ἀ ξ ι ο ὀ μ ε ν α ὑ τ ῆ ν, τ. ἔ. τὴν σοφολογιότητά του. Φαίνεται γὰρ ὅτι αἱ ἐξομώσεις δὲν ἐγίνοντο μόνον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Φιλιππουπόλεως, ἐξ οὗ προεκλήθησαν αἱ τῆς κοινότητος ἀναφοραὶ πρὸς τὸ πατριαρχεῖον ἀπὸ 29 Ἰουνίου 1855 καὶ ἀπὸ 14 Μαΐου 1857, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ, ἴσως μάλιστα περισσότερο· ὅθεν ἠναγκάσθη ἡ ὑψηλὴ Πύλι ν' ἀπολύσῃ τὴν διαταγὴν. Τὸ ἔγγραφον μετεφράσθη πιστῶς ἐκ τῆς Ὁθωμανικῆς.

2) ἀ γ κ α λ ᾶ (ἄν καλᾶ) = εἰ καὶ, μολοντί. Ἀπαντᾷ καὶ : ἀ γ κ α λ ᾶ κ α ἰ σ ῶ ν ε ἰ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας.

3) αἱ λέξεις τουρκικαὶ σημαίνουσαι τρόπον καὶ συνήθειαν.

Ἄριθμ. 28.

Γράμμα ἀπολυτήριον ἱερέως 1).

(Παραρτήμ. σελ. 296, ἀχρονολόγητον)

Ἐπειδὴ θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες διακελεύουσιν ὀρίζοντες κανονικόν, ὅπως ἕκαστος τῶν ἱερωμένων ὑπάρχη ἐφωδιασμένος ἀποδεικτικῶ ἀρχιερατικῶ γράμματι ὑπὸ τοῦ κεχειροτονηκότος αὐτὸν ἀρχιερέως εἰς ἔνδειξιν τοῦ ἱεροῦ βαθμοῦ του, τούτου χάριν καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν ἀρχιερατικοῦ ἀποδεικτικοῦ πιστοποιοῦμεν ὅτι ὁ εὐλαβέστατος ἤδη ἐν ἱερεῦσι κύριος (δεῖνα) ἀπὸ χωρίου (δεῖνα) τῆς καθ' ἡμᾶς θεοσώστου ἐπαρχίας ἄξιος ἀποδειχθεὶς τῇ τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πατρὸς μαρτυρίᾳ κεχειροτόνηται παρὰ τῆς ἡμῶν πανιερότητος διὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος ἱεροδιακονός τε καὶ πρεσβύτερος γενόμενος (;) καὶ κανονικῶς εἰς τοὺς ἱεροὺς τούτους βαθμοὺς ἀπὸ ἀναγνώστου καὶ ὑποδιακόνου. Ὅθεν καὶ εἰς ἔνδειξιν τῆς ἦν εἴληφε θείας χάριτος τοῦ τελεῖν πᾶσαν ἱερατικὴν ἱεροτελεσίαν ἐπεδόθη αὐτῷ τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν παρὰ τῆς ἡμετέρας ταπεινότητος πρὸς τάξιν (;) καὶ ἀσφάλειαν.

Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ δ. φ.

1) Αὐτόθι σελ. 296.

ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ¹⁾

ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΙΣ

21) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ *G. F. Abbott: Record of Sir John Finse's, Embassy 1674—1681, London 1920.*

(Σελ. 93) Ἐξ μίλια μακρὰν τῆς Ἀδριανουπόλεως συνήντησαν τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν Γάλλοι καὶ Ὀλλανδοί, κάτοικοι τοῦ Πέρα, οἱ ὅποιοι εἶχον μεταβῆ διὰ περιοδείαν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἀπλοὶ πολῖται, χωρὶς ἐπίσημον ἰδιότητα, προσετέθησαν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ πρεσβευτοῦ.

Συνεχίζομεν τὴν ὁδοιπορίαν μας καὶ ἔνωρὶς μετὰ μεσημβρίαν, παρουσιάζονται ἔμπροσθέν μας μεγαλοπρεπεῖς θόλοι, ὕψηλοι λευκοὶ μιναρέδες, ὑποκόκκινοι ὄροφοι σκεπασμένα με κεραμίδια μεταξὺ πρασίνων φύλων—ὄνειρον ὠραιότητος πόλεως.

Δύο μίλια ἔξω τῆς μαγικῆς πόλεως, ὅπου ὠραῖον κίосκι εὐρίσκετο πλησίον ἀστραπτύσης βρύσεως, δωδεκάς ἀκολουθῶν ἀναμένουν με δωδεκάδα ἀλόγων τοῦ Σουλτάνου· ὅλα τὰ ἄλογα λαμπρά, καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν πλουσίως κοσμημένα με χρυσὸν καὶ ἄργυρον· τὸ ἄλογον διὰ τὸν πρεσβευτὴν λάμπον ἀπὸ πολυτίμους λίθους καὶ μαργαρίτας ἀπαστράπτοντας. Ὁ πρεσβευτὴς καταβαίνων ἀπὸ τὴν *sedia* του ἱππεύει τὸν ὠραῖον ἵππον, ἔπεται ἡ ἀκολουθία του καὶ ἡ ἔφιππος συνοδεία ἐκκινεῖ. Δὲν προχωροῦν πολὺ καὶ τοὺς συναντᾷ τιμητικὴ φρουρὰ ἐξήντα τσαούσηδων ὑπὸ τὸν τσαούσμπαση. Αἱ δύο συνοδεῖται ἀνταλλάσσουν τὰς συνήθεις φιλοφρονήσεις, ἡ τιμητικὴ φρουρὰ ἐπιστρέφει καὶ ἡ ἀκολουθία εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν. Ἦτο θριαμβευτικὴ εἴσοδος με οἷαν λαμπρότητα θὰ ἐπεθύμει τις. Πρῶτοι ἐβράδιζον οἱ τσαοῦσαι με τὰ ὕψηλὰ λευκὰ ἐπίσημά των σαρίκια ἀνὰ δύο. Μετ' αὐτοὺς ἵππευον ὁ τσαούσμπασης καὶ ὁ καπουτζίμπασης με ἐπισήμους στολὰς, μακροὺς χιτώνας χωρὶς μανίκια ἐκ χρυσοῦ με πλουσίον

1) Ὅρα «Θρηκικά» ΙΓ' σ. 258—265.

περιθώριον γουναρικῶν. Ἡ ἐξοχότης του ἠκολούθει, προηγουμένων τῶν Γάλλων καὶ Ὀλλανδῶν ἐπισκεπτῶν. Τοὺς ἠκολούθουν οἱ Ἕλληνοὶ μὲ τοὺς ὑπηρέτας των. Κατόπιν οἱ liuk-bearers μὲ τὸν Sir Thomas Baines. Κατόπιν ἄμαξα συρομένη ἀπὸ ἕξ ἵππους. Ἐκολούθουν οἱ πρῶτοι διερμηνεῖς μὲ ἄμαξαν συρομένην ἀπὸ τέσσαρας ἵππους. Γενίτσαροι ἐστέκοντο εἰς τοὺς στενοὺς δρόμους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ ἀκολουθία διήρχετο. Τὸ πᾶν ἐπεδείκνυε μεγαλοπρέπειαν. Μὲ αὐτὴν τὴν πομπὴν ἡ συνοδεία ἐφθάσεν εἰς τὴν κατοικίαν τὴν προωρισμένην διὰ τὴν ἐξοχότητά του. Ἄλλ' ἐκεῖ ὁ δηκτικὸς σαρκασμὸς εἰς τὸν ὅποιον, ὡς ἐλέχθη, ἡ τουρκικὴ ἰδιοφυΐα ἐναβρύνεται ἔφερε ἀμέσως τὴν μεταβολήν.

«Ἡ οἰκία, λέγει ὁ αἰδὸς John Covel¹⁾ ἐξαλλος, χαρακτηρίζων μὲ ἀσυνήθη διὰ κληρικὸς εὐφραδειαν, ἦτο ἀθλιώτατος κατηραμένος τόπος, ὅπου θνητὸς ποτὲ ἔμενε. Ἐν Ἑβραϊκῶν σπῖτι, οὔτε κατὰ τὸ ἥμισυ ἀρκετὸν νὰ περιλάβῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ πρεσβευτοῦ—ἀπλούστατα φωλεὰ φύλλων καὶ κορέων καὶ ποντικῶν, παντὸς εἴδους, μεγέθους καὶ δυσωδίας—περικυκλωμένη ἀπὸ μεγάλα καταγῶγια βρωμερῶν ζωιδῶν Ἑβραίων».

Ἐκεῖνος ὀργῆς κατέλσβεν τὸν πρεσβευτὴν ἐναντίον παντός, ἰδιαίτερος δὲ κατὰ τοῦ Signor Antonio Perone ὅστις εἶχε εἰς τὴν διάθεσίν του δύο μῆνας νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἀρμόζουσαν διαμονήν. Ὑβρισε τὸν δυστυχῆ δραγομάνον ἴσως κατὰ τρόπον, καθ' ὃν πρεσβευτὴς ποτὲ δὲν ὕβρισε. Ὁ Signor Antonio ἀπεσύρθη εἰς τὸ ἐνδιαίτημά του καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τῆ μεσολαβήσῃ τοῦ κ. Huet τοῦ πρεσβυτέρου Ἕλληνο ἐμπόρου (oldest) συνεχωρήθη. Μετὰ τὴν ἀλησμόνητον διανυκτέρευσιν εἰς τὴν ἀνθυγιεινὴν ἐκείνην κατασκήνωσιν ὁ Sir John ἔστειλε τὸν πρῶτον τοῦ δραγομάνου, τὸν σεβάσμιον Signor Giorgio Draperys εἰς τὸν Μέγαν Βεζύρη, νὰ τὸν παρακαλέσῃ διὰ καλλίτερον οἶκημα.

Μὲ μεγάλην προθυμίαν ὁ βεζύρης ἐξέβαλε πλούσιον Ἑβραῖον τῆς οἰκίας του. Καὶ ὁ πρεσβευτὴς μὲ τὴν ἀκολουθίαν του καὶ τὸν ἐπισιτήδιόν του φίλον μετώκησεν ἐκεῖ, κρατῶν τὴν ἄλλην οἰκίαν διὰ τοὺς ὑπηρέτας του. Καὶ ὅλοι μετ' ὀλίγον μετώκησαν ἄλλοῦ.

Ἐν Ἀδριανουπόλει εὐρίσκοντο τότε διάφοροι ξένοι διπλωμάται. Ὁ κόμης Kipidsberg πρεσβευτὴς τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος, τὸν ὅποιον ὁ πρεσβευτὴς τὸν ἐκάλει ambassador, τῆς μικρᾶς δημοκρατίας τῆς Ραγούσης καὶ ὁ κ. de la Croix β' γραμματεὺς τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας. Μόνον ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ραγούσης ἔστειλε νὰ τὸν ὑποδεχθῆ ὅταν ἐπλησίαζε τὴν πόλιν. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξίν του, εἰς τῶν ἀκολουθῶν τοῦ Γερμανοῦ πρεσβευτοῦ ἦλθε νὰ τῷ ἀναγγείλῃ ὅτι ἡ ἐξοχότης του ἐπεθύμει

1) Ὁρα «Θρακικά» τόμ. IB', σελ. 30—33.

νὰ τὸν ἐπισκεφθῆ. Ὁ Sir John ἀπήντησεν ὅτι ἡ κατοικία ὅπου ἔμενε ἦτο τόσον ἐλεεινὴ ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ δεχθῆ κανένα. Αἰτήσεις παρόμοιαι τοῦ Γάλλου διπλωμάτου ἔλαβον τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν. Ὅταν μετέβη εἰς τὴν νέαν του κατοικίαν ὁ κόμης Kindsberg τὸν ἐπεσκέφθη. Ὁ Sir John τὸν ἀντεπεσκέφθη δύο ἡμέρας ἀργότερον. Οὕτω αἱ σχέσεις των ἀπέκτησαν οἰκειότητα. Τὸν προσεκάλει εἰς δεῖπνον καὶ ἀντιθέτως καὶ μετέβαινε συχνὰ εἰς ἐπίσκεψιν του. Ἄλλ' ὁ κ. Le Croix (sic) ἰσχυρίζετο ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβῆ εἰς ἐπίσκεψιν του ἅπαξ δὲν ἔγινε δεκτός. Τὴν προσβολὴν αὐτὴν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν κύριόν του (τὸν πρεσβευτὴν) καὶ ὅταν τῷ ἦλθον ὀδηγίαι, ὁ La Croix μετέβη εἰς ἐπίσκεψιν του, ζητῶν συγγνώμην. Οἱ λόγοι τοῦ Γάλλου καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεώς του ἔκαμαν ἐντύπωσιν εἰς τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ Sir John.

Ἦτο εὐτύχημα ὅτι ὁ Finch ἀπέκτησε σχέσεις μὲ τοὺς διπλωμάτας αὐτοῦς. Ἡ συναναστροφὴ των θὰ συνετέλει πολὺ εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὴν παραμονὴν του ὑποφερτὴν εἰς τοιοῦτον περιβάλλον. Οἱ Ἕλληνες λέγουν «ἔξω κούκλα καὶ μέσα πανοῦκλα». Εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτὴν θαυμασίως ἀντεπεκρίνετο ἡ Ἀδριανούπολις. Παρὰ τὸ ἀνάκτορον, τὰ τζαμιά, τὰ λουτρά καὶ παζάρια, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἄγγλου ἐφημερίου τῆς πρεσβείας, ἡ πόλις ἦτο πολὺ ταπεινὴ καὶ ζωώδης καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν παντὸς εἶδους καὶ ὑποστάσεως ξένοι, οἱ ὅποιοι συνέρρευσαν ἐκεῖ χάριν κέρδους ἢ διασκεδάσεως. «Καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς συνοικίας τῆς ρυπαρᾶς αὐτῆς καὶ πυκνῶς κατφωκημένης πόλεως ἡ ρυπαρωτέρα καὶ μάλιστα πυκνῶς κατφωκημένη συνοικία ἦτο ἡ Ἑβραϊκὴ, ὅπου οἱ ἡμέτεροι εἶχον καταλύσει. Ἐλεεινὴ συνοικία ἣτις ἔφερε ἀηδίαν εἰς κάθε αἴσθησιν καὶ εἰς κάθε στιγμὴν». Τὴν νύκτα ἦτο ἀδύνατον νὰ ἠσυχάσῃ τις. Ποντικὸι καὶ ποντικᾶκια, κορέοι καὶ ψῦλλοι ἐντός, ἔξω κάρρα ἀναβαινοκαταβαίνοντα τὰ ἄνισα καλδιόρμια καὶ λεγεῶνες σκύλων τῶν δρόμων γαυγίζοντες εἰς τὸ σεληνόφως. Τὴν ἡμέραν καθὼς καὶ τὴν νύκτα «ἡ δυσωδία τῶν Ἑβραίων μᾶς παρεῖχε ὄχι μικρὰν δόσιν τοῦ καθαρτηρίου πυρός», ἀναφωνεῖ ὁ αἰδεσ. John. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ καινοφανὲς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ αἴσθημα ἐλλείψεως ἀνέσεως καὶ τῆς προσβολῆς. Ἐντὸς ὀλιγώτερον τῆς ἐβδομάδος, μετὰ τὴν ἀφιξίν του ἐγένετο, δεκτὸς ἀπὸ τὸν M. Be. ζῦσιν εἰς ἀκρόασιν.

Ὁ λόρδος Winchilsea ἀνεχώρησε δι' Ἀδριανούπολιν τὴν 5ην Δεκεμβρίου 1661 καὶ τὴν 13 Ἰανουαρίου εἶχεν ἀνανεώσει τὰς διομολογήσεις μὲ ὅλας τὰς προσθήκας τὰς ὁποίας εἶχε δυνηθῆ νὰ ἐπιτύχῃ καὶ τὴν 23 ἰδίου εἶχε φθάσει ὀπίσω εἰς τὸ Πέρα. Ἡ ἀκρόασις τοῦ Sir John, ὅπως ἔλεγαν ὅλοι οἱ ὄντες εἰς θέσιν νὰ γνωρίζουν, τὸν διεβεβαίωσαν ὅτι ἦτο πολὺ εὐγενὴς καὶ παλὺ ἐντιμὸς ἀκόμη καὶ ὁ πλέον κριτικὸς ὀφθαλμὸς δὲν ἠδύνατο ν' ἀνακαλύψῃ «μικρὸν σημεῖον» νὰ τὴν ἀμαυρώσῃ.

Όταν πρεσβευτής τις ἐγένετο δεκτός με μεγάλην ἐπισημότητα δύο καθίσματα ἐτίθεντο εἰς τὸ daïs, ἐν διὰ τὸν πρεσβευτὴν καὶ τὸ ἄλλο διὰ τὸν Βεζύρη. Όταν ἡ ἀκρόασις ἔφερε ὀλιγώτερον ἐπίσημον χαρακτήρα, ὁ Βεζύρης ἐκάθητο σταυροπόδι εἰς τὰ μαξιλάρια του εἰς τὴν κώχην καὶ διὰ τὸν πρεσβευτὴν ἔθετον σκαμνὶ εἰς τὸ daïs — τοῦτο εἶνε λεπτομέρεια τὴν ὅποιαν πρέπει τις νὰ ἐνθυμῆται. Εἰς τοιοῦτο σκαμνὶ ὁ Sir John ἐτοποθετήθη, ἐνῶ ἡ ἀκολουθία του ἴστατο ὀπισθεν εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ δωματίου. Πέριξ εἰς τὸ δωματίον ἴσταντο πολλοὶ τσαοῦσαι καὶ ἄλλοι ἀκίνητοι καὶ σιωπῶντες. Μετὰ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας εἰσήλθε ὁ Μ. Βεζύρης (Ἀχμέτ Κιουπρουλής). Τὸ σκαμνὶ τοῦ πρεσβευτοῦ μετεφέρθη πλησιέστερον εἰς τὸν Βεζύρη καὶ ἀφοῦ ξανακάθισε ἡ ἐξοχότης του ἐπέδωκε τὴν βασιλικὴν ἐπιστολήν. Αἱ ἀμφοιβαῖαι φιλοφρονήσεις ἀντηλλάγησαν διὰ τοῦ Δραγομάνου τῆς Πόρτας δρ. Μαυροκορδίου, ὁ ὁποῖος ἴστατο εἰς τὸ ἄκρον τοῦ σοφᾶ, εἰς στερεοτύπους φράσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον ὑποστῆ ἀλλαγὴν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ τότε εἰς τὸν πρεσβευτὴν καὶ τὸν Βεζύρη προσεφέρθη καφές, σερπέτι καὶ ἀρώματα. Τότε ὁ Sir John καὶ οἱ ἀκόλουθοί του περιεβλήθησαν με καφτάνια, (τιμητικὰς στολὰς, ρόβας, σὰν νυκτερινὰ καὶ στολισμένα με μεγάλα κίτρινα ἄνθη, ἡμισελήνους καὶ ἄλλα στολίδια). Τὸ ὑλικὸν ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατεσκευαζοῦντο διέφερε ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ εἰς ὃν ἐδίδετο χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ὕφασμα ἢ μεταξωτὸν με περισσότερον χρυσοῦν ἢ ἀσήμι. (Κατόπιν ἀκολουθεῖ ἡ περιγραφή τῶν τελετῶν τῆς περιτομῆς, Μαΐου 11 μέχρι Μαΐου 25 καὶ γάμου Ἰουνίου 10 ἕως Ἰουλίου 2) (σελ. 105—113).

(Σελ. 106). Κατὰ τὰς τελετὰς τῆς περιτομῆς δὲν ὑπῆρχε καὶ ἔλλειψις χριστιανῶν προσηλύτων εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν ἐτοιμῶν νὰ περιτηθῶν.

(Σελ. 107). Ὑπῆρχον καὶ πυροτεχνήματα, τὰ ὁποῖα ἐδείκνυον τὴν τέχνην δύο ἀλλαξοπίστων, ἐνὸς Βενετοῦ καὶ ἐνὸς Ὀλλανδοῦ.

(Σελ. 119). Οἱ Ἰσπανοὶ Cordeliers τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔστειλαν εἰς Ἀδριανούπολιν (μετὰ τὸν φόνον δύο ἢ τριῶν Ἑλλήνων μοναχῶν τὸ Πάσχα τοῦ 1674) τὸν Padre Capizates, τὸν Κομμισάριον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, με ἐπιστολὰς τοῦ Βαίλου τῆς Βενετίας καὶ ἰκανὴν ποσότητα χρυσοῦ ἰδικοῦ του νὰ πράξῃ ὅτι ἠδύνατο παρὰ τῇ Πύλῃ. Οἱ Ἕλληνες ἀφ' ἐτέρου ἔστειλαν εἰς Ἀδριανούπολιν τὸ Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Δοσίθεον ἔχοντα τὸ Χάτι Σερίφ τοῦ 1673 καὶ ἀρετὴν προμήθειαν χρυσοῦ νὰ ἐνεργήσῃ, ὥστε νὰ μὴ κατορθώσουν τιποτε οἱ Ἰσπανοὶ παρὰ τῇ Πύλῃ. Ἔτσι εἶχον τὰ πράγματα τὴν παραμονὴν τῆς ἀφίξεως τοῦ Sir John εἰς τὴν σκηνήν.

(Σελ. 123—127). Ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς εἶχεν ἤδη γράψει εἰς τὸν Finch (ἀπὸ Rama τῆς Παλαιστίνης) ὑπὲρ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ φερίδων καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Φεβρουάριον τοῦ

1675, ἀφοῦ διώρθωσε τὰς διαφορὰς του μὲ τὸ Sir John ἀνενέωσε τὰς προσπαθείας του διὰ νὰ τύχη τῆς συνεργασίας τοῦ Ἑγγλου. Μὲ τὴν πρόθεσιν αὐτὴν κατὰ νοῦν, ἐπεσκέφθη τὸν Finch ὀλιγον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ τελευταίου δι' Ἀδριανούπολιν καὶ τὸν παρώτρυνε νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς καθολικοὺς φρέριδες παρὰ τῷ Μ. Βεζύρη καὶ τῷ Σουλτάνῳ, κατηγορῶν τοὺς Ἑλληνας ὡς ὁμαθὸν ἀπὸ ἀπίστους προδότας ψεύστας καὶ τιποτένιους. Ὁ Βαῖλος τῶν Βενετῶν ὁμοίως ἐπλησίασε τὸν Ἑγγλον πρεσβευτὴν μὲ τὸν ἴδιον σκοπὸν (Ἐν Ἑγγλίᾳ ἐβασίλευε τότε Κάρολος Β', ὅστις ἠνόησε τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑγγλικανικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Πάπαν). Οὕτως συνέβη, ὡς ὑπέρημαχος τῆς Παπwsύνης νὰ μεταβῇ ὁ Sir John εἰς Ἀδριανούπολιν.

Οἱ φρέριδες τῆς Ἱερουσαλήμ ἔσπευσαν νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν καὶ ἐζήτησαν τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἑγγλίας, βεβαιοῦντες ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ δαπανήσουν πρὸς τοῦτο 15000 δολλάρια. Ὁ Sir John προθύμως συγκατετέθη εἰς τὸ αἴτημά των καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐνεργήσῃ ἀμέσως. Ὁ Sir John μᾶς λέγει ὅτι τὰ χροῖματα τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν του θὰ τὰ μετεχειρίζετο νὰ ἐπιτύχῃ Χάτι Σερίφ διὰ τὴν ἀναμφίβολον κτῆσιν τῶν ἐν ἀντιλογίᾳ δικαίων. Ὁ Qudley North βεβαίῳ ὅτι οἱ φρέριδες ἐπρότειναν καὶ ὁ πρεσβευτὴς ἐδέχθη νὰ προσθέσῃ χάριν των ἄρθρον εἰς τὰς διομολογήσεις, προσθέτων ὅτι ἔδειξαν εἰς τὸν Sir John τὸ ἄρθρον ὅπως τὸ ἐπεθύμουν ἔτοιμον ἰταλιστὶ καὶ τουρκιστὶ.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα ὁ Sir John ἀμέσως ἔτυχε ἰδιαιτέρας συναντήσεως μὲ τὸν κεχαγιάν καὶ τὸν ἠρώτησε ἂν ὑπελείφθησαν ἐλπίδες διὰ τοὺς καθολικοὺς φρέριδες. Τῷ ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ Μ. Βεζύρης ἔστειλε εἰς Ἱερουσαλήμ νὰ πληροφορηθῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος καὶ ὅτι ἡ ἀπόφασις ἣτις ἐδόθη δὲν θὰ ἐκτελεσθῇ ἕως οὗ ὁ ἀπεσταλμένος του ἐπιστρέψῃ. Συνεπῶς ὁ πρεσβευτὴς παρεκάλει νὰ μὴ κοινοποιηθῇ ἡ ἐκτέλεσις μέχρις οὗ ἤθελον ἀκούσει τί εἶχε νὰ πῇ ὑποδηλῶν ὅτι ἦτο ἔτοιμος νὰ παρουσιάσῃ 15000 λόγους. Ὁ κεχαγιάς μὲ τὸν προσηνέστερον δυνατὸν τρόπον παρεδέχθη ὅτι ὑπόθεσις ὑποστηριζομένη τόσο καλῶς ἤξιζε τῆς δεούσης προσοχῆς. Καὶ ὁ πρεσβευτὴς ἀνεχώρησε πεπεισμένος ὅτι αἱ δυσχέρειαι τῆς ὑποθέσεως εἶχον μεγάλως ἐξογκωθῆ. Μόνον ἐφοβεῖτο μήπως ἄλλος διπλωμάτης ἤθελε τὸν προλάβῃ.

Ὅπως ἀνεμένετο ὁ Ἑλλην Πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλήμ ταχέως ἐπληροφορήθη τὸ σχέδιον. Καὶ μέσον τοῦ συμπαθῶς διακειμένου ἐφημερίου τῆς Ἑγγλικῆς πρεσβείας ἔτυχε συναντήσεως μὲ τὸν πρεσβευτὴν. Πλήρης συγκινήσεως ἡ Μακαριότης του ὑπενθύμισε τὴν ἐξοχότητά του τῆς προστασίας τὴν ὁποίαν πάντοτε οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀπὸ τὴν Ἑγγλίαν καὶ ἐπεθύμει ἡ ἐξοχότης του νὰ τὴν ἐξακολουθήσῃ. Ὁ Finch ἀπήντησε μὲ λίαν προσηνεῖς ἐκφράσεις ὅτι ἡ ἐπιθυμία του ἦτο νὰ ἐναρμονίσῃ τὴν δια-

φορὰν μεταξύ αὐτῶν καὶ τῶν καθολικῶν. Ὅτι ἔπρεπε νὰ δεχθοῦν ὅ,τι ἦτο δίκαιον καὶ λογικὸν καὶ διὰ μακρῶν ὑπεστήριξε τοὺς καθολικοὺς.

Ὁ Πατριάρχης ἀνεχώρησε πολὺ δυσανεστῆμένος. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔγραψε ὅτι δὲν ἠσθάνετο καλὰ τὸν ἑαυτὸν του νὰ ἐπισκεφθῆ ἑπιπροσωπικῶς τὴν ἐξοχότητά του, ἀλλ' ἐζήτησε νὰ τῷ σταλῆ ὁ κ. Covel [ὁ ἐφημέριος] διότι ἐπεθύμει νὰ εἶπῃ μερικὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθοῦν εἰς ἐπιστολῇν.

Ὅτε μετέβη ὁ Covel, ὁ Δοσίθεος τῷ εἶπε ἀπεριφράστως ὅτι ἐγνώριζε ὅτι ὁ πρεσβευτὴς ἀνέλαβε τὸ μέρος τῶν καθολικῶν διὰ χρήματα καὶ ὅτι ἦτο ἀποφασισμένος νὰ γράψῃ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας καὶ εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Canterbury περὶ τούτου.

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως γράμματα ἐφθάσαν εἰς τὸν πρεσβευτὴν ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας ὅτι οἱ ὑπὲρ τοῦ καθολικισμοῦ προσπίπτειαι ἦσαν εἰς κακὸν δρόμον. Τὸ Κοινοβούλιον τὴν 13 Ἀπριλίου 1675 ἐψήφισε νέον νόμον κατὰ τῆς παπασύννης. Ὑπὸ αὐτὰς τὰς περιστάσεις ἡ ἐξοχότης του ἐνόμισε καλὸν νὰ μετριάσῃ τὸν ἐνθουσιασμόν του διὰ τοὺς Cordeliers καὶ ἤρχισε λέγων ὅτι δὲν θὰ προσέθετε ἄρθρον ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὰς διομολογήσεις ἀλλὰ προσεπάθει νὰ ἐπιτύχῃ Χάτι Σερίφ ὑπὲρ αὐτῶν. Εἰς τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν τῆς στάσεώς του οἱ Φρέριδες ἐθορυβήθησαν πολὺ καὶ τὸν ἐβίασαν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀρχικὴν του ὑπόσχεσιν καὶ τοῦ προσέφεραν περισσότερα χρήματα. Εὐρέθησαν ὅμως ἠναγκασμένοι νὰ μείνουν εὐχαριστημένοι μὲ τὸ ὅτι ὁ Sir John τοὺς ὑπεσχέθη. Καὶ δι' αὐτὸ ἀκόμη ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ περιμένουν.

(Σελ. 131). Ὁ πρεσβευτὴς εἶχε μεγάλον ἀγγλικὸν σκύλον, ὁ ὁποῖος κατέβαλλε μόνος του ἀρκούδας μεγάλων διαστάσεων καὶ ἀγριότητος. Γνωρίζων τοῦ κυνηγοῦ Σουλτάνου τὰς ἐπιθυμίας ἔσπευσε νὰ τῷ στείλῃ τὸν ἄγριον αὐτὸν σκύλον ὡς δῶρον, τὸ ὁποῖον πολὺ ἠνυχαρίστησε τὸν Σουλτάνον.

Κατὰ τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει διαμονὴν τοῦ Sir John ἡ μέθη μεταξύ τῶν Τούρκων ἦτο κοινὴ εἰς ὅλας τὰς τάξεις καὶ ἰδίως ἐξεδηλοῦτο εἰς τοὺς κύκλους τῆς αὐλῆς. Μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Μουφτῆ σχεδὸν δὲν ὑπῆρχε ἄλλος νηφάλιος μεγαστάν. Εἶδον, γράφει, ὁ ἐφημέριος τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας τὸν Βεζύρην ὡς ἐκ τούτου πολλὰκις ἄρρωστον. Δυστυχῶς τοῦτο ἦτο ἀληθέστατον. Ἐπομένως μὲ κρασί προσεπάθει νὰ θέλξῃ ὁ Sir John ὅσους οἱ δραγομαῖοι του ἠνώχλων. Τὸν ἔστειλε κατὰ διαλείμματα δείγματα ἀπὸ τὴν ἀποθήκην του καὶ πάντοτε ἠρώτα πῶς τὰ ἐξετίμουν. Τὰ κρασιά του, τῆς Φλωρεντίας δὲν τοὺς ἤρεσκον ἀρκετὰ καλὰ τὰ κρασιά ἀπὸ τὴν ἐπικράτειαν τοῦ πάπα· τὸ κρασί ὅμως τὸ ὁποῖον ἔφερον μαζύ μου, ἐξαιρετικῶς ἐξετιμᾶτο καὶ κανὲν ἄλλο δὲν ἐθεωρεῖτο ἐφίμυλλον του. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔδωκα εἰς τὸν Βεζύρην ὅλο ὅσο εἶχον, ἐκτὸς

μιας διπλῆς μπουτίλιας, τὴν ὁποίαν ἐκράτησα νὰ πῶ εἰς ὑγείαν τῆς μεγαλειότητός κατὰ τὴν ἡμέραν τὴν ὁποίαν ἤθελον λάβει τὰς διομολογήσεις μου. Ὁ τρόπος αὐτὸς μὲ τὸν ὁποῖον ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Τούρκους ἦτο τόσον καινοφανής, ὥστε ἐπέφερε τὴν προσοχὴν τῶν συναδέλφων του.

Καὶ ἐπὶ ἄλλου ἀντικειμένου ὁμοίως ὁ Sir John ἐδείχθη ἀδιαφορῶν εἰς τὴν γνώμην τῶν γειτόνων του. Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν εὐρίσκετο εἰς ἐξώλης Ἴταλὸς ἀλλαξοπιστήσας, ὁ κόμης Bocageschi· τὴν ὅλως ἀνεπιθύμητον αὐτὴν γνωριμίαν ὁ πρεσβευτὴς τὴν συννεμερίζετο μὲ τὸν αἶδω. John Covel. Ὁ Ἄγγλος ἐφημέριος ἐγνώριζε τὸν Κόμητα ἐπὶ ἔτη καὶ δὲν ἐλανθάνετο εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἀτόμου τοῦτου. Αὐτὸς ὁ Bocageschi, ἔγραφε, ἦτο παρσίτιος, ἀστειὸς, εἶχε ὀλίγην παιδείαν καὶ ἐγνώριζε τελείως τὰ λατινικά, ἀλλ' ἔνεκα τῶν ἀθλίων προδοτικῶν του κατορθωμάτων ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὴν συννααστροφὴν ὄλων τῶν πρεσβευτῶν. Ἀλλὰ καίτοι ἐγνώριζε τὸν Ἴταλὸν ὡς ἄθλιο κορμὶ καὶ ὡς κτῆνος, ὅπως τὸν ὀνομάζει, ἐν τούτοις τὸν μετεχειρίζετο διότι ὁ τυχοδιώκτης ἦτο muteferrika καὶ ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς πολλὰ μέρη τὰ ὁποῖα ὁ αἶδω. John ἐπεθύμει νὰ ἐξερευνήσῃ. Μὲ τοιοῦτους σκοποὺς τώρα καὶ ἡ ἐξοχότης του ἐφιλοξένει τὸν ἄθλιον κόμητα εἰς τὸ τραπέζι του σχεδὸν καθ' ἐκάστην.

(Σελ. 136—8) Ἐξεδηλώθη πανώλης ἐν Ἀδριανουπόλει, ὁ Σουλτάνος καταφεύγει εἰς τὸ Ἄκ-Βουνάρ. Ὁ πρεσβευτὴς εἰς τὸ Καραγάτς.

(Σελ. 138) Ἐπὶ τέλους ὁ Σουλτάνος ἀποφασίζει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ἀνάκτορά του εἰς Ἀδριανούπολιν διὰ νὰ τῷ δώσῃ ἀκρόασιν καὶ τὴν 27 Ἰουλίου μίαν ὥραν πρὸ τῆς ἀνατολῆς, δύο τσαοῦσαι φθάνουν εἰς Καραγάτς νὰ ὀδηγήσουν τὴν ἐξοχότητά του. Ἀκολουθεῖ μὲ τοὺς συνοδοῦς του, τοὺς ἀπεσταλμένους μέχρι τῆς εἰσόδου τῆς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀρδαξυλίνης γεφύρας καὶ ἀναμένουν ἐκεῖ τοὺς λοιποὺς τσαούσηδες, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὴν τιμητικὴν φρουράν. Καὶ τότε διελθόντες τὴν γέφυραν ἐπιβαίνουν τῶν ἀλόγων των καὶ ἐκκινοῦν μὲ τὰ χαράγματα.

(Σελ. 148) Παρ' ὅλας τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου τὸ Καραγάτς ἦτο γνωστὸν καταφύγιον διὰ τοὺς πότας. Κατὰ διαστήματα ὁ ἀγὰς τῶν γενιτσάρων μετέβαινεν ἐκεῖ νὰ ἰδῇ ἂν ὁ νόμος τηρεῖται. Ἐπειδὴ ὅμως ἐτησίως ἀελάμβανε 10000 τοὐλάχιστον δολλάρια ἀπὸ τοὺς παραβάτας, εἰδοποιεῖ αὐτοὺς μίαν τοὐλάχιστον ὥραν πρὸ τῆς ἀφίξεώς του. Ὁ μεγαλείτερος διανομεὺς οἰνοπνευματικῆς παρηγορίας τοῦ χωρίου, φίλος τοῦ ἄγγλου ἐφημερίου Covel, ἦτο ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου, ὁ ὁποῖος ἔθετε τὸ ἐμπόρεμά του ἐν ἀσφαλείᾳ κρύπτων αὐτὸ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Οἱ Ἄγγλοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτρέψουν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Τούρκους νὰ τοὺς ὑπερβάλουν εἰς αὐτό. Καὶ ἐπομένως ἔπινον ἀφθόνως ὡς νὰ εὔρουν παρηγορίαν καὶ πνίξουν τοὺς φόβους των διὰ τὴν πανώλην.

(Σελ. 151) Οἱ Cordeliers [Ἴσπανοὶ Φρέριδες τῆς Ἱερουσαλήμ] καθ' ὄλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἔμειναν μὲ τὸν Sir John πληροῦντες τὰ ὄρα του ἡμέραν καὶ νύκτα μὲ τὴν ἐξιστόρησιν τῆς τύχης των.

(Σελ. 153—157) Εἰς τὸν ἱππότην [Sir Thomas Baines] ἔλαχε ἡ μοῖρα νὰ συναντήσῃ μίαν μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαν φυσιογνωμίαν—τὸν λίαν τιμώμενον καὶ ἀπεχθῆ Σείχ Βανῆ ἐφένδην, πρῶτον σύμβουλον καὶ ἱεροκήρυκα τοῦ Σουλτάνου, ἅγιον ἄνθρωπον ὅστις ἐγνώριζε πῶς νὰ διατηρῇ τὴν αὐτοκρατορικὴν εὐνοίαν καθήσυχάζων τὴν αὐτοκρατορικὴν συνείδησιν ἐπὶ τοιούτων σημείων δηλ. πῶς νὰ διαθέτῃ τις διὰ τὸ κυνήγιον καὶ τὸ χαρέμι ὅ,τι ἦτο προωρισμένον διὰ τὸ κράτος. Ὁ Μ. Βεζύρης Ἀχμέτ Κιουπροῦλη ἀπέφυγε φρονίμως νὰ κάμῃ ἀνταγωνισμὸν εἰς τὸν φημισμένον αὐτὸν ἅγιον, λαμβάνων αὐτὸν ὡς συνεργάτην. Ὁ Βανῆ, ὅπως μᾶς τὸν περιέγραφε ὁ αἰδεσ. John, ἦτο ἀπεχθῆς, καμπουράκος μὲ ζγουριασμένους μῦς, καὶ τὸ ἕνα του μάτι μικρότερον τοῦ ἄλλου, ὡς ἂν εἶχε μαζεύσῃ στῆ μπουγάδα, πῶς ἀσχημομούρην ἅγιον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῇ τις. Ὁ Βανῆς ἦτο φανατισμένος διὰ τὴν θρησκευτικὴν ἀγνότητα. Δὲν εἶνε εὐκολον νὰ ἀποφανθῇ τις ποῖον ἐκ τῶν ἀκαθάρτων ἐμίσει περισσότερο, τὸν μωαμεθανὸν αἰρετικὸν ἢ τὸν ἄπιστον χριστιανόν. Ὁπωσδήποτε μεταξὺ τῶν τελευταίων εὗρισκοντο τὰ ἐκλεκτότερα του θύματα. Ἀκόμη ἀπὸ τὸ 1661 εἶχε κηρύξει ὅτι ἡ κατάπτωσις τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ὄφειλετο εἰς τὴν μεγάλην ἐλευθερίαν, ἡ ὅποια ἐπετρέπετο εἰς τοὺς χριστιανούς ὑπηκόους νὰ ζοῦν μεταξὺ τῶν Τούρκων καὶ νὰ τοὺς προμηθεύουν κρασί. Αἱ πυρκαϊαὶ καθὼς καὶ αἱ ἐπιδημίαι αἱ ὅποιαι μετεδόθησαν εἰς τὴν Κωνσταντινὴν ἀπεδίδοντο ὁμοίως εἰς τὴν θείαν ὀργὴν ὡς συνέπεια τῆς τριαυτῆς ἀναρμόστου ἀνεκτικότητος. Κατὰ προτροπὴν τοῦ ἐξεδόθησαν αὐτοκρατορικαὶ διαταγαὶ ἀπαγορεύουσαι τὴν ἀνοικοδόμησιν ἠρειπωμένων ἐκκλησιῶν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ κρασιοῦ. Καὶ ἐνῶ ὁ Σουλτάνος ἤθελε νὰ τιμωρῇ διὰ θανατικῆς ποινῆς τοὺς οἰνοπότας, ὁ Σείχης τοὺς ὑπέσχετο αἰωνίαν τιμωρίαν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Κάθε Παρασκευὴν ἄφριζε πότε εἰς ἕνα τζαμί καὶ πότε εἰς ἄλλο, καὶ ὁ Σουλτάνος ὁ ἴδιος ἦτο προσεκτικὸς ἀκροατῆς εἰς τὰ κηρύγματά του. Ὁπωσδήποτε λυπεῖται τις ὅταν μανθάνῃ ὅτι ὁ Βανῆ ἐφέντης κατέπινε ἐν τῷ κρυπτῷ μεγάλας ποσότητας τοῦ ὕγρου, τὸ ὅπολον ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἀνεθεμάτιζε. Δυνατὸν ἐν τούτοις δι' αὐτόν, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ ἄλλους ἁγίους ἀνθρώπους, νὰ ἔδιδεν ἰδίαν ἄδειαν εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐθεώρει ὅτι, ἐπιθυμίαι αἱ ὅποιαι εἰς κοινὸν θνητὸν ἦσαν ἀμάρτημα, ἦσαν ἐπιτετραμμέναι εἰς ἕνα ἅγιον ἄνθρωπον.

Εἰς ἀπὸ τοὺς δραγομάνους τοῦ Sir John καὶ ὁ ἀποστάτης κόμης Bocareschi ἐστάλησαν νὰ τὸν ζητήσωσι συνέντευξιν. Ἐφεραν τὴν ἀπάντησιν ὅτι ὁ Sir Thomas θὰ ἐγένετο εὐμενῶς δεκτός. Πράγματι μετέβη καὶ

προσεφέρθη κατὰ τρόπον ἀποδεικνύοντα ὅτι δὲν ἦτο τόσα ἔτη εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν χωρὶς νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς πείρας του. Μὲ ἐξαίρετον εὐφυΐαν προσέβαλε τὸν Σεῖχην εἰς τὴν ἀδυναμίαν του θέσας εἰς αὐτὸν ἐρωτήσεις εἰς τρόπον δεικνύοντα ὅτι ὁ ἐρωτῶν ὑπεκαίετο ἀπὸ ἰσχυρᾶς δίψης νὰ διαφωτισθῇ. Ἔχουν αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ψυχὰς τῶν αὐτῶν διαστάσεων ὅπως οἱ ἄνδρες; Αἱ γυναῖκες θὰ ἐτύγχανον εισόδου εἰς τὸν Παράδεισον; Ποῖοι μὴ πιστοὶ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν ἀνεκτοί, νὰ ζοῦν μεταξὺ τῶν ἀληθινῶν πιστῶν; Ἐνας καλὸς Χριστιανὸς εἶχε ἐλπίδα νὰ σωθῇ; Ὁ Σεῖχης μερικὰς τῶν ἐρωτήσεων αὐτῶν τὰς εὗρε μᾶλλον ἐνοχλητικὰς καὶ αἱ ἀπαντήσεις του ὡς ἐκ τούτου ἦσαν ἀόριστοι. Εἰς ἄλλας ὁμως αἱ ἀπαντήσεις του ἦσαν τόσον ἀκριβολόγοι καὶ ἐμφαντικαὶ ὅπως ἀρμῶζουν εἰς ἔχοντα ἀπ' εὐθείας εἴσοδον εἰς τὰ βαθύτατα μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Ἐφαίνετο εὐχαριστημένος νὰ ἐπιδεικνύῃ τὰς ἰδιαιτέρας του ἐπὶ τῶν ἐρωτήσεων πληροφορίας καὶ τῷ ἐπρωξένησε χαρὰν ὅτι εὐρέθη ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νὰ τῷ παράσῃ τὴν εὐκαιρίαν αὐτήν. Ὁ πολύμητις ἰππότης ἐλωφελήθη τῆς ἐπιτυχίας του καὶ ἔγινε ἐμπιστευτικὸς. Ἐξωμολογήθη εἰς τὸν Σεῖχην τί εἶδος Χριστιανὸς ἦτο, ὅτι ἐπροτίμα τὸν θάνατον ἢ νὰ προσκυνήσῃ εἰκόνας σταυροῦς καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐλάτρευε ἓνα μόνον Θεὸν καὶ ἐπίστευε ὅτι ὁ Μωαμεθανὸς ὅστις ἔζη συμφώνως μὲ τὸν Θεῖον νόμον θὰ ἐσώζεται. Καὶ ὁ ἴδιος ποτὲ δὲν θὰ ἐτσουρούφιζε οὔτε μίαν τριχάν κανενὸς Μωαμεθανοῦ ἕνεκα τῆς θρησκείας εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας θὰ τῷ ἐφαίνετο χρήσιμος καὶ τῷ ἔδειχνε τὴν ἀγάπην του μὲ κάθε τρόπον.

Ἀκούσαντες τὴν ὁμολογίαν αὐτὴν τῆς πίστεως ὅλοι οἱ παρόντες ἀνέκραξαν «Ἐὐ ἀδάμ!»). Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ ἅγιος ἄνθρωπος ἐφρόντισε νὰ εἶνε πλεῖστοι παρόντες. Ὁ Βανῆ ἐφένδης ἀπὸ τὴν συγκίνησιν του ἔχυσε δάκρυα καὶ ἐξωμολογήθη ὅτι οὐδέποτε ἐνόμιζε ὅτι ἦτο δυνατὸν Χριστιανὸς νὰ πλησιάσῃ τόσον πρὸς ἓνα Μωαμεθανὸν εἰς τὴν πίστιν του. Ἀλλὰ μ' ὅλα ταῦτα ἡ πραγματικὴ τελειότης ὑφίσταται μόνον εἰς τὸν Μουσουλμανισμόν.

Ἄλλ' εὐτυχῶς ὁ Sir Thomas ἔνευσε ἀρνητικῶς μὲ παθητικὸν ὕφος. Εἶπε ὅτι τῶρα ἔχει ὑπερβῆ τὸ 55ον ἔτος, τὰ ὀστά του εἶχον τραχυνθῇ καὶ ὁμοίως αἱ ἰδέαι του. Ἐπομένως ἦτο τι δύσκολον καὶ μάλιστα διὰ κάτι τὸ ὁποῖον θὰ ἀπῆτει χρόνον νὰ ἀνακατατάξῃ τὰς σκέψεις του. Ἐν τούτοις ὁ Βανῆς δὲν ἀπηλίσθη νὰ τελεσφορήσῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τοιοῦτου εὐέλpidος ἀκροατοῦ. Τὸν προσεκάλεσε νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ καὶ πάλιν ἐγκνόμενος εἰς αὐτὸν τελείαν ἀσφάλειαν καὶ ἐλευθερίαν λόγου. Ἄλλ' ὁ παράνομος ἰππό-

1) Φρ. Τουρκικὴ=καλὸς ἄνθρωπος.

της δὲν ξαναπῆγε εἰς τὴν ἐπίσκεψιν. Ἐν ἡ ὁδὸς ἡ ἀγοῖσα εἰς τὸν παράδεισον τοῦ Μωάμεθ ἦγε μέσον τῶν πανωλικῶν δρόμων τῆς Ἀδριανουπόλεως, προὔτιμα νὰ μείνη ἔξω τοῦ νυμφῶνος. Ἐξηκολούθησε ὁμως τὴν συζήτησιν μέσω τοῦ ἀθλίου κόμητος, ἕως οὗ ὁ Βανῆς (ἔχων καλλιτέραν διάκρισιν) ὑπεδήλωσε ὅτι ὁ Bocageschi δὲν ἦτο κατάλληλον μέσον πρὸς διοχέτευσιν θείων ἀληθειῶν καὶ ἐπεθύμει ἂν ὁ ἱππότης εἶχε νὰ κάμη καὶ ἄλλας ἐρωτήσεις νὰ τὰς ὑποβάλῃ ἐγγράφως καὶ ὁ ἴδιος ὁμοίως θὰ ἔδιδε ἐγγράφως τὰς ἀπαντήσεις του. Ὁ δόλιος ὁμως ἱππότης εἶχε ἀρκούντως διαφωτισθῆ.

(Σελ. 158—159) Ὅταν ἀργότερον οἱ δραγουμάνοι τοῦ Πρεσβευτοῦ μετέβησαν εἰς τὸν κεχαγῖαν νὰ λάβουν τὴν ἀπάντησιν του διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν καθολικῶν φρερίδων, ἔφερον τὴν εἶδησιν ὅτι ἡ ἔξοχότης του θὰ πράξῃ φρόνιμα νὰ παραιτηθῆ πάσης ἐλπίδος ἐπὶ τοῦ ζητήματος. Ὁ Βεζύρης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πεισθῆ, ὅτι εἶνε δυνατὸν ν' ἀναβάλῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως [ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας] περισσότερον, διότι ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ ὁ ἀπεσταλμένος του. Εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐκδώσῃ τὸ πρόσταγμα τοῦ Σουλτάνου καὶ ἀμέσως νὰ τὸ ἐκτελέσῃ.

Ὁ Sir John ἔφερε τὴν ἀποτυχίαν του ἐν γαλήνῃ. Καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ μειώσῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀποτυχίας του ἔγραφε εἰς τὸν ἀρχιγραμματέα τῆς ἐπικρατείας: «Θ' ἀπορήσετε πῶς τόσον μέγας θόρυβος ἔχει γίνῃ διὰ τὴν ἐπουσιώδη ὑπόθεσιν. Καθόσον οἱ καθολικοὶ μοναχοὶ οἵτινες ἐπεμελοῦντο τῶν Ἁγίων Προσκυνημάτων ἐν Ἱερουσαλήμ πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς ζῶντες εἰς τὸ κλίμα τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καὶ ἐπομένως ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὀρθοδόξου Πατριάρχου. Ἡ τοιαύτη δικαιοδοσία τοῦ ὀρθοδόξου Πατριάρχου θὰ ἐγίνετο κατάδηλος ὡς ἐξῆς. Ὅταν τὸ Πάσχα τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν Λατίνων συμπέσῃ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, αἱ ἀκολουθίαι τῶν Βαΐων καὶ τῶν Ἀναστάσεων θὰ ἐτελοῦντο πρῶτον ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων καὶ πρὸς τούτοις οἱ Λατῖνοι θὰ πρέπη νὰ καταβάλλουν μικρὸν χρηματικὸν ποσόν. Ἄλλ' οἱ καθολικοὶ μοναχοὶ θεωροῦν ἀμφοτέρω ὡς ὑποδηλοῦντα τὴν ἄρνησιν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Πάπα. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἄλλα θὰ ἐξηκολούθουν νὰ νέμονται τῶν μοναστηρίων των καὶ τὴν ἐλευθέραν ἐκτέλεσιν τῆς λειτουργίας των ὅπως καὶ πρίν».

(Σελ. 172—174). Ἡ διαμονὴ τοῦ ἄγγλου πρεσβευτοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει διήρκεσεν ἀπὸ τῆς 10 Μαΐου μέχρι τῆς 16 (;) Σεπτεμβρίου 1675.

22) Ἐπιστολὴ ἐξ Ἀδριανουπόλεως τῆς *Lady Montagu* πρὸς τὴν *Miss Chiswell* 1717 διὰ τὴν θεραπείαν τῆς εὐλογίας δι' ἐμβολιασμοῦ¹⁾.

Τὸ Σελημιέ, ἡ Λαίδη Μαρία Montagu ἐθεώρει ὡς τὸ ὠραιότερον οἰκοδόμημα τὸ ὅποιον ἔχει ἰδεῖ.

Ἀναφορικῶς μὲ τὴν εὐλογίαν περὶ τὸ 1717, ἡ Λαίδη Μαρία ἐφημίσθη καὶ ἔτυχε τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν συμπατριωτῶν της, «ἐπιτυχῶς εἰσάξασα, κατὰ τὰ γραφόμενα τοῦ μνημείου της, εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν τοῦ Lichfield, ἀπὸ τὴν Τουρκίαν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν τὴν σωτήριον τέχνην τοῦ ἐμβολιασμοῦ τῆς εὐλογίας».

Ἴδου πῶς περιγράφει τὸν τρόπον, γράφουσα εἰς φίλην της ἐξ Ἀδριανουπόλεως :

Θὰ σὰς εἶπω κάτι, τὸ ὅποιον θὰ σὰς ἔκαμνε νὰ ἐπιθυμῆτε νὰ εἰσθε καὶ εἰσεῖς ἐδῶ.

Ἡ εὐλογία τόσον θανατηφόρος καὶ τόσον διαδεδομένη μεταξὺ ἡμῶν ἐδῶ εἶνε τελειῶς ἀβλαβῆς, διὰ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ ἐμβολιασμοῦ, ὅπως τὸν ἀποκαλοῦν. Ὑπάρχουν μερικαὶ γραῖαι, αἱ ὅποια ἀσχολοῦνται κάθε φθινόπωρον κατὰ Σεπτέμβριον μὲ τὸν ἐμβολιασμόν, ὅτε ἡ πολὺ ζέστη ἔχει παύσει. Ὁ κόσμος στέλλει ὁ εἰς τὸν ἄλλον νὰ μάθουν ἂν μέλος τι τῆς οἰκογενείας των σκέπτεται νὰ ἐμβολιασθῆ. Ὅταν συναθροισθοῦν πρὸς τοῦτο δέκα πέντε ἢ δέκα ἕξ, ἡ γραῖα ἔρχεται μὲ κέλφος καρῦου γεμάτο μὲ τὸν ὀρὸν τῆς καλλιτέρας ποιότητος, καὶ ἐρωτᾷ ποίαν φλέβα προτιμᾷ ν' ἀνοιχθῆ. Ἀμέσως ἀνοίγει, ἐκείνην τὴν ὁποίαν τῆς ὑπεδείχθη μὲ μεγάλην βελόνην, ἡ ὁποία δὲν σὰς πονεῖ περισσότερο ἀπὸ κοινὴν τσαγκρουριάν, καὶ μεταδίδει εἰς τὴν φλέβιν τόσον ὀρὸν ὅσον δύναται νὰ κρατήσῃ ἡ κεφαλὴ τῆς βελόνης. Ἀμέσως κατόπιν δένει τὴν πληγὴν σκεπάζουσα αὐτὴν μὲ κοῖλον τεμάχιον τσεφλίου καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀνοίγει τέσσαρας ἢ πέντε φλέβας.

Οἱ Ἕλληνες ἔχουν συνήθως τὴν πρόληψιν ν' ἀνοίγουν μίαν εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου, μίαν εἰς ἑκάτερον βραχίονα καὶ μίαν εἰς τὸ στῆθος, ὥστε νὰ σχηματίζουν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Τοῦτο ὅμως ἔχει πολὺ κακὴν συνέπειαν· ὅλαι αὐταὶ αἱ πληγαὶ ἀφήνουν μικρὰ σημεῖα καὶ τὸ ἀποφεύγουν ὅσοι δὲν εἶνε προληπτικοί, οἱ ὅποιοι προτιμοῦν νὰ τὰ ἔχουν εἰς τὰ σκέλη ἢ εἰς τὰ μέρη τοῦ βραχίονος τὰ ὁποῖα καλύπτονται. Τὰ παιδιὰ ἢ οἱ ἐμβολιασθέντες εἰς νεαρὰν ἡλικίαν παίζουν τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας

1) Ἀπὸ τὰ βιβλία, *Lady Montague Letters*, London 1861, τομ. I σελ. 308-309 καὶ *Harry Charles Luke, Assistant Governal of Jerusalem: Anatolien*, London 1924 σελ. 47-49.

καὶ ἀπολαμβάνουν ἄκρας υγείας μέχρι τῆς ὀγδόης ἡμέρας. Τότε ἄρχεται ὁ πυρετός νὰ τοὺς καταλαμβάνῃ ὁπότε μένουν κλινήρεις δύο ἡμέρας, σπανίως τρεῖς. Τότε εἰς τὸ πρόσωπον βγάζουν σημεῖα τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε περισσότερο τῶν εἴκοσι, τριάντα, καὶ τὰ ὁποῖα κατόπιν δὲν ἀφίνουν ἴχνη. Ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀπολαμβάνουν πάλιν ἄκρας υγείας, ὅπως καὶ πρὸ τῆς ἀσθενείας των.

Ὅπου ἔχουν πληγωθεῖ, παραμένουν ἀνοικταὶ πληγαὶ καὶ τρέχουν ὅταν ὑψώνεται ὁ πυρετός, καὶ τοῦτο δὲν ἀμφιβάλλω διὰ προξενεῖ μεγάλην ἀνακούφισιν. Κατ' ἔτος χιλιάδες ὑφίστανται τὸν ἐμβολιασμὸν αὐτόν, καὶ ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς λέγει ἐν θυμηδίᾳ, ὅτι ἐδῶ διὰ διασκέδασιν κάμουν τὸν ἐμβολιασμὸν, ὅπως κάμουν εἰς ἄλλα μέρη λουτροῦ! Δὲν ὑπάρχει παράδειγμα θανάτου ἐξ αἰτίας αὐτοῦ. Δύνασθε νὰ εἰσθε βεβαία ὅτι εἶμαι πεπεισμένη περὶ τοῦ ἀκινδύνου τοῦ πειράματος καθότι προτίθεμαι νὰ τὸ δοκιμάσω εἰς τὸν ἀγαπητόν μου μικρὸν υἱόν. Εἶμαι ἄρχετὰ πατριῶτις νὰ λάβω τὸν κόπον νὰ διαδώσω τὴν χρήσιμον αὐτὴν ἐφεύρεσιν εἰς Ἀγγλίαν. Καὶ δὲν θέλω λείπει νὰ γράψω εἰς μερικοὺς ἐκ τῶν ἰατρῶν μας λίαν λεπτομερῶς ἐπὶ τούτου, ἂν ἐγνώριζον μερικοὺς ἐξ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι, θὰ εἶχον τόσην ἀρετὴν νὰ καταστρέψωσι τόσον σπουδαῖον κλάδον τῶν ἐσόδων των, χάριν τοῦ καλοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ ἡ ἀσθένεια αὐτὴ εἶνε πολὺ εὐεργετικὴ εἰς αὐτούς, ὥστε νὰ προξενήσῃ τὴν κατακραυγὴν κατὰ τοῦ θαρραλέου ἐκείνου προσώπου, τὸ ὁποῖον θ' ἀνελάμβανε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς αὐτὴν. Ἴσως, ἂν ζήσω καὶ ἐπιστρέψω, θὰ ἔχω τὸ θάρρος νὰ κηρύξω τὸν πόλεμον ἐναντίον των.

Ὡστε θαύμαζε τὸν ἡρωϊσμὸν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς φίλης σου κλπ.

Ἡ Λαίδη Montagu ¹⁾ ἐκ τοῦ χωρίου Βελιγραδίου, γράφει εἰς τὸν σύζυγόν της κ. Wortlay Montagu εἰς Πέραν τὰ ἑξῆς:

Κ. . Τὸ παιδί ἐμβολιάστηκε τὴν περασμένην Τρίτην καὶ τὴν στιγμὴν αὐτὴν τραγουδεῖ καὶ παίζει καὶ εἶνε πολὺ ἀνυπόμονο διὰ τὸ δειλινόν του φαγητόν. Παρακαλῶ τὸν Θεόν καὶ εἰς τὸ ἄλλο μου νὰ εἶνε ἐξ Ἰσου ἐπιτυχής. Δὲν δύναμαι νὰ ἐμβολιάσω τὸ κορίτσι, διότι ἡ νταντὰ της δὲν ἔχει προσβηθῆ ἀπὸ εὐλογίαν.

23) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς *Milady Montague: Lettres en G. Boucher de la Richarderie: Bibliothèque Universelle des Voyages. Paris 1808 τόμ. II σελ. 74—77.*

Ἡ *Milady Montague* κάμνει τὴν πλέον χαρίεσσαν περιγραφὴν τῶν

1) *Letters* ἐνθ' ἀν, σελ. 352—3.

ἐξοχῶν τῆς Ρουμανίας (:) ὅπου εἶνε ἰδρυμένη ἡ Ἀδριανούπολις. Αἱ ὄχθαι εἶνε φυτευμέναι ἀπὸ καρποφόρα δένδρα, κάτω ἀπὸ τὰ ὅποια ἡ ἀνωτέρα τάξις ἀπολαμβάνει τὴν δροσιὰ καὶ πέρνει τὸν καφέ της ὑπὸ τοὺς ἤχους μερικῶν ὀργάνων. Οἱ κηπουροὶ μάλιστα ἀρέσκονται νὰ παντρεύωνται μὲ τὸ κελάρισμα τοῦ νεροῦ καὶ τὸν ἤχον τοῦ ἀλοῦ τῶν, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἀπλότητά του ἔχει τι τὸ ἀπείρως εὐχάριστον. Τὸ θερμὸν τοῦ κλίματος δὲν τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ἐργάζωνται πολὺ. Ἀλλὰ ἡ γονιμότης τοῦ ἐδάφους, καὶ τὸ ἄφθονον πότισμα τὸ ἀναπληροῖ. Ἡ πλειονότης ἐξ αὐτῶν εἶνε Ἕλληνες. Ἡ πώλησις τῶν λαχανικῶν τῶν καὶ τῶν φρούτων τῶν εἰς τὴν πόλιν τοὺς ἐξασφαλίζει σχεδὸν τὴν ἀνετον ζωὴν. Αἱ γυναῖκές τῶν καὶ τὰ κορίτσια τῶν, αἱ ὅποια εἶνε ὠραῖαι καὶ χαρούμεναι, παρουσιάζονται χωρὶς κάλυμμα εἰς τὰς μικρὰς τῶν κατοικίας, κτισμένας εἰς τὸ μέσον τῶν κήπων τῶν καὶ ἀσχολοῦνται ὑφαίνουσαι εἰς τὴν σκιὰν τῶν δένδρων. Ἐκεῖ εὐρίσκει τις ὅλα τὰ ἐργαλεῖα τὰ ὅποια μᾶς θυμίζουσι τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ Ρωμαίους. Οἱ βοσκοὶ πλέκουν ἀκόμη στεφάνους ἀνθῶν διὰ τοὺς καλοὺς τῶν κριούς καὶ ὅπως ἐκεῖνοι τοῦ Θεοκρίτου, τραγουδοῦν καὶ διασκεδάζουσι μὲ διάφορα παιχνίδια.

Ἡ ποίησις εἶνε μία τῶν διασκεδάσεων τῆς διακεκριμένης τάξεως Ἡ *Milady Montague* ἀναφέρει τὴν μετάφρασιν τὴν ὅποιαν ἔκαμε ἀπὸ πολλὰς στροφὰς τῶν στίχων τοῦ πασᾶ Ἰβραῖμ, ὁ ὁποῖος τὰς ἀπηύθυνε πρὸς τὴν πριγκίπισσαν σύζυγόν του, κόρην τοῦ Σουλτάνου, πρὶν τὴν λάβῃ ὡς σύζυγον· παρὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἰδιωματισμῶν, διακρίνει τις εἰς τὸ μικρὸν αὐτὸ ποίημα πραγματικὰς ὠραιότητας.

Ἡ *Milady Montague* παρέστη εἰς τὴν παρέλασιν τοῦ στρατοῦ, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου, ὁ ὁποῖος θὰ μετεφέρετο ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὸ μέτωπον. Ἐπὶ κεφαλῆς ἦτο ἕνας ἐφένδης ἀνεβασμένος εἰς καμήλαν πλουσίως κοσμημένην. Ἀνεγίνωσκε μὲ δυνατὴν φωνὴν τὸ Ἄλκοράν, τοποθετημένον εἰς προσκέφαλον καὶ ἦτο περιτριγυρισμένος ἀπὸ ὀμάδα παιδιῶν τὰ ὅποια ἔψαλλον ἐδάφια τοῦ κορανίου. Ἡκολούθει μία ὄμας ἡ ὁποία παρίστανε ὅλα τὰ στάδια τῆς γεωργίας, κατόπιν οἱ ἀρτοποιοὶ καὶ αἱ διάφοροι συντεχνίαι, καὶ εἰς τὸ μέσον τῶν φορητῶν ἀψίδων θριάμβου, τὰ διάφορα ἐμπορικὰ ἐπαγγέλματα ἀντεπροσωπεύθησαν μεγαλοπρεπῶς. Ἡκολουθοῦντο ἀπὸ τοὺς μουσικοὺς καὶ τοὺς χορευτάς. Ἡ πομπὴ ἔκλινε ἀπὸ τοὺς ἐθελοντάς.

Διὰ νὰ ἐκδηλώσουν τὴν ἀφοσίωσίν των εἰς τὸν Σουλτάνον οἱ μὲν τρυποῦσαν τὰ χέρια των ἢ τὰς κεφαλὰς των, μὲ βέλη, ὁπότε ἔρρεε τὸ αἷμα ἀπὸ τὰ χέρια των καὶ τὸ πρόσωπόν των, οἱ δὲ τὸ ἀνταπέδιδον εἰς τοὺς συντρόφους των τρυπόντες τοὺς βραχίονας μὲ μάχαιραν.

Μὲ ἰδιαιτέραν διάκρισιν ἡ *Μηλαΐδη Montague* εἰσεχώρησε, εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τρία χαρέμια κυριῶν

τουρκισσῶν. Ἡ περιγραφή τῶν χαρεμίων, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ Εὐρωπαῖαι τῆς τάξεώς της καὶ τῆς ἀρετῆς της σὺδέποτε εἰσῆλθον, εἶνε φυσικὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος. Τὸ πρῶτον αὐτῶν τῶν χαρεμίων ἦτο τὸ τοῦ βεζύρη τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε καμμίαν πολυτέλειαν. Ὁ πλοῦτος τῶν ἐνδυμάτων καὶ ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ὑπηρετῶν ἐπρόδιδον ἀπλῶς τὸ ἀξίωμα τῶν ἰδιοκτητῶν. Ἡ ἀπλότης τῆς ἐπιπλώσεως ἐξηγεῖτο ἀπὸ τὴν εὐλαβειαν τοῦ βεζύρη καὶ τῆς συζύγου του: ἀμφοτέρω ἐχρησιμοποιοῦν τὸ περίσσευμά των εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν. Ἡ σύζυγος ἡλικίας 50 ἐτῶν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ σύζυγός της διατηροῦσε εὐλαβικὴν πίστιν, ἠσχολεῖτο μόνον εἰς τὸ νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν καὶ τὸν Προφήτην της. Δὲν ἐδέχετο ἢ τὴν Μηλαΐδη Montague μετ' εὐγενείας εἰλικρινοῖς καὶ φυσικῆς. Δὲν ἐσκέφθη ποτέ, ἀκολουθοῦσα τὴν συνήθειαν τῆς χώρας της, νὰ ὑπερηφανειθῇ διὰ τὰ ἄλογά της καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τοὺς σκλάβους της καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ χορεύουν ἐνώπιόν της ὑπὸ τὸν ἦχον ὀργάνων κάποιοι ἄλλοι. Το γεῦμα τὸ ὁποῖον προσεφέρθη δὲν ἦτο καθόλου πολυτελές.

Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἀκόμη, ἡ Μιλαΐδη Montague εὗρισκε περισσοτέραν διασκέδασιν εἰς τὸ χαρέμι τοῦ Κίαία, ὑπολοχαγοῦ τοῦ μεγάλου βεζύρη. Ἡ γυναῖκα του Fatime τῆς ἐφαίνετο, ὡς ὠραιότες τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἢ τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ φαντασθῇ, καὶ τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ ἢ ἢ φύσις μόνον. Ἡ προσωπογραφία τὴν ὁποίαν τῆς ἔκαμον ἐκφράζει ζωηρῶς τὸν ἐνθουσιασμὸν ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατελήφθη βλέπων αὐτήν, καὶ ὁ ὁποῖος ἀντὶ νὰ πλήττεται κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπισκέψεως, ἐνεθουσιάζετο ἀκόμη εἰς τὴν λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῶν χαρίτων τῆς Fatime. Πρέπει νὰ τὰ διαβάσετε εἰς τὰς ἰδίας ἐπιστολάς της. Κάθε τι τὸ πολυτελές καὶ τὸ πλέον περιζήτητον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συλλεχθῇ πρὸς ἐπίπλωσιν ἢ στολισμὸν εἶχε συναθροισθῇ πέριξ τῆς ὠραίας Fatime: οἱ χοροί, τοὺς ὁποῖους λαμπρῶς ἐξετέλουν οἱ σκλάβοι ἐνώπιον τῆς Μιλαΐδης Montague, ἦσαν αἰθέριοι καὶ λάγνοι, ἢ μουσικὴ ἢ ὁποία ἠκούετο, τῆς ἐφαίνετο ἐξαιρετικῶς περιπαθής: προσθέτει, ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν περιπτῶσιν, μίαν Ἑλληνίδα ἢ ὁποία κατέχει τελείως τὴν ἰταλικὴν μουσικὴν, προτιμοῦσε τὴν τουρκικὴν μουσικὴν.

24) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Alfred Dumont: *Le Balkan, 2ème édition, Paris 1874.*

(Σελ 112—117) Ἀπὸ τὰ 150 τζαμιὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὰ 8 εἶνε τὰ πλέον ἀξιοπαρουτήρητα διὰ τὴν ὠραιότητα τῆς ἀναλογίας των καὶ τῆς ἀρχαιότητος. Ἐνα ἐξ αὐτῶν, τὸ Ἐσκι τζαμιὶ χρονολογούμενον ἀπὸ τὸν Μεχμέτ Α΄. τὸ Μουραδιέ ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Μουράτ Α΄. Ἡ Κωνσταντινούπολις δὲν ἔχει κανένα ὅμοιον τόσον παλαιόν. Τὰ ἄλλα 5 ὑψώθησαν

ἀπὸ τὸν Μουράτ Β', Σελήμ Β', Βαγιαζήτ Α', Βαγιαζήτ Β', Μουσταφά Γ' καὶ Σουλεϊμάν.

Τὰ τζαμιά αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὸν ρυθμὸν τὸν ὁποῖον ἀργότερον καθιέρωσαν οἱ Ὀθωμανοί. Δὲν πρέπει νὰ τὰ συγκρίνωμεν μὲ τὸ περίφημον τζαμί τῆς Προύσσης, ἄλλοτε περιβεβλημένον ἀπὸ πορσελάνην, καὶ αὐτὰ τοῦ Καΐρου, στολισμένα καὶ σκαλισμένα ὡς δαντέλλες, ἀρχιτεκτονικὰ πρότυπα τῆς λεπτότητος καὶ γλαφυρότητος.

Αὐτὰ εἶνε οἰκοδομήματα βυζαντινά, κατεσκευασμένα ἀπὸ Ἑλλήνας ἀρχιτέκτονας. Πολὺ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ὀθωμανοὶ ἐχρησιμοποιοῦν Ἑλλήνας τεχνίτας, τοὺς ἐνεπιστεύοντο τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν θρησκευτικῶν τῶν κτιρίων, ὅπως ἐξήτουν ἀπὸ τοὺς Πέρσας νὰ τοὺς κτίσουν τὰ παλάτια των. Τίποτε δὲν εἶνε ἐντελῶς τουρκικὸν εἰς αὐτὰ τὰ οἰκοδομήματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ὁ λόγος εἶνε ἀπλοῦς: τίποτε δὲν ἔγινε ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Καθεὶς γνωρίζει τὸ κύριον σχέδιον τῶν μουσουλμανικῶν τζαμιῶν: τοὺς μιναρέδες των, τὰς ἀυλὰς των, τὰς πηγὰς των, τὰ σκιερὰ μέρη των, τὰ θυσιαστήρια των χωρὶς καμμίαν διακόσμησιν· ἐν τοῦτοις παράγουν ζωηροτάτην αἴσθησιν θρησκευτικοῦ μεγαλείου. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶνε ὠραῖον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐνὸς τζαμίου εἶνε ὁ ἐπικρεμάμενος θόλος εἰς τόσον ὕψος, ὥστε νὰ δίδῃ τὴν γυμνότητα τοῦ ἀπολύτου τῶν διαστάσεών των.

Οἱ Πέρσαιοι σημειῶνουν εἰς αὐτὰ μεγάλον ἀριθμὸν ἀρχαίων κίωνων τοὺς ὁποίους μετέφεραν οἱ Σουλτάνοι ἀπὸ τὰ εἴρηπια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Τὰ χάνια τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸν 14ον καὶ 15ον αἰῶνα, μᾶς μεταφέρουν εἰς ἐποχὴν ἀνθοῦσαν. Ἀπαρτίζονται ἀπὸ μεγάλας ἀυλὰς ἀπὸ γρανίτην, ὅπου ἐτοποθετοῦντο τὰ ἐμπορεύματα, ἀπὸ διαμερίσματα καὶ σταύλους. Ἡ πόλις αὐτὴ πολυαριθμοτέρα ἄλλοτε ἢ σήμερον, ἦτο ὁλόκληρος πλακοστρωμένη: παντοῦ ἀκόμη βλέπει κανεὶς πέτρας ἀναποδογυρισμένας καὶ αἱ ὁποῖαι κάνουν δύσβατον τὸν δρόμον.

Οἱ Πέρσαι δὲν εἶνε σπάνιοι εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἔχουν τὴν φήμην ἱκανῶν ἐμπόρων. Οἱ Τούρκοι οἱ ὁποῖοι δὲν τοὺς ἀγαποῦν, καὶ τῶν ὁποίων διαφέρουν ἀπὸ τὴν ζωηρότητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν εὐστροφίαν τοῦ πνεύματος, τοὺς κατηγοροῦν ὡς κακῆς πίστεως. Ἡ πόλις κατὰ τὸν Αὐγούστον 1868 περιέκλειε ἀκόμη παροικίαν ἢ ὅποια εἶχεν ἔλθῃ ἐκ Τεχεράνης. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ Babistes ὁπαδοὶ τοῦ Bad, νεωτεριστοῦ, ὁ ὁποῖος προσεπάθησε, εἶνε ἀρκετὰ χρόνια, νὰ ιδρύσῃ μίαν νέαν θρησκείαν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Σάχη· εἰς αὐτὴν ἢ Ἀνατολὴ καὶ ἢ Δύσις ἐξ ἴσου θὰ προσηλυτίζοντο. Κατόπιν μακροῦ καὶ αἰμοφύρτου διωγμοῦ εἰς τὸν ὁποῖον οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Bad δὲν ἔδειξαν δειλίαν, ἀλλ' ἀνενέωσαν, μὲ τὸ θάρρος των μὲ τὸ ὁποῖον ἐπεθύμουν καὶ ἐδέχοντο τὸ μαρτύριον, σκηνὰς τὺς ὁποίας

ἐνομίζομεν ὡς ἐξαφανισθείσας ἀπὸ τὴν ἱστορία· ἡ ἐξουσία, ἡ ὁποία κατεδίκασε εἰς θάνατον μεγάλον ἀριθμὸν ἐξ αὐτῶν καὶ τὸν ἀρχηγόν των, ἀπεφάσισε νὰ ἐξορίσῃ τοὺς λοιπούς. Ἡ Τουρκία ἡ ὁποία δὲν εἶχε ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τὴν αὐτὴν τῆς Περσίας, ἔδωκεν ἐκουσίως ἄσυλον εἰς τοὺς καταδιωκομένους. Τοὺς παρεχώρησε πρὸς διαμονὴν τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ μερικὰ χωρία τῆς Ρωμυλίας. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Bad ἐγκατεστάθη εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ βιλαετίου.

Ἡ ζωὴ τῶν ἐξορίστων ἦτο συνεχὲς ὑπόδειγμα ἠθικῆς καλλιέργειας. Σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς των, ἡσχολήθησαν ὅλοι εἰς ἓνα ἐπάγγελμα· αὐτὸ εἶνε ἀρχὴ τῆς πίστεώς των, ὅτι κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐργάζεται καὶ ἔξω ὅπως οἱ ἄλλοι μουσουλμάνοι μὲ μόνην αὐτὴν τὴν διαφορὰν, καὶ δὲν ἔπαιον νὰ δίδουν τὸ παράδειγμα τῆς εὐσπλαχνίας καὶ τῆς γλυκύτητος. Παρηκολούθουν τακτικῶς τὰς δημοσίας προσευχὰς ἐντὸς τῶν τζαμιῶν. Ἐν τούτοις δὲν ἀπηνούνητο τῆς πίστεώς των, ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἦτο ἱεροκῆρυξ καὶ ἀπόστολος. Ἐνας Τοῦρκος ἤρχετο νὰ ἀγοράσῃ καπνὸν εἰς τὸ μαγαζὶ ἐνὸς babiste, ὁ ἔμπορος τοῦ ὠμιλοῦσε διὰ τὴν σωτηρίαν, διὰ τὴν ἀναζωογόνησιν τῶν ψυχῶν, διὰ τὴν ἀρετήν.

Ἡ συνομιλία ἐγένετο εἰς τόνον οἰκογενειακὸν καὶ μὲ τὴν ἰδιαιτέραν εὐστροφίαν τῆς φυλῆς του, οὐχὶ χωρὶς νὰ ἀναμινγῆ εἰς τοὺς λόγους τοῦ εἰκόνας καὶ παραβολάς. Ἐὰν ὁ συνομιλητὴς του ἐνδιεφέρετο διὰ τὴν συνδιάλεξιν, ὁ babiste ἔθιγε μερικὰ σημεῖα πλεον ἰδιαίτερα τῆς νέας διδασκαλίας του. Αὐτὸς ὁ λαϊκὸς ἀπόστολος τελείως προσωπικὸς, προερχόμενος ἀπὸ τὰ παζάρια, ἐπιδιορθῶν ὑποδήματα ἢ πλέκων ψάθας, εἶνε τὰ μάλιστα ἀνατολικός. Εἶνε ἐνδιαφέρων νὰ εὐρίσκωμεν κατὰ τὰς ἡμέρας μας ἀρχὰς καὶ συνηθείας τὰς ὁποίας δυνάμεθα σχεδὸν νὰ συγκρίνωμεν ἀναγινώσκοντες τὰς παλαιὰς διηγήσεις καὶ ἰδιαιτέρως τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Οἱ Babistes προσηλύτισαν, αὐτὸ ὑπῆρξεν ἀρκετὸν διὰ νὰ θορυβηθῆ ἡ Πύλη ὁ βαλῆς δὲν ἐγνώριζε τίποτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν θρησκείαν, δὲν ἐσκοτίζετο καθόλου, ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ cesar δὲν ἡσχολεῖτο περισσότερον μὲ αὐτὰς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι ἠδύνατο νὰ καταλήξουν εἰς ταραχὰς τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἱεροσαλήμ· ὁ ρωμαῖος κυβερνήτης καὶ ὁ τοῦρκος κυβερνήτης δὲν ἠγάπων αὐτὰς τὰς ἀνησυχίας Ὁ βυλῆς ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν προπαγάνδαν. Οἱ babistes διετάχθησαν νὰ εἶνε ἔτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν, χωρὶς νὰ τοὺς εἰπῆ κανεὶς πού θὰ τοὺς ὠδήγουν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Bad τοὺς συνεκέντρωσε καὶ τοὺς ἀνήγγειλε τὰς νέας δοκιμασίας «ἡ μικρά του ὀμάς, ἔλεγε, δὲν εἶχε νὰ λυπηθῆ, ἀφοῦ παρέμεινε ἠνωμένη κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ διωγμοῦ, ἕκαστος ἠδύνατο νὰ ζητήσῃ δικαιοσύνην ὅταν ὑπῆρξε ἀγαθός, φιλεύσπλαχνος ἄξιος τῆς ἱεῶς μνήμης τοῦ ἀρχηγοῦ Μάρτυρος, τὸν ὁποῖον ἠύλαβοῦντο. Μόνον ἓνας παρέμεινε εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ δὲν θὰ συμμετεῖχε τοῦ ταξιδίου τὸ ὁποῖον τοὺς ὑπε-

βλήθη, δὲν ἦτο ἔνοχος, ἀλλὰ νυμφευθεὶς μουσουλμανίδα, ἔχασε τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἀδελφῶν του.

Ὁ δυστυχὴς αὐτός, ὁ ὁποῖος παρευρέθη εἰς τὴν ὁμιλίαν αὐτὴν, ἐπιστρέψας σπῆτι του ἀπηλισμένος, ἀπηγονίσθη· προξενεῖ ἔκπληξιν, εἴαν τις ἐνθυμηθῆ ὅτι ἡ αὐτοκτονία εἶνε σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τοὺς Ἀνατολίτας.

Τὸ 1866, οἱ babistes μετεφέρθησαν, μοῦ εἶπον, εἰς τὴν Κύπρον. Ἴσως νὰ ἔγκατέλειψαν αὐτὴν τὴν νῆσον, ὅπως ἔγκατέλειψαν τὴν Ἀδριανούπολιν.

Τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἃν καὶ εἶνε χώρα τῆς Βουλγαρίας (;), ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως εἶνε κυρίως Ἑλληνας καὶ Ὄθωμανοί. Ὁ ὀρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος προσδιορίζει εἰς τριάντα χιλ. τὸν ἀριθμὸν τῶν ὁμοθρήσκων του· ὁ βαλῆς ὁμοίως εἰς τριάντα χιλ. τοὺς Τούρκους. Ἡ πόλις περικλείει ἀρκετὰ σημαντικὸν ἀριθμὸν Ἰουδαίων, περισσότερον τῶν 8000 προερχομένων ἐξ Ἀνατολῆς καὶ ἄλλων ἐξ Ἰσπανίας ἀπὸ τὸν 16ον αἰῶνα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἀρμενίων ἀναβιβάζεται εἰς δύο χιλ. Οἱ βούλγαροι σχεδὸν ὅλοι γεωργοὶ καὶ ὀλιγώτερον πλούσιοι, ἀποτελοῦν τὸν ὑπόλοιπον τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ μικροὶ ἐργαστηριάρχαι καὶ οἱ ἐργάται Ἕλληνας εἶνε ἴδιοι μὲ ἐκείνους τοὺς ὁποίους εἶδομεν εἰς τὰ παράλια, ἴδιοι ὅπως τοὺς βλέπει κανεὶς παντοῦ.

Ἡ Ἀδριανούπολις ἔχει πολιτισμένην κοινωνίαν, τῆς ὁποίας τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουν οἱ Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι τὸ ἔχουν τιμὴν νὰ παρακολουθοῦν τὰς συνηθείας τῆς Εὐρώπης. Αἱ γυναῖκες παίζουν πιάνο καὶ φοροῦν μόδας τῶν Παρισίων, οἱ ἄνδρες ἀναγιγνώσκουν τὰ βιβλία μας· εἶνε εὐκόλον νὰ εὑρεθοῦν συνομιληταὶ οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦν τὴν γαλλικὴν. Ἐκπλήττεται κανεὶς νὰ συναντᾷ συνηθείας τῆς Γαλλίας ἢ τοῦλάχιστον τὸ ἔξωτερικὸν τοῦ πολιτισμοῦ μας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἐβρου, καὶ θὰ ἀπέβαινε κανεὶς κακὸς ἂν παρετήρει τὴν κοινωνίαν αὐτὴν μὲ πνεῦμα πολὺ κριτικόν.

Περισσότερον ἀξίζει νὰ τονίσωμεν τὴν ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν τὴν ὁποίαν μᾶς κάμουν καὶ διερχόμεθα τὰς ἐσπέρας μερικὰς ὥρας ἀναπαύσεως εἰς τὰ μεγάλα ἀνατολίτικα σαλόνια ἐπιπλωμένα μὲ γοῦστο καὶ πολυτέλειαν, εἰς τὸ μέσον γυναικῶν αἱ ὁποῖαι ἔχουν πάντοτε κάτι τὸ παράδοξον τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὸ μέσον ἀνδρῶν οἱ ὁποῖοι ἀποκαλύπτουν μὲ τὴν διάλεκτόν μας, σκέψιν τόσον διάφορον τῆς ἰδικῆς μας. Ἐὰν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας μέχρι τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ ὡς τὰ βάθη τῆς Θράκης τὸ ἴδιον πιάνο παίζει μὲ τὰ ἴδια γοῦστα, ἡ μονοτονία αὐτὴ δὲν ἔχει τίποτε νὰ προσκρούσῃ εἰς τὸ κλίμα. Βέβαια δὲν θὰ εἶνε αἱ πλέον νέαι μόδες, αἱ ὁποῖαι παρ' ὄλην τὴν ὑπομονὴν τῶν κυριῶν, φθάνουν εἰς τὰ μικρὰ εὐρωπαϊκὰ κέντρα.

(Σ 147) «Daupa» (Δούναβις) «Ἀδριανούπολις», ἡμεριδὲς βουλγαρικαὶ αἱ ὁποῖαι πρὸ ὀλίγου ἰδρῦθησαν.

(Σ 148) Δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχνῶμεν ὅτι ὅλαι (ξεσηκώματα) αἱ ἀνα-

στατώσεις τῶν ἐθνοτήτων εἰς τὴν Τουρκίαν ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ σχολεῖον. Εἰς μέγαλον ἀριθμὸν χωρίων Ἑλληνικῶν τῆς Ρωμυλίας βλέπει τις ἀκόμη μεγάλον χάριτον τελειότατον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας. Αὐτὸς εἶνε ἔργον τοῦ πατριώτου Ρήγα Φεραίου, ὁ ὁποῖος τριάντα χρόνια, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοὺς διεμοίρασεν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτὸς εἶνε ἕνα πολῦτιμον κειμήλιον. Πόσον συνετέλεσε εἰς τὸ νὰ ἰσχυροποιήσῃ εἰς τὰς καρδίας τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀπελευθερώσεως!

(Σ. 117—119) Ἐγένετο πολὺς θόρυβος περὶ τὰ 1860 διὰ μίαν καθολικὴν Βουλγαρίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν ἐνδιεφέρετο ἡ αὐτὴ τῆς Ρώμης. Δύναται νὰ βλέπῃ κανεὶς σήμερον εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ποῖα ἀποτελέσματα ἔφερε αὐτὴ ἡ κίνησις. Ἡ καθολικὴ προπαγάνδα τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐγένετο ἀπὸ Πολωνοὺς ἱεραποστόλους, οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦντες τὴν σλαβικὴν ἡννοοῦντο ἀπὸ τὸν λαόν. Οἱ πατέρες τῆς μεταρρυθμίσεως ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβον τὴν ἀλλαγὴν τῆς θρησκείας τῶν Βουλγάρων. Ἡ Πύλη ἠνύνησε τὰς προθέσεις των. Μία περισσοτέρα θρησκευτικὴ κοινότης εἰς τὴν Τουρκίαν, εἶνε νέα ἀρχὴ ἐξασθενίσεως τῶν ραγιαδῶν.

Ἐνῶ ὁ καρδιναλῖος τῆς Ρώμης Βαρναβο ἠύλογει, χωρὶς νὰ ἐξογκῶνῃ τὰς ἐλπίδας τὰς ὁποίας ἐλογάζριζε νὰ ἐφαρμόσῃ, τὴν ἀναγέννησιν τῆς πίστεως εἰς τὴν κοιλάδα Μαρίτσα, ὁ Κιουπρλί-πασᾶ, διοικητὴς τῆς Ἀδριανουπόλεως, διέτρεχε τὴν ἐπαρχίαν καὶ ἐνεθάρρυνε τὰς μεταστροφὰς (τοὺς ἀλλαξοπιστοῦντας).

Οἱ Πολωνοὶ ἱεραπόστολοι ἠθέλησαν νὰ κτίσουν ἐκκλησίαν πλησίον τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχιεπισκοπῆς. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὑπέδειξε εἰς τὸ μεζῆσσι ὅτι τὸ οἰκόπεδον ἦτο βακοῦφι καὶ ἡ ἐκκλησία ἐγκατελείφθη. Οἱ Πολωνοὶ μετεφέρθησαν εἰς τὸ Κερίσχανε, χωρίον ἰδρυμένον εἰς τὰς πύλας τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐχουν ἀπὸ 5 ἐτῶν σχολεῖον εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἐφοίτουν περισσότεροι τῶν 30 μαθητῶν καὶ τὸ ἐγκατέλειψαν. Οἱ καθολικοὶ ἐνωτικοὶ βούλγαροι εἶνε σήμερον περὶ τὰς 2000. Ὁ ἐπίσκοπός των, σεβ. Ραφαήλ, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Πύλη ἔσπευσε ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν τίτλον ἀρχηγοῦ θρησκευτικῆς κοινότητος, δίδουσα θέσιν εἰς τὸ mesliss πλησίον τοῦ Ἑλληνος ἀρχιεπισκόπου, δὲν κρύπτει ὁμως τὴν συμπάθειάν του διὰ τοὺς Πολωνοὺς.

Δύο assumptionistes τῆς Nîmes καὶ τέσσαρες ἀδελφαὶ τοῦ αὐτοῦ τάγματος ἴδρυσαν πρὸ ὀλίγου μίαν νέαν ἐκκλησίαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βιλαετίου. Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ ἂν καὶ εἶχε μέτρια ἀποτελέσματα προσέφερε θηρησίας μὲ τὴν ἀφοσίωσίν της καὶ τὴν ἀγάπην της πρὸς τὸν πλησίον.

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟΝ

Μετὰ τὰ δημοσιευόμενα κατωτέρω ἀποσπάσματα συμπληροῦται ἡ ἔκδοσις τοῦ Ὀδοιπορικοῦ τοῦ ἀειμνήστου Γ. Λαμπουσιάδου. Ὡς γράφει ὁ ἴδιος «τῷ 1920 Ἀυγούστου 18 διορισθεὶς ἐφορευτὴν ἐπιμελητῆς τῶν ἀρχαιοτήτων Θράκης, ἐπεχείρησα μετὰ τοῦ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Ν. Παπαδάκι τρεῖς ἀρχαιολογικὰς περιοδεΐας ἀνὰ τὴν κεντρικὴν ἰδίᾳ Α. Θράκην».

Βεβαίως τὰ δημοσιευθέντα ἦσαν δοκίμια τὰ ὁποῖα θὰ ἐσκόπευε νὰ τακτοποιήσῃ καὶ συμπληρώσῃ ὁ συντάκτης του, ὡς ἐκ τούτου παρουσιάζουν πολλὰ κενὰ καὶ ἴσως τινὰ ἀκατανόητα· ἐθεωρήθη ὅμως καλὸν νὰ δημοσιευθοῦν ὡς εἶχον διὰ νὰ περισωθοῦν.

Ἐδημοσιεύθησαν ἀποσπάσματα εἰς τοὺς τόμ. Β' σελ. 87—93, 323—324, Γ' σελ. 172—176, Θ' σελ. 45—70, Ι' σελ. 253—263 καὶ ΙΕ' σελ. 99—134.

ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΝ

Ἰδιαιτέρα σημείωσις τοῦ Μητροπολίτου ἐν τῇ ψα τοῦ βιβλίου λέγει τάδε : Ἐν Διδυμοτείχῳ ἐξημερίσθη διδάσκαλος ὁ Ἱεροδιάκονος Ἀθανάσιος Βλάχος ἀποθανὼν ἐν Πάτμῳ 4 Μαΐου 1741 (Ζερλέντη Ἱστορ. Ἐρευναι Α' σελ. 183).

Τῷ 1747 ἀναφέρεται ἐν Διδυμοτείχῳ μοναστήριον λεγόμενον Δορφιλιώτη (ἐνθ' ἀν. σελ. 265).

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἔχει ὀπισθεν χρονολογίαν 1834 καὶ κάτω 1832.

Ὁ κ. Ν. Κινίδης λέγει ὅτι ὑπῆρχε τὸ πάλαι ἐν Διδυμοτείχῳ γυναικεῖον μοναστήριον, ὅπερ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶνε ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἀρμενίων ὅστις λέγει εἶνε εἶδος μονῆς, εἰς ὃν κατὰ τὰς 15 Ἀυγούστου προστρέχουσι πανταχόθεν πλήθη Ἀρμενίων προσκυνητῶν.

Ἐντὸς τῆς μητροπόλεως ὑπάρχουν πολλοὶ ἐπιτύμβιοι λίθοι, ἔχοντες τεχνικὴν μᾶλλον ἢ ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν. Ὁ Πρωτοσύγκελλος τοῦ Ἁγίου Λιτωμοτείου Ν. Βαφειδῆς δὲν ἐννοεῖ νὰ παραδώσῃ αὐτούς, ἀλλὰ ζητεῖ νὰ

ζητήση παρ' αὐτοῦ τοῦτο ὁ κ. Ὑποδιοικητῆς καὶ νὰ λάβῃ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ γέροντος.

Ὁ κ. Πετρίδης ἀφῆκε πολλὰς σημειώσεις περὶ Διδυμοτείχου, τὰς ὁποίας κατέχει ἡ ἀδελφή του.

Εἷς τινα τουρκικὴν οἰκίαν ἀπέναντι τῆς οἰκίας τοῦ Γ. Ἀσημακοπούλου, ὑπάρχει ὠραῖον κιονόκρανον, ρωμαϊκῶν χρόνων μεγίστων διαστάσεων, ὅπερ διατηρήσας ὁ πάππος τοῦ νῦν κατόχου μετέβαλε εἰς στόμιον τοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ φρέατος.

BIZYH

Παράδοσις περὶ τῆς ἀλώσεως.

Καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν δῆθεν τῆς Κ]πόλεως ἡ πόλις ἦτο ἄπαρτη 7 ἔτη (ὄθεν καὶ ἄπαρτος δῆθεν) ἕως οὗ ἔδεσαν κηρία εἰς τὰ κέρατα 1000—2000 αἰγῶν ἀπὸ τὸ Κετσῆ-κεοῖ (νοτιόθεν) ἃς ἐξέλαβον οἱ Βιζυηνοὶ εἴτε ὡς συμμάχους, εἴτε ὡς δαίμονας διὸ καὶ ἤνοιξαν τὰς πύλας (κατὰ τὸν Ρουστέμ-βεη).

Ἀνατολικά τῆς Βιζύης διερχόμεθα παρὰ τὴν Καϊνάρτζαν, λαμπρὰν πηγὴν, πόλιν δῆθεν καὶ παρὰ τὸ Τσιακλῆ χωρίον καὶ ἄλλοτε Τσιφλίκι μελείψανον καλοῦ πύργου τετραγώνου ἴσως Βυζαντ. καὶ λουτροῦ μικκύλου ἐρείπια. Ὑπὲρ αὐτὸ ἡ πηγὴ Ἐργίνη, ἐξ ἧς ἔλαβεν ἀρχὴν ὁ ὁμώνυμος ποταμός.

ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΙΣ

Τῶν ἐκλελειπότην ἔχνη (ἄσημα τοῦ Σεραΐου ὅλως· πιθανῶς ὅμως ἀνασκαφῆ τούτων καὶ γενικῶς κατ' ἀγκῶνα τοῦ Τόνζου, σαφῶς ἐξηρημένου ὑπὲρ ὄχθας (δι' ἐρείπια Βυζαντινὰ) θὰ ἤξιζεν. Ἴσως ποτὲ καὶ Βιζαντ. ἦσαν ἐδῶ, ἔξω τοῦ τείχους, καταφυγῆς ἕνεκα καὶ εἶχον ἐπαύλεις).

Ἀρχαιότητες

Πλὴν τῆς ἐν τῷ Ζαππεῖῳ συλλογῆς καὶ ὀλίγων τοῦ Ἰδαδιέ ἄρτι κλαπέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων (ἐν οἷς κομψὴ μικρὰ κεφαλὴ Νύμφης φυλλοστεφοῦς ἢ Ἀρτεμίδος καὶ Γοργόνειον ἐπὶ ἀρχιτεκτονικοῦ μέλους κᾶτι παιδικὸν ἀγαλμάτιον μόλις ἠρχισμένον, 1—2 τεμάχια νεκροδείπνων ἀναγλύφων, βωμίσκος μὲ τὴν ἐπιγραφὴν Ἀσκληπιῶ (ἐπηκόφ) Αὐθ. Σεβαστιανὸς Παυλ. . . (ἀριθ. 33 ἡμ. συλλογῆς) καὶ 2 Βυζαντ. ἐπικρανίτιδες, (ἡ 1 μεγάλη ἐξ Ἐκκλ. μεγάλης), γνωστὰ καὶ εἰς Κων]πολιν (Μουσεῖον) ἀπηγμένα (ἰδίᾳ τί μεικτόν, γοργονείων γλυπτῶν ἑκατέρωθεν καὶ Βυζαντ. κiono-

κράνου κατὰ τὸ ἄκρον ὑστερογενούς, ἀσαφὲς ἂν ἦτο κίονιον ἢ βάσις ἀνα-
θείματος.

Νῦν περιεχόμενα

1) Ὅπισθεν τοῦ Γυμνασίου τεμάχιον μαρμαρίνου θριγκοῦ τάφου
πολυγλύφου μὲ γεισιπόδας καὶ ἄλλα κυμάτια, ἐφ' οὗ τῆς κορυφῆς ἀντι-
στρόφως (—ὑστερογενῶς) ἐπιγρ. ΔΙΟΓΕΙΤ . . .

2) Κιονόκρανον Βυζ. πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ κ. Δ. Παναγιωτοπούλου κο-
ρινθιάζον, εὐμέγεθες μὲ ἀνεμιζόμενα (ἐφθαρμένα) φύλλα ἐξαχθὲν μετ'
ἄλλων λίθων ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ ἱατροῦ κ. Α. Βόνδα.

Μεβλεχανὲ Ἀδ/λεως

Ἐπάρχει μία δεξαμενὴ ἀριστερᾷ πρὸς τὸν δρόμον Κιγιμίου—ἐκεῖ
ὑπάρχει μία πλάξ μὲ στεφάνους καὶ γράμματα Ἑλληνικά, ἐξεταστέα.

ΑΡΝΑΟΥΤ-ΚΕΟΙ

Πρὸς Β. τῆς Ἀδ/πόλεως 2 περίπου ὥρας, ἔχον λαμπρὸν κλίμα καὶ
περίφημα νερά. Τῷ 1911 εἶχε 22 οἰκίας ὁμογενῶν. Ἐνταῦθα εἶχον κτι-
σθῆ περίφημα ὄχρωμάτα δεσπύζοντα τῆς πέριξ πεδιάδος.

Εἶχεν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου. Ἐν τῇ μετόπη ἡ εἰκὼν
τοῦ Ἀγίου καὶ ἐν τῇ γωνίᾳ ὁ δικέφαλος αἰτός. Ἡ ἡμερομηνία ἐν ἀμφο-
τέροις 1856 Μαρτίου 26.

Ἐν τῷ ναῷ ἡ ἀρχαιοτέρα εἰκὼν εἶναι ἡ τοῦ Ἀγίου Χαραλάμπους
(1835). Ἐπεδιορθώθη τῷ 1904 Ἀπριλ. 25.

Ἐν τῇ νοτίῳ πλευρᾷ τοῦ ναοῦ ἔξωθεν ὑπῆρχεν ἐντετειχισμένον ἀνά-
γλυφον κόρης πεπλοφόρου ἐχούσης τὰς χεῖρας κεκρυμμένας. Εἶναι μέγρι
τοῦ γόνατος. Ἔχει δὲ κάτω τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν.

ΕΥΤΥΧΙΑΝΟΣ
ΚΥΡΙΑΚΗΤΗ
ΙΛΙΝΥΝΙΩΙ-N

Εἶχε δημοτικὸν σχολεῖον εἰς ὃ εὔρομεν 12 ἄρρενας καὶ μαθητρίας 5.

Καὶ ἐν μὲν τῇ Α' τάξει ὑπῆρχεν 1 μαθ. καὶ 2 μαθήτριάι

»	»	δὲ	»	Β'	»	ὑπῆρχον	2	»	»	2	»
»	»	τῇ	»	προκαταρκτικῇ	»	6	»	»	—	»	»
»	»	»	»	Γ'	»	3	»	»	1	»	»

12

5

Διδάσκαλος ὁ κ. Γεώργιος Σ Πεχλεβανίδης ἐξ Ἀδ]λεως, ὅστις ἐδίδασκε Ὀρθοσκευτικά, Ἑλληνικά, Ἀριθμητικὴν, Γεωγραφίαν καὶ Ἱστορίαν. Πολλὰ δὲ ποιήματα καὶ ἔσματα. Τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν πάσης προσδοκίας ἀνώτερα, ὀφειλόμενα εἰς τὴν φιλοπονίαν καὶ εἰς τὸν ζῆλον τοῦ διδασκάλου.

8 Μαΐου 1911 (;

ΚΡΑΣΟΧΩΡΙΟΝ (ΣΙΑΡΑΠΛΑΡ)

Τοῦτο κεῖται πρὸς ΝΑ. τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ κατοικεῖται ὑπὸ Χριστιανῶν Τουρκοφάνων. Σήμερον ἔχει 160—170 οἰκίας, 3 μαγαζεῖα καὶ μίαν Ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου . . .

Τὸ σχολεῖον εἶναι μεικτὸν ἔχει . . .

Ἔχει μίαν βρύσιν τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ἀενάως ρέον, δὲν εἶναι πολὺ καλόν, διότι προέρχεται ἐκ δύο φλεβῶν, ὧν ἡ μία ἔχει ὠραῖον ὕδωρ, ἡ δὲ ἑτέρα μέτριον, ἡ βρύσις ὅμως εἶναι μεγαλοπρεπῆς καὶ ἔχει περὶ τὰς 15 λεκάνας, διὰ τὰ ποτιζῶσι τὰ ζῶα τῶν αἰ τρεῖς ἐξ αὐτῶν εἶναι μαρμαρότευκτοι. Ἐν γένει εἶναι πολὺ ὠραία.

Ἐν χιλιόμετρον περίπου πρὸς Β. τοῦ χωρίου κεῖται τὸ Κλήσε-Μπαῖροῦ. Πρὸ 15 ἐτῶν ἀνέσκαψαν αὐτὸ οἱ χωρικοί, παρακινήθεις ἀπὸ μίαν χωριανὴν τῶν, ἣτις ἔλεγεν, ὅτι εἶδε κατ' ὄναρ ἕνα κύριον νὰ διατάσῃ αὐτὴν νὰ γίνωσιν ἐκεῖ ἀνασκαφαί, διότι ἐκεῖ θὰ ἀνεύρισκον μίαν εἰκόνα. Πράγματι μερικοὶ χωρικοὶ ἀνέσκαψαν μέρος τοῦ λόφου καὶ μὴ ἀνευρόντες τίποτε ἔπαυσαν. Τὸ δὲ πρᾶγμα ἐλησμονήθη. Μετὰ ἓν ἔτος ὁ χωρικός Νικολάκης Ἀναστασίου Τοπαλίδης καὶ αὐτὸς δραματισθεὶς, προσέλαβε περὶ τοὺς 40 χωρικοὺς, καὶ τῇ ὑποδείξει αὐτοῦ γενομένων ἀνασκαφῶν ἀνευρέθη ἓν κιονόκρανον μαρμαρίνον ἀρίστης τέχνης, ἡ κάτω διάμετρος αὐτοῦ ἦτο 0,21, τὸ ὕψος 0,23,50 καὶ τὸ πλάτος ἀπὸ τῆς μιᾶς γωνίας εἰς τὴν ἄλλην 0,33. Εἶναι δὲ μικτοῦ ρυθμοῦ, κορινθιακοῦ καὶ ἰωνικοῦ, ἰδιόζοντος κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους.

Ἐκεῖ δὲ ἀνευρέθησαν συγχρόνως καὶ ἀνθρώπινα κρῆνια καὶ ὀστᾶ, ἔτι δὲ φέλια καὶ ἐνώτια καὶ νομίσματα—τὰ τελευταῖα προσέλαβεν ὁ Διοικητὴς τοῦ χωρίου ἀποστείλας ἕνα χωροφύλακα ἔφιππον πρὸς τοὺς τὴν ἐσκαφὴν ποιουμένους, καὶ ἀπαγορεύσας τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου. Οἱ δὲ ἡμέτεροι ὑπήκουσαν, φοβούμενοι μὴ χαρακτηρισθῶσιν ὡς σκάπτοντες χαρακώματα.

Ἀνευρέθησαν δὲ καὶ δύο σταυροί, ὧν ὁ μὲν λίθινος μετεφέρθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου, ὁ δὲ ἕτερος ἀργυροῦς διηρπάγη. Καταστραφέντος δὲ τοῦ χωρίου καὶ ἐκδιωχθέντων τῶν χωρικῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων, τὸ ὑπολειφθὲν ἐδόθη εἰς Τούρκους πρόσφυγας πρὸς ἐνοικίασιν, οἱ δὲ χω-

ρικοί ἐξήτησαν ἄσυλον μὲ μόνον τὸ ὑποκάμισον ἄλλοι μὲν εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τὸ κιονόκρανον μετεφέρθη εἰς τὸ Μουσεῖον.

Ἡ γυνὴ εἰς ἣν ἐπεφάνη κατὰ πρῶτον τὸ ὄραμα καὶ ἡ κόρη αὐτῆς ἦσαν τοῦ Δημητράκη Πεχλεβάνη.

Ἐθεώρουν τὸ μέρος τοῦτο ὡς Μοναστήριον καὶ διὰ τοῦτο οἱ χωρικοὶ ἐπήγαινον καὶ ἤναπτον κηρία, καὶ πολλάκις ἐν καιρῷ αὐχμοῦ ἔκαμαν ἐκεῖ λειτανίαν καὶ ἀμέσως ἔβρεχε. Τοῦτο δὲ συνέβη ἀκόμη καὶ πέρυσι.

Φαίνεται δὲ ὅτι θὰ ἦτο ἐκεῖ Μοναστήριον καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἐκεῖ πλησίον ὑπάρχει βρύσις, ἔχουσα λαμπρὸν πόσιμον ὕδωρ καὶ συντρίμματα κεραμίδων καὶ πλίνθων.

ΕΡΗΚΗΣΙΟΛ

ὑψ. γραμ. 0,16

μῆκος 1,50—πλατ. 21,50

Σήμερον ἐπανελθόντες ἐπιδίδονται εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν, ἡ δὲ ἐσοδεία προμηνύεται πλουσία. Μερικοὶ ἀκόμη δὲν ἐπανῆλθον.

τῇ 12 Μαΐου 1922

Προβάτου Τείχος

Ἐνταῦθα ἀνευρέθη ἄγαλμα μέγα ἀνδρὸς τηβεννοφόρου. Ὁ Ἀχμετ ἀγὰς Δαγλῆς Πάλα-βουγίκης ἔχει νόμισμα ἀργυροῦν.

ΤΣΙΟΡΕΚΕΟΙ·

Τῶν περὶ Ἀδριανουπόλεως τύμβων δυτικώτερον τοῦ Καραγατσίου εἶναι ὁ Ρίζια τεπὲς καὶ ἀπώτατα πρὸς Ν ὁ Καρτάλτεπές.— Ἔχει ἀνοικθῆ πρό ἔτους καὶ πλέον ὑπὸ τῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν (δῆθεν εἰργάζοντο 40 στρατιῶται ἐπὶ 5—6 ἔβδομ.) ὁ φερώνυμος Τσερέκιοι τεπὲς $\frac{1}{4}$ τῆς ὥρας ἀπέχων πρὸς Δ. τοῦ Καραγατσίου. Μετρίου μεγέθους (ἕως 5 μ. ὑψ.) καὶ ὡς συνήθως ἐμφαίνων καὶ κοίλωσιν ἀφρημένων πέριξ χωμάτων, εὐρέθη κατὰ τὸν κύριον αὐτόπτην καὶ ἡμῶν ξεναγὸν ἀγροφύλακα, ὃς δι' ὑπηρεσίαν ἐν Γαλλίᾳ μέχρι τινὸς δεκτὸς (μέχρι τῆς ἡμέρας τῶν εὐρημάτων). Ἐχων *δύο πύθους* ἀρκετὰ εὐμεγέθεις (περὶ τὸ 1, 20 μ.) παμματισμένους μὲ λίθους ἐνεπιγράφους καὶ ρητῶς *δύο ἀρυταίνας* μεγάλας (μαύρας πιθ ἀργυρῶν) ἀλλ' ἡ συνέχεια ἐκρύβη ἀπὸ πάντων καὶ κάρρα τ' ἀπεκόμισαν νυκτὸς τεθειμένα ὑπὸ μουσαμῶν (Μυθοπλαστοῦν ἀμέσως οἱ χωρικοὶ 3 πιθάκια γεμάτα θησαυρὸ καὶ ἓνα φεῖδι !)

Ἐκ τῶν ἐλαχίστων ὁσγράκων ἀγγείων οὐδὲν τὸ προϊστορικὸν ἀσφαλῶς, τοῦναντίον ἐνέχει γῦρον πυθμένος, τοῦθ' ὅπερ ὀριστικῶς ἱστορικόν. Ἀξιόλογοι *ἰδίᾳ οἱ πιθοτάφοι* πιθανῶς ἐν τύμβῳ

Τῇ 25 Φεβρουαρίου μνήμη τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐν Δριστιπάρῳ τῆς Θράκης.

Τὸν Ἀλέξανδρον δίσκος εἶδεν Ἡλίου
ὑπὲρ Θεοῦ τμηθέντα δόξης Ἡλίου.

Ἔζη κατὰ τοὺς χρόνους Μαξιμιανοῦ καὶ τοῦ ἡγεμόνος Τριβεριανοῦ ἐν ἔτει Τ'. καταγόμενος ἐκ Καρθαγένης. Συλληφθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος οὐ μόνον δὲν ἐπέισθη νὰ θυσιάσῃ εἰς τὰ εἰδῶλα, ἀλλὰ καὶ ὕβρισε σφοδρῶς τὸν ἡγεμόνα. Ὅθεν κρεμᾶται ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν χειρῶν καὶ κάτωθεν τῶν ποδῶν του κρεμᾶται πέτρα βαρεῖα. Ἐπειτα πάλιν κρεμασθεὶς ξεσχίζεται καὶ δέρεται.— Πηγαίνων δὲ εἰς τὴν Μαρκιονούπολιν, καίεται ἐκεῖ μὲ λαμπάδα ἀνημμένην. Ἐπειτα ἐπῆγεν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐκεῖ ἀπακεφαλίσθη καὶ ἔλαβε τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον. Νικοδήμου Ἁγιορείτου Συναξαριστής. Τόμ. Β'. σελ. 154.

Εἰς τὸ Τσιορέκει ἀνευρέθησαν ἐντὸς τύμβου ἀνασκαφέντος ὑπὸ τῶν Γάλλων 3 πίθοι ἐγκλείοντες θησαυροὺς καὶ εἰς ὄφιν, ὃν ἐφόνευσεν εἰς μαῦρος, ἀλλ' ἀμέσως ἀπέθανε καὶ αὐτός. Τὸ χωρίον ἦτο ἀρχαῖον καὶ ὠνομάζετο Καστανιά.

Τὸ δὲ ὄνομα Τσιορέκει ἔλαβεν ἐκ τοῦ ὅτι ἐπελθούσης ποτὲ ἐπιδημίας, ἀπέθανον τὰ $\frac{3}{4}$ καὶ ὑπελείφθη μόνον τὸ $\frac{1}{4}$ ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα.

† Γ. ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ *)

8 'Η Σαρανταπλεξουδούσα

Καστανιές.

"Ένα καιρό κ' ένα ζαμάνι ήτανε ένας δράκος και μιὰ δράκισσα, κ' είχανε μιὰ κόρη πολὺ ὁμορφη τῆ Σαρανταπλεξουδούσα, κάθουντανε ἀπάν' σ' ἕνα παλάτι και δὲν εἶχε σκάλα, ἔρχιν' ἡ Σαρανταπλεξουδούσα τις σαράντα πλεξοῦδές της κ' ἔκαμναν σκάλα κ' ἀνέβαιναν και κατέβαιναν, τόσο μακρυνὰ και πολλὰ μαλλιὰ εἶχε.

Μιὰ μέρα βγῆκε τὸ βασιλόπουλο νὰ κυνηγήσ', κεῖ κοντὰ ήτανε δέντρα, ἀνέβκε σ' ἕνα δέντρο γιὰ νὰ σκοτώσ' ἕνα φίδι και βλέπ' τὸν δράκο πὸ φώναζε :

*Σαρανταπλεξουδούσα,
ρίξ' τὰ μαλλάκια σ' ν' ἀνέβω.*

Ρίχν' ἡ κοπέλλα τὰ μαλλιὰ της κ' ἀνέβκε ὁ δράκος, ἔρχεται κ' ἡ μητέρα της ἡ δράκισσα φώναξε κ' αὐτῆ.

*Σαρανταπλεξουδούσα,
ρίξ' τὰ μαλλάκια σ' ν' ἀνέβω.*

Ρίχν' ἡ Σαρανταπλεξουδούσα τὰ μαλλιὰ της κ' ἀνεβαίν' ἡ δράκισσα. Τὸ βασιλόπουλο παραφύλαγε, σὶν εἶδε πὸ ἔφυγαν ὁ δράκος κ' ἡ δράκισσα, πῆγε κατ' ἀπ' τὸ παλάτι και φώναξε.

*Σαρανταπλεξουδούσα,
ρίξ' τὰ μαλλάκια σ' ν' ἀνέβω.*

Ρίχνει τὰ μαλλιὰ της κ' ἀνέβκε τὸ βασιλόπουλο.
Σὰ γύρσε ἡ δράκισσα φώναξε πὸ κατ' τὸ παλάτι.

*Σαρανταπλεξουδούσα,
ρίξ' τὰ μαλλάκια σ' ν' ἀνέβω.*

Λέγ' ἡ Σαρανταπλεξουδούσα, τώρα ἔρχεται ἡ μάνα μ', τί νὰ σὲ κάμω ήτανε μάγισσα, χτυπάει τὸ ραβδί και τὸ κάμνει σκούπα. "Ἐρριξε τὰ μαλλιὰ της, ἀνεβαίν' ἡ μάνα της ἀπάν", λέγ' ἀνθρωπίλα μὲ μυριζ', κυττάζ'

*) Συνέχεια ἀπὸ Σ. 365 τοῦ ΙΕ' τόμου.

ἔδω, κυττάζ' ἐκεῖ, δὲν ἦρε τίποτε. Σὰν ἦλθ' ὁ δράκος τήνε λέγ' ἀνθρωπίλας μὲ μυρίζ'.

—Καὶ μένα μὲ μυρίζ'. Σκάλιζαν δεξιὰ κι' ἀριστερὰ δὲν ἦσαν τίποτε.

Βγῆκ' ὁ δράκος κ' ἡ δράκισσα ἔξω καὶ τὸ βασιλόπουλο λέγ' στὴ Σαρανταπλεξουδούσα νὰ φύγῃ νὰ πᾶμε στὸ παλάτι τοῦ πατέρα μ'.

"Ἐρχεται πάλε ἡ μάνα της καὶ φωνάζ':

*Σαρανταπλεξουδούσα,
ρίξ' τὰ μαλλάκια σ' ν' ἀνέβω.*

Ἡ Σαρανταπλεξουδούσα χτυπᾷ τὸ ραβδί καὶ γίνεται τὸ βασιλόπουλο χρυσὸ μῆλο καὶ τὸ κρέμασε πίσ' ἀπ' τὴν πόρτα, ρίχνει τὰ μαλλάκια της κάτω, ἀνεβαίνει ἡ δράκισσα. Ἀνθρωπίλας μὲ μυρίζ', τὴν λέγ', ἔχῃ κορυμμένο ἀνθρώπο, σκαλίζ' παντοῦ δὲν τὸν βρίσκει καὶ φεύγει θυμωμέν'.

Λέγ' τὸ βασιλόπουλο, ζωὴ εἶναι αὐτὴ, ρίξ' τὰ μαλλάκια σ' νὰ κατέβω γὰρ κ' ὕστερα πέσε ἀπ' τὸ παράθυρο, μὲ τὰ χέρια μ' θὰ σὲ πιάσω. Τὴν ἀνέβασε πᾶν' στ' ἄλογο τ' κ' ἔφγανε.

Ἡ Σαρανταπλεξουδούσα δὲ γύριζε νὰ δῆ πῶς τῆς, μόνε λέγει στὸ βασιλόπουλο, γύρσε νὰ δῆς τί σύννεφο ἔρχεται, ἄσπρο, μαῦρο;

—Ἄσπρο.

—Μὴ φοβᾶσαι εἰν' ὁ πατέρας μου. Χτύπησε τὸ ραβδί, ἔγινε ἓνα χαβούζι 1) καὶ κεῖν' γέννε πάπια καὶ κολύμπαγε.

Εἶδ' ὁ δράκος τὸ χαβούζι μὲ τὴν πάπια, γύρσε πίσ'.

Τὸν ρωτᾷ ἡ δράκισσα, πῆγες; τί εἶδες;

—Εἶδα ἓνα χαβούζι μὲ μιὰ πάπια.

—Ἄ λέγ' ἡ δράκισσα, κεῖν' ἦτανε, θὰ πάγω νὰ δῆ ἡ σκύλα τί θὰ τὴν κάνω.

Ἡ Σαρανταπλεξουδούσα ἔγινε πάλι κοπέλλα καὶ κάθσε στ' ἄλογο κ' ἔφγαν. Κύττα πίσ', λέγ' στὸ βασιλόπουλο νὰ δῆς τί σύννεφο ἔρχεται, μαῦρο, ἄσπρο.

—Μαῦρο.

—Οὔ, ἡ μάνα μ' ἔρχεται. Χτυπᾷ τὸ ραβδί κάμν' ἓνα παρακλήσι καὶ τὸ βασιλόπουλο καντηλιανάφτη, κάμνει κ' ἓνα χαβούζι καὶ κεῖν' γίνε-
ται πάπια καὶ πλέχ' μέσα.

Ἡ δράκισσα σὰν εἶδε τὴν πάπια τὴ γνώρεσε. Σκύλα, ἔβγα ἔξω.

Ἡ πάπια πῆρε πέτρα καὶ τὴν ἔρριξε μὲ τὸ φτερό της κ' ἔβγαλε τῆς μάνας της τὸ μάτι κι' ἡ μάνα τὴν κατάρσε 2), ὅση ἐμορφιά ἔχ', τὴν ἄσχημη νὰ γέν'.

1) Λ. Τ. Δεξαμενὴ.—2) Καταράσθηκε.

Ἐγινεν πάλι ἡ πάπια κοπέλλα καὶ τὸ βασιλόπουλο τὴν πῆρε καὶ τὴν πῆγε στὸ παλάτι τοῦ πατέρα τ'. Ὄταν ὁ βασιλεὺς τὴν εἶδε ἄσχημη τὴν ἔβαλε νὰ καθῆσ' μακρὰ πὸ τὸ παλάτι, σὲ μιὰ καλύβα μέσα.

Ἡ Σαρανταπλεξουδούσα ἤρθε ἕνα περιστέρι κ' ἔγραψε τῇ μάννα της, μάννα μ', νὰ σὲ στείλω τὸ μάτι σ' καὶ στείλέ με τὴν ἔμορφιά μ'. Καὶ κείν' τὴν ξανακατάρσε, ἀπ' αὐτὸ πὺν εἶναι χειρότερο ἄσχημη νὰ γέν'.

Ξανά ἤρθε περιστέρι καὶ τὴν ἔγραψε, μάννα μ', νὰ σὲ στείλω τὸ μάτι σ' καὶ στείλέ με τὴν ἔμορφιά μ' γιατί πῆρα τὸ βασιλόπουλο καὶ στὸ παλάτι δὲ μὲ θέλνε.

Πῆγε τὸ περιστέρι τὸ γράμμα καὶ τὸ μάτι τῆς μάννας. Ἡ μάννα τὴν ἔδωσε τὴν εὐχὴ της, ἀπὸ τόσο ἔμορφη πὺν ἦτανε νὰ εἶνε διπλῆ ἢ ἔμορφιά τς. Τὴν ἔστειλε ἐξὸν ἀπὸ τὴν εὐχὴ κ' ἕνα φουστάνι τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα.

Ὁ βασιλεὺς εἶχε κ' ἄλλους δυὸ γιοῦδες παντρεμένοι, ἔκαμε τραπέζι κ' εἶπε, ἄς καλέσω καὶ τὸν μικρὸ τὸν γιό μ' μὲ τὴν ἄσχημη γυναῖκα.

Ἡ Σαρανταπλεξουδούσα μὲ τὴν εὐχὴ τῆς μάννας της ἔγινε πεντάμορφη, ἄλλαξε, στολίσθηκε, ἔβαλε τὸ φουστάνι τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα καὶ πῆγε μὲ τὸ βασιλόπουλο στὸ παλάτι.

Τὸ παλάτι ἔλαμψε κ' ὅσοι ἦτανε κεῖ ἔχασαν τὰ πάντα, οἱ συννυφάδες ζούλεψαν κ' ὁ βασιλεὺς ἦτανε χῆρος τὴν ἔβαλε στὸ μάτι.

Κάθκανε νὰ φᾶνε, ἡ Σαρανταπλεξουδούσα ἀπ' ὅτι φαγὶ ἔτρωγε ἔρριχνε πὸ κἀνα δυὸ ψυχουλάνια στὸν κόρφο της. Τὴν ἔβλεπαν οἱ ἄλλες πὺν ἔρριχνε, ἔρριχναν κ' αὐτές.

Ἄφου ἔφαγανε, σκώθηκαν νὰ χορέψνε, ἀπὸ τὴν Σαρανταπλεξουδούσα ὅ,τι ἔρριξε στὸν κόρφο της, ἔπεφτε καὶ γίνονταν ὀλόασπρες πάπιες καὶ παπάκια, χόρευαν καὶ κείνα γύρω, ἀπ' τὶς συννυφάδες πὺν χόρευαν ἔπεφταν ἀπὸ κάτ' τὰ ψυχουλάνια.

Ὁ βασιλεὺς ξετρελλάθηκε κ' εἶπε μέσα τ', τώρα θὰ καθαρῶσω το γιό μ' καὶ θὰ τὴν πάρω, σὲ μένα ταιριάξ'. Τὴν ἄλλ' μέρα λέγει στὸ γιό τ', νὰ πᾶς νὰ μὲ φέρς τὸ ἀθάνατο νερό.

Ἡ Σαρανταπλεξουδούσα λέγ' στο βασιλόπουλο ὅ,τι θὰ σὲ πεῖ ὁ πατέρας σου νὰ μὲ τὸ λὲς κ' ὕστερα νὰ τὸ κάμς.

— Μ' εἶπε νὰ πάγω νὰ τὸν φέρω τ' ἀθάνατο νερό.

— Νὰ πάρς αὐτὸ τὸ σταμνὶ καὶ θὰ πᾶς δυὸ ὄρες δρόμο καὶ θὰ βρεῖς δυὸ βουνὰ πὺν ἀνοίγνε καὶ κλείνε, ἀνάμεσα τρέχει τ' ἀθάνατο νερό, νὰ βάλς μὲ μιᾶς τὸ σταμνὶ ὅσο πάρ' καὶ νὰ φύγς, νὰ μὴ γυρίσης νὰ δγῆς νὲ πηγαίνοντας, νὲ ἐρχώντας.

Πῆγε τὸ βασιλόπουλο, πῆρε τ' ἀθάνατο νερό καὶ τὸ πῆγε στὴ γυναῖκά τ'.

— Ἐλα νὰ τὸ πιοῦμε καὶ γὼ βύζω ἄλλο νερό καὶ τὸ πᾶς στὸν πατέ-

ρα σ'. Ἦπιανε κράτσαν καὶ λίγο, βάζει στὸ σταμνὶ νερὸ καὶ τὸ πάγει τὸ βασιλόπουλο στὸν πατέρα τ'.

Ὁ βασιλὲς ἤξερε ποῦ δὲ γύριζε πίσ' ὅποιος πῆγε γιὰ τ' ἀθάνατο νερὸ καὶ ἀπόρσε.

Νὰ πᾶς τὸ λέγ' ὁ βασιλὲς, νὰ μὲ φέρος τὸ χρυσὸ τὸ μῆλο, γιὰ νὰ τὸ πνίξ' τὸ βασιλόπουλο ὁ δράκος.

Πάγει καὶ τὸ λέγ' στὴ Σαρανταπλεξουδούσα, λέγ' ἡ γυναῖκά τ', στὸ δρόμο ποῦ θὰ πᾶς εἶναι ἓνας μεγάλος δράκος, νὰ τὸν καλημερίσῃς καὶ νὰ σκύψῃς νὰ φιλήσῃς τὸ χέρι τ', κεῖνος θὰ σὲ πεῖ τί θὰ κάνῃς.

Πῆγε τὸ βασιλόπουλο ἤυρε τὸ δράκο, τὸν καλημέρσε, φίλσε τὸ χέρι τ' καὶ τὸ ρώτσε τί θέλῃς:

— Μ' ἔστειλε ὁ πατέρας μου νὰ πάρω τὸ χρυσὸ μῆλο.

Ὁ δράκος τ' ὀρμήνεψε, νὰ πᾶς μὰ νὰ μὴ μιλήσῃς, γιὰτὶ σὰ μιλήσῃς θὰ γίνῃς μάγισσος.

Τὸ βασιλόπουλο ἔκαμε ὅπως τὸ εἶπε ὁ δράκος, πῆρε τὸ χρυσὸ τὸ μῆλο καὶ πῆγε στὴ γυναῖκά τ'.

Ἡ Σαρανταπλεξουδούσα λέγ', νὰ τὸ φᾶμε καὶ γὼ σὲ κάμνω ἓνα μῆλο νὰ τὸ πᾶς στὸν πατέρα σ'.

Ἐφαγαν ἀπὸ μισὸ τὸ μῆλο, πῆρε ἓνα ἄλλο μῆλο τὸ βαράκωσε¹⁾, τὸ πῆρε τὸ βασιλόπουλο καὶ τὸ πῆγε στὸν πατέρα τ'.

— Νά, πατέρα, σ' ἔφερα τὸ μῆλο.

— Μπρὲ γύρσες; τραβάει τὸ σπαθὶ τ' καὶ κόβει τὸ κεφάλι τ' καὶ τὸ ἔβαλε πὸ κατ' τὴν καριόλα²⁾ καὶ φώναξε τῇ Σαρανταπλεξουδούσῃ καὶ τὴν εἶπε, ὁ ἄντρας σ' πέθανε, τῶρα θὰ σὲ πάρω γώ, θὰ κάθῃσαι στὸ παλάτι καὶ θὰ σὲ κάνω ἄλλα δυὸ παλάτια καλλιότερα.

— Καλά, νὰ δγιῶ πρώτα τὸν ἄντρα μ'.

Κυττάει κατ' ἄπ' τὴν καριόλα, ρίχνει τ' ἀθάνατο νερὸ καὶ ζουντανεύει τὸ βασιλόπουλο, σφάζνε τὸν βασιλὲ καὶ γίνκανε κεῖν' βασιλέδες κ' ἔζησαν καλά. Ἦμνα καὶ γὼ ἐκεῖ καὶ μ' ἔδωσαν ἓνα τάσ' φλουριά, στὸ δρόμο πόρχόμουνα περνοῦσα ἀπ' τὸ ρέμα, οἱ βατραχοὶ φώναζαν βράκ, βράκ, καὶ γὼ θάρρεψα πὼς ἔλεγαν μπράκ, μπράκ³⁾. φοβήθηκα τίς κλέφτιδοι, τᾶψα κ' ἔφαγα.

9 Ἡ βασιλοπούλα ποῦ πέταξε.

Σηλυβριά.

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦταν ἓνας βασιλὲς καὶ μιὰ βασίλισσα κ' εἶχανε μιὰ κόρη εἴκοσι χρονῶ καὶ θέλανε νὰ τὴ παντρέψουνε μ' ἓνα γέρο

1) Χρύσωσε. — 2) Κρεβάτι. — 3) Λ. Γ. = Ἀψησε.

βασιλέ, ἡ βασιλοπούλα δὲν ἤθελε· μιὰ μέρα λέγει στὸν βασιλέ, πατέρα, νὰ μὲ κάνης ἓνα ντολάπι ξύλινο μὲ φτερὰ καὶ νᾶχει τρεῖς θέσες, ἀπὸ μέσα νὰ κλειδώνη κι' ἀπὸ μέσα νὰ ξεκλειδώνη, κι' ἀπὸ πάνω νὰ ἔχ' μιὰ τρύπα, νὰ μὲ κάνης καὶ τρεῖς φορεσιές, τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα, τὴ γῆς μὲ τὰ λουλούδια καὶ τὴ θάλασσα μὲ τὰ ψάρια.

Ἄπὸ τρεῖς μέρες κ' ὕστερα ἔφερανε τὸ ντολάπι καὶ τίς φορεσιές ἀνοιξ' ἡ βασιλοπούλα τὸ ντολάπι ἔβαλε σὲ κάθε θέση πὸ μιὰ φορεσιά, μπαίνει μέσα καὶ κλειδώνεται, μόνε τὸ κεφάλι τῆς ἔμεινε ἔξω, παρακαλεῖ τὸ Θεό, Θεέ μ', δός' με φτερὰ νὰ πετάξω.

Τὰ οὐράνια ἦταν ἀνοιχτὰ καὶ πέταξε.

Πετάει, πετάει, πετάει, κατεβαίνει σ' ἄλλο βασίλειο κι' ἀπόμκε σ' ἓνα βουνὸ ἀψηλά. Ἄπὸ τρεῖς μέρες ὕστερα τοῦ βασιλέ ὁ γιὸς βγήκε μὲ τίς δοῦλοι τ' στὸ κυνήγι, βλέπνε ἀπ' ἀντίκρου ἓνα παράξενο πρᾶμα καὶ λέγει τὸ βασιλόπουλο, μὴ χτυπήστε, νὰ τὸ πιάσμε ζωντανό, νὰ δγιούμε ἀγρίμι εἶναι, γιὰ φάντασμα, πάγει κοντὰ τὸ βασιλόπουλο καὶ τὴ ρωτάγει, φάντασμα εἶσαι, τί εἶσαι;

—Εἶμαι ἄνθρωπος ὅπως σύ.

—Δὲν ἔρχεσαι νὰ σὲ πάγω στὴ μητέρα μ';

—Ἐρχομαι.

Τὴν πέρνει τὸ βασιλόπουλο τὴν πάγει στὴ μητέρα τ'. Μητέρα λέγει σ' ἔφερα μιὰ δούλα.

—Ἐμένα δὲ μπόρεσαν νὰ μὲ κάνε δούλες μὲ τὸ σῶμα κι' ὄχι σὰν αὐτήνα μὲ τὰ ξύλα. Πάλε ἄς μείνει, μιὰ πού τὴν ἔφερες καὶ τὴν ἔβγαλαν Ξυλαγγελού.

Ἦλθε τὸ Πάσχα, ὁ βασιλές ἡ βασίλισσα καὶ τὸ βασιλόπουλο πᾶνε στὴν ἐκκλησία, λένε καὶ τὴ Ξυλαγγελού νὰ βγῆ καὶ κείνη ν' ἀκούση τὸν καλὸ λόγο ¹⁾).

Σὰν ἔρχανε, ἀνοιγ' ἡ Ξυλαγγελού τὸ ντολάπι, σαπουνίζεται, χτενίζεται, φορεῖ τὸ φουστάνι τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα, πάγει στὴν ἐκκλησία καὶ στέκεται στὸ πλάγι στὴ βασίλισσα. Μόλις εἶπανε τὸν καλὸ τὸ λόγο γυρνάει στὸ παλάτι, βγάξ' τὸ φουστάνι τὸ οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα καὶ μπαίνει στὸ ντολάπι. Ἦλθανε ὁ βασιλές, ἡ βασίλισσα, τὸ βασιλόπουλο ἀπ' τὴν ἐκκλησία κ' ἡ βασίλισσα λέγει, σήμερις ἦλθε στὴν ἐκκλησία καὶ στάθηκε κοντὰ μ' μιὰ βασιλοπούλα καὶ φοροῦσε τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα, τέτοια ἔμορφη δὲν εἶδα, νὰ ξέρω ποῦ κάθεται νὰ τρέξω νὰ τὴν πάρω νὰ τὴ κάμω νύφη μ'.

Λέγ' ὁ βασιλές, αὔριο θάλθει πάλε στὴν ἐκκλησία, νὰ βάλμε στρατιῶτες νὰ φυλάξνε στὴν πόρτα ν' ἀγοῦνε ποῦ θὰ πάγει.

1) Τὸ Χριστὸς ἀνέστη.

Ἡ Ξυλαγγελου τ' ἀκούει. Τὸ πρῶν πάλε ὁ βασιλῆς, ἡ βασίλισσα, τὸ βασιλόπουλο πᾶνε στὴν ἐκκλησία, ἡ Ξυλαγγελου σαπουνίζεται, χτενίζεται, βάζει τὴ φορεσιά τῆ θάλασα μὲ τὰ ψάρια, πέρνει καὶ μιὰ φούχτα φλουριά μὲς' στὴ τσέπη της, πῆγε στὴν ἐκκλησία καὶ στάθηκε κοντὰ στὴ βασίλισσα. Πρὶν ἀπολύσ' ἡ ἐκκλησία φεύγει, τὸ καταπόδι της πέφτνε οἱ στρατιῶτες νὰ δγιούνε ποῦ θὰ πάγει, ἡ Ξυλαγγελου ρίχνει τὰ φλουριά κατὰ πρόσωπο, μαζεῦνε τὰ φλουριά καὶ τὴ χᾶνε.

Τὸ βασιλόπουλο ρωτᾶει τοὺς στρατιῶτες κατὰ ποῦ πάγ' ἡ βασιλοπούλα; —Τί νὰ σὲ ποῦμε βασιλόπουλο ἀφέντη, μᾶς ἔρριξε φλουριά στὸ πρόσωπο, μαζεύοντας τὰ φλουριά τὴν ἔχασαμε.

Λέγει τὸ βασιλόπουλο, αὔριο γὼ θὰ φυλάξω.

Τὸ πρῶν πάλε ὁ βασιλῆς, ἡ βασίλισσα, τὸ βασιλόπουλο πᾶνε μαζὺ στὴν ἐκκλησία, ἡ Ξυλαγγελου σαπουνίζεται, χτενίζεται, βάζει τὴ φορεσιά τῆ γῆς μὲ τὰ λουλούδια, πέρνει καὶ μιὰ φούχτα ἄμμο τὸν βάζει στὴ τσέπη της καὶ πάγει στὴν ἐκκλησία.

Ἡλθ' ἡ ὄρα βγαίν' ἡ Ξυλαγγελου ἀπ' τὴν ἐκκλησία, τὸ βασιλόπουλο φύλαξε ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα καὶ πέφτει τὸ καταπόδι της. Γυρνᾶει ἡ βασιλοπούλα ρίχνει τὸν ἄμμο στὸ πρόσωπο τοῦ βασιλόπουλου, πέρνει τὸ δαχτυλίδι ἀπ' τὸ χέρι τ' καὶ τρέχει στὸ παλάτι.

Τὸ βασιλόπουλο τὸ πᾶνε στὸ παλάτι καὶ φωνάζνε γιατροὶ νὰ γιάνε τὰ μάτια τ'.

Σὰν ἔγινε καλὰ λέγει τὸ βασιλόπουλο τῇ βασίλισσα, γὼ μητέρα θὰ πᾶ νὰ βρῶ τὴ βασιλοπούλα.

Ἡ βασίλισσα μάζεψε ὅσα κορίτσια ἦτανε ἀπὸ δέκα ὀχτὼ ὡς εἴκοσι ἕνα χρονοῦ νὰ κάνε κουλούρια γιὰ νὰ πάρη μαζὺ τ' τὸ βασιλόπουλο. Μάζεψανε τὰ κορίτσια, ἄλλο ζάχαρι σπᾶνει, ἄλλο κανέλλα, ἄλλο βούτυρο ζεματάει κι' ἄλλο πιάν' τὸ ζυμάρι, ἀρχισνε νὰ τὰ πλάθνε, τὸ βασιλόπουλο συργιάνιζε, λέγ' ἡ Ξυλαγγελου, δόστε καὶ μένα ἀπὸ μιὰ βούκα ¹⁾ ζυμάρι νὰ κάνω καὶ γὼ τὸ βασιλόπουλο ἕνα πητταροῦδι ²⁾.

Δὲν τὴν ἔδιναν κ' ἡ Ξυλαγγελου ἔκαμε παράπονα στὸ βασιλόπουλο καὶ λέγει στά κορίτσια τὸ βασιλόπουλο, τόσα ποῦσθε δόστε τηνα ἀπὸ ἕνα κομματόπλο ³⁾ νὰ κάνη κι' αὐτὴ ἕνα πητταροῦδι. Τότες τὴν ἔδωσαν, τὸ ζύμωσε, ἔβαλε μέσα τοῦ βασιλόπουλο τὸ δαχτυλίδι τῷσμιξε καλὰ, τήψησε καὶ τῷκρυψε.

Γιόμωσανε τὰ τσουβάλια μὲ τὰ κουλούρια καὶ τῷρριξανε μέσα στὸ καράβι. Πάγει ἡ Ξυλαγγελου καὶ λέγει στὸ βασιλόπουλο, πάρε καὶ τὸ δικό

1) Λίγο.—2)—Μικρὴ πῆττα.—3) Μικρὸ κομμάτι.

μ' τὸ πητταροῦδι καὶ ρίξ' το σὲ μιὰ ἄκρη ἴσως σὲ χροιασθεῖ· καὶ τὸρριξα-
νε στὴν πλώρη σὲ μιὰ ἄκρη.

Μολᾶρσανε καὶ πᾶνε, ἔτρεξανε σὲ πολιτεῖες καὶ λιμάνια, τὸ βασιλό-
πουλο ὅλο συλλογισμένο ἦτανε, μιὰ μέρα λέγει, παιδιὰ, δγιέτε ἐκεῖ στὴ
πλώρη εἶχαμε ἓνα πητταροῦδι τῆς Ξυλαγγελοῦς, ἂν βρῖσκετε φέριτε το.
Κόφτει τὸ πητταροῦδι γιὰ νὰ φάγη καὶ βρῖσκει τὸ δαχτυλίδι τ' μέσα.

Μόλις τὸδε λέγει στοὺς ναῦτες, μπρός, πίσω στὴ πατρίδα, τὸ καράβι
μπῆκε στὸ λιμάνι, ἄρχισε νὰ κανονάρη καὶ κατάλαβε ἡ Ξυλαγγελοῦ ὅτι τὸ
βασιλόπουλο γύρσε πίσω.

Χαρὲς μεγάλες σ' ὅλο τὸ βασίλειο πὸν ἦλθε τὸ βασιλόπουλο, ὅλοι με-
γάλοι καὶ μικροὶ πῆγανε στὸ καλῶς ὀρίστε.

Ὁ βασιλὲς κ' ἡ βασίλισσα ὀλόχαροι ἀγκάλιασαν τὸ βασιλόπουλο, τὸ
βασιλόπουλο δείχνει τὸ δαχτυλίδι τ' καὶ λέγει πῶς τύβρε μέσα στὸ πηττα-
ροῦδι πὸν ἔκαμε ἡ Ξυλαγγελοῦ.

Νὰ τὴ φωνάξουμε λέγ' ἡ βασίλισσα. Ἡ Ξυλαγγελοῦ πηγαίνει ὅπως
ἦτανε πάντοτε μέσα στὸ σανιδένιο ντολαῖπι, μόνε τὸ κεφάλι δὲν εἶχε φα-
κιολισμένο ὅπως ἄλλοτε, τὸ χτένισε ὅπως τὶς τρεῖς φορὲς ποῦ πῆγε στὴν
ἐκκλησία, καὶ τὸ πρόσωπό της ἔλαμπε ἀπὸ ἐμυρφιά.

Τὴν εἶδανε καὶ σάστισαν.

Τὸ βασιλόπουλο παίρνει τὸ σπαθί τ' καὶ μὲ προσοχὴ κόφτει τὸνα
φτερό, κόφτει τ' ἄλλο φτερό, σχίζει τὸ μισὸ μπροστινὸ σανίδι τοῦ ντο-
λαπιοῦ καὶ φαίνεται ὀλόκληρη ἡ βασιλοπούλα μὲ τὴ φορεσιά τὸν οὐρανὸ
μὲ τ' ἄστρα.

Ἡ βασίλισσα τὴν ἀγκαλιάζει καὶ τὴ φιλεῖ, σὺ εἶσαι ἡ βασιλοπούλα
πὸν μᾶς παίδεψες τόσο καιρὸ; ὁ βασιλὲς τὴ φιλεῖ καὶ λέγει τώρα θὰ γίνει
κ' ἡ χαρά. Ἔκαμαν γάμους καὶ χαρὲς καὶ μεγάλες πασχαλιές, βάσταξ' ἡ
χαρὰ σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες καὶ ζοῦνε κεῖνοι καλὰ καὶ μεῖς
καλλίτερα.

10) Ἡ Σιαχιοπέπελη.

Ἡράκλεια.

*Κόκκινη κλωστή κλωσμένη
στὴν ἀνέμη ντυλιγμένη,
δῶσ' της κλωτσο νὰ γυρίση,
παραμύθι ν' ἀρχηνίση
καὶ τὴν καλὴ μας συντροφιὰ
νὰ τὴν καλησπερίση.*

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ σπέρα σὰς. Μιὰ φορὰ κι' ἓνα καιρὸ
ἦτανε μιὰ γρηὰ κ' εἶχε τρεῖς θυγατέρες, κάθουνταν στὸ πατρὸς κ' ἔγνε-

θαν μαλλί κ' εἶπανε, ὅποιανης κλωστή κοπεῖ θὰ τήνε σφάζουμε. Κόπηκε μιὰ φορὰ τῆς μάννας τους, τὸ σχώρεσαν, τῆ δεύτερη πάλι, τὴν τρίτη εἶπανε οἱ δυὸ μεγάλες νὰ τὴ σφάζουμε· ἡ μικρὴ θυγατέρα ποὺ τὴν ἔλεγαν Σταχτοπέπελη γιατί κάθονταν πλάγι στὸ μαγκάλι δὲν ἤθελε, οἱ μεγάλες δὲν τὴν ἄκσανε καὶ τὴν ἔσφαξαν.

Ἡ Σταχτοπέπελη τὴν ἔθαψε κάτ' ἀπὸ τὴ σκάλα, κάθε μέρα τὴν ἔκλαιγε, τὴ θύμιαζε κ' ἔκαιγε τὸ καντήλι της πάν' ἀπ' τὸ μνημα, σιὸν ὕπνο ἔβλεπε τὴ μάννα της ποὺ τὴν ἔδινε πολλὲς εὐχὲς καὶ στὶς ἄλλες δύο κατάρες. Στὶς σαράντα μέρες, κεῖ ποὺ θύμιαζε εἶδε τρία καρῦδια, τᾶσπασε καὶ τὸ κάθε καρῦδι εἶχε καὶ μιὰ φορεσιά, τὸ ἓνα εἶχε τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα, τ' ἄλλο τὸν κάμπο μὲ τὰ λουλούδια καὶ τ' ἄλλο τὴ θάλασσα μὲ τὰ ψάρια κ' ἓνα ζευγάρι χρυσᾶ παπούτσια.

Τὴν Κυριακὴ πήγανε οἱ ἀδελφές της στὴν ἐκκλησία, ἡ Σταχτοπέπελη ἔσπασε τὸ ἓνα καρῦδι κ' ἔβαλε τὴ φορεσιά τὸν κάμπο μὲ τὰ λουλούδια, τὰ χρυσᾶ παπούτσια καὶ πῆγε στὴν ἐκκλησία. Σὰν μπῆκε μέσα ἔλαμψε ὁ κόσμος, ἔκαμε τὸ σταυρὸ της, μοίρασε στὶς φτωχοὶ ἀπὸνα φλουρί, μόνε στὶς ἀδελφές της ἔδοσε ἀπὸ μισό. Ὁ βασιλὲς σὰν τὴν εἶδε τρελάθηκε ἀπὸ τὴν ὁμορφιά της. Ἡ Σταχτοπέπελη γλήγορα, γλήγορα φεύγει, πάγει στὸ σπίτι βγάζ' τὴ φορεσιά τὸν κάμπο μὲ τὰ λουλούδια καὶ κάθεται πάλι κοντὰ στὸ μαγκάλι κ' ἄρχισε νὰ σκαλίξ τὴ στάχτη. Σὰν ἤρτανε οἱ ἀδελφές της ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τὴν εἶπανε, στὴν ἐκκλησία ἦρτε μιὰ ὁμορφη βασιλοπούλα, φοροῦσε χρυσᾶ ροῦχα τὸν κάμπο μὲ τὰ λουλούδια καὶ μοίρασε στὶς φτωχοὶ ἀπὸνα φλουρί καὶ μᾶς μᾶς ἔδοκε ἀπὸ μισό, καὶ μεῖς φτωχὰ κορίτσια δὲν εἴμαστε; ἂν εἴρχουσαν θᾶδινε καὶ σένα.

Ἡ Σταχτοπέπελη ἔλεγε, δὲ θέλω γώ φλουριά, κλαίγω τὴ μαννούλα μ' ποὺ τὴ σφάζατε ἄδικα.

Ἄμα ἦρτε ἡ Κυριακὴ τὴ λένε οἱ ἀδελφές της, ἄντε Σταχτοπέπελη νὰ πᾶμε στὴν ἐκκλησία.

—Γὼ δὲν παγαίνω, πάντε σεῖς.

Ἐφυγαν, ἡ Σταχτοπέπελη ἔσπασε τ' ἄλλο καρῦδι κ' ἔβαλε τὴ φορεσιά τὴ θάλασσα μὲ τὰ ψάρια, τὰ χρυσᾶ παπούτσια καὶ πῆγε στὴν ἐκκλησία. Ἐλάμψ' πάλι ὁ κόσμος, μοίρασε φλουριά, θέλσε ὁ βασιλὲς νὰ τὴν πιάσ', δὲ μπόρεσε, κεῖν' ἔφυγε γλήγορα, ἄλλαξε τὰ ροῦχα καὶ κάθισε κοντὰ στὸ μαγκάλι.

Σὰν ἦλθαν κ' οἱ ἀδελφές της τὴν εἶπαν, ἦρτε πάλι ἡ βασιλοπούλα καὶ φοροῦσε τὴ θάλασσα μὲ τὰ ψάρια, θέλσε ὁ βασιλὲς νὰ τὴν πιάσ' κεῖ ποὺ μοίραζε τὰ φλουριά, μὰ κεῖν' ἔξφυγε, ἐμᾶς δὲ πρόκαμε νὰ μᾶς δόκη.

Σὰν ἦρθ' ἡ ἄλλη Κυριακὴ οἱ ἀδελφές εἶπαν πάλι στὴ Σταχτοπέπελη νὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία νὰ δῆ καὶ τὴ βασιλοπούλα ποὺ μοιράζ' τὰ φλουριά.

—Γὼ δὲν ἔρχομαι, τὴ νὰ τὴν κάμω τὴ βασιλοπούλα, κριτάζω τὴ λύπη μ' ποὺ ἄδικα σφάζατε τὴ μητέρα μας.

Μόλις ἔφταναν ἡ Σταχτοπέπελη ἔβαλε τὴ φροσσιὰ τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα καὶ πῆγε στὴν ἐκκλησία. ὅπως ὁ κόσμος θαύμαζε τὴν μορφιά της, μοίρασε πάλι φλουριά ἀπ' τὴ βασιύνη ἔπεσε τὸ χρυσὸ παπούτσι μέσα στὴ γούρνα τὸ νερό, πῆγαν τοῦ βασιλέ τ' ἄλογα νὰ πιούνε νερό, ταράζονταν καὶ δὲν ἔπιναν, σκυφτ' ὁ βασιλῆς κ' εἶδε ἕνα χρυσὸ παπούτσι, τὸ πῆρε κ' ἔδωσε διαταγὴ νὰ πάνε ὅλα τὰ κορίτσια τῆς πολιτείας καὶ σ' ὅποιο ἔρηθ θὰ τὸ πάρει γυναῖκά τ¹⁾.

Πῆγαν ὅλα τὰ κορίτσια, πῆγαν κ' οἱ ἀδελφές τῆς Σταχτοπέπελης, σὲ κανένα πόδι δὲ τσίριάζε, ὁ βασιλῆς στεναχωρήθηκε ποὺ δὲν ἦρε ποιανῆς ἦτανε, πῆγε στὴς Σταχτοπέπελης τὸ σπίτι καὶ λέγ' στὴς ἀδελφές της, εἶχατε κόμμα μὰ ἀδελφῆ τί ἔγινε;

—Πέθανε, καιρὸς πολὺς πέρασε πὸ τότε.

Τὴ Σταχτοπέπελη γὰ νὰ μὴ τὴ δγῆ ὁ βασιλῆς τὴν ἔκριψαν πὸ κάτ' τὸ κοφίνι, ὁ βασιλῆς κάθσε πᾶν' στὸ κοφίνι κ' ἡ Σταχτοπέπελη τὸν τσίμπησε. Σκυῶθηκε ὁ βασιλῆς καὶ λέγ' τί εἶναι καὶ μὲ τσίμπησε;

—Δὲν εἶνε τιποτα βασιλέ μεις, μὰ κάτω²⁾ ἔχμε πὸ κάτ'.

Κάθσε ὁ βασιλῆς, πάλι τὸν τσίμπάγει, δὶν' μὰ τὸ κοφίνι καὶ βλέπ' τὴ Σταχτοπέπελη, βγάξ' ἀπὸ τὴ τσέπη τ' τὸ χρυσὸ παπούτσι τὴν ἦρτε ἴσια ἴσια. Τότε διάταξε κ' ἔκαμαν μεγάλες ἐτοιμασίες καὶ παντρεύτηκε τὴ Σταχτοπέπελη, ἡ μάννα τ' δὲν τὴν ἤθελε κ' ὅλο γρίνιαζε, τὸν ἔλεγε ποῦ τὴν ἦρε καὶ μὲ τὴν ἔφερες.

Ὁ βασιλῆς θὰ πάγαινε στὸν πόλεμο καὶ τὴν ἄφσε στὴ μάννα τ', αὐτὴ πολὺ τὴν μάχουνταν κ' ἤθελε νὰ τὴν κᾶν' κακό. Ἦρτε ὁ καιρὸς νὰ κᾶν' παιδί, ἔκανε ἕνα ἀγόρι μ' ἕνα ἄστρο στὸ κούτελο.

Ἡ μάννα τοῦ βασιλέ σὰν εἶδε τὸ παιδί μὲ τὸ ἄστρο ποῦ ἔκαμε ἡ Σταχτοπέπελη, σκύλισε ἀπ' τὸ κακό της, σκέφτηκε μὲ τὴ μαμμὴ νὰ πετάξνε τὸ παιδί καὶ νὰ βάλνε ἕνα σκυλί' στὸ τόπο τ' καὶ νὰ πούνε στὸ βασιλέ, ἡ γυναῖκά σ' ἔκαμε ἕνα σκυλί, τί θᾶκαμε ἡ σκύλα; Ὅπως εἶπαν ἔτσι κ' ἔκαμαν, τῶρριξεν στὴν ἄκρη τὸ ποτάμι, κεῖ κοντὰ ἦτανε ἕνας τσομπάνης, τὸ πῆρε καὶ τὸ μεγάλωσε.

1) Ὁ ἀδελφός μου, ὁ μητροπολίτης Ἐλευθερουπόλεως, Σωφρόνιος Σταμούλης, σημειοῖ ὅτι ἡμῶς περὶ θπωλείας ὑποδήματος καὶ δι' ἀνευρέσεως αὐτοῦ καὶ ἀνυψώσεως αὐτῆς εἰς σύζυγον βασιλοπούλας, ἀναφέρουσι: Στράβων ΙΖ' 808 καὶ Αἰλιανός. Ποικίλη Ἱστορία. ΙΣΤ' 32, πρβλ. Π. Κορολίδου, Παγκόσμιος Ἱστορία περὶ τῆς Θράσης Ροδωπίδος.

2) Γάτα.

Ὁ βασιλὲς γύρσε ἀπ' τὸν πόλεμο, τὸν λέγ' ἡ μάννα τ', ἡ γυναῖκά σ' ἔκανε ἓνα σκυλί' γιὰ πρῶτ' φορὰ τὸ σχώρσε.

Ἔστερα πάλι ἀπὸ καιρὸ ὁ βασιλὲς ἔφυγε γιὰ τὸν πόλεμο κ' ἡ Σταχτοπέπελη κ' ἓνα κορίτσι μ' ἓνα σταυρὸ στὸ χέρι. Ἡ βασιλίτσα ἡ μάννα τοῦ βασιλέ με τὴ μαμμὴ πέρνε τὸ κορίτσι τὸ ἀφίνε κοντὰ στὸ ποτάμι καὶ στὸν τόπο τ' βάζνε ἓνα σκυλάκι. Πέρνει κι' αὐτὸ ὁ τσομπάνης.

Ἦρτ' ὁ βασιλὲς ἀπ' τὸν πόλεμο καὶ τὸν εἶπ' ἡ μάννα τ', ἡ γυναῖκά σ' ἔκανε πάλι σκυλάκι. Ὁ βασιλὲς στεναχωρήθηκε καὶ ἀπόρσε πῶς γένεκε αὐτὸ καὶ γιὰ δευτέρη φορὰ τὸ σχώρσε.

Ἦταν ἀνάγκη νὰ φύγ' πάλι ὁ βασιλὲς κ' ἔφυγε. Ἡ γυναῖκά τ' κάμνει ἓνα ἀγόρι με τὸν ἥλιο στὸ κούτελο, πάλι συμφωνοῖ με τὴ μαμμὴ ἡ μάννα τοῦ βασιλέ, πέρνε τὸ ἀγόρι τὸ πετοῦνε στὴν ἄκρη τὸ ποτάμι καὶ στὸν τόπο τ', ἔβαλαν ἓνα σκυλάκι. Πέρνει κι' αὐτὸ ὁ τσομπάνης καὶ τὰ μεγάλωνε καὶ τὰ τρία.

Σὰν ἦρτ' ὁ βασιλὲς, ἡ μάννα τ' τὸν λέγ' ἡ γυναῖκά σ' πάλι ἔκαμε σκυλί, γυναῖκα εἶν' αὐτὴ γιὰ σκυλα. Λέγε, λέγε ἡ μάννα τ', ὁ βασιλὲς σχάθηκε τὴ Σταχτοπέπελη καὶ τὴν ἔδιωξε ἀπ' τὸ παλάτ καὶ τὴν ἔβαλε μέσα στὸ κουμάσ καὶ κάθονταν μαζὺ με τὶς ὄρνιθες.

Ἡ μάννα τ' καὶ μ' αὐτὸ δὲν εὐχαριστήθηκε, τὸν ἔβαλε νὰ βγαίλ' βασιλικὴ διαταγὴ, νὰ καθίσ' ἡ γυναῖκά τ' ἔξω στὸ δρόμο καὶ νὰ τὴ φτύν' ὅλος ὁ κόσμος κι' ὅποιος περνοῦσε καὶ δὲ τὴ φτοῦσε θὰ τὸν ἔβαζε φυλακί. Πέρασε κι' ὁ τσομπάνος με τὰ τρία παιδιά, τὰ παιδιά δὲ θέλνε νὰ τήνε φτύσνε.

Ὁ βασιλὲς ἀπὸ μακρὰ τὰ εἶδε καὶ θάμπωσαν τὰ μάτια τ', φώναξε τὸν τσομπάνη καὶ τὸν εἶπε, τὰ παιδιά αὐτὰ ποῦ τὰ ἤρρες. Κι' ὁ τσομπάνης εἶπε δικὰ μ' εἶναι.

— Ποῦ τὰ μεγάλωσες ;

— Στὸ σπίτι μ'.

Ὁ βασιλὲς γυρίζ' καὶ λέγει στὸ κορίτσο, γιατί σὺ δὲν ἔφτυσες αὐτὴ τὴ γυναῖκα ;

Τὸ κορίτσο εἶπε, πῶς νὰ τὴ φτύσω ; εἶναι ἀμαρτία, τί κακὸ μεγάλο ἔκανε ; ἂν ἔκανε κανένα φταίξιμο πρέπ' νὰ βάζης ὅλο τὸν κόσμον νὰ τήνε φτοῦνε ; Ὁ βασιλὲς φχαριστήθηκε π'ὸ τὰ λόγια τοῦ κοριτσιοῦ καὶ τὸ λέγ', αὔριο νάρθτε με τὸν τσομπάνη καὶ τὰ τρία νὰ φᾶμε μαζὺ στὸ παλάτι. Τὸ κορίτσι λέγ' θὰ ἔλθουμε ἅμα αὐτὴ τὴ γυναῖκα ποῦ τὴν ἔχσ στὸ δρόμο καὶ τὴν φτύν' ὁ κόσμος νὰ πῆς νὰ τήνε λοῦσνε νὰ τήνε βάλνε καλὰ ροῦχα καὶ νὰ καθίσ' κι' αὐτὴ μαζὺ μας.

— Καλὸ, εἶπ' ὁ βασιλὲς.

Τὴν ἄλλη μέρα τὰ παιδιά με τὸν τσομπάνη πῆγαν στὸ παλάτι νὰ φᾶνε, ἡ μάννα τοῦ βασιλέ σὰν τὰ εἶδε τὰ γνώρσε καὶ σκέφτηκε νὰ τὰ

φαρμακώσ'. Τὸ κορίτσι ἦτανε καρδιογνώστης, πῆρε μαζύ τ' ἓνα γατάκι κι' ὀρμήνεψε τ' ἀδέλφια τ' νὰ μὴ βάλνε στὸ στόμα τους ἀπὸ τὰ φαγιά πού θὰ τὰ ἔδιναν.

Ἐκατσαν στὸ τραπέζι γιὰ νὰ φᾶνε κι' ὁ βασιλὲς θέλεσε νὰ φάγ' ἀπ' τὸ πιάτο τοῦ κοριτσιοῦ ὄχι βασιλέ μ', θὰ φορμωκωθεῖς λέγει τὸ κορίτσι, νὰ δόσω πρῶτα στὸ γατάκι μ' κ' ὕστερα. Μόλις ἔφαγε τὸ γατάκι ἔμεινε στὸν τόπο, τότε γυρίζ' καὶ λέγ' στὸ βασιλέα, μᾶς φώναξες δῶ νὰ μᾶς φαρμακώσης; στὸ δικό μας τὸ φαγὶ ἔβαλαν φαρμάκι κ' ἄρχισε νὰ λέγ' ὅλα. Ἡ μητέρα σ' ἡ βασίλισσα εἶναι γιὰγιά μας, γιὰ νὰ μᾶς ξεκάν' θέλεσε νὰ μᾶς φαρμακώσ' καὶ τὴ μάννα μας πού τὴ μισοῦσε, ἀφοῦ μᾶς ἔπερνε μόλις γεννιούμασταν καὶ μᾶς ἔρριχνε στὴν ἀκροποταμιὰ σ' ἔλεγε πῶς ἔκαμνε σκυλί, αὐτὴ εἶναι ἡ μητέρα μας πού τὴν εἶχες στὸ δρόμο.

Τότε ὁ βασιλὲς ἀγκάλιασε τὴ γυναῖκά τ' καὶ τὰ παιδιά τ', τὸν τσομπάνη πῆρε κοντά τ' καὶ τὴ μάννα τ' ἔδωσε διαταγὴ καὶ τὴν ἔβαλαν σὲ δύο ἄλογα καὶ τὴν ἔκαναν χίλια κομμάτια, κ' ἔζησαν στὸ ἔξῃς καλὰ κι' εὐτυχησμέν καὶ μεῖς καλλίτερα.

11) Τὸ ἀντρειωμένο βασιλόπουλο.

Φανάρι.

Μιά φορὰ κι' ἓνα καιρὸ ἦτανε μιὰ βασίλισσα καὶ μιὰ βεζύρισα κ' οἱ δυὸ δὲν κάνανε παιδιά καὶ παρακαλοῦσανε μέρα νύχτα τὸ Θεὸ νὰ τίς δόσ' ἀπόνα παιδιάκ. Ὁ Θεὸς τίς λυπήθηκε κ' ἔμεινανε κ' οἱ δυὸ μαζύ ἔγκυες ἔμεινε ἔγκυα κ' ἡ φεράδα τοῦ βασιλέ.

Ἦλθ' ὁ καιρὸς γένσε ἡ βασίλισσα, γένσε ἡ βεζύρισα, γένσε κ' ἡ φεράδα. Τὸ ἄλογο ἦτανε ἀντρειωμένο καὶ δὲ μπορούσε κανεὶς νὰ τὸ ζυγώσ' ἀνοιξαν μιὰ τρύπα στὸ παχνὶ κι' ἀπὸ κεῖ τῶριχναν τὸ φαγὶ. Πέρασε καιρὸς ἔγιναν τὰ παιδιά δεκ' ὀχτὼ χρονῶ κι' ἦτανε καρδιακοὶ φίλοι.

Μιά μέρα λέγ' τὸ βεζυρόπουλο στὸ βασιλόπουλο νᾶχτε τέτοιο ὠραῖο παλάτ καὶ νὰ μὴ τὸ σεργιανίσης.

— Τί νὰ κάνω λέγ' τὸ βασιλόπουλο;

— Νὰ γυρέψης τὰ κλειδιὰ ἀπ' τὸν πατέρα σ' καὶ νὰ γυρίσης ὅλες τὶς κάμαρες.

Ἀπ' τὴ στεναχώρια τ' τὸ βασιλόπουλο ἀρρώστησε, τὸ ἦλθε ζέστ¹⁾. Τὸ ρωτᾷ ἡ βασίλισσα καὶ λέγει τὸ βασιλόπουλο, ἔγινα δέκα ὀκτὼ χρονῶ παιδι κι' ἀπ' τὴν κάμαρα πού κάθουμαι δὲ ξέρω ἄλληνα.

— Γι' αὐτὸ σκάς²⁾; τὸ δίνει τὰ τριάντα ἐννιὰ κλειδιὰ καὶ τὸ λέγει ν' ἀνοίξη τίς τριάντα ἐννιὰ κάμαρες, ὕστερα πῆγε στὸ βεζυρόπουλο καὶ

1) Πυρετός. — 2) Στεναχωριέσαι.

τὸ εἶπε, μ' ἔδωσαν τὰ κλειδιά καὶ γύρσα τίς τριάντα ἐννια, μόνε μιάνα δὲ γύρσα, τὸ κλειδί ἔχ' φυλαγμένο ὁ πατέρας μου καὶ δὲ τὸ δίν'.

— Ἄ, τὸ κυριώτερο, νὰ γυρέψης καὶ τὴν ἄλληνα νὰ δγῆς.

Πάλε τὸ βασιλόπουλο ἀρρώστησε ἀπ' τὴν στεναχώρια τ'. Τὸ ρωταίει ἡ βασίλισσα τί ἔχεις παιδάκ μ' ;

— Θέλω καὶ τ' ἄλλο τὸ κλειδί, σὰ δὲ μὲ τὸ δόστε θὰ πεθάνω, τόσο πολὺ στεναχωριέμαι.

Ὁ βασιλῆς δὲν ἤθελε νὰ τὸ δός', τὸ βασιλόπουλο ἤθελε, καὶ τῷδουσε τὸ κλειδί. Τὸ βασιλόπουλο ἀνοίγ' τὴν κάμαρα καὶ τί νὰ δγῆ, μέσα σὲ μιὰ γυάλα ἦτανε μιὰ εἰκόνα τῆς Πεντάμορφης. Τὸ παιδί τὴν πῆρε κ' ἔδωσε τὸ κλειδί στὸν πατέρα τ'.

Ὁ βασιλῆς μόλις εἶδε πὺν λείπ' ἡ εἰκόνα ἀπ' τὴ γυάλα λέγ', τῶχασα τὸ παιδί μ'.

Τὸ βασιλόπουλο σὰ πῆρε τὴν εἰκόνα εἶπε μὲ τὸ νοῦ τ', γὼ πρέπει νὰ πάγω νὰ τὴ βρῶ.

Ἡλθ' ὁ καιρὸς νὰ πάγῃ ὁ βασιλῆς στὸν πόλεμο, λέγ' τὸ βασιλόπουλο καὶ γὼ πατέρα θὰ πάγω στὸν πόλεμο. Ὁ πατέρας του τὸ εἶπε εἶσαι μικρὸς ἀκόμα.

— Γὼ θὰ πάγω, μόνε νὰ παραγγείλς μιὰ σφαῖρα σιδερένια σαράντα καντάρια ¹⁾. Ὅταν τὴν ἔφεραν τὴν ἔπιασε στὸ χέρι τ', οὐ! λαφριά, νὰ παραγγείλς μιὰ ἑκατὸ καντάρια.

Τὴν πῆρε τὸ βασιλόπουλο τὴν δίν' μιὰ καὶ τὴν ρίχν παρα πέρα. Τῶρα λέγ' εἶναι ὅλα ἐν τάξει θὰ πάγω νὰ πάρω καὶ τ' ἀντρειωμένο τ' ἄλογο. Σὰν τ' ἄκσε ὁ βασιλῆς τὸ εἶπε, θὰ πάρς αὐτὸ τὸ ἄλογο πὺν σκοτῶν' ὅλο τὸν κόσμου ;

— Καλά, γὼ θὰ τὸ πάρω.

Πάγει στὸ ἀχοῦρ πέρνει τ' ἄλογο, μόλις τὸ καβαλλάει, ἀρνὶ ἔγινε καὶ κάμνει ἓνα γύρο στὴν πολιτεία, ἅμα τὸ εἶδε πὺν πῆγαινε καλὰ τῶρα, λέγ', ἀντίο σας φεύγω. Γυρίζει καὶ λέγ' τὸ βασιλόπουλο στὸ βεζυρόπουλο ἂν θέλς ἔλα, ἂν θέλς μὴν ἔρχεσαι. Τὸ βεζυρόπουλο τὸ κακοφάνκε πὺν τὸ εἶπε ἂν θέλς ἔλα, ἂν θέλς μὴν ἔρχεσαι καὶ δὲ πῆγε κ' ἔφυγε μονάχο τὸ βασιλόπουλο.

Πῆρε δρόμο τὸ βασιλόπουλο καὶ περπατοῦσε μέρα νύχτα κ' ἔφθασε σ' ἓνα δάσος, μέσα κεῖ βλέπ' ἓνα δράκο, καὶ φύλαγε ἓνα καζάν πούχε σαράντα χερούλια, σαράντα δράκοι τ' ἀνέβαζαν καὶ σαράντα τὸ κατέβαζαν· λέγ' τὸ βασιλόπουλο στὸ δράκο μόλις τὸν εἶδε, κατέβασ' τὸ καζάνι.

1) Δ. Τ. μινὰς βάρους. 14 ὀκάδες.

— "Αν μπορείς, κατέβασ' το σύ.

Πιάν' με τὸ μικρὸ δακτυλάκ καὶ τὸ σκῶνει, ὁ δράκος τᾶχασε, καὶ τρέχει νὰ βρῆ τ' ἀδέλφια τ' νὰ πῆ πῶς ἦλθε ὁ ἀντρειωμένος.

"Ἦλθανε οἱ δράκοι, τὸν προσκύνσανε, τὸν ἔλεγαν ἀφέντη, καὶ τὸν εἶπανε νὰ τὸν κάνε γαμπρό τους καὶ νὰ τὸν δόσνε τὴν ἀδελφή τους.

Νόμσε πὼς θὰ ἦτανε ἡ πεντάμορφη ποὺ ζήτηγε καὶ πῆγε. Βλέπ' τὴν κοπέλλα βλέπ' καὶ τὴ φωτογραφία, δὲν ἔμοιαζε καὶ λέγ' στίς δράκοι, θὰ βάλμε ἓνα στοίχημα, ἂν νικήστε θὰ πάρω τὴν ἀδελφή σας κι' ἂν νικήσω γὼ θὰ μ' ἀφίστε νὰ φύγω καὶ θ' ἄλλθω νὰ παντρεύω τὴν ἀδελφή σας μ' ἓνα φίλο μ'.

Πέρνει τὴ σφαῖρα καὶ τὴν πετάει κ' ἕστερα τὶς λέγ' νὰ πᾶτε ὅλοι μαζὺ νὰ τὴν φέρετε. Πήγανε κ' οἱ σαράντα μαζὺ, πολεμοῦσανε, πολεμοῦσανε ποὺ νὰ τὴ σκῶσνε. Σκώθηκαν τὸν προσκύνσανε καὶ τὸν ἄφσανε κ' ἔφυγε.

Ξεκίνησε τὸ βασιλόπουλο πῆγε στὸν πόλεμο, πολέμισε καὶ γύρσε πίσ' στὴν πατρίδα τ. Ὁ πατέρας του ὁ βασιλὲς δὲν ἤξερε τί νὰ κάν' ἀπ' τὴν χαρά τ' καὶ τὸ θάμαζε ποὺ ἦτανε ἀντρειωμένο. Σὰν κάθσε κάμποσο καιρὸ, πάλε ὁ νοῦς του στὴν Πεντάμορφη νὰ πάγη νὰ τῆνε βρῆ.

Φωνάζει μιὰ μέρα τὸ βεζυρόπουλο καὶ τὸ λέγει νὰ πᾶμε μαζὺ νὰ βροῦμε τὴν Πεντάμορφη, ετοιμάζει τὸ βασιλόπουλο ἓνα καρᾶβι μ' ὅλα τὰ χρειαζούμενα καὶ ξεκίνησανε.

Γύριζαν δυὸ, τρία χρόνια, μέσ' τὴ θάλασσα καὶ ρωτοῦσανε δῶ καὶ κεῖ. Κεῖ ποὺ γυροῦσανε βλέπνε μέσ' στὴ μέσ' στὴ θάλασσα ἓνα γυάλινο πύργο μ' ἑφτά πατώματα καὶ στὸ ἀπάνω πᾶτωμα κάθουντανε ἡ Πεντάμορφη, μόλις τὴν εἶδε τὸ βασιλόπουλο βγάζ' τὴν εἰκόνα, ἦτανε ἡ ἴδια, τὴν βρῆκανε πιά.

Ἡ Πεντάμορφη εἶδε τὸ βασιλόπουλο καὶ τὸ ἀγάπσε, γράφ' ἓνα γράμμα καὶ τὸ ρίχνει καὶ τὸ λέγ' κάτ' ἀπ' τὴ θάλασσα νὰ κάνης μιὰ καμάρα ¹⁾ γιὰ νὰ μπορῆς νὰ μπαίνς καὶ νὰ βγαίνς ἐλεύθερα.

Τὸ βασιλόπουλο ἔβαλε κ' ἔκαμαν τὴν καμάρα κάτ' ἀπ' τὴ θάλασσα καὶ σὲ λίγες μέρες ἦτανε ἔτοιμη. Ἄμα τελείωσε ἀνέβκε ἀπάνω κ' ἡ Πεντάμορφη τὸν εἶπε : ὁ ἄντρας μου εἶναι χρυσεϊκός, θὰ πᾶς στὴν πολιτεία καὶ θὰ τὸν βρῆς στὸ τάδε μέρος, θὰ σὲ δώσω αὐτὸ τὸ σκουλαρήκι νὰ τὸ κολλήσ' καὶ μόλις τὸ κολλήσ' νὰ μὲ τὸ φέρς καὶ κείνος ἀργότερα θὰ ἔλθει θὰ δγιεῖ ποὺ τὸ φορῶ κ' ἔτσ θὰ τὸν ξεγελάσουμε.

Πῆρε τὸ βασιλόπουλο τὸ σκουλαρήκι βρῖσκει τὸ χρυσεϊκὸ καὶ τὸν λέγ, νὰ μὲ τὸ κολλήσης σὲ παρακαλῶ γιατί θέλω νὰ πάγω τὴν ἀδελφή μ' στὸ χορὸ. Τὸ πῆρε τὸ κόλσε, τὸ γνώρσε ποὺ εἶναι τῆς γυναικῆς τ.

Πάγ στὸν πύργο βλέπ τὴ γυναικῆ τ' ποὺ φοροῦσε τὸ σκουλαρήκι :

1) Στοά.

—Γυναῖκα, ἓνα παράξενο πρᾶμα σήμερα, ἦρθ' ἓνας καὶ μ' ἔφερε τὸ σκουλαρήκ σ' νὰ τὸ κολλήσω.

—Μόνε γὼ ἔχω τέτοιο σκουλαρήκ;

Τὴν ἄλλη μέρα σπᾶν τὸ γιορτιάν¹⁾ της καὶ τὸ δίνει στὸ βασιλόπουλο, τὸ βασιλόπουλο τὸ πέρνει καὶ πάγ στὸ χρυσικὸ καὶ τὸν λέγει, νὰ μὲ τὸ κολλήσης γλήγορα γιατί ἡ ἀδελφή μ' θὰ πάγει σὲ γάμο καὶ τὸ θέλω.

Τὸ κολλάει, πάλε τρέχ' στὸν πύργο τ', βλέπ' τὴ γυναῖκά τ' πού τὸ φόραγε.

Τὴν τρίτ φορὰ ἡ γυναῖκά τ' σπᾶν' τὸ δαχτυλίδι τς τὸ πάγει πάλε τὸ βασιλόπουλο στὸ χρυσικὸ, τὸ κόλλεσε. Πάλε τρέχ' στὴ γυναῖκά τ', τὸ δαχτυλίδ στὸ χέρ' της.

Τὸ βασιλόπουλο λέγ μιὰ μέρα τὸν χρυσικὸ θὰ παντρευθῶ καὶ θέλω νὰ σὲ κάνω κουμπάρο.

—Μπά, σὺ βασιλόπουλο καὶ θέλς ἐμένα νὰ μὲ κάνς κουμπάρο;

—Δέχεσαι;

Τί νὰ κάν'; λέγ τὸ δέχομαι. Ἐτοίμασε τὰ στέφανα κι' ὅτι ἐτοιμασίες κάμν' ἓνας κουμπάρος, ὁ γαμπρὸς ἐτοίμασε τὰ νυφικὰ καὶ πήρανε τὴ νύφη νὰ τὴν στεφανώσνε.

Ὁ κουμπάρος μόλις τὴν εἶδε ἄφσε τὰ στέφανα καὶ τρέχει σπίτι τ', αὐτὴ πάγει μπροστὰ ἀπ' αὐτὸν στὴν καμάρα καὶ κάθεται στὴ θέσ' της.

Πάγει κι' ὁ ἄντρας τς καὶ τὴνε λέγει, γυναῖκα, δὲ ξέρω ὄνειρο βλέπω, τί βλέπω, μὲ φάνκε πού ἦσα σὺ πού στεφανώνα.

Ἄντρα μ', δὲ μὲ βλέπεις πού 'μαι δῶ;

Ὁ ἄντρας τς, σάστισε, πάγει στὴν ἐκκλησία, ἡ νύφη πῆγε πιὸ μπροστὰ πὸ κεῖνον, πῆγε ὕστερα κι' ὁ ἄντρας τς.

Γιὰ δευτέρη φορὰ πάλε ὁ κουμπάρος πῆγε στὸν πύργο, αὐτὴ πιὸ μπροστὰ πῆγε καὶ κάθουνταν.

Λέγ' ὁ κουμπάρος τὸν γαμπρὸ, γὼ γιὰ νὰ στεφανώσω θέλω νὰ εἶμαι κοντὰ στὸν πύργο καὶ νὰ βλέπω ἀπ' ἀντίκρου τὴ γυναῖκά μ' στὸ παράθυρο.

Κάμνε μιὰ κερένια κοπέλλα ἴδια ἡ Πεντάμορφη, τὴ ντύνε μὲ τὰ ρουχὰ τς καὶ τὴν βάζνε στὸ παράθυρο, ἡ νύφη ντύθηκε κ' ἦταν στὴν ἐκκλησία. Ὁ κουμπάρος στεφανώνε καὶ τὰ μάτια τ' στὸ παράθυρο, ἃ ἡ γυναῖκά μ', κεῖ εἶναι.

—Τὸν λέγανε τί κάμνς κουμπάρε;

—Τὴν γυναῖκά μ', κυττάζω νὰ μὴ φύγ' ἀπὸ κεῖ.

Τελείωσαν τὰ στεφανώματα τὴν ἄρπαξανε στὸ καρᾶβ καὶ φεύγουνε, πάγει κι' ὁ χρυσικὸς στὸ πύργο τ' καὶ δὲ βλέπει τὴ γυναῖκά τ'.

Στὸ δρόμο πού ταξιδεύαν, τὸ βεζυροῦπουλο καθοῦντανε τὸ βράδυ ἔξω καὶ βλέπει στὸ κατάρτ τρία πουλάκια, μιλούσανε κ' ἔλεγαν, τί ξμορφη πού

1) Λ. Τ. Περιδέραιο.

εἶναι ἡ νύφη, λέγ' καὶ τ' ἄλλο, ὄμορφη εἶναι μὰ τ' ἄλογο πού θ' ἀνεβεῖ μόλις φθάσ' στὸ παλάτι θὰ τήνε ρίξ' καὶ θὰ τὴ σκοτώσ', λέγ' καὶ τ' ἄλλο καὶ σὰ βρεθεῖ ἄνθρωπος καὶ τὸ πει ;

—Θὰ μαρμαρώσ', λέγ' τὸ πρῶτο τὸ πουλί.

Τὴ δευτέρῃ βραδειᾷ πάλε τὸ βεζυρόπουλο κάθονταν ἔξω κι' ἀκούει τὰ τρία τὰ πουλάκια πού κάθονταν στὸ κατάρτ κι' ἔλεγαν, τί ὄμορφη πού εἶναι ἡ νύφη.

—Ὅμορφη εἶναι, μὰ μόλις φθάσ' στὸ παλάτι θὰ βγεῖ ὁ σκύλος τοῦ βασιλῆ θὰ τὴν δαγκάσῃ καὶ θὰ πεθάνῃ. Λέγ' καὶ τ' ἄλλο, ἂν βρεθεῖ ἄνθρωπος καὶ τὸ πει ;

—Θὰ μαρμαρώσ', λέγ' τὸ πρῶτο τὸ πουλί.

Τ' ἀκούει τὸ βεζυρόπουλο, στεναχώρια μεγάλη εἶχε, μὰ δὲν εἶπε τίποτε.

Τὴν ἄλλῃ μέρα τὸ βασιλόπουλο βλέπ τὸ βεζυρόπουλο στεναχωρημένο καὶ κατσουφό, λέγ', ὁ φίλος μου ζούλεψε πού πῆρα τὴν Πεντάμορφη.

Τὴν τρίτῃ βραδειᾷ πάλε τὸ βεζυρόπουλο βλέπ τὰ πουλάκια νὰ κάθονται στὸ κατάρτ καὶ νὰ μιλοῦνε. Τὸ ἓνα ἔλεγε : τί ὄμορφη πού εἶναι ἡ νύφη.

Ὅμορφη λέγ' τ' ἄλλο, μὰ τὸ πρῶτο βράδυ πού θὰ κοιμᾶται στὸ παλάτι τὸ βασιλόπουλο μὲ τὴ νύφη, θὰ βγεῖ ἓνα φίδι μὲ δυὸ κεφάλια καὶ θὰ φάγει τὴν Πεντάμορφη. Λέγ' τὸ τρίτο τὸ πουλάκι καὶ σὰ βρεθεῖ ἄνθρωπος καὶ τὸ πει ;

—Θὰ μαρμαρώσ' λέγ' τὸ πρῶτο.

Τὸ βεζυρόπουλο ἦλθε κι' ἔγινε κιτριναῖο καὶ τὸ βασιλόπουλο λέγ', ὁ φίλος μου ζουλεύει καὶ τὸν λυποῦντανε.

Τὸ βεζυρόπουλο μόλις κόντεψαν, λέγει στὸ βασιλόπουλο, πού θὰ βγοῦμε ἀπ' τὸ καράβι ἡ νύφη νὰ πάγῃ μὲ τὰ πόδια καὶ γώ θὰ πάγω μὲ τ' ἄλογο πού θὰ τὴ φέρνε, ἂν εἶσαι φίλος μου θὰ γίν' αὐτὸ τὸ πρᾶμα.

Τί νὰ κάν' τὸ βασιλόπουλο, λέγ' ὅπως θέλεις νὰ γίν'.

Ἀνέβηκε τὸ βεζυρόπουλο, σι' ἄλογο καὶ φθάσανε στὸ παλάτι βγαίν' ὁ σκύλος τοῦ γέρο βασιλῆ καὶ τότε σκοτώνει.

Ὁ βασιλῆς θύμωσε πού σκοτώσαν τὸ σκύλο τ' καὶ δὲν ἤθελε νὰ δῆ στα μάτια τ' τὸ βεζυρόπουλο.

Τὸ βεζυρόπουλο λέγει στὸ βασιλόπουλο ἀκόμα μιὰ χάρη θὰ σὲ ζητήσω, τὸ πρῶτο βράδυ πού θὰ κοιμηθῆτε θ' ἄλλωθω καὶ γὼ νὰ κοιμηθῶ μαζί σας.

Τί νὰ κάν' τὸ βασιλόπουλο, λέγ', ἀφίστε το, ἓνα βράδυ εἶναι, ἂς γίν' τὸ θέλημα τοῦ φίλου μ'.

Τὴν ὥρα πού κοιμοῦνταν τὸ βασιλόπουλο κι' ἡ Πεντάμορφη, τὸ βεζυρόπουλο ξενυχτοῦσε, τρυπάει τὸν τοῖχο τὸ φίδι μὲ τὰ δυὸ κεφάλια, τὸ βε-

ζυρόπουλο τὸ σκοτιὸν καὶ πετιέται μιὰ σταλαματιὰ αἷμα στὸ μάγουλο τοῦ βασιλόπουλο.

Τὴν ἄλλη μέρα πού σκώθηκαν κ' εἶδαν τὸ βασιλόπουλο πού εἶχε αἷμα στὸ μάγουλο, εἶπαν πὼς τὸ βεζυρόπουλο εἶχε κακὸ σκοπὸ κι' ὁ γέρο βασιλὲς ἔδωσε διάτα νὰ δικάσνε τὸ βεζυρόπουλο.

Τὸ βεζυρόπουλο λέγει, θὰ μ' ετοιμάστε ἐπτὰ τραπέζια καὶ θ' ἀνέβω στ' ἀπάν'. Ἀνέβκε ἀπάνω κι' ἄρχισε νὰ λέγη, ὅταν γυρίζαμε ἀπ' τὸ ταξίδι πέταξαν τρία πουλάκια καὶ κάθσανε πάνω στὸ κατάρτ καὶ μιλούσανε κ' ἔλεγαν, τί ὄμορφη πού εἶναι ἡ νύφη. Λέγει τὸ ἕνα ὄμορφη εἶναι, μὰ στ' ἄλογο πού θ' ἀνεβεῖ μόλις φθάσ' στὸ παλάτ θὰ τὴ ρίξ' καὶ θὰ τὴ σκοτώσ'. Λέγει καὶ τ' ἄλλο τὸ πουλί, σὰ βρεθεῖ ἄνθρωπος καὶ τὸ πεῖ ;

—Θὰ μαρμαρώσ'.

Μαρμάρωσε τὸ βεζυρόπουλο ὡς τὸ στῆθος.

Μόλις τὸ εἶδε τὸ βασιλόπουλο λέγ', στὸν πατέρα τ', νὰ μὴν πῆ τίποτε, κατίλαβα πόσο μ' ἀγαπάει ὁ φίλος μου.

—Ὅχι, λέγει ὁ γέρο βασιλὲς, νὰ τὸ πῆ.

Λέγει τὸ βεζυρόπουλο, τὴν δεύτερη βραδεῖα πού ἐρχόμαστε, τὰ τρία τὰ πουλάκια κάθσανε στὸ κατάρτ κ' ἔλεγαν, τί ὄμορφη πού εἶν' ἡ νύφη. Ὅμορφη λέγει τ' ἄλλο τὸ πουλί μὰ μόλις φθάσ' στὸ παλάτ θὰ βγεῖ ὁ σκύλος τοῦ βασιλέ νὰ τὴν δαγκάσ' καὶ θὰ πεθάν'. Λέγει καὶ τ' ἄλλο καὶ σὰ βρεθεῖ ἄνθρωπος καὶ τὸ πεῖ ;

—Θὰ μαρμαρώσ'.

Μαρμάρωσε τὸ βεζυρόπουλο ὡς στὰ γόνατα.

Φωνάζει τὸ βασιλόπουλο, φθάνει πατέρα, νὰ μὴ πῆ ἄλλο, φθᾶν.

—Ὅχι, λέγ' ὁ γέρο βασιλὲς, νὰ τὸ πῆ ὅλο.

—Τὴν τρίτη τὴ βραδεῖα, πάλι ξαναβγήκανε τὰ πουλάκια κ' ἔλεγαν, ὄμορφη πού 'ναι ἡ νύφη. Ὅμορφη λέγει τ' ἄλλο, μὰ τὸ πρῶτο βράδυ πού θὰ κοιμᾶται στὸ παλάτ τὸ βασιλόπουλο μὲ τὴν Πεντάμορφη θὰ βγεῖ ἕνα φίδ μὲ δυὸ κεφάλια καὶ θὰ φάγ' τὴ νύφη

Τὸ βεζυρόπουλο μαρμάρωσε.

Ἄρχισ' τὸ βασιλόπουλο νὰ κλαίγ', νὰ δέρονται κι' ὁ γέρο βασιλὲς λυπήθηκε καὶ διέταξε τρία χρόνια νὰ μὴν ἀκουσθοῦνε παιχνίδια, οὔτε καὶ φλογέρα στὸ βουνό. Τὸ βασιλόπουλο παράτσε καὶ τὴν Πεντάμορφη καὶ τὸν πατέρα τ' καὶ ὅλα, πῆρε τὸν φίλο τ' καὶ τὸν πῆγε στὸ βουνό καὶ τὸν ἔκλαιγε μέρα νύχτα.

Πέρασε καιρός, ἕνας τσομπάνης λέγ', μεῖς ὡς πότε δὲ θὰ λαλοῦμε τὴ φλογέρα, κ' ἄρχισε νὰ τὴ λαλῆ.

Τὸ βασιλόπουλο τὸν ἄκσε, κεῖ πού ἔκλαιγε τὸν φίλο τ', βγαίν' καὶ τὸν λέγ', αἱ γέρο τσομπάνη, τί κάνεις, γὰ κλαίγω τὸν φίλο μ' καὶ σὺ λαλεῖς τὴ φλογέρα ;

—Τί νὰ κάνω παιδί μ', βαρέθηκα μοναχὸς ἐδῶ χάμω, εἶπα νὰ λαλήσω τὴ φλογέρα μ' καὶ μὲ περᾶσ' κομματ' ἢ ὥρα. Τὸν φίλο σ', νὰ σὲ πῶ γὼ νὰ τὸν κάνς' καλά· νὰ πᾶς καὶ νὰ βρῆς ἓνα μικρὸ παιδί, νὰ τὸ σφάξης καὶ μὲ τὸ αἷμα τ' ν' ἀλείψης ὅλες τὶς φλέβες τοῦ φίλου σ' καὶ θὰ ζουντανέψ'.

—Τί λὲς καλὲ ἄνθρωπε μ', ἂν γίν' καλά ὁ φίλος μου τὸ μισὸ τὸ βασιλεῖο στὸ χαρίζω.

Στὸ μεταξὺ ἡ Πεντάμορφη γένεσε ἓνα παιδάκ, τὸ βασιλόπουλο πῆγε κρυφὰ στὸ παλάτ ἀρπάξει τὸ παιδί τ' ἀπ' τὴν κούνια τὸ σφάζ' καὶ μὲ τὸ αἷμα τ' ἀλείφ ὅλες τὶς φλέβες τοῦ βεζυρόπουλου καὶ ζουντάνεψε ὁ φίλος τ.

Ἄγκαλιάσθηκανε, φιλήθηκανε καὶ δὲν ἤξερανε τί νὰ κάνε οἱ δυὸ φίλ, καὶ πῆγαν στὸ παλάτ. Ἄμα τοὺς εἶδ' ὁ βασιλεὺς κ' ἡ Πεντάμορφη χάρηκαν, ἔκαμαν μεγάλες γιορτὲς καὶ πανηγύρια, σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες, ἔδωσαν στὸ γέρο τσομπάνη τὸ μισὸ βασιλεῖο, παντρεύθηκε τὸ βεζυρόπουλο μὲ τὴν ἀδελφὴ τὶς δριάκοι καὶ ζήσανε αὐτοὶ καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

12 Τὸ φεσάκ μὲ τὴ χρυσὴ φούντα.

Σηλυβριά.

*Κόκκινη κλωστή κλωσμένη
στὴν ἀνέμη ντυλιγμένη,
δῶσ' τῆς κλωτσο νὰ γυρίση
παραμύθι ν' ἀρχηρίση
καὶ τὴν καλὴ μας συντροφιὰ
νὰ τὴν καλησπερίση.*

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦταν ἓνας πατέρας καὶ μιὰ μητέρα κ' εἶχανε τρία κορίτσια, ὁ πατέρας ἦτανε πρᾶματευτῆς ¹⁾ καὶ πῆγαινε στὴν Πόλη μὲ τὸ καράβι κ' ἀγόραζε πρᾶμάτεις, τὶς μέρες ποὺ θᾶφευγε ὁ πατέρας ἡ παραμάννα τοῦ μικρότερου κοριτσιοῦ τὸ εἶπε, νὰ πῆς τὸν πατέρα σ' νὰ σὲ φέρῃ ἀπὸ τὴν Πόλη τὸ φεσάκ μὲ τὴ χρυσὴ φούντα.

—Πατέρα, λέγ' ἡ μικρὴ κόρη τ', νὰ μὲ φέρης ἀπὸ τὴν Πόλη τὸ φεσάκ μὲ τὴ χρυσὴ φούντα, ἄλλο τίποτε δὲ θέλω. Ὁ πατέρας γέλασε γιὰ τὸ θέλημα τῆς κόρης τ, ἀποχαιρέτησε τὴ γυναῖκα τ' καὶ τὰ κορίτσια τ' κ' ἔφυγε γιὰ τὴν Πόλη. Σὰν ἔφθασε, ἀγόρασε τὶς πρᾶμάτεις καὶ ἄλλα πρᾶγματα γιὰ τὸ σπιτί, δῶρα γιὰ τὴ γυναῖκα τ' καὶ τὰ κορίτσια τ' καὶ μπῆκε στὸ καράβι, φούσκωσε ὁ ἀέρας τὰ παννιά καὶ πῆγαινε. Σὰν ἔφθασε κατὰ μεσῆς

1) Ὑφασματοπώλης.

στή θάλασσα, τὸ καράβι στάθηκε καὶ πέτρωσε, ὁ πλοίαρχος ρωτᾷ τοὺς ὄλους μὴ ξέχασαν νὰ κάνε κανένα τάμα.

Τότε θυμῆθηκε ὁ πατέρας τὸ φεσάκι μὲ τὴ χρυσὴ φούντα ποὺ τὸ ζήτησε ἡ μικρὴ τ' κόρη κι' ἀναστέναξε, ἄχ ἀλί, ἄχ ἀλί.

Δὲν πρόφθασε νὰ πῆ τὸ λόγο καὶ βγαίν' ἀπ' τὴ θάλασσα ἓνας κατὰ μαυρος Ἀράρης καὶ τὸν λέγει, τί μὲ φώναξες ;

— Δὲ σὲ φώναξα..

— Πῶς δὲ μὲ φώναξες, δὲν εἶπες ἄχ Ἀλή, ἄχ Ἀλή. Ἀλή μὲ λένε.

— Εἶπα Ἀχ ἀλί, ἄχ ἀλί, ποὺ ξέχασα ν' ἀγοράσω γιὰ τὴ μικρὴ μ' κόρη τὸ φεσάκι μὲ τὴ χρυσὴ φούντα, δὲ φώναξα ἐσένα.

— Καλὰ εἶπ' ὁ Ἀράρης, νὰ γυρίσης πίσω στὴν Πόλη νὰ πάρης πὸ μέσα στὸ μπεζεστέν¹⁾ τὸ φεσάκι μὲ τὴ χρυσὴ φούντα, στ' ἄλλο ταξίδι ποὺ θὰ πᾶς στὴ Πόλη νὰ φέρης καὶ τὴν κόρη σ', νὰ μὲ φωνάξῃς νὰ τὴν πάρω. Σὰ δὲ μὲ τὴν φέρῃς θάλλθω νὰ τὴν πάρω

Ὁ καυμένος ὁ πρᾶματευτῆς περίλυπος ἔμεινε, τὸ καράβι γύρισε πίσω, βγήκε πῆρε τὸ φεσάκι μὲ τὴ χρυσὴ φούντα. Ὅταν ἔφθασε σπίτι τ' εἶπε ὄλα στὴ γυναῖκά τ', ἔκλαψαν καὶ λυπήθηκαν, ἡ μικρὴ ἡ κόρη σὰν ἔβιλε στὸ κεφάλι της τὸ φεσάκι μὲ τὴ χρυσὴ φούντα ἔγινε πιὸ ἔμορφη.

Ὅταν ἡ πρᾶματεία τελείωσε ἡ μητέρα κι' οἱ ἀδελφές ἀγκάλιασαν, φίλησαν τὴν μικρὴ ἀδελφή τους κι' ὁ πατέρας τὴν πῆρε μαζί τ' καὶ μπῆκαν στὸ καράβι. Ὅταν ἔφθασαν κατὰ μεσηῆς στὴ θάλασσα στάθηκε τὸ καράβι καὶ φώναξ' ὁ πρᾶματευτῆς. Ἀχ Ἀλή, ἄχ Ἀλή. Βγήκ' ὁ Ἀλής, ἄρπαξε τὴν κόρη καὶ χάθηκε μέσ' στὴ θάλασσα, τὴν πῆγε μέσα σ' ἓνα παλάτι ποὺ ἦτανε τοῦ βασιλεῖ τῆς θάλασσας.

Ὑστερα ἀπὸ καιρὸ ὅταν τελείωσ' ἡ πρᾶματεία, ὁ πρᾶματευτῆς μπῆκε πάλι στὸ καράβι γιὰ τὴν Πόλη, περνώντας στὸ γυρισμὸ στάθηκε τὸ καράβι κατὰ μεσηῆς στὴ θάλασσα καὶ φώναξε, ἄχ Ἀλή, ἄχ Ἀλή, δὲ μὲ δίνης γιὰ λίγο καιρὸ τὴν κόρη μ' καὶ πάλι νὰ στὴ φέρω ;

— Σὲ τὴ δίνω, μὰ ὅταν ξαναπᾶς στὴ Πόλη νὰ τὴ φέρῃς, σὰ δὲ τὴ φέρῃς θάλλθω νὰ τὴν πάρω.

Βουτᾷει στὴ θάλασσα κι' ἀνεβάζει πάνω τὴν κόρη στὰ ὀλόχρυσά ντυμένη.

Ὁ πατέρας τὴν ἀγκάλιασε καὶ στὸ σπίτι σὰν πῆγανε ἔγιναν μεγάλες χαρές, δὲν χόρταινε ἡ μάνα κι' οἱ ἀδελφές τς νὰ τὴν βλέπνε.

Ἡ παραμάννα τὴν ψιλορωτοῦσε πῶς τὰ περνᾷ, ἐκεῖν' εἶπε πῶς ὅλη τὴ μέρα διασκεδάζει νὰ βλέπῃ τὰ ψάρια νὰ περνοῦνε ἀπὸ τὸ πιὸ μικρὸ ὡς τὸ πιὸ μεγάλο, μόνε ἓνα πρᾶμα δὲ μπορεῖ νὰ θυμηθῆ, πῶς βρῖσκεται στὸ

1) Λ. Τ. Ἀγορὰ σκεπασμένη.

κρεββάτι, θυμᾶται μονάχα πὸν κίθε βράδῳ ὁ Ἄλῆς τὴν πηγαίνει ὠραία φαγιά καὶ τελευταία τὴν ποτίζ' ἓνα φυλτζάν γάλα.

Ἡ παραμάννα τὴν ἔδωσε ἓνα σφουγκάρ καὶ τὴν εἶπε, ἀπὸ καμιά δεκαριά μέρες ἀφοῦ γυρίσης βάλε τὸ σφουγκάρ στὸν κόρφο σ' καὶ τὸ βράδῳ ἀφοῦ φᾶς πρὶν πιῆς τὸ γάλα πὲς τὸν Ἄλῆ, δὸς' με σὲ παρακαλῶ τὸ μαντήλι μ' καὶ σὺ ὡς πὸν στὸ δόση ρίχνεις μέσα στὸ σφουγκάρι τὸ γάλα καὶ κάμνεις τὸν ἀποκοιμισμένο.

Ὅταν πραγματικὰ πῆγε τὴν κόρη τ' στὸν Ἄλῆ, ὁ Ἄλῆς ἀνέβκε ἀπὸ τὴ θάλασσα, τὴν ἀγκάλιασε καὶ τὴν πῆγε στὸ παλάτ. Ὑστερα ἀπὸ μέρες ἡ κόρη ἔβαλε στὸν κόρφο τῆς τὸ σφουγκάρι κ' ἀφοῦ ἔφαγε πρὶν πιῆ τὸ γάλα λέγει στὸν Ἄλῆ, δὸς με σὲ παρακαλῶ τὸ μαντήλι μ'.

Ὡς πὸν νὰ τὸ φέρῃ ὁ Ἄλῆς ἡ κοπέλλα ἔρριξε τὸ γάλα στὸ σφουγκάρι καὶ κάμνει πὸν κοιμᾶται. Ὁ Ἄλῆς τὴν πῆρε μὲ προσοχὴ ἀγκαλιά, τὴν πῆγε στὸ κρεββάτι τῆς, τὴν ξέντυσε, τὴν ἔβαλε ἓνα ὠραῖο πουκάμισο, τὴν σκέπασε, ἄφισε τὸ φῶς ἀναμμένο κ' ἔφαγε.

Ὑστερα ἀπὸ ὦρα ἡ πόρτα ἀνοιξε καὶ μπῆκε ἓνα βασιλόπουλο, ἡ κόρη ἔκαμνε τὴν κοιμισμένη, αὐτὸ τὴν χᾶιδεε καὶ τὴν παρακαλοῦσε νὰ ξυπνήσ καὶ νὰ μὴ τὸν τυραννεῖ τόσες μέρες.

Κεῖ πὸν τὸ βασιλόπουλο ἀπαρηγόρητο τὴν ἔβλεπε, ἡ κοπέλα πατᾶ τὰ γέλια καὶ κάθεται στὸ κρεββάτ.

— Ἄ, λέγει τὸ βασιλόπουλο, κάμνεις ψέματα τὴν κοιμισμέν γιὰ νὰ μὲ τυραννῆς καὶ τώρα γελᾶς. Βγῆκε θυμωμένο κ' εἶπε τὸν Ἄλῆ νὰ τὴ πάρῃ καὶ νὰ τὴν κόψ κομμάτια καὶ νὰ τὴν ρίξ στὴ θάλασσα.

Ὁ Ἄλῆς τὴν λυπήθηκε, τὴν ἔντυσε μὲ τὰ χρυσά, τὴν ἀγκάλιασε καὶ τὴν ἔβγαλε στὴ στεριά.

Ἡ κοπέλλα δὲν ἤξερε τί νὰ κάνῃ, πάει, πάει βλέπει μιὰ καλύβα, κεῖ κάθουνταν μιὰ γρηᾶ καὶ τὴν παρακάλεσε νὰ τὴν πάρῃ.

— Πῶς σὺ μιὰ βασιλοπούλα θᾶλθεις νὰ καθίσης μέσα στὴν κάλυβα;

Ἡ κοπέλλα εἶπε ὅλη τὴν ἱστορία τῆς καὶ ἡ γρηᾶ τὴ λυπήθηκε· νὰ μείνῃς, μὰ ἐγὼ εἶμαι πολὺ φτωχιά καὶ τὸ ψωμὶ ἀκόμα τὸ γυρεύω.

Μὴ στεναχωριέσαι ἀπὸ παραδες καὶ τὴν ἔδωσε μιὰ διαμαντόπετρα ἀπ' τὸ βραχιόλι τῆς, πάρε ὅτι θέλεις καὶ νὰ μὲ φέρῃς καὶ μιὰ φορεσιά γιὰ μεσόκοπη γυναῖκα.

Ἡ γρηᾶ πῆγε στὴ πολιτεία κ' ἡ κοπέλλα βόλεψε τὴν καλύβα, τὴν σκούπισε τὴν καθάρσε, ἔπλυνε τὰ ροῦχα τῆς γρηᾶς.

Ἡ γρηᾶ τὸ βράδῳ γύρσε κ' ἔφερε ἀπ' ὅλα τὰ καλά. Ἡ κοπέλλα ἔβγαλε τὰ χρυσά ροῦχα καὶ τὸ φεσάκ μὲ τὴ χρυσὴ φούντα, τὰ παπουτσάκια τῆς καὶ τὰ ἔβαλε μέσα σ' ἓνα μπόγο, ἔβαλε τῆς μεσόκοπῆς τὰ ροῦχα καὶ ζούσανε μαζύ.

“Υστερα ἀπὸ καιρὸ λέγ’ ἡ κοπέλλα στὴ γρηὰ νὰ κάνε ἓνα λουτρὸ καὶ νὰ πηγαῖνε οἱ περαστικοὶ νὰ λούγουνται δωρεὰ καὶ νὰ λένε ἀπὸνα παραμύθι, ἔλπιζε νὰ μάθῃ γιὰ τὸ βασιλόπουλο τί ἔγινε.

Ἡ κοπέλλα κάθονταν πίσ’ ἀπὸνα μπερντέ κι’ ἄκουε παραμύθια λογιῶν τῶν λογιῶν. Κεῖ ποὺ ἦτανε συλλογισμένη πάγ’ ἡ γρηὰ καὶ τὴ λέγ’ εἶναι τώρα δυὸ τρεῖς μέρες ποὺ ἔρχεται ἓνα σὰν βασιλόπουλο ἔξω κάτ’ ἀπὸ τὸ δέντρο κλαίει κι’ ὀδύρεται καὶ λέγ’, ἄχ, πῶς τόκαμα νὰ πῶ τὸν Ἀλὴ νὰ σφάξ τὴν ἀγάπη μ’, ποὺ κάθε βράδου τὴν ἀποκοίμιζε αὐτὸς καὶ δὲν τόξερα καὶ πάλε ἔλεγε, ἄχ πῶς τόκαμα νὰ πῶ τὸν Ἀλὴ νὰ σφάξ τὴν ἀγάπη μου, ποὺ κάθε βράδου τὴν ἀποκοίμιζε αὐτὸς καὶ δὲν τόξερα καὶ κλαίει καὶ ὀδύρεται.

Δὲν τὸ λές, λέγει στὴ γρηὰ, νὰ ἔλθ’ νὰ λουσοθῆ καὶ νὰ πῆ καὶ τὸ παραμύθι τ’. Ἡ κοπέλλα τὴν ἄλλη μέρα στολίσθηκε ἔβαλε τὰ χρυσὰ ροῦχα μὲ τὸ φεσάκ μὲ τὴν χρυσοῖ φούντα, τὰ παπουτσάκια της καὶ κάθσε πίσω ἀπ’ τὸν μπερντέ ν’ ἀκούσῃ τὸ παραμύθι τοῦ βασιλόπουλο.

Ἦλθε τὸ βασιλόπουλο κι’ ἄρχισε νὰ λέγῃ. Μέσα στὸ παλάτι τοῦ πατέρα μ’, σὲ μιὰ κάμαρα ἦτανε μιὰ κοπέλλα ἔμορφη σὰν τὸν ἥλιο κοιμισμένη, κάθε βράδου πῆγαινα καὶ τὴν παρακαλοῦσα νὰ ξυπνήσῃ, τὴν χάυδενα τὴν ἔλεγα νὰ μὴ μὲ τυρανῆ, ξημέρωνε κι’ ἔφευγα. Αὐτὸ γίνονταν κάθε βράδου, ἓνα βράδου κεῖ ποὺ τὴν παρακαλοῦσα νὰ ξυπνήσ’ ἔξαφνα ξύπνησε, κάθσε στὸ κρεβάτι καὶ γελοῦσε.

—Ἔτσι, τὴν εἶπα, ἔκαμνες τὸν κοιμισμένο καὶ μὲ περιγελοῦσες; Ἀπὸ τὸν θυμὸ μου εἶπα στὸν Ἀράπη τὸν Ἀλὴ, νὰ τὴν κάνῃ κομμάτια καὶ νὰ τὴν ρίξ στὴν θάλασσα. Σὰν ἔμαθα ὕστερα πὼς ὁ Ἀλὴς κάθε βράδου τὴν ἔδινε αὐχίονι¹⁾ καὶ τὴν ἀποκοίμιζε, χτυπῶ τὸ κεφάλι μ’, πῶς ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔγινα αἰτία νὰ τὴν χάσω.

Ἡ κοπέλλα δὲ βάσταξε, τραβάει τὸν μπερντέ, τὸ βασιλόπουλο σὰ τὴν εἶδε τὴν ἀγκάλιασε καὶ τὴν εἶπε τώρα θὰ σὲ πάγω στὸν πατέρα μ’.

—Ὅχι εἶπε ἡ κοπέλλα, σὲ παρακαλῶ νὰ πᾶμε στὸ δικό μου τὸν πατέρα καὶ στὴ μητέρα μ’ καὶ τὸ λουτρὸ νὰ τὸν χαρίσωε στὴ πολιτεία καὶ ν’ ἀφίσωε παράδες γιὰ μάννα²⁾ νᾶρχουνται ὅλ’ οἱ φτωχοὶ νὰ λούζονται δωρεά.

Τὸ βασιλόπουλο πῆρε τὴν κοπέλλα καὶ τὴν καλὴ γρηὰ καὶ πῆγανε στὴν πατρίδα τῆς κοπέλλας.

Σὰν τοὺς εἶδανε ὁ πατέρας ἡ μητέρα κ’ οἱ ἀδελφὲς ἔβγαλαν τὰ μαῦρα ποὺ ἦτανε μαυροφορεμένες κ’ ἔκαμαν γάμους καὶ χαρὲς καὶ μεγάλες πασχαλιές.

1) Λ. τ. = ὄπιον. — 2) = Κεφάλαιο.

13. Τὸ μαγεμένο ποτήρι.

Κονομεϊό.

Μιὰ φορὰ κ' ἕνα καιρὸ ἦτανε ἕνας πλούσιος βασιλέας κ' εἶχε τρία παλληκάρια, σιγὰ σιγὰ ἄρχισε νὰ φτωχαίν' καὶ νὰ πουλάῃ τὰ ὑπάρχοντα τ', καὶ βρίσκουνταν ὅλο σὲ μιὰ συλλογὴ καὶ δὲν ἤθελε νὰ μιλῇ μὲ κανένα. Μιὰ μέρα τὸ μικρότερο βασιλόπουλο τὸν ρώτησε, τ' ἔχεις πατέρα καὶ εἶσαι τόσο συλλογισμένος;

— Αὐτὸ ποὺ ἔχω παιδί μ, εἶναι ἀδύνατο κ' ἂν τὸ μάθεις νὰ μὲ παρηγορήσης, ἔπαθα μεγάλο κακό.

Τὸ βασιλόπουλο ἐπέμενε κ' ὁ βασιλέας τὸ εἶπε, δὲ θὰ μπορέσεις νὰ μὲ κάνης τίποτε μὰ ἀφοῦ θέλεις θὰ σὲ τὸ πῶ. Ὅταν ἦμνα νιὸς σὰν καὶ σένα μιὰ μάγισσα μ' ἔδωσε ἕνα ποτήρι μαγεμένο, ὅτι κ' ἂν ἤθελα μὲ τῷ φερνε, ἔπρεπε νὰ πίνω ὅλο ἀπ' αὐτὸ τὸ ποτήρι, ὅταν ἔβαζα νερὸ γιὰ κρασί ἔπρεπε νὰ ἦναι πάντοτε μισό, ἂν τὸ γέμιζα θὰ τῷχανα. Ὅσο ἦμνα νιὸς τὸ θυμούμνα, ὕστερα ποὺ γέρασα τὸ ξέχασα καὶ μιὰ μέρα τὸ γέμισα καὶ μ' ἔφυγε. Ἡ μάγισσα ποὺ μὲ τὸ χάρισε μ' εἶπε, πρόσεχε νὰ μὴ ξεχασθῆς καὶ τὸ γεμίσης, τότε θὰ φύγ καὶ θὰ πάγ στὸ νοικοκύρη τ' τὸ δράκο.

— Γὼ πατέρα, θὰ πᾶ νὰ σὲ τὸ φέρω.

— Γιὰ νὰ πᾶς παιδί μ' σ' αὐτὸ τὸ μέρος θὰ δυσκολευθεῖς πολὺ, καὶ σὰν τὸ καταφέρεις καὶ βρεῖς τὸ δράκο πῶς θὰ καταφέρῃς νὰ πᾶρς τὸ μαγεμένο ποτήρι ποὺ τὸ ἔχει κρυμμένο στὴ κοιλιὰ τῆς γουρούνας;

— Μὴ φοβᾶσαι, πατέρα, μὲ τὴν εὐχή σ' θὰ τὸ πᾶρω.

— Νὰ πᾶρς καὶ τὰ δυὸ σ' τ' ἀδελφία καὶ νὰ ξεκινήστε, νὰ πᾶτε π' αὐτὸ τὸ δρόμο κ' ἀπ' ὅπου σᾶς φωνάζνε νὰ πᾶτε μέσα, νᾶχτε τὸ νοῦ σας νὰ μὴ κοιμηθῆτε, ἔτσι θὰ μπορέσετε νὰ γλυτώστε κάθε κακό.

Τὰ τρία βασιλόπουλα ἀποχαιρέτσανε τὸν πατέρα τους τὸν βασιλέα· σὰν πορπάτσαν πολὺ δρόμο, εἶδανε ἕνα περιβόλι καὶ μέσα ἔπαιζαν τρεῖς ἔμορφες κοπέλλες, οἱ κοπέλλες σὰν εἶδανε τὰ βασιλόπουλα νὰ περνοῦνε, τὰ φώναξαν κ' ἀφοῦ ἔπαιζανε λογιῶν τῷ λογιῷ παιχνίδια νύχτωσε καὶ ἀποκοιμήθηκαν. Τὸ μικρὸ τὸ βασιλόπουλο θυμῆθηκε τὰ λόγια τοῦ πατέρα τ' καὶ δὲ κοιμήθηκε, μόνε κάθονταν καὶ παραφύλαγε τί θὰ γίνει.

Τὰ μεσάνυχτα βγαίν' ἕνα μεγάλο φίδι μ' ἐφτὰ γλῶσσες καὶ τὶς ἔβγαζε νὰ τοὺς καταπιῇ, τὸ βασιλόπουλο σκῶνει τὸ μαχαίρι κόβει τὶς ἐφτὰ γλῶσσες, καὶ τὶς κρύβει μέσα στὴ τσέπη τ'. Τὸ πρῶτ' ξυπνάει τὰ βασιλόπουλα καὶ φεύγουνε, γιὰ τὸ φίδι δὲν τοὺς εἶπε τίποτε μὴ φοβηθοῦνε καὶ δὲν πᾶνε μαζί τ'.

Ἀφοῦ πορπάτσανε πολὺ δρόμο ἔφτασανε σ' ἕνα πηγάδι καὶ κάθισαν νὰ ξεκουραστοῦνε, τὰ μεγάλα τὰ βασιλόπουλα κοιμήθηκαν καὶ τὸ

μικρὸ φύλαγε νὰ δγῆ τί θὰ βγεί πὸ μέσα τὸ πηγᾶδ. Μέσα στὸ πηγᾶδ ἦταν ἓνας δράκος καὶ σὰν κατάλαβε πὸς πὸ πάνω ἦταν ἄνθρωποι βγῆκε νὰ τοὺς φάγη, τὸ βασιλόπουλο τὸν δὶν' μιὰ μαχαιριὰ καὶ τὸν ἀφίν' στὸ τόπο, κατεβαίνει μέσα καὶ βλέπει τρεῖς ἔμορφα κορίτσια. Τὰ κορίτσια σὰν εἶδανε τὸ βασιλόπουλο τὸ εἶπαν νὰ φύγη γλήγορα γιατί θὰ ἔλθ' ὁ δράκος νὰ τὸ φάγη, σὰν ἔμαθαν πὸς τὸν σκότωσε καταχάρκανε καὶ δὲν ἤξεραν πὸς νὰ τὸ εὐχαριστήσνε. Τὸ βασιλόπουλο, τὰ εἶπε νὰ τὸν δόσνε τὰ δαχτυλίδια τους νὰ τὰ ἀρραβωνιάσῃ μὲ τ' ἀδέλφια τ'. Ἀνέβκε, ἄλλαξε τὰ δαχτυλίδια καὶ τοὺς ἀρραβῶνιασε κοιμισμένους, πῆρε τὰ δικά τους καὶ τᾶφερε στὰ κορίτσια καὶ τὰ εἶπε πὸς θὰ πᾶνε σὲ κάποια δουλειὰ καὶ θὰ γυρίσνε νὰ τὰ πάρνε. Τὸ μικρὸ τὸ βασιλόπουλο θᾶπερνε τὴν πιὸ μικρὴ πού ἦτανε κ' ἡ πιὸ ἔμορφη καὶ τὴν εἶπε ἀκρυφά, ἂν δγῆς νὰ μελανιάζει τὸ μικρὸ σ' δαχτυλο θὰ εἶμαι σὲ κίνδυνο, ἂν μαυρίσ' θὰ εἶμαι πεθαμμένος καὶ ἂν ἀσπρίσ' θὰ εἶμαι στὸ βασίλειο τοῦ πατέρα μ'. Καλά, εἶπε τὸ κορίτσ.

Ἀποχαιρέτσε τις κοπέλλες καὶ ἀνέβκε πᾶν', τ' ἀδέλφια τ' κοιμούντανε, ἔκρυψε τὸν σκοτωμένο δράκο καὶ τὰ ξύπνησε γιὰ νὰ φύγνε. Αὐτὰ δὲν κατάλαβανε πάλε τίποτε, πορπάτσανε πολὺ κ' ἔφτασανε σ' ἓνα παλάτ. Μέσα ἦταν ἓνας δράκος πού σὰν πορπάταγε, ἔτριζε δλάκαιρο τὸ παλάτ μαζὺ μὲ τὴ γῆς. Τὸ μικρὸ βασιλόπουλο τρόμαξε καὶ δὲν ἤθελε νὰ μποῦνε νὰ κοιμηθοῦνε, τὰ ἀδέλφια τ' πού δὲν εἶδανε κανένα κίνδυνο ὡς τὰ τῶρα τὸν περγιαλούσανε, καὶ στ' ἄλλα μέρη πού μᾶς ἔλεγε νὰ μὴ κοιμηθοῦμε τί ἔπαθαμε πού κοιμήθκαμε;

Μπήκανε μέσα τὰ βασιλόπουλα, ἀνοίγνε τὴν πρώτη πόρτα δὲν εἶδανε τίποτα, ἀνοίγνε τὴν ἄλληνα κι' αὐτὴ δὲν εἶχε τίποτα, ἀνοίγνε καὶ τὴν τρίτη, τί νὰ δγιούνε, αὐτὴ ἦταν γιομάτη λίρες· κείν' τὴν ὥρα περνάει ὁ δράκος πὸ μπροστὰ τὴν κάμαρα καὶ τὰ βασιλόπουλα κρύφθηκανε μέσα στὶς λίρες, τὸ μικρὸ χώθηκε πίσ' ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ περιμένε νὰ δγῆ τί θὰ κᾶν' ὁ δράκος. Ἀνοίγ' μιὰ πόρτα καὶ κατὰ μεσῆς στὴ κάμαρα ἦταν στρωμένο τραπέζ καὶ πάνω εἶχε σαράντα πιάτα φαγιά, τὸ καθένα κι' ἀπὸνα λογιῶ, ὁ δράκος κάθσε κ' ἔφαγε ὅλα τὰ φαγιά κ' ὕστερα κοιμήθηκε, τὸ ροχαλητό τ' ἦτανε σὰν ἄγριου μούγκρισμα. Τὸ πρῶι ἔφγε ὁ δράκος, τὰ πιάτα μονάχα τους γέμισαν ἀπὸ σαράντα λογιῶ φαγιά, τὸ βασιλόπουλο ἔφαγε ἅπ' ὅλα πὸ λίγο καὶ κρύφτηκε κάτ' ἀπὸνα σκαμνί.

Ὁ δράκος σὰν ἤλθε τὸ βράδυ κ' εἶδε ὅλα τὰ φαγιά ἀρρητισμένα κατάλαβε πὸς ἤλθ' ἄνθρωπος κι' ἄρχισε νὰ λέγη, ἀνθρωπίλας μὲ μυρίζ', ὅποιος εἶναι νὰ βγῆ καὶ δὲ θὰ τὸν πειράξω. Τὸ βασιλόπουλο δὲν ἐβγαίνε ἤθελε νὰ δοκισθῆ ὁ δράκος καὶ τότε νὰ βγῆ. Ὁ δράκος εἶπε. Μὰ τῆς μάννας μου τὸ γάλα, ὅποιος κι' ἂν εἶναι δὲ θὰ τὸν πειράξω καὶ τὸ βασιλόπουλο βγῆκε.

Ἄρα δὴ δρᾶκος σὰν εἶδε τὸ βασιλόπουλο μετάνοιωσε πὺν ὠρκίσθηκε καὶ τὸ εἶπε ἔλα νὰ πλαιψουμε, ἂν σὲ νικήσω θὰ σὲ πάρω σκλάβο νὰ μὲ δουλεύς, ἂν μὲ νικήσεις θὰ πάρης ὅλα τ' ἀγαθὰ μ'.

Τὸ βασιλόπουλο δέχτηκε καὶ πάλαιψαν, ὁ δρᾶκος ἦτανε χειροδύναμος, τὸ νίκησε καὶ τὸ ἔκαμε σκλάβο τ' καὶ τὸν δούλευε. Μιὰ μέρα πῆρε τὸ θάρρος καὶ τὸν εἶπε, ἔχω μαζὺ μ' τοὺς ἀδελφούς μου καὶ νὰ τοὺς ἀφίσ' νὰ φύγνε. Ὁ δρᾶκος τὸ δέχτηκε, καὶ τὸ βασιλόπουλο εἶπε στ' ἄλλα βασιλόπουλα τ' ἀδέλφια τ' νὰ περάσνε νὰ πάρνε τὰ τρία κορίτσια πὺν ἦτανε στὸ πηγᾶδι καὶ νὰ πᾶνε πολλὰ προσκυνήματα στὸν πατέρα τους καὶ νὰ τὸν ποῦνε πὺν νὰ εἶναι ἡσυχος, κεῖνο πὺν ἔχασε θὰ τὸ βρεῖ καὶ μὲ δάκρυα χωρίσθηκανε.

Τὸ βασιλόπουλο μιὰ μέρα πὺν ἔλειπε ὁ δρᾶκος ἄνοιξε ὅλες τις κάμαρες καὶ σάστισε ἀπὸ τὰ πλούτη, ἄνοιξε καὶ μιὰ μικρὴ τελευταία πὺν εἶχε ὅλο σκόνες κ' εἶδε ἓνα ἄλογο μὲ φτερά, μιὰ φάσσα. Ἡ φάσσα σὰν τὸ εἶδ' ἄρχισε νὰ μιλήη καὶ νὰ τὸ λέγη, ξέρω γιατί ἤλθες ἐδῶ καὶ θὰ σὲ πῶ τί πρέπει νὰ κάνης, πρῶτα νὰ μὲ φέρς νὰ φάγω γιὰ νὰ μπορῶ νὰ σὲ μιλήσω.

Τὸ βασιλόπουλο τὴν ἔδωσε φαγὶ καὶ νερό, σὰν ἔφαγε καὶ χόρτασε τὸ εἶπε, ὁ δρᾶκος μ' ἔκλεισε ἐδῶ γιατί δὲν πάγω νὰ τὸν φέρω τὴν Πεντάμορφη πὺν κάθεται στὸν κρυσταλένιο πύργο, ἀπὸ κεῖ κανεὶς δὲ μπορεῖ νὰ τήνε πάρη, γιατί εἶναι ὅλο γύρω θάλασσα καὶ στὴ μέσ' ὁ πύργος, δὲν ἔχ' οὔτε πόρτα οὔτε παράθυρο μόνε μιὰ τρύπα ἀπὸ πάνω. Σὰν πετάξω μπορῶ νὰ τήνε φέρω, μὰ λυποῦμαι τὴ Πεντάμορφη γιατί τὴ ρουφᾶει τὸ αἷμα καὶ τὴν τυραννάει, τὴν εἶχε κι' ἄλλη φορὰ καὶ γὰ τὴν ἄρπαξα στὰ φτερά καὶ τὴν πῆγα στὸν πατέρα της, ἀπὸ τότες μ' ἄφισε νησικὸ γιὰ νὰ μετανοιώσω καὶ πὰ νὰ τὴ φέρω.

Τὸ βασιλόπουλο ὑποσχέθηκε πὺν θὰ τὴν ταίξει κάθε μέρα κ' ἔφυγε βιαστικά γιατί σὲ λίγο θὲ νὰ ἔλθ' ὁ δρᾶκος. Κάθε μέρα ὅταν ἔφευγε ὁ δρᾶκος τὸ βασιλόπουλο πῆγαινε στὴ φάσσα νὰ τὴν ταίση καὶ νὰ τὴν κάμη συντροφιά. Σὲ λίγο καιρὸ δὲν γνωρίζοντανε ἀπὸ τὰ κάλλη της.

Ἄρα δὴ δρᾶκος εἶχε βαρεθεῖ τὸ βασιλόπουλο κ' ἤθελε νὰ τὸ ξεκάμ, μιὰ μέρα τὸ λέγ, θέλω νὰ πᾶς νὰ κυνηγήσης πούλια κ' ἂν δὲ φέρς θὰ σὲ φάγω. Ὁ δρᾶκος μάγεψε ὅλα τὰ πούλια καὶ τᾶκλεισε σ' ἓνα πηγᾶδι καὶ γιὰ αὐτὸ τὸ ἔστειλε.

Τὸ βασιλόπουλο στεναχωρημένο πῆγε καὶ τὸ εἶπε στὴ φάσσα.

—Μὴ σὲ μέλει, νὰ πάρης ἓνα τσουβάλι καινούργιο καὶ νὰ ἔλθης μαζὺ μ' τὸ ἀνέβασε στὰ φτερά, πέταξαν καὶ πῆγανε. καὶ ἤψανε τὸ πηγᾶδ πὺν εἶχε μέσα τὰ μαγεμένα πούλια, τὸ βασιλόπουλο ἔβαλε τὸ τσουβάλ στὸ στόμα τοῦ πηγαδιοῦ καὶ τὸ τσουβάλ γέμισε πούλια.

Σὰν τὰ εἶδ' ὁ δρᾶκος σάστισε καὶ τὸν εἶπε μιὰ πὺν ἔφερες τὰ πούλια θὰ μὲ φέρεις καὶ τὴ Πεντάμορφη, ἂν δὲν μὲ τὴν φέρς θὰ σὲ φάγω κι'.

ἂν μὲ τῆ φέρος θὰ σὲ στείλω σπιτι σ' στον πιτέρα σ'.

Τὸ βασιλόπουλο στεναχωρημένο πάγει καὶ λέγει τῆ φάσσα.

—Μὴ κακοκαρδίξεις, θὰ πᾶμε νὰ τῆ φέρουμε. Ἀνεβάζει στὰ φτερά τὸ βασιλόπουλο καὶ πέταξε. Στὸ δρόμο τὸ λέγει, λυποῦμαι πολὺ τῆ Πεντάμορφη, μὰ ἄς τῆ φέρουμε θὰ μᾶς βοηθήσ νὰ βροῦμε τὸ μαγεμένο ποτήρι κ' ὕστερα φεύγουμε ἀπὸ τοῦ δράκου τὰ χέρια, Σὰν ἔφθισαν ἀπὸν ἀπὸ τὸν πύργο, ἀπὸ τὴν τρύπα μπῆκαν μέσα, ἀνέβασαν τὴν Πεντάμορφη στὰ φτερά τῆς φάσσας, ἀνέβηκε καὶ τὸ βασιλόπουλο κ' ἔφγανε.

Ἡ Πεντάμορφη στὸ δρόμο ὄλο κλαίει καὶ δὲ μερώνει, τότε τὴν εἶπανε πὼς θὰ γίν' αἰτία νὰ γλυτώσ δυὸ ψυχῆς καὶ μέρωσε. Μόλις τὴν εἶδ' ὁ δράκος τὴν Πεντάμορφη χάρισε κ' εἶπε στὸ βασιλόπουλο νὰ πάγ' ὅ,τι θέλει καὶ νὰ φύγ.

Τὸ βασιλόπουλο πάγ καὶ τὸ λέγει τῆ φάσσα, κ' ἡ φάσσα τὸ εἶπε νὰ πῆς πὼς θέλεις νὰ μείνης ἀκόμα λίγες μέρες.

Τὸ βασιλόπουλο πηγαίνει στὸ δράκο καὶ τὸν λέγει, μὲ κακοφαίνεται νὰ φύγω τώρα ποῦ συνήθισα κοντὰ σ', νὰ κάτσω ἀκόμα λίγες μέρες.

Κάθσε ὅσο θέλεις τὸ εἶπ' ὁ δράκος.

Ἡ φάσσα ὀρμηγεύει τὸ βασιλόπουλο νὰ πῆ τὴν Πεντάμορφη νὰ ρωτήσ' τὸ δράκο ποῦ εἶν' ἡ δύναμη τ'

—Δὲ μὲ λὲς δράκο τώρα ποῦ ἔγινε γιὰ πάντα δική σ' ποῦ εἶναι ἡ δύναμη σ'.

Ὁ δράκος γέλασε καὶ τὴν εἶπε στὴ σκούπα.

Ὅταν ἔφυγ' ὁ δράκος ἡ Πεντάμορφη ἔπιασε καὶ συγύρισε τὴ σκούπα μὲ χρυσὰ καὶ διαμάντια.

Σὰν τὸ βράδυ ἦλθ' ὁ δράκος κ' εἶδε τὴ σκούπα στολισμένη, ξεκαρδίσθηκε στὰ γέλια καὶ τὴν εἶπε, ἡ δύναμη μ', εἶναι στὸ κρεββάτι μ'.

Βγαίνει ὁ δράκος κ' ἡ Πεντάμορφη στολίζει τὸ κρεββάτ μὲ μεταξωτὰ καὶ κεντημένα στρωσιδία. Ἡλθ' ὁ δράκος κ' εἶδε τὸ κρεββάτ στολισμένο μὲ στρωσιδία κεντημένα καὶ μεταξωτὰ τὴν εἶπε γιὰ τὰ κάμνεις αὐτὰ ;

—Γιατὶ σ' ἀγαπῶ καὶ θέλω νὰ εἶναι στολισμέν' ἡ δύναμη σ'.

—Μένα ἡ δύναμή μ' εἶναι πολὺ μακρὰ, εἶναι μέσα στὴ κοιλιὰ τῆς γουρούνας σ' ἓνα κουτάκι ποῦ ἔχει μέσα τρία περιστέρια καὶ τὸ μαγεμένο χρυσὸ ποτήρι, ἂν σφαχθοῦνε τὰ περιστέρια πάει κ' ἡ δύναμή μ' καὶ πεθαίνω. Κρῖμα ποῦ δὲν εἶναι ἐδῶ νὰ τῆ στολίσω εἶπ' ἡ Πεντάμορφη.

Ὅταν ἔφυγ' ὁ δράκος ἡ Πεντάμορφη τὸ εἶπε στὸ βασιλόπουλο, τὸ βασιλόπουλο τὸ εἶπε τῆ φάσσα κ' ἡ φάσσα τὸ εἶπε, νὰ πῆς τῆ Πεντάμορφη νὰ σταματήσ τὰ νερά, ὅταν ἀρρωστήσ' ὁ δράκος καὶ τῆ γυρεύει νερὸ νὰ κἀνη πὼς θὰ τὸν φέρνει καὶ νὰ μὴ τὸν δίνη, νὰ προσέξῃ καλὰ καὶ λίγο ἂν τὸν δός' θὰ ξαναζουντανέψ' καὶ τότε ἀλλοίμονο σ' αὐτὴνα καὶ σὲ μᾶς κ' ὕστερα φεύγουμε. Τὸ βασιλόπουλο. πῆγε καὶ χαιρέτσε τὸν δράκο καὶ τὸν εἶπε, τώρα πιά φεύγω γιὰ νὰ πάγω στὸ πατέρα μ'.

Ἡ φάσσα τὸ περίμενε, τὸ καθίζ' στὰ φτερά καὶ πάνε νὰ βροῦνε τὴ γουρούνα. Ἐκεῖ κοντὰ ἦτανε ἕνας παπὰς κ' εἶχε πρόβατα, ἡ φάσσα κρύφθηκε καὶ τὸ βασιλόπουλο πάγ' καὶ τὸν λέγ', δὲν μὲ πέρνεις παπὰ νὰ σὲ φυλάγω τὰ πρόβατά σ' καὶ νὰ τὰ βόσκω;

Ὁ παπὰς τὸ δέχθηκε καὶ τὸ εἶπε νὰ τὰ βόσκη στὸ μέρος ποῦ δὲν ἔχει πολὺ χορτάρ' γιατί ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος εἶναι μιὰ γουρούνα ποῦ θὰ φάγ' κ' ἐκείνονε καὶ τὰ πρόβατα.

Καλά, εἶπε τὸ βασιλόπουλο. Δὲν τὸν ἄκσε καὶ τὰ πῆγε τὰ πρόβατα στὸ μέρος ποῦ ἦταν ἡ γουρούνα, σὲ λίγο ἀκούει μουγκρίσματα κ' ὀρμάει νὰ τὸ φάγ'.

Τὸ βασιλόπουλο τὴ λέγ', νὰ παλαίψουμε, ἂν μὲ νικήσεις φάγε με Πάλαιψαν πολὺ ὄρα, οὔτε ὁ ἕνας νικοῦσε οὔτε ὁ ἄλλος. Λέγ' ἡ γουρούνα νὰ εἶχα μιὰ ταγάρα νερὸ θὰ σὲ νικοῦσα καὶ γὰρ λέγ' τὸ βασιλόπουλο, νὰ εἶχα ἕνα ποτήρι κρασί καὶ μιὰ πῆττα ζεστὴ νὰ μὲ τὴν ἔφερνε, τοῦ παπᾶ ἡ κόρ' θὰ σὲ νικοῦσα.

Χωρίστηκαν καὶ τὸ βασιλόπουλο πῆρε τὰ πρόβατα κ' ἔφυγε. Ὁ παπὰς εἶδε τὰ πρόβατα ποῦ ἄλλαξαν θωριὰ καὶ πιδ φουσκωμένα, καὶ τὸ ρώτησε, ποῦ πῆγες τὰ πρόβατα καὶ φουσκωσαν οἱ κοιλιές τους;

— Στὸ μέρος ποῦ μ' ἔδειξες.

Ὁ παπὰς δὲν τὸ πίστεψε. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πῆρε τὸ καταπόδ' παραφύλαξε καὶ εἶδε πὼς τὰ πρόβατα βοσκούσανε στὸ μέρος ποῦ ἦτανε ἡ γουρούνα, σὲ λίγο ἀκούονται μουγκρίσματα, βγαίν' ἡ γουρούνα κ' ὀρμάει νὰ τὸ φάγ'.

Τὸ βασιλόπουλο τὴ λέγ', νὰ παλαίψουμε κ' ἂν μὲ νικήσης φάγε με.

Πάλαιψαν πολὺ ὄρα, οὔτε ὁ ἕνας νικοῦσε οὔτε ὁ ἄλλος. Λέγ' ἡ γουρούνα νὰ εἶχα μιὰ ταγάρα νερὸ θὰ σὲ νικοῦσα καὶ γὰρ λέγ' τὸ βασιλόπουλο νὰ εἶχα ἕνα ποτήρι κρασί καὶ μιὰ πῆττα ζεστὴ νὰ μὲ τὴν ἔφερνε τοῦ παπᾶ ἡ κόρ' θὰ σὲ κέρδιζα.

Ὁ παπὰς μόλις τ' ἄκσε τρέχ' στὸ σπήτι τ' καὶ φέρνει τὴν κόρη τ' μὲ τὸ ποτήρ' τὸ κρασί καὶ τὴ ζεστὴ τὴ πῆττα, πάγ' πίσ' ἀπὸ τὸ βασιλόπουλο καὶ τὰ δίν'.

Τὸ βασιλόπουλο τρώγ' τὴν πῆττα τὴ ζεστὴ πίν' καὶ τὸ κρασί, πέρνει δύναμη, δίν' μιὰ μαχαιριὰ τὴν γουρούνα καὶ πέφτ' κάτω, βουτημέν' στὰ γαίματα.

— Κτύπαμε ἀκόμα μιὰ φορὰ γιὰ νὰ μὴ τυρανιοῦμαι.

Τὸ βασιλόπουλο ἤξερε πὼς μὲ δεύτερη μαχαιριὰ θὰ ζωντάνευε. Ἡ μάνα μ' μιὰ φορὰ μὲ γέννησε τὴν εἶπε καὶ ψοφάει ἡ γουρούνα.

Σχίζει τὴ κοιλιὰ τς, βρίσκει τὸ κοντάκι ποῦ εἶχε μέσα τὸ μαγεμένον ποτήρ' καὶ τὰ τρία περιστέρια, ἀνεβαίν' στὰ φτερὰ τῆς φάσσας καὶ πάνε στὸ παλάτ' τοῦ δράκου.

Ὁ δράκος κοίτουταν ἄρρωστος κι' ὄλο γύρευε νερό, παρακυλιούντανε στο κρεββάτ' και μούγκριζε, τὸ βασιλόπουλο τὸν ἔδειξε τὰ περιστέρια και τὸν περιπαίξε, ἔλα δράκο νὰ παλαίψουμε νὰ διοῦμε ποιὸς θὰ νικήσ'. Ὁ δράκος μούγκριζε κι' ἀπ' τὰ μουγκριτά τ' ἔτριζε και σειούντανε ὄλο τὸ παλάτ' κ' ἡ γῆς, χτυποῦσε τὰ δόντια τ' ἀπ' τὸ κακό τ' ἀγρίευε, σὺν τὸ φοφῆμ' δίχως δύναμη ἔπεσε.

Τὸ βασιλόπουλο σφάζ' τὰ περιστέρια και ξεψυχάει ὁ δράκος και ξαλάφρωσ' ὁ κόσμος.

Τὸ βασιλόπουλο, ἡ Πεντάμορφη κ' ἡ φάσσα, πέρνε ὄλα τὰ πλούτη τὰ βάζνε στὰ φτερά τῆς φάσσας, ἀνεβαῖνε και κείν' και πετοῦν ἴσια γιὰ τὸν πύργο τῆς Πεντάμορφης. Ὁ πατέρας της σὺν τὴν εἶδε τὴν κόρη τ' δὲν ἤξερε τί νὰ κάν', τὴν ἀγκάλιαζε, τὴν φιλοῦσε κ' ἔκλαιγε ἀπ' τὴν χαρά τ'. Τὸ βασιλόπουλο και τὴ φάσσα ἤθελε νὰ τοὺς κρατήσῃ μαζί τους γιὰ τὸ καλὸ ποὺ τὸν ἔκαμαν, μὰ τὸ βασιλόπουλο βιάζονταν νὰ πάγῃ μιὰ ὥρα ἀρχίτερα στὸν πατέρα τ' τὸ μαγεμένο ποτήρ' και νὰ δγιῆ και τὴν ἀρραβωνιαστικιά τ'. Ἀνέβκε στὰ φτερά τῆς φάσσας και πέταξαν γιὰ τὴν πατρίδα τ'.

Τῆς ἀρραβωνιαστικιάς τ' τὸ δάχτυλο μελάνιαζε μὰ δὲ μαῦριζε κ' ἔλπιζε πὼς θὲ νὰ ἔλθ' τὸ βασιλόπουλο, ὅταν μιὰ μέρα εἶδε ποὺ ἄσπρισε ἀπ' τὴν χαρά τς τρέχει και τὸ λέγει στὸ βασιλέα.

Στὸ παλάτ' γίνονταν μεγάλες ἐτοιμασίες γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦνε τὸ βασιλόπουλο. Τὸ βασιλόπουλο φοροῦσε ὀλόχρυσα ροῦχα, ἄστραφτε σὺν τὸν ἥλιο πάνω στὴν ἄσπρη φάσσα, μπρὸς στὸ παλάτ' ἡ φάσσα χαμήλωσε τὰ φτερά και τὸ βασιλόπουλο χαρούμενο μὲ τὸ μαγεμένο ποτήρ' ἔτριξε ἴσια στὸ πατέρα τ'.

Ὁ βασιλέας τὸ ἀγκάλιασε και τὸ φιλοῦσε, θάμαζε πὼς τὸ παιδί τ' κατάφερε νὰ γλυτώσ' ἀπὸ τόσους μεγάλους κινδύνους και νὰ πάρῃ τὸ μαγεμένο ποτήρ'.

— Μὲ τὴν εὐχή σ' πατέρα.

Τὸ φιλοῦσε, τὸ ξαναφιλοῦσε και τὴν ἴδια μέρα τὸ λάντριψε μὲ τὴν ἀρραβωνιαστικιά τ'.

Σὲ ὄλο τὸ βασίλειο κάνανε χαρὲς μεγάλες, ἡ φάσσα ἔζησε μαζί τους χρόνια πολλὰ και ἔζησαν καλὰ και μεῖς καλλίτερα.

14. Ἡ βασιλοπούλα και τὸ τσομπανόπουλο

Καστανιές.

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας βασιλέας κ' εἶχε μιὰ βασιλοκόρ' ἡ βασιλοκόρ' κάθε νύχτα ἔφευγε ἀπ' τὸ παλάτ' και δὲν ἤξερε κανέναν ποὺ πήγαινε, ὁ βασιλέας ἤθελε νὰ τὸ μάθ' κ' εἶπε, ὅποιος εἶναι ἄξιος και

δγεῖ τῇ βασιλοπούλα πού πηγαίν᾽ τῇ νύχτα θὰ τὴν πάρ᾽ γυναῖκα τ᾽.

“Ὅσοι πήγαιναν τίποτε δὲν κατόρθωναν καὶ τοὺς ἔκοφτε τὸ κεφάλ᾽, ἔτσ᾽ μαζεύθησαν ἓνα σωρὸ κεφάλια. Ἦτανε κ᾽ ἓνα τσομπανόπουλο, πέθανε ὁ πατέρας του καὶ τὸ ἄφσε μικρό, σὰν μεγάλωσε λέγει τῇ μάννα τ᾽, μάννα, ὁ πατέρας δὲ μ᾽ ἄφσε τίποτε κληρονομιά;

— Τί νὰ σ᾽ ἀφίσ᾽ παιδάκι μ᾽, τ᾽ εἶχε καὶ τί νὰ σ᾽ ἀφίσ᾽.

— Τίποτε, τίποτε δὲν ἄφσε;

— “Ἄφσε ἓνα παληὸ παντελόν᾽, ἓνα ραβδί καὶ μιὰ παληὰ σκούφια, ἄλλο τίποτε.

Καλὰ λέγει τὸ τσομπανόπουλο τὰ θέλω. Τὸ τσομπανόπουλο φόρεσε τὸ παντελόν᾽, κανέννας δὲν τὸ ἔφθανε στὸ τρέξιμο, ἦτανε ὁ πατέρας του ἀντριωμένος, βαστοῦσε τὸ ραβδί κανέννας δὲ μποροῦσε νὰ λυγίσ᾽ τὰ χέρια τ᾽ τόσο δυνάμωνε, ἔβαζε καὶ τὸ σκουφάκ᾽ καὶ κανέννας δὲν τὸν ἔβλεπε. Τὰ φόρεσε καὶ λέγει στῇ μάννα τ᾽, μάννα πάγω νὰ πιάσω τῇ βασιλοπούλα.

Πάγει στὸν βασιλέα καὶ τὸν λέγει, βασιλέα γὰ θὰ πιάσω τὴν κόρη σ᾽, τὴν βασιλοπούλα.

“Ὁ βασιλέας σὰν τὸν εἶδε ἄρχισε νὰ γελάῃ σὲ λυποῦμαι καϋμένε καὶ τὸ δικό σ᾽ τὸ κεφάλι αὔριο θὰ κοπεῖ.

— Καλὰ βασιλέα μου πολύχρονη, διαταγὴ δὲν ἔδωσες, ἄφσε με κι᾽ ἄς με κόψουνε τὸ κεφάλι.

Πῆγε τὸ τσομπανόπουλο καὶ ξαπλώθηκε κεῖ πού θὰ περνοῦσε ἡ βασιλοπούλα. Μόλις τὸ εἶδε, εἶπε ἄντε καϋμένε, τόσα παλληκάρια λεβέντηδες δὲν μ᾽ ἔπιασαν καὶ θὰ μὲ πιάσης σὺ τὸ τσομπανόπουλο;

— Καλά, ἐγὼ μιὰ φορὰ θὰ προσπαθῆσω, κι᾽ ἂν δὲν μπορέσω θὰ μὲ κόψ᾽ ὁ πατέρας σ᾽ τὸ κεφάλι μ᾽.

Ἡ βασιλοπούλα φεύγει, μπρὸς αὐτῇ, πίσ᾽ αὐτός. Ἦτσ᾽, ἔτσ᾽ ἔφθασαν σ᾽ ἓνα ὠραῖο περιβόλι, ἡ βασιλοπούλα κτύταζε ὅλα τὰ δέντρα κ᾽ εἶδε μιὰ χρυσῇ μῆλιὰ πού εἶχε μόνε ἓνα μῆλο: λέγει, τί ὠραῖο μῆλο, τὸ βράδυ πού θὰ γυρίσω θὰ τὸ κόψω.

. Πιάνει τὸ τσομπανόπουλο τὸ κόβει καὶ τὸ βάζ᾽ μέσα στῇ σακκούλα τ᾽. Πάει, πάει ἡ βασιλοπούλα καὶ φθάν᾽ σ᾽ ἓνα ὠραῖο περιβόλι πού εἶχε ὅλο ὠραῖα λουλούδια, βλέπ᾽ καὶ δυὸ ὠραῖα γαρούφαλα, ἃ λέγει, σὰ γυρίσω θὰ τὰ κόψω.

Πιάνει τὸ τσομπανόπουλο τὰ κόβει, τὰ βάζει μέσα στῇ σακκούλα τ᾽. Πάει, πάει ἡ βασιλοπούλα καὶ φθάν᾽ σ᾽ ἓνα παλάτι, κεῖ ἦτανε οἰκτῶ κορίτσια κ᾽ ἡ βασιλοπούλα ἐννιά, κάθε νύχτα περιμέναν τῇ βασιλοπούλα καὶ γλεντούσανε. Σὰν τὴν εἶδανε ἔτρεξαν τὴν ἀγκάλιασανε καὶ τὴν ἔλεγαν, γιατί ἄργησες;

—“Ἀχ πὺν νὰ σᾶς τὰ λέγω, ἦλθ' ἓνα τσομπανόπουλο κ' εἶπε στὸν πατέρα μ' πὼς θὰ μὲ πιάσ', κ' αὐτηνοῦ τὸ κεφάλ' θὰ πάγει μαζὺ μὲ τ' ἄλλα.

Ἄρχισαν νὰ γλεντοῦνε, νὰ τραγουδοῦνε κ' ἦλθε ἡ ὥρα νὰ φᾶνε, κάθσανε νὰ φᾶνε, ἔβαλαν σ' ὄλα τὰ πιάτα τὶς πεισέτες, ἔβυλαν καὶ στὴ βασιλοπούλα, τὸ τσομπανόπουλο φοροῦσε τὸ σκουφάκ' καὶ καμμιά δὲν τὸ ἔβλεπε, πῆγε καὶ κάθσε δίπλα στὴ βασιλοπούλα ἔφαγε τὸ φαγὶ καὶ μετὰ, πῆρε μπροστὰ ἀπ' τὴ βασιλοπούλα τὰ χουλιάρια, τὰ περόνια καὶ τὸ χρυσὸ ποτιήρ'. Ἡ βασιλοπούλα τᾶχανε καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ πῆ. Οἱ φιληνάδες τῆς εἶδανε πὺν χάθκαν ἀπὸ μπρὸς τὰ χουλιάρια, τὰ περούνια καὶ τὸ χρυσὸ ποτιήρ', ἀποροῦσαν τί ἔγιναν, ἄρχισαν νὰ λένε ὅχι σὺ τᾶκρυψες, ὅχι σὺ τᾶκρυψες κ' ἀποφάσισαν νὰ γδυθοῦνε γιὰ νὰ δγιοῦνε ποιὸς τᾶχ'.

Γδύθησαν ὅλες, καμμιά δὲν τᾶχε, τὴ βασιλοπούλα βλέπνε πὼς ἀπ' τὸν ὀφαλό τς ἔβγαιναν χρυσῆς τρίχες καὶ τῆς ἔδесе γύρω γύρω στὴ μέσ' τς.

Τὸ τσομπανόπουλο φόρεσε τὸ παντελόνι πὺν κανεὶς δὲν τὸ ἔφθανε στὸ δρόμο σκάνεται καὶ φεύγει καὶ πάγ' ἴσια στὸ παλαίτ', ἐκεὶ κοιμᾶται ξένοιαστο. Ἡ βασιλοπούλα γύρισε καὶ δὲ κοιμήθηκε ὅλη τὴ νύχτα.

“Ὅταν ξημέρωσε ὁ Θεὸς τὴ μέρα σκώθηκε τὸ τσομπανόπουλο καὶ πάγ' στὸν βασιλέα καὶ τὸν λέγει, βασιλέα μου πολὺχρονο. θέλω νὰ μαζέψης ὅλη τὴν δωδεκάδα, γιὰτί ἔχω νὰ πῶ σπουδαῖα γιὰ τὴν κόρη σ' τὴ βασιλοπούλα.

“Ὁ βασιλέας τί νὰ κάνη φώναξε ὅλη τὴ δωδεκάδα, ἄλλα λέγ' τὸ τσομπανόπουλο νὰ φωνάξης καὶ τὴ βασιλοπούλα.

Ἄρχισε τὸ τσομπανόπουλο νὰ λέγ', ἡ βασιλοπούλα χθὲς βράδν ἔφυγε ἀπὸ δῶ καὶ πῆρε δρόμο, δρόμο κ' ἔφθασε σ' ἓνα περιβόλ' ἐκεὶ ἦτανε δέγτρα πολλὰ κ' ἦτανε καὶ μιὰ χρυσῆ μηλιά πούχε μόνε ἓνα μῆλο, μόλις τὸ εἶδ' εἶπε, σὰ γυρίσω θὰ τὸ κόψω. Νὰ το βασιλέα μ', τὸ μῆλο καὶ βγάξει καὶ τὸ δείχνει.

Ἡ βασιλοπούλα μόλις τὸ εἶδε, ψέματα, ψέματα λέγ' πατέρα.

— Σῶπα λέγ' τὸ τσομπανόπουλο, σὺ μὴ μιλάς. Ἐφυγε πὸ κεῖνο τὸ περιβόλ' καὶ πάγει σ' ἄλλο περιβόλ' πὺν εἶχε ὄλο λουλούδια, βοῆκε αὐτὰ τὰ δύο γαρούφαλα κ' εἶπε, σὰν περάσω θὰ τὰ κόψω.

— Ψέματα, ψέματα λέγ' πατέρα.

— Μετὰ, λέγει, τὴν περιμέναν οἱ φιληνάδες τῆς καὶ πῆγε καὶ κάθσε γιὰ νὰ φᾶνε, λοιπὸν κεὶ πὺν καθοῦντανε ἔχασε τὰ χουλιάρια, τὰ περούνια καὶ τὸ χρυσὸ ποτιήρ', νὰ τα λέγ', καὶ βγάξ καὶ τὰ δίν'.

— Ψέματα, πατέρα, ψέματα φώναξ' ἡ βασιλοπούλα.

— Στάσου λέγει τὸ τσομπανόπουλο, σῶπα, μὴ φωνάζεις. Τώρα λέγ' θέλω νὰ τὴ γδύσετε ἔδῶ γιὰ νὰ δγῆτε πὼς ἀπὸ τὸν ὀφαλό τς βγαῖνε χρυσῆς τρίχες καὶ τὶς ἔχει γύρω στὴ μέση τς δεμένες.

Τὴν γδύσανε κ' εἶπανε πὼς ἔχ' δίκηο τό τσομπανόπουλο.

Πιάσανε λοιπὸν νὰ τὸ κάνε γαμπρό, τὸ ἔβαλαν βασιλικά ροῦχα κ' ἔγινε ἓνα ὄμοιο παλληκάρο' κ' ἔκαμαν σαράντα μέρες γάμο κ' ἤμouνα και γὼ κ' ἔβλεπα. Ἔιαμινε τρία κουλλίκια κ' ἔδοσανε τὸ ἓνα μένα, τ' ἄλλο κείνος και τ' ἄλλο κείνου πού τὰ εἶπε.

15. Ὁ Γιαννάκης κ' ἡ κερὰ Θάλασσα.

Καστανιές.

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας ψαρὰς και δὲν εἶχε παιδιὰ, ἓνα βράδου ἔβγαλε πολὺ ψάρι και κουράσθηκε κ' εἶπε. "Αἱ¹⁾, σὲ μένα τὸν καυμένο πού δὲν ἔχω ἓνα παιδί νὰ μὲ βοηθήσ'.

Κεῖ πού τῶλεγε βγῆκ' ἡ κερὰ Θάλασσα και τὸν ἔπιασε τὸ καιῖνι τ' και τὸν εἶπε: "Αἰσὲ μὲ λένε, τί θέλεις ἀπὸ μένα.

— Εἶπα, "Αἱ, σὲ μένα πού δὲν ἔχω ἓνα παιδί νὰ μὲ βοηθήσ'.

"Ἡ κερὰ Θάλασσα τὸν βοήθησε κ' ἔβγαλε τὸ ψάρι και τὸν ἔδωσε ἓνα χρυσὸ μῆλο νὰ τὸ δός' τῇ γυναῖκα τ', νὰ κάν' παιδί. Ὁ γέρος τὸ πῆρε και στὸ δρόμο τὸ καθαίρσε και κείνος ἔβγαλε τίς φλούδες και τίς ἔφαγε και τὸ πὸ μέσα τὸ φαγὶ ἔδωσε στὴ γρηά. Τῶφαγ' ἡ γρηά κ' ἔμεινε ἔγκυα κ' ὁ γέρος ἔμεινε ἔγκυος στὸ πόδι τ'.

"Ἡρθ' ὁ καιρὸς νὰ γεννήσ' ἡ γρηά, εἶπε στὸ γέρο νὰ πάρες τὴ τριχιά²⁾ και τὸν μπαλτὰ νὰ πᾶς νὰ φέρες ξύλα νὰ ψήσουμε τὸ ψωμί.

Πῆγ' ὁ γέρος, κεῖ στὸ δρόμο σχίσθηκε τὸ πόδι τ' μ' ἐν ἀγκάθι κ' ἔπεσε ἓνα κορίτσ' και πῆγ' ὁ σταυραετὸς και τὸ ἀνέβασ' πάνω στὸ δέντρο, γένσε κ' ἡ γρηά ἀρσενικὸ κ' ἔκαμε τὸ Γιαννάκ' τὸν ἀντρειωμένο.

Σὰ μεγάλωσε εἶπε στὸν πατέρα τ'; γὼ πατέρα θὰ πάρω τίς φίλ' μου και θὰ πάγω μὲ τὸ καιῖν' νὰ συργανίσω, ἔπαιζε και καλὸ διολί³⁾. Πῆγε μὲ τίς φίλ' του στὴ θάλασσα και βγῆκ' ἡ κερὰ Θάλασσα νὰ τὸν πάρε', κείνος πέταξε και πῆγε στὰ βουνά, ἔμναν οἱ φίλοι τ' και πῆγανε και τὸ εἶπανε στὸ γέρο, πὼς ὁ Γιαννάκης πέταξε και τὸν ἔχασαμε.

Στὰ βουνά πού γύριζε μὲ τοὺς μῆνιδι⁴⁾, ἔζηγε μὲ τὰ χόρτα. Μιά μέρα κεῖ πού πῆγαινε ἦταν ὄλα τὰ ζᾶ, μερμήγκια, μέλισσες, σταυραετοί, λύκοι, τσακάλια και μάλωναν ποῖος θὰ φάγη τὸ παχὺ και τὸ πολὺ κ' ὁ Γιαννάκης κάθουτανε και τὰ ἔβλεπε, γύρσανε και τὸν εἶδανε και τὸν φώναξαν. Ἔλα νὰ μᾶς γλυτώσης, νὰ μᾶς χωρίσης αὐτὸ πού τρώμε.

— Φοβοῦμαι, λέγ' ὁ Γιαννάκης μὴ μὲ φάτε.

1) Ἀλλοίμονο.—2) Σχοινί.—3) Βιολί.—4) Μῆνας.

— Δὲ σὲ τρωῶμε, κίανε μας τὸ καλό.

Πῆγε κοντὰ καὶ τοὺς χώρσε τὸ κρέας γιὰ τὶς σταυραετοί, γιὰ τὰ μερμήγκα, γιὰ τὶς μέλισσες καὶ τὰ κόκκαλα γιὰ τὰ τσακάλια καὶ τὶς λύκ'.

Εἶπανε τὰ ζᾶ, γιὰ τὸ καλὸ ποῦ μᾶς ἔκανες τί θέλς νὰ σὲ κάνουμε ; ὁ μέρμηγκας τὸν δὶν' ἕνα φτεροὸ κ' ἕνα φτεροὸ ὁ σταυραετὸς καὶ τᾶβαλε μέσα στὸ μαντήλ' τ' τᾶδεσε κ' ἔφυγε. Κεῖ πού πάγαινε ἤρ' ἕνα πύργο τοῦ βασιλέ κ' εἶχε μέσα τὰ πρόβατα, τὰ κατσίκια, τὰ βόδια καὶ μιὰ φορὰ τὸν χρόνο πῆγαινε ὁ βασιλεὺς γιὰ ν' ἀλλάξ' τὶς τσομπάνηδοι. Πῆγ' ὁ Γιαννάς κοντὰ, εἶδε ποῦ ἀπὸνα λιοντάρια φύλαγε τὶς σαράντα πόρτες, κάθισε ἀπόξω στὴν ἀκρούλα κ' ἄναψε ἕνα σπύρτο καὶ κόρωσε τὸ φτεροὸ τοῦ μέρμηγκα.

Παρουσιάσθηκε ὁ μέρμηγκας καὶ τὸν ρώτησε, τί θέλεις ἀφέντη ; καὶ κείνος εἶπε πῶς θέλ' νὰ τὸν κάν' μέρμηγκα νὰ περάσ' νὰ πάγη μέσα.

— Μάλιστα ἀφέντη.

Τὸν ἔκαμε μέρμηγκα καὶ πέρασε. Μόλις πέρασε ἔγινε πάλε ἀνθρωπος καὶ χτύπησε τὴν πόρτα, ἄσσαν οἱ τσομπάνηδοι καὶ τὸν ρώτησαν, πῶς πέρασε μέσα ἀπὸ σαράντα λιοντάρια ποῦ φύλαγαν τὶς σαράντα πόρτες καὶ δὲν τὸν ἔφαγαν.

— Ἐέρω καὶ γὼ λέγ' ὁ Γιαννάκης, ἀφίστε με ἀπόψε νὰ κοιμηθῶ.

Πῆγαν ἀπάνω κ' εἶπαν στὸ βασιλέ, ἀφέντη βασιλέ, ἦλθ' ἕνα παλληκάρ', πῶς πέρασε μέσ' ἀπὸ σαράντα λιοντάρια ποῦ φύλαγαν τὶς σαράντα πόρτες καὶ δὲν τὸν ἔφαγαν εἶναι θάμα, γύρευε ἀπόψε νὰ κοιμηθῆ καὶ τὸ πρωὶ νὰ φύγ'.

Ὁ βασιλεὺς ἔδωσε τὴν ἄδεια. Τὸ πρωὶ τὸ εἶδε, τὸ ἄρσε καὶ τὸ ἔκανε τσομπάν'. Κάθε πρωὶ ἄρμεγαν τὸ γάλα καὶ τῶστελναν στὸ παλάτ' τοῦ βασιλέ στὴν πολιτεία, ὡς πού νὰ τὸ πᾶνε, κρύωνε καὶ δὲν εἶχ' ἀφρό, σάν πῆραν τὸ Γιαννάκ' τσομπάν' καὶ τῶστελναν μὲ τὰ κείνονα, τὸ γάλα ἦτανε ζεστὸ καὶ μὲ τὸν ἀφρό.

Μόλις τὸν ἔδοσαν νὰ πάγ' τὸ γάλα ἄναψε τὴ φτερούγα τοῦ σταυραετοῦ, παρουσιάσθηκε ὁ σταυραετὸς καὶ τὸν εἶπε, τί θέλς ἀφέντη μου ;

— Νὰ μὲ πᾶς στὸ παλάτ' τοῦ βασιλέ.

Ὁ Γιαννάς κάθισε στὶς φτερούγες τ' καὶ πῆγε τὸ γάλα ζεστό, αὐτὸ γίνονταν κάθε πρωὶ. Ἡ βασιλοπούλα ἀγάπησε τὸν Γιαννάκη ἂν καὶ ἦτανε ἀρραβωνιασμένη μὲ τὸν ἰγιὸ τοῦ βεζύρη.

Ἐνα βράδυ πῆγ' ὁ σταυραετὸς τὸ Γιαννάκ' ἀπ' τὸ παράθυρο στὴν κάμαρα τῆς βασιλοπούλας ἄλλαξε τὶς λαμπάδες ποῦ ἔκαιγαν στὸ κρεββάτι της, τοῦ κεφελιοῦ ἔβαλε στὰ ποδάρια καὶ τοῦ ποδαριοῦ στὸ κεφάλ',

ἔφαγε τὸ παξιμάδ' κ' ἤπια τὸ μισὸ σερμπέτ' ¹⁾ κ' ἔφυγε. Δυὸ νύχτες, τόκαμε. Τὴν τρίτη μέρα λέγ' ἡ βασιλοπούλα στὴ βασίλισσα τὴ μητέρα τς, νὰ μὲ στείλιτε διπλὸ σερμ τέτ', διπλὸ παξιμάδ' καὶ μαστίχα γιὰ νὰ μασῶ τὴ νύχτα γιὰτὶ δὲν ἔχω ὕπνο αὐτὲς τὶς νύχτες, γιὰ νὰ δῶ γιὰ ποιὸς εἴρχουνταν τὴ νύχτα.

Ἡ βασιλοπούλα ἔπεσε στὸ κρεβάτ' καὶ μασοῦσε τὴ μαστίχα γιὰ νὰ μὴν ἀποκοιμηθῆ, πῆγε πάλι ὁ Γιαννάς, ἡ βασιλοπούλα ἔκαμε ποὺ κοιμᾶται, ἄλλαξε τὶς λαμπάδες, ἔφαγε τὸ παξιμάδ' ἤπια τὸ σερμπέτ', φίλησε τὴ βασιλοπούλα κ' ἡ βασιλοπούλα τὸν δάγκασε στὸ λαιμό.

Ὁ Γιαννάς ἀναψε τὴ φτερούγα τοῦ σταυραετοῦ, ἦλθ' ὁ σταυραετὸς κάθισε στὶς φτερούγες τ' καὶ πέταξ' ἀπ' τὸ παράθυρο.

Τὸ πρωὶ ἡ βασιλοπούλα διέταξε τὶς δοῦλες σὰν ἔλθ' ὁ καινούργιος ὁ τσομπάνς νὰ τὴ φωνάξεν.

Τὸ πρωὶ σὰν ἦλθε τὴν φώναξαν. Γιατὶ Γιαννάκ', τὸν ρωτάει, φορεῖς στὸ λαιμό σ' λερὸ μαντήλ'; τί ἔχς;

— Στραβοκοιμήθκα καὶ μὲ πονεῖ.

Ἡ βασιλοπούλα ἄρπαξε τὸ μαντήλ' κ' εἶδε τὴ δαγκαματιά' σὺ ἦσαν ποὺ εἴρχουσαν κ' ἄλλαξες τὶς λαμπάδες, κ' ἔτρωγες τὸ παξιμάδ' κ' ἔπινες τὸ σερμπέτ'; Ἀπὸ σήμερα νὰ φύγς ἀπὸ κεῖ ποὺ εἶσαι τσομπάνς, ἀπὸ τροφή καὶ ὕπνο μὴ σὲ μέλ'. Γὼ εἶμ' ἀρραβωνιασμένη μὲ τοῦ βεζύρη τὸν ἱγιό, θὰ τὸν ἀφίσω καὶ θὰ πάρω σένα.

Ὁ Γιαννάκης πῆγε στὸν βασιλέ καὶ τὸν εἶπε : γὼ ἀφέντη βασιλέ, θὰ φύγω νὰ πάγω νὰ δῶ τὶς γονιοὶ μ'.

— Γιατὶ παιδί μ', νὰ φύγς, κάθσε.

— Ὅχι εὐχαριστῶ βασιλέ μ', θὰ φύγω.

Πῆγε στὴν πολιτεία, κεῖ ἔκαμε φίλ' κ' ἔπαιζε καλὸ διολί' τὸν λέγ' ὁ ἱγιὸς τοῦ βεζύρη, θ' ἄλθεις μαζί μ' νὰ σὲ πάγω στὸ περιβόλ' τῆς ἀρβωνιαστικιάς μου. Ὅταν πῆγε μὲ τὸ Γιαννάκ', ἡ βασιλοπούλα ἔβγαλε τὸ πρόσωπο μὲ τὴν πρώτη φορά, μὲ τὴ δεύτερη βγῆκε ἴσα μὲ τὸν λαιμό, τὴν τρίτη βγῆκε ὡς τὴ μέσ' καὶ λίγο ἔλειψε νὰ πέσ' νὰ σκοτωθῆ.

Εἶπε τὸ βεζυρόπουλο στὸ Γιαννάκ', γὼ ἔρχουμαι μὰ φορὰ τὸ χρῶνο κ' ἡ ἀρβωνιαστικιά μ', μὲ δείχνει μόνε τὸ μάτ' καὶ σένα μόλις ἄκσε τὸ διολί' βγῆκε ὡς τὴ μέσ' καὶ θὲ νὰ πέσ' νὰ σκοτωθῆ, μὲ σένα ἔχω πόλεμο.

Ὁ Γιαννάς πῆγε καὶ τόπε στὴ βασιλοπούλα κ' ἔκαμε παράπονο ποὺ βγῆκε ἀπ' τὸ παράθυρ'.

1) Λ. Τ. Ποτὸ γλυκὸ καὶ ἀρωματισμένο.

— Μὴ φοβᾶσαι, μέσα στ' ἀχούρ' μας ἔχμε μιὰ γρηὰ φοράδα, νὰ τὴν κόψη; τὰ μαλλιὰ ποὺ τᾶχει σαράντα χρόνια κ' εἶν' ἀχτένιγη νὰ τὴ χτενίσης, νὰ κόψη; τὰ τσίνουρα ¹⁾ νὰ δγῆ, νὰ τὴ δόσης νὰ πιῆ παληὸ κρασι καὶ νὰ τὴ δόσης νὰ φάγ' σταπίδα.

Πήγανε στοῦ βασιλῆ τὸ παράθυρο πὸ κάτ' νὰ κάνε τὸν πόλεμο, ἀπὸ πᾶν' ὁ βασιλῆς, ἡ βασίλισσα κ' ἡ βασιλοπούλα συργιάνιζαν.

Παρήγγειλε ὁ Γιαννάκης στὸν κατσίβελο καὶ τὸν ἔκανε ἓνα καντάρ' πολὺ βαρὺ, ὅλο τὸ στρατὸ μὲ τὸ βεζυρόπουλο μαζὺ δὲν μπόρεσαν νὰ τὸ σηκώσνε, κ' ὁ Γιαννάκης; ὁ ἀντρωιωμένος μόνε μὲ τὸ μικρὸ τ' δαχτυλάκ' τὸ σήκωσε κ' ἀπόρσε ὁ βασιλῆς καὶ θάμαξε. Ὑστερα καβαλλήκεψε τὴ φοράδα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ποὺ μπῆκε καὶ μὲ τὸ πρῶτο ποὺ βγήκε ἔκοψε τὶς τρεῖς χιλιάδες κ' ἔμεινε μόνε τοῦ βεζύρ' ὁ ἰγιός, κατέβκε ἀπ' τὴ φοράδα καὶ τὸν εἶπε νὰ σὲ κόψω τὸ κεφάλι σ'.

— Ὅχι, γὼ τῶκανα, σὺ μὴ τὸ κάνης.

Ὁ Γιαννάκης ἔκοψε μόνε τοῦ βεζυρόπουλο τὴ μὺτ' καὶ ματώθηκε καὶ πῆγε στὴ θάλασσα νὰ πλύν' τὰ αἵματα: Τὸν εἶδ' ἡ κερά Θάλασσα, τὸν ἄρπαξε καὶ τὸν ἀρβώνιασε στὴ μεγάλη τς τὴν κόρ'.

Ἡ βασιλοπούλα ἀρρώστησε ἀπ' τὸν καῦμό, γιατροὶ ἀνέβαιναν γιατροὶ κατέβαιναν, τὴν ἀρρώστια δὲ μπορούσανε νὰ τὴ βροῦνε. Τὴ λέγ' ὁ βασιλῆς, τ' ἔχς κόρη μ'.

— Πατέρα, νὰ μὲ πάρης ἓνα χρυσὸ κάτεργο μὲ σαράντα χρυσᾶ κουπιὰ καὶ σαράντα κοπέλλες γιὰ ναῦτες, νὰ μὲ τὶς ντύσης ἀντρίκια καὶ γὼ θὰ γίνω ἀντρας, θὰ μὲ βρῆς καὶ τρεῖς χρυσὰ μῆλα καὶ γὼ θὰ πάγω νὰ βρῶ τὸ Γιαννάκ'.

Ὁ βασιλῆς ἔδωσε διαταγὴ κ' ὡς τὸ βράδυ ἦτανε τὸ κάτεργο ἔτοιμο, ὁ καιρὸς πῆρε πρίμα, μπῆκ' ἡ βασιλοπούλα κ' ἔφγαν καὶ πήγανε κάτ' ἀπ' τὰ παράθυρα τοῦ παλατιοῦ τῆς κερά Θάλασσας. Ἡ βασιλοπούλα ἔπαιζε τὸ χρυσόμηλο κ' ἔλεγε :

*Ἀνέβα μῆλα, κατέβα ρόδι,
νὰ σὲ ρωτήσω τί κάν ἡ κόρη
— Πλέχει γαϊτάνι
καὶ δὲν ἀδειάζει.*

Τὴν κερά Θάλασσα ἡ κόρη τῆς τὴν εἶπ', εἶν' ἓνα παλληκάρ' ὁμορφο καὶ παίζ' ἓνα χρυσὸ μῆλο καὶ τὸ θέλω τὸ μῆλο.

Πῆγε ἡ κερά Θάλασσα καὶ τὸ γύρεψε, δός με παλληκάρ' μ' τὸ μῆλο ποὺ παίζεις.

1) Μαυτοσοῦναρα.

Εἶπε τὸ παλληκάρο· δεῖξέ με τὸν γαμπρὸ πού ἔκανες αὐτὲς τίς μέρες νὰ στὸ δόσω.

Βγῆκ' ὁ Γιαννάκς λίγο καὶ τὸν εἶδε. Πῆρε τὸ μῆλο ἢ κερά Θάλασσα. Τὴν ἄλλη μέρα πάλε ἢ βασιλοπούλα παίζ' μὲ τὸ χρυσὸ μῆλο καὶ λέγ'.

*Ἀνέβα μῆλο, κατέβα ρόδι,
νὰ σὲ ρωτήσω τί κάν' ἢ κόρη
— Πλέχει γαϊτάνι
καὶ δὲν ἀδειάζει.*

Εἶπ' ἢ ἄλλη κόρ' στὴν μητέρα τς, τὴν ἀδελφή μ' τὴν ἀρβώνιασες, τὴν ἔδοσες καὶ τὸ μῆλο καὶ γὼ θέλω μῆλο

Βγῆκ' ἢ κερά Θάλασσα, δός με παλληκάρι μ', καὶ τ' ἄλλο σ' τὸ μῆλο.
— Δεῖξέ με τὸ γαμπρὸ σ' ὡς τὴ μέσ' καὶ θὰ σὲ δόσω καὶ τ' ἄλλο.

Βγῆκ' ὁ Γιαννάκς ὡς τὴ μέσ', τὸν εἶδ' ἢ βασιλοπούλα κ' ἔρριξε τὸ μῆλο. Τὴν ἄλλη μέρι λέγ' ἢ βασιλοπούλα στοῦς ναῦτες νὰ εἴσαστε ἔταιμοι καὶ θὰ τὸν πάρω. Ἡ βασιλοπούλα παίζει καὶ τ' ἄλλο χρυσόμηλο καὶ λέγ'.

*Ἀνέβα μῆλο, κατέβα ρόδι,
νὰ σὲ ρωτήσω τί κάν' ἢ κόρη
— Πλέχει γαϊτάνι
καὶ δὲν ἀδειάζει.*

Ἡ μικρότερη κόρ' λέγει στὴ μητέρα τς καὶ γὼ θέλω μῆλο.

Ἡ κερά Θάλασσα ἀνέβκε ἐπάνω καὶ λέγει παλληκάρο μ', δός με καὶ τ' ἄλλο μῆλο.

Σάν ἀνέβ' καὶ πατήσ' στὶς φούχτες σ' ὁ γαμπρός σ' θὰ σὲ δόσω καὶ τ' ἄλλο.

Πῆγ' ἢ κερά Θάλασσα καὶ φώναξ' τὸν Γιαννάκ'.

— Ἐλα Γιαννάκη μ', νὰ σὲ δγιοῦνε. νὰ μᾶς δόσνε καὶ τ' ἄλλο μῆλο.

Ἡ Γιαννάκς βγῆκε καὶ στάθηκε στὶς φούχτες τῆς κερά Θάλασσας, ἢ βασιλοπούλα ρίχνει τὸ μῆλο, ἀρπάξ' τὸ Γιαννάκ καὶ δρόμο γιὰ τὴ στεριά, τὸν πῆγε στὸν πατέρα τς καὶ τὸν εἶπε, αὐτὸς εἶναι ὁ ἀρβωνιαστικός μ'.

Ἡ βασιλὲς κ' ἢ βασίλισσα ολόχαροι πού ἦλθεν ἢ βασιλοπούλα κ' ὁ Γιαννάκς, στὸ παλάτι γίνονταν μεγάλες ἐτοιμασίες γιὰ τὴ στεφάνωση κ' ἦλθαν ἀπ' ὄλο τὸ βασίλειο.

Ἡ γᾶμος βάσταξε σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες, ἀρχόντοι, φτωχοὶ ἔφαγαν στὸ βασιλικὸ τραπέζι, ἕκατὸ μάγειροι μέρα νύχτα μαγέρευαν τὰ καλλίτερα φαγιά. Ἡμνα καὶ γὼ κεὶ κ' ἔφαγα, ἔδοσαν καὶ μένα

μιὰ σακκοῦλα φλουριά, περνώντας ἀπ' τὸ ποτάμι ἄκσα πού φώναζαν βράκ, βράκ, θύρρειμα πὸς ἔλεγαν μπράκ !) μπράκ καὶ τ' ἄφσα κ' ἔζησαν αὐτοὶ καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

16. Ὁ ὄρκος τοῦ βασιλόπουλο

Τζετώ

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνα βασιλόπουλο κ' ἀγαποῦσε πολὺ τὸ κυνηγ', κάθε μέρα ἔβγαινε καὶ κυνηγοῦσε, μιὰ μέρα γυρίζοντας πέρασε ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ ἀγελαδάρ' κ' εἶδε νὰ κάθεται μπρὸς στὴ πόρτα τὴν κόρη τ', ἔμορφη σὰν τὸ κρὺο νερό, τὴ μίλησε καὶ τὴν εἶπε, θὰ σὲ κάνω γυναῖκα μ'.

—Σὺ βασιλόπουλο θὰ πάρες ἐμένα ; δὲ σὲ ταιριάζω.

Τὸ βασιλόπουλο ἄμωσε μεγάλο ὄρκο. « Ἄν σὲ ξεχάσω καὶ δὲ σὲ πάρω γυναῖκά μ', φίδι νὰ ντυλιχθῆ στὸ κορμί μ' » καὶ τὴν ἄφσε γειὰ κ' ἔφυγε.

Πέρασε καιρός, τὸ βασιλόπουλο ἀρβωνιάστηκε μὲ τὴ βασιλοπούλα τοῦ γείτονα βασιλέ, θὰ γίνοντανε ἡ χαρὰ καὶ στὸ παλάτ' εἶχανε μεγάλες ἐτοιμασίες. Μαζεύτηκαν ὅλ' οἱ καλεσμένοι μὲ χρυσᾶ ροῦχα καὶ φτερά, κόσμος πολὺς ἦλθε ἀπ' ὅλες τὶς μεριές, πᾶνε τὸ βασιλόπουλο τὸ γαμπρὸ καὶ τὴ νύφ' τὴ βασιλοπούλα στὴν ἐκκλησία νὰ στεφανωθοῦνε. Ἄρχισε ἡ στεφάνωση, ὅταν φύσηξ' ἓνας κρύος ἀγέρας κ' ὅλοι ἀνατρίχιασαν. Βλέπνε νὰ σέρνεται κατὰ τὸ βασιλόπουλο ἓνα μεγάλο φίδ' καὶ νὰ ντυλίζεται στὸ κορμί τ'. Νὰ σκοτώσνε τὸ φίδ', θὰ σκοτώνοντανε μαζὺ καὶ τὸ βασιλόπουλο καὶ συλλογίζονταν τί νὰ κάνε, τότε εἶπανε ὅλοι τους, μήπως ἔχει κανένα τάμα τὸ βασιλόπουλο καὶ δὲν τὸ ἔκανε ;

Τὸ βασιλόπουλο θυμήθηκε τὸν ὄρκο πού ἔκαμε στὴν κόρ' τοῦ ἀγελαδάρ', « Ἄν σὲ ξεχάσω καὶ δὲ σὲ πάρω γυναῖκά μ', φίδι νὰ ντυλιχθῆ στὸ κορμί μ' ». Τρέχνε οἱ ἄνθρωποι τ' νὰ τὴ φέρονε, τὸ φίδ' ξεντυλίζεται σιγὰ, σιγὰ καὶ φεύγει. Τὸ βασιλόπουλο στεφανώνεται τὸ κορίτσ' τ' ἀγελαδάρ' καὶ τὴ νύφ' τὴ βασιλοπούλα πάντρεψε ὁ πατέρας τς μ' ἓνα ἄλλο βασιλόπουλο. Ἦμνα καὶ γὼ ἐκεῖ καὶ μ' ἔδοσαν φλουριά, περνώντας ἀπὸ ἓνα ποτάμι οἱ βαθρακοὶ φώναζαν βράκ, βράκ, καὶ γὼ νόμισα πὸς φώναζαν μπράκ, μπράκ, καὶ τᾶριξα κ' ἔφυγα.

17. Ὁ τσεβρὲς τῆς βασιλοπούλας

Σηλυβριά.

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε μιὰ βασιλοπούλα καὶ κεντοῦσε ἓνα

1) Λ Τ, Ἄφσε

τσεβρὲ 1) ὀλόχρυσο, δώδεκα χρόνια κεντοῦσε καὶ πάνω στὰ δώδεκα τὸν τελείωσε. Ὅταν τὸν τελείωσε φώναξε ὅλες τις φιληνάδες τς καὶ τις εἶπε, νὰ πᾶμε ἔξω στὸ Μάη. Ἀνέβηκαν σ' ἓνα βουναλάκ' καὶ συργιανούσαν, κεὶ ποῦ ἡ βασιλοπούλα καμάρωνε τὸν τσεβρὲ, κατεβαίν' ἓνας λέλεγκας καὶ τὸν πέρνει.

Ἄρχισ' ἡ βασιλοπούλα νὰ κλαίη, νὰ δέρνεται καὶ νὰ μὴν ἔχ' παρηγοριά, ὁ βασιλέας τὴν εἶπε, μπρὲ παιδί μ', μὴ στεναχωριέσαι, γὰ θὰ σὲ φέρω ἓνα καλλίτερο.

Ἡ βασιλοπούλα δὲν ἤθελε νὰ ἀκούσ' ἐγὼ θέλω αὐτὸν ποῦ κέντησα μὲ τὰ χέρια μ'.

Ὁ βασιλέας ἤθελε νὰ τὴ παντρέψ', ἡ βασιλοπούλα δὲν ἤθελε μόνο τὸν εἶπε θέλω νὰ μὲ κίσης ἓνα λουτροῦ καὶ σ' αὐτὸ τὸ λουτροῦ νὰ ἔρχονται νὰ λούζονται δωρεάν κ' ὁ καθένας ποῦ θὰ ἔρχεται νὰ μὲ λέγ' μιὰ ἱστορία κ' ἴσως μάθω τίποτε γιὰ τὸν τσεβρὲ.

Ὁ βασιλέας ὅπως ἤθελ' ἡ βασιλοπούλα ἔχτισε τὸ λουτροῦ κ' αὐτὴ πῆγε κ' ἔγινε λουτραρίσση, κάθσε δυὸ χρόνια καὶ τίποτε δὲν ἔμαθε, ὅλο εἶχε τὴν ἐλπίδα καὶ δὲν τὴν ἔχανε.

Ἄς ἀφίσιμε τὴ βασιλοπούλα νὰ περιμένη κ' ἄς πᾶμε σὲ μιὰ μάννα ποῦ εἶχε τρεῖς κόρες κ' ἡ μιὰ ἦτανε ζουρλή, ἡ ζουρλὴ εἶχε τὴ μανία νὰ βγαίν' τὴ νύχτα καὶ νὰ γυρίζ', οἱ ἀδελφές της τὴ δέρνανε, αὐτὴ πάλε ἔβγαине· τὸ τελευταῖο βράδυ, ἀφοῦ τὴν ἔδειρανε καλὰ καλὰ, τὴν ἔκλεισανε μέσα. Αὐτὴ πάγ' νὰ κοιμηθῆ μπρὸς στὴν ξώπορτα κ' ὅλη τὴ νύχτα κύτταγε ἀπ' τὴν κλειδαρότρουπα, βλέπ' καὶ περνάει ἓνας ντερβίσης μὲ τὸ σαρίκ', κάθουντανε στ' ἄλογο, κ' ἀπὸ πίσω τ' πολλὲς καμῆλες, ὁ δερβίσης βαστοῦσε ἓνα σουραῦλι στὸ στόμα τ' καὶ σφύραγε. Περιεργη καθὼς ἦτανε, γὰ λέγ' θὰ τὸν πάρω τὸ καταπόδι, σπάν' τὸ παρὰθυρο καὶ βγαίν' ἔξω καὶ πάγει πὸ πίσω τ'.

Μπρὸς ὁ ντερβίσης πῖσ' αὐτὴ, φθάνε σ' ἓνα παλάτ', μόλις μπῆκε μέσα, βγάζ' αὐτὰ ποῦ φοροῦσε καὶ γίνεται ἓνα παλληκάκ' σὰν ἄγγελος, πῆγε κάθσε κ' ἔφαγε ἀνόρεχτα καὶ πῆγε νὰ κοιμηθῆ. Πρὶν κοιμηθῆ σήκωσε τὸ μαξιλάρι τ' κ' ἔβγανε ἓνα χρυσὸ τσεβρὲ κ' ἄρχισε νὰ κλαίη καὶ νὰ λέγη:

1) Α. Τ. Κεφαλόδεσμος ἀπὸ ἄσπρο ψιλὸ παννὶ τετράγωνο κεντημένο ὀλόχρυσο καὶ στὶς τέσσερες ἄκρες μὲ κέντημα μετρητό, χωρὶς ἀνάποδη καὶ καλὴ, μὲ μετᾶσια χρωματιστὰ καὶ πολλὲς φορὲς μὲ ἀνάμεσα σύρμα χρυσὸ ἢ καὶ ὅλο χρυσοκεντημένο. Τσεβρῆδες ἔλεγαν καὶ τὶς κεντημένες πετσέτες μὲ τὸ ἴδιο κέντημα στὶς δυὸ ἄκρες.

*Χεράκια ποῦ σὲ κεντήσανε,
κορμάκι ποῦ σὲ ντυλίχθηκε
καὶ κεφάλι ποῦ σὲ φόρεσε,
πότε θὰ μ' ἀξιώσει ὁ Θεός,
νὰ λυθοῦνε τὰ μάγια
καὶ ἔλθω νὰ σὲ πάρω ;*

Τάλεγε κ' ἔκλαιγε κ' ὕστερα τὸν πῆρ' ὁ ὕπνος.

Μόλις τὰ εἶδ' ἡ ζουρλὴ πάγει στὸ σπίτι τς, τὴν εἶδ' ἡ μάννα τς κ' οἱ ἀδελφές της τήνε δίνε διπλὸ ξύλο, ἀφοῦ ἔφαγε τὸ ξύλο ἔπεσε καὶ κοιμήθηκε. Τὸ πρωὶ λέγ' στὶς ἀδελφές της ἔτοιμασθῆτε νὰ πᾶμε στὸ λουτρό. Ἄρχισαν νὰ τὴν κοροϊδεῦνε, πῆγε μοναχιά, λούσθηκε καὶ πῆγε νὰ πῆ μιὰ ἱστορία στὴ βασιλοπούλα.

—Βασιλοπούλα μ', εἶπε, δὲ μὲ κολνοῦσε ὕπνος κ' εἶδα τὴ νύχτα νὰ περνᾷ μπρὸς ἀπ' τὴ πόρτα μας ἕνα ντερβίσης μὲ τὸ σαρίκ', κάθουντανε στ' ἄλογο κ' ἀπὸ πίσω τ' παγαιναν πολλές καμῆλες, ὁ ντερβίσης βαστοῦσε ἕνα σουραῦλι στὸ στόμα τ' καὶ σφύραγε, μπρὸς ὁ ντερβίσης, πίσω γώ, φθάνμε σ' ἕνα παλάτ'. Μόλις μπῆκε μέσα βγάζ' αὐτὰ ποῦ φοροῦσε καὶ γίνεται ἕνα παλληκάρ' σὰν ἄγγελος, πῆγε κάθσε κ' ἔφαγε ἀνόρεχτα καὶ πῆγε νὰ κοιμηθῆ. Πρὶν κοιμηθῆ σήκωσε τὸ μαξιλάρ' τ' κ' ἔβγανε ἕνα χρυσὸ τσεβρὲ κ' ἄρχισε νὰ κλαίγη καὶ νὰ λέγη :

*Χεράκια ποῦ σὲ κεντήσανε,
κορμάκι ποῦ σὲ ντυλίχθηκε
καὶ κεφάλι ποῦ σὲ φόρεσε,
πότε θὰ μ' ἀξιώσει ὁ Θεός,
νὰ λυθοῦνε τὰ μάγια
καὶ ἔλθω νὰ σὲ πάρω ;*

Τάλεγε κ' ἔκλαιγε κ' ὕστερα τὸν πῆρ' ὁ ὕπνος.

Ἡ βασιλοπούλα τὴν εἶπε, ἂν μὲ πᾶς καὶ βρῶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο θὰ σὲ χαρίσω τὸ μισὸ μ' βασιλείο. Τὸ βράδν πάγ' καὶ πέρνει τὴ βασιλοπούλα στὸ σπίτι τς καὶ τὴν λέγει, δῶ θὰ κοιμηθεῖς μπροστὰ στὴν πόρτα. Τὴν ἔστρωσε καὶ ξαπλώθηκε ἡ βασιλοπούλα, τὰ μεσάνυχτα ἄκσανε τὸ σουραῦλι καὶ σκώθηκανε, ὁ ντερβίσης κάθουντανε στ' ἄλογο τ' κ' ἀπὸ πίσω πῆγαιναν πολλές καμῆλες, μπρὸς ὁ ντερβίσης κ' οἱ καμῆλες καὶ τὸ κατόπ' ἡ βασιλοπούλα κ' ἡ ζουρλὴ ἔφθασαν στὸ παλάτι τ'. Πάλε μόλις μπῆκε ὁ ντερβίσης βγάξει αὐτὰ ποῦ φοροῦσε καὶ γίνεται ἕνα παλληκάρ' σὰν ἄγγελος, κάθσε κ' ἔφαγε ἀνόρεχτα καὶ πῆγε νὰ κοιμηθῆ. Πρὶν κοιμηθῆ σήκωσε τὸ μαξιλάρι τ' κ' ἔβγαλε ἕνα χρυσὸ τσεβρὲ κ' ἄρχισε νὰ κλαίγη καὶ νὰ λέγη :

*Χερῶν κί ποῦ σὲ κεντήσανε,
κορμάκι ποῦ σὲ ντυλίχθηκε
καὶ κεφάλι ποῦ σὲ φόρεσε,
πότε θὰ μ' ἀξιώσει ὁ Θεός,
νὰ λυθοῦνε τὰ μάγια,
καὶ ἔλθω νὰ σὲ πάρω;*

Κεῖ ποῦ ἔκλαιγε καὶ δέροντανε τὸ παλληκάρ', φανερώνεται ἡ βασιλοπούλα καὶ τὸν λέγει, σὺ μὲ πῆρες τὸν τσεβρέ μ'.

— Σὺ εἶσαι ποῦ φύλαγα τόσο καιρό;

Ἡ βασιλοπούλα βγάξ' ἓνα φάρμακο ποῦ πῆρε μαζί της τὸν ἔλυσε τὰ μάγια κ' ἔμεινε παλληκάρ' ὅπως ἦτανε. πῆγαν στὸ παλάτ' καὶ κἀναν σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες γάμο, μὲ χαρὲς καὶ πασχαλιὲς καὶ ξεφάντωσες πολλὲς.

Μὲ τὰ μάγια ἔκαμε καὶ τῆ ζουρλῆ καλά, τὴν ἔδωσε τὸ μισὸ βασίλειο κ' ἔζησαν καλὰ κ' ἤμνα καὶ γὼ κεῖ μ' ἓνα κόκκινο βρακί.

18. Τὸ μαγεμένο βασιλόπουλο.

Ἡράκλεια.

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε μιὰ μάννα κ' εἶχε ἓνα κορίτσ', τὸ κορίτσ' κάθονταν κάθε μέρα στὸν ἀργαλειὸ κ' ἔφαινε καὶ κεῖ ποῦ ἔφαινε πῆγαινε ἓνα πουλὶ κ' ἔλεγε:

*Τί καλὸ κορίτσι ποῦσαι,
τί καλὸ παννὶ ποῦ φαίνεις,
βασιλὲ ἄντρα θὰ πάρεις,
πεθαμμένο θὰ τὸν εὔρεις.*

Τὸ κορίτσ' ἦτανε πάντοτε συλλογισμένο, μιὰ μέρα τὸ πῆρνε οἱ φιληνάδες του καὶ πῆγανε στὸ βουνὸ νὰ διασκεδάσνε, κεῖ ποῦ περπατούσανε σκώνεται μιὰ ἀνεμοκαλὴ ¹⁾ καὶ πέταξε τὸ φακίολι τ', ἔτρεξε νὰ τὸ πιάσ', ὁ ἀέρας τὸ πῆγε μέσα ἀπὸ μιὰ μεγάλ' πόρτα, μπῆκε τὸ κορίτσ' νὰ τὸ πάρ', κλείν' πὸ πίσω τ' ἢ πόρτα, προσπαθεῖ ν' ἀνοίξ', φωναζ' τις φιληνάδες, τίποτε, τὸ κορίτσ' κλείσθηκε. Μέσα ἦτανε ἓνα μεγάλο παλάτ', χωρὶς ψυχὴ ζουντανή, γυρνάει σαράντα κάμαρες, ἢ μιὰ πιὸ καλὰ στολισμένη πὸ τὴν ἄλληνα, στὴν τελευταία ἦτανε ξαπλωμένο σὰν πεθαμένο σ' ἓνα κρεββάτ' ἓνα βασιλόπουλο στὸ κεφάλι τ' καὶ στὰ πόδια τ' ἔκαιγε πὸ μιὰ

1) Ἀνεμοστρόβιλος.

λαμπάδα, πάνω στό τραπέζ' ἦτανε ἓνα γράμμα, τὸ πῆρε καὶ τὸ διάβασε :

«Ὅποιος μὲ ξενυχτῆς' σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες χωρὶς νὰ κοιμηθῆ, ἂν εἶναι νιὸς θὰ τὸν κάμω ἀδελφὸ μ', ἂν εἶναι γέρος θὰ τὸν κάμω πατέρα μ', ἂν εἶναι γρηὰ θὰ τὴν κάμω μητέρα μ' κι' ἂν εἶναι νιὰ θὰ τὴν κάμω γυναῖκά μ'. Μὲ καταράσθηκε μιὰ μάγισσα καὶ μ' ἔδωσ' αὐτὴ τὴ κατάρα».

Τὸ κορίτσο ἄρχισε νὰ κλαίγ', καλὰ μ' ἔλεγε τὸ πουλὶ ποὺ θὰ πάρω πεθαμμένο ἄντρα, θὰ καθήσω νὰ τὸ ξενυχτήσω γιὰ ν' ἀναστηθῆ.

Ἐπιασε καὶ συγύρισε τὴν κάμαρα καὶ κάθοντανε πλάγι στό βασιλόπουλο καὶ ξενυχτοῦσε, ξενύχτησε τριάντα ἑννιά μέρες, ἀπόκανε πιά ἀπ' τὸν ὕπνο, περνάει ἓνας ἀπ' ἔξω καὶ φώναζε, σκλάβες πουλῶ, σκλάβες πουλῶ. Τὸν ρίχνει ἓνα πιάτο φλουριά κ' ἓνα σχοινὶ καὶ τότε λέγει, νὰ πιασθῆ σ' αὐτὸ μιὰ σκλάβα. Τὴν ἀνέβασε καὶ τὴν εἶπε, κάθσε νὰ ξενυχτήσης, θὰ πέσω λίγο νὰ κοιμηθῶ καὶ σὰ ξυπνήσ' τὸ βασιλόπουλο φώνα με.

Ἦλθανε οἱ σαράντα μέρες ξυπνάει τὸ βασιλόπουλο, βλέπει τὴ σκλάβα ποὺ κάθοντανε πλάγι τ' καὶ τὴν ρωτᾷ, σὺ ξαγρύπνησες σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες;

Ἡ σκλάβα εἶπε ναί.

— Ποιὸ εἶναι τὸ κορίτσο ποὺ κοιμᾶται;

— Εἶν' ἡ σκλάβα μ'.

Τὸ βασιλόπουλο πίστεψε καὶ τὴν πῆρε γυναῖκα τ' καὶ τὸ κορίτσο ποὺ τὸ ξενύχτησε σαράντα μέρες τῷβαλαν νὰ φυλάγ' τὶς χῆνες.

Πέρασε καιρὸς, τὸ βασιλόπουλο θὰ πήγαινε στὴν Πόλη, ρώτσε ὄλοι τὶς ἄνθρωποι τοῦ παλατιοῦ τί θέλνε νὰ τοὺς φέρ', ρώτσε καὶ τὴ χηναροῦ ποὺ ἦτανε ὁμορφη καὶ καλὴ κι' ὄλο λυπημένη.

— Γὼ θέλω τρία πράματα, μαχαῖρι τῆς σφαγῆς, σχοινὶ τῆς κρεμαστῆς καὶ πέτρα τῆς ὑπομονῆς.

Πῆγε τὸ βασιλόπουλο στὴν Πόλη, ψοῦνσε ὅτι τὸ παράγγειλανε καὶ μπῆκε στό καράβ', νὰ γυρίσ' στὴν πατρίδα τ'. Στὸ μισὸ δρόμο μαρμάρωσε τὸ καράβ', ὁ καρabuκύρης ρώτσε τὸ βασιλόπουλο νὰ μὴ ξέχασε κανένι τάμα.

Τότε θυμῆθηκε τὸ μαχαῖρ' τῆς σφαγῆς, τὸ σχοινὶ τῆς κρεμαστῆς καὶ τὴν πέτρα τῆς ὑπομονῆς καὶ γύρσε πίσω τὸ καράβ'. Ἔτρεξε σ' ὄλα τὰ τσαρσιά τῆς Πόλης, πουθενὰ δὲν τᾶβρισκε, στὰ ὑστερνὰ σ' ἓνα, εἶδε ἓνα γέρο, αὐτὸς εἶχε τὸ μαχαῖρ' τῆς σφαγῆς, τὸ σχοινὶ τῆς κρεμαστῆς καὶ τὴν πέτρα τῆς ὑπομονῆς. Θὰ σὲ τὸ δόσω εἰπ' ὁ γέρος στό βασιλόπουλο, ὅποιος τὰ γυρεῦει ἔχει μεγάλο καῦμό, νὰ τὸν προσέξῃς γιατί θὰ κρεμμυσθῆ.

Ὅταν τὸ βασιλόπουλο ἔφθασε στό παλάτι τ', ἔδωσε σ' ὄλους τὰ δῶρα, ἡ χηναροῦ σὰν πῆρε τὸ μαχαῖρ' τῆς σφαγῆς, τὸ σχοινὶ τῆς κρεμαστῆς καὶ

τὴν πέτρα τῆς ὑπομονῆς, κλείστηκε στὴν κάμαρη τς, ἔκλαιγε κ' ἔλεγε, τί λές μαχαίρι μ' νὰ σφαγῶ ; τί λές σχοινί μ' νὰ κρεμαστῶ ; δὲν εἶναι κρῖμα νὰ ξενυχτήσω τριάντα ἐνιαυτὰ μέρες τὸ βασιλόπουλο κ' ἡ σκλάβα πού τὴν ἔβαλα νὰ τὸ ξενυχτήσῃ μιὰ μέρα νὰ μὲ τὸ πάρ ; "Ἔσερνε τὸ σαποῦνι στὸ σχοινί, δάκρυα τῶβρεχαν κ' ἡ πέτρα ράγιζε πὸ τὴ λύπη τς καὶ τὴν ἔλεγε ὑπομονή, ὑπομονή κόρη.

Τὸ βασιλόπουλο πού ἦτανε πίσ' ἀπ' τὴν πόρτα δὲ βάσταξε. μπῆκε μέσα, τὴ ρώτησε καὶ κείνη εἶπ' ὅλη τὴν ἱστορία τς, τὴν ἀγκάλιασε καὶ τὴν λέγει, τελείωσαν πιά τὰ βύσανά σ'. "Ἐκαμαν στὸ παλάτ' μεγάλες ἐτοιμασίες νὰ γιν' ἡ χαρὰ καὶ τὴ σκλάβα ἔδεσαν σ' ἓνα ἄλογο καὶ τὴν γύρσανε σ' ὅλη τὴν πολιτεία κ' ὕστερα τὴν ἔσφαξαν κ' ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

19. Ὁ σταυραετός.

Καστανιές.

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε τρεῖς ἀδελφάδες, οἱ δυὸ ἦτανε ἀχώριστοι καὶ κοιμούντανε μαζὶ κ' ἡ μικρὴ χώρια. Μιὰ νύχτα κεῖ πού κοιμούντανε ἡ μικρὴ, μπαίν' ἀπ' τὸ παράθυρο ἓνας σταυραετός καὶ τὴ μιλοῦσε, τὴν ἔλεγε πὼς τὴν ἀγαπάει κ' ἄρχισε κάθε βράδυ καὶ πῆγαινε, κάθοντανε καμμιὰ ὥρα κ' ἔφευγε. Μόλις εἶρχονταν πῆγαινε ἴσα στὴ λεκάνη, ἔβγαζε τὰ πούπουλα καὶ γίνονταν ὠραῖο παλλημάρ' κ' ὅταν θὲ νὰ φύγ' τᾶβαζε κ' ἔφευγε, τὸν ἔλεγε ἡ μικρὴ νὰ μιλήσῃ πιὸ σιγά, μᾶς ἀκοῦνε.

Οἱ ἀδελφὲς ἀκουαν τὶς κουβέντες τὴ νύχτα, καὶ τὴ ρωτούσανε τὸ πρῶι, μὲ ποιόνα μιλοῦσε ; Μὲ κανένα, ἔλεγε καὶ τὴν ἔδερνανε.

Τὸ ἄλλο βράδυ πού πῆγε, ὁ σταυραετός οἱ ἀδελφές τς περιμέναν τὴ νύχτα ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα γιὰ ν' ἀκούσνε, κατὰ τὰ μεσάνυχτα ἀκοῦνε φτερούγισματα, μπῆκε ὁ σταυραετός μέσα καὶ τὴν εἶπε, εἶσαι ἄρβωνιαστικιά μου καὶ γὼ εἶμαι βεζυρόπουλο, σὰν ἔχεις καμμιὰ ἀνάγκη πάρε αὐτὸ τὸ βεργάκ' καὶ χτύπησ' το μέσα στὴ λεκάνη καὶ πές :

«Τρέξε βεζυράκι μου»

καὶ γὼ θᾶλλθω.

— Καλά, εἶπ' ἡ κοπέλλα, μόνε μὴ μιᾶς δυνατὰ καὶ μᾶς ἀκοῦνε κ' ἔφυγε ὁ σταυραετός.

Τὸ πρῶι λένε οἱ ἀδελφάδες στὴ μικρὴ, θὰ πᾶμε σήμερα στὸ λουτρό, ἔβαλαν μέσα στὸ μπόγο τὰ λουτρικά, τὶς κτένες, τὶς γαλέντζες, ἔδωσαν τὸ μπόγο στὴ μικρὴ καὶ πῆγαιναν. Στὸ μισὸ δρόμο λέγ' ἡ μεγάλη στὴ μεσιά, ἔβαλες σαποῦν' ;

—“Ὅχι λέγ’ ἡ μεσιά, πᾶτε σεῖς μπροστά καὶ γὼ θὰ πάγω νὰ τὸ πάρω.

Πῆγε στὸ σπίτι, ἔσπασε στὴ λεκάν’ ὅσα ποτήρια καὶ γυαλιὰ εἶχανε, πέρνει τὸ βεργάκ’ πὺν τὸχε ἡ μικρὴ κρυμένο μέσα στὸ στρῶμα, χτυπάει τὴ λεκάν’ καὶ λέγει,

Τρέξε βεζυράκι μου

‘Ὁ σταυραετὸς παίγει ἴσια στὴ λεκάν’, μπαίνει ὅλα τὰ γυαλιὰ στὸ κορμί τ’, ἄχ, λέγει, κακούργα καὶ φεύγει.

Πᾶνε στὸ σπῖτ’ ἀπ’ τὸ λουτρό, καὶ τὸ βράδν δέρνουνε, δέρνουνε τὴ μικρὴ, ἡ μικρὴ πέρνει τὸ βεργάκ’ καὶ χτυπάει τὴ λεκάν’ καὶ λέγει :

Τρέξε βεζυράκι μου

καὶ μὲ σκότισαν οἱ ἀδελφάδες μου.

Περιμέν’ ὄρες, τὸ βεζυράκ’ δὲν ἔρχεται. Περνοῦνε μέρες, ξαναχτυπάει, δὲν ἔρχεται.

Τὸ βεζυράκ’ πῆγε στὸ σπῖτ’ τ’ ἄρρωστο. Γιατροὶ ἀνέβαιναν, γιατροὶ κατέβαιναν, δὲ μπορούσανε νὰ καταλάβνε τί ἔχ’ κ’ ἔλυωνε μέσα στὴ στρωμνή.

‘Ἡ ἀρραβωνιαστικά τ’ ντύνεται σὰ γύφτισσα, ἔβαλε μαμουλῖκα στὸ κεφάλ’, πέρνει κ’ ἓνα τρουβὰ ψωμί καὶ δρόμο πέρνει καὶ δρόμο ἀφίν’, νὰ πάγ’ νὰ βρῆ τὸ βεζυράκ’. Κεῖ πὺν πήγαινε ἄκουε τὰ πουλάκια πὺν μιλούσανε, εἶπε τὸ ἓνα, νὰ καταλάβαινε ἡ κοπέλλα τῆ γλῶσσά μας θὰ μπορούσε νὰ γλυτώσ’ τὸ βεζυράκ’, παρὰ πέρα εἶναι μιὰ ἀρκουδά καὶ βυζάν’ τρία ἀρκουδάκια ἀφοῦ τὰ βυζάξ’ καὶ φύγ’ ἡ μητέρα τους, νὰ πάρ’ τὰ δυὸ καὶ νὰ τὰ βάλ’ στὸ φοῦρνο, νὰ τὰ ψῆσ’, νὰ βγῆ ἡ λίγδα τους, τὸ κρέας καὶ τὰ κόκκαλα νὰ τὰ τσακίσ’¹⁾ νὰ τὰ κἀνη σκόν’, ἀφοῦ τότε λούσ’ νὰ τὸν ἀλείψ’ μὲ τὴ λίγδα νὰ μαλακώσ’ τὸ κορμί τ’, ὕστερα νὰ ρίξη τὴ σκόν’. Τρεῖς μέρες μὲ τὴν ἀράδα νὰ τὸ κἀν’, θὰ γιάνει τὸ βεζυράκ’.

‘Ἡ κοπέλλα ἀπὸ Θεοῦ κατάλαβε τὴ γλῶσσά τους. Πῆγε, πῆγε, ἦρε τὴν ἀρκουδά πὺν βύζαινε τὰ τρία τ’ ἀρκουδάκια, ἀφοῦ τὰ βύζαξε ἔφυγε, πέρνει τὰ δυὸ καὶ φεύγει, κεῖ κοντὰ ἦτανε μιὰ γυναῖκα κ’ ἔψηνε ψωμί στὸ φοῦρνο, τὴ χαιρέτσε καὶ τὴν εἶπε, δὲ μὲ δίνς σὲ παρακαλῶ ἓνα ταβὰ γιὰ νὰ ψῆσω καὶ γὼ στὸ φοῦρνο. Τὴν ἔδοσε, ἔβαλε μέσα τ’ ἀρκουδάκια κ’ ἀφοῦ ψήθησαν, πῆρε τὴ λίγδα, τὸ κρέας καὶ τὰ κόκκαλα καὶ τᾶκαμε σκόν’, εὐχαρίστησε τὴ φουρνάρισσα κ’ ἔφυγε.

Δρόμο πέρνει καὶ δρόμο ἀφίν’, ἐφθισε στὴν πολιτεία πὺν ἦτανε ἄρρωστο τὸ βεζυράκ’, οἱ γιατροὶ πᾶ δὲ μπορούσανε νὰ τὸ γιαιτρέψνε, κ’ ἡ

1) Κοπανίση.

γύφτισσα ἔξω ἀπ' τὸ παλάτ' εἶπε στίς δοῦλοι ἄν τὴν ἀφίν' ἢ κερά βεζύρισα νὰ ἀνέβ' νὰ γειάνν' τὸ βεζυράκ'.

—Τόσοι γιατροὶ σπουδασμέν' δὲν μπόρεσαν νὰ τὸ κάνε καλά κ' ἢ γύφτισσα θὰ τὸ κάν'; ἄς ἀνέβ', εἶπε ἡ βεζύρισα.

Ἄνέβκε, τὸ βεζυράκ' ἦτανε ἀναίσθητο μέσα στὴ στρωμνὴ κι' ὄλο βόγκαε, οὔτε ἔτρωγε οὔτε μιλοῦσε. Ἀνάψτε λέγ' ἡ γύφτισσα τὸ λουτρό· τέσσερις τὸ ἔπιασαν μὲ τὸ σεντόν'· καὶ τὸ ἔβαλαν μέσα στὴ γούρνα, τὸ ἄφσε κάμποση ὥρα γιὰ νὰ μαλακώσ' τὸ κορμί τ', ὕστερα τὸ ἔβαλε μέσα στὰ βαμπάκια, τὸ ἄλειψε μὲ τὴ λίγδα ὄλο τὸ κορμί τ', ἔρριξε πὸ πάνω τὴ σκόν', τὸ ντύλιξε καλά καὶ τὸ φάσκωσε ὅπως φασκίωνε τὰ μωρά, τὸ ἔβαλε στὸ στρώμα, καὶ μέρα νύχτα ἡ γύφτισσα δὲν ἔλειπε ἀπὸ τὸ προσκεφάλι τ', οὔτε ἔπινε οὔτε ἔτρωγε. Τὴν ἄλλη μέρα πάλι ἀνάφτνε τὸ λουτρό, ἡ γύφτισσα τὸ ξεφασκιών' τὸ βεζυράκ' κ' ἔπασαν στὰ βαμπάκια τὰ μεγάλα γυαλιά, τὰ εἶδανε κι' ἀπόρσανε, τὸν ἔβαλαν μὲ τὸ σεντόν'· μέσα στὴ γούρνα, τὸ ἀφίν' κάμποση ὥρα μέσα στοῦ νεροῦ νὰ μαλακώσ' τὸ κορμί τ', τὸ βγάξ', τὸ ἀλείφ' τὴ λίγδα, ρίχνει ἀπὸ πάνω τὴ σκόν', τὸ ντυλίζει στὰ βαμπάκια, τὸ φάσκωσε, τὸ ἔβαλε στὸ κρεβάτ', τὸ βεζυράκ' ἄνοιξε λίγο τὰ μάτια τ' κ' ἔφαγε λίγο. Τὴν ἄλλη μέρα πάλι ἀνάφτνε τὸ λουτρό, τὸ ξεφασκιών' ἡ γύφτισσα κ' ἔπασαν στὰ βαμπάκια ὄλο μικρὰ γυαλάκια βάζνε τὸ βεζυράκ' μὲ τὸ σεντόν' στὴ γούρνα, τὸ ἀφίν' πολὺ ὥρα στοῦ νεροῦ νὰ μαλακώσ' τὸ κορμί τ', τὸ βγάξ', τὸ ἀλείφ' τὴ λίγδα, ρίχνει ἀπὸ πάνω τὴ σκόν', τὸ ντύλιξε στὰ βαμβάκια, τὸ φάσκωσε καὶ τὸ ἔβαλε στὸ κρεβάτ' νὰ κοιμηθῆ.

Τὸ βεζυράκ' κοιμήθηκε καλά τὴ νύχτα, τὸ πρωὶ τὸ κάν' ἕνα μπάνιο, τὸ ἔλουσε τὸ καθάρεσε ἀπ' τίς ἀλοιφές κ' ἔγινε καλά, καλλίτερα ἀπὸ πρῶτα. Τὴ γύφτισσα δὲν ἤξευραν πῶς νὰ τὴν ὑποχρεώσουν.

Τὴν ρώτησε τότε ὁ βεζύρης κ' ἡ βεζύρισα, γιὰ τὸ καλὸ ποῦ μᾶς ἔκανες τὶ θέλεις νὰ σὲ κάνμε.

—Τίποτε δὲ θέλω, μόνε νὰ μὲ δόστε τὸ δαχτυλίδ' ποῦ φορεῖ τὸ βεζυράκ'.

Τὸ βεζυράκ' δὲν ἤθελε νὰ τὸ δόσ', μὰ ἐπειδὴς τὸ σωτήρησε, τὸ ἔδοσε.

Ἡ γύφτισσα δρόμο ἔπερνε, δρόμο ἄφινε, ὕστερα πὸ μέρες ἔφθασε στοῦ σπίτι της, λούσθηκε καθαρίσθηκε, ἄλλαξε ροῦχα καὶ τὸ βράδ' χτυπάει μὲ τὸ βεργάκ' τὴ λεκάν' καὶ λέγει,

Πρέξε βεζυράκι μου.

—Ἄ, λέγ', τὸ βεζυράκ', ἡ βρωμογυναῖκα, ἀκόμα κι' ἀκονίζ' τὸ μαχαῖρ' νὰ πὰ νὰ τὴ σφάξ.

Ἡ κοπέλλα ἄφσε τὸ παράθυρο ἀνοιχτὸ κ' ἀναμμέν' τὴ λάμπα, κάμνει ποῦ κοιμάται καὶ φορεῖ τὸ δαχτυλίδ' στοῦ δάχτυλο κ' εἶχε τὸ χέρ' μπρὸς στὰ μάτια της. Ἐρχεται ὁ σταυραστὸς μὲ τὸ σπαθὶ νὰ τὴ σφάξ', βλέπ' τὸ

δαχτυλίδ' καὶ σταματάει. Αὐτὸ τὸ δαχτυλίδ' εἶναι δικό μ' πῶς τὸ φορεῖς ἐσύ;

Κ' εἶπε ἡ κοπέλλα ὄλ' τὴν ἱστορία, πὼς οἱ ἀδελφάδες τῆς ἀφιγκρίσθηκαν καὶ τὸ πρῶι τὴν πήγανε στὸ λουτρό κ' ἡ μιὰ ἀδελφή τς ἔσπασε ὅσα ποτήρια καὶ γυαλιὰ εἶχανε καὶ τᾶβαλε στὴ λεκάν', πὼς πῆρε τὸ βεργάκι καὶ χτύπησε κι' ὁ σταυραετὸς μὲ τὴν ὀρμὴ πού κατέβηκε μπῆκανε τὰ γυαλιὰ μέσα τ', ὕστερα πὼς ἔγινε γύφτισσα καὶ πῆγε καὶ τὸ σωτήρηψε.

—Καὶ ποῦ, τὴν ρωτάει τὸ βεζυράκ', εἶναι οἱ ἀδελφάδες σου;

— Στὴν πλαγινὴ κάμαρα καὶ κοιμοῦνται.

Πέρνει τὸ σπαθί τ', πάγει καὶ τὶς κόφτει τὰ κεφάλια τους καὶ τὴν κοπέλλα τὴν βάζ' στὰ φτερά τ' καὶ πάγει στὴ μητέρα τ' καὶ τὴ λέγ', μητέρα, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρβωνιαστικιά μ', θέλω νὰ τὴν πάρω γυναῖκα, αὐτὴ εἶναι πού μὲ γιάτρευσε σὰν ἦμα ἀρρωστος.

—Ὅπως θέλεις γιέ μ', θὰ τὴν κάνουμε ἀπὸ σήμερις θυγατέρα μας.

Ἔγινε ὁ γάμος σαράντα μερόνυχτα κ' ἤμουνα ἐγὼ ἐκεῖ μ' εἶνα κόκκινο βρακί, ἔζηγαν καὶ βασιλεύανε καὶ τὰ ἀβγά παστρεύανε.

20. Ἡ βασιλοπούλα, ἡ Ἐμορφη τοῦ κόσμου.

Σηλυβριά.

Μιὰ φορὰ κ' εἶνα καιρὸ ἦτανε ἕνας βασιλὲς καὶ μιὰ βασίλισσα κ' εἶχαν τρεῖς βασιλόπουλα, πέθανε ἡ βασίλισσα καὶ τὰ εἶπε ὁ βασιλὲς, ἅμα πεθάνω καὶ γὼ νὰ πάрте τὰ κλειδιὰ τοῦ παλατιοῦ, ν' ἀνοίξετε μονάχα τὶς τριάντα ἐννιὰ κάμαρες τὴν τελευταῖα νὰ μὴ τὴν ἀνοίξετε γιατί θὰ σᾶς καταραστῶ.

Σὰν πέθανε ὁ βασιλὲς, ὕστερα πὸ σαράντα μέρες πῆρε τὸ μεγαλειότερο τὸ βασιλόπουλο τὰ κλειδιὰ κι' ἀνοίξε τὶς τριάντα ἐννιὰ τὶς κάμαρες, εἶχαν μέσα πολλὰ φλωριά, στὴν τελευταία κάμαρα τὸ κλειδί ἦτανε πάν' στὴν κλειδαρότρυπα, τὴν ἀνοίξε κ' εἶδε μιὰ ζωγραφιά, τὴν Ἐμορφη τοῦ κόσμου, μόλις τὴν εἶδε θάμπωσε τὸ φῶς του, τόσο ἔμορφη ἦτανε, θάμαξε, κ' εἶπε, γὼ θὰ πάγω νὰ τὴ βρῶ. Ἡ κάμαρα πού εἶχε τὴ ζωγραφιά ἦτανε κοντὰ στὴν ἀκροθαλασσιὰ καὶ κεῖ ἦτανε μιὰ χρυσὴ βάρκα μὲ χρυσὴ ἄλυσσιδα δεμέν', μπῆκε μέσα κ' ἡ βάρκα ἔφυγε μοναχιά, ἦτανε μαγεμέν' καὶ τὸ ἔβγαλε σὲ μιὰ πολιτεία.

Κεῖ στὴν πολιτεία πού βγῆκε ρώτσε, ποῦ μπορῶ νὰ βρῶ τὴν Ἐμορφη τοῦ κόσμου; Τὸ εἶπανε δὲ μπορεῖς νὰ τὴνε βρεῖς, τὴν ἔχ' κρυμμέν' ὁ πατέρας τῆς ὁ βασιλὲς κι' ὅσα βασιλόπουλα ἤλθανε γιὰ νὰ τὴ βροῦνε σκοτώθηκαν ἀπ' τὸν βασιλέ.

—Γὼ θὰ πάγω νὰ τὴ βρῶ.

Πῆγε τὸ βασιλόπουλο στὸ βασιλεὲ καὶ τὸν εἶπε, βασιλέ μ' πολύχρονη,

ἦρτα νὰ σὲ γυρέψω τὴ βασιλοπούλα, τὴν Ἑμορφη τοῦ κόσμου.

— Ἀμα τὴ βρεῖς πάρ' τηνα.

Τὸν ἔδωσε σαράντα μέρες διορία ὡς πὸν νὰ τὴ βρῆ. Τὸ βασιλόπουλο σκάλιζε σ' ὅλη τὴν πολιτεία, δὲ μπόρεσε νὰ τὴ βρῆ, τὴν τελευταία μέρα πῆγε στὸ βασιλὲ καὶ τὸν εἶπε, σ' ὅλη τὴν πολιτεία σκάλιξα δὲν τὴν ἦρα, νὰ σκαλίξω καὶ στὸ παλάτ'.

Δὲν τὴν ἦρε καὶ στὸ παλάτ' κ' ὁ βασιλὲς ἔδωσε διαταγὴ νὰ τὸ κόψ-
νε τὸ κεφάλι τ'.

Πέρασαν σαράντα μέρες, εἶδε τὸ δεῦτερο βασιλόπουλο πὸν δὲ φάνκε ὁ ἀδελφός τ', γυρίζ' τις κάμαρες τοῦ παλατιοῦ, ἀνοίγ' καὶ τὴν τελευταία. Σὰν εἶδε τὴ ζωγραφιὰ τὴν Ἑμορφη τοῦ κόσμου σάστισε, κ' εἶπε, γὼ θὰ πάγω νὰ τὴ βρῶ. Μπῆκε μέσα στὴ χρυσῆ βάρκα, κ' ἡ βάρκα τὸ ἔβγαλε στὴν πολιτεία καὶ ρώτσε, ποῦ μπορῶ νὰ βρῶ τὴ βασιλοπούλα, τὴν Ἑμορφη τοῦ κόσμου;

Τὸ εἶπανε δὲ μπορεῖς νὰ τὴ βρῆς, ὁ πατέρας τῆς ὁ βασιλὲς τὴν ἔχ' βαθεῖα κρυμμένη, κανένα βασιλόπουλο δὲ μπόρεσε νὰ τὴ βρῆ καὶ ὅλα τὰ σκοτῶν'.

— Γὼ θὰ πάγω νὰ τὴ βρῶ.

Πῆγε τὸ βασιλόπουλο στὸ παλάτ' κ' εἶπε στὸν βασιλὲ, βασιλέ μ' πολ-
λύχρονε, ἦλθα νὰ σὲ γυρέψω γυναικὰ μ' τὴ βασιλοπούλα, τὴν Ἑμορφη τοῦ
κόσμου.

— Ἄν τὴ βρεῖς πάρ' τηνα.

Τὸ βασιλόπουλο σκάλιξε παντοῦ σαράντα μέρες κ' ὁ βασιλὲς ἔδωσε
προσταγὴ κ' ἔκοψαν τὸ κεφάλι τ'.

Σὰν πέρασε καιρὸς κ' εἶδε τὸ βασιλόπουλο πὸν δὲ γύρσανε τὰ ἀδέλ-
φια τ', πῆρε τὰ κλειδιὰ κ' ἀνοίξε τις τριάντα ἔννια τις κάμαρες, σὰν ἄ-
νοιξε τὴν τελευταία κ' εἶδε τὴ ζωγραφιὰ ζαλισθῆκε ἀπὸ τὴν ἔμορφιὰ τῆς
Ἑμορφῆς τοῦ κόσμου κ' εἶπε γι' αὐτὴνα χάθηκαν καὶ τ' ἀδέλφια μ'.

Πῆρε μαζί τ' πολλὰ φλουριά καὶ μπαίν' στὴ χρυσῆ βάρκα, κ' ἡ βάρ-
κα τὸν ἔβγαλε στὴν ἴδια πολιτεία, τὴν ἔδεσε γερὰ στὴν ἄκρη τῆς θάλασ-
σας καὶ πῆγε καὶ ρωτᾷ γιὰ τὴν Ἑμορφη τοῦ κόσμου. Τὸ εἶπανε δὲ
μπορεῖς νὰ τὴ βρῆς, γι' αὐτὴνα χάθηκαν πολλὰ βασιλόπουλα.

Τί νὰ κάν', πηγαίν' τὸ βασιλόπουλο σὲ μιὰ μάγισσα, τὴν ἔδωσε πολ-
λὰ φλουριά καὶ τὴν εἶπε, θέλω νὰ βρῶ τὴν Ἑμορφη τοῦ κόσμου.

— Δὲ θὰ μπορέσης νὰ τὴ βρῆς, μόνε νὰ πᾶς σ' ἓνα χρυσικὸ καὶ νὰ
παραγγείλῃς μιὰ χρυσῆ καμήλα, μέσα νὰ χωράγῃ ἓνας ἄνθρωπος μὲ τὰ
φαγιά τ' καὶ τὰ ψωμιά τ', νὰ μπῆς μέσα καὶ νὰ παίξῃς ἓνα ὄργανο.

Πῆγε στὸ χρυσικὸ καὶ τὸ ἔκαμε τὴν καμήλα, ἡ μάγισσα τὴν τραβοῦ-
σε καὶ τὴν γύριζε μέσα στὴν πολιτεία καὶ τὸ βασιλόπουλο μέσα ἔπαιξε τὸ
ὄργανο. Τ' ἄκσε ὁ βασιλὲς πὸς εἶναι μιὰ χρυσῆ καμήλα καὶ παίξ' ὄργανο
κ' εἶπε νὰ τὴν πᾶνε στὸ παλάτ' νὰ γλεντήσῃ.

Ἡ βασιλοπούλα, λέγ' πατέρα, τόσα χρόνια μ' ἔχῃ σκλαβωμέν', δὲ μὲ φέρνεις καὶ μένα τ' ὄργανο; καὶ πρόσταξε ὁ βασιλεὺς καὶ πῆγαν τὴν καμήλα στὴν κάμαρα τῆς βασιλοπούλας.

Ἡ καμήλα εἶχε καὶ μιὰ τρύπα γιὰ νὰ πέρνη ἀνάσα τὸ βασιλόπουλο καὶ βλέπ', σὰν τὴν εἶδε θάμπωσε ἀπὸ τὴν ἔμορφιά τς καὶ τὴν εἶπε, δῶ εἶσαι καὶ γὼ σὲ γύρευα τόσο καιρό.

Τότε ἡ βασιλοπούλα ὀρμήνευε τὸ βασιλόπουλο πῶς νὰ πάγ' νὰ τὴ βρῆ. Τὸ εἶπε, κάτ' ἀπὸ τὸ θρόνο τοῦ πατέρα μ', εἶνε ἓνα σανίδ' μὲ τὸ χαλκὰ νὰ τὸν τραβήξῃς, εἶναι σαράντα σκαλοπάτια κι' ἀφοῦ τὰ κατέβῃς, εἶναι σαράντα κάμαρες, ἡ τελευταία εἶναι ἡ δική μ'. Ὁ βασιλεὺς θὰ σὲ πεῖ, γιὰ μάγισσας παιδι εἶσαι, γιὰ ἡ Ἐμορφη τοῦ κόσμου σ' ὀρμήνευε καὶ σὺ θὰ πεῖς, οὔτε μάγισσας παιδι εἶμαι, οὔτε ἡ Ἐμορφη τοῦ κόσμου μ' ὀρμήνευε.

Ἔστερα θὰ σὲ δεῖξ' σαράντα πάπιες ὅλες ἴδιες καὶ θὰ σὲ πεῖ νὰ μὲ βρῆς, γὼ θὰ κουνήσω τὴν οὐρά μ'. Πάλι θὰ σὲ πεῖ, γιὰ μάγισσας παιδι εἶσαι, γιὰ ἡ Ἐμορφη τοῦ κόσμου σ' ὀρμήνευε καὶ σὺ θὰ πεῖς, οὔτε μάγισσας παιδι εἶμαι, οὔτε ἡ Ἐμορφη τοῦ κόσμου μ' ὀρμήνευε.

Ἔστερα θὰ σὲ δεῖξ' σαράντα νῖφες, ὅλες ἴδιες, γὼ θὰ κουνήσω τὰ μάτια μ' καὶ σὺ θὰ μὲ καταλάβῃς.

Ὁ βασιλεὺς ἀφοῦ ἔπαιξε ἡ καμήλα πολλοὺς σκοποὺς 1) εἶπε νὰ τὴ βγάλῃ ἔξω κ' ἔδωσε τὴ μάγισσα πού εἶχε τὴν καμήλα φλουριά.

Τὸ βασιλόπουλο πῆγε στὸ βασιλὲ καὶ γύρευε γιὰ γυναῖκα τ' τὴ βασιλοπούλα, τὸν ἔδωσε διορία σαράντα μέρες καὶ τὸν εἶπε, ἅμα δὲ τὴ βρεῖς θὰ πάρω τὸ κεφάλι σ'.

—Καλὸ εἶπε τὸ βασιλόπουλο.

Πέρασαν οἱ τριάντα ἔννια μέρες κι' ὅταν ἤλθανε οἱ σαράντα, πῆγε στὸ βασιλὲ καὶ τὸν εἶπε, βασιλέ μ' πολύχρονη, σκάλιξα παντοῦ καὶ δὲν τὴν ἤβρα, τώρα νὰ δγιῶ καὶ στὸ παλάτ'. Πῆγε κατὰ δῶ, πῆγε κατὰ κεῖ, πάγ' καὶ κάτ' ἀπ' τὸν θρόνο.

Ὁ βασιλεὺς εἶπε, δὲν εἶναι σκούπα νᾶναι κάτ' ἀπ' τὸν θρόνο.

Τὸ βασιλόπουλο ἔσκυψε, τραβήξε τὸν χαλκὰ καὶ βγήκε ἓνα σανίδ', κατέβκε τις σαράντα σκάλες καὶ πῆγε καὶ στίς σαράντα κάμαρες καὶ κτύπησε τὴν ὄλο τελευταία πού ἦτανε τῆς βασιλοπούλας.

Ὁ βασιλεὺς σάστισε καὶ τὸ εἶπε, γιὰ τῆς μάγισσας παιδι, εἶσαι γιὰ σ' ὀρμήνευε ἡ Ἐμορφη τοῦ κόσμου.

—Οὔτε μάγισσας παιδι εἶμαι, οὔτε μ' ὀρμήνευε ἡ Ἐμορφη τοῦ κόσμου.

Ἔστερα ὁ βασιλεὺς ἔβγαλε τις σαράντα πάπιες ὀλότιδες, κόνισε ἡ πάπια ποῦτανε ἡ βασιλοπούλα τὴν οὐρά καὶ τὴν γνώρισε. Κ' εἶπε πάλι ὁ

1) Μελωδίες, κομμάτια μουσικά.

βασιλῆς, γιὰ τῆς μάγισσας παιδί εἶσαι, γιὰ σ' ὀρμήνεψε ἡ Ἐμορφη τοῦ κόσμου.

—Οὔτε μάγισσας παιδί εἶμαι, οὔτε μ' ὀρμήνεψε ἡ Ἐμορφη τοῦ κόσμου. Ὑστερα τὸν ἔδειξε σαράντα νῦφες δλοίδιες, κούνσε τὰ μάτια τς ἡ βασιλοπούλα.

—Αὐτῇ, λέγ' τὸ βασιλόπουλο, εἶναι ἡ Ἐμορφη τοῦ κόσμου.

Ὁ βασιλῆς ἔδωσε γυναῖκά τ' τῇ βασιλοπούλα, ἔκαμαν σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες χαρὰ καὶ πῆγαν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ βασιλείου. Ὁ βασιλῆς ἤθελε νὰ τοὺς κρατήσ' νὰ ζήσανε μαζύ.

—Εὐχαριστῶ, εἶπε τὸ βασιλόπουλο καὶ γὼ ἔχω παλάτ' κ' εἶμαι βασιλὲ παιδί. Τοὺς ἔδωσε τὴν εὐχὴ τ' μπήκανε στὴ χρυσὴ βάρκα κ' ἔφχανε.

Βασίλεψαν χρόνια, ἔκαμαν πολλὰ παιδιά ἤμα καὶ γὼ ἐκεῖ καὶ τοὺς ἔβλεπα κ' ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

21. Τὸ βασιλόπουλο καὶ τὸ Καράκιξ ¹⁾

Τυρολόη.

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας βασιλέας κ' ἓνας βεζύρης καὶ δὲν εἶχανε παιδιά κ' ἦτανε στεναχωρημένοι, κάθε μέρα πῆγαιναν στὸ βουνὸ γιὰ νὰ ξεσκάνε. Μιά μέρα κεῖ πού κάθονταν κάτω πὸ ἓνα πλάτανο πέ-
ρασε ἓνας καλόγερος καὶ χαιρέτσε τὸν βασιλέα βασιλικά καὶ τὸν βεζύρ' βεζυρικά. Τὸν ρώτσανε πῶς μᾶς γνώρσες πῶς ὁ ἓνας μας εἶναι βασιλέας κ' ὁ ἄλλος βεζύρης κ' αὐτὸς εἶπε, ξέρω καὶ τὴν αἰτία πού βγαίντε στὸ κυ-
νήγ', νὰ ξεσκάντε ἐπειδὴς δὲν ἔχτε παιδιά. Τοὺς ἔδωσε ἓνα μῆλο καὶ τοὺς εἶπε, θὰ φάγ' ἀπὸ μισὸ ἡ βασίλισσα κ' ἀπὸ μισὸ ἡ βεζύρισσα καὶ θὰ κάντε παιδιά.

—Καὶ τί χάρ' θέλεις νὰ σὲ κάνουμε σὰ γίνει αὐτό, τὸν ρώτσε ὁ βασιλέας.

—Θέλω νὰ μὲ κτίσετε μιὰ ἐκκλησία πάνω στὸ βουνὸ πού νὰ εἶναι τοῦ Προφήτ' Ἡλία κ' ἔφυγε.

Μόλις πῆγε στὸ σπῖτ' τ' ὁ βασιλέας, ἔδωσε τὸ μισὸ μῆλο στὴ βασίλισσα καὶ τὸ μισὸ στὴ βεζύρισσα κ' εἶπανε ἂν ἦτανε κορίτσ' κ' ἀγόρ' θὰ τὰ πάντρευαν, ἂν ἦτανε ἀγόρ' κ' ἀγόρ' θὰ γίνονταν ἀδέλφια.

Γεννήθηκε ἀγόρ' κ' ἀγόρ', ἔγιναν ἀδέλφια καὶ κοιμούντανε σὲ μιὰ κάμαρα. Τὸ βασιλόπουλο κάθε βράδυ πού πῆγαιναν νὰ κοιμηθοῦνε ἀνοιγε τὸ παραθύρο καὶ ρωτοῦσε, ὦ βουνὰ καὶ λαγκάδια, εἶναι ἄλλο παλλη-
κάρ' σὰν καὶ μένα;

Καὶ τὰ βουνὰ τὸ ἀποκρίνονταν ὄχι.

Τὸ βεζυρόπουλο πού τ' ἄκουγε στεναχωριούντανε κ' ἀδυνατίζε· μιὰ μέρα τῶπιασε ἡ βεζύρισσα ἡ μητέρα τ' καὶ τὸ λέγει, παιδί μ', γιὰτὶ ἀδυνα-
τίζεις ἔτσι, ἐνῶ τὸ βασιλόπουλο παχαίν' καὶ μεγαλῶν';

1) Λ. Τ. Ἡ ἀντρεπωμένη, κυρίως τὸ μαῦρο κορίτσι.

— Ὁ ἀδελφός μου κάθε βράδν πού πᾶμε νὰ κοιμηθοῦμε ἀνοίγ' τὸ παράθυρο καὶ ρωτάει, ὦ βουνά καὶ λαγκάδια εἶναι ἄλλο παλληκάρ' σὰν καὶ μένα; καὶ τὰ βουνὰ τὸν ἀποκρίνονται ὄχι.

Ἡ μητέρα τ' τὸ εἶπε, τὸ βράδν πού θὰ πᾶτε νὰ κοιμηθῆτε, μόλις ἀνοίξ' τὸ παράθυρο τὸ βασιλόπουλο καὶ ρωτήσ' πάλι, σὺ νὰ τ' ἀποκριθῆς εἶναι, κι' ἂν σὲ ρωτήσ' ποῖο εἶναι, νὰ πῆς τὸ Καράκιζ.

Τὸ βράδ' μόλις πήγανε νὰ κοιμηθοῦνε κι' ἀνοίξε τὸ βασιλόπουλο τὸ παράθυρο κι' ἀρώτησε, ὦ βουνά καὶ λαγκάδια, εἶναι ἄλλο παλληκάρ' σὰν καὶ μένα;

Ὁ ἀδελφός του τὸ ἀπάντησε εἶναι.

— Καὶ ποῖο εἶναι;

— Τὸ Καράκιζ.

Τὸ βασιλόπουλο μπῆκε μέσα καὶ δὲ κοιμήθηκε παρὰ κατέβκε στὸν κῆπο. Ὁ βασιλέας πού δὲ κοιμούντανε εἶδε ἓνα ἄνθρωπο μέσα στὸν κῆπο καὶ ρώτησε ποῖος εἶναι;

— Γὼ εἶμαι, πατέρα.

Ὁ βασιλέας κατέβκε μάνι, μάνι ¹⁾ στὸν κῆπο κι' ἀρώτησε τὸ γό τ', τί ἔχεις παιδί μ' κι' εἶσαι τέτοια ὥρα δῶ;

— Πατέρα, νὰ μ' εἰστιάσῃς ἓνα ἄλογο γιὰ τὴ θά φύγω.

— Μπρὲ ἄμάν ²⁾, μπρὲ ζαμάν, μείνε, δὲν ἔχω ἄλλο παιδί ν' ἀφίσω στὸ θρόνο μ', σὴ σαι παρηγοριά μ'.

— Τίποτε πατέρα, θὰ φύγω. Πάρε αὐτὸ τὸ δαχτυλίδ' πῶχω στὸ χέρ' μ' καὶ βάλ' το σ' ἓνα ποτήρ' μὲ νερό, ἅμα τὸ δγεῖς καὶ ματώσ' θὰ πεῖ πὼς πέθανα κι' ἂν θέλς νὰ μὲ ζητήσῃς, ζητήσέ με, ἂν πάλι δὲ θέλς μὴ μὲ γυρέψεις. Ἄντιο πατέρα, κ' ἔφυγε τὸ βασιλόπουλο.

Ὁ βασιλέας μαυροφόρεσε τὸ παλάτ', φόρεσ' ἡ βασίλισσα καὶ κείνος μαῦρα καὶ περιμένε τὸ παιδί τ'.

Ἄς ἀφίσιμε τώρα τὸν βασιλέα κι' ἄς πιάσιμε τὸ βασιλόπουλο. Τὸ βασιλόπουλο πῆρε τὰ μάτια τ' κι' ἔφυγε. Βουνὰ ἀνέβαινε, βουνὰ κατέβαινε ὡς πού ἔφθασε σὲ τρεῖς δρόμοι πού ἔγραφαν, ὁ ἓνας ἀπὸ δῶ ὅποιος πάγει γυρίζ', ὁ ἄλλος ἀπὸ δῶ ὅποιος πάγει γυρίζ', κι' ὁ ἄλλος, ἀπὸ δῶ ὅποιος πάγει δὲ γυρίζ'. Τὸ βασιλόπουλο εἶπε, ἄς πάγω ἂπ' αὐτὸν πού δὲ γυρίζ', ἐδῶ θὰ εἶναι αὐτὸς πού εἶναι πιὸ δυνατὸς πὸ μένα καὶ τράβηξε τὸ δρόμο. Κεῖ πού πήγαινε ἤθερε μιὰ δράκαινα, τήνε λέγ', ὥρα καλὴ τὴ μάννα.

— Καλῶς το τὸ παιδί.

— Δὲ μὲ λὲς μάννα, πῶς μπορῶ νὰ πάγω νᾶβρω τὸ Καράκιζ.

— Ἄν δὲ μ' ἔλεγε μάννα θὰ σ' ἔτρωγα, ἔχω σαράντα δράκοι κι' εἶναι παιδιὰ μ', ἔχνε σαράντα χρόνια νὰ γυρίσει νὰ μὲ ποῦνε μάννα, γι' αὐτὸ

1) Γλήγορα, ἀμέσως.—2) Λ. Τ. Ἔλεος.

καὶ γὰρ θὰ σ' ὀρμηνέψω ἀπὸ δῶ πού πᾶς νὰ μὴ χαθῆς. Πρῶτα, πρῶτα στὸ δρόμο πού θὰ πᾶς θ' ἀνταμῶσεις ἕνα πύργο, εἶναι τὸ παλάτ' τῶν παιδιῶν μου, αὐτοὶ εἶναι δράκοι κ' ἔχνε ἕνα πολὺ ὠραῖο κῆπο πού εἶναι ὅλο φροῦτα γιοματός, μόλις μπεις μέσα θ' ἀρχίσνε τὰ φροῦτα νὰ χτυποῦνε στὸ κεφάλι σ' καὶ θὰ φωνάζνε, ἀφέντη, ἐμένα κόψε, ἀφέντη, ἐμένα πάρε. Ἔχε τὸ νοῦ σ' νὰ μὴ κόψης κανένα π' αὐτά, γιατί τότε θ' ἀρχίσνε νὰ φωνάζνε, ἀφέντη, με κλέβουνε, κύριε, με κλέβουνε, κ' ἀλλοίμονό σ' κακομοίρη, θὰ ξυπνήσνε οἱ δράκοι καὶ θὰ σὲ φᾶνε. Κεῖ πού θ' ἀνεβαίνς τῆ σκάλα θὰ εἶναι ἕνα ἀηδόνι ὠραῖο καὶ θάλαθεϊ νὰ πετάγ' πάνω στὸν ὄμο σ' νὰ φωνάζ', ἀφέντη, χάδειπέ με, κύριε, πιάσε με. Σὺ νὰ μὴ τ' ἀγγίξεις καθόλου, θὰ μπεις σὲ μιὰ μεγάλη σάλα, θὰ δγεῖς τὶς δράκοι νὰ κοιμοῦνται ὅλοι καὶ θάχνε ἀνοιχτὰ τὰ μάτια τς. Σὺ νὰ τοὺς πατήσης ὅλους καὶ νὰ πᾶς μέσα σὲ μιὰ κάμαρη πού εἶναι ἀντίκρου καὶ θὰ δγεῖς ἐκεῖ πολλὰ ὄπλα κρεμασμένα, νὰ μὴ πειράξης κανένα π' αὐτά, παρὰ νὰ πάρς ἕνα ξύλινο σπαθᾶκ' πού θὰ δγεῖς μέσα στ' ἄλλα καὶ πού εἶναι ἡ δύναμη τοῦ καθένα δράκου, αὐτὸ μόλις τὸ πιάσεις θὰ σὲ πεῖ, ἀφέντη, νὰ κόβω; Σὺ νὰ πῆς ὄχι. Ἄν τὸ πεις, ναί, θὰ κόψ' ὅλοι τὶς δράκοι εἰ δέ, ὄχι θὰ τὸ βάλεις στὴ ζώνη σ', ὅταν βγεῖς ἔξω, πιάσε καὶ τ' ἀηδόν', χάδειπέ το, κόψε καὶ φροῦτα, δέ θὰ μποροῦνε τότε νὰ σὲ κάνε τίποτε. Τὸ σπαθᾶκ' εἶναι ἡ δύναμή τους καὶ κεῖ πού θὰ πᾶς πρόσεξε καλά, εἶναι ὁ πύργος τοῦ Καρακιζ χτισμένος ὅλο μὲ βασιλόπουλα κεφάλια. Πὸ μακρὰ θὰ δγεῖς νὰ λάμπ' σὰν τὸν ἥλιο, ἐσὺ θὰ κάνς πὼς σὲ θάμπωσε καὶ μόλις πᾶς κοντὰ θὰ πιάσεις πετραδάκια καὶ θὰ παίζεις, ὁ τοῖχος θ' ἀρχίζ' ν' ἀνοίγ' καὶ νὰ κλείν'. Ὁ πύργος αὐτὸς δὲν ἔχ' πόρτα, μόλις δγεῖς τὸν τοῖχο κ' ἀνοίξε μιὰ φορὰ, νὰ μὴ τολμήσης καὶ περάσης μέσα. Ἀμέσως θὰ κλείσ' καὶ θὰ σὲ πλακώσ'. Θ' ἀφίσεις ν' ἀνοίξ' τρεῖς φορὲς καὶ τότε τὸ Καρακιζ θὰ σὲ μνηύσ' νὰ περάσης, κ' ἀπάνου πού θὰ πᾶς θὰ σὲ ρωτήσ' τί πῆγες νὰ κάνης ἐκεῖ, κ' ἂν δὲν ἀπάντησες¹⁾ δράκοι στὸ δρόμο. Σὺ νὰ πῆς ὄχι καὶ πὼς πῆγες ἐκεῖ γιὰ περιπάτο κ' ἂν σὲ διώξ' νὰ κατέβς κάτω καὶ πάλε νὰ παίξης μὲ τὶς πέτρες ὡς πού νὰ σὲ ξαναφωνάξ'. Ἄιντε, παιδί μ') μὲ τὴν εὐχή μ' τὸ εἶπ' ἡ δράκαινα.

Πήγαινε, πήγαινε τὸ βασιλόπουλο ἤρε τὸν πύργο πού ἦτανε οἱ δράκοι, μπῆκε μέσα στὸν κῆπο κ' ἀρχισαν τὰ φροῦτα νὰ χτυποῦνε τὸ κεφάλι τ' καὶ νὰ φωνάζνε, ἀφέντη, ἐμένα κόψε, κύριε, ἐμένα πάρε. Τὸ βασιλόπουλο δὲν πείραξε τίποτε καὶ πῆγε πάνω στὴ σκάλα. Τ' ἀηδόνι πού τὸν εἶπ' ἡ μάγισσα, ἀρχισε νὰ πετάη στὸν ὄμο τ' καὶ νὰ φωνάζ', ἀφέντη,

1) Συνάντησες.

χάδεψέ με, κύριε, πάρε με. Τὸ βασιλόπουλο δὲν τὸ ἄγγιξε καὶ μπῆκε μέσα στὸν πύργο. Εἶδε τὶς δράκοι ποὺ εἶχανε τὰ μάτια ἀνοιχτὰ καὶ κατάλαβε πὼς κοιμούντανε, τοὺς πάτησε ὅλους καὶ πῆγε μέσα στὴν κάμαρα ποὺ εἶχανε τὰ ὄπλα, μόλις μπῆκε μέσα εἶδε ἓνα ξύλινο σπαθᾶκι. Σὰν τὸ βασιλόπουλο ἔπιασε τὸ σπαθᾶκ', εἶπε τὸ σπαθᾶκ', ἀφέντη, νὰ κόβω ; καὶ τὸ βασιλόπουλο τὸ εἶπε ὄχι. Ἔπιασε τ' ἀηδόν' καὶ τὸ χάδεψε, τ' ἀηδόν' ἔβγαλε τὶς φωνὲς καὶ ξύπνησαν οἱ δράκοι κ' ἔτρεξαν μέσα στὴ κάμαρα νὰ πάρνε τὸ σπαθᾶκ' καὶ τὸ ἠύρανε παρμένο.

Τὸ σπαθᾶκ' ἦτανε ἡ δύναμή τους, χωρὶς τὸ σπαθᾶκι δὲν μπορούσανε νὰ κάνε κακὸ σὲ κανένα, ὕστερα βγήκανε ἔξω κ' εἶδανε τὸ βασιλόπουλο ποὺ βάσταγε τ' ἀηδόν' καὶ τὸ εἶπανε, αἴντε χελάλ' σ', μεῖς εἴμαστε σαράντα δράκοι, πολεμοῦμε σαράντα χρόνια νὰ πάρμε τὸ Καρακίτζ καὶ δὲ τὸ κατόρθωσαμε, μόνο σὲ παρακαλοῦμε ὅταν θὰ γυρίσεις νὰ μᾶς δόσης τὸ σπαθᾶκ'.

Καλά, τοὺς εἶπε τὸ βασιλόπουλο, τοὺς χαιρέτσε κ' ἔφυγε. Κεῖ ποῦ πήγαινε εἶδε πὸ μακρὰ ἓνα πύργο ποὺ ἔλαμπε καὶ κατάλαβε πὼς ἦτανε ὁ πύργος τοῦ Καρακίτζ ποὺ εἶπ' ἡ δρακίτσα. Μόλις ἔφθασε κοντὰ, ἔκαμε πὼς ἦτανε ζαβός, κάθισε κατὰ γῆς, σκάλιζε τὰ χῶματα, πετοῦσε πετραδάκια, κ' ἔκαμνε πὼς δὲ μπορούσε νὰ κυττάξ' τὸν πύργο.

Τὸ Καρακίτζ τὸ εἶδε πὸ μακρὰ ποὺ εἰρχοῦντανε καὶ τὸν κύτταγε νὰ δηγῆ τί θὰ κάν'. Σὰν ζύγωσε τὸν πύργο, ὁ τοῖχος ἀνοίξε κ' ἔκλεισε τρεῖς φορὲς, τὸ βασιλόπουλο οὔτε πῆγε κοντὰ γιὰ νὰ μπῆ μέσα κ' ἔκαμνε πὼς δὲν ἔβλεπε τίποτε. Τὸ Καρακίτζ σὰν εἶδε πὼς τὸ βασιλόπουλο δὲν ἔμπαινε μέσα στὴν πόρτα, ἔστειλε τὴ δούλα νὰ τὸ πῆ νὰ πάγ' ἐπάνω. Τὸ φώναξε μᾶ, τὸ φώναξε δυό, τὸ βασιλόπουλο ἔκαμνε πὼς δὲν ἀκούει τίποτε, στὴν τρίτη πιά μπῆκε μέσα κ' ἀνέβκε σὲ μιὰ σάλα μεγάλ' ποὺ τὸ περιέμενε τὸ Καρακίτζ.

Σὰν τὸ εἶδε τὸ εἶπε, τ' ἤθελες ἐδῶ ποῦ ἦλθες ;

—Γιὰ συρσιάν', λέγει τὸ βασιλόπουλο.

—Δὲν ἀπάντησες στὸ δρόμο σ' δράκοι ;

—Δὲν ἀπάντησα.

—Ἄιντε φύγε ἀπ' ἐδῶ, τὸν λέγει τὸ Καρακίτζ.

Τὸ βασιλόπουλο κατέβκε τὴ σκάλα κ' οὔτε τὴ χαιρέτσε, βγήκε στὸ δρόμο κ' ἄρχισε πάλι τὰ ἴδια, σκάλιζε τὰ χῶματα ἔρριχνε πετραδία καὶ δὲν ἔβλεπε τὸν πύργο.

Τὸ Καρακίτζ τὸν ἔβλεπε πὸ τὸ παράθυρο ποὺ δὲ σκάνουνταν νὰ φύγ'· στέλνει πάλε τὴ δούλα καὶ τὴν λέγ', αἴντε πᾶνε πὲς το ν' ἀνέβ'.

Πῆγ' ἡ δούλα καὶ τὸ λέγ', ἡ κυρία θέλ' ν' ἀνέβης πάνω. Ἄνοιξε ὁ τοῖχος τρεῖς φορὲς καὶ στὴ τρίτ' πέρασε πάλε τὸ βασιλόπουλο, ἀνέβκε

καὶ πῆγε καὶ κάθσε μέσα στὴ σάλα πού ἦτανε τὸ Καράκιζ χωρὶς νὰ μιλάη τίποτε.

Τὸ Καράκιζ τὸ κύτταγε καλὰ καλὰ, κ' ὕστερα τὸ εἶπε, ξέρος πῶς ὁ πύργος μου εἶναι ὄλο χτισμένος ἀπὸ βασιλόπουλα κεφάλια, κύτταξε, θέλ' ἀκόμα ἓνα κεφάλ' γιὰ νὰ τελειώσ', ἔλεγα πῶς θὰ εἶναι τὸ δικό σ', εἶσαι τυχερός, θ' ἀφίσω τὸν πύργο μ' καὶ θὰ μὲ πεῖς ποῦ θέλεις νὰ πᾶμε.

—Νὰ βροῦμε δυὸ ἄλογα καλὰ καὶ νὰ πᾶμε στὸν πατέρα μ'. Τὸ Καράκιζ μάνι, μάνι, πῆγε στ' ἀχούρ' εἰτοίμασε δυὸ ἄλογα, τὰ καλλίτερα πού εἶχε καὶ τὰ πῆγε στὸν πύργο, στὸ ἓνα κάθσε τὸ Καράκιζ στὸ ἄλλο τὸ βασιλόπουλο καὶ ξεκίνησαν ἴσια στὸν πύργο πού ἦτανε οἱ δράκοι.

Εἶδαν οἱ δράκοι νὰ γυρίζ' τὸ βασιλόπουλο μὲ τὸ Καράκιζ τὸ εἶπανε, χαλάλ' νὰ σὲ γίν', ἔμεῖς πολεμάμε σαράντα χρόνια καὶ δὲ μπόρεσαμε νὰ τῆ κερδίσαμε, μόνε τώρα σὲ παρακαλοῦμε νὰ μᾶς δόσης τὸ σπαθάν'.

"Ἐβγαλε τὸ βασιλόπουλο καὶ τῷδωσε. Εἶπανε ἀντίο στὶς δράκοι καὶ τράβηξαν δρόμο.

Τὸ Καράκιζ σὰν εἶδ' ὅλα αὐτὰ εἶπε πῶς τὸ βασιλόπουλο μὲ γέλασε πῶς δὲν εἶδε δράκοι στὸ δρόμο, μὰ τώρα δὲ μποροῦσε νὰ κάν' τίποτε.

Πήγανε, πήγανε, ἔφθασαν στὶς τρεῖς δρόμοι. Λέγει τὸ βασιλόπουλο, πὸ δῶ γράφ' ὅποιος πάγ' πὸ δῶ δὲ γυρίζ', ἄς πᾶμε πὸ δῶ νὰ διοῦμε τί θὰ βροῦμε στὸ δρόμο μας. Πήγαινανε, πήγαινανε, βλέπνε μιὰ πόρτα μεγάλη καὶ τοὺς ἔφραζε τὸ δρόμο, τώρα λέγ' τὸ Καράκιζ αὐτὴ τὴν πόρτα δὲ θὰ μπορέσει νὰ τὴν κουνήσει καὶ νὰ γυρίσει πίσ'.

—"Ἄς δοκιμάσει λέγει τὸ βασιλόπουλο. Πήδηξε κάτ' πὸ τ' ἄλογο σηκών' τὸ χέρι τ' καὶ δίν' μιὰ σπρωξιὰ στὴν πόρτα, ἡ πόρτα ἄνοιξε καὶ βρέθηκε μέσα στὸν κῆπο. Τὸ Καράκιζ ἔβλεπε δλ' αὐτὰ καὶ θάμαζε, τήνε λέγει τὸ βασιλόπουλο κατέβα ν' ἀνεβοῦμε πάν' στὸν πύργο νὰ διοῦμε ποιὸς κάθεται μέσα.

Κατέβκε τὸ Καράκιζ, ἔδεσανε τ' ἄλογα στὴν πόρτα κ' ἀνέβκανε. Βλέπνε μιὰ μεγάλη σάλα μὲ σαράντα μιὰ κάμαρα στὴ γραμμὴ, ἀνοίγνε τὴ μιὰνα, ἀνοίγνε τὴν ἄλληνα, δὲ βρῖσκνε κανένα μέσα, ἀνοίγνε τὶς σαράντα, στὶς σάράντα μιὰ, βλέπνε μιὰ κοπέλλα πού κάθουντανε κ' ἔρραφε. Σὰν τοὺς εἶδε, ἔβαλε τὶς φωνές. Τί θέλτε δῶ; θάλθουνε τώρα οἱ δράκοι κ' ἀλλοίμονό σας θὰ σᾶς φᾶνε.

—"Ἐβγα ἔξω τὴ λέγ' τὸ βασιλόπουλο.

—Δὲ βγαίνω, γιατί σὰν ἔλθουνε θὰ φᾶνε καὶ σᾶς, θὰ φᾶνε καὶ μένα.

Μὲ τὰ πολλὰ βγήκε ἔξω καὶ κάθσανε στὴν αὐλή, κεῖ πού κάθουντανε ἄρχισαν νὰ τρέμνε γύρω τὰ βουνὰ κ' ὁ πύργος δλάκαιρος νὰ σειέται.

Λέγ' τὸ κορίτσ', ἀλλοίμονο, οἱ δράκοι ἔρχονται θὰ φᾶνε καὶ σᾶς, θὰ φᾶνε καὶ μένα.

—Μὴ φοβᾶσαι τὴν λέγ' τὸ βασιλόπουλο, δὲ θὰ μᾶς κίανε τίποτες.

Οἱ δράκοι πὸ μακρὰ εἶδανε τὴν πόρτα πεταμέν' μέσα στὸν κῆπο καὶ δὲ τολμοῦσε κανέννας νὰ πάγ' κοντά.

—Βρέ, λέγ' ἕνας ἀπὸ τὶς δράκοι, εμεῖς εἴμαστε σαράντα δράκοι κι' ἂν δὲν εἴμαστε καὶ οἱ σαράντα μαζύ, ἢ πόρτα δὲν ἀνοίγ', τώρα μέσα σὰν πόσοι σαράντα θὰ εἶναι ; Ἀδέλφια, λέγ' ἕνας ἄλλος δράκος, γὰρ σᾶς λέγω νὰ μὴ πᾶμε μέσα καὶ νὰ γυρίσμε πίσ' στὸ βουνό.

—Ἦχι, λέγ' ὁ μεγαλείτερος, νὰ πᾶμε.

—Ἄς πᾶμε εἶπανε κι' ἄλλοι καὶ ξεκίνησαν γιὰ τὸν πύργο. Σὰν ἔφθασαν εἶδανε ἀπὸν ἕνα ἄντρα, μιὰ γυναῖκα καὶ τὸ κορίτσ' ποῦ εἶχανε, πήρανε θάρρος κι' ἀνέβκανε.

Τοὺς λέγ' τὸ βασιλόπουλο σὰν πήγανε κοντά, σεῖς εἰσθε σαράντα δράκοι, ἕνα κορίτσ' τί τὸ θέλτε νὰ τῶχετε μέσα στὸ πύργο ;

Οἱ δράκοι λένε φοβισμένοι, μεῖς τὸ ἔχμε σὰν ἀδελφή μας, νὰ μᾶς πλέν' καὶ νὰ ἔρχουμαστε νὰ βρίσκουμε τὸ σπὶτ' μας συγυρισμένο. Δὲ πρόφθασαν νὰ τελειώσνε οἱ δράκοι τὴν ὁμιλία καὶ βλέπνε ἕνα γέρο κουτσὸ μὲ τὸ ραβδί ποῦ πῆγε πὸ κάτ' καὶ φώναζε : Κατεβάστε τὸ κορίτσ' κάτω γιατί θ' ἀνέβω νὰ σᾶς φάγω. Λέγ' τὸ βασιλόπουλο σ' ἕνα δράκο, δὲν πᾶς νὰ δόσης μιὰ στὸ γέρο νὰ μὴ φωνάζ'.

Κατέβκ' ὁ δράκος κι' ἄρπαξε τὸ γέρο, τὸν πέταγε πὸ δῶ, τὸν πέταγε πὸ κεῖ, μὰ κι' ὁ γέρος σὲ κάθε χτύπημα ποῦ ἔδινε ἔβγαινε κι' ἄκόμα ἕνας γέρος κουτσὸς μὲ ραβδί. Εἶχε γεμίς' ὄλος ὁ κόσμος ἀπὸ γέρο κουτσοὶ μὲ ραβδιὰ κι' ἄρχισανε ὄλοι μαζὺ τὸν δράκο ὅσο ποῦ τὸν σκότωσαν.

Ἦστερα πάλε μαζεύτηκανε ὅλ' οἱ γέρο' κι' ἔγινανε ἕνας κουτσὸς καὶ φώναζε πάλι. Κατεβάστε τὸ κορίτσι κάτω γιατί θ' ἀνέβω νὰ σᾶς φάγω. Λέγ' τὸ βασιλόπουλο σ' ἕναν ἄλλο δράκο, δὲν πᾶς καὶ σὺ νὰ δγιούμε τί θὰ γίν' μ' αὐτὸ τὸν γέρο.

Τί νὰ κάν' ὁ δράκος, δὲ μποροῦσε νὰ κάν' ἄλλιῶς. Ἄρχισε κι' αὐτός, τὸν χτύπαγε πὸ δῶ, τὸν χτύπαγε πὸ κεῖ, σὲ κάθε χτύπημα τοῦ γέρου ἔβγαινε κι' ἀπὸ ἕνας ἄλλος γέρος κουτσὸς μὲ τὸ ραβδί, ὡς ποῦ τὸν σκότωσανε κι' αὐτόνα. Τότε κατέβκανε ὅλ' οἱ δράκοι κι' ὄλοι σκοτώθηκαν.

Λέγ' τὸ βασιλόπουλο στὴ γυναῖκα τ', τώρα εἶναι σειρὰ μ' νὰ κατέβω καὶ γώ, σὰ σκοτωθῶ, πᾶνε στὸ τάδε βασιλεῖο, εἶν' ὁ πατέρας μου καὶ πές τον ὅτι γώ σκοτώθκα καὶ νὰ ζήσης μαζὺ τους στὸ παλάτ'.

Κατέβκε καὶ τὸ βασιλόπουλο ἄρχισε καὶ χτύπαγε τὸν γέρο καὶ τὸν πέταγε πὸ δῶ, πὸ κεῖ κι' ὅσα χτυπήματα ἔτρωγε τόσοι κουτσοὶ γέρο' ἔβγαιναν καὶ γέμσε ὄλος ὁ κόσμος γέρο'. ὡς ποῦ σκοτώσαν καὶ τὸ βασιλόπουλο.

Τότε λέγει τὸ Καράκιζ, ἀφοῦ σκότωσαν τὸν ἄντρα μ' νὰ παλαίψω

καὶ γὰρ καὶ εἶπε στὸ γέρο, σὲ παρακαλῶ ν' ἀφίσης νὰ σκάψω λάκκοι γιὰ νὰ θάψω τὶς δράκοι καὶ τὸν ἄντρα μ', κι' ἅμα μὲ σκοτώσης νὰ μὲ θάψης καὶ μένα δίπλα.

Ἄνοιξε τὶς λάκκοι, ἔθαψε τὶς δράκοι καὶ τὸ βασιλόπουλο κι' ἔγραψε πᾶνοι στὴν πόρτα τὴ μεγάλ'. «Ἐδῶ σκοτώθηκε τὸ βασιλόπουλο, ἡ γυναῖκά τ' τὸ Καράκιζ κ' οἱ σαράντα δράκοι».

Ἦστερα ἄρχισε κι' αὐτὴ μὲ τὸ γέρο τὸν πέταγε πὸ δῶ, τὸν πέταγε πὸ κεῖ, ὅσα χτυπήματα ἔτρωγε τόσοι γέροι γίνονταν ὡς ποὺ τὴν σκοτώσανε κι' αὐτήνα. Μαζώχτηκαν ὅλ' οἱ γέροι, ἔγινανε ἕνας γέρος. Ὁ γέρος ἔθαψε τὸ Καράκιζ δίπλα στὸ βασιλόπουλο καὶ πέρνει τὸ κορίτσ' καὶ φεύγει.

Ἄς ἀφίσιμε τώρα τὸ βασιλόπουλο κι' ἄς πιάσιμε τὸν βασιλέα. Ὁ βασιλέας μὲν εἶδε τὸ ποτήρ' μὲ τὸ νερὸ ποὺ εἶχε τὸ δαχτυλίδ' τοῦ παιδιοῦ τ' μέσα καὶ μάτωσε, κατάλαβε πὺς τὸ βασιλόπουλο ἔπαθε κακὸ καὶ πῆρε τὸ στρατό τ' καὶ ξεκίνησε νὰ πάγ' νὰ τὸ βρῆ. Στὸ δρόμο ποὺ πήγαινε εἶδε δυὸ φίδια, ποὺ μάλωναν καὶ τὸ ἕνα π' αὐτὰ ἔκοψε τ' ἄλλο φίδ' στὴ μέσ κ' ἕστερα ἔτρεξε παρὰ πέρα ποὺ εἶχε ἕνα χόρτο φυτρωμένο, ἔκοψε λίγο μὲ τὸ στόμα τ', καὶ πῆγε κοντὰ σὲ κεῖνο ποὺ εἶχε σκοτωμένο καὶ ἴτριψε μὲ τὸ χόρτο κι' ἔγινε καλά. Τὸ εἶδ' ὁ βασιλέας, λέγει σ' ἕνα ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες, κόψε ἀπ' αὐτὰ τὰ χόρτα. Τὰ πῆρ' ὁ βασιλέας καὶ ξεκίνησανε πάλι. Ὅταν πήγαινε κεῖ ποὺ ἦτανε οἱ τρεῖς δρόμοι καὶ διάβασαν, ὅποιος πάγ' πὸ δῶ γυρίζ', καὶ στὸν ἄλλον, ὅποιος πάγ' πὸ δῶ γυρίζ' καὶ στὸν ἄλλον, ὅποιος πάγει πὸ δῶ δὲ γυρίζ', λέγ' ὁ βασιλέας ἄς πᾶμε πὸ δῶ ποὺ γράφ', ὅποιος πάγει ἀπὸ δῶ δὲ γυρίζ', πὸ δῶ θὰ πῆγε τὸ βασιλόπουλο καὶ χάθηκε.

Τράβηξανε πὸ τὸ δρόμο, ὅποιος πάγει δὲ γυρίζ'. Πήγαινανε, πήγαινανε ἠύρανε τὴ μεγάλ' πόρτα ποὺ ἔγραψε: «Ἐδῶ σκοτώθηκε τὸ βασιλόπουλο ἡ γυναῖκά τ' τὸ Καράκιζ κ' οἱ σαράντα δράκοι».

—Σκάψτε δῶ, λέγ' ὁ βασιλέας. Ἔσκαψαν καὶ ξέθαψαν, τὸ βασιλόπουλο, τὸ Καράκιζ καὶ τὶς σαράντα δράκοι. Πέρον' ὁ βασιλέας τὸ χόρτο καὶ τρίβ' τὸ βασιλόπουλο στὸ πρόσωπο κι' ἀναστήνεται, ἕστερα τὸ Καράκιζ καὶ τὶς σαράντα δράκοι.

Σὰν τοὺς ἀνέστησε λέγ' ὁ βασιλέας στὸ βασιλόπουλο, παιδί μ', τώρα πρέπει νὰ πᾶμε σπὶτ' μας, τόσο καιρὸ ποὺ λείπς μαυροφῶρεσα τὸ παλάτι, νᾶλθης νὰ σὲ βλέπω νὰ χαίρουμαι καὶ γὼ κι' ἡ μητέρα σ' ἡ βασίλισσα.

—Ὅχι πατέρα, γὼ θὰ φύγω, νὰ πάρῃς τὴ γυναῖκά μ' καὶ νὰ γυρίσης στὸ παλάτι, ἔχω δουλειὰ νὰ τελειώσω καὶ θὰ γυρίσω καὶ γὼ.

—Βρὲ ἀμάν, βρὲ ζαμάν, λέγ' ὁ βασιλέας, δὲν ἔχω ἄλλο παιδί στὸν κόσμο, ἐγὼ μεθαύριο θὰ πεθάνω, πρέπ' νὰ καθίσῃς στὸ θρόνο μ'.

—Ὅχι πατέρα, εἶναι ἀδύνατο, θὰ φύγω.

Τί νὰ κάν᾽ ὁ βασιλέας, πῆρε τὸ Καράκιζ καὶ τὸ στρατό τ᾽ κι᾽ ἔφυγε.

Τὸ βασιλόπουλο πῆγαινε πῆγαινε, ὡς ποῦ νυχτώθηκε μέσα σὲ μιὰ πολιτεία, πῆγε νὰ βρῆ κανένα μέρος νὰ κοιμηθῆ. Τὸν ἔστειλαν σὲ μιὰ γριά πῆγε καὶ τὴν λέγ᾽, μάννα, ἔρχομαι πὸ μακριά, μὴν ἔχῃ κανένα στρώμα νὰ πλαγιαῖσω ἀπόψε ;

—Στρώμα ἔχω, μόν᾽ εἶμαι πολὺ φτωχὴ καὶ δὲν ἔχω τίποτε νὰ σὲ δόσω νὰ φᾶς.

—Δὲν ἔχει λοκάντα δῶ κοντά ;

—Ἔχει παιδί μ᾽, μὰ θέλ᾽ γροῖσια καὶ γὼ εἶμαι φτωχὴ.

—Ἐννοια σ᾽ μάννα. πᾶρ᾽ αὐτά. Ἔβγαλε μιὰ φούχτα φλουριά καὶ τ᾽ ἄφισε πάνω στὸ τραπέζ᾽.

Ἡ γριά τᾶρπαξε κ᾽ ἔτρεξε στὴ λοκάντα, πῆρε κρέατα, ψωμιά, κρασιά τὰ πῆγε στὸ βασιλόπουλο, καὶ κάθισαν κ᾽ ἔφαγαν. Ὑστερα λέγ᾽ τὸ βασιλόπουλο, μάννα, θὰ πάγω στὴ λοκάντα ν᾽ ἀγρουπνήσω τὴ νύχτα.

—Παιδί μ᾽, ἀλλοίμονο σὲ κείνονα ποῦ θὰ καθῆσ᾽ νὰ λαλήσ᾽ τ᾽ ἀρνίθ᾽, κατεβαίν᾽ μιὰ ἀγριολαφίνα πὸ τὸ βουνὸ καὶ τρώγ᾽ ὅποιονα βρεῖ μέσα στὸ δρόμο κ᾽ ἔτσ᾽ ἡ πολιτεία μνίσκει ἔρημη.

Τὸ βασιλόπουλο πῆγε νὰ κοιμηθῆ κεῖ ποῦ τὸ ἔστρωσ᾽ ἡ γριά. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ σηκώθηκε καὶ πῆγε νὰ δγῆ σὲ τί πολιτεία βρίσκεται. Γύρσε κάμποση ὥρα, ὕστερα μπῆκε μέσα στὴ λοκάντα, ἔφαγε, ἔστειλε καὶ τὴν γριά φαγὶ καὶ τὴ μῆνσε πῶς τὸ βράδ᾽ δὲ θὰ πάγαινε νὰ κοιμηθῆ.

Ὅταν ἄρχισε καὶ νύχτωνε εἶδε τὸν κόσμο πῶς τρεχε νὰ κρυφθῆ στὰ σπίτια τ᾽ κι᾽ ὅσοι κάθονταν στὴ λοκάντα ἔφευγαν, ὁ λοκάντιατζης μάζευε τὰ πράγματα καὶ μετὰ ζύγωσε τὸ βασιλόπουλο καὶ τὸ λέγ᾽ εἶσαι ξένος καὶ δὲ ξέρεις πῶς πρέπ᾽ τέτοια ὥρα ὁ καθέννας νὰ βρίσκεται στὸ σπίτι τ᾽, τὴ νύχτα βγαίν᾽ ἐν ἄγριο θηρίο κι᾽ ἀλλοίμονο σὲ κείνον ποῦ θὰ βρεῖ στὸ δρόμο, τὸν τρώγ᾽.

—Τὸ ξέρω, μόνε, λέγει τὸ βασιλόπουλο, θὰ σὲ παρακαλέσω πολὺ νὰ μ᾽ ἀφίσης νὰ κοιμηθῶ ἀπόψε δῶ.

—Δὲ μπορῶ, εἶναι περασμέν᾽ ἡ ὥρα θὰ σὲ φάγ᾽ καὶ θὰ σπᾶσ᾽ ὅλα τὰ πράγματά μ᾽.

Τὸ βασιλόπουλο βγάξ᾽ μιὰ φούχτα φλουριά καὶ τὰ δίν᾽. Σὰν τὰ εἶδ᾽ ὁ λοκάντιατζης τᾶβαλε στὴ τσέπη τ᾽ κι᾽ ἔτρεξε νὰ πάγ᾽ νὰ κρυφθῆ σπίτι τ᾽ κ᾽ ἔλεγε κρῖμα στὸν ἄνθρωπο νὰ τὸν φάγ᾽ κι᾽ εἶναι τόσο νέος.

Τὸ βασιλόπουλο κάθοντανε, ἔτρωγε, ἔπινε μέσ᾽ τὴ λοκάντα καὶ συλλογίζοντανε ποῦ θὰ βρῆ τὸν κουτσὸ γέρο. Κεῖ ποῦ κάθοντανε, ἀκοῦει μιὰ μουσικὴ ποῦ κατέβαινε πὸ τὸ βουνό. Παράτσε τὸ φαγὶ τ᾽ καὶ κάθοντανε κι᾽ ἄκουγε, «μωρέ, τέτοια μουσικὴ δὲν ἄκσα στὴ ζωὴ μ᾽». Δὲ τελείωσε τὸ λόγο τ᾽, βλέπει μιὰ ἀγριολαφίνα, μπαίν᾽ μέσα στὴ λοκάντα καὶ λέγ᾽, δὲ ξέρεις πῶς τέτοια ὥρα δὲ πρέπ᾽ νὰ εἶναι κανέννας ἔξω στὸ πόδι ;

—Τὸ ξέρω.

—'Αφοῦ τὸ ξέρεις, πῶς βρίσκεσαι τέτοια ὥρα δῶ μέσα; δὲ ξέρεις ποῦ θὰ σὲ φάγω;

—'Αν πεινᾶς, νὰ φαγιά, ψωμιά, κρασιά πάνω στὸ τραπέζ', ὅ,τι θέλς, κάθσε καὶ φάγε, εἰ δὲ τράβα τὸ δρόμο σ'.

—Ξέρεις ποιόνε μιᾶς ἔτσ;

—Ξέρω, ἐσένα, τῆ λέγ' τὸ βασιλόπουλο.

—'Αμέσως χύμηξε γιὰ νὰ τὸ φάγ', τῆ δίν' μιὰ γροθιά, ζαλίστηκε κ' ἔπεσε, ξανασηκώθηκε καὶ πῆγε νὰ τὸ ξαναρπάξ' τῆ δίν' πάλε ἄλλη μιὰ γροθιά, βρέθηκε πάλι κάτω.

Σκώνεται καὶ λέγ' στὸ βασιλόπουλο :

*"Αχ, νὰ εἶχα τῆ λίμνο νὰ κυλιόμουνα
καὶ γλυκὸ καλάμι νᾶτρωγα
θὰ σ' ἔκαμνα κομμάτια.*

—Αὐτὸ ποῦ σὲ λέγω γώ, τὴν εἶπε τὸ βασιλόπουλο, ἂν θέλς νὰ φᾶς τίποτε φάγε, εἰ δὲ τράβα τὸ δρόμο σ'.

Ἡ ἀγριολαφίνα ἔφυγε καὶ τὸ βασιλόπουλο κοιμήθηκε. Τὸ πρωὶ πῆγε ὁ λοκάντιατζης, ἔκαμε τὸ σταυρό τ' ποῦ τὸ εἶδε ζωντανὸ καὶ τὸν ρώτησε, δὲν εἶδες τίποτε δῶ πῶμεινες;

—'Οχι, λέγ' τὸ βασιλόπουλο, τὸ βράδ' νὰ καθήσης καὶ σὺ μαζύ μ' καὶ νὰ δγῆς τί ὥραϊα θὰ περάσμε. Λέγ' ὁ λοκάντιατζης, γώ δὲν κάθουμαι.

Τὸ βράδου ἦλθ' ἡ ὥρα ποῦ θὰ πῆγαιναν πάλε στὰ σπίτια τους νὰ κλεισθοῦνε, τὸ βασιλόπουλο ἔστειλε στὴ γριά φαγιά, εἶπε στὸν λοκάντιατζη καὶ τὸν ἐτοίμασε τραπέζ' πὸ τὰ φαγιά ποῦ εἶχε, τὸν ἔδωσε μιὰ σακούλα φλουριά καὶ τὸν ἄφσε κ' ἔφυγε.

Τὸ βράδου σὰ λάλσε τ' ἀρνίθ' ἄκσε πάλε τῆ μουσικὴ κ' ἔπαιζε καὶ βλέπ' νὰ ἔρχεται μπροστά τ' ἡ ἀγριολαφίνα.

—'Ακόμα δὲν ἔβαλες γνώσ', δὲ σὲ εἶπα νὰ μὴ ξανακάτσης τέτοια ὥρα;

—Καὶ γώ σὲ λέγω, ἂν θέλς νὰ φᾶς φάγε, εἰ δὲ τράβα τὸ δρόμο σ'.

Πάλε χύμηξε γιὰ νὰ τὸ δαγκᾶσ' καὶ τὸ πνίξ'. Τῆνε δίν' μιὰ γροθιά τὸ βασιλόπουλο καὶ πέφτ' ζαλισμέν', σκώνεται καὶ ξανὰ χύμηξε καὶ τὸ τσουγκράνσε, πάλι τῆ δίν' τὸ βασιλόπουλο μιὰ γροθιά καὶ τὴν πετάει κάτω, θὰ τὴν ἔπνιγε μὰ ὄλο γλυστρουῦσε, δὲ μπορούσε νὰ τῆνε πιάση χέρ'.

Σκώνεται ἡ ἀγριολαφίνα καὶ τὸν λέγ'.

*"Αχ, νὰ εἶχα τῆ λίμνο νὰ κυλιόμουνα
καὶ γλυκὸ καλάμι νᾶτρωγα
θὰ σ' ἔκαμνα κομμάτια.*

—'Αν θέλς νὰ φᾶς φαγὶ φάγε, εἰδεμὴ φύγε.

Ἡ ἀγριολαφίνα ἔφυγε, τὸ βασιλόπουλο κουρασμένο ἀπ' τὸ πάλαιμα ἔπεσε καὶ κοιμήθηκε βαρεια.

Τὸ πρῶνι πάγ' ὁ λοκάντιατζης καὶ τὸ βλέπ' ματωμένο. Κριμα στὸ νὸ εἶπε, μάζεψε τὰ πιάτα κι' ἀκούγ' τὸ βασιλόπουλο νὰ τὸν φωνάζ'. Πάγ' κοντά τ' καὶ τὸ ρωτάει, δὲν εἶδες τίποτε ἀπόψε πῶμεινες ;

— "Ὅχι, μόνε φέρε με νὰ φάγω, μὴ ξεχάσης νὰ στείλῃς καὶ στὴ γριά φαγί. "Ἐφαγε τὸ βασιλόπουλο καὶ βγῆκε νὰ κἀν' ἕνα γῦρο στὴν πολιτεία, κεὶ πού περπατοῦσε ἀκούει ἕνα τζάμ' καὶ χτυπάει, γυρίζ' πίσω τ' καὶ βλέπ' τὴν κοπέλα πού γύρευε καὶ τὸν λέγει νᾶλθεις ὕστερα.

Τὸ βασιλόπουλο ἔφαγε καὶ μετὰ ξεκίνησε καὶ πῆγε στὸ κορίτσ', χτύπησε τὴν πόρτα, τὸ ἀνοιξε καὶ τὸ ρώτησε τί κάνεις ἐδῶ ; τί κἀν' ὁ γέρος ;

— "Ἄφες τα, ὁ γέρος εἶναι ὁ ἔξω πὸ δῶ¹⁾, κάθε μέρα γίνεται ἕνας ὄφις²⁾ καὶ ντυλίζεται ἐπάνω μ' καὶ πίν' τὸ αἷμά μ'. Τὸ βράδ' ποῦ θᾶλλθ' νὰ τὸν ρωτήσης ποιά εἶναι ἡ δύναμή τ' κι' ὅταν σὲ πεῖ, πὼς ἡ σκούπα εἶναι ἡ δύναμή μ', ἐσὺ μάνι μάνι νὰ πάρης νὰ τὴ θυμιάζης, νὰ τὴ προσκυνᾷς κι' ὅταν δγεις πού θὰ γελάσ' θὰ καταλάβεις πὼς δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ δύναμή τ'. Τότε θὰ πιάσεις νὰ τὴν πετάξης καὶ νὰ κλαῖς καὶ νὰ τὸν λές, τόσα χρόνια εἶμαι μαζύ σ' κι' ἀκόμα δὲν ἔχει μπιστοσύνη, νὰ μὲ πῆς ποιά εἶναι ἡ δύναμή σ' ; Θὰ ξαναπερούσω νὰ μὲ πῆς τί ἔκαμες.

Τὸ βράδ' πάγει ὁ γέρος στὸ σπῖτ', τόνε λέγ' τὸ κορίτσ', τόσο καιρὸ εἶμαι μαζύ σ' κι' ἀκόμα δὲ μὲ εἶπες ποιά εἶναι ἡ δύναμή σ'. (Ὁ γέρος χαμογέλασε καὶ τὴν εἶπε ἡ δύναμή μ' εἶναι αὐτὸ τὸ φαράσ'. Ἡ κοπέλλα τὸ πῆρε, τὸ στόλσε, τὸ θύμιαζε καὶ τὸ προσκύναιγε κι' ὁ γέρος ὅσο ἔβλεπε αὐτὰ χαμογέλαγε.

Σὰν εἶδε τὸ κορίτσ' πού χαμογελοῦσε ὁ γέρος, κατάλαβε πὼς τὸ φαράσ' δὲν ἦτανε ἡ δύναμή τ' καὶ τὸ πέταξε ἔξω πὸ τὸ παράθυρο. Μὲ λὲς ψέματα κ' ἔκλαιγε, δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ δύναμή σ'. Τότε ὁ γέρος τήνε λέγ' ἡ δύναμή μ' εἶναι αὐτὸ τὸ τραπέζ'.

Μάνι, μανι πάλε τὸ κορίτσ', τὸ ντύλιξε μ' ὠραῖα σκεπάσματα τὸ θύμιαζε, τὸ προσκυνοῦσε. Γέλασ' ὁ γέρος καὶ τὸ κορίτσ' πάλι τὰ πέταξε ὅλα κάτω κι' ἄρχεψε κ' ἔκλαιγε.

— "Ἄκσε, τὴ λέγ' ὁ γέρος, ἡ δύναμή μ' εἶναι μιὰ ἀγριολαφίνα πού βόσκει πάνω στὸ βουνό, ἅμα σκοτώσεις τὴν ἀγριολαφίνα, γὼ πέφτω ἄρρωστος πὸ μέσα τὴν ἀγριολαφίνα θὰ πεταχθοῦνε δυὸ λαγοί, ἅμα σφάξεις τίς λαγοὶ γὼ εἶμαι βαριά, πὸ τίς λαγοὶ θὰ πεταχθοῦνε δυὸ περιστέρια θὰ γεννήσῃνε δυὸ ἀβγά, ἅμα σπάσεις τ' ἀβγά γὼ πεθαίνω.

1) Ὁ διάβολος —2) Φίδι.

Ἐημέρωσ' ὁ Θεὸς τὴ μέρα, ἔφυγ' ὁ γέρος, τὸ πρωὶ πῆγε τὸ βασιλόπουλο, τήνε λέγ', τί ἔκανε; μετὸ γέρο;

Λέγ' ἡ κοπέλλα αὐτὸ κ' αὐτό, πάνω στὸ βουνὸ βόσκει μιὰ ἀγριολαφίνα, ἅμα σκοτώσεις τὴν ἀγριολαφίνα θὰ πεταχθοῦνε δυὸ λαγοί, ὁ γέρος πέφτ' ἄρρωστος, ἅμα σκοτώσεις τὶς λαγοὶ ὁ γέρος εἶναι βαριά. Πὸ τὶς λαγοὶ θὰ πεταχθοῦνε δυὸ περιστέρια ὁ γέρος μόλις ἀνασαίν', τὰ περιστέρια θὰ γενήσῃνε δυὸ ἀβγά, ἅμα σπάσεις καὶ τ' ἀβγά ὁ γέρος πεθαίν'.

Καλὰ τήνε λέγ' τὸ βασιλόπουλο, σ' εὐχαριστῶ, κ' ἔφυγε. Πῆγε σ' ἓνα χωριό, μπῆκε μέσα σὲ μιὰ λοκάντα κ' ἔπινε τὸν καφέ τ', μπαίν' ἓνας παπᾶς καὶ ρωτάγει, ἂν ξέρνε κανένα τσομπανόπουλο, τὸ βασιλόπουλο λέγ' γὼ νὰ ἔλθω παπᾶ.

—Μπράβο παιδί μ', πᾶμε νὰ κοιμηθῆς, γιὰ νὰ μπορέσης τὸ βράδυ νὰ πᾶς νὰ βοσκῆσης τὰ πρόβατα.

Πήγαινε στὸ σπῖτ', ἔφαγε τὸ βασιλόπουλο, κοιμήθηκε. Τὸ βράδυ σηκώθηκε καὶ τὸ εἶπ' ὁ παπᾶς, κύτταξε παιδί μ', μὴν πᾶς τὰ πρόβατα σ' αὐτὸ τὸ βουνὸ ποῦναι τὸ πολὺ χόρτο, γιὰ τὸ βράδ' βγαίν' μιὰ ἀγριολαφίνα κ' ἀλλοίμονό σ', θὰ φάγ' σένα καὶ τὰ πρόβατα.

Καλὰ λέγ' τὸ βασιλόπουλο. Πῆρε τὰ πρόβατα καὶ μιὰ καὶ δυὸ τὰ πάγ' ἴσια στὸ βουνὸ ποῦ εἶχε τὸ πολὺ χόρτο. Τὰ πρόβατα ἔτρωγαν καὶ τὸ βασιλόπουλο κάθσε σ' ἓνα βράχο καὶ τὰ πρόσεχε. Ἐκεῖ, κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ἄρχεψε κ' ἔτρεμε τὸ βουνὸ καὶ βγαίν' μιὰ ἀγριολαφίνα.

—Μπρὲ σύ, τὸν λέγ', καὶ δῶ ἦλθες; Τὸ γινώρσε τὸ βασιλόπουλο.

—Ναὶ λέγ', μὰ λυποῦμαι ποῦ δὲν ἔχω νὰ σὲ κεράσω τίποτα.

Ἡ ἀγριολαφίνα χύμηξε γιὰ νὰ τὸ πνίξ', τὸ βασιλόπουλο σκῶν' τὸ χέρι τ' καὶ τὴ δίν' μιὰ, ἡ ἀγριολαφίνα ζαλίσθηκε κ' ἔπεσε, ξανασηκῶνεται καὶ πάλε ξαναχυμάει, τὴν δίν' τὸ βασιλόπουλο ἄλλη μιὰ καὶ πάλε ξαναπέφτ' κ' εἶπε:

*Ἄχ, νᾶχα τὴ λίμνο νὰ κυλιόμουνα
καὶ γλυκὸ καλάμι νᾶτρωγα,
θὰ σ' ἔκαμνα κομμάτια.*

Τὸ βασιλόπουλο πλογήθηκε,

*—Νᾶχα καὶ γὼ παξιμάδι νᾶτρωγα
καὶ τοῦ παπᾶ τὴν κόρη νὰ φιλοῦσα,
θὰ σ' ἔκαμνα κομμάτια.*

Σηκώθηκε τὸ θηρίο κ' ἔφυγε, τὸ βασιλόπουλο πῆρε τὰ πρόβατα, κατεβαίν' ὁ παπᾶς ν' ἀρμέξ' τὰ πρόβατα, βλέπ' γάλα πολὺ, γέμσε ὅτι μέρος εἶχε καὶ δὲν εἶχε. Ἀνέβκε καὶ λέγ' στὴ παπαδιά, παπαδιά, βλογημένο τὸ

τσομπανόπουλο, δός' το νὰ φάγη, νὰ πιῆ καλὰ καὶ νὰ κοιμηθῆ, γιὰ νὰ πάγ' πάλι τὸ βράδυ.

Ἔφαγε τὸ τσομπανόπουλο, κοιμήθηκε ὄλ' τῆ μέρα, τὸ βράδ' πάλι σκώθηκε πῆρε τὰ πρόβατα κ' ἔφυγε. Πρὶν φύγ' τὸ εἶπ' ὁ παπάς, μὴ τὰ πηγες τὰ πρόβατα στὸ βουνὸ ποὺ ἔχ' τὸ πολὺ τὸ χόρτο ;

—Ὅχι δὲν πάγω σὲ κείνο τὸ βουνό.

Μιὰ καὶ δυὸ πάγ' ἴσια στὸ βουνὸ ποῦχε τὸ πολὺ τὸ χόρτο, ἄρχισαν τὰ πρόβατα καὶ βοσκούσανε, τὸ βασιλόπουλο κάθισε σ' ἓνα βράχο καὶ τὰ πρόσεχε, πρὶν λαλήσ' τ' ἀρνίθι πάλε ἄρχεψε κ' ἔτρεμε ἡ γῆς ὅλη καὶ παρουσιάζεται ἡ ἀγριολαφίνα. Δὲ ξέρος τὸ λέγ', πὼς γὰρ σ' αὐτὸ τὸ βουνὸ δὲν ἀφίνω νὰ πατήσ' ἀνθρώπου ποδιάρ'.

—Τὸ ξέρω λέγ' τὸ βασιλόπουλο.

—Αἱ τότε γιατί ἔρχεσαι;

—Ἔτσι μ' ἀρέσει ν' ἄρχομαι.

Χύμηξ' ἡ ἀγριολαφίνα νὰ τὸ πνίξ'. Τῆ δίν' μιὰ τὸ βασιλόπουλο πέφτ' κάτω. Κάνει νὰ σηκωθῆ τὴν δίν' ἄλλη μιὰ τὸ βασιλόπουλο καὶ πέφτει κάτω καὶ λέγ'.

*Νὰ εἶχα τὴ λίμνο νὰ κυλιόμουννα
καὶ γλυκὸ καλάμι ν' ἄτρωγα,
θὰ σ' ἔκαμνα κομμάτια.*

Τὸ βασιλόπουλο πλογήθηκε,

*—Νᾶχα καὶ γὰρ παξιμάδι ν' ἄτρωγα
καὶ τοῦ παπαῦ τὴν κόρη νὰ φιλοῦσα,
θὰ σ' ἔκαμνα κομμάτια.*

Ἔφυγ' ἡ ἀγριολαφίνα, πῆρε τὸ βασιλόπουλο τὰ πρόβατα πῆγε στὸν παπά. Χαρὰ ὁ παπάς, πῆγε νὰ τ' ἀρμέξ', ποῦ νὰ βάλ' τὸ γάλα ! Πάγ' ἀπάνω καὶ λέγ' στὴν παπαδικί, μωρὲ τὸ εὐλογημένο τὸ τσομπανόπουλο λέγ' πὼς δὲν πάγ' σὲ κείνο τὸ βουνό, μὰ θὰ πηγαίν' σὲ κείνο, τὸ βράδ' θὰ πάγω καὶ γὰρ μαζὺ νὰ δῶ ποῦ πάγ'.

Κοιμήθηκε πάλι τὸ τσομπανόπουλο, τὸ βράδυ σηκώθηκε πῆρε τὰ πρόβατα, μπρὸς τὸ τσομπανόπουλο, πῖς' ὁ παπάς.

Ὁ παπάς τὸ ἔβλεπε πὺν πήγαινε στὸ βουνὸ ποὺ εἶχε τὸ πολὺ χόρτο.
—Καλὰ τ' ἔλεγα, πὼς πάγ' σ' αὐτὸ τὸ βουνό, τώρα θὰ κρυφτῶ νὰ δγιῶ τί θὰ κάν' ποὺ θὰ βγεῖ τὸ βράδ' τὸ θηρίο.

Τὸ τσομπανόπουλο ἄφσε νὰ βοσκοῦνε τὰ πρόβατα καὶ κάθισε σ' ἓνα βράχο καὶ περιέμενε. Τὰ μεσάνυχτα ἄρχισε κ' ἔτρεμε ἡ γῆς καὶ φανερῶνεται μπροστὰ τ' ἡ ἀγριολαφίνα καὶ λέγει στὸ τσομπανόπουλο, μεζέ μου.

—Μεζές μου καὶ μεζές σου, λέγ' τὸ τσομπανόπουλο.

—Μπρέ, τὸν λέγει, ἐσὺ εἶσαι πάλε δῶ.

Χυμαίει ἢ ἀγριολαφίνα, τὴν δὴν' μιὰ τὸ τσομπανόπουλο τὴν πετάγ' κάτω, ξαναχυμαίει, πάλε τὴ ρίχν', μετὰ σηκώνεται καὶ τὸ λέγ',

—*Νὰ εἶχα τὴ λίμνο νὰ κυλιόμουνα.
καὶ γλυκὸ καλάμι νᾶτρωγα
θὰ σέκαμνα κομμάτια.*

Πλογήθηκε τὸ τσομπανόπουλο,

—*Νᾶχα καὶ γὼ παξιμάδ' νᾶτρωγα
καὶ τοῦ παπᾶ τὴν κόρ' νὰ φιλοῦσα,
θὰ σέκαμνα κομμάτια.*

Ὁ παπᾶς μόλις τᾶκουσε λέγ', τὸ τσομπανόπουλο νὰ παλεύη μὲ τὸ θηρίο εἶναι πολὺ γενναῖο, φεύγει καὶ πάγ' σπῖτι τ' χτυπάει τὴν πόρτα, λέγ' ἢ παπαδιὰ ποιὸς εἶν' ;

—Ἐγὼ, λέγ' ὁ παπᾶς, ἄνοιξε γρήγορα.

Ἄνοιγ' ἢ παπαδιὰ καὶ βλέπ' τὸν παπᾶ πεθαμμένο ἀπ' τὸν τρόμο, τ' ἔχεις παπᾶ μ ;

—Ἄφισ' τα, παπαδιὰ, ποῦ νὰ στὰ λέγω, τὸ βλογημένο τὸ τσομπανόπουλο παλεύει μὲ τὸ θηρίο κ' εἶπε πὼς ἂν εἶχε τὴν κόρ' μας νὰ φιλήσ' θὰ τὸ σκότωνα. Λοιπὸν τὸ πρῶι ποῦ θάλλθει νὰ τὸ περιποιηθοῦμε πολὺ νὰ μὴν ποῦμε τίποτε ποῦ εἶδα πὼς πάλευε μὲ τὸ θηρίο, μόν' αὔριο τὸ βράδ' ποῦ θὰ φύγ' θὰ πάρω καὶ γὼ τὴν κόρη μας νὰ τὴν πάγω νὰ τὴ φιλήσ' καὶ μιὰ ποῦ θὰ τὴ φιλήσ' νᾶχεις τὸ τραπέζ' ἔτοιμο νὰ τοὺς στεφανώσωμε. Αὐτὸ τὸ τσομπανάκι παπαδιὰ εἶν' βλογημένο νὰ μὴν τ' ἀφίσημε νὰ φύγ'.

Τὸ πρῶι ἦλθε τὸ τσομπανόπουλο τὸ ἔδοσαν ἔφαγε, ἦπие, δὲν τὸ εἶπανε ποῦ πῆγ' ὁ παπᾶς. Τὸ βράδν πάλι σκώθηκε, πῆρε τὰ πρόβατα καὶ μιὰ καὶ δυὸ τράβηξε γιὰ τὸ βουνό· μπρὸς τὸ τσομπανόπουλο μὲ τὰ πρόβατα καὶ πίσ' ὁ παπᾶς μὲ τὴν κόρ' τ', πῆγανε στὸ βουνό, καὶ κρύφθηκαν. Τὸ τσομπανόπουλο ἔβουσκε ἤσυχα τὰ πρόβατα, κατὰ τὰ μεσάνυχτα ἄρχισαν πάλε νὰ τρέμνε τὰ βουνά καὶ λέγ' ὁ παπᾶς στὴν κόρ' τ', νὰ μὴ φοβηθῆς, ἔρχεται τὸ θηρίο, τώρα θὰ πιλέψ' μὲ τὸ τσομπανόπουλο.

Τὸ θηρίο ἀπ' τὴ μυρωδιὰ κατάλαβε πὼς εἶναι κι' ἄλλ' ἄνθρωποι κ' εἶπε, μεζές μου.

—Μεζές σου καὶ μεζές μου λέγει τὸ τσομπανόπουλο κι' ἄρχισανε καὶ πάλευανε. Πῆγαινε νὰ χυμήξ' ἢ ἀγριολαφίνα, τὴν πέταγε κάτ' τὸ τσομπανόπουλο, ξαναχυμαίει, τὴ ξαναδίν' μιὰ, τὴ ξαναπετάει κάτ', ὅταν σκώθηκε πιά κ' ἦτανε κουρασμέν' ἢ ἀγριολαφίνα καὶ δὲ μποροῦσε νὰ παλέψ', λέγ' :

Θ ρ α κ ι κ ᾶ Ι Σ Τ'.

— *Νὰ εἶχα τὴ λίμνο νὰ κυλιόμουννα
καὶ γλυκὸ καλάμι νᾶτρωγα.
θὰ σ' ἔκαμνα κομμάτια.*

Πλογήθηκε τὸ τσομπανόπουλο,

— *Νᾶχα καὶ γὼ παξιμάδ' νᾶτρωγα
καὶ τοῦ παπᾶ τὴν κόρ' νὰ φιλοῦσα
θὰ σ' ἔκαμνα κομμάτια.*

Εὐθὺς τὸν πάγ' ὁ παπᾶς τὴν κόρ' τ', τὴν φιλεῖ, ἀρπάζ' τὴν ἀγριο-
λαφίνα καὶ τὴν πνίγ'.

Ἀμέσως ὁ γέρος πῆγε κ' ἔπεσε στὸ κρεββάτ', τὸ βασιλόπουλο ἀφοῦ
ἔπνιξε τὴν ἀγριολαφίνα σκοτώνει τὶς λαγοί, πετάχτηκαν τὰ περιστέρια,
τὰ σφάζ' καὶ μετὰ, πέρν' τ' ἀβγά τὰ βάζ' στὴ τσέπη τ', γυρίζ' νὰ δγῆ πού
εἶν' ὁ παπᾶς μὲ τὴν κόρ' τ', εἶχανε φύγ'.

Πέρνει τὸ τσομπανόπουλο τὰ πρόβατα καὶ γυρίζ' στὸ χωριό, βλέπ'
τὴν κόρ' τοῦ παπᾶ νύφη ντυμένη, τὸ τραπέζ' στολισμένο, ἔτοιμα γιὰ
γάμο, ὁ παπᾶς μὲ τὰ καινούργια. Τί εἶναι παπά, ρωτᾶει;

— Παιδί μ', εἶσαι καλὸ παιδί καὶ θὰ σὲ παντρέψω μὲ τὴν κόρη μ'.

— Εὐχαριστῶ πολὺ, δὲ μπορῶ νὰ πάρω τὴν κόρη σ', γιὰτι εἶμαι παν-
τρεμένος καὶ θὰ φύγω.

— Τώρα πού φίλσες τὴν κόρη μ' ;

— Ἀδύνατο παπᾶ, τώρα τὸ βουνὸ εἶναι ἐλευθέρο, νὰ βόσκουνε τὰ
πρόβατα κ' ἡ πολιτεία δὲν ἔχ' κανένα κίνδυνο. Ἀντίο παπά.

Τί νὰ κάνει κ' ὁ παπᾶς, λέγει, ἀντίο παιδί μ', μὲ τὴν εὐχή μ'.

Ἔφυγε τὸ βασιλόπουλο πῆγε στὴ κοπέλλα, τῆνε λέγει, τί κάν' ὁ γέρος ;

— Εἶναι νὰ πεθάν', ἔλα μέσα.

Πάγ' τὸ βασιλόπουλο, βλέπ' τὸ γέρο πού ψυχομαχοῦσε, τὸν ρωτᾶει
τ' ἔχεις ;

— Δὲ μπορῶ.

— Θέλεις κανένα ἀβγὸ νὰ σὲ δόσω ; Βγάζ' τ' ἀβγά ἀπ' τὴ τσέπη τ'.

Μόλις τὰ εἶδ' ὁ γέρος ἄπλωσε τὰ χέρια νὰ τὰ πάρ', ἂν τᾶτρωγε θὰ
ζοῦσε πάλε.

Τὸ βασιλόπουλο πετάγει τὸ ἓνα καὶ τὸ σπᾶν', ὁ γέρος μόνε πού εἶχε
ἀνοιχτὰ τὰ μάτια τ', δὲ καταλάβαινε τίποτε, σπᾶν' καὶ τ' ἄλλο, ξεψύχσε
ὁ γέρος.

Τώρα λέγει στὸ κορίτσ' τὸ βασιλόπουλο, νὰ πᾶμε στὴ πατριίδα μ'.

Μόλις ἄκουσ' ὁ βασιλεὺς πῶρχεται τὸ βασιλόπουλο, ἔρριξε κανονιές,
ἀνοιξε στὸ παλάτ' ὄλες τὶς πόρτες καὶ διέταξε νὰ πηγαῖνε ὅλ' οἱ φτωχοὶ
σαράντα μέρες νὰ τρῶνε καὶ νὰ γλεντοῦνε.

Τὸ βασιλόπουλο τὸ ἔκανε βασιλέα καὶ τὸ Καράκιζ βασίλισσα.

Τὸ κορίτσο ᾗ ἔφερε τὸ βασιλόπουλο τὸ ἔδωσε στὸν ἀδελφὸ τ' τὸ βεζυροπούλο γυναῖκα, τὸν ἔκαμε βεζύρο' καὶ τὴ γυναῖκά τ' βεζύρυσσα κ' ἐζήσανε ὅλοι καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

22. Ἡ πῆττα κι' ὁ κολιός.

Ἡράκλεια.

Μιά φορὰ κ' ἔνα καιρὸ ἦτανε μιὰ φτωγὴ χήρα κ' εἶχε ἕνα κορίτσο, ἡ μητέρα δούλευε στὶς ἔξω δουλειὲς μὲ τὸ μεροκάματο καὶ τὸ κορίτσο ξενοδούλευε μέσο στὸ σπίτι' μιὰ μέρα ἡ μάνα τ' ἔφερε μιὰ πῆττα κ' ἕνα κολιό, πέρασ' ἕνας γέρος φτωχὸς καὶ γύρευε λεημοσύνη, τὸ κορίτσο δὲν εἶχε τίποτε νὰ τὸν δόσῃ, τὸν ἔδωσε τὴν πῆττα καὶ τὸν κολιό κι' ὁ γέρος τὸ εὐχίθηκε.

Ἔρχετ' ἡ μάνα τ' ἀπ' τὴ δουλειὰ τὸ ρωτᾷ, τί ἔκαμες τὴν πῆττα καὶ τὸν κολιό; Τὸ κορίτσο δὲν ἀπαντᾷ. Τί ἔκαμες τὴν πῆττα καὶ τὸν κολιό; Δὲ μιλάει, θύμωσε ἡ μάνα καὶ τὸ ξεπόρτισε κι' αὐτὸ πῆγε ἔξω στὸ βουνὸ καὶ μάζευε μαργαρίτες καὶ τὶς ἔβαλε στὸ κεφάλι τ'.

Πέρασ' ὁ γέρος καὶ τὸ εἶπε, αὐτὰ τὰ ἄσπρα λουλούδια, νὰ γίνε μύλαμα γιὰ νὰ σὲ στολιζνε, ὕστερα πὸ κεῖ πέρασε ὁ βασιλέας, τὸ εἶδε στολισμένο μὲ χρυσὲς μαργαρίτες καὶ τὸ εἶπε, θὰ σὲ παίγω στὸ παλάτ' νὰ σὲ πάρω γυναῖκά μ' καὶ θὰ σὲ κάμω βασίλισσα. Ἰββαλε μέσα στὴν καρότσα καὶ τὸ πῆγε στὸ παλάτ', ἔγιναν μεγάλες ἐτοιμασίες γιὰ τὸν γάμο, οἱ χοροὶ καὶ τὰ τραπέζια βάσταξαν μέρες.

Ἡ βασίλισσα ἦτανε ὅλο συλλογισμένη, ὁ βασιλέας δὲν ἤξερε τὴν αἰτία, μιὰ μέρα τὴν λέγ', γιατί εἶσαι ὅλο συλλογισμένη;

—Σὲ παρακαλῶ βασιλέα μ', ἐδῶ ἀντίκρυ στὸ παλάτ' νὰ κάνης ἕνα μαγερεῖο καὶ νὰρχουνται οἱ φτωχὲς νὰ τρῶνε.

—Καὶ δὲν τὸ λές.

Ὁ βασιλέας ἔδωσε διαταγὴ νὰ κτίσνε τὸ μαγερεῖο κ' ἔβγαλε διαλαλητὴ, ὅσες φτωχὲς θέλνε, νὰ πηγαῖνε καὶ νὰ τρῶνε.

Δυὸ γειτόνισσες τῆς μητέρας τῆς βασίλισσας τὴν εἶπανε, στὸ τάδε μέρος πᾶνε οἱ φτωχὲς καὶ τρῶνε, νὰ πᾶμε καὶ μεῖς. Ρωτώντας, ρωτώντας, ἔφθασαν στὴν πολιτεία ποὺ ἔδιναν τὸ φαγὶ στὶς φτωχὲς, ἡ βασίλισσα ὅλο περίμενε νὰ λθῇ ἡ μητέρα τς καὶ κάθονταν στὸ παράθυρο νὰ τὴ δῆ. Τὴν εἶδε καὶ τὴ γνώρεσε, φοροῦσε καὶ μαγουλίκα. Στέλνει τὴ δούλα νὰ πῆ στὸ μάγερα ἀφοῦ τὶς δόσῃ καὶ τὶς τρεῖς νὰ καλοφᾶνε, νὰ τὶς δόσῃ καὶ παράδες καὶ τὴ γυναῖκα μὲ τὴ μαγουλίκα νὰ τὴ στείλῃ στὸ παλάτ'. Ὁ μάγερας ἔκαμε ὅπως τὸν διέταξε ἡ βασίλισσα, τὶς ἔδωσε νὰ φᾶνε, τὶς ἔδωσε παράδες καὶ τὴ γυναῖκα μὲ τὴ μαγουλίκα, τὴν εἶπε σὲ θέλ' ἡ βασίλισσα. Τὴν πῆγανε στὸ παλάτ', ἀπ' τὸ φόβο τς δὲ σήκωσε τὰ μάτια νὰ δῆ τὴ βασίλισσα.

Ἡ βασίλισσα τὴν κάθσε πλάγι τς καὶ τὴ ρωτοῦσε, τί κάμν'; ἂν

ἔχ' παιδιά ; Καὶ κείν' εἶπε, πὼς εἶναι φτωχὴ καὶ πηγαίν' ὅπου βρεῖ δουλειὰ μὲ τὸ μεροκάματο, εἶχε καὶ μιὰ κόρη ποὺ τὴν ἄφινε σπίτι, μιὰ μέρα τὴν ἔδουσα μιὰ πῆττα κ' ἕνα κολιό, ρωτῶ τὴν κόρη μ', τί ἔκαμες τὴν πῆττα καὶ τὸν κολιό ; τὴν ξαναρωτῶ, δὲν ἀπαντοῦσε, θυμῶσα καὶ γὰρ καὶ τὴ ξεπύρτσα.

— Μητέρα, λέγ' ἡ βασίλισσα, δὲ μὲ γνώρσες ; γὰρ εἰμ' ἡ κόρη σ'.

— Τί ἔκαμες τὴν πῆττα καὶ τὸν κολιό ;

— Σώπα μητέρα, τί θὰ τὴν κάνς τὴν πῆττα καὶ τὸν κολιό ; δὲ βλέπς τί μᾶς ἀξίωσε ὁ Θεός.

Αὐτὴ κάλε τὴ ρωτᾶει, τί ἔκαμες τὴν πῆττα καὶ τὸν κολιό ;

— Σώπα καὶ θὰ μᾶς ἀκούσνε.

Φωνάζει τίς δοῦλες ἡ βασίλισσα καὶ τίς εἶπε, νὰ τὴν πάρνε νὰ τὴν λούσνε καὶ νὰ τὴν βάλνε καλὰ ροῦχα.

Τὸ βράδ' ἤλθ' ὁ βασιλέας, ἡ βασίλισσα χαρούμενη τὸν εἶπε ἤλθ' ἡ μητέρα μ' κ' ὁ βασιλέας εὐχαριστήθηκε ποὺ τὴν εἶδε νὰ χαίρεται.

Ἡ μητέρα τς κάθε μέρα καὶ κάθε ὥρα ρωτοῦσε τὴ βασίλισσα, τί ἔκαμες τὴν πῆττα καὶ τὸν κολιό ; τί ἔκαμες τὴν πῆττα καὶ τὸν κολιό ; ὡς ποὺ μιὰ μέρα ἔσκασ' πὸ τὸ κακό τς ποὺ δὲ μπόρεσε νὰ τὸ μάθ'. Τὴν ἔθαψαν μέσα στὸ περιβόλι καὶ φύτεψαν στὸ μνήμα δύο κυπαρίσσια, σὰν περνοῦσ' ἀπὸ κεῖ ἡ βασίλισσα ἔσκυβαν τὰ κυπαρίσσια καὶ τὴ ρωτοῦσαν, τί ἔκαμες τὴν πῆττα καὶ τὸν κολιό ; Μιὰ μέρα ἡ βασίλισσα κ' ὁ βασιλέας κάθσανε κάτ' ἀπ' τὰ κυπαρίσσια, ὁ βασιλὲς ἀκούμπσε τὸ κεφάλι τ' στὸ γόνατο τῆς βασίλισσας καὶ κείν' τὸ χὰῦδευε, ἔσκυβαν τὰ κυπαρίσσια καὶ ρώτσαν τὴ βασίλισσα, τί ἔκαμες τὴν πῆττα καὶ τὸν κολιό ;

Ἡ βασίλισσα σὰν τ' ἄκσε γύρσε κ' εἶδε τὸν βασιλέα καὶ γέλασε. Ὁ βασιλέας τὴν εἶπε γιατί γελάς ; καὶ κείν' εἶπε γιατί τὰ γένεια σ' εἶν' χειρότερα ἀπ' τὴ σκούπα τοῦ νεροχύτ'.

— Καλά, εἶπ' ὁ βασιλέας θυμωμένος, πᾶμε νὰ δγιοῦμε.

Ὁ γέρος ποὺ τὴν εὐχήθηκε, τ' ἄκσε κ' ἔκανε τὴ σκούπα χρυσή.

Πᾶνε νὰ δγιοῦνε τὴ σκούπα καὶ βλέπνε τὰ τσουινὰ χρυσᾶ καὶ τὸ μαρνίκ' στολισμένο μὲ μαργαριτάρια. Ὁ βασιλέας εἶδε τὴ βασίλισσα καὶ γέλασαν, ἔζησαν πολλὰ χρόνια καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

23. Ἡ βασιλοπούλα κ' ὁ ἔξω πὸ δῶ.

Ἡράκλεια.

Μιὰ φορὰ κ' ἕνα καιρὸ ἦτανε μιὰ βασιλοπούλα καὶ κάθουνταν στὸ παράθυρο καὶ συργιάνιζε, κεῖ ἀντίκρυ βλέπ' ἕνα γέρο ποὺ ψειρίζουνταν, στέλν' ἡ βασιλοπούλα μιὰ σκλάβρα καὶ τὴν λέγ' πᾶνε νὰ ρωτήσης τί κάμν' ὁ γέρος.

Πῆγ' ἢ σκλάβα τὸν ρωτάει, νὰ τί κάνω, ψειρίζουμαι.

Πῆγε καὶ λέγει, βασιλοπούλα μ', μ' εἶπε πὼς ψειρίζεται.

— Πᾶνε νὰ τὸν ρωτήσης, τί θὰ πεῖ ψειρίζεται ;

Πιάν' κι' αὐτὸς τὴν δὶν' μιὰ ψεῖρα, μόλις τὴν ἔπιασ' ἢ βασιλοπούλα, ἄρχεψε νὰ γελᾷ νὰ ξεκαρδίζεται, πολὺ ἄστεῖο τὴ φαίνονταν. " Ὑστερα τὴ λέγει τὴ σκλάβα, πάρ' τηνα, κάτ' ἔχμε κιούπια βούτυρο καὶ βάλτηνα μέσα.

' Ἡ ψεῖρα ἔφαγε, ἔφαγε ἔγινε ἴσα μ' ἓνα ἀρνί· ἄκσανε κάτι μουγκριτὰ καὶ πήγανε στὸ βασιλέα καὶ εἶπανε, ἓνα θηρίο εἶναι στὸ κελάρ'.

Διέταξε ὁ βασιλέας, τὸ ἔσφαξαν τὸ ξέγδαρην καὶ τὸ τομάρι τὸ κρέμασαν στὸ ταβάν' κ' ἔβγαλε τελάλ' 1) κ' ἔλεγε, ὅποιος καταλάβει ποιανοῦ ζῶου τομάρ' εἶναι, θὰ πάρει τοῦ βασιλέα τὴν κόρ' γυναῖκα.

Πήγανε πολλοί, κανένας δὲ μπόρεσε νὰ τὸ βρῆ, ὁ ἔξω πὸ δῶ ἔγινε ἓνα ὠραῖο παλληκάρ' καὶ πῆγε κ' εἶπε, γὼ θὰ σᾶς πῶ τί εἶναι αὐτό, εἶναι τῆς ψείρας τὸ τομάρ'.

' Ἀμέσως γάμο· τὸν ἔδοσανε τὴ βασιλοπούλα.

" Ἐζῆσε πέντε, ἔξ, μῆνες μὲ τὴ βασιλοκόρ' στὸ παλάτ' κ' ἔπειτα λέγ' στὸν πεθερό τ', τὸν βασιλέα, ἐγὼ θὰ πάρω τὴ γυναῖκά μ' καὶ θὰ φύγω.

Τί νὰ κάν' ὁ βασιλέας, τὸν δὶν' στρατό, ἄλογα καὶ καμῆλες φορτωμένες, ἢ βασιλοπούλα πήρε μαζὺ τς δυὸ περιστέρια κ' ἔφυγαν.

' Ὁ ἔξω πὸ δῶ πῆγε τὴ βασιλοπούλα σ' ἓνα βουνὸ καὶ κεῖ πιά τὴν παίδευε 2), τὴν ἔδερχνε καὶ τὴ ρουφοῦσε τὸ αἷμα. ' Ἡ βασιλοπούλα ὄλο ἔκλαιγε καὶ δὲ μπορούσε νὰ ὑποφέρ' τὰ βάσανα, ἄφσε τὸ ἓνα περιστέρ'· τὸ περιστέρ' χάθηκε καὶ δὲν τὴν ἔφερε ἀπάντηση. Τί νὰ κάν', ἀφίν' καὶ τὸ ἄλλο καὶ πιά, στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Τὸ περιστέρ' πῆγε στὸ παλάτ' καὶ χτυποῦσε τὰ παραθύρα τῆς βασίλισσας. Μόλις τὸ εἶδ' ἢ βασίλισσα, λέγ'· βασιλέα μου, τὸ κορίτσ' μας κινδυνεύει, κι' ὁ βασιλέας πῆρε στρατό κ' ἔφυγε. Γύριζε χῶρες καὶ χωριά γιὰ νὰ βρῆ ἓνα ἄνθρωπο γιὰ νὰ γλυτώσ' τὴν κόρη τ'. Κεῖ ποῦ γύριζε βραδυάστηκε σ' ἓνα χωριὸ καὶ μπῆκε σὲ μιὰ καλύβα, μέσα ἦτανε μιὰ γοιὰ, τὸν περιποιήθηκε καὶ τὸν ἔδοσε κ' ἔφαγε. Σὰν ἔφαγε τὴ ρώτσε, δὲ μὲ λὲς καλὴ γοιῖτσα, δὲν ἔχς κανένα στὸν κόσμο ;

— Πὼς παιδάκι μ', γὼ ἔχω ἑπτὰ ἰγιούς κ' οἱ ἑπτὰ εἶναι ἀγτριωμέν', ὁ ἓνας εἶναι δυνατὸς στὸ τρέξιμο, ὁ ἄλλος ἔχει δύναμη στὰ χέρια, ὁ ἄλλος ρίχνει τὴ σαῖτα, ὁ ἄλλος κάμνει τὸ βουνὸ ὄλο ἀγκάθια, ὁ ἄλλος βάζ' τ' ἀφτί τ' στὴ γῆς κι' ἀκούει τί γίνεται, ὁ ἄλλος γίνεται θάλασσα κι' ὁ ἄλλος ἔχ' ἓνα λουτρό, ποῦ ὅποιον θέλει μπορεῖ νὰ τὸν βάλ' μέσα χωρὶς νὰ τὸν πειράζ' κανέναν.

1) Α. Τ. Διαληγής, δημόσιος κῆρυξ.—2) Τυρ αννοῦσε.

Περίμενε ὁ βασιλέας κ' ἤλθανε οἱ ἱγιοί τς, τοὺς πέρνει καὶ πᾶνε νὰ βροῦνε, τὴ βασιλοπούλα μὲ τὸν ἔξω πὸ δῶ. Ἔτρεξε πρῶτα κεῖνος που ἦτανε δυνατὸς στὸ τρέξιμο κ' εἶδε ποὺ ὁ ἔξω πὸ δῶ εἶχε τὰ μάτια τ' ἀνοιχτά, ἀφοῦ τὰ εἶχ' ἀνοιχτά κοιμούντανε. Πάγ' ἐκεῖνος ποὺ εἶχε τὴ δύναμη στὰ χέρια κ' ἀρπάζ' τὴ βασιλοπούλα καὶ πέρν' τὸ ἓνα παπούτσ' τοῦ ἔξω πὸ δῶ καὶ τὸ πετάει στὸ ἓνα βουνό, πέρνει καὶ τ' ἄλλο παπούτσ' τ' καὶ τὸ πετάει στὸ ἄλλο βουνό.

Ξυπνάει ὁ ἔξω πὸ δῶ, βλέπει ποὺ δὲν ἦτανε ἡ κοπέλλα κοντά τ', τρέχει στὸ ἓνα βουνό πέρνει τὸ ἓνα παπούτσ' τ', τρέχει καὶ στὸ ἄλλο βουνό πέρνει καὶ τὸ ἄλλο παπούτσι τ' καὶ ὁρόμο νὰ φθάσῃ τὴ βασιλοπούλα. Τρέχα, τρέχα, τοὺς ἔφθασε, τρέχει αὐτὸς ποὺ ἔκανε τὸ βουνό ὄλο ἀγκάθια, ἔρριξε τὸ χτέν' καὶ τὸ κάμν' ὄλο μεγάλες ἀγκαθαριές ποὺ δὲ μπορούσε νὰ περάσ' κ' ἔτσι κερδίξ' ὁ φορτωμένος μὲ τὴ βασιλοπούλα καὶ τρέχει τρέχει. Βάζει τὸ φτί τ' ὁ ἄλλος ὁ ἀντρειωμένος κ' ἀκούει πὼς ἔρχεται, ὁ ἄλλος ρίχνει τὸ ποτήρ' τὸ νερὸ καὶ γίνεται μιὰ θύλασσα, μπαίν' ὁ ἔξω πὸ δῶ, κολυμπάει καὶ κόμα λίγο τοὺς ἔφθανε. Μόλις εἶδανε ποὺ τοὺς ἔφθανε, τρέχ' ὁ τελευταῖος ποὺ εἶχε τὸ λουτρὸ κ' ἔτσι τὴν γλύτωσαν τὴ βασιλοπούλα καὶ ὁ ἔξω πὸ δῶ ἔσκασε ἀπ' τὸ κακὸ τ'.

Μηδὲ γὼ ἴμουνα ἐκεῖ, μηδὲ σὺ νὰ τὸ πιστέψης.

24. Τὸ βασιλόπουλο καὶ τ' ἀθάνατο νερό.

Τυρολόη.

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας βασιλῆς, ζοῦσε καλὰ μὲ τὴ βασίλισσα καὶ τὸν λαὸ τ', δὲν εἶχε ν' ἀφίς' διάδοχο καὶ αὐτὸ πολὺ τὸν στεναχωροῦσε. Μιὰ μέρα γυρίζοντας ἀπ' τὸ κυνήγ' συνάντησε μιὰ κατσιβέλα, εἶδε τὴν μοῖρα τ', ἡ κατσιβέλα καὶ τὸν εἶπε: ἡ βασίλισσα θὰ κάν' βασιλόπουλο μὰ μόλις γίν' δέκα χρονῶ θὰ τὸ ἔφερνε ὁ δράκος καὶ θὰ ἔφευγε.

Ὁ βασιλῆς γέλασε μὲ τὰ λόγια τῆς κατσιβέλας. Πέρασε καιρὸς ἡ βασίλισσα γέννησε ἓνα ὠραῖο βασιλόπουλο ὁ βασιλῆς δὲ πίστευε στὰ μάτια τ'. Ἔδωσε διαταγὴ νὰ μοιρασθοῦνε παριάδες στίς φτωχοὶ ὅλου τοῦ βασιλείου καὶ νὰ φᾶνε ὅλοι' στὸ παλάτ' εἶχανε μεγάλες χαρές.

Ὁ βασιλῆς θυμῆθε τὰ λόγια τῆς κατσιβέλας πὼς ὁ δράκος θὰ τὸ πάρ' σὰ γίν' δέκα χρονῶ κ' ἀπὸ τώρα ἀψήλωσε τὰ ντουβάρια ποὺ ἦτανε γύρω στὸ παλάτ', ἔβαλε φράκτες σιδερένιους καὶ στρατιῶται φύλαγαν μέρα νύχτα τὴν πόρτα τοῦ παλατιοῦ.

Τὸ βασιλόπουλο μεγάλωσε, τὴν μέρα ποὺ ἔγινε δέκα χρονῶ καὶ ποὺ ἔπαιζε μὲ τ' ἄλλα παιδιὰ ἔγινε ἀφαντο. Ἔτρεξαν παντοῦ νὰ τὸ βροῦνε, πουθενὰ δὲν τὸ ἤθρανε, ὁ βασιλῆς ἀπὸ τὴν λύπη τ' πέθανε, πέθανε κ' ἡ βασίλισσα.

Στὸν πύργο τοῦ δράκου τὸ βασιλόπουλο μεγάλωνε, σὰν ἔγινε δέκα

ὄκτιν χρόνῳ ἤθελε νὰ φύγ', μὰ πῶς νὰ φύγ' ποὺ ἡ πόρτα ἦτανε κλειδωμένη καὶ τὸ κλειδί εἶχε πάντοτε ἀπάνω τ' ὁ δράκος. Θυμήθηκε πὸς ἦτανε ἓνα βότανο ποὺ σὰν τὸ ἔβαζες μέσα στὸ νερὸ καὶ τὸ πινες κοιμούσουνα ἑβδομαίδες, ἔβαλε μέσα στὸ νερὸ ποὺ ἦπε ὁ δράκος, κι' ὁ δράκος ἔπεσε μέσα σὲ βαθὺ ὕπνο, πῆρε τὸ βασιλόπουλο τὸ κλειδί ἀνοιξε τὴν πόρτα, τὴν κλείδωσε πάλι καὶ ἔφυγε.

Στὸ δρόμο ποὺ πῆγαινε βρέθηκε μπροστά τ' ἓνα γεφύρ', στὴν μιὰ ἄκρη κάθουνταν ἓνα ἀρνάκι καὶ στὴν ἄλλη ἓνα λιοντάρ', μπροστά στὸ λιοντάρ' εἶχε χόρτο καὶ μπροστά στὸ ἀρνάκ' κρέας, τὸ βασιλόπουλο πῆρε τὸ κρέας τῶβαλε στὸ λιοντάρ', πῆρε τὸ χόρτο τῶβαλε στὸ ἀρνάκι.

Τὸ εὐχαρίστησαν γιὰ τὸ καλὸ ποὺ τᾶκανε καὶ τὸ χάρισαν ἀπὸ μιὰ τρίχα καὶ τὸ εἶπανε, ἂν καμμιά φορὰ χρειασθῆς κάτι τσίτωσε τὴν μιὰ ἀπὸ τίς δυὸ τρίχες καὶ θὰ τὸ ἔχῃς.

Εὐχαριστῶ εἶπε τὸ βασιλόπουλο, τίς ἔκρυψε μέσα στὸν κόρφο τ' κ' ἔφυγε.

Σὰν ἔφθασε ἔξω ἀπὸ μιὰ μεγάλη πολιτεία ἦρε ἓνα φτωχό, ἔδωσε τὰ ροῦχά τ' τὰ βασιλικά κ' ἔβαλε τὰ φτωχικά καὶ γιὰ νὰ σκεπᾶσ' τὰ χρυσᾶ μαλλιά τ' ἀγόρασε μιὰ σκεμπὲ καὶ τὰ σκέπασε καὶ τὰ παιδιά ποὺ τὸν ἔβλεπαν φώναζαν, ἔλατε νὰ δγῆτε τὸν κασιδιάρ'.

Στὸ παλάτ' ἤθελαν ἓναν βοηθὸ γιὰ τὸ περιβόλ' καὶ τὸν πῆρανε.

Κάθε χρόνο γίνονταν ἓνα μεγάλο παναγύρ' ποὺ πῆγαινε ὅλ' ἡ βασιλικὴ φαμίλια, μόν' ἡ μικρὴ βασιλοπούλα ἔμεινε στὸ παλάτ' καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρο συργιάνιζε τὸν κόσμο. Κεῖ ποὺ συργιάνιζε βλέπ' στὸ περιβόλ' ἓνα ὠραῖο βασιλόπουλο μὲ χρυσὰ μαλλιά καβάλλα σ' ἓνα ἄσπρο ἄλογο καὶ μὲ τὸ σπαθί τ' ἔκοφτε λουλούδια.

Πέρασε ἓνας χρόνος κ' ἡ βασιλοπούλα δὲν μπόρεσε νὰ μάθ' τίποτε γιὰ τὸ βασιλόπουλο, ἦλθ' ἡ μέρα ποὺ θὰ γίνονταν τὸ παναγύρ', ἡ βασιλοπούλα ἔκαμε ποὺ ἦτανε ἄρρωστη' κεῖ ποὺ κάθουνταν στὸ παράθυρο συργιάνιζε τὸν κόσμο εἶδε πάλι τὸ βασιλόπουλο μὲ τὰ χρυσᾶ μαλλιά καβάλλα σ' ἓνα ἄσπρο ἄλογο καὶ μὲ τὸ σπαθί τ' ἔκοφτε λουλούδια.

Ἡ βασιλοπούλα τὸ ρώτησε ποιὸ εἶναι καὶ πὸ ποῦ ἔρχεται καὶ κεῖνο τὴν εἶπε ὅλη τὴν ἱστορία τ'. Ὁ κασιδιάρης ὅταν ἤθελε τσίτωνε τὴν τρίχα ποὺ τὸν ἔδωσε τὸ λιοντάρ' καὶ τὸ ἀρνάκ' καὶ γίνονταν βασιλόπουλο.

Ὁ βασιλὲς ἤθελε νὰ παντρέψ' τίς βασιλοπούλες, φώναξε ὅλα τὰ βασιλόπαιδα τοῦ κόσμου κ' εἶπε στίς βασιλοπούλες νὰ ρίξνε τὸ χρυσόμηλο σ' ὅποιο ἄρρένε· οἱ δυὸ μεγάλες ἔρριξαν σὲ βασιλόπαιδα, ἡ μικρὴ στὸν κασιδιάρ'.

Ὁ βασιλὲς θύμωσε καὶ τὴν εἶπε νὰ ξαναρίξ' τὸ χρυσόμηλο, τῶρριξε πάλι στὸν κασιδιάρ', τότε τὸν πῆρε ἡ βασιλοπούλα καὶ ζύσανε μέσα στὴν καλύβα.

Πέρασαν χρόνια κι' ὁ βασιλὲς ἔχασε τὸ φῶς του, οἱ γιατροὶ εἶπανε πὼς μόνε μὲ τὸ ἀθάνατο νερὸ θὰ γίνονταν καλά, καὶ οἱ γαμπροὶ τ' εἶπανε νὰ πᾶνε νὰ τὸ βροῦνε. Τὸν κασιδιάρ' γιὰ νὰ τὸν περιπαίξνε τὸν ἔδωσαν ἓνα ἀδύνατο ἄλογο ποῦ δὲ μποροῦσε νὰ πάρ' τὰ πόδια τ'. Ὁ κασιδιάρης τοίτωσε τὴν τρίχα κ' ἦλθε τὸ ἄλογο καὶ ἀνέβκε καὶ πῆγε κ' ἔφερε τὸ ἀθάνατο νερό.

Στὸ δρόμο συνάντησε τὰ δυὸ βασιλόπουλα, τὸ εἶπανε πὼς πῆγαν νὰ φέρνε τὸ ἀθάνατο νερὸ γιὰ τὸν βασιλέα καὶ δὲν τὸ ἤϋρανε, ἐκεῖνο εἶπε ὅτι ἐγὼ ἔχω καὶ τὰ ἔδωσε σ' ἓνα μπουκαλάκ' νερό. Αὐτὰ γιὰ νὰ τὸ εὐχαριστήσνε τὸ ἔδωσαν τὸ δακτυλίδ' τους.

Τὸ βασιλόπουλο γύρσε πιὸ γλήγορα ἔγινε κασιδιάρης καὶ κάθσε στὸ ἀδύνατο ἄλογο, πέρασαν τὰ δυὸ βασιλόπουλα καὶ τὸν ἔφτυσαν, ποῦ κόμα κεῖ φύλαγε καὶ αὐτὰ ἔφεραν τὸ ἀθάνατο νερό.

Πῆγαν στὸ παλάτ' ἔδωσαν στὸν βασιλέα τὸ ἀθάνατο νερὸ νὰ πλύν' τὰ μάτια τ', μὰ τὸ φῶς του δὲν ἦλθε, ἦτανε νερό. Τότε γύρψε νὰ πάγ' στὸν βασιλέα καὶ ὁ κασιδιάρης, τὸν ἔδωσε τὸ ἀθάνατο νερὸ καὶ μόλις ἔπλυνε τὰ μάτια, εἶδε.

Ὁ βασιλὲς χάρηκε, ὁ κασιδιάρης τοίτωσε τὴν τρίχα κ' ἔγινε ἓνα ὦραῖο βασιλόπουλο καὶ εἶπε ὅλ' τὴν ἱστορία τ' στὸν βασιλέ, κ' ἡ βασιλόπουλα πετοῖσ' ἀπ' τὴ χαρά τς. Τοὺς πῆρε στὸ παλάτ' νὰ κάθουνται, τοὺς ἔδωσε ὅλο τὸ βασίλειο κ' ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

25. Ὁ Χρυσοπράσινος βασιλὲς.

Ἡράκλεια.

*Κόκκινη κλωστή κλωσμένη
στὴν ἀνέμη ντυλιγμένη
δώσ' τῆς κλωτσο νὰ γυρίση
παραμύθι ν' ἀρχηνίση
καὶ τὴν καλή μας συντροφιά
νὰ τὴν καλησπερίση.*

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ σπέρα σας.

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦταν ἓνας βασιλὲς καὶ μιὰ βασίλισσα, παιδιὰ δὲν εἶχανε καὶ στὸ παλάτ' τους εἶχανε μιὰ ταράτσα καὶ κεῖ πάνω εἶχανε ἓνα ἔμπέλ' κ' ἀντίκρυ ἦταν ἡ θάλασσα, βγῆκ' ἡ βασίλισσα νὰ κόψ' σταφύλια, βγῆκε κ' ἓνας Ἀράπς ἀπ' τὴ θάλασσα. Σάν τὸν εἶδ' ὁ βασιλὲς ζούλεψε, νόμισε ποῦ ἦταν ἀγαπητικὸς τῆς βασίλισσας, τὸν σκοτών' καὶ κάθε μέρα μὲ τοῦ Ἀράπ' τὸ κορμὶ τὴν ἔδεχνε καὶ τὴν ἔλεγε, τὸν Ἀράπ' ἀγαπᾶς ; ἔμένα ἀγαπᾶς ;

Τότε μιὰ γοιὰ ποῦ τ' ἄκσε τὴν εἶπε, σὰ σὲ δειρ', νὰ τότε πῆς, οὔτε σένα ἀγαπῶ, οὔτε τὸν Ἀράπ' ἀγαπῶ, μόν' ἀγαπῶ τὸν Χρυσοπράσινο βα-

σιλέ Ὅπως τὴν εἶπε, ἔτσι κ' ἔκαμε. Σὰν τ' ἄκσε ὁ βασιλῆς, φεύγει, δρόμο πέρνει, δρόμο ἀφίν', πάει βρῖσκει τὸ χρυσοπράσινο βασιλῆ καὶ τότε λέγ' ὅλ' τὴν ἱστορία.

Ὁ Χρυσοπράσινος βασιλῆς τὸν εἶπε, μὲ τὸ νὰ βγῆκ' ὁ Ἀράπης πὸ τὴ θάλασσα, γιὰ κείνηνα βγῆκε ; μένα ἢ γυναῖκά μ' ἔκαμε μεγάλο σφάλμα, τὸ θυμοῦμαι καὶ λυποῦμαι. Κάθε βράδ' μ' ἔδινε κρασί μ' ἀποκοίμιζε κατέβαινε στ' ἀχουρ', ἔπερνε ἕνα ἄλογο καὶ πήγαινε στὸ βουνό, μιά, δύο, ὑποψιάστηκα καὶ κείνο τὸ βράδυ δὲν ἤπια τὸ κρασί πού μ' ἔδωσε, ἔκαμα τὸν κοιμισμένο καὶ τὴν πῆρα τὸ κατόπ' στέκεται πίσ' πὸ ἕνα δέντρο καὶ φώναξε :

*Χρυσέ μου, ἄνοιξε,
ἦλθε ἡ ἀγάπη σου.*

Ἄνοιξε τὸ δέντρο καὶ βγῆκε ἕνας μὲ χρυσᾶ ροῦχα, τὴν ἄρπαιξε κ' ἔκλεισε τὸ δέντρο καὶ πῆγαν μέσα, ἅμα κόντευε νὰ ξημερώσ', γύρσε στὸ παλάτ'. Τὸ ἄλλο βράδυ ἀποκοίμισα τὴ βασίλισσα, πάγω στὸ βουνό καὶ φωνάζω πίσ' ἀπ' τὸ δέντρο.

*Χρυσέ μου, ἄνοιξε,
ἦλθε ἡ ἀγάπη σου.*

Μόλις ἄνοιξε τὸ δέντρο, βγάζω τὸ σπαθί, κόβω τὸ κεφάλι τ', τὸ πέρνω μαζί μ' καὶ φεύγω. Τὸ κεφάλ' μοσχοβολοῦσε καὶ γιὰ νὰ μὴ τὸ καταλάβ' κανεὶς ἔκανα ἕνα πύργο στὴ θάλασσα καὶ κεῖ τὸ κρέμασα.

Τὸ ἄλλο βράδ' ἡ βασίλισσα πῆγε πάλι στὸ βουνό καὶ φώναξε:

*Χρυσέ μου, ἄνοιξε,
ἦλθε ἡ ἀγάπη σου.*

Κατεβαίνει οἱ δοῦλες καὶ τὴ λένε, χθὲς ἦλθες καὶ τὸν σκότωσες καὶ τώρα ἦλθες καὶ τὸν γυρεύς ;

Σὰν τ' ἄκσε ἡ βασίλισσα πέφτ' καὶ λιγοθυμᾷ, σὰ τὴ ξελιγοθύμσαν οἱ δοῦλες γύρσε στὸ παλάτ'. Γὼ πῶς νὰ τὴν διασκεδάσω ; δὲν ἤξερα, ἦτανε μέσ' στὸ φαρμάκι, ἔτρεχε καὶ συργιάνζε σ' ὅλες τὶς κάμαρες. Μιὰ μέρα μὲ εἶπε, ὅλα τὰ κλειδιά μὲ δίνς, μόνε τὸ κλειδί τοῦ πύργου γιὰτὶ δὲ μὲ τὸ δίνς ;

Μιὰ μέρα ξέχασα τὸ κλειδί, τὸ πῆρε καὶ πῆγε κ' ἄνοιξε τὸν πύργο, εἶδε τὸ κεφάλ' καὶ πέφτ' μέσα στὴ θάλασσα καὶ πνίγεται.

Ἄϊντε τώρα, λέγει στὸ βασιλέ, πᾶνε στὴ γυναῖκά σ', πάρε κ' αὐτὸν τὸν καθρέφτ' καὶ δός' τονα.

Τὸν ἔδωσε στὴ γυναῖκά τ'. Σὰν τὸν πῆρε στὸ χέρ' τς κ' εἶδε μέσα, ἔφγε καὶ πῆγε στὸν Χρυσοπράσινο βασιλῆ κ' ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλύτερα.

26. Τὰ βασιλόπουλα καὶ τ' ἀθάνατο νερό.

Ἡράκλεια.

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας βασιλεὺς καὶ μιὰ βασίλισσα καὶ δὲν εἶχανε παιδιὰ, ἔβλεπαν τοῦ κόσμου τὰ παιδιὰ καὶ τὰ λαχταροῦσαν. Μιὰ μέρα περνοῦσ' ἓνας ψαράς καὶ φώναζε, ψάρια, φρέσκα ψάρια, ἡ βασίλισσα εἶπε στὴ δούλα νὰ τὸν φωνάξ' καὶ τὸν ρώτησε πόσα ἔχνε, εἶπ' αὐτὸς μεγάλη τιμὴ κ' ἡ βασίλισσα εἶπε, εἶναι πολὺ ἀκριβὰ.

—Νὰ χαρῆς τὰ παιδιὰ σ', μὴ μὲ κόβς μιὰ πεντάρα.

—Γὼ παιδιὰ δὲν ἔχω εἶπ' ἡ βασίλισσα καὶ παρακαλάω τὸ Θεὸ νὰ μὲ δόσ'.

—Θὰ σὲ πῶ τί νὰ κάμς, γιὰ ν' ἀποχτήσ' ἀπ' αὐτὰ τὰ τρία ψάρια νὰ βγάλς τὴ ραχοκοκκαλιὰ καὶ νὰ φυτέψς τὴν κάθε μιὰ ξέχωρα σὲ μιὰ γλάστρα.

Ἐβγαλ' ἡ βασίλισσα μὲ προσοχὴ τὶς ραχοκοκκαλιὰς καὶ τὶς φυτέψε.

Ἦστερα πὸ ἓνα χρόνον φυτρῶσε μιὰ τριανταφυλλιά, ἓνας φουντωτὸς βασιλικὸς καὶ μιὰ γαρουφαλιά καὶ στὸ χρόνον γένεσε ἡ βασίλισσα ἓνα ἀγόρ' πολὺ ὄμορφο, τὰ μάγουλά τ' ἦταν σὰν τριανταφυλλένια, τὸν ἄλλο χρόνον γένεσε ἓν ἀγόρ', μόσχισε σὰν τὸ βασιλικὸ καὶ τὸν τρίτον χρόνον ἔκαμε ἓνα ἀγόρ' καὶ τὰ μάγουλά τ' ἦτανε σὰν τῆς γαρουφαλιάς.

Σὰ μεγάλωσαν, τὸ μεγάλο βασιλόπουλο λέγ', γὼ μάννα μ', θὰ πάγω νὰ βρῶ τὴ Μοῖρα μ', μεγάλωσα πιά.

Ἡ βασίλισσα δὲν τ' ἄφινε, αὐτὸ δὲν ἄκσε κ' ἔφυγε. Πέρνει δρόμον καὶ βρέθηκε σ' ἓνα σταυρωτὸ δρόμον ¹⁾ καὶ στὴ μέσ' ἦτανε μιὰ κολῶνα κι' ἀπάν' στὴ κολῶνα ἔγραφε :

Ὅποιος περάσ' ἀπὸ δῶ, θὰ τὸ μετανοιώσ',
κι ὁποῖος δὲ περάσ' πάλι θὰ τὸ μετανοιώσ'.

Τότε λέγ' τὸ βασιλόπουλο, θὰ περάσω κι' ἄς τὸ μετανοιώσω, ἀφοῦ καὶ νὰ μὴ περάσω πάλι θὰ τὸ μετανοιώσω. Πέρασε καὶ βρέθηκε σ' ἓνα βουνὸ πού δὲν εἶχε τέλος, πορπάτσε, πορπάτσε, εἶδ' ἓνα φῶς κι' ὅσο πὸ κοντὰ πῆγαινε, τόσο μεγάλωνε, κ' ἔφθασε σ' ἓνα πύργον, μπῆκε μέσα στὸν πύργον καὶ βλέπ' μιὰ δράκισσα, ἡ μισὴ ἦτανε γυναῖκα κ' ἡ μισὴ θηρίον καὶ τὴν εἶπε, γειά σου μάννα μ'.

—Καλῶς τὸ καλλιῆρό', ἂν δὲ μ' ἔλεγες γειά σου μάννα μ', θὰ σ' ἔσφαζα, τόδοσε ἓνα σκαμνὶ κ' ἔκατσε πλάγ' τῆς.

1) Σταυροδρόμιν.

Ἡ δράκαινα εἶχε μιὰ στίβα χαρτιά, κ' ἤξερε πολλὰ παιχνίδια, τὸ κέρδισε καὶ τῷπνιξε.

Ἡ γλάστρα μὲ τὰ τριαντάφυλλα μαράθηκε κ' ἡ βασίλισσα εἶπε, πέθανε ὁ γυιὸς μου καὶ μαυροφορέθηκε.

Κεῖνο τὸ βράδυ ἔπесε πολὺ χιόν' κ' ἔλεγε μορεεὶ νὰ μαράθηκε ἀπ' τὸ κρύο, πῶς δὲ μαράθηκαν καὶ τ' ἄλλα ; κ' ὄλο ἔκλαιγε.

Ὑστερα ἀπὸ καιρὸ λέγ' καὶ τὸ δεύτερο βασιλόπουλο στὴ βασίλισσα, γὼ μάννα μ', θὰ πάγω νὰ διγῶ τί ἔγινε ὁ ἀδερφός μου. Ἡ βασίλισσα δὲν τὸ ἄφινε, αὐτὸ δὲν ἄκσε κ' ἔφγε. Πέρνει δρόμο καὶ βρέθηκε σ' ἓνα σταυρωτὸ δρόμο καὶ στὴ μέσ' ἦτανε μιὰ κολώνα κ' ἀπάν' στὴ κολώνα ἔγραφε :

Ὅποιος περάσ' ἀπὸ δῶ, θὰ τὸ μετανοιώσ'
κ' ὅποιος δὲ περάσ' πάλι θὰ τὸ μετανοιώσ'.

Λέγ' τὸ βασιλόπουλο, θὰ περάσω κ' ἄς τὸ μετανοιώσω, ἀφοῦ καὶ νὰ μὴ περάσω, πάλι θὰ τὸ μετανοιώσω. Πέρασε καὶ βρέθηκε σ' ἓνα βουνὸ ποὺ δὲν εἶχε τέλος. Πορπάτσε, πορπάτσε, εἶδ' ἓνα φῶς, ὅσο πιὸ κοντὰ πῆγαινε, τόσο μεγάλωνε κ' ἔφθασε σ' ἓνα πύργο, μπῆκε στὸν πύργο καὶ βλέπ' μιὰ δράκαινα, ἡ μισὴ ἦτανε γυναῖκα κ' ἡ μισὴ θηρίο καὶ τὴν εἶπε, γειά σου μάννα μ'.

—Καλῶς τὸ παλκηκάρ', ἀν δὲ μ' ἔλεγες γειά σου μάννα μ', θὰ σ' ἔσφαζα, τῷδοσε ἓνα σκαμνὶ κ' ἔκατσε κοντὰ τῆς.

Ἡ δράκαινα εἶχε μιὰ στίβα χαρτιά κ' ἤξερε πολλὰ παιχνίδια, ἔπαιξαν, τὸ κέρδισε τὸ βασιλόπουλο καὶ τῷπνιξε.

Μαράθηκε κ' ὁ φουντωτὸς βασιλικός, ἡ βασίλισσα ἔκλαψε, ἔκλαψε, τώρα λέγ' σκότωσαν καὶ τὸ δεύτερο μ' παιδί.

Περναεὶ καιρός, λέγ' καὶ τὸ μικρὸ τὸ βασιλόπουλο στὴ βασίλισσα, θὰ πάγω, μάννα μ' νὰ διγῶ τί ἔγιναν τ' ἀδέλφια μ'. Ἡ βασίλισσα δὲν τὸ ἄφινε, ἔλεγε, πῶς θὰ μείνω μοναχιά, θὰ πᾶς καὶ σὺ καὶ δὲ θὰ ξαναγυρίσης, αὐτὸ δὲ τὴν ἄκσε κ' ἔφγε. Πάγει, πάγει, ἔφθασε στὸ σταυρωτὸ δρόμο καὶ στὴ μέσ' ἦτανε ἡ κολώνα ποὺ ἔγραφε,

Ὅποιος περάσ' ἀπὸ δῶ, θὰ τὸ μετανοιώσ'
κ' ὅποιος δὲ περάσ' πάλι θὰ τὸ μετανοιώσ'.

Λέγ' τὸ βασιλόπουλο, θὰ περάσω κ' ἄς τὸ μετανοιώσω, ἀφοῦ καὶ νὰ μὴ περάσω θὰ τὸ μετανοιώσω. Πέρασε καὶ βρέθηκε σ' ἓνα βουνὸ ποὺ δὲν εἶχε τελειωμὸ. πορπάτσε, πορπάτσε, εἶδ' ἓνα φῶς κ' ὅσο πιὸ κοντὰ πῆγαινε τόσο μεγάλωνε κ' ἔφθασε σ' ἓνα πύργο κ' ἀπ' ὄξω στὸν πύργο ἦτανε μιὰ κοπέλλα δεμέν' μὲ τὰ μαλλιὰ τς σ' ἓνα στύλο, σὰ πῆγε τὸ βασιλόπουλο κοντὰ τς τὴ ρώτσε, γιατί κλαῖς κοπέλλα μ', καὶ κεῖν' εἶπε κλαίγω τὰ νιῦτὰ σ', ὅποιος μπεῖ στὸν πύργο, δὲ ματαβγαίν'.

—Νὰ δγῆς πὺ θὰ ματαβγῶ καὶ σένα θὰ σώσω.

Μπῆκε τὸ βασιλόπουλο στὸν πύργο, βλέπ' τὴ δράκαινα πὺ ἦτανε μισὸς ἄνθρωπος καὶ μισὸς θηρίο, μόλις τὴν εἶδε τὸ βασιλόπουλο τὴν εἶπε, γειά σου μάννα μ'.

—Καλῶς τὸ παλληκάρ'. Ἄν δὲ μ' ἔλεγεσ γειά σου μάννα μ', θὰ σ' ἔπνιγα, τὸν ἔδοσ' ἕνα σκαμνὶ κ' ἔκατσε πλάγ' τς. Μπρὸς τς εἶχε μιὰ στίβα χαρτιὰ κ' ἤξερε λογιῶ παιχνίδια κ' εἶπε νὰ παίξουμε νὰ δγιοῦμε ποιὸς θὰ κερδίσ'.

Τὸ βασιλόπουλο ὄλο κέρδιζε ὡς πὺ ἡ δράκαινα ἔσκασε ἀπ' τὸ κακό, στὸν κόρφο τς εἶχε ἕνα μάτσο κλειδιά καὶ δυὸ μπουκάλια, στὸ ἕνα ἦτανε τὸ νερὸ πὺ ἔπνιγε τὶς ἀνθρώποι καὶ τ' ἄλλο εἶχε τὸ ἀθάνατο νερό. Τὸ βασιλόπουλο λευθέρωσε τὴν κοπέλλα, πῆρε τὰ κλειδιά κ' ἄνοιξε τὶς κάμαρες, ἄλλες ἦτανε γιομαῶτο φλουριὰ κ' ἄλλες ἦτανε γιομαῶτο πνιγμέν'. Ἔρριξε σ' ὄλους ἀθάνατο νερὸ καὶ ξύπνησαν ὄλοι, ξύπνησαν καὶ τὰ δυὸ βασιλόπουλα.

Στὸν πύργο ἔγινε μεγάλο παναγύρ, ὁ καθένας ἔπερνε ἀπόνα σακούλ' φλουριὰ κ' ἔφευγε γιὰ τὸ χωριό τ'.

Ἡ τριανταφυλλιὰ κ' ὁ βασιλικὸς μόλις ξύπνησαν τὰ βασιλόπουλα πρρασίνασαν, ἡ βασίλισσα ἔβγαλε τὰ μαῦρα καὶ τὰ περίμενε νὰ γυρίσει. Σὰν τὰ εἶδε πὺ ἦλθανε δὲν ἤξερε τί νὰ κάν' ἀπ' τὴ χαρὰ τς. Τὸ μικρό, τὸ βασιλόπουλο τὴν εἶπε δὲ σὲ εἶπα, μάννα, πὺ θὰ πὰ νὰ σὲ φέρω τ' ἀδέλφια μ'; σ' ἔφερα καὶ μιὰ κοπέλλα νὰ τὴν κάνω γυναῖκα μ'.

Ἔγιναν μεγάλες γιορτὲς στὸ παλάτ' καὶ ἐτοιμασίες, ἡ χαρὰ βάσταξε σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες κ' ἔζησαν ὄλοι καλὰ καὶ μεις καλλίτερα.

27. Ὁ Μαρουδῆς κ' ἡ Μαρουδίτσα.

Σηλυβριά.

Μιὰ φορὰ κ' ἕνα καιρὸ ἦτανε ἕνας βασιλεὺς καὶ μιὰ βασίλισσα, κ' ἀντίκρυ στὸ παλάτ' κύθουνταν μιὰ φτωχὴ νιόπαντρη καὶ πῆγαινε κ' ἔκαμνε δουλειὲς στὸ παλάτ'. Ἐμειναν κ' οἱ δυὸ ἔγκυες καὶ τὴν εἶπ' ἡ βασίλισσα, ἄν κάνω γὼ κορίτσ' καὶ σὺ ἀγόρ', γιὰ σὺ κορίτσ' καὶ γὼ ἀγόρ' νὰ συμπεθεριάσμε.

Ἡ βασίλισσα ἔκαμε ἕνα κορίτσ', τὴ Μαρουδίτσα κ' ἡ φτωχὴ ἕνα ἀγόρ' τὸν Μαρουδῆ, ὁ Μαρουδῆς ἦτανε μόνη κεφάλ' ἡ φτωχὴ τὸν εἶχε μέσα σὲ πανέρ' καὶ κεῖ μέσα μεγάλωνε.

Πέρασαν εἴκοσι χρόνια, ἡ φτωχὴ κάθε μέρα πῆγαινε στὸ παλάτ' κ' ἔκαμνε δουλειές, μιὰ μέρα λέγ' ὁ Μαρουδῆς τὴ μητέρα τ', νὰ πῆς στη βασίλισσα νὰ μὴ ξεχάσ' κεῖνο πὺ σ' εἶπε ὅταν ἦσασθαν καὶ οἱ δυὸ ἔγκυες, σὰν κάν' ἡ μιὰ κορίτσ' κ' ἡ ἄλλη ἀγόρ' νὰ συμπεθεριάστε, νὰ πᾶς νὰ τὸ πῆς.

—Πῶς νὰ τὸ πῶ γιέ μ', σὺ μονάχα κεφάλ' νὰ πάρος τοῦ βασιλῆ τὴν κόρ';

—Νὰ πᾶς νὰ τὸ πῆς, νὰ πᾶς νὰ τὸ πῆς.

Ἡ μάννα τ', ἀναγκάσθηκε νὰ τὸ πῆ τῆ βασίλισσα, ἡ βασίλισσα ταράχθηκε κ' εἶπε νὰ τὸ πῶ τὸν βασιλέα.

Τὸ βράδυ τὸ λέγ' στὸν βασιλέα κι' ὁ βασιλῆς εἶπε, ἄς τὸν βάλλω τρία ζητήματα νὰ κάν', δὲ θὰ τὰ κάν' καὶ θὰ τὸν ἀποκεφαλίσω.

Τὴν ἄλλη μέρα πῆγε στὸ παλάτ' ἡ φτωχὴ καὶ τῆ λέγ' ὁ βασιλῆς, ὁ γιός σου νὰ φέρῃ γιὰ τὴν κόρ' μ' μιὰ ἀρμαθιὰ φλουριά, μεγάλ' ὡς τὸ γόνα καὶ στὴν ἄκρη νὰ κρέμεται ἕνας μεγάλος σταυρὸς ἀπὸ διαμάντια.

—Καλὰ ἀφέντη μ' βασιλέ.

Πάγ' ἡ φτωχὴ καὶ τὸ λέγ' στὸ Μαρουδῆ καὶ γι' αὐτὸ στεναχωριέσαι μάννα, μετὰ χαρᾶς θὰ τὸ κάμω, νὰ μὲ φέρες μισὴ ὀκὰ μαστίχα καὶ μισὴ ὀκὰ φουντούκια.

Ἡ μητέρα τ' τὰ ἔβαλε πλάγ' στὸ πανέρ' ποὺ ἦτανε ὁ Μαρουδῆς καὶ τὸ πρωὶ ἦτανε ἔτοιμη ἡ ἀρμαθιὰ τὰ φλουριά μὲ τὸν διαμαντένιο τὸν σταυρὸ, ὁ Μαρουδῆς ἦτανε σταυραετός.

Ἡ μάννα τ' σὰν τὴν εἶδ' ἀπόρσε. Νὰ τὸν πάρος καὶ νὰ τὸν πᾶς στὸ βασιλέα, τὴν εἶπε.

Ὁ βασιλῆς σὰν εἶδε τὴν ἀρμαθιὰ μὲ τὰ φλουριά καὶ τὸ σταυρὸ, τὴν λέγ': νὰ κάν' ὁ γιός σου γιὰ τὴν Μαρουδίτσα ἕνα φουστάν', τὰ ἄστρα μὲ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ θάλασσα μὲ τὰ ψάρια, χωρὶς ραφὴ καὶ βελονιά.

—Καλὰ, πολύχρονέ μου βασιλέα.

Ἡ φτωχὴ φοβισμέν' πάγ' καὶ τὸ λέγ' στὸ γιό τ'ς, καὶ γι' αὐτὸ στεναχωριέσαι, φέρε με μισὴ ὀκὰ μαστίχα καὶ μισὴ ὀκὰ φουντούκια. Τὰ ἔβαλε πάλε πλάγι τ' καὶ τὸ πρωὶ ἦτανε ἕνα ὠραῖο φουστάν' χωρὶς ραφὴ καὶ βελονιά, τὰ ἄστρα μὲ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ θάλασσα μὲ τὰ ψάρια κι' ἡ φτωχὴ τὸ πῆγε στὸ βασιλέα. Ὁ βασιλῆς λέγει στὴ βασίλισσα, ἀκόμα ἕνα ζήτημα ἔχμε καὶ σὰν τὸ κάν', τότε θὰ τὸν κάμε γαμπρό, κ' ἡ βασίλισσα ἦτανε μέσ' τὴν πίκρα.

.. Ὁ βασιλῆς λέγ' στὴ φτωχὴ, νὰ πῆς τὸ γιό σ', νὰ κάν' ὡς αὔριο τὸ πρωὶ ἀντίκρου στὸ δικό μ' τὸ παλάτ' ἕνα παλάτ' γιὰ τὴ βασιλοπούλα, τότε πιά θὰ τὸν κάμω γαμπρό.

Ἡ φτωχὴ πάγ' καὶ τὸ λέγ' στὸ Μαρουδῆ καὶ γι' αὐτὸ λέγ' στεναχωριέσαι μάννα, φέρε με μισὴ ὀκὰ μαστίχα καὶ μισὴ ὀκὰ φουντούκια καὶ κοιμήθηκε.

Ὁ Μαρουδῆς τὴ νύχτα σφύριξε κ' ἦλθανε τριάντα ἐννιά σταυραετοί, τίς εἶπε πῶς ὡς τὸ πρωὶ θέλ' νὰ εἶναι τελειωμένο τὸ παλάτ' τ', ἀπ' τοῦ βασιλιᾶ καλλίτερο.

Τὰ ξημερώματα βλέπ' ἡ βασίλισσα ποὺ γυάλιζε ἀντίκρου, φωνάζ' τὸν

βασιλέα, τί νὰ δοῦνε; ἀντίκρου τους ἦτανε ἓνα ὀλόχρυσο παλάτ' μὲ περιβόλια γεμάτα λουλούδια. Ἄϊ, γυναῖκα. λέγ', ὁ βασιλῆς, τὸ κεφάλ' πῆρε τὴν κόρ' μας, τὴ χάσαμε. Ἡ βασίλισσα ὄλο ἔκλαιγε καὶ δὲν ἤθελε νὰ παντρέψ' τὴ Μαρουδίτσα μὲ τὸν Μαρουδῆ.

Ἡ βασίλισσα ἔδωσε διαταγὴ νὰ γίν' ἐτοιμασίες καὶ νὰ γίν' ὁ γάμος κ' ἔφεραν τὸν γαμπρὸ μέσα στὸ πανερό'. Ἀφοῦ ἔγινε ὁ γάμος, τοὺς πῆγαν στὸ παλάτι τς καὶ τὸ βράδυ ἔβαλαν στὸ προσκέφαλο τοῦ κρεββατιοῦ τῆς νύφης τὸν γαμπρὸ μέσα στὸ πανερό'.

Ἡ βασιλοπούλα λυπημέν' κύτταζε τὸ κεφάλ', ξεπειτιέται ἓνα ὠραῖο παλληκάρ' ὡς ἐκεῖ ἐπάνω, ἡ Μαρουδίτσα φοβήθηκε μὴν εἶναι φάνησμα καὶ τὴν εἶπε, μὴ φοβάσαι, γὼ εἶμαι ὁ ἄντρας σου ὁ Μαρουδῆς ἡμῖ μὴ πεῖς σὲ κανένα πού γίνουμαι παλληκάρ'.

Τὸ πρῶτ' ἡ βασίλισσα στέλνει τὶς δούλες νὰ ρωτήσνε, πῶς πέρασε ἡ βασιλοκόρ' ἔκλαιγε; γιὰ ἦτανε χαρούμενη.

—Νὰ πῆτε τὴ μητέρα μ' νὰ μὴ στεναχωριέται, γὼ εἶμαι πολὺ καλά.

Πέρασ' ἡ ἑβδομάδα κ' ἦλθ' ἡ Κυριακή. Στὰ πιστρόφια¹⁾ ἡ βασιλοκόρη θὰ πῆγαινε στὴ μητέρα τς, νὰ κάν' ἐπίσκεψη, ἔτσι εἶναι κ' ὡς τώρα ἡ συνήθεια, λέγει ὁ Μαρουδῆς στὴ Μαρουδίτσα, θὰ πᾶς στὴ βασίλισσα τὴ μητέρα σ', ὄλο θὰ σὲ λέγ', τί ἀδικοπαντρεῖα ἔκαμες, τί κρῖμα κ' ὄλα τέτοια, κεῖ πού θὰ σὲ λέγ' αὐτὰ θὰ περάσω καὶ γὼ πάνω στὴ φοράδα μ', ἡ βασίλισσα θὰ μὲ δεῖ καὶ θὰ σὲ πεῖ, τέτοιο κόρη μ', παλληκάρ' γαμπρὸ νάκαμνα καὶ πᾶλε θὰ σὲ λέγ' γιὰ τὴν ἀτυχία σ', νὰ πάρης τὸ κεφάλ' ἄντρα. Μὴ πεῖς πῶς εἶμαι ὁ ἄντρας σου τὸ παλληκάρ' πάνω στ' ἄλογο, γιὰ θὰ μὲ χάσεις, ἀκοῦς;

—Καλὰ εἶπ', ἡ βασιλοπούλα.

Ἐημέρωσε Κυριακή, ἡ βασιλοπούλα πάγει στὴ μητέρα τς, κάθσαν μπροστὰ στὸ παναθύρ' κ' ἡ βασίλισσα τὴν ἔλεγε, ἄχ, κόρ' μ', τί ἀτυχη ποῦσαι νάχης ἄντρα τὸν Μαρουδῆ τὸ κεφάλ', τί καῦμός, τὸ ἔλεγε τὸ ξανάλεγε, κείν' τὴν ὥρα περνάει ἓνα ὠραῖο παλληκάρ' καθισμένο σ' ἓνα κάτασπρο ἄλογο. Νά, λέγ', ἡ βασίλισσα, αὐτὸν ἔπρεπε νάχης ἄντρα, ὄχι τὸ κεφάλ'.

—Αὐτὸς εἶν' ὁ ἄντρας μου, λέγ' ἡ Μαρουδίτσα.

Κεῖν' τὴν ὥρα σὰν ἀστραπὴ χάθηκε ὁ Μαρουδῆς. Ἡ βασιλοπούλα ἀπαρηγόρητη, λέγει στὸν πατέρα τς τὸν βασιλέα νὰ τὴ δόση σαράντα τσερβούλια, σαράντα δεκανίκια κ' ἓνα δισάκκ' μὲ φλουριά καὶ νὰ πάγ' νὰ βρῆ τὸν Μαρουδῆ.

1) Ἡ ἀντίχαρα.

Δρόμο πέρν', δρόμο ἀφίν', πέρασε βουνὰ καὶ πολιτεῖες, χάλασε τὰ σαράντα δεκανίκια καὶ τὰ σαράντα τσερβούλια κ' ἔφθασε σ' ἓνα μέρος ὅπου ἦτανε ἓνας μεγάλος πύργος καὶ πὸ ἔξω ἔτρεχε ἓνα ρέμα, κεῖ κάθονταν ἓνας στραβὸς κ' ἓνας κουτσός. Ὁ κουτσὸς ἦταν ἀπ' τὴν ἀπάν' μεριὰ κ' ὁ στραβὸς ἀπὸ τὴν κάτω' μεριὰ καὶ πήγαινε νὰ μουσκέψ' τὸ ψωμί τ' νὰ τὸ φάγ', τὸ πῆρε τὸ ποτάμι καὶ τὸ πῆρε ὁ κουτσὸς καὶ τὸν ἔλεγε ὁ στραβός, δόσε με τὸ ψωμί μ'.

— Ἄς μὴ στραβῶνουςαν, τώρα πού τὸ πῆρα, γὼ θὰ τὸ φάγω.

Ἡ Μαρουδίτσα τοὺς καλημέρσε καὶ τοὺς συργανοῦσε καὶ τοὺς ρώτησε γιατί μαλῶνε.

— Τί νὰ κάνμε κοπέλλα καὶ νὰ μὴ μαλώσμε, λέγ' ὁ στραβός, πῆγα νὰ μουσκέψω τὸ ψωμί μ' καὶ με τὸ πῆρε.

— Μὴ μαλώντε, γὼ θὰ σᾶς δόσω ψωμί καὶ φλουριά, μονάχα θὰ σᾶς ρωτήσω ἂν ξέρετε, ποῦ κάθεται ὁ σταυραετὸς ὁ Μαρουδῆς.

— Πῶς δὲ τὸ ξέρεμε; ἐδῶ κάθεται μὲ τριάντα ἐννιά σταυραετοί, μεῖς περιμένεμε νὰ φᾶνε καὶ σὰ φᾶνε, πᾶμε καὶ τρώμε τ' ἀπομεινάκια κ' ὁ σταυραετὸς ὁ Μαρουδῆς ὄλο κλαίει καὶ λέγει :

*Κλάψτε πόρτες,
κλάψτε σκάλες.*

Οἱ σταυραετοὶ ἔρχονται ἀπόξω, ἀφῖνε τὰ πούπουλά τς σὲ μιὰ λεκάν' καὶ γίνονται ὠραῖα παλληκάρια καὶ κάθονται νὰ φᾶνε ψωμί, ὁ καθένας τοὺς λέγ' γιὰ τὴ μάννα τ', τὴν ἀδελφή τ', ὁ Μαρουδῆς λέγ', στὴ γειά σας καὶ στὴ γειά τῆς Μαρουδίτσας πὸ χάλασε σαράντα ζευγάρια τσερβούλια καὶ σαράντα δεκανίκια καὶ δὲ μπόρσε νὰ μὲ βρῆ.

*Κλάψτε πόρτες,
κλάψτε σκάλες.*

Νὰ κρυφθῆς τὴν εἶπανε πὸ πίσ' τὴν πόρτα καὶ σὰ σκωθοῦνε πὸ τὸ φαγὶ νὰ μετρήσς τριάντα ἐννιά σταυραετοὶ κ' ὕστερα εἶν' ὁ σταυραετὸς ὁ Μαρουδῆς. Ἦλθαν οἱ σταυραετοὶ ἔβγαλαν τὰ πούπουλα κ' ἔγιναν ὠραῖα παλληκάρια, ἀφοῦ ἔφαγαν κ' ἤπιανε εἶπ' ὁ καθένας ὁ σταυραετὸς γιὰ τὴ μάννα τ' καὶ τὴν ἀδελφή τ', ὁ Μαρουδῆς λέγ' στὴ γειά σας καὶ στὴ γειά τῆς Μαρουδίτσας, πὸ χάλασε σαράντα ζευγάρια τσερβούλια καὶ σαράντα δεκανίκια καὶ δὲ μπόρσε νὰ μὲ βρῆ.

*Κλάψτε πόρτες,
κλάψτε σκάλες.*

Κεῖν' τὴ μέρα γέλασαν οἱ πόρτες κ' οἱ σκάλες.

Τὰ παλληκάρια ἔβγαλαν τὰ πούπουλα κ' ἔγιναν πουλιὰ κ' ἔφυγαν, ὁ

Μαρουδῆς ἔμεινε τελευταῖος, πῆγε νὰ βάλ᾽ καὶ κείνος τὰ πούπουλα· πετάχθηκε ἡ Μαρουδίτσα καὶ τὸν εἶπε, ἀκόμα θὰ μὲ παιδεύεις ;

— Δέ σέ τῶπα γώ ;

Τότες κάθσανε, τὴν ἔβαλε κ' ἔφαγε, ἔβαλε τὰ πούπουλα ὁ Μαρουδῆς κ' ἔγινε σταυραετός, πῆρε τὴν Μαρουδίτσα στὶς φτεροῦγές τ' καὶ τὴν πῆγε στὸ παλάτι τς.

Ὁ βασιλεὺς κ' ἡ βασίλισσα ἀπὸ τότε ποῦφυγε ἡ βπειλοπούλα, τὸ παλάτι τῆς βασιλοπούλας τὸ ντύλιξαν μέσ' στὰ μαῦρα καὶ σὰν τὴ νύχτα τὸ εἶδανε πού ἔλαμψε, κατάλαβαν πὼς γύρσανε. Πῆγαν ὁ βασιλεὺς κ' ἡ βασίλισσα τοὺς ἀγκάλιασαν, τοὺς ἔδοσαν τὸ μισό τους βασιλεῖο κ' ἔζησαν καὶ βασιλεύανε καὶ τ' ἀβγά παστρεύανε.

28. Τῆς βασιλοκόρης τὰ βάσανα.

Ἡράκλεια.

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ σπέρα σας. Μιὰ φορὰ κ' ἔνα καιρὸ ἦτανε ἕνας βασιλεὺς κ' εἶχε ἕνα ἀγόρ' κ' ἕνα κορίτσι, τὸν μήνσανε νὰ κάν᾽ πόλεμο κ' αὐτὸς σκέφθηκε, νὰ κάνουμε τὸν πόλεμο, μὰ ποῦ ν' ἀφίσω τὸ κορίτσι μ', νὰ τ' ἀφίσω στὸ καδὴ, αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ μπιστεμένος μας ἀνθρῶπος, τὸν φώναξε στὸ παλάτι καὶ τὸν λέγ', γὼ μὲ τὸν γιό μ' θὰ πάγω στὸν πόλεμο, σ' ἀφίνω τὴ θυγατέρα μ' καὶ νὰ τὴ προσέξης σὰν τὰ παιδιὰ σ'.

— Ἐννοια σου βασιλέα μ', θὰ τὴν ἔχω κ' ἀπ' τὸν ἑαυτό μ' καλλιώτερα. Τὴν βασιλοκόρ' τὴν ἄφκε ὅλα τὰ καλά, τὴν ἄφκε παραδες καὶ τὴν ἔδοσε στὸ καδὴ κ' ὁ βασιλεὺς πέρνει τὸ βασιλόπουλο, τὸ στρατό τ' καὶ πᾶνε νὰ πολεμήσανε τὸν ὀχτρό.

Ἄς ἀφίσιμε τὸ βασιλέ κ' ἄς πᾶμε στὴ βασιλοπούλα. Ὁ καδὴς πῆρε τὴ βασιλοκόρ' στὸ σπίτι τ', μιὰ μέρα περνάει ἀπ' τὸ δρόμο ἕνας ντερβίος καὶ τὴ βλέπ' καὶ τρελλάθηκε ἀπ' τὴν ὀμορφιά τς, ρωτᾷ τὸν καδὴ, δικό σ' εἶναι τὸ κορίτσι ;

— Εἶναι τοῦ βασιλέ μὲ τ' ἄφσε καὶ πάγει νὰ πολεμήσ'.

— Νὰ μὲ τὸ φέρος στὸ λουτρό καὶ θὰ σὲ κάνω πλούσιο.

Τὰ ἔρημα τὰ γρόσια τὸ Χριστὸ παραδόσαν. Ὁ καδὴς λέγ' στὰ κορίτσια τ', νὰ πάρετε τὴ βασιλοκόρ' καὶ νὰ πᾶτε στὸ λουτρό νὰ λουσθῆτε. Τὸ βασιλοκόριτσο ἦτανε πολὺ λυπημένο καὶ δὲν ἤθελε νὰ βγῆ ὄξω πὸ τὸ σπίτι. Τότε ὁ καδὴς βάζει μιὰ γρηὰ καὶ πέφτ' πάνω στὸ κορίτσι καὶ τὸ λέγ' ἔλα νὰ πᾶμε στὸ λουτρό νὰ σὲ λούσω, νὰ ξεσταναχωρεθῆς παιδάκι μ', νὰ ξεπικραθῆς ἀπ' τὸν πατέρα σ' πού λείπει. Τὸ κατὰφερανε καὶ πήρανε τὸ βασιλοκόριτσο στὸ λουτρό ἢ γρηὰ κ' οἱ κόρες τοῦ καδὴ. Πᾶνε στοῦ λουτροῦ τὴν πόρτα καὶ τὴ λένε, πέρασε σὺ πρῶτα σὰ βασιλοκόρ' ποῦσαι,

ἔκλεισαν τὴν πόρτα κ' ἔφγαν καὶ φαίνεται μπροστά τς ἕνας ντερβίς. Τότε τὸ βασιλοκόριτσο κατάλαβε πὼς ἦτανε σχέδιο, ὁ ντερβίς πάγ' κοντά τ' κ' ἡ βασιλοκόρ' τὸν λέγ' στάσ' νὰ λουσθοῦμε κ' ὕστερα βλέπουμε.

'Ανοιγ' ἡ βασιλοκόρ' τὸ νερό, γεμίζ' τὴ γούρνα ὡς πᾶν, κάμνει μιὰ πηχτή. πηχτή σαπουνάδα καὶ τὸν λέγ' σκῦψε νὰ σὲ λούσω κ' ὕστερα νὰ λούσης ἔμένα.

Σκύβ' ὁ ντερβίς νὰ τόνε λούσ' τὸν βάζ' πηχτή σαπουνάδα στὰ μάτια τ', σπᾶν' πάνω στὸ κεφάλι τ' τὸ μπουκάλι μὲ τὰ μυρωδικά, τὸν αἱματοκυλάει καὶ σπασοχολιασμέν' τρέχ' στὸ παλάτ' καὶ διπλοκλειδώνεται. 'Ο ἀέρας φυσοῦσε καὶ τὸ βασιλοκόριτσο τρόμαζε, νόμιζε πὼς εἴρχονταν ἄνθρωποι ἀπ' τὸν καθὴ νὰ τὸ πειράξνε. 'Ο μπιστεμένος ὁ καθὴς κάμνει ἕνα γράμμα καὶ τὸ στέλνει στὸ βασιλὲ πὼς ἡ κόρη τ' πῆρε κακὸ δρόμο.

'Ο βασιλὲς νίκσε κ' εἶχε τοῦ κόσμου τίς χαρές, σὺν πῆρε τοῦ καθὴ τὸ γράμμα, τραβοῖσε τὰ γένεια τ' ἀπ' τὸν καῦμό τ' καὶ λέγ' στὸ βασιλόπουλο γλήγορα νὰ πᾶς νὰ τὴν ἀποκεφαλίσης, νὰ γεμίσης ἕνα μπουκάλι ἀπὸ τὸ γαῖμά τς καὶ νὰ μὲ τὸ φέρς.

"Υστερα ἀπὸ μέρες τὸ βασιλόπουλο ἔφθασε στὸ παλάτ', χτυπάει τὴν πόρτα, ἡ βασιλοκόρ' δὲ μίλαγε ἀπ' τὸ φόβο τς, ποιὸς ξέρ' ποιόνα ἔσται. λε ὁ καθὴς. Μὲ τὰ πολλὰ ἀποκρίνεται, καὶ λέγ' τὸ βασιλόπουλο μὴ φοβάσαι, ἐγὼ εἶμ', ὁ ἀδελφός σου. "Ανοιξ' ἡ βασιλοπούλα τὴν πόρτα καὶ πέφτ' ἀπάνω τ' καὶ λιγοθυμαίει, σὰ συνέφερε λέγ' τὸ βασιλόπουλο νὰ στολιστῆς καλὰ θὰ πᾶμε νὰ συργανίσμε.

Πήγαινανε, πήγαινανε, πήγαινανε.

—Ποῦ μὲ πηγαίνς ἀδελφέ, δὲν εἶναι καλὰ κεῖ ποὺ μὲ πηγαίνς.

—Μὲ διέταξε ὁ πατέρας νὰ σὲ κόψω τὸ κεφάλι σ' καὶ νὰ γεμίσω τὸ μπουκάλι γαῖμα καὶ νὰ τὸ πάγω νὰ τὸ δγῆ.

—'Αδελφέ μ', δὲ μὲ λυπᾶσαι τέτοια νέα, κόψε τὸ δακτυλάκ' μ' καὶ πάρε τὸ γαῖμα καὶ πᾶν' το στὸν πατέρα, ἄφσε με κ' ἄς μὲ φᾶνε τὰ θερία.

Τὴν ἀφίν' μέσα στ' ἄγρια βουνὰ καὶ φσύγ'. Τὸ βασιλοκόριτσο κλαίγ' καὶ μοιρολογαίει, πάγ' πάγ', νύκτωσε τὰ βασιλικά φορέματα πάνω στὰ κλαδιὰ ἔγινανε κομμάτια. βρίσκει μιὰ σπηλιὰ καὶ χώνεται. "Ὀλι τὴ νύχτα δὲν ἔκλεισε μάτ' κ' ἔτρεμε ἀπ' τὸ φόβο τ', ἔκλαιγε καὶ θρηνοῦσε.

"Ἐνα βασιλόπουλο βγῆκε νὰ κυνηγήσ' περνώοντας ἀπ' τὴ σπηλιὰ τὸ λαγωνικό τ' μπῆκε μέσα καὶ γαύγιζε. "Ἐβγαίνε πήγαινε κοντὰ στὸ βασιλόπουλο, ἔμπαινε πάλε καὶ γύριζε, τὸ βασιλόπουλο μπαίν' μέσα καὶ βλέπ' ἕνα ὄμορφο κορίτσ' τρομαγμένο νὰ κάθεται στὸ βᾶθος.

"Ἄμα τὸ εἶδε τὸ βασιλόπουλο τὸ ντυλίξ' μὲ τὸ ροῦχο τ', τὸ ἀνεβάζ' πάνω στ' ἄλογο καὶ τὸ πάγ' στὸ παλάτ'.

"Ἡ βασίλισσα σὺν τὸ εἶδε διέταξε ν' ἀνάψνε τὸ λουτρὸ νὰ τὸ λούσνε, νὰ τὸ βάλνε καλὰ ροῦχα καὶ νὰ τὸ δόσνε νὰ φάγ', ὕστερα τὸ ρώτσε πὼς

βρέθηκε μέσα στὴ σπηλιά. Τὸ βασιλοκόριτσο εἶπ' ὅλη τὴν ἱστορία τ' ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, τὸ βασιλόπουλο τὸ πῆρε γυναῖκα τ' κ' ἔκαμαν τρία ἀγόρια ποὺ ἐλαμπαν σὰν τὸν ἥλιο.

Μιά μέρα τὸ βασιλόπουλο ρωτᾷ τὴ γυναῖκα τ', τί ἔχ' κ' ἀναστενάζ'
— Ἀποθύμσα νὰ διγῶ τὸν πατέρα μ' καὶ τὸν ἀδελφό μ'.

— Καὶ δὲν τὸ λές ;

— Ἐτοιμάσ' νὰ πᾶς, νὰ πάρς καὶ τὰ παιδιὰ, ὕστερα θά'λλθω καὶ γώ. Τὴν δίνι στρατὸ νὰ τὴ φυλάξνε, τροφὴ νὰ τρῶνε ὡς ποὺ νὰ πᾶνε, συράντα παλληκάρια ἀσπροφορεμένα, δοῦλες μέσα στίς καρότσες καὶ σὲ μιὰ ὠραία ἀψηλὴ καρότσα ἔχει τὴ γυναῖκα τ' μὲ τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ξεπροβοδιζ' ἀμαξὰς ἦτανε ἓνας μαῦρος μπιστεμένος τοῦ βασιλόπουλου. Νυχτώθηκαν. σ' ἓνα μέρος, σταμάτσαν οἱ καρότσες, ἡ γυναῖκα τοῦ βασιλόπουλου τάισε τὰ παιδιὰ καὶ τὰ κοίμσε. Ὅταν ὄλοι κοιμήθηκαν πᾶγ' ὁ μαῖρος καὶ λέγ' τῆ βασιλοκόρ', ἐγὼ ἀπόψε θὰ κοιμηθῶ μαζὺ σ'. Ἡ βασιλοκόρ' δὲ τὸ δέχθηκε καὶ γιὰ νὰ τὴ φοβερίσ' ἔσφαξε μπρὸς στὰ μάτια τς καὶ τὰ τρία τὰ παιδιὰ. Ὁ μαῦρος τὴ βίαζε κ' αὐτὴ τὸν λέγ', στάσ' νὰ πάγω ἔξω νὰ κάνω τὸ πρὸς νερό μ' καὶ νὰ ἔλθω. Τὴν ἔδεσε μ' ἓνα σχοινὶ γιὰ νὰ μὴ φύγ'. Βγαίν' ἔξω ἡ βασιλοκόρ', δένι τὸ σχοινὶ σὲ μιὰ πέτρα καὶ φεύγει. Τρέχ', τρέχ', βλέπ' στὸ βουνὸ μιὰ φωτιά, ἐκεῖ ἦτανε ἓνα τσομπάνς, λέγ' τὸν τσομπάνι σὲ περικαλῶ πάρε τὴ δική μ' φορεσιά καὶ δόμε τὴ δική σ', ντύλιξε τὸ κεφάλ' τς μὲ τὴ σερβέτα ὅπως τὴ ντυλίζνε οἱ τσομπάνηδες καὶ τὸν εἶπε τώρα ἐγὼ νὰ φυλάγω τὰ πρόβατά σ'.

Ν' ἀφίσουμε τὸ βασιλοκόριτσο στὸ τσομπάνι καὶ νὰ πᾶμε στὸ μαῦρο. Ὁ μαῦρος πέρν' τ' ἀμάξια καὶ γυρίζ' πίσω καὶ λέγ' στὸ βασιλόπουλο, ἡ γυναῖκά σ', ἔσφαξε καὶ τὰ τρία τὰ παιδιὰ, νὰ καὶ τὸ μαχαῖρι μὲ τὰ γαίματα κ' ὕστερα ἔγινε ἄφαντ' πὸ μέσα τ' ἀμάξι, ἦτανε νεράιδα.

Τὸ βασιλόπουλο τράβηξε τὰ μαλλιά τ' ἀπ' τὸν καῦμὸ καὶ τὴν πίκρα τῶν παιδιῶν τ' καὶ τῆς γυναῖκας τ', κ' ἀποφάσισε νὰ πάγ' στὸν βασιλέα τὸν πατέρα τς.

Ὁ τσομπάνς τὸ τσομπανάκι, ποὺ ἦτανε τὸ βασιλοκόριτσο, τὸ ἀγαποῦσε καὶ τὸ εἶχε σὰν παιδί τ', αὐτὸ ἄρμεγε τὰ πρόβατα καὶ ζεστὸ ἀκόμα τὸ γάλα τὸ πῆγαινε σὶὸ παλάτ'.

Μιά μέρα ὁ βασιλεὺς περνώντας ἀπὸ κεῖ πῶρσοκαν τὰ πρόβατα ἄκσε τὸ τσομπανόπλο νὰ τραγουδῆ τραγούδια ποὺ ἔλεγε τὴν κόρη τ' σὰν ἦτανε μικρή, ράγσε ἡ καρδιά τ', τὰ μάτια τ' βούρκωσαν, ἀπὸ κείνι τὴ μέρα περνοῦσε ἀπὸ τὰ πρόβατα κ' ἄκουε τὸ τραγούδ' τοῦ τσομπανόπουλου πεῦτανε ὄλο παράπονο κ' οἱ πέτρες ἀκόμα ἔκλαιγαν, θυμούντανε τὴ κόρη τ' κ' ἔσφιγγε ἡ καρδιά τ'.

Ὅστερα ἀπὸ μέρες ἔφθασε καὶ τὸ βασιλόπουλο σὶὸ παλάτ' τοῦ πεθεροῦ τ' μὲ ἀκολουθία κ' ὁ μαῦρος μαζύ. Τὸ βράδυ θὰ γίνονταν μεγά-

λο τραπέζ' ἦτανε ὄλι οἱ ἄρχοντοι κ' ὁ καθῆς, ὁ ντερβίσις, ἡ γρηά, οἱ κόρες τοῦ καθῆ κι' ἄλλοι πολλοὶ κι' ὁ βασιλέας φώναξε καὶ τὸν τσομπάν' μὲ τὸ τσομπανόπλο. 'Αφοῦ ἔφαγαν ὄλοι, ὁ βασιλὲς στὰ ὕστερνὰ λέγ', ποιὸς ξέρ' νὰ μᾶς πῆ ἓνα παραμύθ'.

Τὸ τσομπανόπλο λέγει, ἐγὼ βασιλέα μ' πολύχρονη, μόνε σὲ παρακαλῶ νὰ κλείσνε οἱ πόρτες καὶ νὰ μὴ βγῆ κανεὶς ἔξω.

'Ο βασιλὲς πρόσταξε νὰ κλεισθοῦνε καλὰ οἱ πόρτες καὶ τότες ἀρχίζ' τὸ τσομπανόπλο. Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας βασιλὲς κ' εἶχε μιὰ κόρ' κ' ἓνα γιό, τὸν ἤλθε μήνυμα νὰ πάγ' στὸν πόλεμο καὶ σκέπτονταν σὲ ποιόνα ν' ἀφίσ' τῆ κόρ' τ', νὰ τὴν ἀφίσω λέγ' στὸν καθῆ, αὐτὸς θὰ εἶναι μπιστεμένος καὶ τ' ἀφίνι καὶ φεύγ' γιὰ τὸν ὄχθρό.

Πέρασε ἓνας ντερβίσις ἀπ' τοῦ καθῆ τὸ σπῖτ', τοῦ βασιλέ τὰ δάκρυα πέφτανε ποταμός. "Ἐλα τσομπανὰκ' μ', πιὸ κοντὰ καὶ τὸ τσομπανὰκ' λέγ', ὁ ντερβίσις στοχάσθηκε τὸ κορίτ' τοῦ βασιλέ κι' ἀπ' τὴν ἐμορφιά τ' ἔχασε τὸ νοῦ τ'. 'Ο καθῆς λέγ', βασιλέα μ', νὰ πὰ νὰ κάνω τὸ ναμάζ'¹⁾.

—Κάθσε ν' ἀκούσς τὸ παραμύθ' κ' ὕστερα τὸ ναμάζ'. 'Ο ντερβίσις ἔδωσε τὸν καθῆ πολλὰς παραδες κι' αὐτὸς ἔστειλε τὸ βασιλοκόριτσο στὸ λουτροῦ μὲ τὶς κόρες του καὶ τῆ γρηά γιὰ νὰ τὸ χαλάσ'. 'Ο ντερβίσις λέγ', μεγαλειότατε, ἔχω νὰ κάνω ναμάζ'.

—Στάσου νὰ τελειώσ' τὸ παραμύθ' κ' ὕστερα τὸ ναμάζ'.

'Η γρηά, οὐ γιέ μ', μ' ἔπιασε πόνος.

'Ο βασιλὲς, πού ἄκουγε τῆς κόρης τ' τὰ βάσινα, ἔκλαιγε. Λέγ' τὸ τσομπανὰκ', ἡ γρηά, κλείν' τὸ βασιλοκόριτσο μέσα. 'Η βασιλοκόρ' δὲ σάσπισε, εἶπε στὸ ντερβίσι' νὰ λουσθοῦμε, κάμν' σιτὴ γοῦρνα μιὰ πηκτὴ σαπουνάδα καὶ τὸν λέγ' σκῦψε νὰ σὲ λούσω.

'Ο ντερβίσις πού τ' ἄκουγε λιγοθύμαε.

Σκύβ' ὁ ντερβίσις νὰ τόνε λούσ', τὸν βάζ' τὴν πηκτὴ σαπουνάδα στὰ μάτια τ', σπάνι πάνω στὸ κεφάλι τ' τὸ μπουκάλι μὲ τὰ μυρωδικὰ καὶ τὸν αἱματοκυλάει καὶ σπασοχολιασμένη τρέχ' στὸ παλάτ' καὶ διπλοκλειδώνεται.

'Ο καθῆς πού δὲ φροβήθηκε τὸν Θεό, κάμν' ἓνα γράμμα καὶ τὸ στέλνει στὸ βασιλέ, πὼς ἡ κόρ' τ' πῆρε κακὸ δρόμο.

—Βασιλέ μ', λέγ' ὁ καθῆς, νὰ πάγω στὸ τζαμί. 'Ο βασιλὲς οὔτε τὸν ἄκσε.

—'Υστερα τσομπανόπλο μ'.

—Βασιλέα μ', ἔταν ὁ πατέρας τς ὁ βασιλὲς πῆρε τὸ γράμμα τοῦ καθῆ, ἀπ' τὸν καῦμό τ' ἔκλαιγε καὶ τραβοῦσε τὰ γένεια τ', λέγει στὸ βασιλόπλο τὸ γιό τ', γλήγορα νὰ πᾶς νὰ τὴν ἀποκεφαλίσς, νὰ γεμίς ἓνα μπουκάλι ἀπὸ τὸ γαῖμα τς καὶ νὰ μὲ τὸ φέρς.

1) Α. Τ. Προσευχή.

Τὸ βασιλόπουλο ἀπὸ μέρες δρόμο ἔφθασε στὸ παλάτ', χτυπάει τὴν πόρτα, ἡ βασιλοκόρ' δὲ μίλαγε ἀπ' τὸ φόβο τς, μὲ τὰ πολλὰ κρὶν' καὶ τὸ βασιλόπουλο τὴ λέγ', μὴ φοβᾶσαι, γὼ εἰμ' ὁ ἀδελφός σ'. "Ἄνοιξε τὴν πόρτα ἡ βασιλοπούλα ,πέφτ' καὶ λιγοθυμᾷ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀδελφοῦ τς.

Σὰ συνέφερε, τὴν λέγ', νὰ στολιστῆς καλὰ καὶ νὰ πᾶμε νὰ συρριανίσμε.

Πήγαινανε, πήγαινανε, πήγαινανε.

—Ποῦ μὲ παγαίνς ἀδελφέ; Δὲν εἶναι καλὰ κεῖ ποῦ μὲ παγαίνς.

—Μὲ πρόσταξε ὁ πατέρας νὰ σὲ κόψω τὸ κεφάλι σ', νὰ γεμίσω τὸ μπουκάλι γαῖμα καὶ νὰ τὸ πάγω νὰ τὸ δγιῆ.

—Ἀδελφέ μ', λέγ' ἡ βασιλοπούλα, δὲ μὲ λυπᾶσαι τέτοια νέα, κόψε τὸ δαχτυλάκ' μ' καὶ πᾶρε τὸ γαῖμα καὶ πάν' το στὸν πατέρα μας, κ' ἄς μὲ φᾶνε τὰ θηρία.

Τὴν ἀφίνι μέσα στὰ ἄγρια βουνὰ καὶ φεύγει. Ἡ βασιλοπούλα κλαίγ' καὶ μοιρολογᾷ, πάγ', πάγ', νύκτωσε, τὰ βασιλικά φορέματα ἔγινανε κομμάτια πάν' στὰ κλαδιά, ἀπ' τὰ πολλὰ βρῖσκει μιὰ σπηλιά, ὅλη νύχτα δὲν ἔκλεισε μὰτ' κ' ἔτρεμε ἀπ' τὸ φόβο, ὅλο ἔκλαιγε καὶ θρηνοῦσε.

Ἐνα βασιλόπουλο βγῆκε νὰ κυνηγήσ' περνῶντας ἀπ' τὴ σπηλιά, τὸ λαγωνικό τ' μπῆκε μέσα κ' ἄρχηνεψε νὰ γαυγίζ', ἔβγαινε, πήγαινε κοντὰ στὸ βασιλόπουλο, πήγαινε στὴ σπηλιά καὶ πάλε γύριζε. Τὸ βασιλόπουλο μπαίν' μέσα καὶ βλέπ' σὲ μιὰ ἄκρη ἕνα κορίτ' φοβισμένο νὰ κοιμᾶται στὸ βάθος, τὸ ντυλιζ' μὲ τὸ ροῦχὸ τ' καὶ τ' ἀνεβάζ' πάνω στ' ἄλογο καὶ τὸ πάγ' στὸ παλάτ'.

Ἡ βασίλισσα σὰν τὸ εἶδε πρόσταξε νὰ ἀνάψνε τὸ λουτρό, νὰ τὸ λοῦσνε, νὰ τὸ φορέσνε καλὰ ροῦχα καὶ νὰ τὸ βάλνε νὰ φάγ', ὕστερα τὸ ρώτσε, πῶς βρέθηκε μέσα στὴ σπηλιά. Τὸ κορίτ' εἶπ' ὅλη τὴν ἱστορία τ' ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος.

Τὸ βασιλόπουλο πῆρε γυναῖκα τ' τὴ βασιλοπούλα κ' ἔκαμαν τρία ἀγόρια ποῦ ἔλαμπαν σὰν τὸν ἥλιο.

Μιὰ μέρα τὸ βασιλόπουλο ρωτᾷ τὴ γυναῖκα τ', τί ἔχ' κ' ἀναστενάξ'.

—Ἀποθύμσα νὰ δγιῶ τὸν πατέρα μ' καὶ τὸν ἀδελφό μ'.

—Αὐτὸ εἶναι;

—Ἐτοιμάσ' νὰ πᾶς, πᾶρε καὶ τὰ παιδιὰ κ' ἀργότερα θᾶλθω καὶ γώ. Τὴν δίν' στρατὸ νὰ τὴ φυλάξνε, τροφὴ νὰ τρῶνε ὡς ποῦ νὰ πᾶνε, σαράντα παλληκάρια ἀσπροφορεμένα, δοῦλες μέσα στὶς κορδοτσες, καὶ σὲ μιὰ ὠραία ἀψηλὴ καρότσα βάζ' τὴ γυναῖκα τ' μὲ τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ξεπροβοδιζ', ἀμαξᾶς ἦτανε ἕνας μαῦρος μπιστεμένος τοῦ βασιλόπουλου.

Νυχτώθηκαν σ' ἕνα μέρος, σταμάτσανε οἱ καρότσες, ἡ γυναῖκα τοῦ

βασιλόπουλο τάϊσε τὰ παιδιὰ καὶ τὰ κοίμισε. Ὅταν ὄλι κοιμήθηκε, πάγ' ὁ μαῦρος καὶ λέγει τῇ βασιλοκόρ' ἐγὼ ἀπόψε θὰ κοιμηθῶ μαζί σ'.

Ἡ βασιλοκόρ' δὲν τὸ δέχθηκε καὶ γιὰ νὰ τὴ φοβίς' ἔσφαξε μπρὸς στὰ μάτια τς καὶ τὰ τρία παιδιὰ, ἡ δύστυχη τί νὰ κάνι, ὁ μαῦρος τὴ βίαζε κ' αὐτὴ τότε λέγ' στάσ' νὰ πάγω ἔξω νὰ κάνω τὴ δουλειά μ' καὶ νάλθω. Τὴν ἔδесе μ' ἓνα σχοινὶ γιὰ νὰ μὴ φύγ'. Ὁ μαῦρος ἄκουγε κ' ἔσφιγγε τὰ δόντια τ'. Βγαίνι ἔξω ἡ βασιλοκόρ', δένι τὸ σχοινὶ σὲ μιὰ πέτρα καὶ φεύγ'· κεῖ πού ἔτρεχε βλέπ' στὸ βουνὸ μιὰ φωτιά, ὕστερα ἀπὸ πολλὰ φθάνι.

Ἐκεῖ ἦτανε ἓνας τσομπάνς, λέγ' ἡ βασιλοκόρ' στὸ τσομπάνι, πολὺ σὲ περικαλῶ δόμε τὴν φορεσιά σ' νὰ βάλω καὶ σὺ πάρε τὴ δική μ'.

Γὴν ἔβαλε, ντύλιξε, τὸ κεφάλ' μὲ τὴ σερβέτα ὅπως τὴν ντυλιζνε οἱ τσομπάνηδες καὶ τώρα λέγ' ἐγὼ θὰ φυλάγω τὰ πρόβατά σ'.

Ὁ βασιλέας καὶ τὰ δυὸ τὰ βασιλόπουλα ὅσο ἄκουαν τὸ παραμῦθ' ἔκλαιαν, τὸ τσομπανάκ' δὲ κρατήθηκε πιά βγάζ' τὴ σερβέτα καὶ πέφτηνε τ' ὀλόχουσα μαλλιά τ', ρίχν' τὴ τσομπάνικη καπότα κ' ἀγκαλιάζ' τὸν ἄντρα τς. Ὁ βασιλεὺς βγάζει τὴν κορώνα καὶ τὴ βάζ' στὸ κεφάλ' τῆς κόρης του κ' ἔκαναν γάμους καὶ χαρὲς καὶ ξεφάντωσες καλὲς κ' ὡς τὰ τώρα ζούσανε, ἔζηγαν καὶ βασιλεύανε καὶ τ' ἀβγὰ παστρεύανε.

Τὸν καδὴ, τὸν ντερβίς', τὴν γρηά καὶ τὸν μαῦρο τοὺς πέταξαν στοὺς σκύλους.

29. Ἡ μητριὰ κ' ἡ παραπαῖδα.

Τζετώ.

Ἐνας πατέρας εἶχε τρία παιδιὰ καὶ τὸ κορίτσ' τέσσερα, τὸ κορίτσ' ἦτανε πολὺ ἔμορφο πήγαινε στὸ σχολεῖο καὶ τὸ κύτταζε ἡ κυρία ¹⁾, τῶλουζε, τῶπλυνε τὴν ποδιά τ', τὸ ρωτούσανε τ' ἀδέλφια τ', ποιὸς σὲ λούζ' ἀδελφούλα; ποιὸς σὲ πλένι τὴν ποδιά σ';

— Ἡ κυρία μ', ἔλεγε τὸ κορίτσ'.

Μιὰ μέρα ἡ κυρία τὸ λέγ', δὲν λὲς κορίτσ' μ', τὸν πατέρα σ' νὰ μὲ κάνι μητέρα σ' καὶ πιὸ πολὺ θὰ σὲ λατρεύω ²⁾).

Τὸ κορίτσ' τὸ εἶπε στὸν πατέρα τ', κ' εἶπε ὁ πατέρας τ', πὲς το τ' ἀδέλφια σ', σὰ θέλνε νὰ τήνε πάρμε.

Τὸ κορίτσ' τὸ εἶπε στ' ἀδέλφια τ', τὸ δέχθηκαν καὶ τὴν ἔκανανε μητέρα.

Στις ὄχτὼ μέρες πού τὴν πήρανε, πῆγε στὸν καθρέφτ' καὶ τὸν ρώτσε:

1) Δασκάλισσα.—2) Περιποιῶμαι.

*Καθρέφτη, καθρεφτάκι μ',
γὼ εἶμαι πὺδ ἔμορφη
γιὰ ἡ παραπαῖδά μ';
—Καὶ σὺ ὠραία
μὰ ἡ παραπαῖδά σ',
πὺδ ὠραία πὸ τὰ σένα.*

Πῆγε τὴ βέργα ποὺ βάρανε τὰ δασκαλούδια ¹⁾ καὶ βάρεσε τὴν παραπαῖδα κ' ἀπ' τὸ ξύλο ποὺ τὴν ἔδωσε ἄρρωστος. Τὸ βράδυ ποὺ ἤλθανε τ' ἀδέλφια τς τὴν εἶπανε, ἔλα κάτω. Πῆγ' ἡ μητροιά καὶ τὰ εἶπε εἶναι ἄρρωστη, δὲν μπορεῖ σήμερις.

Ἄνέβκαν τὰ παιδιὰ πάνω, τί ἔχς ἀδελφίτσα μας;
—Μὲ πονεῖ τὸ κεφάλι μ'.

Κάθσανε κ' ἔφαγανε καὶ πλάγιασανε. Τὸ πρωὶ σκώθηκαν, πλύθηκαν, ντύθηκαν καὶ πήσανε τὰ ζευγάρια τους καὶ πήσανε στὸ χωράφ'.

Ἡ μητροιά πῆγε πάλι στὸν καθρέφτ' καὶ τὸν ρώτσε,

*Καθρέφτη, καθρεφτάκι μ',
γὼ εἶμαι ποὺδ ἔμορφη
γιὰ ἡ παραπαῖδά μ';
—Καὶ σὺ ὠραία,
μὰ ἡ παραπαῖδά σ',
πὺδ ὠραία πὸ τὰ σένα.*

Τὸ βάρεσε πάλι τὸ κορίτσ'. Τὸ βράδυ ποὺ ἤλθανε τ' ἀδέλφια, φωνάζανε, κατέβα ἀδελφοῦλα νὰ σὲ δοῦμε, λέγ' πάλι ἡ μητροιά εἶναι ἄρρωστη.

Ἄνέβκανε τὰ παιδιὰ ἅπαν' καὶ τὴν εἶπανε, τί ἔχς ἀδελφίτσα μας;
—Μὲ πονάει τὸ κεφάλι μ'.

—Μὰ, τώρα λένε, ποὺ τὴν πήραμε μητέρα καὶ τὴν μεγάλωσαμε ὀρφανή, τώρα γιατί ν' ἄρρωστῆ;

Εἶπ' ὁ μικρὸς στοὺς ἀλληνοῦς, θὰ ποδηθοῦμε ²⁾ τὸ πρωὶ γιὰ νὰ φύγουμε καὶ γὼ θὰ κρυφθῶ νὰ μείνω, νὰ δοῦμε τί τὸ κάνη τὸ κορίτσ' ἡ μητροιά μας. Σκώθηκαν καὶ οἱ τέσσεροι, τὰ τρία τὰ παιδιὰ κ' ὁ πατέρας, κ' ἔφαγανε ἀπ' τὸ σπῖτ' κ' ὁ μικρὸς γύρσε καὶ κρύφθηκε.

Ἡ μητροιά πῆγε λούσθηκε, ἄλλαξε, χτενίσθηκε, στολίσθηκε καὶ πῆγε στὸν καθρέφτ' καὶ τὸν εἶπε:

*Καθρέφτη, καθρεφτάκι μ',
γὼ εἶμαι πὺδ ἔμορφη,
γιὰ ἡ παραπαῖδά μ' :*

1) Μαθήτριες.—2) Βάλουμε τὰ ποδήματα, τὰ παπούτσια.

—Καὶ σὺ ὠραία
μὰ ἢ παραπαῖδά σ',
πιὸ ὠραία πὸ τὰ σένα.

Σὰ πῆγε νὰ βαρέσ' τὸ κορίτσ', ἔτρεξε ὁ ἀδελφός τ' καὶ τὴν ἔπιασε καὶ τὴν εἶπε, γι' αὐτὸ ἀρρωσταίει ἡ ἀδελφή μας, αἱ, γιατί τήνε βαρᾶς ;

Τὸ παιδί βύρεσε τὴ μητροιά καὶ πέρνει τὴν ἀδελφή τ' καὶ τὴν πάγ' στὸ χωράφ' κ' εἶπε στὸν πατέρα τ', πατέρα, ἀπὸ σήμερα παιδιὰ δὲν ἔχς' θὰ πάρμε τὴν ἀδελφή μας καὶ θὰ φύγμε.

—“Ο,τι θέλτε, παιδιὰ μ', κάντε, τί νὰ σᾶς πῶ ἐγώ ;

Πῆγ' ὁ μικρὸς στὸ σπῖτ', πῆρε τὰ ροῦχα, πήρανε τὸ κορίτσ' καὶ πήγανε στὰ βουνά· κεῖ ποὺ πήγαινανε εἶδανε ἕνα πύργο, τὸν ἀνοιξανε καὶ μπήκανε μέσα. Εἶπανε τὴν ἀδελφή τς, σὺ νὰ καθίσης μέσα καὶ μεῖς θὰ πηγαίνομε νὰ λαγοκνηγάμε νὰ σκοτώνομε πουλιὰ καὶ νὰ σὲ φέρνομε νὰ τρώμε καὶ σὺ μὴ τυχὸν ἔλθ' καμιὰ γρηὰ καὶ τὴν ἀνοίξς καὶ τὴν πάρς μέσα.

Τώρα ν' ἀφίσαμε τ' ἀδέλφια καὶ νὰ πᾶμε στὴ μητροιά. Αὐτὴ πάλε λούσθηκε, χτενίσθηκε, ἄλλαξε, στολίσθηκε καὶ πῆγε στὸν καθρέφτ' καὶ τὸν ρώτσε,

Καθρέφτη, καθρεφτάκι μ',
γὼ εἶμαι πιὸ ὁμορφη
γιὰ ἢ παραπαῖδά μ';
— Καὶ σὺ ὠραία εἶσαι,
μὰ ἢ παραπαῖδά σ',
πιὸ ὠραία πὸ τὰ σένα.

Καὶ ποῦ εἶναι ;

—Τὴν ἔχνε στὸ τάδε μέρος τ' ἀδέλφια τς μέσα σιὸν πύργο.

Ἡ μητροιά ἔπιασε κ' ἔγινε γύφτισσα καὶ πῆρε δακτυλῖδια, φουρκέτες, λεβάντες, βραχιόλια, σκουλαρίκια καὶ μάγεψε ἕνα δακτυλιδάκ' καὶ τὸβαλε στὴν σπόρτα¹⁾ μπρός, πῆγε καὶ τὸ βρῆκε τὸ κορίτσ' καὶ φώναξε κάτ' ἀπ' τὸν πύργο, φουρκέτες, βραχιόλια, δαχτύλια, σκουλαρίκια. “Άκουσε τὸ κορίτσ' κ' ἀνοίξε τὸ παράθυρο κ' ἔσκυψε νὰ δγῆ.

—Δὲ μ' ἀνοίγς κορίτσ' μ', πῶχω ὁμορφα δακτυλιδάκια γιὰ τὰ σένα, ποῦ 'σαι ὁμορφούλα.

—Δὲ μ' ἀφίνε τ' ἀδέλφια μ', ν' ἀνοίξω τὴν πόρτα.

1) Κασάκι ποὺ ἔχνε οἱ μαστιχάδες, οἱ κουλουρτζήδες μ' ἕνα δέρμα κρεμασμέγο στὸ λαιμό.

—Σὰ δὲ σ' ἀφίνε ν' ἀνοίξῃς τὴν πόρτα, ρίξε ἓνα σχοινάκ' ἀπ' τὸ παρὰθυρο νὰ σὲ δέσω ἓνα δαχτυλιδάκ' νὰ τὸ φορέσῃς.

Μόλις τῶβαλε τὸ κορίτσ' τὸ δαχτυλιδάκ', πέθανε.

Τὸ βράδυ ἦλθανε τ' ἀδελφιά τ' καὶ χτυπούσανε τὴν πόρτα νὰ τοὺς ἀνοίξ' χτυπούσανε, ἡ πόρτα δὲν ἄνοιγε, τὴν ἔσπρωξιν δυνατὰ κι' ἄνοιξε. Ἀνέβηκαν καὶ τὴν ἤρσανε πεθαμμένῃ, κλαίγανε καὶ λέγανε, ἀδελφοῦλα μας, γιατί πέθανες; νηστικιά σ' ἄφινάμε; Κλαίγανε καὶ τραβούσανε τὰ μαλλιά τς. Νὰ τὴ θάψνε λυπήθηκαν, πῆγαν καὶ τὴν ἔκανανε μιὰ χρυσῆ κάσα καὶ τὴν ἔβαλανε μέσα, ἀναψανε λαμπάδα στὸ κεφάλι, λαμπάδα στὰ πόδια, τὴν φίλσανε καὶ ἔκλεισανε τὴν πόρτα κ' ἔφυγανε. Κλειδώσανε τὸν πύργο καὶ τὰ κλειδιά τὰ πέταξανε στὴ λίμνη ποὺ βρῖσκουνταν κοντά.

Ἦτανε ἓνας βασιλεὺς κ' εἶχε ἓνα γιὸ καὶ τὸν εἶπε, πατέρα δὲ μὲ δίς ἓνα καρὰβ' νὰ πάγω καὶ γὼ νὰ συργιανίσω στὶς πολιτεῖες;

—Μπράβο παιδί μ', γιατί νὰ μὴ σὲ δόσω;

Ἔτοίμασε καρὰβ', τὸν ἔβαλε ναῦτες, τὸν πῆρε τὰ ψωμιά τ', τὰ φαγιά τ', τὸν ἔδωσε καὶ παραδες γιὰ νὰ ψουνίσ'. Τὸ παιδί πῆγε σ' ὄλες τίς πολιτεῖες, στὸν ἐρχομὸ ποὺ περνοῦσε ἀπ' τὸν πύργο ἐγινε τρικυμία κ' εἶπε τὸ βασιλόπουλο, δὲν ξέρετε κανένα λιμάνι νὰ πᾶμε νὰ ξενοχτήσουμε;

Ἐνας ναύτης εἶπε, γὼ ξέρω· ἐδεδῶ¹⁾ στὸν πύργο εἶναι ἓνα λιμανάκ'. Πῆγανε καὶ κάθσανε τρεῖς μέρες μέσα, στὶς τρεῖς εἶπε τὸ βασιλόπουλο, παιδιά, τώρα ὁ καιρὸς καλοσύνειψι νὰ φύγμε.

Πῆγαν οἱ ναῦτες νὰ τραβήξνε τὴν ἄγκυρα, πᾶν' στὸ σίδερο ἦτανε μιὰ ἀρμαθιά κλειδιά, τὰ πῆγανε στὸ βασιλόπουλο κ' εἶπανε, ἀφέντη μας, ἤρσανε μιὰ ἀρμαθιά κλειδιά.

—Νὰ ξαναφουντάρετε καὶ νὰ πᾶμε στὸν πύργο.

Κατέβασαν τὴν βάρκα, μπῆκε μέσα τὸ βασιλόπουλο καὶ τῶβγαλανε ἔξω στὴ στεριά, ἄνοιξε τὴν πόρτα τοῦ πύργου καὶ μπῆκε μέσα. Ἄνοιξε ὄλες τίς πόρτες κ' ἡ πόρτα ποὺ ἦτανε ἡ κόρ' μέσα δὲν ἄνοιγε, μὲ δυσκολία τὴν ἄνοιξε κ' εἶδε τὴν παραπαῖδα ποὺ ἦτανε πεθαμμέν' μέσα στὴ χρυσῆ κάσα, λαμπάδες ἔκαιγαν μιὰ στὸ κεφάλι τς καὶ μιὰ στὰ πόδια τς κ' εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πάρνε τὴν κάσα στὸ καρὰβ'.

Τὸ βασιλόπουλο δὲ ψούνσε γιὰ τὸ σπῖτ' τ', τίποτε καὶ στοὺς ναῦτες εἶπε, σὰ φθάσμε στὴν πολιτεία καὶ γίνι νύχτα νὰ φέρετε τὴν κάσα στὸ παλάτ' καὶ νὰ μὴ πῆτε τίποτε οὔτε στὸν πατέρα μ', οὔτε στὴ μητέρα μ', οὔτε σὲ κανένανε. Μόλις βγήκανε καὶ πῆγε τὸ βασιλοπαῖδ' στὸ παλάτ', ἔπεσε ἄρρωστο ἀπ' τὴν ἀγάπ' τ' κ' ἡ βασίλισσα τὸ ἔλεγε, παιδί μ', σ' ἔστειλαμε καλὰ καὶ σὺ ἀρρώστισες:

1) Κοντά.

—Μὴ μὲ ρωτᾶς, μητέρα, δὲν εἶμαι καλά.

Ἐκεῖνο ὄλι τῆ μέρα καταγίνονταν μὲ τὴν κόρ' καὶ τὴν ἔλεγε,

*Τί ἔχεις καλή μ' ;
τί ἔχεις χροσὴ μ' ;
καὶ δὲ μιλάς ;*

Ἡ βασίλισσα μιὰ μέρα ὑποψιάσθηκε καὶ λέγ' ποιόνα νᾶχ' ὁ γιός μ' μέσα καὶ μιλάει ; κύτταξε ἀπ' τὴ χαραμάδα κ' εἶδε πού μίλαγε μὲ μιὰ πεθαμμέν', ἔτρεξε στὸν ἄντρα τς καὶ τὸν εἶπε, βασιλέα μ', ὁ γιός μας ἔχ' στὴν κάμαρα τ' ἓνα φάντασμα καὶ μιλάει, νὰ τὸν φωνάξης στὸ περιβόλι καὶ γὼ νὰ πάγω σιγά, σιγά, νὰ δῶ τί εἶναι.

—Πάλε πάγ' στὸ βασιλόπαιδο, τ' ἔχς παιδί μ', πού σ' ἔστειλαμε καλὰ καὶ μᾶς ἤλθες ἄρρωστο, πᾶνε λίγο μὲ τὸν πατέρα σ' νὰ ξεσκάσης. Πῆγε στὸ περιβόλι τὸ βασιλόπουλο κ' ἡ βασίλισσα πῆγε στὴν κάμαρά τ', ἄνοιξε τὴν κάσα ἔβγαλε τὸ δαχτυλίδ' τὸ μαγεμένο καὶ ξυπνήσ' ἡ κόρ'.

Μόλις τῶβγαλε ξύπνησε κ' εἶπε ἄχ, τί πολὺ πού κοιμήθκα. Τῆς τῶβαλε πάλε καὶ τὴν ἀποκοίμισε τὸ βασιλόπαιδο κεῖ πού μιλοῦσε μὲ τὸν πατέρα τ' θυμήθηκε τὴν κόρ' κ' ἔφυγε καὶ πῆγε στὴν κάμαρα τ', ἐκεῖ ἦταν ἡ μητέρα τ' καὶ τὸν λέγ', τ' ἔχς παιδί μ' καὶ δὲ μὲ λὲς τὸν πόνο σ' ;

Τί νᾶχὼ μητέρα.

—Μὴ στεναχωριέσαι γιέ μ', θὰ ξυπνήσω τὴν ἀγάπ' σ' πού κοιμᾶται, μὰ νὰ μὴ λιγοθυμήσης. Ἡ βασίλισσα ἄνοιξε τὴν κάσα καὶ μόλις ἔβγαλε τὸ δαχτυλίδ' ἀπ' τὸ χέρ' τῆς κόρης, ἡ κόρ' ξύτησε καὶ τὸ βασιλόπαιδο λιγοθύμισε. Σὰ ξελιγοθύμσανε τὸ βασιλόπαιδο, εἶπε, τώρα γὼ πιά μητέρα θὰ τὴν πάρω γυναῖκα.

Πῆρνε τὴν κόρ', τὴν πήγανε στὸ λουτρό, τὴν ἄλλαξαν, τὴν συγύρσανε καὶ ἄρχισανε τὸ γάμο.

Τ' ἀδελφια τς σὰν πέθανε, ἔφυγαν καὶ χωρίσθηκαν, ἄκσανε μέσ' στὰ βουνά πὼς γίνονταν βασιλικοὶ γάμοι καὶ κατέβκανε κ' ἔτυχε καὶ κάθσανε σὲ μιὰ μέρα στὸ παλάτ'.

Στεφάνωσανε κι' ἀρχήσαν νὰ χορεύνε, ὁ μικρὸς ἀδελφὸς ὅταν ἡ νύφ' χόρευε τὴν παρόμοιαζε στὴν ἀδελφή τ' κι' ἀναστέναξε.

Τὸν ρώτσε ὁ ἄλλος, γιατί ἀνασθενάζεις πατριώτ' ;

—Πῶς νὰ μὴν ἀναστενάζω ; ποῦχα μιὰ ἀδελφή πού ἔμοιαζε τῆ νύφ' καὶ τῆ χάσαμε ;

—Ποιανοῦ παιδί εἶσαι σύ ;

—Τοῦ κὺρ Κωνσταντῆ.

Τὸν ρωτᾶει κι' ὁ ἄλλος, σύ ;

—Τοῦ κὺρ Κωνσταντῆ.

Ρωτοῦνε τὸν τρίτο καὶ σὺ ;

—Τοῦ κῆρ Κωνσταντῆ.

Τότες ὄλι ἀγκαλιάστηκανε κ' εἶπε πάλε ὁ μικρός, αὐτὴ πού χορεῦει μοιάζ τὴν ἀδελφὴ μας.

Ἡ νύφη πὸ πάνω τοὺς εἶδε καὶ τοὺς παρόμοιασε μὲ τ' ἀδέλφια τς καὶ λέγ' στὸ βασιλόπουλο, αὐτοὺς τοὺς τρεῖς πού ἔδειξανε νὰ τοὺς φέρνε.

Τοὺς εἶπανε νὰ πᾶνε πάνω, φοβήθηκανε καὶ δὲ πῆγαινανε.

—Νὰ μὴ φοβοῦνται, κάτι θὰ τοὺς ρωτήσω, εἶπε ἡ νύφ'.

Φοβούντανε καὶ ντρέποντανε νὰ πᾶνε κουρελιασμέν', χρόνια μέσα στὰ βουνά. Πήγανε καὶ τοὺς εἶπανε, μὴ φοβοῦσθε, θέλω νὰ σᾶς ρωτήσω, γιατί μαθὲ μ' ἔδειξατε μὲ τὸ δάχτυλο ;

—Εἴχαμε, λέγ' ὁ μικρός, μιὰ ἀδελφίτσα πού σ' ἔμοιαζε, γι' αὐτὸ ἔδειξα.

—Ποιανοῦ παιδιὰ εἴσαστε ;

—Τοῦ κῆρ Κωνσταντῆ.

—Ὡστε ἀδέλφια εἴμαστε.

Ἀγκαλιάστηκανε κ' οἱ τέσσεροι κ' ὁ βασιλὲς διέταξε καὶ τοὺς πῆγαν στὸ λουτρό, τοὺς ἔπλυνανε, τοὺς ἄλλαξανε καὶ τοὺς ἔδωσαν καλὰ ροῦχα. Βάσταξε ὁ γάμος μιὰ βδομάδα κ' εἶπ' ἡ κόρ' τ' ἀντρός της, θὰ σὲ κάνω τρία παιδιὰ, δυὸ ἀρσενικά κ' ἓνα θηλυκό, τρία κ' ἀθάνατα. Ἐμεινε ἔγκυος, μῆνα μὲ τὸ μῆνα γιόμζε ἡ κοιλιά τς, ἤλθανε οἱ ἔννια οἱ μῆνες καὶ ἤλθε μῆνυμα στὸν βασιλὲ νὰ πάγ' στὸν πόλεμο. Τὸ βασιλόπαιδο στεναχωρέθηκε πού ἔπρεπε νὰ φύγ' κ' ἄφινε τὴ γυναῖκά τ' τώρα πού ἤλθανε οἱ μέρες τς νὰ γεννήσ'.

—Μὴ στεναχωριέσαι τὸν λέγ' ἡ μητέρα τ', γὼ θὰ πάρω καλὴ μαμμὴ καὶ μὲ τὴν εὐκολία θὰ γίνι τὸ παιδί.

Ἡ μητριὰ στὰ τόσα χρόνια πῆρε πάλι τὸν καθρέφτ' καὶ τὸν ρώτησε,

Καθρέφτη καθρέφτάκι μ',

γὼ εἶμαι πιὸ ἔμορφη,

γιὰ ἡ παραπαῖδά μ',

—*Καὶ σὺ ὦραία εἶσαι,*

μὰ ἡ παραπαῖδά σ',

πιὸ ὦραία πὸ τὰ σένα.

Ὅυτε εἶσαι, ὅυτε θὰ γίνις.

Ἡ μητριὰ σκύλιασε, τὴν εἶχε γιὰ πεθαμμένι' καὶ πού βρίσκεται ; ρωτᾶει τὸν καθρέφτη.

—Εἶναι στὸ παλάτ', τὴν πῆρε τὸ βασιλόπουλο γυναῖκα τ' κ' αὐτὲς τίς μέρες θὰ γεννήσ'.

Μόλις τ' ἄκσε, ἔγινε μιμμή, πῆρε μερικὰ ψευτογιατρικὰ τᾶβαλε μέσ'

στή τσάντα τς, ἓνα ξουράφ' ἔβαλε στή τσέπ' καὶ ἔφγε γιὰ τὴν πολιτεία. Ἡ μητρὸν γύριζε ἔξω ἀπ' τὸ παλάτ' καὶ φώναζε, καλὴ μαμμὴ, καλὴ μαμμὴ. Κατεβαίνι ἡ βασίλισσα καὶ τὴν λέγ', ἡ νύφη μ', θὰ γεννήσ', ἔλα πάνω.

Τὴν πήρανε πάν', ἡ κόρ' τὴ γνώρσε, τὴν ἔπιασαν οἱ πόνοι, τὴν κάθισανε στὸ σκαμνὶ κ' ἔκαμε ἓνα χρυσὸ παιδί, τὸ πήρανε καὶ τὴν λεχῶνα τὴν ντύσανε, τὴ σιάξανε καὶ βάλανε τὸ παιδί κοντὰ τς.

Τὴ νύχτα ποὺ κοιμούντανε ὄλ', ἡ μαμμὴ ἔβγαλε τὸ ξουράφ' καὶ τὸ ἔσφαξε κ' ἔβυλε τὸ ξουράφ' κάτ' ἀπ' τῆς λεχῶνας τὸ μαξιλάρ'.

Τὸ πρῶι σηκώθηκε ἡ βασίλισσα νὰ χαϊδέψ' τὸ παιδί, βλέπ' τὸ κεφαλάκ' τ' κομμένο.

—Κερά μαμμὴ, τὸ παιδί τί ἔπαθε ; τὸ κεφαλάκ' τ' κομμένο.

—Τί τὸ λέτε μένα, πέστε το τὴ μητέρα τ'.

—Κυττάξετε μένα, σὰ βρῆτε τίποτε ματωμένο, ὅτι θέλτε κάντε με κ' ὅταν τὸ βρῆτε στή μητέρα τ', ὅτι θέλτε κάντε την, γὼ δὲν ἀνακατεύουμε. Κύτταξανε στή λεχῶνα κ' ἤϋρανε τὸ ξουράφ' ματωμένο κάτ' ἀπ' τὸ προσκέφαλο. Ἡ μαμμὴ ἔφγε, πῆγε σπίτι τς, τὸ παιδάκ' τ' ὄθασανε κ' ἔμεινε μόνη ἡ νύφ' μὲ τὴ πεθερά.

Ἦλθ' ὁ βασιλὲς τὸ βασιλοπαιδ' ἀπ' τὸν πόλεμο καὶ ρωτᾷει τὴ βασίλισσα, πῶς εἶναι ἡ γυναῖκα μ' ;

—Καλὰ εἶναι, μὰ ἔκοψε τὸ παιδί.

Τὸ βασιλόπαιδο δὲν εἶπε τίποτε τὴν γυναῖκα τ', νὰ μὴ τὴν στεναχωρέσ' κ' ἡ γυναῖκα τ' ἔμεινε πάλι ἔγκνος. Νὰ ποῦμε ἔγινε ἐννιὰ μηνῶν κ' ἔφθασε στις ὥρες τς νὰ γεννήσ' καὶ τὴν εἶπε τὸ βασιλοπαιδ', μητέρα, νὰ πάρς καλὴ μαμμὴ, δὲ πιστεύω ἡ γυναῖκα μ' νὰ σφάζ' τὸ παιδί τς.

—Ξέρω καὶ γὼ μαθέ, καλὴ μαμμὴ πέρνω.

Τὸ βασιλοπαιδ', τὸ ἦλθε πάλε μῆνυμα νὰ πάγ' στὸν πόλεμο, χαιρετήθηκε μὲ τὴν γυναῖκά τ', τὴ μητέρα τ' κ' ἔφγε λυπημένο.

Ἡ μητρὸν πῆγε πάλε στὸν καθρέφτ' καὶ τὸν ρωτᾷει :

*Καθρέφτη, καθρεφτάκι μ',
ποιὸς εἶναι ποιοῦ ἔμορφη,
γὼ ἢ ἡ παραπαῖδά μ' ;*

—*Καὶ σὺ ὠραία εἶσαι,
μὰ ἡ παραπαῖδά σ',
πιὸ ὠραία πὸ τὰ σένα.
Ὅντε εἶσαι, ὅντε θὰ γίνς.*

—Καὶ τί γίνεται ;

—Αὐτὲς τὶς μέρες θὰ γεννήσ'.

Ἡ μητρὸν φόρεσε ἄλλα ροῦχα, πῆρε μιὰ τσάντα μὲ ψευτογιατρικά, περνοῦσε κάτ' ἀπ' τὸ παλάτ' καὶ φώναζε, καλὴ μαμμὴ, καλὴ μαμμὴ.

Τ' ἄκοσε ἡ βασίλισσα κατέβκε κάτ' καὶ τῆ ρώτισε, εἶσαι καλὴ μαμμὴ ;

— Πῶς δὲν εἶμαι ;

— Πήραμε μιὰ μαμμὴ κ' ἔσφαξε τὸ παιδί.

— Τὸ παιδί δὲν τὸ σφάζ' ποτὲς ἢ μαμμὴ, τῶσφαξε ἢ μάννα τ'. Τὴν πήρανε ἀπάν' ἄρχισαν τὴν κόρ' νὰ τήνε πιάνε μερικοὶ πόν', τὴν ἔπιασαν οἱ πόνι οἱ μεγάλοι τὴν κάθισαν στὸ σκαμνί. Γένσε, πάλε ἔκαμε ἀρσενικό παιδί. Τὸ εἶδ' ἡ βασίλισσα, χάσκε ποὺ τὸ εἶδε τέτοιο ὠραῖο παιδί καὶ χρυσὸ παιδί. Πήρανε τὴ λεχῶνα τὴν ἄλλυξανε, τὴν ἔβαλανε στὸ κρεβάτ' ἔβαλανε καὶ τὸ παιδί κοντά τς κ' ἠσύχασε. Φάγαγε φαγί, γλέντησανε καὶ πλάγιασανε, τὴ νύχτα ἢ μαμμὴ σκώθηκε πάλι κ' ἔσφαξε τὸ παιδί καὶ τὸ ξουράφ' τῶβαλε στῆς λεχῶνας τὸ προσκέφαλο. Τὸ πρωὶ ποὺ σκώθηκε ἡ βασίλισσα νὰ πάγ' νὰ χαϊδέψ' τὸ παιδί, βλέπ' κι' αὐτὸ τὸ παιδί σφαγμένο

— Κερά μαμμὴ, πάλε τὸ παιδί σφαγμένο.

— Γῶ δὲ σὰς εἶπα πῶς τὸ παιδί τὸ σφάζ' ἢ μάννα τ', κυττάζτε με, δὲν ἔχω τίποτε ἀπάνι μ'.

Κυττάζνε κείνηνα δὲν εἶχε τίποτε, κυττάζνε τὴ λεχῶνα βλέπνε κάτ' ἀπ' τὸ προσκεφάλι τῆς τὸ ξουράφ' ματωμένο.

Ἡ μαμμὴ σηκώθηκε κ' ἔφυγε, τὸ παιδί τῶθαψαν καὶ μὴνυσαν στ' ἀδέλφια τς, πῶς ἢ ἀδελφὴ σας σφάζ' τὰ παιδιὰ τς καὶ τ' ἀδέλφια τρώμαζανε νὰ μὴ τὰ σφάζ' τὸ βασιλόπουλο, ἀφοῦ ἢ ἀδελφὴ τους σφάζ' τὰ παιδιὰ.

Τὸ βασιλόπουλο κέρδισε στὸν πόλεμο κ' ἤλθε, ρώτισε τὴ μητέρα τ', μητέρα, τί κάν' ἢ γυναῖκά μ' ;

— Καλά, λέγ', εἶναι, μὰ ἔκαμε τὸ παιδί καὶ τῶσφαξε.

— Ἄ, λέγ', μ' ἔταξε ἀκόμα ἓνα παιδί καὶ σὰ τὸ κάνι καὶ τὸ σφάζ', θὰ σφάξω καὶ γῶ κείνηνα.

Ἡ γυναῖκα τ' ἔμεινε πάλι ἔγκυος, ἔρχοντανε οἱ μῆνες οἱ ἔννια γιὰ νὰ γεννήσ' κι' ὁ ἄντρας τῆς ἀνέβαινε, κατέβαινε κι' ἀναστενάζε καὶ τὸν εἶπ' ἡ βασίλισσα, γιατί, γιέ μ', ἀναστενάζς ;

— Ποῦ νὰ μὴν ἀναστενάζω ; ποὺ θὰ φύγω πάλε στὸν πόλεμο καὶ θέλω νὰ δγιῶ πῶς γεννάει ἢ γυναῖκά μ' ;

— Ἐνα κάν' ¹⁾, παιδί μ', τί ἐγὼ τί ἐσύ, βλέπουμε γεννάει τὸ παιδί, μόνε ποὺ τὸ σφάζ'.

— Θὰ βγάλς διαταγὴ νὰ πάρες μιὰ καλὴ μαμμὴ κι' ἂν δὲ τὸ κόψ', νὰ βάλς στὸ παράθυρο μιὰ κόκκινη σημαία κι' ἂν τὸ κόψ' θὰ βάλς μαύρη. Ὁ βασιλέας καὶ τὸ βασιλόπαιδο χαιρετήθηκαν με τὴ βασίλισσα καὶ τὴ γυναῖκά τ' κ' ἔφυγαν.

Ἡ μητροὺὰ πάλι πῆρε τὸν καθρέφτ' καὶ τὸν ρώτισε,

1) Εἶναι.

*Καθρέφτη, καθρεφτάκι μ',
ποιὰ εἶναι πιὸ ἔμορφη,
ἐγὼ ἢ ἡ παραπαῖδά μ ;
— Σ' εἶπα καὶ σὺ ὠραῖα εἶσαι,
μὰ σὰν τὴν παραπαῖδά σ' δὲν εἶσαι.*

Ἄλλάζ' πάλε ροῦχα διαφορετικά, πέρνει τὴν τσάντα τς, βαζ' μέσα κάτι ψευτογιατρικά, τὸ ξουράφ' στὴ τσέπ' καὶ πάγ' στὸ παλάτ' ἀπ' ἔξω καὶ φώναζε, καλὴ μαμμὴ, ὠραῖα μαμμὴ. Τ' ἄκσε ἡ βασίλισσα κατεβαίνει κάτω κ' ἀνοίγ' τὴν πόρτα καὶ τὴν ρωτᾷ, εἶσαι καλὴ μαμμὴ ;

— Πῶς δὲν εἶμαι ;

— Πήραμε μιὰ μαμμὴ κ' ἔσφαξε τὸ παιδί.

— Τὸ παιδί δὲν τὸ σφάζ' ποτὲς ἢ μαμμὴ, τὸ σφάζ' ἢ μητέρα τ'.

Τὴν πήρανε ἀπ' ἀν', ἄρχισαν τὴν κόρ' νὰ τὴν πιᾶνε οἱ πόνι γιὰ νὰ γεννήσ', τὴν πιάσανε οἱ μεγάλι πόνι τὴν κάθσανε στὸ σκαμνί. Ἔκαμε μιὰ κόρ' πιὸ καλὴ ἀπ' τ' ἄλλα, αὐτὴ ἦτανε ὀλόχρυση κ' ἔλαμψε σὰν τὸν ἥλιο.

Πήρανε τὴ λεχώνα τὴ βάλανε στὸ κρεββάτ' τς, ἄλλαξε καὶ τὸ παιδί καὶ τῶβαλε κοντὰ τς.

Τὸ βράδυ κάθισαν στὸ τραπεζι νὰ φαῖνε κ' εἶπ' ὁ ἀδελφὸς ὁ μικρὸς, κυρία συμπεθέρα, σήμερις ἢ πόρτα τῆς λεχώνας νὰ μὴ σφαλίσ', νὰ μείνι ἀνοιχτὴ κ' ἡ λάμπα νὰ μὴ σβύσ'.

— Λέγ' κ' ἡ μαμμὴ, πρῶτη βραδεῖά πού γένσε, γίνεται νὰ μείν' ἡ πορτα ἀνοιχτή ;

— Θὰ μείνι, λέγ' ἡ βασίλισσα.

Ἔφαγανε καὶ πῆγ' ἡ βασίλισσα νὰ πλαγιάσ' κ' ὁ μικρὸς ἔμεινε ἀντίκρου στὴν κάμαρα τῆς λεχώνας, νὰ μὴ σφαλίσ' ἢ πόρτα οὔτε ἡ λάμπα νὰ χαμηλώσ'. Ἡ μαμμὴ σκώνεται τὴ νύχτα νὰ σφάξ' τὸ παιδί, εἶδε τοὺς ἄλλους ξυπνητοὺς καὶ πάλι ξαναπλάγιασε. Ἀκόμα μιὰ φορὰ σκώνεται, βγάζ' τὸ ξουράφ' ἀπ' τὴν τσέπ' τς γιὰ νὰ σφάξ' τὸ παιδί, τὴν εἶδε ὁ μικρὸς ἀδελφός, ποὺ ἔπιασε τὸ παιδί, τρέχ' καὶ πιάνι τὸ χέρι τς

— Ἀκόμα, τὴν εἶπε, καὶ δῶ ἤλθες καὶ μᾶς βοῆκες ; τὴν πιάνι ἀπ' τὸ χέρ' τς, τὴν βγάλ' ἔξω ἀπ' τὴν κάμαρα τῆς λεχώνας καὶ τὴν ἔσφαξε, τὴν κρέμασε, καὶ τὸ πῶϊ, σὰ σηκώθκ' ἡ βασίλισσα νὰ πάγ' νὰ κάν' τὸ νερό τς, εἶδε καὶ φοβήθηκε καὶ βγάλ' τὴ φωνὴ καὶ λέγ', συμπέθερε, συμπέθερε, τί κακὸ πρᾶμα εἶν' αὐτὸ πού εἶναι κρεμασμένο ;

— Μὴ φοβᾶσαι κυρία συμπεθέρα, αὐτὴ εἶναι ἡ μητροιά πού ἔσφαξε τὰ παιδιὰ μας καὶ θε νὰ σφάξ' κ' αὐτὸ καὶ τὴν ἔσφαξα.

— Μπράβο συμπέθερε.

Πῆγε μέσα ἡ γιαγιά καὶ χάδεψε τὸ παιδάκ' πού ἔκλαιγε.

Τὸ πρῶϊ πού ἀνοίξε ἡ μέρα καὶ ξημέρωσε, τὴν ἔκαμε βοῦκες, βοῦκες καὶ τὴν ἔρριξε στὰ σκυλιά, κ' ὕστερα ἡ βασίλισσα ἔβαλε κόκκινη σημαῖα

στό παράθυρο καὶ μόλις κατέβκε τὸ βασιλόπουλο ἀπὸ τὸν πόλεμο κ' εἶδε τὴν κόκκινη σημαία καιονιάρισε, κ' εἶπε ἔχω καὶ γὼ παιδί τώρα.

Ἦρτε στό σπίτι καὶ ρώτισε, τί κάνετε μητέρα ;

— Καλά, τώρα ἔχουμε ἕνα ὄραϊο κορίτσ'.

— Πῶς ἔγινε ; λέγ' τὸ βασιλόπουλο.

Ἡ μαμμὴ ἦτανε ἡ μητριὰ τς ποὺ τὰ σκότωνε καὶ σὰν ἤθελε νὰ σκοτώσ' καὶ τὸ κορίτσ', τὴν ἔπιασ' ὁ γυναικάδελφός σου ὁ μικρός καὶ τὴν ἔσφαξε. Φώναξε κι' ὁ βασιλὲς τὸν μικρὸ ἀδελφὸ καὶ τὸν ρώτισε, πῶς ἔγινε παιδί μ' ; καὶ τὰ εἶπε ὅλα.

Τὸν ἔβαλε ὁ βασιλὲς σὲ μεγάλη θέσ' καὶ τοὺς ἄλλουιοὺς ἀδελφοὺς ἔβαλε σὲ κατώτερη καὶ ζήγανε καὶ βασιλεύανε καὶ τ' ἄβγά παστρεύανε.

30. Ἡ Πεντάμορφη.

Σηλυβριά.

Μιά φορὰ κ' ἕνα καιρὸ ἦτανε μιὰ βασίλισσα πολὺ ἔμορφη κ' εἶχε μιὰ προγονὴ πιὸ ἔμορφη πὸ τὰ κείνηνα καὶ τὴν ἔλεγαν Πεντάμορφη, ἡ βασίλισσα, ἄλλαζε, στολιζονταν καὶ πήγαινε στόν καθρέφτ' καὶ τὸν ρωτοῦσε :

*Καθρέφτη, καθρεφτάκι μ',
ποιὰ εἶναι ἔμορφότερη πὸ μένα;
— Ἐμορφη καὶ καλὴ εἶσαι,
μὰ σὰν τὴν Πεντάμορφη δὲν εἶσαι.*

Μέρα μὲ τὴ μέρα τὴ φθόναε περισσότερο καὶ ρώτισε τὴ μάγισσα, τί νὰ κάνῃ γιὰ νὰ μείνῃ ἡ πιὸ ἔμορφη τοῦ κόσμου. Ἡ μάγισσα τήνε δίνῃ ἕνα ζευγάρ' μαγεμένες κάλτσες ἀπὸ χρυσὸ σύρμα γιὰ νὰ τίς βάλῃ ἡ Πεντάμορφη. Ἡ μητριὰ ὀλόχαρη δίνῃ τίς κάλτσες στὴν προγονὴ, τίς φορεῖ κι' ἀποκοιμῆται καὶ τὴν ἀφίνῃ σ' ἕνα παλάτ' καὶ φεύγ' καὶ πάγ' στόν καθρέφτ' καὶ τὸν ρωτάει

*Καθρέφτη, καθρεφτάκι μ',
ποιὰ εἶναι ἔμορφότερη πὸ μένα ;
— Σὺ εἶσαι, ἡ πιὸ ἔμορφη τοῦ κόσμου.*

Γυρίζοντας ἕνα βασιλόπουλο ἀπ' τὸ κυνήγ' περνάει ἀπ' τὸ ἔρημο παλάτ' τῆς Πεντάμορφης, σκουντάει τὴν πόρτα κι' ἀνεβαίνει. Ψυχὴ ζωντανὴ δὲν εἶχε μέσα, γυρνάει σ' ὅλες τίς κάμαρες, πάγ' στὴν τελευταία, τί νὰ δγῆ, βλέπ' τὴν Πεντάμορφη νὰ κοιμᾶται. Περιμένῃ νὰ ξυπνήσ', περνάει μιὰ μέρα, περνοῦνε δυό, περνοῦνε τρεῖς, ἡ Πεντάμορφη δὲν ξυπνάει, καὶ δίνῃ διαταγὴ στίς δοῦλοῖ τ' νὰ τὴν πᾶνε στό παλάτ' τοῦ πατέρα τ' καὶ τὴν

ἔβαλε στήν κάμαρά τ'. Ἀπό κείνη τὴ μέρα τὸ βασιλόπουλο ἦτανε συλλογισμένο, οὔτε ἔτρωγε, οὔτε ἔπινε, οὔτε ἔφευγε πὸ πλάγι τς' ἢ μητέρα τ' τὸ ἔβλεπε νὰ λυώνῃ στὸ ποδάρ', νὰ μὴ βγαίνει ἔξω πὸ τὴν κάμαρά τ', νὰ μὴ τρώγ', νὰ μὴ πηγαίνει στὸ κυντῆγ' καὶ στεναχωριούνταιε. Μιά μέρα μπαίνει μέσα, βλέπ' νὰ κοιμᾶται βαθειὰ μιὰ κοπέλλα πού ἢ πλάσ' δὲν ἔκαμε ἄλλῃ, τὴ χαιδεύει, τὴ ψηλαφάει πὸ δῶ, τὴν ψηλαφάει πὸ κεῖ, οὔτε κουνιέται, τὴν ξαναψηλαφάει καὶ σκαλῶνε τὰ διαμαντιένια κουμπιὰ τῆς βασίλισσας στίς μαγεμένες κάλτσες, τίς βγάξ' γιὰ νὰ τὰ ξεμπεροδέψ' κι' ἀρχίζ' νὰ σαλεύ' ἢ κοπέλλα καὶ ξύπνησε. Τὸ βασιλόπουλο ὀλόχαρο πού ζουντάνεψε ἢ Πεντάμορφη, ἢ βασίλισσα κι' ὁ βασιλὸς τοὺς πάντρεψαν κ' ἔκαμαν χαρὲς μεγάλες.

Ἡ μητροὺὰ ρώτησε τὸν καθρέφτ' :

*Καθρέφτη, καθρεφτάκι μ',
ποιὰ εἶναι ἑμορφότερη πὸ μένα ;
— Ἐμορφη καὶ καλὴ εἶσαι,
σὰν τὴν Πεντάμορφη δὲν εἶσαι*

Σὰν τ' ἄκουε τρέχ' ἴσια στὴ μάγισσα. Ἡ μάγισσα τὴν εἶπε πάρ' αὐτὰ τὰ χρυσᾶ μῆλα, ντύσ' σὰ κατσιβέλα καὶ πᾶνε στὴν ἰάδε πολιτεία, κεῖ εἶναι ἢ Πεντάμορφη, τὴν ἔχ' γυναῖκά τ' τὸ βασιλόπουλο. Φώναγε ἔξω πὸ τὸ παλάτ', μῆλα, καλὰ μῆλα, χρυσᾶ μῆλα, ἢ προγονή σ' θὰ ξεβ' νὰ πάρ', θὰ φάγ' καὶ θὰ κοιμηθεῖ πού ποτές δὲ θὰ ξυπνήσ'. Ἐκαμε ὅπως τὴ συμβούλεψε ἢ μάγισσα, γίνεται κατσιβέλα, πέρνει τὰ μῆλα καὶ πάγ' ἔξω πὸ τὸ παλάτ' τῆς Πεντάμορφης καὶ φώναγε, μῆλα, καλὰ μῆλα, χρυσᾶ μῆλα. Ἐεβαίν' ἢ Πεντάμορφη καὶ τὴ φωνάζ' καὶ πέρν' ἕνα χρυσὸ μῆλο.

Φάτο κόρη μ' νὰ δγῆς τί νόστιμο εἶναι. Τὸ τρώγ' καὶ ἀποκοιμίζεται, τὸ βασιλόπουλο κλαίει καὶ δὲν ξεκολνάει πὸ πλάγι τς. Πέρασε καιρὸς, τὸ βασιλόπουλο τὴν κούνησε νὰ τὴν βάλῃ ἄλλα ροῦχα, μὲ τὸ κούνημα βγάξ' τὸ μαγεμένο μῆλο καὶ ξυπνάει ἢ Πεντάμορφη.

Ἡ μητροὺὰ ὄλο πῆγαινε στὸν καθρέφτ' καὶ τὸν ρώταγε :

*Καθρέφτη, καθρεφτάκι μ'
ποιὰ εἶναι ἑμορφότερη πὸ μένα ;
— Ἐμορφη εἶσαι καὶ καλὴ εἶσαι,
σὰν τὴν Πεντάμορφη δὲν εἶσαι.*

Δὲν μπόρεσε νὰ τὸ βαστάξ' κ' ἔσκασε πὸ τὸ κακό τς, κ' ἢ Πεντάμορφη μὲ τὸ βασιλόπουλο ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

31. Ἡ μητριὰ βασίλισσα.

Ἡράκλεια.

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ σπέρα σας. Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε μιὰ βασιλοπούλα καὶ παντρεύθηκε ἓνα βασιλέα, σ' ἓνα χρόνο γέννησε ἓνα κοριτσάκ' καὶ πέθανε στὴ γέννα, τὸ κοριτσάκ' μεγάλωνε καὶ τὸ ἀγαποῦσε πολὺ ὁ βασιλέας γιατί ἔμοιαζε πολὺ τῇ μάμμα τ' ποὺ ἦτανε πολὺ ὄμορφη. Ὅταν ἡ βασιλοπούλα ἔγινε πέντε χρονῶ ὁ βασιλέας ξαναπαντρεύτηκε κ' ἡ μητριὰ, ποὺ ἔβλεπε ποὺ τὸ ἀγαποῦσε πολὺ ὁ ἀντρας τς βουλήθηκε νὰ τὸ σκοτώσ'.

Ὁ βασιλέας θέλεσε νὰ κάμ' περιοδεῖα στὸ βουσίειό τ' καὶ παράγγειλε τῇ βασίλισσα νὰ προσέχ' καλὰ τὴ βασιλοπούλα. Μόλις ἔφυγε ὁ βασιλέας, ἡ βασίλισσα φωνάζ' ἓνα πιστὸ δοῦλο καὶ τὸν δίνει τῇ βασιλοπούλα νὰ πάγ' νὰ τὴ σκοτώσ' καὶ νὰ φέρ' τὰ σπλάχνα τς. Ὁ δοῦλος λυπήθηκε τῇ βασιλοπούλα καὶ τὴν ἄφσε σ' ἓνα χωριό, ἔσφαξε ἓνα κοριτσάκ' πῆρε τὰ σπλάχνα τ' καὶ τὰ πῆγε ζεστά στὴ βασίλισσα.

Πέρασαν χρόνια καὶ μιὰ μάγισσα εἶδε τὴν μοῖρα τς καὶ μαζὺ μ' ἄλλα τὴν εἶπε πὼς ἓνα πολὺ ὄμορφο κορίτσ' ποὺ τόχι γιὰ πεθαμμένο ζεῖ καὶ βασιλεύει. Σὰν τ' ἄκσε ἡ βασίλισσα ντύνεται σὰ γρηά, πῆρε κορδέλλες φαρμακεμένες καὶ πῆγε στὸ χωριὸ ποὺ ἦτανε ἡ βασιλοπούλα καὶ τὶς πουλοῦσε, φώναζε, καλὲς κορδέλλες γιὰ τὰ κορίτσια.

Ἡ βασιλοπούλα ποὺ ἄφσ' ὁ δοῦλος μέσα στὸ χωριὸ χτύπησε τὴν πόρτα ἐνοῦ σπιτιοῦ, κεῖ κάθουνταν πολλὰ ἀδέλφια καὶ δὲν εἶχαν ἀδελφή, τὴν καλοδέχθηκαν καὶ τὴν ἔκαμαν ἀδελφή τους· σὰν ἄκσε ἡ βασιλοπούλα ποὺ φώναζαν ἔξω πὸ τὸ σπῖτ', καλὲς κορδέλλες γιὰ τὰ κορίτσια, βγήκε στὸ παρᾶθυρο καὶ πέρνει μιὰ κορδέλλα καὶ τὴν βάζ' στὰ μαλλιά. Τὸ βράδου σὰν γύρσαν τ' ἀδέλφια καὶ τὴν ἠύρανε πεθαμμένῃ θρήνησαν, σὰν εἶδαν τὴν κορδέλλα στὸ κεφάλῃ τὴν ἔβγαλαν καὶ ζωντάνεψε κ' εἶχαν χαρὲς μεγάλες.

Ὁ δοῦλος ἀρρώστητε βαρεῖα καὶ θὰ νὰ πεθάνῃ καὶ φώναξε τὸν βασιλέα καὶ ἔομολογήθηκε τὸ ἥμαρτον γιὰ τὴ βασιλοπούλα καὶ τὸν εἶπε σὲ ποῖο χωριὸ τὴν ἄφσε. Ὁ βασιλέας καβαλλικεῦει τ' ἄλογο καὶ πάγ' ἴσια στὸ χωριὸ καὶ χτυπάει τὴν πόρτα, τὸν ἀνοίξε ἡ κόρη τ', ἦτανε ἴδια ἡ μητέρα τς, τὴν ἀγκάλιασε κ' ἔκλαιγε ἀπ' τὴ χαρὰ τ'. Εὐχαρίστησε τ' ἀδέλφια ποὺ εἶχανε τὴ βασιλοπούλα σὰν ἀδελφή, ποὺ τὴν φρόνιζαν γιὰ ὄλα καὶ τὴν ἀγαποῦσαν, τὰ χάρισε πολλὰ χωριὰ καὶ φλουριὰ, πῆρε τὴ βασιλοπούλα στὸ παλάτ' καὶ τῇ βασίλισσα ἔδωσε διάτα¹⁾ καὶ τὴν ἔδεσαν σὲ δυὸ ἄλογα καὶ τὴν ξέσχισαν.

1) Διαταγή.

Ἄπο χρόνια ὕστερα ὁ βασιλέας πάντρεψε τὴ βασιλοπούλα μ' ἓνα βασιλόπουλο καὶ ζήσαμε καλὰ κι' αὐτοὶ καλλίτερα.

32. Ἡ ὁμορφὴ προγονή.

Ἄμυδαλιά.

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε μιὰ μητριὰ κ' εἶχε ἓνα δικό τς κορίτσ', ἦτανε ἄσχημο καὶ κακό, εἶχε καὶ μιὰ προγονή ἦτανε καλὴ καὶ ὁμορφῆ. Τὴν προγονή δὲν τὴν ἀγσπούσε, τὴν ἔστελνε ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδ' νὰ φυλάγ' τὰ πρόβατα καὶ τὸ βράδ' ποὺ γύριζε τὴν ἔβαζε κ' ἔκαμνε ὄλες τὶς δουλειῆς τοῦ σπιτιοῦ. Μιὰ μέρα τὴν ἔστειλε νὰ πλύνι ροῦχα στὸ γεφύρ', τὴ βλέπ' ἓνας γέρος καὶ τὴ λέγ',

*Δὲ μπαίνεις κοπέλλα μ', στὸ νερό,
τώρα ποῦναι τὸ νερὸ χρυσὸ ;*

Ἡ κοπέλλα ξεντύθηκε καὶ μπῆκε. Βγῆκε ὁμορφότερη κι' ὅταν γελοῦσε ἔπεφταν τριαντάφυλλα ἀπ' τὸ στόμα τς. Σὰ γύρσε καὶ τὴν εἶδ' ἡ μητριὰ ὁμορφότερη καὶ σὰ γελοῦσε, νὰ πέφτνε τριαντάφυλλα ἀπ' τὸ στόμα, σκύλιασε καὶ τὴ ρώτησε, τί ἔλαμες κ' ἔγινες τόσο ὁμορφῆ καὶ πέφτνε τριαντάφυλλα ἀπ' τὸ στόμα σ' ;

—Κεῖ ποὺ ἔπλυνα φάνκε ἓνας γέρος καὶ μ' εἶπε:

*Δὲ μπαίνεις κοπέλλα μ', στὸ νερό,
τώρα ποῦναι τὸ νερὸ χρυσο ;*

Καὶ μπῆκα. Τὴν ἄλλη μέρα στέλν' στὸ γεφύρ' τὸ κορίτσ' τς, τὴν βλέπ' ὁ γέρος καὶ τὴ λέγ',

*Δὲ μπαίνεις κοπέλλα μ', στὸ νερό,
τώρα ποῦναι τὸ νερὸ χρυσὸ ;*

Τὸ νερὸ ἦτανε βούρκος καὶ βγῆκε πιὸ σχαμερὸ κι' ἄσχημο. Ἡ μάνα τ' σὰν τὸ εἶδε, πιὸ πολὺ σκύλιασε καὶ κακομεταχειρίζονταν περισσότερο τὴν προγονή. Ἡ προγονή περίμενε πότε νὰ ξημερώσ' ὁ Θεὸς τὴ μέρα νὰ βγῆ ἔξω μὲ τὰ πρόζατα νὰ γλυτώσ'.

Τὸ βασιλόπουλο ἔμαθε πῶς στὸ βασιλείο τ' εἶναι μιὰ κοπέλλα ὁμορφῆ ποὺ ὅταν γελᾷε πέφτουνε τριαντάφυλλα ἀπ' τὸ στόμα κ' ἔστειλε προξενητάδες νὰ τὴν πάρ' γυναικὰ τ'. Ἡ μητριὰ βάζει πᾶν' στὸ ἀμάξι τὴν κόρη τς καὶ τὴν προγονή καὶ πᾶνε στὴν πολιτεία ποὺ ἦτανε τὸ βασιλόπουλο, στὸ δρόμο ἡ προγονή δῖπασε καὶ γύρσπε νερό.

—Νὰ σὲ βγάλω τὸ μάτ' σ' καὶ σὲ δίνω, τὴν εἶπ' ἡ μητριὰ. Τῶζγαλε καὶ τὴν ἔδωσε νερό. Ὁ δρόμος ἦτανε μακρὺς, ἡ προγονή ξαναδῖπασε καὶ γύ-

ρεψε νερό, ἢ μητρυα τῆ λέγ', θὰ σὲ δόσω, μὲ θὲ σὲ βγάλω καὶ τ' ἄλλο μάτι σ'. Ἀφοῦ τῶβγαλε τὴν ἔρριξε καὶ κάτ' ἀπ' τ' ἀμάξ'.

Τὸ βασιλόπουλο βγῆκε νὰ ὑποδεχθῆ τὴ νύφ', ξαφνίσθηκε σὰν τὴν εἶδε ἄσχημη καὶ ρώτσε τὴ μητρυιά, αὐτὴ εἶναι ἡ ὁμορφη πού σὰν γελοῦσε ἔπεφταν τὰ τριαντάφυλλα ἀπ' τὸ στόμα τς; Καὶ κείνι πλογήθηκε, ἀπ' τὴν κούρασ' ἔγινε τέτοια.

Ἄς ἀφίσιμε τὸ βασιλόπουλο κ' ἄς πᾶμε στὴν προγονή, κεῖ πού ἔκλαιγε σὰν τὴν ἔρριξ' ἢ μητρυιά ἀπ' τ' ἀμάξ', πέρασ' ἕνας γέρος καὶ τὴ ρώτσε, τ' ἔχεις κοπέλλα μ' καὶ κλαῖς;

— Πῶς νὰ μὴ κλαίω; καὶ εἶπε ὅλα τῆς τὰ βάσανα.

— Μὴ κλαῖς κοπέλλα μ', ἔχ' καὶ γιὰ σένα ὁ Θεός, θὰ σὲ πάρω καὶ θὰ σ' ἔχω σὰ κόρη μ'. Τὴ βάσταξε ἀπ' τὸ χέρ' καὶ τὴν πῆγε στὴ καλύβα τ', μὲ τὸν καιρὸ ἢ κοπέλλα ξέχασε τὶς πίκρες καὶ σὰ γελοῦσε ἔπεφταν τριαντάφυλλα καὶ σὰ λούγουνταν, ἢ σκάφ' γέμιζε φλουριά.

Ἡ γυναῖκα τοῦ βασιλόπουλο ἤθελε τριαντάφυλλα καὶ πουθενὰ δὲ βρῖσκουνταν, τῷμαθε ὁ γέρος, μάζεψε τῆς κόρης τ' καὶ τὰ πῆγε κάτ' ἀπ' τὸ παλάτ' καὶ φώναζε, τριαντάφυλλα, ὠραῖα καὶ δροσᾶτα. Κατεβαῖνε οἱ δούλες ν' ἀγοράσνε, ὁ γέρος λέγει, ἂν τὸν δόσνε ἕνα μάτ', τὰ δίνι.

Πᾶνε καὶ τὸ λένε, δίνε τὸ μάτ' καὶ πέρνουνε τὰ τριαντάφυλλα. Ὀλόχαρος ὁ γέρος πᾶγ' στὴ κοπέλλα τὸ μάτ' τῆς, ἢ χαρά τς δὲ λέγεται πού εἶδε, γελοῦσε κ' ἔπεφταν βροχὴ τὰ τριαντάφυλλα.

Σὲ λίγες μέρες ὁ γέρος πᾶγ' πάλε ἔξω πὸ τὸ παλάτ' καὶ φώναζε, πάρτε τριαντάφυλλα, ὠραῖα καὶ δροσᾶτα. Οἱ δούλες κατεβαῖνε νὰ τ' ἀγοράσνε, τὶς λέγ' τὰ δίνω ἕνα μάτ'.

Πᾶνε καὶ τὸ λένε καὶ φέρνουνε καὶ τ' ἄλλο.

Βάζ' ἢ κοπέλλα καὶ τ' ἄλλο μάτ', ἀπ' τὴ χαρὰ ἔγινε ὁμορφότερη καὶ ζοῦσε καλὰ μὲ τὸν γέρο καὶ τὸν ἀγαποῦσε σὰ πατέρα.

Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἔφτασε σι' ἀφια τοῦ βασιλόπουλο πὼς εἶναι ἕνα κορίτσ' πού στὴν ὁμορφιά τ' δὲν ἔχ' ταῖρ', ὅταν γελάει πέφτουνε τριαντάφυλλα ἀπ' τὸ στόμα τ' καὶ σὰ λούγεται ἢ σκάφ' γεμίζ' φλουριά. θάνα το κορίτσ' πού θᾶπερνα γυναῖκα, κ' ἔδωσε διαταγὴ ὅλα τὰ κορίτσια πού εἶναι στὴ χώρα νὰ πὰ νὰ τὸ πούνε ἕνα παραμῦθ'.

Ὁ γέρος πῆρε τὴν κοπέλλα καὶ τὴν πῆγε στὸ παλάτ' καὶ τὸ βασιλόπουλο φώναζε τὴν γυναῖκά τ' καὶ τὴν πεθερά τ' ν' ἀκοῦσνε καὶ κείνες τὸ παραμῦθ'.

Ἡ κοπέλλα ἄρχισε. Μιὰ φορὰ κ' ἕνα καιρὸ ἦτανε μιὰ μητρυιά κ' εἶχε ἕνα δικό τς κορίτσ' ἄσχημο καὶ κακὸ καὶ μιὰ προγονή, ἢ προγονή ἦτανε ὁμορφη καὶ δὲ τὴν ἀγαποῦσε, τὴν ἔστελνε ἀπ' τὸ πρῶι ὡς τὸ βράδυ νὰ φυλάγ' τὰ πρόβατα καὶ τὸ βράδ' τὴν ἔβαζε κ' ἔκαμνε ὄλες τὶς δουλιές τοῦ

σπιτιοῦ. Μιά μέρα τὴν ἔστειλε νὰ πλύνῃ ροῦχα στὸ γεφύρ', τὴν βλέπ' ἕνας γέρος καὶ τὴν λέγ' :

*Δὲ μπαίνεις κοπέλλα μ', στὸ νερό,
τώρα πού'ναι τὸ νερὸ χρυσό ;*

Ἡ κοπέλλα ξεντύθηκε καὶ μπῆκε, βγῆκε ὁμορφότερη κι' ὅταν γελοῦσε ἔπεφταν τριαντάφυλλα ἀπ' τὸ στόμα τς. Σὰ γύρσε καὶ τὴν εἶδ' ἡ μητριὰ ὁμορφότερη καὶ σὰ γελοῦσε νὰ πέφτνε τριαντάφυλλα ἀπ' τὸ στόμα τς, σκύλιασ' καὶ τὴ ρώτισε τί ἔκαμε. Κεῖ πού ἔπλυνα, λέγ' ἡ προγονί, φάνηκ' ἕνας γέρος καὶ μὲ εἶπε:

*Δὲ μπαίνεις κοπέλλα μ', στὸ νερό,
τώρα πού'ναι τὸ νερὸ χρυσό ;*

Καὶ μπῆκα. Τὴν ἄλλῃ μέρα στέλνῃ στὸ γεφύρ' τὸ κορίτσ' τς, τὸ βλέπ' ὁ γέρος καὶ τὸ λέγ' :

*Δὲ μπαίνεις κοπέλλα μ', στὸ νερό,
τώρα πού'ναι τὸ νερὸ χρυσό ;*

Τὸ νερὸ ἦτανε βοῆρκος καὶ βγῆκε πιὸ σχαμερὴ κι' ἄσχημη. Ἡ μάνα τ' σὰν τὸ εἶδε καταφρονοῦσε περισσότερο τὴν προγονή, ἡ προγονή περίμενε νὰ ξημερώσ' ὁ Θεὸς τὴ μέρα, νὰ βγῆ ἔξω μὲ τὰ πρόβατὰ νὰ γλυτώσ'.

Τὸ βασιλόπουλο ἔμαθε πὼς στὸ βασίλειό τ' εἶναι μιὰ κοπέλλα ὁμορφη, πού ὅταν γελοῦσε πέφτουνε τριαντάφυλλα ἀπ' τὸ στόμα τς, ἔστειλε προξενητάδες νὰ τὴν πάρ' γυναικὰ τ', ἡ μητριὰ βάζει πάνω στὸ ἀμάξ' τὴν κόρη τς καὶ τὴν προγονή καὶ πᾶνε στὴν πολιτεία πού ἦτανε τὸ βασιλόπουλο. Στὸ δρόμο ἡ προγονή δίψασε καὶ γύρεψε νὰ πιῇ νερό.

—Νὰ βγάλω τὸ μάτι σ' καὶ σὲ δίνω, τὴν εἶπ' ἡ μητριὰ. Τὸ βγαλε καὶ τὴν ἔδωσε νερό. Ὁ δρόμος ἦτανε μακρὸς, ἡ προγονή ξαναδίψασε καὶ ζητᾷει νερό, ἡ μητριὰ τὴνε λέγ', θὰ σὲ δόσω, μὰ θὰ σὲ βγάλω καὶ τ' ἄλλο μάτι σ'. Ἀφοῦ τὸ βγαλε τὴν ἔρριξε καὶ κάτ' ἀπ' τ' ἀμάξ'.

Τὸ βασιλόπουλο ἄκουε συλλογισμένο κ' ἔρριχνε ἄγριες ματιὲς στὴ γυναικὰ τ' καὶ στὴ πεθερὰ τ'. Κεῖ πού ἔκλαιγε, λέγ' ἡ κοπέλλα, πέρασ' ἕνας γέρος καὶ τὴ ρώτισε, τ' ἔχεις κοπέλλα μ' καὶ κλαῖς ;

—Πῶς νὰ μὴ κλαίγω ; καὶ τὸν εἶπε ὅλα τῆς τὰ βάσανα.

—Μὴ κλαῖς, ἔχῃ καὶ γιὰ σένα ὁ Θεός, θὰ σὲ πάρω καὶ θὰ σ' ἔχω σὰ κόρη μ'. Τὴ βάσταξε ὁ γέρος ἀπ' τὸ χέρ' καὶ τὴν πῆγε στὴν καλύβα τ', μὲ τὸν καιρὸ ξέχασε τὶς πίκρες καὶ σὰ γελοῦσε ἔπεφταν τριαντάφυλλα καὶ σὰ λούγουνταν ἡ σκάφ' γέμιζε φλουριά.

Ἡ γυναῖκα τοῦ βασιλόπουλο ἤθελε τριαντάφυλλα καὶ πούθενά δὲ βρίσκουνταν, τῷμαθε ὁ γέρος, μάζεψε τῆς κόρης τ' πού ἔπεφταν σὰ γε-

λοῦσε καὶ πῆγε κάτ' ἀπ' τὸ παλάτ' καὶ φώναζε, τριαντάφυλλα, ὠραία καὶ δροσᾶτα. Κατεβαῖνε οἱ δοῦλες ν' ἀγοράσνε, ὁ γέρος λέγ', ἂν τὸν δόσνε ἓνα μάτ', τὰ δίνι. Πᾶνε καὶ τὸ λένε, δίνε τὸ μάτ' καὶ πέρνουνε τὰ τριαντάφυλλα. Ὀλόχαρος ὁ γέρος πάγ' στή κοπέλλα τὸ μάτι τς, ἡ χαρά τς δὲ λέγεται πού εἶδε, γελοῦσε κ' ἔπεφταν βροχὴ τὰ τριαντάφυλλα. Σὲ λίγες μέρες μάζεψε ὁ γέρος τριαντάφυλλα, πάγ' πάλε ἔξω πὸ τὸ παλάτ' καὶ φωνάζ', πάρτε δροσᾶτα τριαντάφυλλα. Οἱ δοῦλες κατεβαῖνε νὰ τ' ἀγοράσνε, τς λέγ' τὰ δίνω ἓνα μάτ'. Πᾶνε καὶ τὸ λένε καὶ φέρνουνε καὶ τ' ἄλλο. Βάζ' ἡ κοπέλλα καὶ τ' ἄλλο μάτ', ἀπ' τῆ χαρᾶ ἔγινε ὁμορφότερη καὶ ζοῦσε καλὰ μὲ τὸν γέρο καὶ τὸν ἀγαποῦσε σὰ πατέρα.

Τὸ βασιλόπουλο σκῶνεται κ' ἀγκαλιάζ' τῆ κοπέλλα καὶ τὴν ἔκαμε γυναϊκά τ', τὸν καλὸ γέρο κράτησε στὸ πολάτ' καὶ τὸν εἶχανε σὰν πατέρα καὶ τὴν στρίγκλα τὴν μητριὰ μὲ τὴν κόρη τς ἔδωσε διαταγὴ νὰ τς δέσνε σὲ δυὸ τρελλὰ ἄλογα καὶ νὰ τς γυρίσνε σ' ὅλη τὴν πολιτεία.

Μηδὲ γοῦ ἤμνα ἔκει, μηδὲ σὺ νὰ τὸ πιστέψης.

33. Ἡ Πούλια κ' ὁ Αὐγερινός.

Ἡράκλεια.

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε δυὸ ἀδελφία πολὺ ἀγαπημένα καὶ πολὺ ὁμορφα, τὸ κορίτ' τὸ ἔλεγαν Πούλια καὶ τ' ἀγόρ' Αὐγερινό, ἡ μητέρα τους, τὴν Πούλια δὲν τὴν ἀγαποῦσε, γιατί ἦτανε μητριὰ καὶ τὴν καταφρονοῦσε, ἀγαποῦσε τὸν Αὐγερινὸ πού ἦτανε δικό τς παιδί καὶ μιὰ μέρα τὸν εἶπε, τὸ Σαββάτο θὰ λούσω τὴν Πούλια καὶ θὰ τὴ σκοτώσω.

Ὁ Αὐγερινὸς τὸ εἶπε στὴν Πούλια πού θὰ τὴ σκότωνε ἡ μητριὰ καὶ τὴν πῆρε κ' ἔφυγανε. Ἔτρεχαν, ἔτρεχε κ' ἡ μητριὰ πὸ πίσω, κουράσθηκ' ἡ μητριὰ καὶ γύρσε, ἐκεῖνα πορπάτσαν πολὺ δρόμο καὶ δίψασαν ἦτανε κεῖ κοντὰ μιὰ λακκούβα κ' εἶχε νερό, ἦταν καὶ μιὰ πατημασιὰ ἀρνοιῶ, ὁ Αὐγερινὸς δίψασε κ' εἶπε στὴν Πούλια, διψῶ, θὰ πιῶ νερό, ἡ Πούλια δὲν τὸν ἄφινε μὴ πίνς Αὐγερινό, ἀπ' αὐτὸ τὸ νερὸ καὶ θὰ γίνς ἀρνάκ'. Δὲν τὴν ἄκσε κ' ἔγινε ἀρνάκ' κ' ἔτρεχε πὸ πίσω τς καὶ φώναζε μέε, μέε. Κουράσθηκ' ἡ Πούλια, βρῆκε ἓνα δέντρο κ' ἀνέβκε ἐπάνω μὲ τὸ ἀρνάκ', κοντὰ στὸ δέντρο ἦτανε ἓνα αὐλάκ', πῆγε τὸ βασιλόπουλο νὰ ποτίσ' τ' ἄλογό τ', τ' ἄλογο φοβούτανε καὶ δὲν ἔπινε νερό.

Τὸ βασιλόπουλο τὴν εἶδε καὶ τὴν παρακαλεῖ νὰ κατέβ', τὴν παρακαλεῖ, δὲ κατέβαινε, τότε πῆγε σὲ μιὰ μάγισσα, κ' ἡ μάγισσα τὸ εἶπε, γὰ θὰ τὴν κατεβιάσω. Πῆρε μιὰ σκάφ' ἀλεύρι, ἓνα κόσκινο κ' ἓνα γουρουνάκ' καὶ πῆγε κάτ' ἀπ' τὸ δέντρο πού ἦτανε ἡ Πούλια, ἔβαλε τὸ κόσκινο ἀνάποδα, νὰ κοσκινίσ' τ' ἀλεύρ' κ' ἡ Πούλια πὸ πάνω φώναζε, μὴ τὸ κόσκινο ἀνάποδα, ἡ μάγισσα ἔλεγε, δὲν ἀκούω, κατέβα κάτ', εἶμαι κουφή.

Κατόπ' ἡ Πούλια φώναζε, τὸ γουρουνάκ' θὰ σὲ φάγ' τ' ἀλεύρ' σ', ἡ

μάγισσα ὄλο ἔλεγε δὲν ἀκούω, εἶμαι κουφή, ὡς που κατέβκε ἡ Πούλια, ἔτρεξε τὸ βασιλόπουλο καὶ τὴν πῆρε στὴν ἀγκαλιά τ' καὶ τὴν πῆγε στὸ παλαίτ' στὴ μητέρα τ' τῆ βασίλισσα καὶ τὴν ἔκαμε γυναϊκά τ'.

Ὁ Αὐγερινὸς δὲ ξεχώριζε πὸ τὴν Πούλια κι' ὄλο φώναζε μέε μέε, ἡ βασίλισσα ἔλεγε πῶς δὲν τὴν ἄφινε νὰ κοιμηθῆ ὡς πού ἔβαλε τὸ βασιλόπουλο καὶ ἔσφαξε τὸ ἀρνάκ' "Ὅλι ἔφαγαν, μόν' ἡ Πούλια δὲν ἔφαγε, μάζεψε ὄλα τὰ κοκκαλάκια τ' μικρὰ καὶ μεγάλα, τᾶβαλε σ' ἓνα σακκουλάκ' καὶ πῆγε καὶ τᾶθαψε στὴν αὐλή. Στὸν τόπο κεὶ φύτρωσε μιὰ πορτοκαλιά μ' ὀλόχρυσσα πορτοκαλία, πῆγαινε ἡ Πούλια κάτ' ἀπ' τὴν πορτοκαλιά καὶ τὴ χάιδευε κι' ὅταν πῆγαινε ἡ βασίλισσα τὴ χτυποῦσε.

34. Ἡ προγονὴ κ' ἡ κόρη τῆς μητροιάς.

Καστανιές.

"Ἐνα καιρὸ κ' ἓνα ζαμάνι, ἦτανε ἓνας χηριὸς κ' εἶχε ἓνα κορτσάκ' ξαναπαντρεύθηκε κ' ἡ μητροιά τ' τὸ τυραννοῦσε, ὄλη μέρα τᾶδερνε. "Ὅσο τὸ καταφρονοῦσε τόσο ὁμορφο γίνονταν, μιὰ μέρα τᾶστειλε νὰ τὴν φέρ' ἀθάνατο νερὸ γιὰ νὰ τὸ φᾶνε οἱ δρᾶκ'.

Στὸ δρόμο πού πάγαινε βρῖσκ' ἓνα γέρο, τὸ λέγ', ὁ γέρος, ποῦ πᾶς καλὸ κορίτσ' ;

—Τί νὰ κάνω παπποῦ, ἡ μητροιά μ' μὲ δέρνει καὶ μ' ἔστειλε νὰ πᾶ νὰ τὴ φέρω ἀθάνατο νερό.

—"Αἰ, κόρη μ', θὰ κάνς δυὸ ὄρες δρόμο, θὰ βρεῖς ἓνα γιασεμί, ὕστερα μιὰ ἐλιά κ' ὕστερα μιὰ μηλιά, κ' ὕστερα μιὰ βρύσ' χρυσῆ πού τρέχι ἀθάνατο νερό. "Ὅταν γυρίσεις μὲ τ' ἀθάνατο νερὸ θὰ κάνς ὅ,τι σὲ πεῖ τὸ γιασεμί, θὰ κάνς ὅ,τι σὲ πεῖ ἡ ἐλιά, θὰ κάνς ὅ,τι σὲ πεῖ ἡ μηλιά.

—Εὐχαριστῶ παπποῦ, φίλσε τὸ χέρι τ' καὶ τράβηξε τὸ δρόμο, πῆγε στὴ χρυσῆ βρύσ' καὶ πῆρε τὸ ἀθάνατο νερό.

Γυρνώντας τὸ εἶπε τὸ γιασεμί, κόρη μ', δὲ μὲ χύνς λίγο νερὸ πού διψάω ; Ἡ κόρη τᾶχσε νερὸ, κ' εἶπε τὸ γιασεμί :

*"Ὅπως μωσχίζω γώ,
νὰ μωσχίζης καὶ σὺ.*

—Κόρη μ', λέγ' ἡ ἐλιά, δὲ μὲ ρίχνς λίγο νερὸ πού διψάω ;

—Νὰ σὲ ρίξω κ' εἶπε ἡ ἐλιά.

*"Ὅπως εἶναι ἡ ἐλιά μαύρη,
ἔτσι νὰ εἶναι τὸ μάτι σ' καὶ τὸ φρύδι σ'
κι' ὅσο ὁμορφη εἶσαι, ἄλλο τόσο ὁμορφη νὰ γίνς.*

—Κόρη μ', λέγ' ἡ μηλιά, δὲ μὲ ρίχνς λίγο νερὸ πού διψάω ;

—Νὰ σὲ ρίξω. Τὴν ἔρριξε καὶ τὴ μηλιά, καὶ τὴν εἶπ' ἡ μηλιά,

*Κόρη μ', πὼς εἶναι τὸ μῆλο μ' κόκκινο,
ἔτσ' νὰ εἶναι τὰ μάγουλά σ' καὶ πιὸ κόκκινα.*

Πῆγε τὸ κορίτσ' στὴν μητριὰ τ' ἀθάνατο νερό. Ἡ μητριὰ εἶχε τὴν ιδέα πὼς δὲν θὰ ματαγύριζε, κι' ὄχι μόνε ἦλθε, μὰ ἦλθε ἑμορφότερο, τὸ μάτι τ' καὶ τὸ φρύδι τ' μαῦρο σὰν ἐλιά, τὰ μάγουλά τ' πιὸ κόκκινα ἀπ' τὸ μῆλο καὶ σκόρπιζε τὴ μοσχιά τοῦ γιασεμιοῦ, τώρα τὸ κακομεταχειρίζουνταν ἀκόμα πιὸ πολύ.

Μιά μέρα πέρασε ἀπὸ κεῖ τὸ βασιλόπουλο εἶδε τὸ κορίτσ', τὸ ἄρεσε καὶ τὸ εἶπε, δὲν ἔρχεσαι νὰ σὲ πάγω στὸ παλάτ'; καὶ τὸ πῆρε.

Ἡ μητριὰ ἔστειλε καὶ τὸ δικό τς κορίτσ' νὰ πιά νὰ φέρ' τ' ἀθάνατο νερό, νὰ γίνῃ καὶ κεῖνο ὁμορφο καὶ νὰ μοσχίξ'. Στὸ δρόμο ποὺ πήγαινε, τὸ βλέπ' ὁ γέρος καὶ τὸ λέγ', ποῦ πᾶς κόρη μ' ;

—Πάγω νὰ πάρω τ' ἀθάνατο νερό.

—"Αἰ, κόρη μ', λέγ' ὁ γέρος, θὰ κάνς δυὸ ὄρες δρόμο καὶ θὰ βρεῖς ἕνα γιασεμί, ὕστερα μιὰ ἐλιά, ὕστερα μιὰ μηλιά κ' ὕστερα μιὰ βρύσ' χρυσὴ ποὺ τρέχ' ἀθάνατο νερό. Ὅταν γυρίσεις μέ τ' ἀθάνατο νερό θὰ κάνς ὅ,τι σὲ πεῖ τὸ γιασεμί, θὰ κάνς ὅ,τι σὲ πεῖ ἡ ἐλιά, θὰ κάνς ὅ,τι σὲ πεῖ ἡ μηλιά.

—Καλό, εἶπε, τὸ κορίτσ' καὶ προχώρησε. Πῆγε στὴ χρυσὴ τὴ βρύσ' πῆρε τ' ἀθάνατο νερό. Γυρνώντας τὸ εἶπε τὸ γιασεμί, κόρη μ', δὲ μὲ χύνς λίγο νερὸ ποὺ διψάω ;

—"Α, λέγ', γιὰ σένα γὼ τὸ κοιβαλάω ; Καὶ κεῖνο τὸ εἶπε,

*"Ὅσο ἄσχημη εἶσαι,
ἄλλο τόσο ἄσχημη νὰ γένς.*

—Κόρη μ', λέγ' ἡ ἐλιά, δὲ μὲ ρίχνς λίγο νερὸ ποὺ διψάω ;

—"Α, γιὰ σένα γὼ τὸ κουβαλάω ; Καὶ κείνι τὴν εἶπε,

*"Ὅσο μαύρη εἶναι ἡ ἐλιά,
τόσο μαύρη νὰ γένς*

—Κόρη μ', λέγ' ἡ μηλιά, δὲ μὲ ρίχνς λίγο νερὸ ποὺ διψάω ;

—"Α, λέγ', γιὰ σένα γὼ τὸ κουβαλάω ; καὶ κείνι τὸ εἶπε,

*"Ὅσο πράσινα εἶναι τὰ μῆλα μ',
πιὸ πράσινη νὰ γένς.*

Τὸ κορίτσ' πῆγε στὴ μάνα τ', σὰν τὸ εἶδε πιὸ ἄσχημο ἀφ' ὅ,τι ἦταν, ἔσκασε πὸ τὸ κακό τς:

35. Ἡ νεράϊδα, τὸ παιδί κι' ὁ Ἑβραῖος.

Φανάρι.

*Κόκκινη κλωστή κλωσμένη, στὴν ἀνέμη ντυλιγμένη
δώσ' τῆς κλωτσο νὰ γυρίση παραμῦθι ν' ἀρχηρίση
καὶ τὴν καλὴ μας συντροφιά νὰ τὴν καλησπερίση.*

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε μιὰ χήρα κ' εἶχε ἓνα παιδί κ' ἤθελε νὰ τὸ βάλῃ σὲ μιὰ δουλειὰ γιὰ νὰ ζήσει, ρωτοῦσε ἂν ἔχ' κανεὶς καμμιά δουλειὰ νὰ τὸ παρ', βρέθηκε ἓνας Ἑβραῖος κ' εἶπε, γὼ τὸ πέρνω μόν' θὰ τὸ βλέψῃς μιὰ βολὰ τὸ χρόνο.

— Καλά, εἶπ' ἡ χήρα.

Ὁ Ἑβραῖος πῆρε τὸ παιδί καὶ τὸ πῆγε σ' ἓνα καράβ', ὅταν νύχτωσε τὸ εἶπε, θὰ σὲ βάλω μέσα σ' ἓνα τουλούμ¹⁾ νὰ κοιμηθῆς καὶ γὼ θὰ κοιμηθῶ στὸ ἀμπάρ', ἄμα ξημερώσ' θὰ σὲ φωνάξω νὰ σχίσῃς τὸ τουλούμ' νὰ βγῆς ἔξω.

Σὰν ξημέρωσ' ὁ Θεὸς τὴ μέρα φωνάζ' ὁ Ἑβραῖος ἀπ' τὸ ἀμπάρ', σχίσ' τὸ τουλούμ' κ' ἔβγα ἔξω. Ἔσχισε τὸ παιδί τὸ τουλούμ' καὶ μόλις βγῆκ' ἔξω τὸ χτυποῦσε ὁ Ἑβραῖος καὶ τὸ παιδί ἔκλαιγε, κεῖ πού ἔκλαιγε τὰ πόδια τοῦ παιδιοῦ σκάλωσαν σ' ἓνα χαλκὰ, τὸν τράβηξε καὶ βγῆκε ἓνα καπάκ' κι' ὁ Ἑβραῖος τὸ εἶπε κατέβα μέσα.

Ἐκεῖ ἦτανε ὄλο πετράδια, ἄσπρα, κόκκινα καὶ πράσινα πού γυάλιζαν σὰν διαμάντια, λέγ' ὁ Ἑβραῖος στὸ παιδί, ρίξε με ἀπ' αὐτὲς τὶς πέτρες. Τὸ παιδί τὸν ἔριξε πολλὰ καὶ τὸν παρακαλοῦσε νὰ τὸ βγάλῃ, ὁ Ἑβραῖος εἶπε νὰ σὲ κατεβάσω ἤξευρα, νὰ σ' ἀνεβάσω δὲν ξέρω κ' ἔκλεισε τὸ καπάκ'.

Τὸ παιδί ἄνοιξε μιὰ πόρτα κ' εἶδε ὄλο ψωμιά, ἀφοῦ ἔφαγε καὶ χόρτασε πῆγε σ' ἄλλη κάμαρα, κεῖ εἶδε ἓνα γέρο μ' ἄσπρα μαλλιά κι' ἄσπρα μακρὰ γένεια ὡς τὰ γόνατα καὶ τὸν εἶπε, — Καλὴ σπέρα πατέρα.

— Ἄν δὲ μ' ἔλεγεσ πατέρα, θὰ σ' ἔτρωγα, ἔχω πολλὰ χρόνια ν' ἀκούσω νὰ μὲ ποῦνε πατέρα.

Τὸ παιδί διηγήθηκε στὸ γέρο πῶς βρέθηκε κεῖ κάτω, ὁ γέρος τὸ εἶπε νὰ καθήσ' μαζί τ' καὶ τὸ ἔντυσε μὲ καλὰ ρούχα.

Τὸ παιδί γύρσε ὅλες τὶς κάμαρες, στὴν μιάνα πού ἦτανε κλειδωμένη εἶδε ἀπ' τὴν κλειδαρότρυπα μέσα, ἦλθαν τρεῖς περιστέρια, ἔβγαλαν τὰ φτερά τους σὲ μιὰ χαβούζα κ' ἔγιναν τρεῖς ὁμορφες κοπέλλες, σὰ νεράϊδες μὲ ξέπλεχα μαλλιά σὲ πλάτες.

Τὸ παιδί γύρψε ἀπὸ τὸν γέρο τὸ κλειδί αὐτῆς τῆς κάμαρας.

— Δὲ στὸ δίνω γιατί αὐτὴ μὲ τύφλωσε.

Ὁ γέρος τὸ κλειδί τὸ εἶχε δεμένο στὰ μαλλιά τ', μιὰ μέρα κεῖ πού κοιμούντανε, τὸ παιδί πῆρε τὸ κλειδί κι' ἄνοιξε τὴν πόρτα κ' εἶδε μέσα.

1) Ἄ. Τ. ἀσός.

Ὅταν ξύπνησ' ὁ γέρος κατάλαβε ποῦ πῆρε τὸ παιδί τὸ κλειδί κι' ἀνοίξε τὴν πόρτα καὶ τὸ εἶπε, τὰ περιστέρια εἶναι κόρες μου, ἡ τελευταία ποῦ θὰ ἔλθ', ὅταν βγάλῃ τὰ φτερά νὰ τὴν πῆς, ἅμα δὲ μὲ δόσεις τὸ φῶς τοῦ πατέρα σ', δὲ θὰ σὲ δόσω τὰ φτερά.

Κρύφτηκε τὸ παιδί μέσα στὸ ντουλάπ' κι' ὅταν ἤλθανε τὰ περιστέρια κι' ἤλθε ἡ σειρὰ τοῦ τρίτου περιστεριοῦ κι' ἔβγαλε τὰ φτερά τ', τὰ πῆρε καὶ τὴν εἶπε, ἂν δὲ δόσεις τὸ φῶς στὸν πατέρα σ', δὲ θὰ στὰ δόσω.

Ἡ κόρη πῆγε κι' ἔδωσε τὸ φῶς στὰ μάτια τοῦ πατέρα τς κι' εἶπ' ὁ γέρος στὸ παιδί, στὴ δίνω ἀραβωνιαστικὴ σ', μόνη φύλαγε καλὰ τὰ φτερά νὰ μὴ σὲ φύγ'. Τὸ παιδί στεναχωριούντανε, καὶ τὸ ρώτισε ὁ γέρος γιατί στεναχωριέσαι ;

—Θέλω νὰ διγῶ τὴ μητέρα μ'.

Ὁ γέρος τὸ ἔδωσε ἓνα ἄλογο καὶ δύο καμῆλες φλουριά καὶ τὸ κορίτσ'. Σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ ὁ Ἑβραῖος ἔχτισε σπίτια ἀντίκρου στὴ καλύβα τῆς μητέρας τ' καὶ λέγ' τὸ παιδί στὸ κορίτσ', πῶς νὰ σὲ βάλω μέσα στὴ καλύβα; Τὸ κορίτσ' βαστοῦσε ἓνα ἀβγὸ καὶ μόλις τῶριξε κατὰ γῆς ἡ καλύβα ἔγινε παλάτ'. Ἡ μητέρα φίλσε τὸ παιδί καὶ τὸ κορίτσ' καὶ ἦτανε ὀλόχαρη.

Ὁ βασιλέας τοῦ χωριοῦ ἔκαμε τραπέζ' καὶ κάλεσε ὅλους, κάθσανε ὅλοι γύρω κι' ὁ καθένας ἔλεγε τὴν ἱστορία τ', ἤλθε κι' ἡ σειρὰ τοῦ παιδιοῦ κι' εἶπε τὸ παιδί τί τὸ ἔκαμ' ὁ Ἑβραῖος. Ὁ Ἑβραῖος ἦτανε κεῖ κι' ἔτρεμε ἀπ' τὸ φόβο τ', ὁ βασιλέας τὸν ἔκαμε ἐξορία καὶ τὰ σπίτια τοῦ Ἑβραίου κι' ὅλο τὸ βιὸ τὰ ἔδωσε στὸ παιδί.

Τὸ παιδί πῆγε γιὰ μιὰ δουλειὰ καὶ τὰ φτερά τὰ ἔδωσε στὴ μητέρα τ' καὶ τὴν εἶπε, κρύψ' τα καλὰ, νὰ μὴν τὰ δόσης στὸ κορίτσ' γιατί θὰ τὸ χάσω. Ἐκαναν χορὸ καὶ χῶρεψ' κι' ἡ νεράιδα δὲ πατοῦσε στὴ γῆς, ὅλος ὁ κόσμος τὴ θάμαξε κι' εἶπε, ἂν εἶχα τὰ φτερά μ' θὰ χῶρενα καλλίτερα, κλείστε τὰ παράθυρα καὶ δὲ φεύγω.

Μόλις τᾶβαλε ἔκανε κἀνα δυὸ γύρους καὶ λέγ' στὴ μητέρα τοῦ παιδιοῦ, σὰν ἔλθ' ὁ γιός σου νᾶλθ' νὰ μὲ βεῖῃ

Στὰ τράγκουλα

στὰ τρίγκουλα

στὴ διαμαντένια χώρα

κι' ἔγινε ἄφαντη.

Σὰν ἤλθε τὸ παιδί, τὸ λέγ' ἡ μητέρα τ', νὰ πᾶς νὰ βεῖῃς τὸ κορίτσ'

Στὰ τράγκουλα,

στὰ τρίγκουλα,

στὴ διαμαντένια χώρα.

Ἐφγε τὸ παιδί. Δρόμο πέρνει, δρόμο ἀφίνῃ, φθάνῃ σ' ἓνα μακρυνὸ μέρος καὶ φωτάγ' ἓναν, ποῦ εἶναι

*Τὰ τράγκουλα
τὰ τρίγκουλα
ἢ διαμαντένια χώρα ;*

—Νὰ πᾶ; νὰ ρωτήσης τὴ Νοιᾶ. "Ὅταν ἔφθασε βρέθηκε σὲ μιὰ βρύσ', μιὰ ἔπερνε νερό, τὴν λέγ', δόσε με, νὰ πιῶ λίγο νερό.

—Δὲ μπορῶ γιατί 'ναι τῆς κεραῆς μου.

Σὲ λίγο ἦλθε μιὰ ἄλλι νὰ πάρη νερό, αὐτὴ τὸ ἔδοσε. Πίνι καὶ ρίχν' μέσα τὸ δαχτυλίδι τ'.

Τὸ κορίτσο μόλις εἶδε τὸ δαχτυλίδ', τὸ ἔκρυψε νὰ μὴ τὸ δγῆ ἢ μητέρα τ' καὶ τὴ ρωτᾶει, σὰν ἔλθ' ὁ ἄντρας μ' νὰ τὸν δεχτῶ ;

—Θὰ τὸν κυνηγήσω, νὰ μὴν ἔλθ'.

Τότε τὸ κορίτσο βάζ' τὰ φτερά τ', ἀνεβάζ' πᾶν' στὰ φτερά τὸ παιδί καὶ πέταξαν, ἢ μητέρα τ' ἔγινε σύννεφο καὶ τοὺς κυνηγοῦσε ὡς πού ἔφθασαν στὸ σπιτ' τῆς μητέρας τ'. Ἐκαμαν χαρὰ σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες, ὁ γέρος τοὺς ἔδοσε πολλὰ φλουριά, ἔδοσαν καὶ μένα : περνώοντας ἀπὸ ἕνα ρέμα οἱ βαθρακοὶ φώναζαν βράκ, βράκ καὶ 'γὼ νόμισα πὼς ἦταν κλέφτες κ' ἔλεγαν μπράκ, μπράκ, τ' ἄφσα κ' ἔφχα.

36. 'Ο Χρυσόμαλλος.

Φανάρι.

"Ἐνα καιρὸ κ' ἕνα ζαμάνι ἦτανε ἕνας βασιλεὺς καὶ στὸ βασίλειό τ' γίνοντανε πολλὲς κλεψιές· μιὰ βραδεῖα διατάζ' φῶτα δὲ θ' ἀνάψνε κ' ἔβγαλε τὸ στρατὸ νὰ πιάσνε τὸν κλέφτ' κ' ἀνθρώποι τ' γύριζαν. Στὴν ἀκρὴ ἦτανε ἕνα σπιτάκ' καὶ κάθονταν τρεῖς ἀδελφές κ' ἔφαινανε, ἀπ' τὸ παρὰθυρο 'φικρίστηκαν οἱ ἀνθρώποι τοῦ βασιλέ κ' ἄκσανε πού ἢ μεγάλ' ἔλεγε, ἐγὼ ἂν ἦμνα τοῦ βασιλέ γυναῖκα θᾶκανα ὅλο τὸ στρατὸ ροῦχα, ἢ ἄλλ' ἔλεγε, ἐγὼ ἂν ἦμνα τοῦ βασιλέ γυναῖκα θὲ νὰ στρώσω ὅλο τὸ παλάτ' χαλιά, κ' ἢ μικρότερ' ἔλεγε καὶ γὼ ἂν ἦμνα τοῦ βασιλέ γυναῖκα θὲ νὰ τὸν κᾶνω δυὸ χρυσᾶ παιδιᾶ.

Τὸ πρῶτ' ὁ βασιλεὺς ρωτᾶει τίς ἀνθρώποι τ', τ' εἶδανε, τ' ἔμαθανε ;

'Απονα σπιτάκ' ἄκσαμε πόλεγαν τρεῖς ἀδελφές. γὼ ἂν ἦμνα γυναῖκα τοῦ βασιλέ, θὲ νὰ κᾶνω ὅλο τὸ στρατὸ τ' ροῦχα, ἢ ἄλλ', γὼ ἂν ἦμνα γυναῖκα τοῦ βασιλέ, θὲ νὰ στρώσω τὸ παλάτ' ὅλο χαλιά κ' ἢ μικρότερ', γὼ ἂν ἦμνα τοῦ βασιλέ γυναῖκα, θὲ νὰ τὸν κᾶνω δυὸ χρυσᾶ παιδιᾶ.

'Ὁ βασιλεὺς προστάζ' καὶ φέρνε μπρὸς του τὰ κορίτσια, τὰ κρατᾶει στὸ παλάτ' καὶ κᾶμνει γυναῖκά τ' τὴν ὅλο μικρὴ πού θὰ τὸν ἔκαμνε τὰ δυὸ χρυσᾶ παιδιᾶ.

'Ἡθ' ὁ καιρὸς νὰ γεννήσ' ἢ βασίλισσα, οἱ δυὸ ἀδελφές ἀπ' τὴ ζούλια

τες πλήρωσαν τὴ μαμμὴ καὶ τὰ δυὸ παιδιὰ ποὺ γένεσε ἰάβαλε σὲ κασάκ' καὶ τᾶρριξε στὸ ποτάμ' καὶ στὸ πλάγ' τὴν ἔβαλε δυὸ σκυλάκια.

Ρωτάγει τὴ μαμμὴ ὁ βασιλῆς, τί γένεσε ἡ βασίλισσα κι' αὐτὴ τότε λέγ' δυὸ σκυλάκια. Ὁ βασιλῆς ταράχθηκε καὶ διατάξ' τὴ βασίλισσα νὰ τὴν βάλνε μέσα στὸ καλύβ'.

Τὸ κασάκ' μὲ τὰ μωρὰ τὰ βασιλόπουλα, κυλώνοντας τὸ νερό, τὸ πῆγε σ' ἓνα νερόμυλο. Ὁ μυλωνᾶς βλέπ' τὸ κασάκ' τὸ πέρνει, τὸ ἀνοίγ' καὶ βλέπ' δυὸ μικρὰ, τὸ ἓνα ἦτανε κορίτσ' καὶ τ' ἄλλο ἀγόρ. Παιδιὰ δὲν εἶχε, τὰ πῆρε καὶ τὰ μεγάλωσε σὰν παιδιὰ τ', κι' ὅσο μεγάλωναν γίνονταν πὸ ἔμορφα. Σὰ μεγάλωσε τ' ἀγόρ' ἔπερνε τὸ τουφέκι τ' καὶ πῆγαινε στὸ κυνηγ' κι' ὁ βασιλῆς ἔβγαινε στὸ κυνηγ' μιὰ μέρα ἀντάμωσε τὸ παλληκάρ' τ' ἀγάψε καὶ κάθε μέρα ἔβγαιναν καὶ κυνηγοῦσανε μαζύ.

Ἄρχισε νὰ μαθαίνεται πῶς ὁ μυλωνᾶς ἔχει δυὸ παιδιὰ ποὺ ἡ ἔμορφιά τους δὲν εἶχε ταῖρ' στὸν κόσμο, τ' ἄκσανε οἱ ἀδελφές τῆς βασίλισσας κ' εἶπανε αὐτὰ εἶναι τὰ χρυσᾶ παιδιὰ τῆς ἀδελφῆς μας, κ' ἤθελαν νὰ τὰ ξεκάμνε. Στέλνε στὸ μύλο μιὰ γρηᾶ καὶ λέγ' στὸ κορίτσ', κόρη μ' τί κάθεσαι ἐδῶ; ποῦ εἶναι ὁ ἀδελφός σ' ;

— Πάγει στὸ κυνηγ'.

— Ἄμα ἔλθ' νὰ τὸν πῆς νὰ πάγ' νὰ σὲ φέρ' τὸν καθρέφτ' ποὺ φυλάγνε οἱ δράκ' καὶ πῶς ἂν δὲ στὸν φέρ', δὲν μπορεῖς νὰ ζήσης.

Ἔρχεται τὸ βράδ' ὁ ἀδελφός, βλέπ' τὴν ἀδελφή τ' συλλογιsmέν', καὶ τὴν ρωτάει, τ' ἔχς ἀδελφή μ' ;

— Τί νὰ σὲ πῶ ἀδελφέ μ', θέλω νὰ μὲ φέρς τὸν καθρέφτ' ποὺ φυλάγνε οἱ δράκ' ἂν δὲ μὲ τὸν φέρς δὲ θὰ μπορέσω νὰ ζήσω.

— Κάνε ὑπομονὴ καὶ θὰ στὸν φέρω.

Σηκώνεται πρωὶ καὶ πῆρε δρόμο, πάγ', πάγ', παγαίνοντας βρῖσκει ἓνα γέρο, ὁ γέρος τὸ ρωτάει, ποῦ πᾶς παιδί μ' ;

— Πάγω νὰ πάρω τὸν καθρέφτ'.

— Ἄ, λέγ', πολὺ δύσκολα· θὰ πᾶς ἀπ' αὐτὸ τὸ στρατί, θὰ βρεῖς ἓνα ποτάμ' ποὺ τρέχ' αἷμα, θὰ πεῖς, τί καλὸ ποτάμ' εἶναι αὐτό, θὰ πάρς λίλο αἷμα νὰ πιῆς καὶ θὰ πεῖς, ποτάμ', κάνε με δρόμο νὰ περάσω καὶ κεῖνο θὰ ξεραθεῖ καὶ θὰ περάσεις. Κατόπ' θὰ βρεῖς ἓνα ἀψηλὸ βουνὸ καὶ θὰ πεῖς, τί ὠραῖο βουνὸ εἶναι, κάνε με, δρόμο νὰ περάσω καὶ κεῖνο θ' ἀνοίξ' καὶ θὰ περάσεις. Ὑστερα θὰ βρεῖς ἓνα τράγο μ' ἓνα λιοντάρ', στὸ λιοντάρ' μπροστὰ θὰ εἶναι χόρτο καὶ στὸν τράγο μπροστὰ κρέας, θὰ πάρς τὸ κρέας νὰ τὸ δόσης τὸ λιοντάρ', θὰ πάρς τὸ χόρτο νὰ τὸ δόσης τὸν τράγο καὶ θὰ πεῖς, δόστε με δρόμο νὰ περάσω καὶ θὰ παραμερίσνε. Κατόπ' θὰ βρεῖς ἓνα παλάτ', κεῖ μέσα κάθονται δράκ', θ' ἀνοίξεις τὴν πόρτα, θὰ βάλς πρῶτα τὸ ζερβὶ ποδάρ' σ' καὶ θὰ δγεις τὴ δράκισσα νὰ κοιμάται, τότε θὰ πᾶς νὰ βυζάξης τὸ δεξί τς τὸ βυζί. Ἄμα τὸ βυζάξεις θὰ

σὲ φιλήσ', φίλα την καὶ σὺ καὶ νὰ τῆ ρωτήσης μὲ τί τρόπο νὰ πάρῃ τὸν καθρέφτ' καὶ θὰ στὸ πῆ.

Εὐχαρίστησε τὸν γέρο κ' ἔφυγε. Πῆγε, πῆγε, ἤυρε τὸ ποτάμ' πού ἔτρεχε αἷμα, κ' εἶπε, τί καλὸ ποτάμ' εἶνε αὐτό, ἤπιε λίγο αἷμα, κ' εἶπε, ποτάμ', κάνε με δρόμο νὰ περάσω.

Τὸ ποτάμ' ξεράθηκε καὶ πέρασε. Ἦυρε ἓνα ἀψηλὸ βουνὸ κ' εἶπε, τί ὠραῖο βουνό, κάνε με δρόμο νὰ περάσω.

Τὸ βουνὸ ἀνοίξε καὶ πέρασε. Ἦυρε ἓνα λιοντάρ' κ' ἓνα τράγο, μπροστὰ στὸ λιοντάρ' ἦτανε χόρτο καὶ στὸν τράγο μπροστὰ κρέας, πῆρε τὸ κρέας τῶβαλε στὸ λιοντάρ' καὶ τὸ χόρτο στὸν τράγο κ' εἶπε, δόστε με δρόμο νὰ περάσω καὶ παραμέρσανε. Πῆγε, πῆγε, ἤυρε τὸ παλάτ' πού καθουντανε μέσα οἱ δράκ', ἀνοίξε τὴν πόρτα, ἔβαλε πρῶτα τὸ ζερβὶ τὸ ποδάρ' τ' κ' εἶδε τὴ δράκισσα πού κοιμούντανε, πέφτ' καὶ βυζάν' τὸ δεξι βυζὶ τῆς δράκισσας κ' αὐτὴ σκώνεται τὸ φιλεῖ, καὶ τὸ παλληκάρ' φιλεῖ κείνηνα. Τὸν ρωτᾷ πού ἦσαν τόσο καιρὸ χρυσὸ μ' παιδί, καλὸ μ' παιδί; Τὸ περιποιήθηκε, τῶδοσε κ' ἔφαγε καὶ τὸ βράδυ τῶκρυψε. Σὰ νύχτωσε κ' ἤλθανε τὰ παιδιὰ τς, οἱ δράκ', τὴ λένε, ἀνθρωπίλας μυρίζ'.

—Μὰ παιδιὰ μ', εἶναι τὸ παιδί μ', τ' ἀδελφάκι σας, γὰ τὸ βύζαξα. Ἐφαγανε οἱ δράκοι, κοιμήθηκαν καὶ τὸ πρωὶ λένε, τί θέλῃ ὁ ἀδελφός μας κ' ἤλθε;

—Θέλ' τὸν καθρέφτ'.

—Ἄς τὸν δόσουμε εἶπανε οἱ δράκ' καὶ τὸν ἔδωσαν.

Τὸ παλληκάρ' εὐχαρίστησε τὴ δράκισσα καὶ τίς δράκ', τίς ἀποχαιρέτησε, πῆρε τὸν καθρέφτ' καὶ πάγ' στὴν ἀδελφή τ'.

Οἱ ἀδελφὲς τῆς μητέρας τ' σὺν τῶμμαθαν ταράχθηκαν, στέλνε στὸ μύλο τὴν γρηά, σκώνεται πάλε ἡ γρηά καὶ πάγ' στὸ κορίτσ' καὶ τὸ λέγ', ὁ ἀδελφός σου σ' ἔφερε τὸν καθρέφτ', νὰ τὸν πῆς νὰ σὲ φέρ' καὶ τὸν Χρυσόμαλλο.

Ἦλθ' ὁ ἀδελφός τὸ βράδ', βλέπει τὴν ἀδελφή τ' στεναχωρημένῃ καὶ λέγ', γιατί πάλε ἀδελφή εἶσαι συλλογισμέν';

—Θέλω νὰ μὲ φέρῃ τὸν Χρυσόμαλλο.

—Νὰ στὸν φέρω.

Τὸ πρωὶ φεύγει καὶ πάγ', πάγ', βρίσκει τὸν ἴδιον γέρο καὶ τὸν λέγ', καλὴ μέρα γέρο.

—Ποῦ πᾶς παιδί μ';

—Πάγω νὰ βρῶ τὸν Χρυσόμαλλο.

—Τί νὰ σὲ πῶ, πολὺ δύσκολο. Θὰ πᾶς ἀπ' αὐτὸ το στρατί, μέρες θὰ πορπατᾶς, ὕστερα θὰ βρεῖς ἓνα παλάτ', ἐκεῖ κάθεται ἓνας δράκος, ἔξω πὸ τὴν πόρτα θὰ βρεῖς ἓνα γέρο νὰ κόβ' ξύλα, θὰ τὸν πεῖς, καλὴ μέρα

παποῦ, δόσε με τὸν μπαλτά σ' νὰ σὲ κόψω τὰ ξύλα. Ἄφοῦ τὰ κόψεις, τὸν ρωτᾷς γιὰ τὸν Χρυσόμαλλο καὶ κείνος θὰ σὲ πεῖ.

Τὸ παλληκάρ' ἔκαμε ὅπως τ' ὀρμήνεψε ὁ γέρος. Σὰν ἔφθασε στὸ παλάτ' τοῦ δράκου εἶδε τὸν γέρο νὰ κόφτ' ξύλα, τὸν εἶπε καλὴ μέρα παποῦ, δόσε με τὸν μπαλτά σ' νὰ σὲ κόψω τὰ ξύλα.

Σὰν τᾶκοψε ρωτᾷει τὸν γέρο, παποῦ, ποῦ 'ναι ὁ Χρυσόμαλλος, θέλω νὰ τὸν πάρω.

—Κάθσε καὶ θὰ στὸ πῶ. Ὁ δράκος τώρα κοιμᾶται, πᾶνε ἀπάν', ἐκεῖ θὰ βρεῖς τὸν Χρυσόμαλλο νὰ πηγαίνεσθε, θὰ πᾶς πὸ πίσω τ' νὰ ντυλῆξῃς τὰ μαλλιά τ' στὸ χέρι σ' καὶ κείνος θὰ γυρίσ' νὰ σὲ πῆ, τί θέλς, καὶ σὺ θὰ πεῖς, ἐσένα θέλω καὶ κείνος θὰ σὲ 'πλογηθεῖ καὶ γὼ ἐσένα θέλω.

Μπαίει τὸ παλληκάρ' μέσα στὸ παλάτ' ἀνεβαίνει ἀπάν', βλέπ' τὸν δράκο νὰ κοιμᾶται καὶ τὸν Χρυσόμαλλο νὰ πηγαίνεσθε, πῆγε πὸ πίσω τ', ντύλιξε τὰ μαλλιά τ' στὸ χέρι τ', γύρσε ὁ Χρυσόμαλλος καὶ τὸν εἶπε, τί θέλς; Τὸ παλληκάρ' εἶπε, ἐσένα θέλω, κι' ὁ Χρυσόμαλλος 'πλογήθηκε, καὶ γὼ ἐσένα θέλω. Πειτιέται μὲ μιᾶς στὴ ράχη τοῦ Χρυσόμαλλου καὶ πᾶνε στὸ μύλο.

Σὰ ξύπνησε ὁ δράκος ρωτᾷει τὸ γέρο, τί ἔγιν' ὁ Χρυσόμαλλος;

—Ἐφυγε.

—Γιατί μὲ τῶκανες;

—Τόσα χρόνια ποῦ δουλεύω καὶ κόβω ξύλα, κανένας ὡς τὰ τώρα δὲν ἦλθε νὰ μὲ πῆ, δόσε τὸ μπαλτά νὰ σὲ κόψω τὰ ξύλα, κι' αὐτὸ μὲ τᾶκοψε ὅλα. Κεῖνι τὴν ὥρα ὁ δράκος ἔσκασε πὸ τὸ κακό τ'.

Τὸ πρωὶ τὸ παλληκάρ' πάγ' στὸ κυνηγι καὶ τὸ λέγ' ὁ Χρυσόμαλλος, ἄφοῦ κυνηγήσεις μὲ τὸν βασιλὲ νὰ τὸν φέρς νὰ τὸν κάνμε τραπέζ'.

Πάγει ὁ βασιλεὺς στὸ μύλο βλέπ' καὶ τὰ δυὸ τ' ἀδελφία καὶ λέγ' μέσα τ', τέτοια θὰ ἦτανε καὶ τὰ δικά μ' τὰ παιδιὰ σὰν μ' ἔκαμνε ἡ γυναῖκά μ' τὰ παιδιὰ ποῦ μ' ἔταξε.

Ἄφοῦ ἔφαγανε τὰ κάλεσε νὰ πᾶνε τὴν ἄλλ' μέρα στὸ παλάτ'. Ὅταν ἔφρουγαν λέγ' ὁ Χρυσόμαλλος, ὄξω πὸ τὸ παλάτ' εἶναι ἓνα καλύβ', κεῖ κάθεται ἡ μάννα σας, νὰ σκύψτε νὰ φιλήστε τὸ χέρι τς κι' ὅταν ὁ βασιλεὺς ὁ πατέρας σας πεῖ νὰ ταῖσνε τ' ἀλόγατα, νὰ πῆτε, τὰ δικά μας τρῶνε μαργαριτάρια. Θὰ σᾶς πεῖ, πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ τρῶνε μαργαριτάρια τ' ἀλόγατα; καὶ σεῖς νὰ πῆτε, πῶς γίνεται κ' ἡ βασίλισσα νὰ γέννησθε σκυλάκια;

—Μεῖς εἴμαστε τὰ παιδιὰ σ' νὰ τὸν πῆτε καὶ νὰ φιλήστε τὸ χέρ' τοῦ πατέρα σας τοῦ βασιλέ.

Ὅπως τὰ εἶπε ὁ Χρυσόμαλλος, ἔτσι ἔκαμαν. Ὁ βασιλεὺς ὀλόχαρος τ' ἀγκάλιασε, ἔδωσε διαταγὴ τῇ γυναῖκά τ' νὰ τὴ λούσνε, νὰ τὴν φορέσνε τὴν καλλίτερη βασιλικὴ στολή, τὴ ζήτησε σχώρεση γιὰ τὰ καταφρόνια καὶ

τώρα πιά νά τὰ ξεχάσνε και νά ζήσνε ἀγαπημένι και νά χαίρωνται τὰ βασιλόπουλα.

Μέρες βάσταξαν οἱ γιορτές σ' ὄλο τὸ βασίλειο, τὸν μυλωνᾶ τὸν πήρανε στὸ παλάτ' και τίς κακὲς ἀδελφές τίς ἔκαμαν ἐξορία. Ὁ Χρυσόμαλλος ἦτανε ἀχώριστος σύντροφος τοῦ βασιλόπουλου, κ' ἔζησαν ὄλοι καλά και μεῖς καλλίτερα.

37. Ἡ βασιλοπούλα και τ' ἄλας.

Ἀμυδαλιά.

*Κόκκινη κλωστή κλωσμένη
στην ἀνέμη ντυλιγμένη,
δώσ' της κλωτσο νά γυρίση
παραμύθι ν' ἀρχηρίση
και τὴν καλή μας συντροφιά
νά τὴν καλησπερίση.*

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ σπέρα σας. Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας βασιλέας κ' εἶχε τρεῖς θυγατέρες, τίς φώναξε και τίς ρώτησε πόσο τὸν ἀγαποῦνε. Ἡ μεγάλη εἶπε τὸν ἀγαπάει σὰν τὸ μέλι, ἡ δευτέρα σὰν τὴ ζάχαρ' κ' ἡ τρίτη σὰν τὸ ἄλας.

Ὁ βασιλέας θύμωσε μὲ τὴ μικρὴ βασιλοπούλα πού τὸν εἶπε πὼς τὸν ἀγαπάει σὰν τὸ ἄλας και θυμωμένος πὼς ἦτανε κατεβαίνι και στέκεται στὴν πόρτα τοῦ παλατιοῦ, βλέπ' ἓνα φτωχὸ νά περνάει και τότε λέγ' πὼς θὰ τὸν κάνι γαμπρό τ'.

—Βασιλέα μ' πολύχρονη, γὼ φτωχὸς ἄνθρωπος θὰ πάρω γυναῖκα τὴ βασιλοπούλα;

—Ἐτσι θέλω, και τὸν δίνι γυναῖκα τὴν μικρὴ τ' τὴν κόρη τ'.

Ὁ φτωχὸς πέρν' τὴ βασιλοπούλα και τὴν πάγ' στὴ μητέρα τ' και ζούσανε ἀγαπημέν' μὰ πολὺ φτωχικά, μόλις ἔβγαζε τὰ ἔξοδά τ'. Πραγματευτάδες πλούσιοι θὰ πάγαιναν σὲ μακρυνὸ ταξιδ' και τὸν ζήτησαν νά τὸν πάρνε μαζί, ἀποχαιρέτησε τὴ γυναῖκά τ' και τὴ μητέρα τ' και φεύγει. Στὸ δρόμο ὅπου πάγαιναν ἦτανε ἓνα πηγάδ' και τὸν στέλνουνε νά φέρ' νερό, μόλις πῆγε νά βγάλι νερό, παρουσιάζεται τὸ στοιχειὸ τοῦ πηγαδιοῦ, κι' ὁ φτωχὸς τὸ λέγ', καλὴ μέρα φίλε.

—Γιὰ τὸν καλὸ λόγο πού μ' εἶπες δὲ θὰ σὲ φάγω, ὅπως ἔτρωγα ὅποιονα εἶχουνταν νά πάρ' νερό, θὰ σὲ δώσω τρία ρόδια, μὴ τὰ κόψεις μπρὸς σ' αὐτοὺς πού πᾶς μαζί.

Ὁ φτωχὸς εὐχαρίστησε τὸ στοιχειὸ, ἔκρυψε τὰ ρόδια μέσα στὸν κόρφο τ' κ' ἔφυγε. Τὸ ἓνα ρόδ' τῷστειλε σπῖτι τ' κ' ἡ μητέρα τ' λέγ', νύφ',

δὲ κόφτουμε τὸ ρόδ' νὰ δροσισθοῦνε τὰ χεῖλια μας ;

Τὸ κόφτνε καὶ τί νὰ δγιοῦνε ; χύθκανε μπρός τους ὅλο διαμάντια· σάστισαν οἱ καϋμένες. Σὲ λίγο καιρὸ ἀφοῦ ἔφγε ὁ ἄντρας τς γέννο' ἡ βασιλοπούλα ἔνα ἀγόρ', μεγάλωνε καὶ τὸ εἶχανε μιὰ χαρά. Πούλσανε διαμάντια κ' ἔκαμαν ἔνα σπὶτ' σὰν παλάτ', ἔκαμαν καὶ μιὰ βρῦσ' νὰ περνοῦνε οἱ διαβάτες νὰ δροσιζονται.

Πέρασαν πολλὰ χρόνια κ' ὁ φτωχὸς γύρσε στὸ χωριό τ', στὸν τόπο ποῦ ἦτανε ἡ καλύβα τ' βλέπ' ἔνα σπὶτ' σὰν παλάτ', ἀπόρσε, εἶδε τὴ γυναϊκά τ' νὰ κἀθεται στὸ παράθυρο μ' ἔνα ὄμορφο νιό, ἀγρίεψε μέσα τ' κ' εἶχε σκοπὸ νὰ σκοτώσ' τὴ γυναϊκά τ' καὶ τὸ νιό.

Ἡ γυναϊκά τ' δλόχαρη βγαίνει καὶ τὸν καλῶς ὀρίζει, πολὺ καιρὸ ἔκαμες στὴ ξενιτειά, καὶ στὸ νιό λέγ', ἔλα νὰ φιλήσης τοῦ πατέρα σ' τὸ χέρ'.

Τότε κατάλαβε, φίλησε τὴ γυναϊκά τ', φίλησε καὶ τὸ γιό τ' καὶ τὴ ρώτσε πῶς ἔκαμε αὐτὸ τὸ σπὶτ'.

Τὴ φάνηκε παράξενο ποῦ τὴ ρώτσε, τὸν εἶπε πῶς εἶναι πὸ τὰ δικά σ' τὰ διαμάντια ποῦ μᾶς ἔστειλες μέσα στὸ ρόδ'.

Στὸ κόρφο τ' μέσα φύλαγε καὶ τ' ἄλλο ρόδ'. Τὸ βγάξ', τὸ κόβ' καὶ χύνουνται μπρός τους διαμάντια ποῦ θάμπωναν τὰ μάτια ποῦ τᾶβλεπαν. Ἐκτισαν ἄλλο καλλίτερο παλάτ' μὲ μεγάλους μπαχτσέδες, ἔκαμαν πολλὰς λεημοσύνες σὶ φτωχοὶ κ' ἔνα χαλβατζίδικο, ὅποιος ἤθελε ἔτρωγε δωρεάν χωρὶς νὰ δός' πεντάρα.

Οἱ λεημοσύνες καὶ τὸ χαλβατζίδικο ἀκούστηκαν πὸ τὸν βασιλέα καὶ λέγ' στὸ βεζύρ' τ', ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποῦ κάμνει τόσα καλὰ σὶ φτωχοί, κ' ὅποιος θέλῃ νὰ παγαίν' νὰ τρώγ' χαλβὰ χωρὶς νὰ πληρώνῃ ; πᾶμε νὰ δγιοῦμε.

Ἡ βασιλοπούλα γνῶρσε τὸν πατέρα τς τὸν βασιλέα καὶ λέγ' στὸν ἄντρα τς, ἀπόψε νὰ τοὺς φιλέψουμε. Δίνε διαταγὴ στὸ μάγερα νὰ ἐτοιμάσ' φαγητά, τὰ μισὰ ἀνάλατα καὶ τὰ μισὰ ἀλατισμένα, πρῶτα παρουσιάζνε στὸ τραπέζ' τ' ἀνάλατα οὔτε ὁ βασιλέας τρώγ', οὔτε ὁ βεζύρς. Τὰ σκῶνε καὶ φέρνε ἄλλα ἀλατισμένα, τότε τρῶνε μ' ὄρεξη. Τὸν ρωτοῦνε πῶς βρῖσκει τὰ φαγιὰ καὶ λέγ', τὰ πρῶτα ἦτανε ἀνάλατα καὶ δὲ τρώγονταν, φαγιὸ χωρὶς ἄλας δὲ γίνεται.

— Ἄ, λέγ' ἡ κόρη τ', καὶ γὼ πατέρα, ὅταν σ' εἶπα πῶς σ' ἀγαπῶ σὰν τὸ ἄλας μ' ἔδιωξες, μὰ ὁ Θεὸς κατὰ τὴ καρδιά μ' μ' ἔδοσε.

Ὁ βασιλέας δικαίωσε τὴ κόρη τ', τὴ φίλησε καὶ τὴν εἶπε, εἶχες δίκιο, τὸ ἄλας εἶναι καλλίτερο πὸ τὸ μέλι καὶ τὴ ζάχαρ κ' ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

(Ἀκολουθεῖ)

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΔΕΙΣ ΦΡΑΣΕΙΣ
ΠΕΤΡΟΧΩΡΙΟΥ (ΤΣΑΚΗΛΙΟΥ) ΜΕΤΡΩΝ

(Οἱ ἐν παρενθέσει ἀριθμοὶ ἀναφέρονται εἰς τὰς ἀναλόγους παροιμίας τοῦ Ν. Πολίτου).

Α

- Ἀβράκωτη**. 1 Ἀβράκωτη μηλιά, σὲ τσιβάνε τὰ πουλιά.—Σκῶμμα παιδικόν, εἰς κοράσιον, περιφερόμενον χωρὶς βρακί. Λέγεται καὶ ἡ παραλλαγή: Ἀξεβράκωτ Μαρουδιά, σὲ τσιβάνε τὰ πουλιά, ἀποκάτω στὴ μηλιά.
- ἀβράκωτος**. 2 Ἀβράκωτε καλόγερε, πάρ τὴ γάτα χόρευε.—Σκῶμμα παιδικόν, ὡς τὸ προηγουμένον, λεγόμενον εἰς ἄρρεν παιδίον. Λέγεται καὶ ἡ παραλλαγή: Ζάκατε καλόγερε, πάρ τὴ γάτα χόρευε.
- Αγαλανι**. 3 Ὁχι κόμ μιὰ βολὰ ἀπ' τ' Ἀγαλανι γναῖκα.—Ἐπὶ τῶν ματαίως μετανοούντων δι' ἀπερίσκεπτον προῦξιν. Εἰς τὴν παροιμίαν ὑπόκειται ἡ ἔξης διήγησις: Ἐνας Τσακλιώτης πῆρε γυναῖκα ἀπ' τ' Ἀγαλανι (χωρίον ἀπέχον 3 ὥρας) γιατί εἶχε προῖκα καλή. Παθεύκε ἀνήμερα τ' Αἰ Ἀδριός, καὶ στὸ δρόμο τς ἔπιασε ἓνα χιόνι, σκεπᾶσκανε οἱ δρόμ, δεβιδίσκε τ' ἀμάξ, σακατεύκε τὸ ποδάρ τς νύφς, μούσκεψαν σὰ δὰ παπιά. Ὅδε μετὰ πολλὰ ἤρτανε μεσάνυχτα στὸ χωριὸ μσοπεθαμένι, εἶδανε ποὺ τς νύφς τὸ φουρτσὲρ τό χασαν στὸ δρόμο. Τν ἄλλι μέρα ὁ γαρθὸς φγήθηκε τὰ τί τράβξε στὸ δρόμο καὶ τράβξε τὸ γιακά τ καὶ εἶπ' αὐτὸν τὸ λόγο, κι ἀπόμκε ἀπὸ τότες καὶ τονε λένε.
- ἀγάλια** (1). 4 Ἀγάλι ἀγάλια γένεται ἡ ἀγοριίδα μέλι.—Συμβουλή εἰς τοὺς βιαστικούς, ὅτι θ' ἀπολαύσωσι τὸν καρπὸν τῶν κόπων των, ἐν καιρῷ τῷ δέοντι.
- ἀγάπη** (1). 5 Ἀγάπη δίχως πείσματα, δὲν ἔχει νοστιμάδα.—Τὰ πείσματα τῶν ἐρώωντων ποικίλλουν καὶ τονώνουν τὴν ἀγάπην. Λέγεται εἰς τοὺς δυσαρεστημένους κατ' ἀλλήλων ἐρωιστάς.
- (4) 6 Ἡ ἀγάπ εἶναι στραβή.—Δι' ἐκείνους ποὺ δὲν βλέπουν τὰ ἐλαττώματα τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ἀγαποῦν.
- 7 Ἀγάπ εἶνε, δὲ εἰνεποδκοκοθρελο.—Εἰρωνικῶς, ἐπὶ τῶν πασχόντων ἔνεκεν σφοδροῦ ἔρωτος.
- ἀγαπάγω** (69). 8 Σ' ἀγαπάγω σὰ δὲ σκόρδο.—Εἰρωνικῶς. Ἐπὶ ἀνθρώπων πρὸς τοὺς ὁποίους οὐδεμίαν αἰσθανόμεθα συμπάθειαν.

(1) 9 Ἀγαπάει τὰ ξνόμελα.—Ἐπὶ τῶν φιλερώτων.

(20) 10 Μὲ τὰ καμώματά τς ἀγαπιέται.—Ἐπὶ ἀσχήμων μὲν ἀλλὰ συμπαθητικῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι κινοῦν τὴν συμπάθειαν διὰ τῶν καλῶν τρόπων των.

(4) 11 Ἀγάπα με, σὰ σ' ἀγαπῶ, θέλε με, σὰ σὲ θέλω.—Συμβουλή εἰς τοὺς ἀγάμους νέους καὶ νέας, νὰ μὴ ἀπορρίπτουν ἀβασανίστως πρότασιν γάμου.

ἀγὰς. 12 Ἀγὰς, φαγὰς.—Χαρακτηρισμὸς τῶν Τούρκων, διότι ἐδημιούργουν ἀφορμὰς πρὸς πίεσιν τῶν Χριστιανῶν, ἵνα τοὺς ἀναγκάσουν νὰ τοὺς δωροδοκῆσουν.

ἀγγελος (8). 13 Μὲν φορὰ ἤμουν ἀγγελος, τῶρ ἀγγελεύουν ἄλλοι.

Τῇ βρῆση πῶπινα νερο, τῶρα τὴν πίνουν ἄλλοι.—Ἐπὶ τῶν ἀπολεσάντων τὴν εὖνοιαν τῆς τύχης. Ἀκόμη λέγεται καὶ ὅταν παρῆλιξ βλέπει νέαν νὰ τὴν περιποιοῦνται, ἐνῶ εἰς αὐτὴν δὲν προσέχουν πλέον. Ὑπόκειται ὁ ἐξῆς μῦθος. Ἐνα πολυχαηδεμένο παιδί ἀρφάνεψε, κι' ὁ βαβὰς τ ξαναπαντρεύκε. Ὅσο τὸ κανάκευε ἡ μάνα τ, τόσο ἰναδινὰ δὲ δὸ σβάθαγε ἡ μητριά τ. Ἀκόμα κι' ἀπ' τὸ τσεσμὲ πγ εἶχανε μέσ' στὴν αὐλή τς, δὲ δ ἄφνε νὰ πιῇ νερό, νὰ μὴ τονε τσαλέψ. Τότες θμῆκε τς μάνας τ τὰ χάρδια, καίγ εἶπε αὐτὸ τὸ λόγο.

ἀγκίδα. 14 Ἡ ἀγκίδα εἶνε μικρή, ἀμὰ δὲ μ' ἀφήν-νε οἱ διαβολι.—Συμβουλή εἰς εἰς τοὺς εἴρωνας, ν' ἀποφεύγουν τὰς προσβλητικὰς ἐναντίον τῶν ἄλλων ἐκφράσεις. Ἀκόμη καὶ τὰς παραμικράς.

ἀγιάζω (7). 15 Θέλω ν' ἀγιάσω, ἀμὰ δὲ μ' ἀφήν-νε οἱ διαβολι.—Λέγεται ὡς δικαιολογία ὑπὸ τῶν ἐκδικητικῶν. Ἀκόμη καὶ ὑπὸ τῶν εἰλικρινῶς ἐπιθυμούντων νὰ βελτιώσουν τὴν κακὴν διαγωγὴν των, ἀλλ' ἐμποδιζομένων ὑπὸ τῶν περιστάσεων.

16 Ἀγίασε, καὶ ξεπάγιασε.—Εἰρωνικῶς. Δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ θεραπευθοῦν, καταφεύγοντες εἰς ἀγιάσματα χωρὶς νὰ ἐπιτύχουν.

Ἅγιος Ἀνδρέας (3). 17 Στοι τριάδα Ἀη Ἀδριάς,
ἀδρειεύει ὁ βορριάς.

Λέγεται ὅταν τὴν 30ὴν Νοεμβρίου φυσίση δυνατὸς ἄνεμος ἢ χιονίση. Πιστεύεται ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀρχίζουν τὰ πολλὰ χιόνια.

Ἅγιος Ἀθανάσιος. 18 Εἶνε γιὰ τὸν Ἀη Θανάς.—Εἶνε τρελλός. Ὁ Ἀη Θανάς, ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ χωρίου Λαγοθῆρες, ὅπου συνήθιζαν νὰ πηγαίνουν τοὺς τρελλούς, πρὸς θεραπείαν, δένοντες αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ ὑπάρχουσαν ἄλυσσον ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ὅπου τοὺς ἄφηναν νὰ διανυκτερεύσουν.

Ἅγιος Δημήτριος (2). 19 Ἀγιε Δημητράκι, μικρὸ καλοκαιράκι. Διὰ τὰς ἡλιολουστους ἡμέρας τοῦ φθινοπώρου. Οἱ Τούρκοι καλοῦσι τὸ φθινό-

ρον τελευταῖον καλοκαίρι «σὸν βαχάρ». Λέγεται καὶ ἡ παραλλαγή:
Σαραδάμερο μικρὸ καλοκαιριάκι.

Ἅγιος Γεώργιος. (2) 21 — *Ἄγιε Γιώργη βοήθη με.*

— *Κοῦνει καὶ σὸ τὸ χέρ σ'.*

Ἐπὶ τῶν ζητούντων βοήθειαν ἀπὸ τοῦς ἄλλους, χωρὶς οἱ ἴδιοι νὰ καταβάλουν προσπάθειαν.

Ἅγιος Μηνᾶς. 22 *Ἄη Μηνᾶς τὸ μῆνυσε, κι' ὁ Φίλιππος τὸ καρτερεῖ.*—

Λέγεται διὰ τὸ χιόνι ποῦ πέφτει κατὰ τὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Δεκεμβρίου, ὅταν τοῦ Ἄη Μηνᾶ πάρη νὰ φυσᾷ κρύος βορρῆας.

Ἅγιος Νικόλαος. (18) 23 *Ἄϊ Βαρβάρα βαρβαρώνη*

Ἄη Σάββας σαβανώνη

Ἄϊ Νικόλας παραχώνη.

Ἐπὶ τῶν ἀσεβῶν τῶν μὴ τιμώντων τὴν ἑορτὴν τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, καὶ ταχέως ὑπ' αὐτῆς τιμωρουμένων. Καὶ διὰ τοῦς λαιμάργους ποῦ τρώγουν πολὺ βάρβαρα κι' ἀρρωστοῦν ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλη αἰτία καὶ τύχη νὰ παιθάνουν τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Ἅγιος Ὀνούφριος. (2) 24 *Εἶναι ὄσιος Ὀνούφριος* — Ἐπὶ τῶν ὑποκρινομένων τὸν ἁθῶνον καὶ ἅγιον.

Ἅγιος Παντελεήμων. 25 (1) *Κτισί, στραβοί, στὸν Ἄϊ Παντελεήμονα.*—

Ἵλοι οἱ ἐνδεεῖς τρέχουν εἰς τὸν δίδοντα ἐλεημοσύνην, καὶ οἱ ἀσθενεῖς εἰς τὸν θεραπεύοντα δωρεάν. Ἐπὶ μεγάλου συναγερμού.

Ἅγιος Σπυρίδων.

(**Ἅγιος Νικόλαος** 25). 26 *Ὁ Ἄη Σπρίδωνας θ' ἀσπρίσ τὰ γένεια τ.*—

Λέγεται ὅταν τὴν παραμονὴν τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου ὁ καιρὸς εἶναι κακός. Ἐν αὐτῷ λέγεται καὶ διὰ τὸν ἅγιον Δημήτριον, ἅγιον Νικόλαον καὶ ἄλλους ἁγίους.

Ἅγιοι Σαράντα. 27 *Σαράδα φᾶς, σαράδα πιῆς,*

σαράδα δώκῃς, γιὰ τὴ ψυχὴ σ.

Λέγεται διὰ τὴν μνήμην τῶν Ἁγίων 40 Μαρτύρων, κατὰ τὴν ὁποῖαν κατασκευάζουν λαλάγγια, καὶ τὸ ἔχουν σὲ καλὸ νὰ φάγουν 40, καὶ νὰ δώσουν εἰς ἄλλους 40 λαλαγγάκια γιὰ σχώριο.

Ἁγία Τριάς. 28 *Τρεῖς κι' Ἁγία Τριάδα.*— Ἐπὶ τῶν ἀποτυγχανόντων,

καταβαλλόντων δὲ τρίτην καὶ ὑστάτην προσπάθειαν. Δὲν πρέπει ν' ἀπελπίζεται μὲ τὴν πρώτην ἀποτυχίαν.

ἀγλύφω. (γλύφω 3) 29 *Κεῖ π θὰ φτύσω, δὲ γρίζω νὰ τ' ἀγλύψω*— Ἐκτε-

λῶ τὰς ἀποφάσεις καὶ ὑποσχέσεις μου.

ἀγοράζω (1). 30 *Ἀγοράζ δὲ βλεῖ.*— Ἐπὶ τῶν μανθανόντων τὰ μυστικὰ

τῶν ἄλλων χωρὶς νὰ ποῦν τὰ ἴδικά των.

ἀγοράζω (6). 31 *Σὲ πλεῖ καὶ σ' ἀγοράζ*— Εἶναι ἔξυπνος, τετραπέρατος.

32 *Τ' ἀγόρασε γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί.*—'Επί τοῦ ἀγοράζοντος πράγματα μεγάλης ἀξίας εἰς εὐτελεῆ τιμήν.

ἀγοραστό. 33 *Ἀγοραστό καὶ μυριστό.*—'Όταν ἀγοράζομεν φαγητόν, ἀντὶ νὰ τὸ κατασκευάσωμεν κατ' οἶκον, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐμπλησθῶμεν ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ γευόμεθα μόνον ὀλίγον τι ὕπως αἱ ἔγκυοι γυναῖκες, «γιὰ μυρωδιά», παρακαλοῦνται νὰ φάγουν μίαν βούκαν ἀπὸ τὸ φαγητὸ τῆς γειτόνισσας.

ἀγουρος (3). 34 *Ἀγουρα δαμάσκηνα καὶ πικρὲς ἐλιές,
τὰ κρυφομιλήματα δέ εἶναι καλὲς δουλειές.*

Συνήθως λέγεται μόνον ὁ δεύτερος στίχος, ἐπὶ κορασίδων, εἰς τὰς ὁποίας κρυφομιλοῦν γυναῖκες, ἐκτὸς τῶν τῆς οἰκογενείας, καὶ κυρίως δι' ἔρωτικὰς ὑποθέσεις.

ἀγράμματος (2). 35 *Ἀνθρωπος ἀγράμματος, ξύλον ἀπελέκητον.*—'Εἰς τὰς ἀρχάς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅταν ὁ παπᾶς ἦταν καὶ διδάσκαλος τοῦ χωριοῦ, τὸ πρῶτον μάθημα ποὺ ἐδιδάσκοντο οἱ μαθηταὶ ἦτο τὸ ἐξῆς :

Ἄρξον χεῖρ μου ἀγαθή,
γράψον γράμματα καλά.
Μὴ δαρθῆς καὶ παιδευθῆς,
κ' εἰς τὸν φάλαγγα βαλθῆς.
Ἄνθρωπος ἀγράμματος,
ξύλον ἀπελέκητον.
Διὸ φορεῖ τὰ γράμματα,
ὑπὲρ χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου
τιμώτερον ἐστί.

Ὁ στίχος οὗτος λέγεται ἐπὶ ἀγραμμάτων καὶ ἀξέστων.

ἀγραφος (1). 36 *Αὐτὸ ἦδανε ἀπ' τ' ἀγραφα*—'Επὶ ἀνεπισιτῶ συμφορᾷ ἢ εὐτυχίᾳ.

ἀγριος. 37 *Κάμνει τὸν ἀγριο.*—'Επὶ θρασυδείλων, ὅταν προσποιῶνται τὸν θυμωμένον καὶ ἀπειλοῦν νὰ κακοποιήσουν τοὺς ἄλλους, φεύγουν ὅμως μόλις ἐξοργισθῆ ὁ ἀπειλούμενος.

ἀγροικῶ. 38 *Δὲ γροικαὶ νὰ βγάῃ τὰ μάτια τ.*—'Επὶ τῶν ὑποκρινομένων ὅτι γνωρίζουν τὰ ἄγνωστα αὐτοῖς.

ἀγύριστος (1). 39 *Παί' στὸν ἀγύριστο.*—'Εἶδος κατάρας, σημαίνουσα : "Εφυγεν εἰς μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶθε νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ ποτέ.

ἀδειάζω (1). 40 *Δὲν ἀδειάζω νὰ φάγω*—'Εἶμαι πολὺ ἀπησυχολημένος λέγεται καὶ ἡ παραλλαγή : «Δὲν ἀδειάζω νὰ κατρήσω» ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας.

41 *Κάθεται καὶ δὲν ἀδειάζ.*—'Εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν ὀκνηρῶν.

42 *Νὰ μᾶς ἀδειάις τ γώχλ.*—'Επὶ ὀκληρῶν=φύγε.

ἄδειος (5). 43 *Πῆγε μ' ἄδεια χέρια.*—Ἐπὶ τῶν ἐπισκεπτομένων πάσχον-
τας ἢ ἐορτάζοντας γάμον, χωρὶς νὰ φέρουν δῶρόν τι. Ἀκόμη καὶ
ἐπὶ τῶν ἐπιστρεφόντων χωρὶς νὰ ἐπιτύχουν τοῦ σκοποῦ.

ἀδελφῆ (3). 44 *Ἡ πρώτη ἀδρεφῆ παδρέβ καὶ τς ἄλλες.*—Παραγγελία διδο-
μένη εἰς τὴν πρώτην νυμφευομένην ἀδελφὴν, ὅπως δεῖξη καλὴν δια-
γωγὴν, διὰ νὰ μὴ κατηγορηθῆ ἢ οἰκογένεια τῆς καὶ μείνου· αἱ ἄλλαι
ἀδελφαί τῆς ἄγαμοι.

ἀδελφός (20). 45 — *Ποιός σ' ἔβγανε τὸ μάτ σ ;*

— *Ἄδρεφός ἱμ.*

— *Γι' αὐτὸ εἶναι τόσο βαθειὰ βγαλμένο.*

Αἱ μεταξὺ οἰκείων φιλονεικίαι προξενουσι βαρείας ζημίας.

ἀδιάντροπος. 46 *Τὸν ἀδιάδτροπο τὸν ἔφτσανε καὶ κείνος ἔλεγε «Βρέχι».*—
Ἐπὶ ἀναισχύντων, εἰς οὐδὲν λογιζομένων τὰς προσβολάς.

ἀδικος (10). 47 *Τὸ ἀδικον οὐκ ἐνλογεῖται.*—Ὁ Θεὸς τιμωρεῖ τοὺς ἀδικούς.
ἀέρας (11). 48 *Τὸν πῆρε τὸν ἀέρα τ.*—Δὲν τὸν σέβεται.—Ἐπὶ τῶν μὴ αὐ-
στηρῶν πρὸς τοὺς ὑφισταμένους των.

(23) 49 *Πάνε νὰ πάρς τὸν ἀέρα σ.*—Πήγαινε νὰ ἀναπνεύσης, νὰ ξε-
κουρασθῆς.

(9) 50 *Ἀέρα κουπανίζ.*—Ματαιοπονεῖ.

(18) 51 *Μὲ τὸν ἀέρα ζῆ.*—Δὲν ἔχει πόρον ζωῆς, ἢ εἶναι λίαν λι-
τοδίαιτος.

52 *Πῆρ' ἀέρα ὁ νοῦς τ.*—Ἠρῆσε νὰ ἐρωτοτροπῆ.

53 *Ὅπως τὸν φσῆξ ὁ ἀέρας.*—Ἐπὶ ἀστάτων, μεταβαλλόντων συχνὰ
γνώμην.

αἷμα (6). 54 *Κόπκε τὸ γαῖμα τ νερό.*—Εἶναι χλωμὸς καὶ ἀσθενής.

55 *Πάγωσε τὸ γαῖμα τ.*—Ἐτρόμαξε καὶ ἐγινε χλωμὸς.

(8) 56 *Θά τονε γάμ νὰ κατρηῆ γαῖμα.*—Θὰ τὸν βασανίσῃ ἕως ὅτου κα-
τασιῆ ἀνάπηρος.

(12) 57 *Τὸ γαῖμα νερό δὲν γίνεται,*

καὶ σὰ γενῆ δὲν πίνεται.—Ὁ συγγενῆς ὅσον καὶ ἂν δυσαρε-
στηθῆ, πάλιν λυπεῖται τὸν συγγενῆ του

(19) 58 *Τὸν ἔβανε σιὰ γαίματα.*—Τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐγκληματήσῃ.

59 *Τὸν ἔπιασε τὸ γαῖμα.*—Ἐπὶ φονέων οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται νὰ
ἀπομακρυνθοῦν τοῦ τόπου τοῦ ἐγκλήματος.

(2) 60 *Βράζνε τὰ γαίματά τ.*—Ἐπὶ ζωηρῶν καὶ εὐεξάπτων.

(15) 61 *Τὸ γαῖμα τραβάει.*—Ἐπὶ νέων ὁμοιαζόντων τοὺς συγγενεῖς
των, ὡς πρὸς τὸν χαρακτήρα.

62 *Βράζ τὸ γαῖμα τ σὰ ψόφιος λαγός.*—Ἐπὶ τῶν προσποιουμένων
ὅτι δὲν αἰσθάνονται ψῆχος. Εἰρωνικῶς.

- αἴρω** (4). 63 Ἄρατε, πῆρατε, κ'ιὰ μαγερεμένα.—Ἐπὶ ἀταξίας, κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτάς, ὅταν γυρίζουν μὲ τὰ σίχνα τῆς ἐκκλησίας.
(2). 64 *Τονε πήρανε ἄρον τῶν ἄρον.*—Τὸν ἀπήγαγον βιαίως.
- ἀκάλεστος** (4). 65 Ἀκάλεστος γάδαρος, στὸ γάμο τί γυρέβ; — Ὁ προσερχόμενος εἰς τὸν γάμον ἀπρόσκλητος, ἑσαμαρώνετο μὲ τὸ σαμάρι τοῦ γαιδάρου. Διὰ τοῦτο κανεῖς δὲν ἐπήγαινε ἀκάλεστος εἰς γάμον. Λέγεται διὰ τοὺς ἀπροσκλητῶς παρουσιαζομένους εἰς συνάθροισιν.
- ἀκόμα** (πρὶν 17). 66 Ἀκόμα δὲν εἶδε τὸ ρέμα σήκωσε τὰ βαλδήρια τ.—Ἐπὶ τῶν βιαζομένων νὰ ἐκτελέσουν σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἀκόμη εὐρίσκεται ὑπὸ συζήτησιν.
- ἀκόμα** (1). 67 Ἀκόμα δὲν ἀπέθανα, ἀνάψαν τὰ κεριά μου.—Εἰς ἐπιχαίροντας, ἐπὶ ὑποθετικῇ συμφορᾷ τῶν ἐχθρῶν των.
- ἀκούω** (25). 68 Μαζὶ κρένμε καὶ χώρι' ἀκοῦμε.—Ἐπὶ ἀπροσέκτων, μὴ ἐκτελούντων ἀκριβῶς τὰ αὐτοῖς παραγγελθέντα.
- (35). 69 *Μονάχος τὸ εἶπε, μονάχος τ' ἄκσε.* —Ἐπὶ τῶν ματαίως παραινούντων.
(31). 70 *Ἀυτὰ τ' ἀκούγω βερεσιά.*—Ἐπὶ τῶν συμβουλευόντων νὰ μὴ κἀμωμεν τι διότι τάχα θὰ ζημιωθῶμεν.==Δὲν τὰ λαμβάνω ὑπ' ὄψιν.
(36) 71 *Ἐφαγε κολοκῦθ καὶ δὲν ἀκοῦν τ' αυτιά τ.*—Ἐπὶ τῶν ἀπροσέκτων εἰς τὰ λεγόμενα.
(52). 72 *Ὅπ' ἀκοῦς πολλὰ κεράσια, πέριγε μικρὸ καλάθ.*—Ἐπὶ τῶν ἀβασανίστως δεχομένων τὰς γνώμας τῶν ἄλλων.
(65). 73 *Σὰ δὲ ξέρις νὰ κρένις, ἄκγε καὶ μὴ γρένις.*—Ἐπὶ τῶν προξενούντων δυσαρέσκειαν διὰ τῶν λόγων των.
(6). 74 *Ἀκγε καὶ μίθαινε.*—Πρόσεχε εἰς τοὺς λόγους τοῦ μεγαλυτέρου σου, διὰ νὰ διδαχθῆς.
(8). 75 *Ἀκγε τὸ μεγαλύτερο σ.*—(Ὁμοίως ὡς ἀνωτέρω.
(70). 76 *Τί γίνεται καὶ δὲν ἀκούγεται.*—Δὲν ὑπάρχει κρυπτόν ποῦ δὲν φανερώνεται.
77 *Ὅποιος πορπατεῖ κατόπ στὸ γαῖδοῦρ, πορδὲς ἀκούει.*—Ἄμα συναναστρέφεται τὸν ἀχρεῖον δὲν θ' ἀκούσης καλοὺς λόγους.
78 —*Τ' ἀκοῦς;*
—*Τ' ἀκούγω νὰ λές.*—Συνήθως λέγεται μετ' ὀνειδισμόν διὰ γενόμενον παράπτωμα, ὅτι ἐν ὑποτροπῇ θὰ τιμωρηθῆ.
(61). 79 *Πολλὰ ν' ἀκοῦς καὶ λίγα νὰ λές*==Μὴ φλυαρῆς.
- ἀκουστός** (1). 80 Ἀκουσιὰ τὸν ἔχω==Δὲν ἔτυχε νὰ τὸν ἰδῶ, ἀλλ' ἔχω ἀκούσει περὶ αὐτοῦ.
- ἄκρη** (5) 81 *Ἀπ' τν ἄκρη τ κόσμου.*==Ἀπὸ πολὺ μακράν.
(1). 82 *Μὲ τὰ εἶπε ἄκρες μέσες.*==Ἐν συντόμῳ καὶ χωρὶς λεπτομερείας.

(11). 83 *Τὸ ξύλο ἔχει δυὸ ἄκρες.*—'Απειλή εἰς τοὺς ἀπειλοῦντας νὰ χειροδικήσουν καὶ φέροντας ἐπιδεικτικῶς ράβδον.

(10). 84 *Δέ βορ νὰ φέρ τοὶ δυὸ ἄκρες σ' ἓνα μέρος.*—'Αδυνατεῖ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰ ἐξοδά του.

85 *Ποῦ νάβρης ἄκρη;*—'Επὶ μεγάλης ἀταξίας πραγμάτων, καὶ ἐπὶ συγκρουομένων πληροφοριῶν.

ἀκριβὸς (12). 86 *'Ακριβὸς στὰ λάχανα, φτηνὸς στὸ λάδι.*—'Επὶ τῶν φειδωλευομένων τὰ εὐτελεῖ καὶ σπαταλοῦντων τὰ ἀκριβά.

(5). 87 *'Ακριβὸς θαρρεῖ κερδίξ, μὰ τὰ χάνει καὶ δὲ δὸ νοιών.*—'Επὶ τῶν μὴ δαπανῶντων διὰ τ' ἀπαραίτητα.

ἀλας (7) 88 *'Εφαγαμε ἄλας καὶ ψωμὶ μαζί.*—'Εξήσαμεν ἐν μεγάλῃ οἰκειότητι καὶ ἔχομεν ὑποχρεώσεις ἀπέναντι ἀλλήλων, τὰς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν.

ἀλατίζω (2). 89 *Νὰ σ' ἀλατίσω νὰ μὴ βρωμίης.*—Εἰς τὸν ὑποκρινόμενον τὸν γνώστην πράγματός τινος, ἐνῶ εὐρίσκεται ἐν τελείᾳ ἀγνοίᾳ αὐτοῦ.

ἀλέθω (7). 90 *'Εβᾶτε σκύλι κι' ἀλέστε κι' ἀλεστική μὴ δόστε.*—'Επὶ ἐργασίας, ἄνευ καλῆς διοικήσεως.

ἀλείφω. 91 *'Αλείφκε νέφτι.*—'Επὶ τῶν βιαζομένων ν' ἀποτελειώσουν τι

ἀλεπού (4). 92 *'Η ἀλεπού τριάδα χρόνου τ' ἀλεπδάει τριάδαίνα.*—'Επὶ νέων θελότων νὰ διδάξουν τοὺς πρεσβυτέρους των.

(17). 93 *Τί γρέβῃ ἀλεπού στὸ παζάρι;*—'Επὶ τῶν συχναζόντων εἰς μέρη ὅπου ἔνεκεν ἀγνοίας τοῦ περιβάλλοντος ζημιοῦνται, καὶ ἐπὶ αὐτοῦ ἐπισκέψεως.

ἀλεπουδιά. 94 *Μὲ τς ἀλεπουδιὲς ζῆ.*—'Επὶ πονηρῶν καὶ ἀπατεῶνων.

ἀλήθεια (35). 95 *'Η ἀλήθεια δὲ γρύβεται.*—'Επὶ τῶν προσπαθούτων ν' ἀποκρύψουν τὰ σφάλματά των ἀλλ' ἀποτυγχανόντων.

(1). 96 *Γελάσκει κ εἶπε τιν ἀλήθεια*—'Επὶ τῶν ἀκουσίως ὁμολογούντων τὴν ἀλήθειαν.

(26). 97 *'Η ἀλήθεια εἶναι πικρή.*—'Επὶ δυσαρεστουμένων διότι ἀναφέρομεν τὰ σφάλματά των.

(6). 98 *Νὰ ποῦμε τιν ἀλήθεια τ Θεγοῦ.*—Νὰ ὁμολογήσωμεν τὸ ὀρθὸν καὶ δίκαιον.

(36). 99 *'Η ἀλήθεια εἶναι μιά.*—'Η ἀλήθεια δὲν μεταβάλλεται.

(15). 100 *Ἀπὸ παιδι πέρνεις τιν ἀλήθεια.*—Τὸ παιδι ἔνεκεν ἀπερισκεψίας λέγει τὰ οἰκογενειακά του μυστικά.

(1). 101 *Πότε εἶπε ψέματα νὰ πῆ καὶ τώρ' ἀλήθεια.*—'Επὶ ψευδολόγων. Εἰρωνικῶς.

(45). 102 *Κοδὸν σὺν ἀλήθεια ψέματα δὲ χωρᾶνε.*—'Η ἀλήθεια ἀποκρούει τὸ ψεῦδος.

ἀλλ (4). 103 Ἄλι στὸν Ἀλῆ, π' δὲ φορεῖ βρακί.—Ἐπὶ τῶν τελείως ἀπόρων.

ἀλλάζω (2). 104 Ἄλλαξε ἡ χήνα, ἔβανε πάλ' ἐκεῖνα.

Ἄλλαξε ἡ πάπια, ἔβανε τὰ σάπια.

Ἄλλαξε κι' ὁ Μχαλιός, κι' ἔβανε τὰ ρούχα τ' ἀλλιῶς.

Ἐπὶ τῶν πτωχῶν καὶ ἀδιορθῶτων, τῶν προσποιουμένων ὅτι μετενόησαν.

105 Ἄλλαξε τὸ φύλλο.—Μετίβαλε γνώμην καὶ τρόπον.

ἀλλάζω. 106 Ἄλλαξε καὶ λούσ

καὶ βγαν' τ' ἀπὸ τοῦ νοῦ σ.—Μή ματαίως ἔλπιζε. Λέγεται

γὰ κείνους ποὺ ἐπιμένουν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των.

ἄλλος (14). 107 Ἄλλα λέγῃ ἡ θειά μ

κι' ἄλλ' ἀκοῦν τ' αὐτιά μ.

Ἐπὶ τῶν προσποιουμένων ὅτι δὲν ἀντιλαμβάνονται τὰ λεγόμενα.

(69) 108 Ἄλλῃ πόρτα νὰ βαρέσ.—Νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν ἄλλου.

(62) 109 Ἄλλα τὰ μάτια τοῦ λαγοῦ, κι' ἄλλα τῆς κουκουβάγιας.—

Ἐπὶ διαφορᾶς χαρακτήρων.

(78) 110 Ἄλλος κάμνει, κι' ἄλλος βρίσκῃ.—Ἐπὶ τῶν τιμωρημένων διὰ τὰ ξένα σφάλματα.

(79) 111 Ἄλλῃ κλαῖνε κι' ἄλλῃ γελᾶνε.—Οὔτε ἡ χαρὰ οὔτε ἡ λύπη εἶναι τι τὸ γενικόν.

(128) 112 Ἄλλος λέγῃ τὸ μακρὸ τ', ἄλλος τὸ κοδὸ τ.—Ἐπὶ διχογνωμίας, ὅποτε συζητοῦν χωρὶς νὰ καταπέσῃ ὁ εἰς τὸν ἄλλον.

(140). 113 Ἄλλος ἀρέσ' τὸ βαπᾶ, κι' ἄλλος τ βαπαδιά.—Ὁ καθεὶς μὲ τὴν ὄρεξίν του.

114 Ἄλλος ἔφαγε τὰ βράβλα κι' ἄλλος ξνίζεται.—Ἐπὶ τῶν φθονερῶν τῶν θλιβομένων διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων.

(66) 115 Ἄλλῃ σκάφνε καὶ κλαδεῦνε, κι' ἄλλῃ πίν-νε καὶ μεθᾶνε.—Ἄλλοι κοπιάζουν καὶ ἄλλοι ἀπολαμβάνουν.

(172). 116 Ὅποιός σκάφτ τ' ἄλνοῦ τὸ λάκκο, πέφτ ὁ ἴδιος μέσα.—Ὅστις ἐπιζητεῖ τὴν ζημίαν τοῦ ἄλλου ζημιοῦται ὁ ἴδιος.

(145). 117 Δὲ' θέλῃ τ' ἄλλνοῦ τὸ τοσονά.—Δὲν καταδέχεται νὰ κλέψῃ τὸ παραμικρόν.

(179). 118 —Τ' ἄλλο ; —Τὸ φαγε ἡ Κάλω.—Λέγεται ὑπὸ τοῦ διηγουμένου, ὅταν δὲν προσέχουν εἰς τοὺς λόγους του καὶ δυσαρεστηθῇ, διότι τὸν ξαναρωτοῦν.

119 Ἄλλος στὰ πρῶτα τ, κι' ἄλλος στὰ ὑστερονά τ.—Ὁ κοπιᾶζων ἐν τῇ νεότητι ἀπολαμβάνει κατὰ τὸ γῆρας ἢ ἄλλος γεννᾶται πλούσιος καὶ πεθαίνει πτωχὸς καὶ ἄλλος γεννᾶται πτωχὸς καὶ πεθαίνει πλούσιος.

(45). 120 Ἄλλα κι' ἄλλα τὰ μεγάλα.—Λέγεται εἰς τοὺς κατηγοροῦντας

διὰ μηδαμινὰ παραπτώματα τοὺς ἄλλους ἐνῶ οἱ ἴδιοι κάμνουν τὰ χειρότερα.

(12). 121 "Αἰλλα λές κι ἄλλα μὲ κάμνεις. — Ἐπὶ τῶν συνεχῶς ἀναβαλλόντων ν' ἀπαντήσουν εἰς πρότασιν γάμου, καὶ μὴ σταθερῶν εἰς τοὺς λόγους των.

(11). 122 "Αἰλλα λογαριάζαμε κι' ἄλλα μᾶς ἤρτανε στὸ κεφάλι μας. — Ἐπὶ ἀπροσδοκίτου ζημίας.

(27). 123 "Ο Θεὸς ἄλλον ἐπλασε, κι ἄλλον ἐκλασε. — Ἐπὶ τῶν ἀσχημῶν ἢ διεστραμμένων.

(131). 124 "Αἰλλος τονε φταίει, καὶ σ' ἄλλοινα ξειδμαίνει. — Ἐπὶ τῶν ἀδίκως ἐπιτιθεμένων. Λέγεται καὶ «σ' ἄλλοινοῦ κεφάλι ξεσπάνι».

(91). 125 "Αἰλλος φταίει κι' ἄλλος βρίζει τὸ βελά τ. — Ἐπὶ τῶν ἀδίκως πασχόντων ἢ τιμωρουμένων.

(141). 126 Αὐτὸς πάλε ἄλλο παπαβγαγέλιο. — Ἐπὶ τῶν ἀκαίρως ἐγειροῦντων ἀξιώσεις. Γιὰ κείνους ποὺ ἀνοίγουν συζήτησι ἐπὶ ἄλλου θέματος.

ἄλλοῦ (33). 127 'Αἰλλοῦ ὁ παπᾶς κι ἄλλοῦ τὰ ράσα τ. — Ἐπὶ τῶν ἐπιλησμώνων καὶ μὴ φερόντων μετ' αὐτῶν τὰ χρειώδη. Ἐπὶ τῶν μὴ ἐχόντων τάξιν εἰς τὰ πράγματά των.

(39). 128 'Αἰλλοῦ τὰ κακαρίσματα κι' ἄλλοῦ γεννοῦν οἱ κότες. — Ἄλλος κοπιάζει καὶ ἄλλος ἀπολαμβάνει ἢ ἄλλην ἐρωτεύεται κι' ἄλλην παντρεύεται.

(49). 129 'Αἰλλοῦ τ' ὄνειρο κι' ἄλλοῦ τὸ θᾶμα. — Ἄλλοι ἐπιθυμοῦν τι, καὶ ἄλλοι τὸ ἀπολαμβάνουν. Ἐπὶ ἀπροσδοκίτου γεγονότος.

(50). 130 'Αἰλλοῦ τὸν τρώει κι' ἄλλοῦ ξενέται. — Ἄλλος τὸν πειράζει καὶ δι' ἄλλον παραπονεῖται.

(24). 131 Κύνταξ' ἀπ' ἄλλοῦ νὰ θαλωθῆς. — Ἐπὶ τῶν ματαιῶς προσπαθούντων νὰ μᾶς ἐξαπατήσουν.

ἄλυσίδα (1). 132 Εἶναι γιὰ τς ἄλυσίδες. — Εἶναι τρελλός.

ἄλφα (2). 133 "Αρκεψαμε πάλε ἀπ' τ' ἄλφα. — Ἐπὶ νέας προσπάθειας, μετὰ τὴν πρώτην ἀποτυχίαν.

ἄλών2. 134 Τὰ καμ ἄλών2 καὶ τὰ καμ ἄλάν τουράν. — Τὰ ἀνακάτωσε. Λέγεται διὰ τοὺς καταστρέφοντας τὴν τάξιν.

ἄμάξι 135 Σ' ὅποιον ἀμάξ ἀνεβεῖ, ἐκλνοῦ τὸ τραβούδ λέ'ε'. — Ἐπὶ κῶλακος καὶ προσωπολήπτου.

136 Σὰ δεβριδίο τ' ἀμάξ, οἱ δρόμ πολλοί. — Ἐπὶ τῶν παρεχόντων τὰς συμβουλὰς των μετὰ τὴν συντέλεσιν τοῦ κακοῦ.

ἄμαρτάνω (1). 137 "Ημαρτον Κύριε, κολάσκα. — Λέγεται ὑπὸ τῶν παρασυρομένων εἰς σκέψεις καὶ συμπεράσματα κακά, περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ἄλλων, χωρὶς νὰ δύνανται ν' ἀποδείξουν αὐτά.

ἁμαρτία (2). 138 Ἐμαρτία ξομολογημένη, εἶναι σχωρεμένη.— Συνήθως λέγεται μόνον τὸ πρῶτον μέρος μὲ τὴν σημασίαν παραδέχομαι καὶ ὁμολογῶ τὸ σφάλμα μου τὸ ὁποῖον ἔκαμα ἐξ ἀνάγκης.

139 Ἐμαρτία στὸ λαιμὸ σ.— Ἐπὶ τῶν μὴ εἰσακουόντων τὰς παροτρύνσεις ἄλλων περὶ ἐπικειμένης ζημίας, ἂν δὲν μεταβάλλουν τρόπον.
(4). 140 Ἐμαρτίαι γονέων παιδεύουσι τέκνα.— Ἐπὶ τῶν πασχόντων ἐκ κληρονομικοῦ νοσήματος.

(4). 141 Ἐμαρτία προξενεῖ θάνατο.— Ἐπὶ ἀδίκων ὅταν ὑποφέρουσιν.

ἁμαρτωλός (1). 142 Ποῦ φύγουσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, — Ἐπὶ πολέμων καὶ σεισμῶν καὶ πάσης θεομηνίας ἢ ἀπροσδοκῆτων συμφορῶν.

ἁμαρτία (11). 143 Ἀσθενὴς καὶ ὁδοιπόρος ἁμαρτίαν οὐκ ἔχει.— Ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ μὴ νηστεύῃ ὁ ἀσθενὴς καὶ ὁ ὁδοιπόρος.

ἄμμος (1). 144 Σὰ τὸν ἄμμο τς θάλασσας.— Ἐπὶ μεγάλου πλήθους.

ἄμπέλι (1). 145 Κάμ ἀθέλι ὅσο βορεῖς, καὶ σπὶτ ὅσο νὰ χωρῆς.— Μὴ δαπανᾷς τὸ χρῆμα σου εἰς ἐπιδείξεις.

(8). 146 Ἄς πάη καὶ τὸ παληάβελο.— Ἐπὶ τῶν ἰσχυρογνωμώνων, τῶν θυσιαζόντων τὰ ἅπαντα πρὸς ὑποστήριξιν τῆς στρεβλῆς γνώμης των.

147 Ἐμπέλι θέλι ἄμπελουργό, τὸ σπὶτ νοικοκύρη
καὶ τὸ καρὰβ γι' ἀρμένισμα θέλει καρaboκύρη.

— Λέγεται διὰ τοὺς ἀκαταστάτους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπιτυγχάνουν εἰς τὰ ἔργα των.

ἀνακατώνω (2). 148 Ἀνακατωμένος ὁ ἐρχόμενος.— Ἐπὶ περιποικῆς.

(20). 149 Τί ἀνακατώνεσαι σι δεσπότη τὰ ποδήματα; Ἐχὲν διάκο γιὰ αὐτὴ τὴ δλειά.— Ἐπὶ τῶν παρεμβαινόντων ἀπροσκλητῶς εἰς τὰς συνομιλίας ἢ τὰς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων.

(19). 150 Ὅσο τ' ἀνακατώνης βρωμᾶνε.— Ἀπόφενγε τὰς συζητήσεις ἐπὶ ἀνηθίκων ὑποθέσεων.

(11). 151 Ὅποιος ἀνακατώνεται μὲ τὰ πίτερα, τὸν τρῶνε τὰ γροθνια.— Ἐπὶ πασχόντων ἔνεκεν τῆς πρὸς τοὺς κακοὺς φίλους των.

ἀνάποδος (7). 152 Ἀνάποδος χρόνος δεκατρία φεγάρια.— Ἐπὶ ἐπανειλημμένων συμφορῶν.

ἄνδρας (11). 153 Ἀδρα θέλω, τώρα θέλω.— Ἐπὶ τῶν ἀπαιτούντων τὴν ἐκτέλεσιν χάριτος ταχῶς.

(24). 154 Ἀδρας νὰ εἶναι κι ἄς εἶναι κι ἀπὸ ξύλο.— Ἐπὶ τῶν ἐπειγομένων νὰ συζητηθῶν χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὸ ποιὸν τοῦ συζύγου.

- 155 *Στέκα σὺν ἄδρας ἢ Νὰ φανῆς ἄδρας.*—Γενναίως νὰ φερθῆς.
ἀνεμομάζωμα (3). 156 *Ἀνεμομαζώματα, διαβολοσκοπίσματα.*—Ἐπὶ τῶν δι' ἀδικιῶν πλουτιζόντων, πρὸ πάντων ὅταν χάσωσιν τὰ πλούτη των.
ἄνεμος (11). 157 *Πῆγε σιὸν ἄνεμο.*—Χάθηκε ἢ ἔφυγεν εἰς ἄγνωστον μέρος.
ἄνεμος. 158 *Τὸ πῆρ' ὁ ἄνεμος.*—Κατεστράφη.
ἀνήφορος (8). 159 *Αὐτὸς ὁ ἀνήφορος θὰ φέρῃ καὶ κανὰ γαιήφορο.*—Ἐπὶ τῶν παλαιόντων πρὸς μεγάλας δυσχερείας.
ἀνθρωπος (10). 160 *Εἶναι ἄθρεπος γιὰ κρεμάλα.*—Ἐπὶ τῶν ζημιούντων τοὺς ἄλλους.
 (12). 161 *Εἶναι ἄθρεπος γιὰ σκότωμα.*—Εἶναι κακοῦργος.
 (15). 162 *Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώξεις Κύριε.*—Εἰρωνικῶς ἐπὶ ἀξέστων.
 (27). 163 *Εἶναι τοῦ σκοινοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ.*—Ἐπὶ κακοποιῶν.
 (21). 164 *Μοναχὸς τὸ ἄθρεπος κλωτσάει τὸ κ-ησμέτ τ.*—Ἐπὶ τῶν ἀπορηπτόντων ἐπικερδῆ πρότασιν.
 (65). 165 *Τιποτένιος ἄθρεπος.*—Ἀνήθικος. Μηδαμινός.
 (66). 166 *Τὸν ἔκαμε ἄθρεπο.*—Ἐπὶ πτωχῶν ἀναδειχθέντων.
 (9). 167 *Ἀθρεπ' ἀπὸ σοῖ καὶ σκύλο ἀπὸ μάδρα.*—Δὲν πρέπει νὰ συμπεθερευόμεν μὲ τοὺς ἀπογόνους τῶν φαύλων ἀνθρώπων.
ἀνίσταμαι (2). 168 *Γένηκε ἀνάστα ὁ Θεός.*—Ἐπὶ μεγάλου θορύβου ἢ διασκεδάσεως.
ἀνοίγω (1). 169 *Ἄνοιξε τὸ κλαρί τ.*—Ἀπὸ σώφρονος μετεβλήθη εἰς ἐρωτύλον.
 170 *Πολὺ ἀνοίχκε καὶ θὰ πάρ κρύωμα.*—Ἐπὶ τῶν ἀπερισκέπτως ἐνεργούντων ἢ λαλούντων. Ἐπὶ προπετιῶν.
ἀνοιχτός. 171 *Ἀπόμκε ἀνοιχτός.*—Ἐμεινε χρεώστης.
ἄντερο (1). 172 *Ἐβγανε τ' ἄδρα τ'.*—Ἐπὶ ἐμέτου ἢ διαρροίας.
ἀντὶ (7). 173 *Ἀδὶς νὰ τριζ τ' ἀμάξ, τριζ ὁ ἀραβατζής* = Ἀντὶ τοῦ ζημιουμένου, παραπονεῖται ὁ ζημιῶν.
ἀξίξω (3) 174 *Δὲν ἀξίξ τὸ γόπο.*—Εἶναι μηδαμινῆς ἀξίας.
ἀπανώτερος. 175 *Ἐμ χέσις, ἔμ ἀπανώτερος.*—Ἐπὶ τῶν αὐθαδῶς κατηγορούντων τοὺς ἄλλους διὰ σφάλματα πολὺ ἐλαφρότερα τῶν ἰδικῶν των.
ἀπατός (4). 176 *Θαρρεῖ τὸ γόσμο σὰ δὸν ἀπατό τ.*—Ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του κρίνει καὶ τοὺς ἄλλους.
ἀπάντρευτος (ἀνύπανδρος 3). 177 *Ἀπάντρευτος προξενητής, γιὰ λόγου του γυρεύει.*—Ἐπὶ τοῦ ὑποκρινομένου ὅτι ζητεῖ τι δι' ἄλλον, ἐνῶ τὸ θέλει δι' ἑαυτὸν.

- ἀπίδι.** 178 *Θὰ σὲ δείξω πόσ' ἀπίδια βάζ ὁ σάκκος.*—'Απειλή εἰς ζημιούντας ἄλλους.
- ἀπλώνω** (10). 179 *Κατὰ τὸ πάπλωμα σ' ν' ἀπλώνῃς καὶ τὰ ποδάκια σ.*—'Ἐπὶ τῶν ἐπιχειρούντων τ' ἀνώτερα τῶν δυνάμεών των.
- ἀπό** (15). 180 *Ἀπὸ μυλωνᾶς δεσπότης.*—'Ἐπὶ ἀμορφῶτων ἀνελεθόντων εἰς ἀξιώματα.
- (32). 181 *Ἀπὸ τὴν Πόλιν ἔρχομαι καὶ σὶν κοροφὴ κανέλλα.*—'Ἐπὶ ἀσυναρτήτων λόγων.
- (59) 182 *Ἀπὸ τὸν Ἄννα στὸ γαῖφα.*—'Ἐπὶ παρεκλύσεως ὑποθέσεως, ὑπὸ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.
- (25). 183 *Ἀπὸ τὰ κ-κιὰ ὡς τὰ κεράσια.*—'Ἐπὶ ἐνδυμάτων μικρᾶς ἀντοχῆς.—*Δι' ὀλίγον μόνον καιρόν.*
- 184 *Ἀπὸ θροσιὰ γρεμὸς καὶ πίσω ρέμα.*—'Ἐπὶ μεγάλων δυσκολιῶν πανταχόθεν.
- 185 *Ἀπὸ μακρὰ ν' ἀγαπιούμαστε.*—*Καλύτερον νὰ μὴ ἔχωμεν στενὰς σχέσεις, ἀφοῦ δὲν συμφωνοῦμεν.*
- 186 *Κατέβη ἀπ' τ' ἄλογο, ἀνέβκε στὸ γαδούρ.*—'Ἐπὶ τῶν ὑποβιβαζομένων κοινωνικῶς.
- (6). 187 *Ἀπ' τὴ Τρίτ ὡς τὴ Τετράδ.*—*Συντομώτατα.*
- ἀπόφα** (1). 198 *Ἀπόφα με τὸν ἄνεμο, αὐριο με τὸν ἄεραρο.*—'Ἐπὶ τῶν στεργόντων μεγάλας ταλαιπωρίας, με τὴν ἐλπίδα ἐκπληρώσεως πόθου. Ὑπόκειται ὁ γνωστὸς μῦθος τῆς ἐρωτύλου γραίας.
- Ἀπρίλις** (4) 189 *Ἄν βρέξ Ἀπρίλης δώδεκα καὶ ὁ Μάης μία δύο,*
(Μάρτης 83) *θὰ πάρουν τὴν κασέλλα σου, καὶ ὄλον σου τὸ βίο.*—'Ὁφέλμοι αἱ βροχαὶ τοῦ Ἀπριλίου.
- 190 *Ἀπριλίου δώδεκα, τσακναράκια μάζωνε.*—*Μέχρι τῆς 12ης ὁ Ἀπρίλης κάμνει κρύο.*
- ἄρα** (1) 191 *Ἄρα νέρι καὶ δὲν ἔρι.*—*Δὲν με μέλλει ἐπὶ τῶν δηλούντων ὅτι δὲν θὰ ἔλθουν.*
- 192 *Ἄρα κατὰρα σ' ἀφήνω.*—*Ὅταν παραγγέλλουν εἰς τὸν υἱὸν ἢ τὴν κόρην νὰ ἐκτελέσῃ τι μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων.*
- ἀράδα** (1) 193 *Ἄν ἦσαι καὶ παπᾶς με τν ἀράδα σ θὰ πᾶς.*—'Ὁ καθεὶς με τὴν σειρὰν του πρέπει νὰ ὠφελῆται ἀπὸ τὰ κοινὰ πράγματα.
- 194 *Δέ εἶναι τς ἀράδας τ.*—*Εἶναι ἄλλης κοινωνικῆς τάξεως. Λέγεται ἐπὶ τῶν ἐπιθυμούντων νὰ συζευχθοῦν πρόσωπον ἀνωτέρας ἢ κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως.*
- 195 *Ἀράδα πᾶν τὰ πρόβατα, καὶ πίσω τὰ κατοίκια.*—'Ἐπὶ τῶν συμφωνούντων διότι εἶναι ὅμοιοι.
- ἄρες.** 196 *Ἄρες μάρες κουταμάρες.*—'Ἐπὶ ἀνοήτων λόγων.

ἀριώνω (3). 197 Ὅσο ἀριεύνε τὰ σκόρδα, χοδρὲν-νε.—Ἐπὶ τῶν ἔνεκεν
δυσαρρεσκείας ἀποχωρούντων τῆς συντροφίας.

ἀρατα (2). 198 Ἀρατα θέματα.—Ἐπὶ ἀσκόπου πελλυλογίας.

ἀράψ. 199 Ἄμα πᾶς στ Πόλι θὰ σὲ φλήσ ὁ ἀράψ.—Ἀδύνατον ν' ἀπο-
φύγῃς τὸ κακὸν ἐφόσον δὲν βαδίζεις τὴν εὐθείαν ὁδόν.

ἀραβωνιάζω. 200 Ἀραβωνιάσκε,

νοιάσκε,

παδρεύκε,

χέσκε.

Ἐπὶ νέας λεπτοφυοῦς καὶ μὴ δυναμένης νὰ φέρῃ τὰ βάρη τοῦ ἐγγά-
μου βίου. Ἀκόμη δὲ ἐπὶ ἀδεξίου καὶ ἀμελοῦς οἰκοδεσποίνης, μὴ δυ-
ναμένης νὰ διοικήσῃ εὐπρεπῶς τὰ τοῦ οἴκου της.

ἀργά (3). 201 Κάλλιο ἀργά, πέρα ποτές.—Ἐπὶ καθυστερησάντων εἰς τὴν
ἐκτέλεσιν καθήκοντος.

ἀργῶ (1). 202 Ὁ Θεὸς ἀργεῖ ἅμα δὲ λησμονεῖ.—Ἐπὶ τῶν ἀδικούντων.
Ὅτι ὁ Θεὸς θὰ τοὺς τιμωρήσῃ μίαν ἡμέραν.

ἄρματα. 203 Κρέμασε τ' ἄρματα.—Ἐπὶ τῶν γηρασάντων καὶ ἀνικάνων
πλέον πρὸς συζυγικὰ καθήκοντα.

ἀρμέγω. 204 Τὸν ἔχῃ καὶ τὸν ἀρμέγῃ.—Ἐπὶ τῶν περιποιουμένων τινὰ
πρὸς ἴδιον αὐτῶν ὄφελος.

ἀρμένικος. 205 Ἐκαμαμε ἀρμένικῃ βίζιτα.—Ἐπὶ ἐπισκεπτῶν παρατει-
νόντων τὴν ἐπίσκεψίν των.

ἀρμυρὸς (1). 206 Εἶναι καλὸ ἅμὰ ἀρμυρὸ.—Ἐπὶ πραγμάτων καλῆς ποιό-
τητος ἀλλὰ ὑπερβολικῆς τιμῆς.

ἀρνί (9). 207 Ὅποιος γίνεται ἀρνὶ τὸν τρώει ὁ λύκος.—Ἐπὶ τῶν μὴ ἀντι-
πρατιόντων εἰς τοὺς ἐπιβουλευομένους αὐτούς, καὶ ὡς ἐκ τούτου ζη-
μιουμένων.

ἀρρώστεια (6). 208 Ἡ ἀρρώστεια μὲ τὰ τσβάλῃ βραῖνῃ καὶ μὲ τὸ βελόνῃ
βγαίνῃ.—Εὐκόλα ἀσθενεῖ τις ἀλλὰ δύσκολα θεραπεύεται.

ἀρτύνμαι (4). 209 Σὰν ἀρτυθῶ νὰ φάγ' ἀρνί, κι' ἂν φάγω νᾶναι ψάρι.—
Ἐὰν παραβῶ τὸ καθήκόν μου, νὰ τὸ κάμω χάριν σπουδαίου κέρδους.

ἀρφανὸ (18). 210 Ὁ Θεὸς ἀρφανὸ κάμνει, ἄμοιρο δὲν κάμνει.—Περὶ πάν-
των φροντίζει ὁ Θεός.

ἀρχή (4). 211 Κάθε ἀρχὴ δύσκολῃ.—Ἐπὶ τῶν παραπονουμένων πρωτο-
πειρῶν.

ἀρχοντιά. 212 Ἡ ἀρχοδιά τρέχῃ ἀπ' τὰ πατζάκια τ.—Εἰρωνικῶς ἐπὶ
τῶν ὑποκρινομένων τὸν πλούσιον.

ἀρχοντας (44). 213 Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φλάῃ ἀπ' τὸ γαινουργιο ἀρχοδα καὶ
τῆ βαλιά τῆ πτάνα.—Ἐπὶ τῶν ζημιουμένων ἔνεκεν τῶν σχέσεων των
μετὰ νεοπλούτων ἢ μετὰ πόρνης.

ἄσπρος (22). 214 Ἄσπρο χαρτί μαῦρα γράμματα.—Ἐπὶ τῶν ἀγνοούντων τὸ περιεχόμενον δικαστικῆς ἀποφάσεως.

(31). 215 Κάμνει τὸ μαῦρο ἄσπρο.—Ἐπὶ τῶν διαστρεφόντων τὴν ἀλήθειαν.

ἄσπρα (16). 216 Τὸν ἔκαμε ἀπ' ἄσπροῦ.—Τὸν ἐξητυτέλισε.

ἀσπρίζω (2) 217 Ὅπου βρέξ φαίνεται, κι' ὅπου χιονίσ ἀσπρίζ.—Ἐπὶ τῶν προσπαθούντων ν' ἀποκρούσωσι τὰ πασιδίηλα.

ἀσπροπρόσωπος (1) 218 Βγῆκε ἀσπροπρόσωπος.—Ἐδικαιώθη ἢ ἐπέτυχε.

ἀστράφτω. 219 Ἄμα στράψ, θὰ βουρνίξ κι' ὄλας.—Ἐπὶ τῶν παραπονομένων διὰ τ' ἀποτελέσματα τῆς φιλονικείας των.—Μετὰ τὴν λογομαχίαν ὁ δαρμός.

220 Τὸν ἔστραψε μιά.—Τὸν ἐκτύπησε δυνατὰ καὶ αἰφνιδίως διὰ τῆς παλάμης εἰς τὴν παρεϊάν.

αὐγὸ (3). 221 Δὲ ἀ' ἀλωνίζνε τ' αὐγὰ —Ἐπὶ τῶν μὴ θελόντων νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὰς διατυπώσεις τῶν κανονισμῶν, ἢ τὰς συνηθείας τοῦ τόπου.

222 Φλάϊ νάρτ τ' αὐγὸ σιὸ γῶλο.—Περιμένει τὴν τελευταίαν στιγμήν. Λέγεται διὰ τοὺς ἀσθενεῖς ποὺ δὲν πηγαίνουν ἐγκαίρως εἰς τὸν ἱατρὸν καὶ διὰ τοὺς ἀναβύλλοντας νὰ προμηθευθοῦν πρᾶγμα ἀπαραίτητον.

(8). 223 Διὲς αὐγὸ, πιε κρασί,

Πιάσ' αὐγὸ, ρούφα κρασί,

Φάγε αὐγὸ, στραγούλα κρασί.

—Ὅτι τὸ αὐγὸ θέλει κρασί. Λέγεται καὶ ἡ παραλλαγή :

Αὐγὸ θυμηθῆς νὰ πιῆς κρασί αὐγὸ θὰ μρῦ'ε νὰ πιῆς κρασί

Αὐγὸ θὰ πιᾶίς νὰ πιῆς κρασί αὐγὸ θ' ἀκού'ε νὰ πιῆς κρασί

Αὐγὸ θὰ διῆς νὰ πιῆς κρασί αὐγὸ θὰ φᾶς νὰ πιῆς κρασί

Αὐγὸ θὰ πῆς νὰ πιῆς κρασί

(52) 224 Κάτσε σι' αὐγὰ σ.—Μὴ ἀναμιγνύεσαι εἰς ξένας ὑποθέσεις.

(66) Εἶναι μὲ τ' αὐγὰ μαδαλωμένο —Ἐπὶ πράγματος πλαιιοῦ ἢ σαδροῦ.

(79). 225 Σκάνης αὐγὸ καὶ χύνεσαι ;—Ἐπὶ πράξεων προκαλουσῶν τὴν ἀγανάκτησιν ἐπὶ τῶν ἐπιμενόντων εἰς τὰς ἀτόπους ἀντιρρήσεις των.

Αὐγουστος (24). 226 Ἐ Μάρτ τὰ δρίμντα, σι' Αὐγούστ τὰ κλήματα, καὶ τ' Αὐγούστ σιὰ πανιά.—Ὅταν δὲ φυλάττεις τὰ δρίματα τοῦ Μάρτη γίνεσαι αἴτιος νὰ καταστραφοῦν τ' ἀμπέλια. Ὅταν δὲ παραβαίνεις τὰ τοῦ Αὐγούστου ἐπέρχεται καταστροφή εἰς τὰ πλυνόμενα ἐνδύματα κατὰ τὴν δημώδη δοξασίαν.

(4). 227 Ἄπο Μάρτη καλοκαίρ, κι' ἀπ' Αὐγουστο χειμῶνα.—Κάποτε

συμβαίνουν κρύα περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου ἢ ζέστες τὸν Μάρτιον.

αὔριο (7). 228 *Κι' αὔριο θά εἶναι μέρα.*—Μὴ βιάζεσαι νὰ τελειώσης ὅλα σήμερον.

αὐτί (3). 229 *'Απ' τὸ ἔνα τ' αὐτί τ βαίη κι ἀπ' τ' ἄλλο βγαίη.*—'Επὶ τῶν ἀπροσέκτων καὶ παρηκόων, τῶν περιφρονούντων τὰς συμβουλὰς τῶν ἄλλων.

(6). 230 *Δὲν ἰδρώη τ' αὐτί μ ἀπὸ τέτοια.*—Δὲν φοβοῦμαι τὰς ἀπειλὰς.

(12). 231 *Τσίτωσε τ' αὐτί τ.*—'Επρόσεξε ν' ἀντιληφθῆ τί λέγουν.

(25). 232 *Κρέμασε τ' αὐτιά τ.*—'Επὶ ἀπογοητευμένων.

(28). 233 *'Εφαγε τ' αὐτιά μ.*—Μ' ἐνοχλεῖ διαρκῶς, ζητῶν τι.

(48). 234 *Τὸ σφύρξε στ' αὐτί τ.*—Τοῦ εἶπε τι κρυφά, ἐπὶ τῶν μεταδιδόντων τὸ μυστικὸν εἰς ἄλλους.

(23). 235 *Καὶ τὰ δβάρια αὐτιά ἔχνε.*—'Επὶ τῶν ὀμιλούντων γεγωνυῖα φωνῇ περὶ ἀπορητῶν.

(25). 236 *'Απ' τ' αὐτί καὶ στὸ δίσκαλο.*—'Επὶ ταχείας τιμωρίας.

ἀφαλός. 237 *'Επες' ὁ ἀφαλός τ.*—Εἰρωνικῶς ἐπὶ ὀκνηρῶν = 'Εδυσκολεύθη.

ἀφηγοῦμαι (1). 238 *'Οποῖος ἀφηγοῖται τὰ δικά τ' ἠκούει.*—'Επὶ ὠτακουστῶν.

ἀφρίζω (4). 239 *Τί ἀφρίζεις καὶ ξαφρίζεις; τὸ βαρά μ ἔδωκα, θὰ σε φάγω.*—'Επὶ τῶν ἐπιμενόντων νὰ χρησιμοποιήσουν βλαβερὸν πρᾶγμα, διότι τὸ ἠγόρασαν.

ἀφήνω. 240 *Μᾶς ἄφκε χρόνια.*—'Απέθανε. Λέγεται καὶ Σχωρέθηκε. Εἰρωνικῶς δὲ Τίναξε τὰ πέταλα ἢ Ψόφσε.

ἄχερο (1). 241 *Οἱ ἄλλοι δὲ δρῶνε ἄχερο, ψωμί τρῶνε.*—'Επὶ τῶν νομιζόντων ὅτι οἱ ἄλλοι δὲν ἀντιλαμβάνονται τὰς ἀδικίας τῶν.

ἀχόρταγο. 242 *'Αχόρταγο ἀχῶνη.*—'Επὶ τῶν λαιμάργων οἱ ὅποιοι τρώγουν σὰν νὰ εἶναι πάντοτε πεινασμένοι. Λέγεται καὶ «'Αχόρταγο λωχίρ».

B

Βαβίζω (γαυγίζω 3). 243 *Χωρίς νὰ σε ποῦνε γοῦ, νὰ μὴ βαβίης.*—'Επὶ τῶν ἀναιτίως ἐπιτιθεμένων.

βαίξω. 244 *Πῆρε νὰ βαίξ.*—'Ησχισε νὰ περιπατῆ, μετὰ βαρείαν νόσον.

βαριά (ἀγάλια 11). 245 *Βαριά νὰ πᾶμ' ἀλήγορα.*—'Επὶ τῶν βιαζομένων ν' ἀναχωρήσουν τὴν τελευταίαν στιγμὴν καὶ ὡς ἐκ τούτου λησμονούντων νὰ παραλάβουν μετ' αὐτῶν τὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖα, ἀναγκαζομένων δὲ νὰ ἐπιστρέψωσι πρὸς παραλαβὴν τῶν, καὶ τοιοιτοτρόπως

βραδυνόντων. Ἐπίσης λέγεται καὶ διὰ τοὺς βιαστικούς, οἱ ὅποιοι προσκόπτουν καὶ πίπτουν.

βαρῶ (27). 246 *Πάρ' τὸν ἔνενα, βάριε τὸν ἄλλονα*.—Λέγεται δι' ἐκείνους ποὺ πταίουν ἐξίσου εἰς ἓν ζήτημα, ἢ εἶναι ἐξίσου ἀδέξιοι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἑνὸς ἔργου, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὴ ἡ προτίμησις τοῦ ἑτέρου.

βαρῦς (4). 247 *Βαρύς, σίδερο*.—Πολὺ βαρῦς. Ἐπὶ πραγμάτων μικροῦ ὄγκου ἀλλὰ μεγάλου βάρους.

βασίλειο. 248 *Σὸτ' τραβάει τὸ βασίλειο*.—Ἐπὶ τέκνων ὁμοίων τοῖς γονεῦσι.

βασιλῆς (14). 249 *Ζῆ σὰ βασιλῆς*.—Διὰ τοὺς ἔχοντας τιμητικὰς θέσεις καὶ ἀπολαύοντας τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν.

βασιλικός (2). 250 *Βασιλικός κι ἂν μαραθῆ, τὴν μυρωδιὰ τὴν ἔχει*.—Ὁ ἀγαθὸς καὶ μεγαλόκαρδος καὶ ἐν τῇ δυστυχίᾳ παραμένει τοιοῦτος.

(4). 251 *Γιὰ τὸ βασιλικό, πίνῃ ἢ γλάστρα τὸ νερό*.—Ἐπὶ τῶν ἀπολαυόντων τιμᾶς καὶ ὠφέλη ὄχι διότι τὰ ἀξίζουν, ἀλλὰ διότι κατέχουν καλὴν θέσιν.

(1). 252 *Βασιλικὴ διαταγὴ καὶ τὰ σκυλιὰ δεμένα*.—Εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν πολιτικῶν οἱ ὅποιοι ἐπιβάλλουν τὴν τήρησιν τῶν παραλόγων διαταγῶν των.

βασκαίνω (2). 253 *Νὰ μὴ βασκαθῆ*.—Εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν ἐνεργούντων ἀξιωμαμπτοὺς πράξεις.

βαστάγω (11). 254 *Πῶς βάσταξε ἐννιὰ μῆνες στὶς μάνας τὴ γλιὰ ;*—Ἐπὶ ἀνυπομόνων.

255 *Σὰ σὲ βαστάη, ἔβγα νὰ διοῦμε*.—Πρόκλησις εἰς τοὺς ἀπειλοῦντας νὰ μᾶς βλάψουν ἐνῶ δὲν εἶναι ἱκανοὶ πρὸς τοῦτο.

βαφτίζω (3). 556 *Τὸ βαφτίζω τὸ μυρώνω κι ἄρα ζῆσ καὶ μὴ ζῆσ*.—Ἐπὶ τῶν ἀμελῶς ἐκτελοῦντων τὰ ἔργα των.

257 *Μὲ τὸ ξύδ εἶναι βαφτισμένος*.—Ἐπὶ ὀξυθύμων.

βγάζω (18) 258 *Βγάξ κι ἀπ' τὸ μνῆγα ἄλμα*.—Ἐπὶ ἀνθρώπων ἱκανῶν νὰ κερδίζουν καὶ ἀπὸ τὰ εὐτελέστερα πράγματα.

(6) 259 *Βγάξ πέδε καὶ τρώει δέκα*.—Ἐπὶ σπατάλων.

(16) 260 *Τὸν ἔβγανε τὴ ψχή τ*.—Ἐπὶ τῶν χρησιμοποιοῦντων πτωχοὺς, ἀντὶ εὐτελοῦς μισθοῦ, εἰς βαρῆα ἔργα. Ἐπὶ τῶν βραδυνόντων νὰ κάμουν ὅ,τι τοὺς ζητοῦμεν.

261 *Δὲ βγάξ τὸ ποδάρ τ ὄξω μεριά*.—Διὰ τοὺς διαρκῶς μένοντας κατ' οἶκον.

262 *Δὲ βορ νὰ τὰ βγάῃ στὸ κεφάλι*.—Ἐπὶ τῶν ἀνικάνων ν' ἀποτελειώσουν ἔργον τι καὶ παραιτουμένων τοῦ ἐγχειρήματος.

263 *Βγήκῃ ἀπ' τὴ μύτη μ*.—Ἐπὶ καλωσύνης τὴν ὁποῖαν ἠναγκάσθη ν' ἀκριβοπληρώσω.

- βγαίνω** (18). 264 *Ἡ ψχή τ βγαίνει νά μὴ δώκει μιὰ δεκάρα.*—Ἐπὶ φιλαργύρων, μὴ βοηθούντων εἰς κοινωφελῆ ἔργα.
265 *Ὅσο νά γένη τ' ἀρκόδι ἢ καρδιά, βγαίνει τοῦ φτωχοῦ ἢ ψχή*—Ἐπὶ τῶν ἀργοπορούντων τὴν ἀρωγὴν των.
- βερεσέ** (4). 266 *Ὅποιος πίνει βερεσιὰ δυὸ φορὲς μεθάϊ.*—Ἐπὶ τῶν ἀσκόπως σπαταλώντων τὰ δανεισθέντα χρήματα.
(10). 267 *Τά φερε σουλφ και βερεσιὰ.*—Ἐπὶ τῶν κατασπαταλούντων τὰ κληρονομηθέντα ἢ δανεισθέντα χρήματα.
- βελόνι** (1). 268 *Βελόνι νά ρίξης, κατὰ γῆς δὲ θὰ πέσ.*—Ἐπὶ μεγάλου πλήθους συνηγμένου ἐπὶ τῷ αὐτῷ.
- βήχας** (2). 269 *Τὸν ἔκοψε τὸ βήχα τ.*—Ἐπὶ τῶν ἀποτόμως ἀπορριπτόντων τὴν αἰτησίαν τινος.
- βιά** (5). 270 *Ἡ σκύλα ἀπ' τὴ βιά τς, γεννάει τυφλά τὰ παιδιὰ τς.*—Ἐπὶ τῶν βιαζομένων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου τινος, καὶ ὡς ἐκ τούτου ζημιουμένων.
- βιάζομαι** (4). 271 *Ὅποιος βιάζεται, λήγορα γεράζ.*—Εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν ὀκνηρῶν καὶ βραδυκινήτων καὶ ἐπὶ τῶν βιαστικῶν.
- βιαστικός.** 272 *Στὴ βιαστικὴ τὴ δλειὰ, χώνεται κι' ὁ διάβολος.*—Ἐπὶ τῶν ἀπερισκέπτων ἐπιπολαίως ἐνεργούντων καὶ ζημιουμένων.
- βίδα.** 273 *Τὸν ἔπιασ ἢ βίδα τ*—Ἐπὶ ἰδιοτρόπων.
(4). 274 *Ἔστριψε κομμὰ ἢ βίδα τ.*—Ἐπὶ παραλόγων.
- βιδὸς** (11). 275 *Τὸ βιδὸ σ στη βιά σ.*—Προτροπὴ εἰς πάσχοντα καὶ δισταύοντα νὰ δαπανήσῃ πρὸς θεραπείαν του.
(8). 276 *Μ' ἕνα γῶλο γεράζ κανεῖς, μ' ἕνα βιδὸ δὲ γεράζ*—Ὁ πλοῦτος εἶναι πρόσκαιρος.
- βλαστημῶ.** 277 *—Πῶς τὰ πᾶς ; —Βλαστήματα.*—Ἐπὶ ἀντιξοοτήτων τοῦ βίου.
278 *Βλαστήμισα τν ὥρα π γεννήθκα*—Ἐπὶ τῶν περιπλεκομένων· εἰς ἐπιχειρήσεις ἐκτὸς τῆς εἰδικότητός των καὶ ὑφισταμένων κόπους καὶ ζημίας διὰ ν' ἀπαλλαγοῦν.
- βλάχος.** 279 *Ἐμεῖς οἱ βλάχι, ὅπως λάχι.*—Ἐπὶ τῶν μὴ ἐχόντων μεγάλας ἀπαιτήσεις.
- βλέπω** (72). 280 *Ποῦ σ εἶδα, ποῦ σὲ ξέρω ;*—Ἐπὶ ἀχαρίστων προσποιουμένων ὅτι ἀγνοοῦσι τοὺς εὐεργέτας των.
(85). 281 *Νά τὸ διῶ και νά μὴ τὸ ψτέπω*—Ἐπὶ ὑποσχομένων νὰ ἐκτελέσουν τι, ἐνῶ γνωρίζωμεν ὅτι ψεύδονται.
(76). 282 *Στραβὸς νά ἦσα, πάλε θὰ τό γλεπες*—Ἐπὶ πραγμάτων ὀφθαλμοφανῶν.
283 *Εἶδα κ' ἔπαθα νά γλυτώσω.*—Ἐπὶ περιπλακέντων ἐξ ἀγνοίας καὶ

ὑποπεσόντων εἰς παράβασιν νόμου.

(26). 284 *Γλέποδας καὶ κάμνοδας*.—Ἐνέργει κατὰ τὰς περιστάσεις.

(14). 285 *Σὰ δὲ σὲ διῶ, ψωμί δὲ τρώγω*.—Ἐἰρωνικῶς, ἀδιαφορῶ τε λείως διὰ σέ.

(12). 286 *Σὰ δὲ δὸ διῆς μὲ τὰ μάτια σ, γὰ μὴ τὸ ψιτέψης*.—Μὴν πιστεύης εἰς τὰ λόγια τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐξέτασε μόνος σου τὴν ὑπόθεσιν.

287 *Ἐσένα γλέπ κ ἐμένα κίταζ*.—Ἐπὶ ἀλλοιθώρου.

(64). 288 *Ὅπως μὲ γλέψ καὶ σὲ γλέπω*.—Δὲν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτησιν τὸ λεγόμενον, διότι ἐξηκριβώθη ὑπ' ἐμοῦ.

(95). 289 *Ὅδας θὰ διῶ τὸ φτί μ χωρὶς καθρέφτι*.—Ποτέ. Ἐπὶ ψευδολόγων ὑποσχομένων πολλά.

(102). 290 *Σὰ μὲ δγῆς ξανά, γράψε με*.—Ἐπὶ τῶν παραβίντων τὴν ὑπόσχεσίν των.

291 *Σὰ δὸν εἶδες ἐσὺ τὸν εἶδα κ ἐγώ*.—Ἐπὶ ἀπατεώνων διαφυγόντων.

(8). 292 *Ἄλλο ν' ἀκούης, κ ἄλλο γὰ δγῆς μὲ τὰ μάτια σ*.—Ἦ ὄρασις πιστοτέρα τῆς ἀκοῆς. —Ἡ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως κρίσις εἶναι ὀρθωτέρα.

(35). 293 *Ἐβγα πορδοῦ γὰ δγῆς τὸ χέσι*.—Ἐἰρωνικῶς, ἐπὶ μεθύσων ἐρωτευμένων.

βόδι. 294. *Βόδ πῆγε, μουσκάο ἦρε*.—Ἐπὶ τῶν ἀνεπιδέκτων μαθήσεως, ἢ βελτιώσεως.

(24). 295 *Καὶ στοῦ βοδιοῦ τὸ κέρατο γὰ κρυφτῆς, δὲ γλιτώνς*.—Ἀπειλή ὅτι ἂν δὲν ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν, δὲν θὰ διαφύγῃ τὴν τιμωρίαν.

βότανα. 296 *Μὲ τὰ βότανα τῆς γῆς γιατρεῦονται τὰ πάθη*.—Ἐπὶ λαιμαργῶν ἀναγκαζομένων εἰς δίαιταν χορτοφαγίας πρὸς θεραπείαν.

βούκα (2) 297 *Ἡ πρώτ ἢ βούκα, βούκα, καὶ ὑστερνῆ φαρμάκ*.—Ὁ δεῦτερος γάμος συνήθως εἶναι ἀτυχής.

298 *Ἡῆρε τ βούκα ἀπ' τὸ στόμα μ*.—Μὲ ὑλεσκέλισε καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸς τὸ ἔργον μου.

299 *Βούκα δὲν ἔβανα στοὸ στόμα μ*.—Ἐπὶ μεγάλης θλίψεως ἢ μερίμνης.

βουνό (16). 300 *Σὰ γὰ τον ἔφερανε ἀπ' τὸ βουνό*.—Ἐπὶ ἀγροίκων καὶ ἀξέστων.

301 *Στὰ θε, στὰ βγὰ καὶ στ' ἄκαρπα τὰ δέδρα*.—Ἀπευχχί, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκτάκτου τρόμου, ἔνεκεν φυσικοῦ φαινομένου, ὡς κεραυνοῦ κλπ. Λέγεται εἰρωνικῶς καὶ εἰς τρομάξαντα, καυχόμενον ὅτι δὲν φοβεῖται.

302 *Βουνὸ μὲ βουνὸ δὲ σμίει, ἄθροπος μ' ἄθροπο σμίει.*—Δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τοὺς ξένους, διότι πιθανὸν νὰ εὐφρεθῶμεν καὶ ἡμεῖς μίαν ἡμέραν ξένοι εἰς τὴν πατρίδα ἐκείνων.

Βούλαρος. 303 *Βούλαρος παλιτοτουράκις.*—Ἐπὶ χονδροειδοῦς ἀνθρώπου **βουρβουλιάζω** 304 *Βουρβούλιαξ ὁ κῶλος τ.*—Ἐπὶ τῶν ἐπιμενόντων νὰ ἐκτελέσουν τι παρὰ τὰς συμβουλὰς τῶν πρεσβυτέρων των. Ἐπὶ ἀνησύχων παιδίων.

βούρτσα. 305 *Βούρτσα, κούπανος.*—Γρήγορα καὶ βιαστικά, ὅπως ὅταν σφουγγαρίζουν μὲ τὴν βούρτσαν ἢ κουπανίζουσι λινάρι.

βράζω (7) 306 *Βράζ ἀπὸ μέσα τ.*—Μετὰ δυσκολίας συγκρατεῖ τὴν ὀργὴν του.

307 *"Εβρασ' ἀπ' τ πεῖσμα τ.*—Ἐθύμωσεν εἰς ἄκρον.

308 *Δε βράζ με τὸ ζμί τ.*—Ἐπὶ τῶν ἀναμιγνυομένων εἰς ξένους ὑποθέσεις, ἢ κατηγορούντων ἄλλους.

(2) 309 *Βράσ τα καὶ πιε τὸ ζμί τς.*—Ἐπὶ τῶν ἀρνούμενων νὰ δανείσουν σκεῦος τι ἢ ὑπόδειγμα ἐργοχείρου.

βρακί (23). 310 *Τὸν ἔβανε μέσ στὸ βρακί τς.*—Τὸν κατήντησεν νευρόσπαστον εἰς χεῖρας τῆς. Εἶναι ἄνδρας ποῦ κυβερνᾶται ἀπὸ τὴν γυναῖκα του.

(15) 311 *Αὐριό εἶναι Κυριακή,
τρῶγω ξύδι καὶ φακή,
βάζω κόκκινο βρακί,
καὶ πλαλῶ ἐδῶ καὶ κεῖ.*

Παιδικὸν σκῶμμα, ἐπὶ παίδων, τὰ ὅποια μόνον κατὰ τὰς ἐορτὰς φοροῦν βρακί.

(32). 312 *Τὰ καμε στὰ βρακιά τ.*—Εἰρωνικῶς: =Ἐτρομοκρατήθη.

βρέχω (13). 313 *Βρέξε κῶλο, φάγε ψάρια.*—Ἐπὶ τῶν θελόντων ν' ἀπολαύσωσι τι ἀκόπως.

(31). 314 *Τὸν ἔχνε νὰ μὴ στάξ καὶ νὰ μὴ βρέξ.*—Ἐπὶ χαηδεμένων παιδίων.

(39). 315 *"Ο, τ βρέξ, ἄς κατεβάσ.*—Ἐπὶ τῶν ἀδιαφορούντων διὰ τ' ἀποτελέσματα τῆς πράξεώς των καὶ ἐπιμενόντων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

316 *Σὰ βρέξ, νὰ τὸ ρέμα κι' ἄς τρέξ.*—Δὲν μὲ μάλλει. Λέγεται ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν σπαρτὰ καὶ χωράφια.

(49). 317 *Σὰ βρεμένη κάτω.*—Ἐπὶ τῶν ὑποστάντων δευτὴν προσβολήν.

(47). 318 *Πέρα βρέχι.*—Ἐπὶ τῶν μὴ ἀντιλαμβανομένων τὸ θέμα

τῆς ὀμίλιας ἢ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν τοὺς περιποιοῦνται.

319 *Γιὰ θὰ βρέξι, γιὰ θὰ χιονίσι, γιὰ καλὸ γαιρὸ θὰ κάμ.*—Εἰρωνικῶς, ἐπὶ τῶν προλεγόντων τὸν καιρὸν.

βρίσκω (79) 320 *Ἦυρε τὸ ταίρ τ.*—Εὐρῆκε τὸν ὁμοίον του, καλὸν ἢ κακόν.

(83). 321 *Ἦυρε τὸ διάβολο τ.*—Περιῆλθεν εἰς ἀπροόπτους δυσχερείας.

(60). 322 *Ἦυρε ἢ νύφ τὸ γυννὶ πίσ σι θόρτα.*—'Επὶ τῶν ἀνακαλυπτόντων τὰ τοῖς πᾶσι γνωστά.

(84). 323 *Ἦυρε τὸν ἄγιο νὰ προσκυνῆσι.*—'Επὶ τῶν περιποιουμένων τοὺς ἀχαρίστους.

(76). 324 *Ἦυρε τὸ μάστορ τ.*—'Επὶ ἀπατεῶνων ἐξαπατηθέντων.

(64). 325 *Ἦυρ ὁ Φίλιππας τὸ Ναθαναήλ.*—'Επὶ συντροφίας ὁμοίων χαρακτήρων.

(29). 326 *Κύλιξε ὁ τέτζερσι, ἦυρε τὸ καπάκλ τ.*—Εὐρε σύντροφον ἄξιον ἑαυτοῦ.

(98). 327 *Σι θάλασσα νὰ πάη νερὸ δὲ θὰ βρῆ.*—'Επὶ τῶν ἐπανειλημμένως ἀποιτυγχανόντων, ἔνεκεν ἰδικῆς τῶν ἀδεξιότητος.

(3). 328 *'Αγάπαγε ἢ Μάρω τὸ χορὸ, ἦυρε κι ἄδρα ζορνατζή.*—'Επὶ ἀνταξίων συντροφῶν.

(74). 329 *Ἦυρε τὸ λουλουδὸ νὰ μριστῆ.*—Εἰρωνικῶς πρὸς τὸν προσπαθοῦντα νὰ ὠφεληθῆ ἀπὸ τὸν ἐξυπνότερόν του.

(107). 330 *'Απ τὸ Θεὸ νὰ τό βρῆσι.*—Κατάρα ἐπὶ τῶν ἀδικούντων.

(114) 331 *'Ετσι τὸ ἦυραμε, ἔτσι θὰ τ ἀφήκαμε.*—Εἰς ἀπάντησιν τῶν κατηγορούντων τὰ πάτρια ἦθη καὶ ἔθιμα.

(131). 332 *Στὸν οὐρανὸ τὸ γύρενα καὶ σι γῆσι τὸ ἦυρα.*—'Επὶ τῶν ἐπιτυγχανόντων τὰς προσδοκίας τῶν.

βροχή. 333 *'Η βροχὴ π θᾶρι, ἀπ τὰ πέρ' ἀβέλια φαίνεται.*—'Επὶ τῶν προσπαθοῦντων νὰ μᾶς ἀποτρέψουν ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδῶν μας, προβάλλοντες ἀπιθάνους κινδύνους.

βρωμα. (11). 334 *Βρωμα καὶ μισκινιά.*—'Επὶ ἀκαθάρτων καὶ ἀνηθίκων.

βρωμῶ (9). 335 *'Οποπου νὰ τόνε πιάσι, βρωμάει.*—'Επὶ τῶν ἐχόντων ἀχορεῖον χαρακτήρα.

(5) 336 *Τὸ 'να βρωμάει, τ' ἄλλο ζνάει.*—'Επὶ τῶν ἀναποφασίστων εἰς τὴν ἐκλογὴν.

βρῆ. 337 *Καλὸ βρῆ ἦυρ' ἐκεῖνος καὶ βζάν.*—'Επὶ τῶν ἐχόντων καλὴν ἐργασίαν.

Γ

γάδαρος (11) 338 *Γάδαρος πού δὲ βοδίξ,*

ἄς τον ἄς πᾶ νὰ γαρίζ.—Μὴν ἀπαντᾶς εἰς τὰς διαβολάς, ἐφόσον κανεῖς δὲν τὰς πιστεύει.

(78). 339 *Πετάει ὁ γάδαρος ; —Πετάει.*—Ἐπὶ τῶν ἐπιμενονόντων εἰς τὰς στρεβλὰς ἰδέας των καὶ ἐπιβαλλόντων τὴν ἐκτέλεσίν των.

(30) 340 *Γαδούρ ξηκαπίστρωτο.*—Ἐπὶ ἀναιδῶν καὶ ἀδιακρίτων.

341 *Σὰ γένη κανεῖς γαδούρ, θὰ βρῆ καὶ τὸ σαμάρ.*—Εἰς κυρίους ἀποβυλόντας τῆς ἐργασίας ὑπηρετήην.

γαῖδουροκαθισμέν. 342 *Εἶναι μιὰ γαδουροκαθισμέν!*—Ἀνήθικος, ἀξία νὰ πομπευθῆ.

γάλα (2). 343 *Ἀκόμα γάλα μρίζ τὸ στόμα τ.*—Ἐπὶ κορασίδων μὴ περιελθουσῶν ἀκόμη εἰς ἐρωτικὰς σχέσεις.

γάμος (69) 344 *Πάρ τονα στὸ γάμο σ' νὰ σὲ πῆ «καὶ τοῦ χρόν».*—Ἐπὶ ἀχαρίστων, οἱ ὅποιοι ἀντὶ νὰ βοηθήσουν, βλάπτουν.

γαμπρός (13). 345 *Γαβρός γιὸς δὲ γένεται, καὶ νύφ θεγατέρα.*—Τὰ τέκνα φροντίζουν περισσότερο διὰ τοὺς γονεῖς, παρὰ ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύφη.

(46). 346 *Ὅρσε γαβρὲ κφέτα.*—Ἐπὶ τῶν ἀκαίρως λεγόντων ἢ ποιούντων τι.

(55). 347 *Ὅλε θέλι ἡ νύφ κι ὁ γαβρός, τύφλα νὰ χι ἡ πεθερὰ κι ὁ πεθερός.*—Ὅταν θέλουν τι οἱ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι, κανεῖς δὲν δύναται νὰ τοὺς ἐμποδίση.

(11) 348 *Ὅβλι ἡ ἐβδομάδα τοῦ γαβροῦ καὶ ἡ Κυριακὴ τοῦ νύφ.*—Κάπου κάπου, ἔχουν καὶ οἱ πτωχοὶ ἐσοτήν.

(20α) 349 *Ἐχτές, προχτές Βούργαρο γαμπρὸ παντρεύκε, ποῦ ν' τὸ πόρτα ;* —Ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων νὰ διακρίνουν εὐκόλως τὰ οὐσιώδη ἀπὸ τὰ ἐπουσιώδη. Εἰς ταύτην ὑπόκειται ὁ ἐξῆς μύθος : Ὅνας ἄρκουδας ἀμὰ χωριάτ-ς Βούργαρος πατρεύκε στὸ βόλι. Τὸ πουργὸ πού βγήκε νὰ πάη στὸ τσαρσί, πῆρ' ἓνα καρβούνη κι ἔκαμ' ἓνα σταυρὸ ἀπάν στὸ πόρτα τὸ σπιτοῦ, γιὰ νὰ βορέσ νὰ τὸ βρῆ, γιὰτὶ γοῦλα τὰ σπίτια τὸ μαχαλᾶ ἤδανε τὸ ἴδιο βιτσιμ. Τὰ παιδιὰ τὸ γειτοναῖς, ἔπιασανε κι ἔκαμανε ἀπόνα σταυρὸ μὲ τὸ καρβούνη σὲ γοῦλες τὸ πόρτες ἐκεῖ λούρα κι ὅδε γύρσε ὁ Βούργαρος τὸ βράδ, τὴ βρώτ πόρτα πού εἶδε μὲ σταυρὸ τὸ ἀνίξε καὶ βῆκε μέσα. Ἡ νικοκερὰ λούγδανε μέσα στὸν ὁδὰ τὸ τσίτσιδ, καὶ καπὼς ἀνίξε αὐτὸς τ' ὁδὰ τὸ βόρτα, αὐτήν ἄρκεψε νὰ τσιρίξ, καὶ νὰ τονε διώχνει. Τότες κ' ἐκεῖνος βγήκε ὅξω δροπιασμένος, καὶ γλέποδα τὸ πόρτες γοῦλες μὲ σταυρὸ, τὸ πῆρε μὲ τὸ ἀράδα καὶ χωρὶς νὰ βῆ μέσα, ρώταγε αὐτό.

γάτα (47α). 350 *Ἐχὶ ἑφτά ψχῆς σὰ τ γάτα.* = Ἐχει μεγάλην ἀντιοχήν εἰς τὰς ἀσθενείας.

(15). 351 *Ἡ κάτα γιά τὸ ψάρ κι ὁ παπᾶς γιά τς λειτουργιές, πούλ-
σανε τὸ σπῖτ τς.*—Γιὰ κείνους ποὺ θυσιάζουν τὰ πάντα, γιά τὸ πρᾶ-
γμα ποὺ ἀγαποῦν, πρὸ πάντων διὰ φαγητὰ καὶ διασκεδάσεις.

352 *Μαύρη κάτα πέρασ ἀπ' ἀνάμεσα τς.* = Εὐρίσκονται εἰς διάστα-
σιν. Καὶ ἡ τουρκικὴ : Ἀραλαρηντὰν καρὰ κεδὶ γειστί.

(55α). 353 *Κάτα γένισε, ποδικὸ κρατεῖ.*—Γιὰ κείνους ποὺ μοιάζουν μὲ
τὰ γονικά των.

γάτος (59). 354 *Ἐφυ ὁ κάτος, χορεύνε τὰ ποδίκια.* = Ὅπου λείπει ὁ ἐπι-
στάτης οἱ ἔργαται παραμελοῦν τὸ ἔργον των.

γδέρνω (10). 355 *Τὸν ἔγδαρε τῆ βροβεία τ.* = Μὲ τοκογλυφικά δάνεια, ἀφή-
ρεσε τὰ ὑπάρχοντά του.

356 *Θὰ τονε γδάρ ζdanό.*—Ἐπὶ ἀνθρώπου δανειζομένου ἀπὸ τοκο-
γλύφον.

γείτονας (58). 357 *Πρῶτα θὰ δγῆς τὸ γείτονα σ, κι ὕστατα τὸ γήλιο.*—
Πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν φιλονεικίας πρὸς γείτονας.

(62α). 358 *Τς γειτόνησας τ' ἀγὸ εἶναι πάντα μεγαλύτερο.*—Ὁ ζηλιά-
ρης νομίζει τὰ ξένα καλύτερα τῶν ἰδικῶν του. Λέγεται καὶ Τς γειτό-
νισσας τὸ ξύδ εἶναι γλυκό.

(16). 359 *Γείτονα, γείτονα,
νὰ πέθαινες νὰ γλύτωνα.*—Ἐπὶ κακῶν γειτόνων.

(9) 360 *Ἡρτανε τὰ ταγούλια στῆ γειτονιά μας ;
καρτέρα τα καὶ σι γωνιά μας.*

Ἐπὶ γειτόνων στρατολογηθέντων, φορολογηθέντων ἢ νυμφευθέντων.
Μετ' αὐτοὺς ἔρχεται ἡ σειρὰ μας.

γειτονιά (2). 361 *Ἄλι π δὲν ἔχλ σι γωνιά,
καὶ καρτερεῖ ἀπ' τ γειτονιά.*—Ἐπὶ πτωχῶν καὶ ὀκνηρῶν

(13). 362 *Ὁ λύκος ἀπ' τ γειτονιά τ δὲν ἀρπάξ ἀρνί.* = Ὁ κλέπτης
προσποιεῖται τὸν τίμιον εἰς τὴν γειτονιά του.

(49). 363 *Γελάει μὲ τ κόσμον τς ὀρές, καὶ τῆ δκῆ τς δέ τνε γλέπ.*—
Ἐπὶ περιγελώντων τοὺς ἄλλους διὰ σφάλμα χειρότερον τοῦ ὁποίου
κάμνουν οἱ ἴδιοι. Εἰς ταύτην ὑπόκειται ὁ ἐξῆς μῦθος : Μιὰ βολὰ ἡ κα-
τσίκα εἶδε τὸ πρόβατο π σήκωσε τν δρὰ τ γιά νὰ κατρήσ καὶ γεῖπε
«Τφοῦ δὲ δρέπεσαι π σήκωσες τν δρὰ σ καὶ φαίνεται ὁ κῶλοῖς ;»
Τότε γύρσε τὸ πρόβατο καὶ τνὲ λέϊ : «'Ἄμ δὲ γλέψ τῆ δκῆ σ π γεῖ-
ναι γοῦλο σκωμένῃ ; ».

- (33α). 364 *Κάθεται ἡ βοβὴ στὴ σγράτα, καὶ γελάει τοὶ διαβάτες.*—
ἴδια σημασία μετὰ τὴν προηγούμενη.
- (11α). 365 *Γιλάει ὁ χέσις τὸ γλανιάρ.*—Γιὰ κείνους ποὺ κατηγοροῦν
ἄλλους γιὰ σφάλματα ἴδια μετὰ τὰ δικά τους.
- (20). 366 *Δὲ γελάει τ' ἀχείλι τ.*—Ἐπὶ σκυθρωπῶν ἔνεκεν συμφορᾶς
των ἢ φθόνου.
- (48β). 367 *Μὴ γελᾶς τὴ κατσουλιά,
καὶ σοῦ πέση στὴ ποδιά.*
Ἐπὶ δνειδιζόντων τοὺς ἄλλους διὰ συμφορᾶν.
- (55α). 368 *Ὅσα γέλαγαμε ἤρτανε στὸ κεφάλι μας.*—Ἐπὶ μετανοούν-
των διὰ τοὺς δνειδισμούς των πρὸς τοὺς παθόντας συμφορᾶν.
- (10). 369 *Γέλα με νὰ σὲ γελῶ, νὰ περνᾶμε τὸ καιρό.*—Ἐπὶ ἀπατεῶνων.
γέλιο (7) 370 *Εἶναι ἄσπρα γέλια, εἶναι καὶ μαῦρα γέλια.*—Ἐπὶ τῶν βεβια-
σμένως γελώντων διὰ ν' ἀποκρύψουν τὴν θλίψιν των.
- (9) 371 *Κατρήθηκ' ἀπ' τὰ γέλια.*—Ἐπὶ ἀσυγκρατήτου γέλωτος. Ἀκό-
μη λέγεται καὶ Λιγοθύμω' ἀπ' τὰ γέλια ἢ Ἔσκασ' στὰ γέλια ἢ Πέ-
θανε στὰ γέλια.
- (18) 372 *Τὰ πολλὰ τὰ γέλια φέρουν κλάματα.*—Ἐπὶ τῶν ἐνοχλούν-
των τοὺς ἄλλους διὰ νὰ γελάσουν μετὰ τὴν δυσφορίαν των καὶ εἰς τὸ
τέλος τιμωροῦμένον ὑπ' αὐτῶν.
- (1). 373 *Ἀνάλατα γέλια.*—Ἐπὶ ἀκαίρου γέλωτος.
- (18). 374 *Τὰ γέλια μας βγήκανε ξύδια.*—Ἐπὶ λύπης μετὰ διασκέδασιν.
Ἐπαρχει ἢ πρόληψις ὅτι δὲν πρέπει νὰ γελᾶ κανεὶς ὑπερβολικῶς
διότι θὰ τοῦ ἔλθῃ συμφορὰ. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ σφοδρὸν γέλωτα συ-
νηθίζουσι νὰ λέγουν : «Σὲ καλὸ μας νὰ βγῆ».
- γελῶ** (4) 375 *Γέλασα με γούλι τ γαρδιά μ.*—Ἐπὶ ἀπροσδοκίτου ἀστειό-
τητος.
- (24) 376 *Γούλι γελᾶνε μετὰ μένα, ἔσκασα κι ἐγὼ στὰ γέλια.*—Ἐπὶ
τῶν μὴ ἀντιλαμβανομένων τὰς λοιδορίας τῶν ἄλλων, ἢ ἐπὶ τῶν περι-
γελώντων ἄλλους, ἐνῶ οἱ ἴδιοι εἶναι ἀξιογέλαστοι.
- (27) 377 *Ἐμεῖς γελᾶμε δώδεκα καὶ ἐμᾶς σαράδωδεκα.*—Ἐπὶ κα-
κολογούντων ἄλλους ἐνῶ οἱ ἴδιοι εἶναι ἀξιοί πάσης κατηγορίας.
- (ἀναγελῶ 8) 378 *Ὅποιο χορταράκι γελάς, θὰ φνιτρώσῃ μέσ' στήν αυ-
λή σ.*—Ἐπὶ τῶν ἐπικαιρόντων διὰ τὰς ξένας συμφορᾶς.
- γεμίζω**. 379 *Ὅποιος πεθαίνῃ τὸ λάκκο τ γιομίζ.*—Ἐπὶ τῶν ἐπικαιρόντων
διὰ τὸν θάνατον ἄλλου, ἢ εὐχομένων νὰ ἴδουν τὸ λείψανό του. Ση-
μαίνει δὲ ὅτι ὅλοι μας θ' ἀποθάνωμεν μίαν ἡμέραν.
- (14). 380 *Φασούλι στὸ φασούλι
γιομίζ τὸ σακκούλι.*
Εἰς τοὺς σπατάλους καὶ τοὺς περιφρονοῦντας τὰ μικρὰ κέρδη.

Γενάρος. 381 *Γούλι οί μήνη νά βροδάνε κι ό Γενάρος νά σωπαίνη.*—'Επί τῶν κακοσυννηθισμένων. Ὑπάρχει ἡ πρόληψις ὅτι ἅμα βροντήση τὸν Ἰανουάριον θὰ ἔλθουν ἐπιδημίες τὸ ἔτος ἐκεῖνο.

γενάτι (3). 382 *Τὸ γινάτι*

βγάξ μάτι.

Εἰς τοὺς ἐπιμένοντας νὰ κάμουν τι, ἐνῶ εἶναι φανερόν ὅτι τοῦτο θὰ τοὺς βλάψῃ.

γένεια (21). 383. *Ὅποιος ἔχῃ τὰ γένεια, ἔχῃ καὶ τὰ χτένια.*—Ὁ ἰδιοκτήτης φροντίζει διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ κτήματός του.

γεννιοῦμαι (15). 384 *Ὅποιος γεννηθῆ στῆ φυλακῇ, τῇ φυλακῇ γυρεύει.*—Ἐκαστος ὅπως εἶναι συννηθισμένος.

γεννώ (3α). 385 *Καρμιὰ πιά δὲ γέννησε, μόνε ἢ κφόκωλι.*—Ἐπὶ γυναικὸς παραπονουμένης διὰ τὰ μητρικὰ της καθήκοντα.

(13). 386 *Ὅπως τονε γέννησε ἢ μάγνα τ.*—Γυμνὸς ἢ πάμπτωχος. Λέγεται καὶ τουρκιστὶ «*anadàn dogmā*».

(19) 387 *Ὁ παπᾶς πρῶτα εὐλογάει τὰ γένεια τ.*—Ἐκαστος πρῶτον διὰ τὸ ἴδιον φροντίζει συμφέρον.

γεράζω. 388 *Γέρασε καὶ πάϊ καὶ δὲ λέϊ νά γνωστῆπ.*—Ἐπὶ τῶν ἐξακολούθουντων νὰ κάμνουν νεανικὰς τρέλλας εἰς ὄριμον ἡλικίαν.

(γερνῶ 8) 389 *Νιὸς ἤμνα καὶ γέρασα, τέτοιο πρᾶμα δὲ δὸ εἶδα.*—Ὅταν ἀποδοκιμάζουν πρᾶξιν ἀντιβαίνουσας εἰς τὰ ἥθη τοῦ τόπου.

γεράματα (5). 390 *Γεράματα, σκοδάματα.*—Ὅτι τὸ γῆρας ἐμποδίζει τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς.

391 *Στὰ γεράματα χαρές, γιὰ κεριά γιὰ κέρατα.*—Ἡ ἐν γνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ κεραιτᾶς.

(4). 392 *Φτώχεια καὶ γεράματα, ἀγιάτρευτες πληγές.*—Ἐπὶ πασχόντων ἔνεκεν γήρατος ἢ πτωχείας.

γέρος (36). 393 *Τοῦ γέρον τὰ κανάκια, γερόβραστα σπανάκια.*—Ἐπὶ γερόντων νυμφευομένων.

(20). 394 *Γέρος εἶσαι δὲ φελᾶς, μόνε τὰ ψωμιὰ χαλᾶς.*—Ἐπὶ γερόντων παραμελουμένων ὑπὸ τῶν οἰκειῶν.

(22). 395 *Ὁ λύκος ἅμα γεράσ, γέρεται στὰ σκυλιὰ μασκαρᾶς.*—Ἐπὶ τῶν ἀπολεσάντων τὴν προτέραν ἰσχύν, ἔνεκεν γήρατος.

(101). 396 — *Φάγε γέρο μαλακό.* — *Ὁχι καὶ δίβιλι ζμάρ.*—Ἐπὶ τῶν αὐξάνοντων τὰς ἀπαιτήσεις των, ὅταν βλέπουν τοὺς ἄλλους νὰ ὑποχωροῦν.

397 *Γέρο εἶδες ; Λύκο εἶδες.*—Πρόσεχε τοὺς γέροντας μὴ σ' ἐξαπατήσουν. Μὴ ἐμπιστεύεσαι γυναῖκα εἰς γέροντα.

γερός (2). 398 *Γερός σὰ δὸ τρούπ.*—Ἐπὶ ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους ἐνομίζομεν ἀσθενεῖς ἐνῶ εἶναι ὑγιέστατοι.

γεφύρι (1). 399 *Τὸ πέρασε τῇ τρίχας τὸ γιοφύρι.*—Ἐπὶ γερόντων ἀναλαβόντων ἀπὸ βαρεῖαν ἀσθένειαν.

γῆ (2). 400 *Δὲ πατεῖ στ γῆς.*—Ἐπὶ χαιρόντων εἰς ἄκρον καὶ ὑπερηφανευμένων, διὰ τὰς ἐπιτυχίας των.

(23). 401 *Τὸν ἔβανε σις γῆς τὰ τάρταρα.*—Μὲ τὰ καμώματά του ὁ υἱὸς ἢ ἡ θυγάτηρ προσέβαλον τοὺς γονεῖς καιρίως.

(3). 402 *Γένηκε γῆς Μαριάμ.*—Ἐπὶ καταστροφῆς.

(5). 403 *Σκίσκε ἡ γῆς καὶ τονε πῆρε μέσα.*—Προσεβλήθη καιρίως.

(19). 404 *Τί βρέχῃ ὁ οὐρανὸς καὶ δὲ τὸ δέχεται ἡ γῆς ;*—Κανεὶς δὲν δύναται ν' ἀντισταθῇ εἰς τὰς φυσικὰς καταστροφάς.

405 *Πορπατεῖ καὶ τρέμ ἡ γῆς.*—Λέγεται ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν τὸ σῶμα. **γιακᾶς**. 406 *Τὸ γιακά τς τραβᾶνε γιὰ τὰ σένα.*—Σ' ἐβαρέθηκαν διὰ τὴν διαγωγὴν σου. Τὸ τράβηγμα τοῦ γιακᾶ, μετὰ τῆς σχετικῆς ἀποστροφῆς, ὡς σημεῖον ὑψίστης δυσαρεσκείας, εἶναι συνηθέστατον.

Γιάννης (3). 407 *Ἀκόμα δὲ τὸν εἶδαμε, Γιάννη τονε κράξαμε.*—Ἐπὶ τῶν βιαζομένων εἰς ἐξαγωγὴν συμπερασμάτων ἐπὶ φανταστικῶν γεγονότων.

408 *Ὁ Κιανῆς, Γιανῆς δὲ γένεται.*—Ὁ Τοῦρκος ὅσον καλὸς καὶ νὰ εἶναι δὲν γίνεται χριστιανός. Λέγεται καὶ τουρκιστὶ «Γιανῆ Κιανῆ ὀλμάζ». Ἐπὶ ἀδυνατοῦ μεταβολῆς.

(17) 409 *Κόψε ξύλο κάμ' Ἀδώνη
κι ἀπὸ πλάτανο Μανώλη
κι ἂν ρωτήῃς καὶ γιὰ τὸ Γιάνη
ὅ,τι ξύλο κόψης κάμῃ
καὶ ἂν πῆς καὶ γιὰ Νικόλα,
κάμνουνε τὰ ξύλα ὅλα.*

Πρὸς χλευασμὸν βαπτιστικοῦ ὀνόματος.

γιατρὸς (14). 410 *Ὁ γιατρὸς εἶναι πλεματικός.*—Ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποκρούτωμεν τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὸν ἰατρόν.

γίνομαι (2). 411 *Ἄλλα τὰ λεγόμενα σ, κι ἄλλα τὰ γενόμενα.*—Ἐπὶ παραβάσει συμφωνίας γάμου.

Γιῶργος. 412 *Γιῶργον εἶχα, Γιῶργον πῆρα
κι ἄμα θὰ ξαναχρέσω
πάλε Γιῶργο θὰ γυρέσω.*

Ἐπὶ ὑπόκειται ὁ μῦθος ὅτι πῆγαν τ' Αἰ Γιωργιοῦ σὲ μιὰ δευτεροπαρεμένη, πὺν κι ὁ πρῶτος ὁ ἄδρας ἤδανε Γιῶργος, γιὰ ὀνομασία καὶ γιὰ νὰ δεῖξ πόσο φαριστιμένῃ ἤδανε κι ἀπ τσί δυὸ εἶπε αὐτὸ τὸ λόγο.

γιώτα (1). 413 *Ἀπόμκε γιώτα μοναχῆ.*—Ἐπὶ τῶν μὴ ἐχόντων τέκνα ἢ ἄλλους συγγενεῖς.

414 *Γένηκ ἀκόμα ἕνα χρονῶν, ἔμαθα ἕνα καινούργιο.*—Λέγεται ὅταν ἀκούσωμεν νέον τι τὸ ὁποῖον ἕως τώρα δὲν ἠξεύραμεν.

415 *Εἶπ ὁ Θεὸς καὶ γένηκε.*—Ἐπὶ μεγαλοσώμων ἀνθρώπων ἢ καρπῶν ἐξαιρετικῆς ποιότητος.

(20). 416 *Γένηκε ὁ, τ γένηκε.*—Τετέλεσται.—Πρὸς καταπραΰνσιν τῶν ζητούντων ἐκδίκησιν διὰ προσγενομένην ἀδικίαν.

γιού. 417 *Γιού δουδου κολωβή.*—Ἐπὶ παιδίων τῶν ὁποίων φαίνεται ὁ πινὸς ἢ ἄλλον ἀπόκρυφον μέρος. Ἐλήφθη ἀπὸ τὸν μῦθον τῆς κολωβῆς ἀλεπούς: Μιὰ βολὰ μιὰν ἀλεποῦ πιάσκε στὸ καπάγκι, καὶ καπὼς τράβξε γιὰ νὰ φύγι, κόπκε ἢ ὀρά τς. Τότε προσκάλεσε τς ἄλλες ἀλεπές, καὶ τσὲ λέι: «Τί τόχτε αὐτὸ τὸ βάρως ἀπὸ πίσω σας καὶ τὸ σέρνετε ἄχαρα; Ἐγὼ ἀπὸ τότες πόκοψα τν ὀρά μ, πορπατῶ καὶ πλαλιῶ πολὺ λαφριά». Τότες ἀπλογήθηκε μιὰν ἀλεποῦ πού τνε γεῖχε δγῆ πιασμένι στὸ καπάγκι καὶ λέι: «Δέ δν ἔκοψες τν ὀρά σ γιὰ νὰ λαφρώις, ἀμὰ γιὰτὶ στυν ἔκοψε τὸ καπάγκι». Σὰ δ ἄξανε αὐτὸ οἱ ἄλλες ἀλεπές, ἄρκεψανε νὰ φωνάζυνε «Γύρνα νὰ διοῦμε, πορπάτιε κομμά» καὶ σὰ τνὲ εἶδανε «Γιού δουδου κολωβή», κ'ἔκεινι ἔφυγε δροπιασμένι.

γλυτώνω. 418 *Γλύτωσε τὸ γιακῆ τ.*—Ἐσώθη. Διέφυγε.

(3). 419 *Γλύτωσε ἀπ' τ λυκ' τὸ στόμα.*—Ἐπὶ τῶν ἀνεπιπτώσως σωθέντων ἀπὸ βεβαίου κινδύνου.

(5). 420 *Ἀπ' τῆ δρίχα γλύτωσε.* = Παρ' ὀλίγον ν' ἀποθάνη

(6). 421 *Ἀπ' τοῦ Χάρ τὰ χέρια γλύτωσε.*—Ἐπὶ ἀναλαβόντος ἀπὸ βαρεῖαν νόσον.

(10). 422 *Φτηνά τνε γλύτωσε.*—Μὲ μικρὰν ζημίαν ἐσώθη.

γλύφω (1). 423 *Νὰ τρῶς καὶ ν' ἀγλύφς καὶ τὰ δάχλα σ.*—Ὅτι τὸ φαγητὸν θὰ σοῦ φανῆ πολὺ νόστιμον.

(2). 424 *Θὰ πᾶ ν' ἀγλύψ τὰ πνάκια.*—Ἐπὶ παρασίτου ζῶντος ἀπὸ τὰ περισσεύματα τῶν ἄλλων.

(7). 425 *Τ' ἀγλυψε με τῆ γλώσσα τ.*—Ἡναγκάσθη ν' ἀναιρέση δημοσίᾳ, ὅσα εἶπε.

γλώσσα (48). 426 *Νὰ δαγάης τῆ γλώσσα σ.*—Ἐπὶ τῶν κατηγορούντων ἄλλους.

(26). 427 *Ἡ γλώσσα κόκκαλα δὲν ἔχῃ καὶ κόκκαλα τσακεῖ.*—Ἐπὶ τῶν διὰ τῆς ἀθυροστομίας τῶν προξενούντων κακὸν εἰς τοὺς ἄλλους ἢ εἰς ἑαυτούς.

(16). 428 *Ἡ γλώσσα τ ψαλίδ.*—Ἐπὶ φλυᾶρου.

(15). 429 *Μάλλιασε καὶ στούπιασε ἢ γλώσσα μ*—Ἐπὶ τῶν παρηκόων τέκνων εἰς τὰ ὁποῖα ἐβαρύνθη νὰ ἐπαναλαμβάνη τὰς αὐτὰς παραινέσεις καὶ παρατηρήσεις.

- (12). 430 *Βγήκε ἡ γλῶσσα τ μιὰ πθαμή.*—Ἐκουρᾶσθη πολὺ.
- (19). 431 *Ἔχι μεγάλη γλῶσσα.*—Εἶναι καυχηματίας. Ἐπίσης λέγεται καὶ *Ἔχι μεγάλα λόγια.*
- (23). 432 *Ἡ γλῶσσα ἔχι καὶ γλωσσοδέτ.*—Οἱ κατηγοροῦντες γρήγορα θ' ἀποστομωθοῦν ἀκούοντες τὰ ἰδικὰ των ἐλαττώματα.
- (32). 433 *Ὁ ἄθροπος τιμιέται ἀπ τῆ γλῶσσα τ.*—Ὁ γλυκομίλητος ἄνθρωπος ἐκτιμᾶται.
- (30). 434 *Ἡ γλῶσσα τ ροδάνι.*—Ἐπὶ τῶν φλυάρων.
- 435 *Ὅδας βαιῖν κανεῖς σὲ σπῖτ, τὸν προσκῶνται κατὰ τῆ δύσ τ, κι ὄδας βγαῖνι κατὰ τῆ γρῖσ τ.*—Νὰ εἶσαι κόσμιος καὶ γλυκομίλητος.
- 436 *Νὰ δάγανε φίδ τῆ γλῶσσα τ καὶ νὰ μὴν ἔλεγε τέτοιο λόγο.* Ἐπὶ ἀπερισκέπτων λαλούντων ἐπιβλαβεῖς λόγους.
46. 437 *Ἡ γλῶσσα τ πολλὰ κόφτ, ράφτ.*—Ἐπὶ φλυάρων.
- (47). 438 *Ἡ γλῶσσα τ σιάζ μέλι.*—Εἶναι πολὺ γλυκομίλητος. Ἐπὶ κολάκων.
- (63). 439 *Δέθηκε ἡ γλῶσσα τ.*—Ἐχασε τὸ θάρρος του καὶ ἐσιώπησε
- (63α). 440 *Λύθηκε ἡ γλῶσσα τ.*—Ἐπὶ τῶν δειλῶν τῶν ἀναθαρροῦντων μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ κινδύνου.
- (64). 441 *Ἔχι γλῶσσα σὰν ὄχεδρα.*—Προξενεῖ πικρίαν μὲ τοὺς λόγους τῆς.
- (γνώμη 7α). 442 *Ὁ ἄθροπος μὲ τῆ γλῶσσα τ ἀγαπιέται*—Ἐπὶ γλυκομίλητου.
- (31). 443 *Στόμα ἔχι καὶ γλῶσσα δὲν ἔχι.*—Ἐπὶ τῶν μὴ ἐχόντων τὸ θάρρος νὰ διεκδικήσωσι τὸ δίκαιόν των.
- (61). 444 *Ἡ γλυκειὰ ἡ γλῶσσα βγάζ τὸ φίδ ἀπ τῆ δρύπα.*—Συμβουλή εἰς ἀγερώχους καὶ αὐστηροῦς; προκαλοῦντας ἀντίδρασιν.
- (10). 445 *Γλῶσσα παπούτσ καὶ γνώσ κονκοῦτσ.*—Ἐπὶ αὐθαδῶν καὶ ἀθυροστομῶν, λαλούντων ἀπερισκέπτως.
- (31). 446 *Ἡ γλῶσσα τ τὸν ἔφαγε.*—Ἐπὶ ζημιωθέντος ἐξ αἰτίας τῶν λόγων του.
- (22). 447 *Ἡ γλῶσσα εἶναι δίκοπο καὶ τρομερὸ μαχαίρι, καὶ ἂν δὲν τὴν προσέχομεν πολλὰς πληγὰς μᾶς φέρει.*
- Διδασκαλία τοῦ σχολείου.
- γνώμη (7). 448 *Μ' ἓνα γῶλο γεράζ κανεῖς, μὲ μιὰ γνώμ δὲ γεράζ.*—Δικαιολογία διὰ τὴν μεταβολὴν γνώμης.
- γνώση (16α). 449 *Κοδὰ στὸ νοῦ καὶ ἡ γνώσ.*—Ἐπὶ εὐκόλως ἐννοουμένων.
- (36). 450 *Ποῖος τρελλὸς ἔχασε τῆ γνώσ τ νὰ τν εὔρης ἐσῦ.*—Εἰρωνικῶς ἐπὶ ἀνοήτων.
- 451 *Ἔχι τ βολλῆ τῆ γνώσ.*—Ὁμοίως ὡς ἡ προηγουμένη.
- 452 *Ὅδας ἐμοίραζε ὁ Θεὸς τῆ γνώση καὶ τῆ χάρ,*

δὲ βρέθηκε κ' ένας ἀπὸ μᾶς ἀπὸ τὰ δυὸ νὰ πάρ.

Ἐπὶ ἀπερικοπέτων μὴ ἐπωφελουμένων, δεδομένης εὐκαιρίας.

(11α). 453 Φόρτωσε τὴ γνώσ στὸ πετρό.—Ἐπὶ ἀνοήτων.

(10). 454 Ἐβανε γνώσ.—Ἐσυνετίσθη.

(18). 455 Νὰ πουλῶ γανε τὴ γνώσ, θαλὰ πᾶμε ν' ἀγοράσμε.—Ἐπὶ τῶν ἀναγνωριζόντων ὅτι εἶναι ἀδύνατον ν' ἀναπληρώσουν τὴν ἔλλειπῆ γνώσιν των.

γνωστικὸς (2). 456 Μαζωχτεῖτε οἱ γνωστικοὶ νὰ φᾶτε τοῦ τρελλοῦ τὸ βιό.
—Γιὰ κείνους ποὺ φέρουν τὸν ἀνόητον εἰς τὸ φιλότιμον γιὰ νὰ τοὺς κερνᾷ καὶ νὰ τοὺς φιλεύη.

γόνατα (4). 457 Κόπκανε τὰ γόνατα μ.—Ἐπὶ τρομοκρατηθέντων ἢ κουρασθέντων πολὺ.

γονιός (11) 458 Πάρ' εὐκὴ ἀπὸ γονιό,
καὶ ἀνέβα στὸ βουνό.

—Μὲ τὴν εὐχὴν τῶν γονέων, ἀσφαλῶς δύνασαι νὰ περιέλθης καὶ δάσος, δπου ἄγρια θηρία καὶ κλέπται.

γοργόν (1). 459 Τὸ γοργὸν καὶ χάριν ἔχει.—Ἐπὶ τῶν ταχέως ἐκτελούντων τ' ἀποφασιζόμενα.

γουνδί (7). 460 Τὸ γδί τὸ γδουχέρ,
καὶ τὸ γούπανο στὸ χέρ.

Ἐπὶ τῶν ἐπιμόνως ἐπαναλαμβανόντων τὰς αὐτὰς ἀπαιτήσεις.

γούνα (3). 461 Δὲν εἶναι τς γούνας τ' μανίκα —Ἐπὶ ξένων πρὸς τὰ ἡμέτερα συμφέροντα.

γορρούκι (19). 462 Σὰ τὸ γροῦνη στ' λάσπ.—Ἐπὶ ἀκαθάρτων.

(32). 463 Τὸ γροῦνη, καὶ τ' ζούβλα τ' νὰ κόψης, πᾶλε στ' γουπριά θὰ πᾶ νὰ σκαλίξ.—Ἐπὶ τῶν κακοσυνηθισμένων, ὅτι δυσκόλως ἀπομανθάνουν τὰς κακὰς των ἕξεις.

(19α) 464 Φρόνημο σὰ τ' βαπᾶ τὸ γρουνάκλ.—Εἰρωνικῶς ἐπὶ ἀτάκτων παιδῶν.

465 Σ'λογιέται σὰ τὸ γροῦνη π' θὰ κλάσ.—Ἐπὶ τῶν ἀφηρημένων, καὶ τῶν εὐρισκομένων εἰς δεινὴν οἰκονομικὴν θέσιν, ἔνεκεν τοῦ ἀσώτου βίου των.

(2γ) 466 Γροῦνια κατεβάτ.—Ἐπὶ ροχαλιζόντων καθ' ὕπνου.

γοῦστο (2). 467 Καθανείνας μὲ τὸ γοῦστο τ.—Ἐπὶ ἀσυμφωνίας γνωμῶν.
Ἀκόμη λέγεται καὶ καθανίνας μὲ τὴ γνώμ τ.

γράφω (14). 468 Τὸ γραμμένο ἄγραφο δὲ γίνεται.—Ὅ,τι εἶναι πεπωμένον θὰ γίνῃ. Ἐπὶ τῶν ἀδυνατούντων ν' ἀποφύγουν τὰς συνεπείας τῶν πράξεών των.

469 Κάνε δὲ done γράφ.—Οὐδὲλως σέβεται καὶ ὑπακούει αὐτόν.

(12α) 470 Σὲ γράφω ἐκεῖ π' δὲ πιάη μελάη.—Σὲ περιφρονῶ.

- (13). 471 *Σὲ γράφω στὰ παλιά μ τὰ παπούτσια.*—Ἐπὶ μεγάλης περιφρονήσεως.
- (10). 472 *Ποῦ τὸ ἦρρες γραμμένο ;*—Ἐπὶ τῶν ἐχόντων παραλόγους ἀπαιτήσεις.
- γραφτό** (1). 473 *Ἐτς ἦδανε τὸ γραφτό μ.*—Ἐπὶ ἀπροόπτῳ συμφορᾷ.
- γριά** (21). 474 *Γλυκάθηκε ἡ γριά στὰ σῦκα, ἔφαγε καὶ τὰ σκόφλα.*—Ἐπὶ τῶν ζητούντων τὴν αὐτὴν χάριν ἔκ δευτέρου.
- (68). 475 *Θμήθηκε ἡ γριά το μεσοχείμωνο ἀγούρ.*—Ἐπὶ παρακαίρου ἐπιθυμίας.
- (82). 476 *Μιά γριά μονοδοντοῦ, ἄντρα γύρεβ ἢ πορδοῦ.*—Ἐπὶ παρήλικος νυμφευομένης.
- γρόσι** (10). 477 *Ἐχεις γρόσια ; Ἐχεις γλώσσα.*
- (φλωρί 2). *Ἐχεις φλοριά ; Ἐχεις θωριά.*
Ἐχεις χρυσό ; Ἐχεις Χριστό.—Ὁ ἔχων χρήματα παντοῦ εἶναι εὐπρόσδεκτος.
- γρῦ** (1). 478 *Δὲν ἔβγανε γρῦ ἀπ' τὸ στόμα τ.*—Ἐπὶ τῶν αἰφνιδίως ἀποθνησκόντων, ἢ δικαίως ἐπιπληχθέντων καὶ ἀποστομωθέντων.
- γυαλι** (2). 479 *Τά καμε γυαλιὰ καρφιά.*—Κατεσπατάλησε τὰ πλούτη του.
- (7). 480 *Τὸν ἔβανε τὰ γυαλιά.*—Ἐπὶ ἀπατεῶνων, τὸν ἐξηπάτησε.
- γυναῖκα** (112). 481 *Σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις.*—Οἰκογενειακῶς.
- γυρεύω** (31). 482 *Τὸ γρέβ μὲ τὸ κερὶ.*—Ἐπιθυμεῖ διακαῶς.
- (43). 483 *Τρέχε γύρευε.*—Ἐπὶ ἀκαίρως ὑπενθυμιζόντων, ἢ ζητούντων τ' ἀνάξια λόγου.
- (7). 484 *Γυρέβ ψύλλι στ' ἄχερα.*—Ἐπὶ ζητούντων τὰ μηδαμινά.
- (11). 485 *Γυρέψεως μὴ δόσεως, κλέψεως συγχωρήσεως.*—Ἐπὶ κλεψάντων ὅτι ἐζήτησαν καὶ δὲν τοῖς ἐδόθη. Δικαιολογία.
- (38). 486 *Τὰ μικρὰ δὲν ἦθελες, τὰ μεγάλα γύρευες, τράβα γέρο διάβολε.*—Ἐπὶ τῶν ζητούντων τὰ καλύτερα καὶ ἀπολαύοντων τὰ χειρότερα.
- γυρίζω** 487 *Θὰ μὲ γρίσι τὰ δαηκὰ πίσω.*—Εἰρωνικῶς ἐπὶ ἐκείνων ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν περιμένομεν τίποτε.
- (14). 488 *Ὅδε πάγαινες ἐσὺ ἀπ' αὐτὸν τὸ δρόμο, ἐγὼ γύρζα.*—Ἐχὼ πείραν καλλιτέραν τῶν ὄσων λέγεις.
- (6). 489 *Γρίσι σὰ δὸ μύλο.*—Ἐπὶ ἀσταθῶν καὶ ἐπὶ ἀνησύχων παιδίων.
- (9). 490 *Θὰ γρίσι ὁ τροχὸς νὰ γαμήσ κι' ὁ φτωχός.*—Θὰ ἔλθῃ ἡ σειρὰ νὰ εἴμεθα ἡμεῖς ἰσχυροὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἐνδεεῖς.
- (18). 491 *Γύρσε τὸ φύλλο.*—Ἠλλάξε συμπεριφορὰν, ἢ γνώμην.
- 492 *Γύρσε τὰ λόγια τ.*—Ὅμοίως.

493 *Τονε γύρσε τ ράχλ τ.*—Τὸν ἐγκατέλειψε, ἢ τοῦ ἔδειξε τὴν δυσ-
μένειάν του.

494 *Με κβαητὸ νερό, μύλος δὲ γ'ρίζ.*—Ἐπὶ τῶν προοιμενόντων νὰ
ζήσουν διὰ τῆς βοηθείας τῶν ἄλλων.

γύρσιμα 495 *Ἔχει δ καιρὸς γυρίσματα* = Ἐλπίζω εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς
τύχης.

γύφτος (2). 496 *Στὸ γύφτο σιάχτι γιρέβς;*—Ἐπὶ τῶν ζητούντων ἀνάξια
πράγματα, ἢ ἀνύπαρκτα.

Δ

δάκρυα (7). 597 *Χύνη μαῦρα δάκρυα.*—Ἐπὶ κλαιόντων πικρῶς.

498 *Σὰ φουδούκια ἔτρεχαν τὰ δάκρυα τ.*—Ἐπὶ δακρῶν λύπης ἢ
μετανοίας.

δάκτυλος (31). 499 *Ὅποιο δάχλο νὰ κόψης πονεῖ.*—Οἱ γονεῖς ἐξ ἴσου
ἀγαποῦν ὅλα τὰ τέκνα των. Ὅταν πρόκειται νὰ ἐκλέξῃς ποῖον τῶν
συγγενῶν νὰ στερήσῃς τινος ἢ νὰ ἐπικρίνῃς.

(17). 500 *Γοῦλ τὰ δάχλα δὲ εἶναι ἕνα.*—Ὅλοι οἱ συγγενεῖς δὲν ἔχουν
τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα.

(32). 501 *Τονε παίζ στα δάχλα.*—Τὸν ἄγει καὶ τὸν φέρει.—Εὐκόλως
τὸν παρασύρει, τὸν καταπείθει ἢ τὸν ἀπατᾷ.

δανείζω (6). 502 *Στὸν πόλεμο ἄρματα δὲν δανείζνε.*—Ἐπὶ τῶν ζητούν-
των βοήθειαν ἐν καιρῷ σιτοδείας.

δανικὸς (9). 503 *Δανικὰ τὰ πράματα.*—Ὅταν κάμνωμεν τι εἰς ἄλλον ἐπὶ
τῇ ἐλπίδι ἀνταποδόσεως.

504 *Τὸ δανικὸ δανείζεται, ἢ χάρ τ ἀπομήσκει.*—Δικαιολογία τῶν συν-
ηθιζόντων νὰ δανείζονται.

(4). 505 *Δανικὰ κι ἀγύρστα.*—Ἐπὶ τῶν ζητούντων δάνειον τὸ ὁποῖον
ποτὲ δὲν θὰ πληρώσουν.

δείχνω (10). 506 *Ἐλα θαβᾶ νὰ σὲ δείξω ποῦ τό χλ ἢ ν-νέ μ.*—Ἐπὶ τῶν
προσπαθούντων νὰ διδάξουν τὰ πασίγνωστα εἰς τοὺς μεγαλυτέρους
των.

δένω (16). 507 *Ἐδεσε τὸ γάδαρο τ.*—Ἐπὶ τοῦ ἔξασφαλίσαντος τὴν συν-
τήρησίν του.

(1). 508 *Αὐτὸς λύνη και δένη.*—Ἔχει ἀπόλυτον ἐξουσίαν νὰ ρυθμίση
τὴν ὑπόθεσιν.

509 *Ἐδεσε τὸ βτόνη* Ἐπέδεσε τὴν πληγωμένην κεφαλὴν του.

δέρω (13). 510 *Δέ βορ νὰ δείρ τὸ γαδοῦρ και δέρνει τὸ σμάρ.*—Ἐπὶ ἀδί-
κως τιμωρουμένου ἀδυνάτου, ἀντὶ τοῦ πταίοντος ἰσχυροῦ ἐνόχου.

δεσπότης. 511 Πέρασε ὁ δεσπότης πὸ μέσα.—Ἐπὶ φαγητοῦ τὸ ὁποῖον ἐκάη εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς χύτρας.

διαβάζω. 512 Νά τονε στείλμε στὸ βαπᾶ νά τονε διαβάσ.—Ἐπὶ ἐκκεντρικῶν.

διάβολος (4). 513 Ἄναψε στὸ διάβολο κερὶ, ὡς νὰ περάγς τὸ γιοφύρ.—Κολάκευσον τὸν φαῦλον ἰσχυρόν, ἕως οὗ παρελθῆ ὁ κίνδυνος.

(68). 514 Νά σὲ πάρῳ διάβολος καὶ νά σ' ἄλέσ ὁ μύλος.—Κατάρα.

614 Τονε βῆκ ὁ διάβολος.—Εἰσηλθεν εἰς πειρασμόν. Ἐσκέφθη τὸ κακόν.

(102). 516 Γιατί σκάν-νε οἱ διαβόλι ; — Γιατι κλάν-νε οἱ πεθαμένι.—Ἐπὶ οὐτιδανῶν εὐπορούντων καὶ περιφρονούντων τοὺς ἄλλους.

517 Τονε γέλασ ὁ διάβολος.—Ἐπαθε ὀνειρώξιν.

(27). 518 Εἶναι γιὰ τὸ διάβολο πεσκέσ.—Ἐπὶ ἐλεεινοῦ ἀνθρώπου.

519 Ὁ διάβολος νὰ σκάσ, θὰ τὸ κάμω.—Ἐξάπαντος θὰ τὸ κάμω.

(66). 520 Μὲ κακὸ διάβολο ἔβλεξε.—Μὲ ἄδικον καὶ πονηρόν ἀνθρώπον συνεταιρίσθη.

(7). 521 Τὸν σκούδ-σε ὁ διάβολος.—Ἐπὶ τῶν ἀνελπίστως ἐγκληματησάντων.

(112). 522 Μ' ἀπανεβκαν οἱ διαβόλι.—Ἐξωργίσθη.

(29). 523 Εἶναι διαβόλι κάλτσα.—Ἐπὶ πολυμηχάνων καὶ ἐφευρετικῶν.

524 Εἶναι σὰ διάβολος ξυδάτος.—Εἶναι ἀπεριποίητος. Λέγεται διὰ τοὺς μὴ φροντίζοντας διὰ τὸ παρουσιαστικόν των. Ἄσχημος

(91). 525 Νὲ τὸ διάβολο νὰ δγῆς, νὲ τὸ σταυρό σ νὰ κάγς.—Οὔτε νὰ λάβης ἀνάγκην τοῦ κακοῦ ἀνθρώπου ἢ βοήθειαν, οὔτε νὰ τὸν κολακεύσης.

(113). 526 Τὸν ἔχι γραμμένο στοῦ διαβόλι τὸ κατάστιχο — Ἐχει πολὺ κακὴν ἰδέαν περὶ αὐτοῦ.

627 Θέλω νὰ γίνω καλόγερος νὰ σώσω τὴ ψυχὴ μ,

Μὰ δὲ μ' ἀφήνῃ ὁ διάβολος πῶχω μέσ στὸ βρακί μ.—Δικαιολογία τῶν γυναικοφύλων ἀνθρώπων.

(97) 528 Πῆγε στὸ διάβολο.—Ἐπὶ κακοῦ ἀποθανόντος ἢ ἀναχωρήσαντος.

(100). 529 Ποῦ στὸ διάβολο πῆγε; —Ἐπὶ ἀναζητουμένου καὶ μὴ ἀνακαλυπτομένου.

(100). 530 Τὰ καλῶς συναγμένα, τὰ μσὰ εἶναι τοῦ διαβόλι.—Τὰ κακῶς συναγμένα καὶ ὁ νοικοκύρς μαζί.—Καὶ ὁ διὰ τοῦ κόπου κερδίζων ἐνίστε ὑφίσταται ζημίας.

(37). 531 Τσάκει τοῦ διαβόλι τὸ ποδάρ.—Ἄφησε τὸ πείσμα καὶ ὑποχώρησε.

- (26). 532 Ἦρε ἀπ' τὸ διαβόλ τ μάννα.—Ἦλθε ἀπὸ πολὺ μακρᾶν.
- (28). 533 Εἶναι διάβολος μὲ τὰ κέρατα.—Ἐπὶ πολὺ πανούργου καὶ κακοῦ.
- (4). 534 Ἔχωσ ὁ διάβολος τν ὀρά τ.—Εἰσῆλθεν ἡ διχόνοια εἰς τὴν συντροφίαν.
- (106). 535 Στον διαβόλ τὸ γῶλο.—Ἐπὶ μεγίστης ἀπογοητεύσεως διὰ τὴν συμπεριφορᾶν τινος.
- 536 Ὅποιος ἀφήνῃ τὸ ἔργο του καὶ ἄλλη δουλειὰ γυρεύει,
ὁ διάβολος στὸ κῶλο του φασούλια μαγειρεύει.
Διὰ τοὺς ἐγκαταλείποντας τὸ ἐπάγγελμά των καὶ ἐπιδιδομένους εἰς ἄλλα ἔργα.
- (115). 537 Τογε πῆρ ὁ διάβολος καὶ τὸν σήκωσε.—Ἐπὶ ἀνθρώπου καταστραφέντος ἔνεκεν τῶν ἀνομιῶν του.
- 538 Ὁ διάβολος δλειά δὲν ἔχῃ τέτοια πράματα ἀνακατόνῃ.—Ἐπὶ τῶν ἀνακινούντων παλαιὰς ξριδας.
- διαλέξω** (14). 539 Ὅποιος διαλέξῃ, τ ἀποδιλούδια πέρνει.—Ἐπὶ τῶν ἀποκρουσάντων προταθὲν συνοικέσιον μετὰ καλῆς νύμφης καὶ ἔπειτα ἀναγκασθέντων νὰ πάρουν ἄλλην πολὺ χειροτέραν.
- διδάσκω** (1). 540 Διδάσκαλε ποὺ δίδασκες καὶ νόμον δὲν ἐκράτιες.—Ἐπὶ τῶν τοὺς πάντας συμβουλευόντων ἀλλὰ μηδὲν ἐκτελούντων.
- δίκιο** (10). 541 Νὰ ποῦμε τοῦ στραβοῦ τὸ δίκιο.—Ὅταν ἀναφέρωμεν τὰ ἐλαφρυντικὰ τοῦ πταίσαντος.
- δικὸς** (8). 542 Μὲ τὸ δικὸς σ φάγε, πιε κα ἀλισβερις μὴ γάμνης.—Μὴν ἔχης δοσοληψίας μὲ συγγενεῖς σου, διότι θὰ δυσαραστηθοῦν ὅταν τοὺς ζητήσης νὰ σοῦ ἐπιστρέψουν τὰ δανεισθέντα.
- (39). 543 Τὰ δικά μας εἶναι καρῦδια καὶ βροδᾶνε τὰ δικά σας σῦκα καὶ ζλιουᾶται.—Ἐπὶ τῶν κατηγορούντων τοὺς ἄλλους διὰ ἐλαττώματα ὅμοια μὲ τὰ ἰδικά των.
- (22). 544 Κάλλιο δικὸ σ βαλωμένο
παρὰ καινούργιο ξένο.
Ἐπὶ τῶν δανειζομένων ἐνδύματα διὰ γάμους καὶ ἑορτὰς καὶ κομπίζοντας δι' αὐτά.
- (22). 545 Καθαρίνας μὲ τὸ δικὸ τ.—Ἐκαστος μὲ τὴν γνώμην του ἢ τὸ συμφέρον του.
- δίνω** (71). 546 Δίνε μὲ τὰ χέρια καὶ γύρευε μὲ τὰ ποδάρια.—Ἐπὶ τῶν δανειζόντων εἰς κακοπληρωτὰς.
- (8). 547 Δὲ δίνῃ πεδάρια.—Ἐπὶ τῶν ἀδιαφορούντων.
- (34). 548 Δὸ μ κερὰ τὸν ἄδρα σ, καὶ σὺ πάρε τὸ γούπανο.—Ἐπὶ τῶν ζητούντων πράγματα ἀπαραίτητα εἰς τοὺς ἄλλους.
- 549 —Δόσε μ ἓνα κηλὸ στάρ.—Εἶν τὸ τσβάλῃς βαλωμένο;—Εἰρωνι-

κῶς, ἐπὶ τῶν ζητούντων δανεικά.

(60). 550 *Πῆρε κ' ἔδωκε.*—Διεφημίσθη εἰς ὄλο τὸ χωριό.

(11ῶ) 551 *Τὸν ἔδωκαμε πρόσωπο γρῆβ κι ἀστάρ.*—Ἐπὶ θρασέων· οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νὰ καταχρασθοῦν τῆς καλωσύνης καὶ ἀνοχῆς μας.

(89). 552 *Ὅπ δίνι μὲ τὸ δεξι τὸ χέρ*

τὸ ζερβὶ νὰ μὴ δὸ ξέρ.—Ὅτι δὲν πρέπει νὰ διαλαλοῦμεν τὴν καλωσύνην τὴν ὁποίαν κάμνωμεν.

(66). 553 *Τὸν ἔδωκε μιὰ στοὶ Δόξα Πατρί.*—Τὸν ἐκτύπησε κατακέφαλα.

(11). 554 *Δὲ δίνι τὸν ἀγγελὸ τ θυμιάμα.*—Ἐπὶ μὴ δανειζόντων οὔτε εἰς τοὺς συγγενεῖς των τὸ παραμικρόν.

(25). 555 *Δὸ μ ταισί, νὰ λιλί.*—Ἐπὶ κοιλιοδούλων καὶ πόρωνων.

(13). 556 *Δὲν εἶν' ἀπ' τῆ Τῆνο, εἶν' ἀπ' τῆ Πάρο.*—Ἐπὶ δεχομένων κεράσματα, ἀλλὰ μὴ κερνώντων τοὺς ἄλλους.

557. *Θά τνε δώκεις τ' ἀγὸ στοὶ στόμα.*—Εἰρωνικῶς ἐπὶ τέκνων ἢ συγγενῶν τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχει ἐλπίς νὰ γεροκομήσουν τοὺς γονεῖς ἢ πενθερούς των.

558 *Τὸν ἔδωκαμε τὰ παπούτσια στοὶ χέρ.*—Τὸν ἐξεδίωξαν.

(45). 559 *Ἐδωκε μιὰ ἐλιά γιὰ νὰ πάρ ἓνα τλούμ λάδ.*—Ἐπὶ τοῦ προσφέροντος δῶρα εὐτελεῖ διὰ ν' ἀπαιτῆ μεγάλας περιποιήσεις καὶ δαπανηράς.

δίπορτο (1). 560 *Τὸ χι δίπορτο.*—Ἐπὶ τῶν προσποιουμένων τὸν φίλον πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς ἀντιπάλους.

διπῶ (7). 561 *Ἐνοδα π' διπῶ ἢ ἀδλή σ, μὴ χθῆς νερὸ ὄξω.*—Βοήθει πρῶτον τοὺς συγγενεῖς σου.

δόντι (26). 562 *Τὸν ἔδειξε τὰ δόδια τ.*—Ἐπὶ τῶν ἀνθισταμένων ἐνεργῶς κατὰ τῶν ἀρπακτικῶν διαθέσεων τῶν ἄλλων.

(38). 533 *Δόδια τρίζ.*—Προσμένει ευκαιρίαν νὰ ἐκδικηθῆ.

(2). 564 *Ἀκόμισε τὰ δόδια σ.*—Εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν ὀρεγομένων πράγματα μεγάλης ἀξίας, ἢ ζητούντων κόρην ἀνωτέρας κοινωνικῆς θέσεως.

(13). 565 *Νὰ σκαλίξ τὰ δόδια τ, δκό μας ψωμί θάθη μέσα.*—Ἐπὶ ἀχαρίστων.

(4) 566 *Δὲ εἶναι γιὰ τὰ δόδια σ.*—Δὲν σὲ ταιριάζει.

(26). 567 *Τὸν πορεῖ τὸ δόδ τ*—Εἶναι ἐρωτευμένος. Τὸ ἐπιθυμεῖ.

δουλειά (39α). 568 *Κύτταξε τ δλειά σ.*—Μὴν ἀνακατώνεσαι εἰς πολιτικὰς διενέξεις.

(59). 569 *Παλιὰ δλειά.*—Μάλιστα, ὅπως λέγεται εἶναι.

(82). 570 *Τῆ σημερινή δλειά σ, μὴν ἀφίνεις γιὰ ἀθρο.*—Ἐπὶ τῶν ἀναβαλλόντων τὴν ἔγκαιρον ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων των.

(35). 571 *Ἡ πολλή δλειά τρώει τὸ νοικοκύρ.*—Εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν δκνηρῶν.

(44). 572 *Σάν ἤλατε ἡ δλειά καλή, θά δούλενε κι ὁ δεσπότης.*—'Επὶ τῶν ποραπονουμένων διὰ κοπιώδη ἐργασίαν.

(41). 573 *Μπάλωνε, ξήλωνε, δλειά νὰ μὴ σε λείπ.*—'Επὶ τῶν ἀπροσέκτως ἐργαζομένων καὶ ἀναγκαζομένων νὰ ἐπαναλάβωσι τὸ κακῶς κατασκευασθὲν ἀντικείμενον

573 *Ὁ τεβέλις τ δλειά τν ἔχλ γιορτερή.*—Δηλαδὴ ἐργάζεται μόνον ἅπαξ ἢ δις τῆς ἑβδομάδος. Εἰρωνικῶς.

(19). 575 *Ἐχμε δλειές με φούδες.*—'Ἐπὶ μεγάλων δυσχερειῶν.

576 *Ἄς τῆ δλειά σ καὶ πιάνε τὰ βλιά σ.*—'Επὶ τῶν παραμελούντων τὰς ἐργασίας των χάριν τῶν γυναικῶν.

(29). 577 *Ἡ δλειά τ πάι πρίμα.*—'Επὶ τῶν ἐπιτυγχανόντων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των.

(30). 578 *Ἡ δλειά νικάι τῆ φτώχεια.*—'Οποῖος ἐργάζεται δὲν πεινᾷ.

(31). 579 *Ἡ δλειά ἀροπή δὲν ἔχλ*

καὶ χαρά στον ποῦ τὴν ἔχλ.—'Ἡ τιμία ἐργασία ὅσον ταπεινὴ καὶ ἂν εἶναι ἀξίζει.

580 *Ἡ δλειά τ πάι κορδόνλ.*—Εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν ἀνικάνων.

581 *Μὴ μόνε δλειά.*

Καὶ κομμά διαβολιά.—'Επὶ τῶν ἐργαζομένων εἰς ξένας ἐργασίας καὶ νοσοῦντων ἐκ τοῦ κόπου, συμβουλή.

δλεῦω (24). 582 *Δούλεψε σιὰ νειάτα σ, νᾶχλς σιὰ γεράματά σ.*—'Επὶ τῶν ἐπαιτούντων.

(14α). 583 *Δούλεψε νὰ φᾶς καὶ κλέψε νᾶχλς.*—'Επὶ ὀκνηρῶν.

(100). 584 *Ἀλέβ σὰ δὲ σκυλί*—'Εργάζεται πολὺ.

(52). 585 *Ἀλέβ σὰ δὲ σκλάβο, καὶ τρώι σάν ἀφέντης.*—'Επὶ τῶν ἐργαζομένων καλῶς καὶ καλῶς τρεφομένων.

δουλευτής (5) 586 *Ὁποῖος δλέβ, νησικὸς δὲν ἀπομήσκλ.*—'Ο ἐργαζόμενος δὲν πεινᾷ.

δράκος (1). 587 *Δράκ φωνή δὲν ἄκσε ἀκόμα.*—'Επὶ τῶν μὴ περιελθόντων ἀκόμη εἰς δυσκολίας τοῦ βίου

δρόμος (9) 588 *Ὁπ τὸ βγάνι ὁ δρόμος.*—'Επὶ τῶν ἐγκαταλείπόντων ἑαυτοῦς εἰς τὴν τύχην. Λέγεται καὶ *Ὁπ τὸ βγάνι ἡ ἄκρη.*

(2). 589 *Ἀνίξε τὸ δρόμο.*—Πρῶτος ἔκαμε τὴν ἀρχὴν καὶ ἠκολούθησαν καὶ οἱ ἄλλοι.

(13) 590 *Τὸν ἔδωκε δρόμο*—Τὸν ἀπέβαλλε, ἐπὶ ἐγκύων—'Υπέστη ἄμβλωσιν. *Ἀκόμη*—ἔκλασε.

(3). 591 *Ἀπόμκε σις πέδε δρόμ.*—'Ερμεινεν ἄστεγος.

(8). 592 *Ὁ δρόμος εἶναι ἀνοιχτός.*—Εἰς τοὺς ἀπειλοῦντας νὰ μᾶς ἐγκαταλείψουν ἐνῶ ἡ παρουσία των δὲν μᾶς εἶναι ἀπαραίτητος.

(6). 593 *Πῆρε δρόμο.*—'Επὶ τῶν ἐπιτυγχανόντων.

- (6α) 594 Ἔχασε τὸ δρόμο τ. = Ἀπεπλανήθη
 (15). 595 Τράβα δρόμο. = Φύγε. Ἐπὶ ὀχληρῶν.
 (14). 596 Μὴ μὲ κόβς τὸ δρόμο μ. = Μὴ μ' ἐμποδίζεις.
- δύο** (18). 597 Δυὸ καὶ δυὸ κίμωνν τέσσερα. — Ἐπὶ πραγμάτων εὐκόλων ἀποδεικνυομένων.
 (19). 598 Σ' ἕνα κολτούκι δυὸ καρπούζια δὲ κβανιοῦδαι. — Ἐπὶ τῶν ἐπιχειρούντων πολλὰ καὶ ἀποτυγχανόντων. Ὅμοια τουρκικὴ παροιμία.
 (67). 599 Θὰ σὲ βάνη τὰ δυὸ ποδάρια σ' ἕνα παπούτς. = Θὰ σὲ φέρει εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν.
 (61). 600 Ὅπου δυὸ καὶ κείνος τρεῖς. — Ἐπὶ τῶν μὴ ἐχόντων οἰκογένειαν.
 (73). 601 Δυὸ σπασμένη ἕνα γερὸ τογε νηκάνε. — Ἐπὶ τῶν ὑποτιμώντων τὸν κίνδυνον, ὑπερτιμώντων δὲ τὰς ἰδίας δυνάμεις.
 602 Δυὸ νομάτ
 μ ἕνα μάτ. — Ἐπὶ ἀπροσέκτων καὶ ἀπείρων συντροφῶν.
 (31). 603 Δυὸ τζαμπάζδες σ' ἕνα σκοινί δὲ χορεῦνε. — Ἐπὶ ἀσυμφωνίας ἕνεκεν συγκρουομένων συμφερόντων = Δθὸ ἐγώϊσται ἀδύνατον νὰ συμφωνήσουν. Λέγεται διὰ τοὺς ἀνειλικρινεῖς καὶ ἀναιροῦντας τὰ συμφωνημένα.
- δωδεκάδα** (1). 604 Θὰ βάνη κ' ἐκεῖνος τὸν ἐγαντό τ με τ δωδεκάρα. — Ἐπὶ τῶν ὑπερτιμώντων ἑαυτοῦς.
- δώδεκα**. 605 Δώδεκα Ἀπόστολι καθένας μὲ τὸ βόνο τ. = Ἐκαστος ἔχει τὰς θλίψεις των.

Ε

- ἑαυτοῦ** (15). 606 Κάθε πετιγὸς σι κουπριά τ λαλεῖ. = Ἐκαστος ἔχει ἰσχὺν καὶ ὑπόληψιν εἰς τὸ ἰδικόν του περιβάλλον.
 (28). 607 Καθανεὶς τὸ βόρδο τ μοσκοκῶδωνο τογε θαρρεῖ. = Ἐκαστος συγχωρεῖ τὰ ἴδια σφάλματα.
 608 Ὅ, τ τραβὰν κανεῖς, ἀπ. τὸ κεφάλι τ. = Ἐκαστος ἐξ ἰδίας ὑπαιτιότητος ὑποφέρει.
- ἑβραϊκος** (2). 609 Ὁβραῖκα παζάρια. — Ἐπὶ τῶν μακρυνόντων τὴν συμφωνίαν.
- ἑβραῖος** (17). 610 Φωνᾶξ σὰ τὸν Ὁβριό. — Ἐπὶ τῶν μεγάλως βοόντων διὰ νὰ καλύψουν τὴν ἀδικίαν των.
- ἐγγυητής** (4). 611 Ἐγγυητής καὶ πληρωτής. — Ἐπὶ τῶν πληρωνόντων ἕνα χρέη, διότι εἶναι ἐγγυηταὶ αὐτῶν.

έγω (27). 612 Σήκω σὺ νὰ κάτω γώ.—'Επὶ ἐγωϊστῶν, ἐπιδιωκόντων τὸ ἴδιον συμφέρον.

(14α). 613 Ἔμεῖς κ' ἐμεῖς.—Κανεὶς ξένος δὲν ὑπάρχει μεταξύ μας.

(29). 614 Φεῦγα διάβολ' ἀπὸ μένα καὶ πᾶνε στὸ γείτονα μ.—'Επὶ τῶν προσπαθούντων ν' ἀποφύγουν ζημίαν τινα ἐπὶ βλάβῃ τρίτου.

έδῶ (8). 615 Καὶ δῶ μαῦρα, κ' ἐκεῖ σκοινά.—'Επὶ δύο κακῶν, ἐξ ἴσου δυσαρεστων.

616 Ὡς ἐδῶ καὶ μὴ παρέκλ.—Δὲν σὲ ἀνέχομαι πλέον. Ἐπὶ ὀχληρῶν. εἶμαι. 617 Εἶναι φωτιά παραχωμένη.—Εἶναι λίαν ἐνεργητικός, ἂν καὶ δὲν φαίνεται τοιοῦτος.

(9) 618 Δέ εἶναι Γιάννης, εἶναι Γιαννάκης καὶ Ὁχλ Γιάννης μόνε Γιαννάκης.—'Επὶ τῶν ζητούντων νὰ μᾶς ἐξαπατήσουν ζητοῦντες ἢ προσφέροντες αὐτὸ τὸ πράγμα ὑπὸ ἄλλο ὄνομα.

(17). 619 Σὰν εἶναι, νὰ εἶναι, καὶ σὰ δὲν εἶναι, χίτις νὰ μὴν εἶναι.—'Επὶ διδόντων ὀλιγώτερον τοῦ δέοντος.

(6). 620 Πές με ποιόνα ἐχς φίλο, νὰ σὲ πῶ ποιὸς εἶσαι.—Οἱ φίλοι ὁμοιάζουν.

(16). 621 Εἶναι τς γούνας τ μαρίκ.—Εἰρωνικῶς, δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μετ' αὐτοῦ.

622 Τὰ μαῦρα δέ εἶναι δκά μας καὶ τ' ἄλλα γούλα ξένα.—Κανένα. Εἰρωνικῆ ἀπάντησις εἰς τοὺς ἐρωτῶντας ποῖα εἶναι τὰ δικά μας πρόβαρα ἢ γίδια.

623 Εἶν' ἀπά στὸ ζμί τς.—'Επὶ νεάνιδος, εἰς ὄραν γάμου.

624 Εἶναι γιὰ τὰ σίδερα. ἢ Εἶναι γιὰ τὸ διάβολο πεσκές.—Λέγεται διὰ τὸν κακὸν καὶ βλαβερὸν ἄνθρωπον.

625 Ποῦ εἶσαι γιέ μου νὰ μὲ δγῆς ;

πῶς χορεύω γιὰ ψωμί,

πῶς χορεύω γιὰ τυρί.—'Επὶ τῶν καλομαθημένων, τῶν ὁποίων ἀπουσιάζει ἢ ἀπέθανεν ὁ προστάτης καὶ εὐρισκομένων εἰς ἀθλίαν κατῆστασιν.

Προέκλυθεν ἀπὸ τὸν ἐξῆς μῦθον : Μία φτωχὰ χήρα ἔφαγε τὰ νύχια τς νὰ ξενοπλένῃ ὡς π νὰ σπουδάξ τὸ μοναχογιὸ τς γιατρό. Σὰ βῆρε ὁ γιὸς τὸ δίπλωμα τ κι ἄρκεψε νὰ δλέβ, δὲν ἄφνε πιά τ μάννα τ νὰ κάμνη τίποτα. Εἶχε δούλα γιὰ τοὶ δλειές, καὶ ἡ μάννα τ δρεξιὸ καὶ ξαπλωταριό. Τὸ καταπόδ, σὰ βατρεύκε ὁ γιατρός, ἡ γυναῖκα τ δέ dne σβάθσε τ θεθερά, καὶ τν ἔγλεπε σὰ δὸ διάβολο τς μέσ στὸ σπίτ. Γιαταυτὸ ἅμα γέννηκε πόλεμος καὶ πῆγῃ ὁ ἄδρας τς, κι ἀπόμκε αὐτήνῃ μὲ τ θεθερά δέ τν ἔδινε νὰ φαῖ καὶ τνε βαίδευε γιὰ νὰ πεθάνῃ

μιάν ὥρα βροστήτερα. Ἡ πεθερὰ ἔπесе στὰ ποδάρια τς καὶ τνε παρακάλεσε νά τνε δώκῃ μιὰ βούκα ψωμάκι, καὶ μιὰ στάλα τυράκι γιὰ νὰ παρηγορήσ τ βεῖνα τς. Ἄπ' τὰ πολλὰ ἢ νύφ παραδέχκε νά τνε δώκῃ σὰ χορέψ βροστά τς καρσιλαμά, καὶ πῆ ἓνα καινούργιο τραβούδ. Τότες σκώθηκε ἢ γριά καὶ χόρεψε μ' αὐτὸ τὸ τραβούδ.

Συνήθως λέγεται μόνον ὁ πρώτος στίχος μὲ τὴν σημασίαν τί ἢ μουν καὶ πῶς κατήντησα.

ἐλπίζω. 626 Ὁ ἐλπίζων χαίροντας

ἀπολαμβάνει χέζοντας. — Ὁ ἐλπίζων ἐπιτυγχάνει. Ὑπόκειται ὁ ἐξῆς μῦθος : Ἔνας ἄθροπος ἔλεγε ἔχ' ἐλπίδα νὰ πλουταίν' καὶ νὰ γλυτώσ ἀπ' τὰ βάσανα τσῆ φτώχειας. Ἀμὰ κάθε χρόνο καὶ χειρότερα. Μιὰ μέρα βγήκε σὰ ὄξω νὰ κάμ τὸ χορό τ τὸ νερό, κὶ ἐκεῖ πῶκατσε πῆρε κ' ἓνα τσάκνο καὶ σκάλιζε κατὰ γῆς. Σκαλίζοδα βρισκ' μέσ στὸ χῶμα μιάν ἀρμαθιὰ φλουριά, καὶ μ' αὐτήνα ἔσιαξε τὴ δλειά τ. Ἀκόμα σημαίνει ἐκεῖνα ποὺ ἐλπίζει μὲ χαρὰ τ' ἀπολαμβάνει μὲ λύπη.

ἐμπόδιο (1). 627 Κάθε ὁόδιο σὲ καλό. — Ἐπὶ τῶν ἐμποδιζομένων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πράγματός τινος, παρηγορία.

ἔνας. 628 Σ ἓνα πθάρ κλάν-νε. = Συνεργάζονται. Ἔχουν πολὺ στενάς σχέσεις.

ἐννοια. 629 Χόρευε κερὰ Κασοῦ,

κ' ἔχε κ' ἐννοια τοῦ σπιτιοῦ. — Ἐπὶ τῶν παραμελούντων τὸ καθήκον των χάριν τῆς διασκεδάσεως.

ἐντρέπομαι (19). 630 Ὁποῖος ἀρέπεται,

πολλὰ καλὰ στερεύεται. — Ἐπὶ τῶν ἐντρεπομένων νὰ ζητήσουν ὄ,τι χρειάζονται.

ἐντροπή. 631 Δὲν ἔχ' νὲ ἀροπή νὲ τσίπα.

ἔξυπνος. 632 Τὸ ἔξυπνο τὸ πλί, κὶ ἀπ' τὰ δυὸ ποδάρια πιάνεται — Ὁ πονηρὸς εὐρίσκει πονηρότερον καὶ ζημιοῦται.

ἔξω (11). 633 Ὁξ' ἀπ' τὸ χορό, πολλὰ τραβούδια λένε. — Ἐπὶ τῶν συμβουλευόντων τί νὰ πράξωμεν, μὴ δυναμένων ὅμως νὰ ἐφαρμόσουν οὔτε αὐτοὶ τὰς συμβουλὰς των.

ἔργατα. 634 Τὰ ἔργατα τ εἶναι μεγαλύτερα ἀπ' τὸ ὄδι τ. — Ἐπὶ μικρῶν ἀλλ' ἐνεργητικῶν ἀνθρώπων. Ἀκόμη ἐπὶ διεστραμμένων παιδίων.

ἔρμος. 635 — Ποῦ πᾶτε ἔρμα ; — Πᾶμε νὰ ρμύξμε κὶ ἄλλοῦ. — Ἐπὶ ἐνδυμάτων ἀποβιωσάντων τὰ ὁποῖα χαρίζονται εἰς πτωχοῦς.

ἔρχομαι (2). 636 Ἡρταν τ' ἄγρια νὰ διώξνε τὰ ἡμερα. — Ἐπὶ ξένων, ἀπροσκήτως ἀναμιγνυομένων. Ἐπὶ φιλοξενουμένων οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐπιπλήττουν καὶ ἐπικρίνουν.

- εὐκή.** 637 Ἡ εὐκὴ φερμάνη,
(προσταγὴ) κι ὁ κῶλοῦς ροδάνη. = Εἰρωνικῶς. Ὅχι. Ἐπὶ τῶν ἐχόντων
παραλόγους ἀπαιτήσεις.
- εὐλογητό.** 638 Βὰν εὐλογητό. = Ἄρχισε.
- εὐρίσκω.** 639 *Ἡῦρες φαγί; Φάγε. Ἡῦρες ξύλο; Φεύγα.*—Ἐνέργει κατὰ
τὰς περιστάσεις, συμφώνως πρὸς τὸ συμφέρον σου.
- ἔχω.** 640 *Εἴχαμε ἓνα τσβάλι σκατά, μᾶς ἔφεραν καὶ μιὰ δεσάκκα.*—Ἐπὶ
ὄχληροῦ ἐπισκέπτου. Λέγεται καὶ *Εἴχαμε τσβαλάτο μᾶς ἦρτε καὶ*
χῦμα.
(8). 641 *Ἄλι ποῦ τό χι ἦ κούτρα του, νὰ κατεβάζ ψεῖρες.*—Ἐπὶ τῶν
φαύλων τῶν προσπαθούντων νὰ δικαιολογηθοῦν διὰ τὰς πράξεις
των. Ἀδύνατον νὰ μεταβάλω τὸν καταγόμενον ἀπὸ φαύλους γονεῖς.
(111). 642 *Μόν ἐσὺ ἔχης τέτοιο πρᾶμα;*—Ἐπὶ τῶν νομιζόντων ἰδικά
των τὰ ξένα πράγματα ἔνεκεν ὁμοιότητος.
(171) 643—*T' εἶχες Γιάννη; T' εἶχα πάντα;*—Ἐπὶ τῶν μὴ μεταβαλ-
λόντων τρόπους.

Z

- ζάχαρι** (6). 644 *Δὲν ἔπесе ἡ ζάχαρ στὸ νερό.*—Ἐπὶ τῶν βιαστικῶν.
- ζούλια.** 645 *Ἡ ζούλια νὰ ἤδανε ψώρα, θαλὰ κολλῆσ γούλος ὁ κόσμος.*—
Ἐπὶ ζηλοτύπων καὶ φθονερῶν.
- ζῶ** (4). 646 *Ζῆ καὶ ζώνεται.*—Ὅταν μᾶς ἐρωτοῦν. Ἐπὶ γερόντων ἢ καὶ
νέων, οἱ ὅποιοι ζοῦν καὶ εὐημεροῦν, ἐνῶ ἡμεῖς ἐνομίζομεν ὅτι ἀπέ-
θανον.
(10). 647 *Ζῆσε Μάη νὰ φᾶς τριφύλι,*
καὶ τὸν Αὔγουστο σταφύλι.—Ἐπὶ τῶν ὑποσχομένων νὰ μᾶς βοη-
θήσουν εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον.

H

- ἥλιος.** 648 *Σ' ἓνα γήλιο ἄπλωναν τὰ ροῦχα τς.*—Ἐπὶ τῶν προσποιουμέ-
νων τὸν συγγενῆ, χάριν συμφέροντος.
(20) 649 *Δὲν ἔχι στὸν ἥλιο μοῖρα.*—Πένεται.
650 *Βγῆκε γήλιος μὲ τὰ δόδια κι ἄλεποῦ μὲ τὰ μουστάκια*—Λέγεται
διὰ τὰς ἡλιολούστους ἡμέρας τοῦ χειμῶνος, ὅτε τὸ ψῦχος ἔξακολου-
θεῖ δοιμύ.
- ἡμέρα** (26). 651 *Ἡ καλὴ ἡ μέρα, ἀπ' τὸ πουργὸ φαίνεται.*—Δι' ἐκείνους, οἱ
ὁ τοῖοι ἐξ ἀρχῆς δεικνύουν τὸν σκοπὸν των.
- ἦρα** (αἶρα 4). 652 *Χώρσε ἡ ἦρα ἀπ' τὸ σιᾶρ.*—Ἀπεσύρθησαν οἱ κακοί.
Ἐπὶ φιλονεικίας συντρόφων, ἢ μελῶν ἐκκλησιαστικῆς ἐφορίας.

ἡσκιος. 653 Ἐπὶ τὸν ἡσκιο τ φοβᾶται.—Ἐπὶ ψοφοδεῶν καὶ ἐπὶ λίαν εὐσεβῶν, οἱ ὅποιοι προσέχουν μήπως δυσσαρεστήσουν τινα διὰ τῶν λόγων ἢ τῶν πράξεων των.

θᾶμα (5). 654 Τὸ μεγάλο θᾶμα βαστάτ τρεῖς μέρες, τὸ πολὺ σαράδα.— Συντόμως ἀποκαλύπτονται αἱ ψευδολογίαι τῶν μεγαλαυχόντων.

θέλω (53). 655 Θέλωδας ὁ Βλάχος, μὴ θέλωδας ὁ ζωγράφος, φόρεσε καὶ σὺ Χριστέ, κόκκινα ποδήματα.—Ἐπὶ τῶν ἐκτελούντων τι παρὰ τὴν θέλησίν των.

(121). 656 Ὅποιοι δὲ θέλῃ νὰ ζμῶσ, δέκα μέρες κοσκινίζ.—Ἐπὶ τῶν ἐπίτηδες ἀναβαλλόντων τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου τινος, εἴτε διότι δὲν τοὺς συμφέρει, εἴτε διότι περιμένουν ἀμοιβήν.

(132). 657 Ἐμεῖς δὲ δὴνε θέλμε μέσ στὸ χωριό, καὶ κείνος γρέβ τ παπᾶ τὸ σπῖτ.—Ἐπὶ τῶν ὀχληρῶν καὶ ἀνεπιθυμήτων.

(117). 658 Ποιὸς στραβὸς δὲ θέλῃ τὰ μάτια τ;—Εἰς τοὺς ἐρωτῶντας μήπως δὲν θέλωμεν τι, τὸ ὅποιον διακαῶς ἐπιθυμοῦμεν.

659 Ταμάμ ἐκεῖνο π δὲν ἤθελε.—Εἰρωνικῶς, ὅταν πρὸς τιμωρίαν ὀρίζεται τὸ πολυπόθητον πράγμα.

660 Τὰ θελες καὶ τὰ παθες.—Δικαίως ὑποφέρεις.

661 Ἡ χάρ θέλῃ κι ἀδίχαρ.—Ἐπὶ τῶν παραμελούντων νὰ δείξουν ἐμπράκτως τὴν εὐγνωμοσύνην των.

θελώνω (1). 662 Ἄ δὲ θελώσ-νε τὰ νερά, δὲ καθαρύνε.—Ἐπὶ φιλονεικησάντων ἔνεκεν ἀνυποστάτου ὑποψίας καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν συμφιλιωθέντων.

θεὸς (122). 663 Δέ εἶναι νὰ δγῆς Θεγοῦ πρόσωπο.—Δὲν θὰ ἡσυχάσης ἀπὸ τὰ βάσανα.

(44). 664 Ἐπὶ τὸ στόμα σ καὶ στ Θεοῦ τ' ἀτί.—Ὅταν μᾶς εὐχονται πράγμα τὸ ὅποιον πολὺ ἐπιθυμοῦμεν.

(106). 665 Ἡ ὄρνιθα πίνῃ νερό, κητάζ καὶ τὸ Θερό.—Ἐπὶ τῶν μὴ λαμβανόντων ὑπ' ὄψει καὶ τὰ τῶν ἄλλων συμφέροντα.

666 Ὁ Θεγὸς δὲ σ'νερίζεται τὸ γόσμο.—Μακροθυμεῖ. Ἐπὶ μεγάλης ἀμαρτίας.

667 Ὁ Θεγὸς δὲ εἶναι Ἀρβανίτς.—Ἐπὶ μεγάλης καὶ καταφόρου ἀδικίας, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν τολμῶμεν νὰ διαμαρτυρηθῶμεν.—Γνωρίζει ὁ Θεός, καὶ θὰ μᾶς ἐκδικήσῃ.

668 Ποιὸς εἶδε τὸ Θεῶ καὶ δέ τότε φοβήθηκε, —Ἐπὶ ἐξιστορήσεως τρομεροῦ συμβάντος.

669 Ὅποιοι ἀγαπαῖ ὁ Θεός, τότε βαιδέβ.—Ρητὸν τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

- (153) 670 Ὁ Θεὸς ἀπλὰ κάθεται καὶ χαμηλὰ γλέπ.—Ἐπὶ τῶν περιφρονημένων, οἱ δὲν τοὺς λησιμονεῖ ὁ Θεός.
- (36) 671 Σὰν ἄγγε ὁ Θεός τς κάργες, δλμμέρα θαλὰ χιονίζ.—Ἐπὶ ἀδίκου κατάρας.
- θεωρία** (1). 672 Θεωρία ἐπισκόπον καὶ καρδία μυλωνᾶ.—Δι' ἐκείνους ποὺ ἔχουν καλὸ παρουσιαστικὸ, ἀλλ' ἀνόητο κεφάλι.
- Θοδωρῆς**. 673 Αὐτὸς εἶναι Θοδωρῆς.—Ἀνόητος. Ἐπειδὴ εἰς τὸ χωριὸ ἦτο κάποιος Θοδωρῆς, ὁ ὁποῖος ἦτο διανοητικῶς ἀνώμαλος.
- θρέφω** (12). 674 Θρέψε σκυλί, νὰ σὲ δαγᾶς.—Ἐπὶ ἀχαριστῶν.
- θύρα** 675 Εἶναι τὰς θύρας τὰς θύρας—Μόλις βυθίζει κλονιζόμενος. Ἐπὶ γερόντων ἢ ἀσθενῶν. Τρέμει ὅπως τὸ κάλυμμα τοῦ Ἁγίου ποτηρίου ὅταν ὁ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ «τὰς θύρας τὰς θύρας».

Κ

- καβγάς**. 676 Ἀπολνάι τὸ ζνάρι γιὰ καβγᾶ.—Ἐπὶ φιλέριδος.
- (6). 677 Ὁ καβγάς ἤδανε γιὰ τὸ πάπλωμα.—Ἐπὶ τῶν θορυβούντων διὰ νὰ λάβουν καὶ αὐτοὶ μερίδιον.
- κάβουρας** (19). 678 *P'* εἶν' ὁ κάβουρας, τ' εἶν' τὸ ζμί τ;—Γιὰ κείνους ποὺ δὲν ἔχουν μεγάλας δυνάμεις.
- καθαρός** (5). 679 Καθαρὸς οὐρανὸς ἀστραπὲς δὲ φοβᾶται.—Ὁ τίμιος δὲν φοβεῖται τὸν ἔλεγχον.
- καινούργιος** (15). 680 Καινούργιο μ κόσκινο ποῦ νὰ σὲ κρεμάσω; καὶ σὰ θαλιώις, ποῦ νὰ σὲ πετάξω;—Ἐπὶ τῶν βαρυνομένων γρήγορα τὸ ἔργον των ἢ τοὺς φίλους των.
- καιρὸς** (88). 681 Ὁ καιρὸς πουλεῖ τὰ ξύλα, κι' ὁ χιμῶνας τ' ἀγοράζ.—Αἱ περιστάσεις βοηθοῦν.
- (23). 682 Δέ εἶναι καιρὸς γι' ἀνακόλωμα.—Ἡ περίστασις εἶναι ἀκατάλληλος.
- (49). 683 Κάθε πρᾶμα σιτὸ γαιρὸ τ, κι' ὁ κολιὸς τὸν Αἰθουσιο.—Ἐπὶ ἀκαίρων ἀπαιτήσεων.
- (28). 684 Ἔχι ὁ καιρὸς γυρίσματα.—Ἐπὶ τῆς ἀστασίας τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου.
- καίω** (34). 685 Κοδὰ σιτὸ ξερὸ καίγεται καὶ τὸ χλωρό.—Ἐπὶ πασχόντων διὰ μέτρα γενικά, προκληθέντα ὑπὸ τῆς διαγωγῆς κακῶν ἀνθρώπων.
- (51). 686 Ὅποιος καῖ σι γουρκούτα, φσάλ καὶ τὸ ξύγαλο.—Διὰ τοὺς πολὺ διστακτικούς, μετὰ τὸ πρῶτον πάθημά.
- 687 *P* βικρῆ τ ματζάνα πάχνη δέ ἀνε καίει.—Λέγεται ὑπὸ τῶν σφρι-

γηλῶν γερόντων, ὅταν τοὺς συμβουλευοῦν νὰ προφυλάσσουν τὴν ὑγείαν των.

688 *Καίκε ἢ τσέργα τ.*—Ἐπαθε ζημίαν κ' ἐφρονηματίσθη.

(41) 689 *Νὲ ἢ σούγλα νὰ καγῆ, νὲ τὸ κεβάπ.*—Καιεὶς ἐκ τῶν ἐνδιαφερομένων νὰ μὴ ζημιωθῆ.

690 *Καρφάκλ δέ δονε καίγεται.*—Δὲν τὸν μέλλει.

(44). 691 *Νὰ σὲ κάψω Γιάνη νὰ σ' ἀλείψω μύξα νὰ γιάνη.*—Ἐπὶ τῶν ζημιούντων ἡμῶς, ἐνῶ προσποιῦνται ὅτι μᾶς βοηθοῦν ἔπειτα.

κακιώνω. 692 *Κάκιωσε ὁ Σπαδωνῆς κ' ἔβανε τ γούνα τ' ἀνάποδα, νὰ διοῦμε τί θὰ λέν οἱ χωριανοί*—Λέγεται δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι διὰ νὰ δείξουν τὴν δυσαρέσκειάν των βλάπτουν ἑαυτούς.

κακὸς (20). 693 *Κακὸ σκυλι ψόφο δὲν ἔχλ.*—Ἐπὶ κακούργων ἀσθενούντων ἀλλὰ μὴ θνησκόντων.

694 *Τῶνα κακὸ φέρνει τ' ἄλλο.*—Αἱ δυστυχίαι ἔρχονται μαζί.

(44) 695 *Στὸ γακό, τρεῖς χειρότερα.*—Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ὅτι ὁ κακὸς πάσχει. Κατάρα.

κάλλλη (2). 696 *Μπρὸς στὰ κάλλη τ' εἶν' ὁ πόνο;*—Ἐπὶ τῶν στερουμένων διὰ νὰ στολιζῶνται καὶ ἐπιδεικνύωνται. Λέγεται καὶ Μπρὸς στὰ κάλλη πόνο; δὲν ἐφάνη.

καλογερική (2). 697 *Βαρειά ἢ καλογερική.*—Διὰ τοὺς δυσκολευομένους νὰ συνηθίσουν εἰς τὴν τακτικὴν ἐργασίαν.

καλογιάν'ς (1). 698 *Ἐκεῖ π θὰ πῆς κακο-Γιάνη, πὲς καλο-Γιάνη.*—Καλύτερα νὰ μεταχειρίζεσαι καλὴν γλῶσσαν παρὰ κακὴν.

καλομελετῶ (1). 699 *Καλομελέτα κ' ἐρκεται.*—Ἐργάζου πρὸς ὄρισμένον σκοπὸν καὶ θὰ ἐπιτύχης.

καλὸς (19) 700 *Κάμε τὸ καλὸ καὶ ρίξ το στὸ γαλό.*—Μὴ στενοχωρεῖσαι διὰ τοὺς ἀχαρίστους.

(61). 701 *Στὴν ἀναβροχιά καλὸ ν' καὶ τὸ χαλάζ.*—Ἀρκέσθητι εἰς τὸ παρόμοιον ἐκείνου τοῦ ὁποίου ἔχεις ἀνάγκην.

καμήλα. 702 *Ἄφρισε σὰ τ γαμήλα.*—Ἐξωργίσθη.

(12). 703 *Ἡ καμήλα γρεύδας κέρατα, ἔχασε καὶ τ' ἀντιά τς.*—Ἐπὶ πλεονέκτου ζημιωθέντος.

704 *Τ γαμήλα τνε ρώτ-σανε γιατί εἶναι ὁ λαιμός τς στραβός, κ' ἐκείνη, εἶπε, ἄμ ποῖο μέρος μου εἶναι ἴσιο;*—Ἐπὶ τῶν κατηγορούντων τινα δι' οὐτιδανὰς ἑλλείψεις, ἐνῶ ἔχει ἄλλας πολὺν οὐσιώδεις.

κάμνω (28α). 705 *Κάμνει τὸ φύλλο, καμήλα.*—Μεγαλοποιεῖ τὰ πράγματα.

706 *Κάμνει τὸ γαδόσο.*—Καυχᾶται ἢ κάμνει ἐπίδειξιν ἀνυπάρκτου μεγαλείου. Ἐπὶ ἀλαζόνων.

707 *Δὲ γάμνει παρᾶδες.*—Δὲν ὠφελεῖ, ἢ δὲν ἔχει ἀξίαν. Εἰς τοὺς προσπαθοῦντας νὰ δικαιολογηθοῦν.

708 *Θὰ κάμ τὰ ἐξ τέσσερα* — Ἐπὶ ἀνικάνων. = Τίποτε.

709 *Τὰ κάμε γιάς πούς.* = Γὰ κατεσπατάλησε, τὰ κατέστρεψε. Λέγεται καὶ *Τὰ κάμε γιλιὰ καρφιά.*

710 *Θὰ κάμ στὰ βρακιά.* — Εἰρωνικῶς, ἐπὶ ἀπειλούντων ὅτι θὰ μᾶς βλάψουν.

κάνονας. 711 *Τρόβξε τὸ γάνονα* τ. = Ὑπέστη τὰς συνεπείας τοῦ πταίσματός του.

καπλαλισμένο. 712 *Ἐχι τενεκὲ καπλαλισμένο τὸ μοῦτρο* τ. = Εἶναι ἀναιδέστατος.

κάρβοννο (2). 713 *Κάλλιο πέδε κάρβοννα, πέρα χίλια πρόβατα.* — Ἐπὶ τῶν ἐχόντων χρήματα καὶ ἔλλειπῆ θέρμανσιν τὸν χειμῶνα.

καρδιά (γνώμη 3). 714 *Ἄθρεπο σὰ δὲ δόγι μ ἠῦρα, σὰ τ γαρδιά μ δὲν ἠῦρα.* — Ἐπὶ τῶν μὴ εὐχαρίστουμένων ἀπὸ τὸ ἔργον τῶν ἄλλων.

καρυδιά (1). 715 *Κάθε καρυδιάς καρύδ'* — Ἐπὶ δυσαρέστου συρροῆς ἀνθρώπων πάσης κατηγορίας.

κατής. 716 *Σὰ σὲ φειρῆς ὁ κατής,*

σὲ ποιὸν θὰ πᾶς νὰ κλαυτῆς; — Ἐπὶ τῶν ἀδικουμένων ὑπὸ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἢ τῶν νομιζομένων προστατῶν των.

κατήφορος (2). 717 *Ἡῦρ' ὁ στραβὸς κατήφορο.* — Ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων νὰ σταθοῦν.

718 *Μιὰ νὰ μὴ θάρς τὸ γατήφορο.* — Ἐπὶ τῶν κλονιζομένων ἠθικῶς ἢ οἰκονομικῶς.

κατουρῶ. 719 *Δὲ γατούρσε σιτὸ πγάδ;* — Ἐπὶ τῶν ἀποκλειομένων ἀπὸ παιγνίδι ἢ διασκέδασιν.

720 *Δὲ θροσκυνᾶμε καιτρομένεσ ποδιές.* — Ὅταν ἀρνηθοῦν νὰ μᾶς δανείσουν τι, ἢ μᾶς φέρονται ὑπερηφάνως.

κατσιβελος (ἀτίγγανος 3). 721 *Ὁ κατσιβελος ὄδε ἔχι πεκμέζ, δὲ βορ νὰ κοιμθῆ.* — Ἐπὶ λαιμάργων.

722 *Τ γατσβέλα τν ἔκαμανε βασίλσσα καὶ πάλε μὲ τὸ καλάθ ἔδραχε.* — Ἐπὶ ὀψιπλοῦτων, μὴ δυναμένων ν' ἀπομάθουν τὰς κακὰς συνηθείας των.

723 *Γιρίζνε μαζὶ σὰν ἀρβωνιασμένη κατσβέλι.* — Ἐπὶ ἀχωρίστων φίλων. Ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἢ μνηστὴ δὲν ἐξήρχετο μόνη μετὰ τοῦ μνηστῆρος, ὅπως ἔκαμναν οἱ Ἀτίγγανοι.

κασίκα 724 *Ἡ κασίκα ὄδες θέλι ξόλο, σι τσοπάνη τ σόπα ξνέται.* — Ἐπὶ τῶν ὀκληρῶν παιδίων.

κεφάλι (119). 725 *Τὸ κεφάλι μ γένηκε καζάνι.* — Ἐπὶ θορυβοῦ μεγάλου. (100). 726 *Τὸ ψάρ ἀπ' τὸ κεφάλι βρωμάι.* — Ἐπὶ ἀρχόντων παρανομούντων.

κλαίω (1). 727 *Κλαῖν' οἱ χῆρες, κλαῖν' κ' οἱ παρρημένες.*—'Ἐπὶ τῶν ἀδίκως παραπονουμένων διὰ τὴν κατάστασίν των.

(6). 728 *Σὰ δὲ γλάψ τὸ παιδί, δὲ δὸ δίνῃ ἢ μάννα βζί.*—'Ὁ ζητῶν λαμβάνει.

(63). 729 *Τράβα με κι ἄς κλαίγω.*—'Ἐπὶ τῶν προσποιουμένων ὅτι δὲν θέλουν τι, ἐνῶ διακαῶς τὸ ἐπιθυμοῦν.

κλέφτις (2). 730 *'Ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὸ γλέφτι, ἀγαπᾷ καὶ τὸ νοικοκύρ.*—'Ἐπὶ κλοπῆ; ἀποτυχούσης.

(6). 731 *'Ἀπιαστος κλέφτις, καθάριος νοικοκύρς.*—'Ἐπὶ πονηρῶν τιμωμένων ὡς ἡγυθῶν ἀνθρώπων διότι κατορθώνουν ν' ἀποκρύπτουν τὰς ἀδικίας των.

κλέφτω. 732 *Μὴ βᾶτε νὰ κλέψτε τὸ δεκ-εκ κέ, γιὰ νὰ μὴ σᾶς κλέψνε τὸ ἴχ-ιχ-ί.*—'Ἐπὶ ζημιουμένων ἐνῶ προσπαθοῦν νὰ ζημιώσουν τοὺς ἄλλους.

733 *'Ὅδε κλέφτνε μὴ γλέφτις, καὶ ὄδε διαλαλοῦνε κάνε μὴ σὲ νοιάζ*—Λέγεται ὅταν γίνεται ἔρευνα δι' ἀνακάλυψιν κλοπιμαίων.

(18). 734 *—Ξέρς νὰ κλέψης; —Ξέρω.—Ξέρς νὰ κρύψης; — Δὲ ξέρω — Τότες δέ ξερς νὰ κλέψης.*—'Ἐπὶ τῶν προδιδόντων τὰ μυστικά τῆς τέχνης των.

735 *Με τ γόρ τ ματιοῦ τ σὲ κλέφτι.*—'Ἐπὶ δξύνου.

736 *Τῆν ἡμέρα γλέπνε τὰ βουβάλια καὶ φοβοῦδαι καὶ τ νύχτα τὰ κλέφτνε.*—'Ἐπὶ τῶν ὑποκρινομένων ὅτι εἶναι ἀθῶοι.

κλήδωνας. 737 *Αὐτὰ νὰ τὰ πῆς στὸ γλήδωνα.*—'Ἐπὶ ἀσυναρτήτων δικαιολογιῶν.

κλωναράκι (2). 738 *'Ἀπὸ ποῦ εἶσαι κλωναράκι; —'Ἀπὸ τοῦτὸ τὸ δεδράκι.*—'Ἐπὶ τέκνων ὁμοίων τοῖς γονεῦσι.

κοιλιά (20) 739 *'Ἡ κιλιά δὲν ἔχι παραθύρια νὰ φαίνεται.*—'Ἐπὶ σπατάλων, λαιμαργῶν καὶ οἰνοποτῶν. Λέγεται ἀκόμη καὶ 'Ἢ κιλιά δὲν ἔχι παραθύρια, σά ἀνε σ'νεριστῆ κανεῖς, τρώϊ καὶ τὰ κεραμίδια.

(50α). 740 *Σκεῖ κιλιὲς καὶ κάμνει φανάρια.*—'Ἐπὶ τῶν δαπανῶντων τὸν καιρὸν των εἰς ἀνωφελῆ πράγματα.

κοινωνία (1). 741 *'Ἡ κοινωνία δὲ γόφτι μέρες, σωτρεβ.*—Λέγεται ὅταν ἀναφέρουν ὅτι ἐκοινώνησαν ἢ συμβουλεύουν νὰ κοινωνήσουν τινα ἀσθενοῦντα βυρέως. Σημαίνει δὲν θανατώνει, ἀλλὰ σώζει.

κοιτάζω. 742 *Θά τονε κητάζ μέσ στὰ μάτια.*—Εἰρωνικῶς ἐπὶ τέκνων τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχει ἐλπίς νὰ γηροκομήσουν τοὺς γονεῖς των.

κόκκαλο (3). 743 *'Ἐφταξε πιδ τὸ μαχαίρ στὸ κόκκαλο.*—Κατήνησεν ἀνυπόφορος.

- κολοκύνθια.** 744 *Βγῆκαν τὰ κολοκυνθάκια,*
ἄρκεψαν τὰ νυχτεράκια.—Τὰ γλυκὰ κίτρινα κολοκύνθια
 ὅταν ὠριμιάσουν, ἀρχίζουν οἱ μεγάλες νύχτες καὶ τὰ νυχτέρια.
 744α *Ἐννιά λογιῶ φαγὶ γούλο κολοκύνθ.*—Ἐπὶ φαγητῶν ὁμοίων ὡς
 πρὸς τὰ συστατικά.
 (8). 745 *Κολοκύνθια στὸ πάτερο* = Ἀνοησίες.
 (1). 746 *Κολοκύνθια μὲ τὴ ρίγανη.* = Ἀνοησίες.
- κοντός** (17). 747 *Κοδὸς ψαλμός, ἀλλελοῦτα.*—Ἐπὶ τῶν μακρογορῶντων
 χωρὶς ὅμως νὰ δύνανται νὰ ἐκφράσουν καθαρῶς τὰς σκέψεις των.
- κοπέλλι** (3). 748 *Κατὰ τὸ μαστοργιάννη καὶ τὰ κοπέλλια τ.*—Ἐπὶ νέων
 ἐνεργούντων κατὰ τὰς ἠθικὰς δοξασίας τῶν πατέρων των ἢ ὁμοίων
 κατὰ τὸν χαρακτῆρα πρὸς τοὺς γονεῖς των.
- κόπτω.** 749 *Τονε γόπκε ἢ καρδιά μ.* = Τὸν ἐλυπήθην σφόδρα. Ἐπὶ πα-
 σχόντων.
 750 *Κεχαγιάς μὲ κόπκες στὸ κεφάλι μ.*—Εἰς τοὺς επικρίνοντας τὰς
 πράξεις μας.
- κόραξ** (22). 751 *Κόρακας κοράκ μάτια δὲ βγάξ.*—Οἱ ὅμοιοι ἀλληλοπρο-
 στατεῦνται.
- κορίτσι** (8). 752 *Τῆς καλομάνας τὸ παιδί τὸ πρῶτο εἶναι κορίτσι.*—Παρη-
 γορία ἐπὶ τῇ γεννήσει πρωτοτόκου κόρης.
- κορώνω** (κάβω 2). 753 *Κόρωσαν οἱ ποδιές τς.*—Ἐταράχθη σφόδρα καὶ
 βλασφημεῖ, συνήθως διότι ἐπληροφορήθη ὅτι τὴν κατηγοροῦν, ἢ ὅτι
 ἡ κόρη τῆς ἐρωτοτροπεῖ.
- κόσμος** (58). 754 *Ὁ, τὸ κόσμος κι' ὁ Κοσμάς.*—Ἐπὶ τῶν συμμορφουμέ-
 νων πρὸς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν ἄλλων, ἢ παρηγορουμένων ἐπὶ γε-
 νικῇ συμφορᾷ.
 755 *Ὁ κόσμος νὰ χαλάσ, δὲ ραγίζετ' ἢ καρδιά τ.*—Ἐπὶ τῶν ἀμε-
 ρίμων.
 (16) 756 *Κάλλιο Θεοῦ ὀργή, πέρα κόσμοι βοή.*—Καλύτερον νὰ σὲ τι-
 μωρήσῃ ὁ Θεός, παρὰ νὰ πέσῃς εἰς τὴν δυσμένειαν τῶν ἀνθρώπων.
- κοστίζω.** 757 *Κόστι-σε ἓνα διάβολο καὶ μσό.*—Ἐπὶ τῶν ἀπερισκέπτως ἐπι-
 χειρούντων τι χωρὶς νὰ ὑπολογίζουσι ὅτι θ' ἀπαιτήσῃ μεγάλας δα-
 πάνας.
 (1). 758 *Τὸν κόστι-σε ὁ κοῦκος ἀηδόνη.*—Ὁμοίως. Ἐπὶ κόπου καὶ δα-
 πάνης δι' ἀνάξια πράγματα.
- κούκλα.** 759 *Ἀπ' ὄξω κούκλα, κι ἀπὸ μέσα πανούκλα.*—Ἐπὶ ὠραίων
 ἀλλ' ἀνηθίκων.
- κουρεμμένος.** 760 *Πῆγε γιὰ μαλλί, κι ἦρτε κουρεμμένος.*—Ἐπὶ τῶν ζημι-
 ουμένων ἐκεῖ ὅπου ἐπερίμεναν μέγα κέρδος.

- κούτσα.** 761 *Κούτσα μιά, κούτσα δυό*
νά κτσαθοῦνε και τὰ δυό.—Εἰρωνικῶς λέγεται εἰς τὸν χω-
 λαινόντα κατὰ τὸν ἕτερον πόδα.
- κουτσαίνω** (14). 762 *Ἡ καμήλα δὲ κτσαίνῃ ἀπ' τ' αὐτί.*—Δι' ἀσήμαντον
 ζημίαν τὴν ὁποίαν μᾶς ἔκαμαν οἱ ἐχθροί μας.
 (17). 763 *Γουλι κτσαίν-νε, θὰ κτσάνμε κ' ἐμεῖς.*—Θὰ συμμορφω-
 θῶμεν μὲ τὰς συνηθείας τῶν πολλῶν.
- κουφός** (30). 764 *Ἄκουφός τὰ ταιριάς.*—Ἐπὶ τῶν λαθος ἀντιλαμβανομέ-
 νων τοὺς λόγους τῶν ἄλλων.
 (βωβός 2). 765 *Σωπᾶτε, περνᾶὶ ὁ κφός.*—Ἐπὶ αἰφνιδίου σιωπῆς τῶν
 συνομιλούντων.
 766 *Στοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα,*
ὅσο θέλεις βρόντα.—Ἐπὶ ἀσυγκινήτων καὶ ἀφιλοτίμων.
 (16). 767 *Κουφοῦ καμπάνα κι ἂν χτυπᾶς, τυφλὸ κι ἂν ὀρμηνεύης,*
και μεθυσμένο σὰν κερνᾶς, ὅλα χαμένα τὰ χεῖς.
 —Ἐπὶ ματαιοπονίας.
- κραίνω** (12) 768 *Στραβά νὰ κάτσομε και ἴσια νὰ κρῖνμε.*—Ἄς φανῶμεν
 εἰλικρινεῖς.
- κρεμάμενος.** 769 *Ἀπόμκε ἐπὶ ξύλον κρεμάμενος.*—Ὅταν εὐρίσκεται εἰς
 ἀβεβαιότητα.
- κρεμῶ** (13) 770. *Κάθε πρόβατο, ἀπ' τὸ πατζάκι τ κρέμεται*—Ἐκαστος
 εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰς ἰδίας πράξεις.
 771 *Τὸν κρέμασαν τὰ χλιάρια.*—Ἐφαγαν χωρὶς νὰ τὸν περιμένουν.
- κρύβομαι.** 772 *Πῖο στοὶ δαχλάκι σ δὲ γρύβεσαι.*—Εἶναι καταφανὴς ἢ
 ἀδικία σου.
- κρύος** (6) 773.—*Ὁ κρύος τὸ βαγωμένο τί νὰ τὸν κάμ.*—Ὁ πτωχὸς δὲν
 δύναται νὰ βοηθήσῃ τὸν ἐνδεῆ.
- κρυφός** (9). 774 *Ὁ κόσμος τὸ χι δάμπα δουδοῦκι κ' ἐμεῖς κρυφὸ καμάρο.*
 —Ἐπὶ τῶν νομιζόντων ὅτι εἶναι μυστικὸν τὸ πασίγνωστον ἐλάττω-
 μά των.
- Κυριακῆ** 775 *Τς Κυριακῆς τὸ λάμπιμο,*
τς ἐβδομάδας κλάμπιμο.
 —Δημιώδης μετεωρολογία. Ἀκόμη ἐπὶ τῶν σπαταλώντων τὴν Κυρια-
 κὴν τὰ χρήματά των καὶ στερουμένων ὅλην τὴν ἐβδομάδα.
- κῶλος.** 776 *Εἶναι κῶλος και βρακί.*—Στενοὶ φίλοι.
 777 *Σὰ σὲ βαστάει ὁ κῶλοῖ σ*—Ἄν τολμᾶς.
 778 *Μιὰ πθαμὴ μακρὴ ἀπ' τὸ γῶλο μ, κι ὅ, τὴ θέλῃ ἄς εἶναι.*—Ἐπὶ τῶν
 κατηγορούντων τοὺς γείτονάς μας καὶ προτρεπόντων ἡμᾶς νὰ παραπο-
 νειδῶμεν. Ἀπὸ τὸν ἐξῆς μύθον: Μιὰ βολὰ ρώτ-σανε τὸ Ναστραδὶν
 Χότζα γιατί δὲ βαγαῖν' στοὶ κονάκι νὰ παραπονεθῆ γιὰ τ γειτόν'σσα

τ, πού γιόζγιορε μάζωνε τ κόσμον τὰ παλλιχάρια καὶ σιάζδανε. Κ' ἐκεῖνος μέτρησε μιὰ πθαμὴ ἀπ' τὸ γῶλο τ καὶ γεῖπε αὐτὰ τὰ λόγια.

Λ

- λαγήνα.** 779 *Τνε πάδρεψε τ λαγήνα τ.* = Τὴν ἔσπασε. Ὅταν καμμιά γυναῖκα ἔσπανε τὴ στάμνα τῆς στὴ βρούση.
- λαγός** (23). 780 *Λαγός πιπέρ ἄν ἔτριβε κακὸ τοῦ κεφαλιοῦ τ.* — Ἐπὶ τῶν προκαλούντων τὴν τιμωρίαν των.
- (50). 781 Ὁ *Τοῦρκος* μετ' ἀμάξ *πιάνη* τὸ λαγό. — Ἐπὶ τῶν μὴ βιαζομένων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων των.
- λάδι** (31). 782 *Ἐκεῖνος γοῦλο ἀπάν ἀπο τὸ λάδ.* — Ἐπὶ τῶν διαφευγόντων τὴν τιμωρίαν.
- λαιμός** (6). 783 *Ἡ ἁμαρτία σιτὸ λαιμό σ.* — Ἐπὶ τῶν ἐπιμενόντων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πράξεως τὴν ὁποῖαν ἡμεῖς δὲν ἐγκρίνομεν.
- λαός** (10). 784 *Φωνὴ λαοῦ, ὄργη Θεοῦ.* — Ἡ κατακραυγὴ τοῦ κόσμου φέρει ζημίαν.
- λαφρός** (1). 785 *Ζυιάζ ἀπ' τς λαφριές.* — Εἶναι ἄφρων. Ἡ παρομοίωσις μετ' τὸ καντάρι.
- λέγω** (46). 786 *Ἐγὼ σὲ λέγω εἶμαι χαδούμς, κ' ἐσὺ με ρωτᾶς πόσα παιδιὰ ἔχω.* — Ἐπὶ τῶν ἐρωτώντων διὰ πράγματα αὐτιονόητα.
- (174). 787 *Τί σὲ λέγω γῶ, καὶ τί με λές ἐσύ.* — Ἐπὶ τῶν ἀπαντώντων πρὶν ἀκούσουν καλῶς τὴν ἐρώτησιν, μετ' ἀσυναρτησίας, ἢ παρανοούντων αὐτήν.
- 788 *Θὰ πῆς κ' ἕνα τραβούδ.* — Θὰ ἀναγκασθῆς νὰ κάμης ὅτι σὲ λέγουν.
- (δῆγμα 1). 789 *Καὶ τὸν ἄγελο μ θὰ τὸ πῶ.* — Ἐπὶ ἀνελπίστου ἀδικίας, ἢ ὁποῖα μεγάλην μᾶς ἐπροξένησε πικρίαν.
- 790 *Σένα τὸ λέγω κὶ ἄλλονα μὴ δὸ λές, τό μαθ' ὁ κόσμος γοῦλος.* — Ἐπὶ ἀκριτομύθων.
- (δριζω 9). 791 *Ἐγὼ τὸ σκύλο ἔλεγα, κὶ ὁ σκύλος τὴν οὐρά του.* — Ἐπὶ τῶν ἀναθετόντων τὴν ἐκτέλεσιν τῆς εἰς αὐτοὺς δοθείσης διαταγῆς εἰς ἄλλους.
- (28). 792 *Ἄς με λένε βοβιόδινα, κὶ ἄς ψοφῶ ἀπὸ τῆ βείνα.* — Διὰ τοὺς ψωροπερηφάνους.
- (56). 793 *Εἶπα ξεεῖπα* — Ἐπὶ τῶν μεταβαλλόντων γνώμην, καὶ ἀρνούμένων τὴν ἐκτέλεσιν ὑποσχέσεως.
- (64). 794 *Εἶπ' ὁ γάδαρος τὸ βτεινὸ κεφάλα* = Ὁ χειρότερος κατηγορεῖ τὸν καλύτερον.

- (70). 795 *Εἶπ' ὁ χέστις τὸν κλανιάρ, ἔβγα ὄξω καὶ βρωμᾶς.*—Ὁμοίως.
 796 *Νὰ σὲ πῆ τ παπᾶ τὸ χλιάρ.*—Κατάρα (ἀντιλαβή) εἰς τοὺς ἐπιμέ-
 νοντας νὰ τοὺς εἰποῦμε κάτι τὸ ὁποῖον θέλωμεν νὰ κρατήσωμεν μυ-
 στικόν, ἢ ἀπειλοῦντας ὅτι θὰ ποῦν ὅ,τι πρέπει νὰ φυλάξουν μυστικόν.
 (83). 797 *Σένα τὸ λέγω πεθερά, γὰ νὰ τ' ἀκού' ἡ νύφ.*—Ἐπὶ τῶν
 λαλούντων δι' ὑπαιτιγμῶν.
 798 *Δέ'ι ὅ,τι φτάξ κι ὅ,τ λάχλ.*—Εἶλαι φλύαρος.
 799 *Πές με το μὴ σὸ πῶ.*—Ἐπὶ τῶν κατηγορούντων τινὰ ἀκριβῶς
 διὰ τὰ αὐτὰ σφάλματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν οἱ ἴδιοι.
- λείπω** (37). 800 *Ὅλα τὰ χλ ἡ Ζαφιορίτσα, μόν ὁ φερετζές τῆς λείπ.*—Γιὰ
 κείνους ποὺ ἐνῶ ἔχουν πολλὰς ἐλλείψεις ἀντὶ νὰ συμπληρώσουν αὐτὰς
 κάμνουν κάτι ποὺ καὶ ἂν ἔλειπε δὲν θὰ τοὺς πείραζε. Λέγεται καὶ ἡ
 παραλλαγή: Γοῦλα τάχμε μόν αὐτὸ μᾶς λείπ.
 (16). 801 *Δεῖπ ὁ Μάρτις ἀπ' τῆ Σαρακοστή;* — Διὰ τοὺς πάντοτε πα-
 ρεуρισκομένους εἰς τὰ πανηγύρια, τὰς διασκεδάσεις ἢ τὰς φιλονεικίας.
- λέλεγας**. 802 *Εἶπαν τὰ λελεγάκια σὸ λέλεγα:* — *Ν' ἀλλάξμε τ φωλιά
 μας, γιατί βρώμσε. Κι' ἐκεῖνος εἶπε:* — *Δέ θὰ πάρμε καὶ τς κώλι μας
 μαζί;* — Ἐπὶ τῶν ἀδίκως ὄνειδιζόντων ἄλλους, ἐνῶ πταίου οἱ ἴδιοι.
 Καὶ ἐπὶ ζητούντων ν' ἀλλάξουν τόπον.
 803 *Ὁ λέλεγας μὲ τὸ λάκ λάκ περνάι τὸ γαιρό τ.*—Γιὰ κείνους ποὺ
 περνοῦν τὸν καιρὸν των μὲ λόγια καὶ ὄνειρα ἀντὶ νὰ ἐργάζωνται πρὸς
 ἐφαρμογὴν τῶν σχεδίων των.
 804 *Ὁ λέλεγας ἔχλ σόβαρο καὶ τὸ ἀηδόνη φωνίτσα.*—Ὅτι οἱ μικροὶ
 ἔχουν πολλάκις χαρίσματα τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν οἱ μεγάλοι.
- ληγορίτσα**. 805 *Ληγορίτσα,*
καὶ σκατίτσα — Ἐπὶ τῶν ἐκτελούντων τὰ ἔργα των τα-
 χέως, ἀλλ' ὄχι μετὰ τῆς δεούσης τελειότητος καὶ καθαριότητος.
- λογαριασμός**. 806 *Τοῦ σπιτιοῦ ὁ λογαριασμός σὸ παζάρ δὲ δαιριάζ.*—Ἐ-
 πι ἀδυνατοῦ ἐφαρμογῆς σχεδίου.
- λόγος** (87). 807 *Μεγάλ βούκα νὰ φᾶς, μεγάλο λόγο νὰ μὴ βῆς.*—Ἐπὶ τῶν
 μεγαλαυχούντων. Ὁ λαὸς πιστεύει κατὰ τὸ εὐαγγελικὸν ρητὸν ὅτι
 «Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν».
 808 *Ὁ γλυκὸς ὁ λόγος βγάξ τὸ φίδ ἀπ' τῆ ἀρῦπα.*—Ὅτι ὁ γλυκὸς
 λόγος πρᾶννει θυμόν. Γιὰ κείνους ποὺ εἶναι γλυκομίλητοι, καὶ κατα-
 φέρνουν ὡς ἐκ τούτου εὐκόλως τὰς ὑποθέσεις των.
 809 *Ὁ λόγος φέρνει τὸ λόγο, ἢ Ὁ λόγος τὸ λόγο ἄνω.*—Ὁ λόγος σου
 μοῦ ὑπενθυμίζει περασμένον τι γεγονός (Συνειρμός Ἰδεῶν).
 810 *Τὰ λόγια εἶναι σὰ δὰ κερᾶσια.* *Ἐνα τραβᾶς καὶ πολλὰ σκῶνται.*
 — Συμβουλή εἰς ἀκριτομύθους.

(66). 811 *Λόγια τῆς καρβάνας.*—'Ανοησίες.

(138). 812 *'Ο Μανώλης μὲ τὰ λόγια,*

κάμνη ἀνώγεια καὶ κατώγεια.—'Επὶ τῶν περιοριζομένων εἰς λόγους καὶ ὄχι εἰς πράξεις.

(186). 813 *Τὰ πολλὰ τὰ λόγια εἶναι φτώχεια* —'Επὶ φλυάρων.

(191). 814 *Τέτοια ὦρα, τέτοια λόγια.*—'Υπὸ τοιούτους ὄρους τόσον καλὸν δύναται νὰ γίνη.

(129). 815 *Πλέε ὁ λόγος, ἢ τὸ φέρν' ὁ λόγος.*—Σύμφωνα μὲ τὴν παροιμίαν, μὲ τὸ λόγιον.

(5) 816 *"Αλλα λόγια, ν' ἀγαπιούμαστε.*—Μὴ ἀναφέρῃς παλαιὰς διενέξεις ἢ παλαιὰς ἀπαιτήσεις σου. "Όταν ἀλλάζωμεν θέμα ὁμιλίας ἐπίτηδες.

λουτροῦ (1). 817 *Τὸν ἄφκε στὰ κρύα τοῦ λουτροῦ.*—Τὸν ἐγκατέλειψε παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν. Λέγεται καὶ τὸν ἄφκε σύξλο.

λύκος (69). 818 *'Ο λύκος τὴ δρίχα τιν ἀλλάξ, τὸ χοῦτὶ δὲ δ' ἀλλάξ.*—'Επὶ τῶν ἀνεπιδέκτων μεταβολῆς.

(60). 819 *'Ο λύκος στὴν ἀναθαβούλα χαιρέται.*—'Ο κακὸς εἰς ὥρας συγχύσεως τῶν ἄλλων ἐνεργεῖ.

820 *'Ο λύκος ἐννιά χρόνια παγαίη καὶ μρίζ τὸ δόπο πῶφαγε τὸ γαδούρ.*—'Ο ἐπιτυχῶν ἔκτακτον κέρδος ἐκ τινος ἐπιχειρήσεως, πάντοτε προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχη καὶ πάλιν ὁμοίαν ἐπιχείρησιν.

821 *"Ετς τὸ φερν οἱ καιροὶ καὶ οἱ δύστυχοι οἱ χρῶνοι*

νὰ παίξ ὁ λύκος μὲ τ' ἀρνὶ καὶ ὁ κοῦκος μὲ τ' ἀηδόνη.—Κωμωστικὸν δίστιχον. 'Επὶ καλῆς κοινωνικῆς τάξεως ἀνθρώπων, ἀναγκαζομένων νὰ περιποιῶνται τοὺς αἰσχροὺς ἢ νὰ συμπεθερέψουν μὲ ἀμορφώτους ὀψιπλοῦτους.

M

μαζώνω (16) 822 *Μάζωνε κι ἄς εἶν' καὶ ρῶγες* —'Επὶ τῶν περιφρονοῦντων τὰς μικρὰς οἰκονομίας.

(1) 823 *Τογε μάζωξε τὰ σκοινιά* =Περιορίσει τὴν ἐλευθερίαν του.

Μάης. 824 *Μάης ἄβροχος, μοῦστος ἄμετρος.*—Αἶ βροχαὶ τοῦ Μαΐου καταστρέφουν τ' ἀμπέλια.

μαθαίνω (59). 825 *Μαθμένα τὰ βοννά στὰ χιόνια* =Δὲν μᾶς φοβίζουν αἱ δυσκολίαι.

(67). 826 *Μ' ὅποιον δάσκαλο καθίεις τέτοια γράμματα μαθαίνεις* =Κατὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ συναναστρέφεται ἐπηρεάζεται ὁ χαρακτὴρ σου.

- (121). 827 *Τώρα στὰ γεράματα,*
μάθε γέρο γράμματα.—Ἐπὶ τῶν προσπαθούτων ν' ἀπο-
 κτήσουν ἐν ὠρίμῳ ἡλικίᾳ γνώσεις, ἢ τέχνην.
- μαλλιά** (29). 828 *Μακρὰ μαλλιά και κοδὴ γνώσ.*—Ἐπὶ ἀνοήτων γυ-
 ναικῶν.
- (22). 829 *Σὰ τς παλαβῆς τὰ μαλλιά.*—Ἐπὶ περιπλεγμένων πραγμά-
 των.
- (2). 830 *Γένηκανε μαλλιά κβάρια* = Περιῆλθον εἰς φιλονεικίας.
- 831 *Πιάσ' τὸ γασιδιὰρ βγάν τὰ μαλλιά τ.*—Ἐπὶ τῶν προσπαθού-
 των νὰ πάρουν ὅ,τι δὲν ἔχει ὁ ἄλλος.
- μαλώνω** (23). 832 *Δαρτεῖτε και μὴ μαλλών-τε.*—Ἐπὶ τῶν φιλονεικούν-
 των και θορυβούντων.
- μάμ.** 833 *Μάμ και νάν.* = Φαγητὸ και ὕπνο. Ἐπὶ ὀκνηρῶν και ἐπὶ τῶν κοι-
 μωμένων ἐνωρίς.
- μάννα** (13). 834 *Διές τ μάννα, πάρ τ γόρ.*—Ἐπὶ ὁμοιότητος συγγενῶν.
 Ἀπὸ τὴν διαγωγὴν τῆς μητρὸς δύνασαι νὰ κρίνης τί θὰ εἶναι και ἡ
 κόρη.
- (48). 835 *Κατὰ μάννα κατὰ κύρ,*
κάμανε και γιὸ Ζαφείρ.— Κατὰ τοὺς γονεῖς και τὰ τέκνα.
- 836 *Γούλ τ μάννα μ γρεύνε.*—Ὅλοι τὸ ἑαυτὸν συμφέρον ζητοῦν.
- Μάρτης** (47). 837 *Μάρτις*
γδάρτις
παλουκοκάφτις
κι ὀλορτοχέστις.—Διὰ τὰ ἑξαφνικὰ κρύα τοῦ Μάρτη.
- 838 *Πορδοῦσκες, κλανοῦσκες,*
τὸ Μάρτ νυχτεροῦσκες.—Γιὰ κείνους ποὺ ἀποφασίζουν νὰ κά-
 μουν τι ἀφοῦ παρέλθῃ ὁ πρὸς τοῦτο καιρὸς.
- (89). 839 *Πρίτς Μάρτ, καλοκαίρ.*—Ἦλθε τὸ καλοκαίρι μετὰ τὸν
 Μάρτην.
- (21α). 840 *Γέλασ' ὁ Μάρτις.*—Ἐπὶ τῶν σκνθρωπῶν, ὅταν κάποτε γε-
 λάσουν.
- μαρτυρῶ** (3) 841 *Κ' κιά ἔφαγε και κ' κιά μαρτυράϊ.*—Εὐρίσκεται ἐν ἄγνοίᾳ
 τῆς ὑποθέσεως.
- μασκαράς.** 842 *Εἶναι μασκαράς με τὸ πούπλο.*—Ἄξιος νὰ πομπευθῇ και
 νὰ στολισθῇ με πούπουλα διὰ τὴν ἀναισχυντίαν του.
- μάτι.** 843 *Σὰ δὲ βαῖξ τς ἀλεποῦς τὸ μάτ.*—Ἐὰν δὲν ἔχη χρήματα, ἢ δὲν
 πληρώνη.
- (22) 844 *Δὲν εἶδα χαῖρ ἀπ' τὰ μάτια, και θὰ διῶ ἀπ' τὰ φρύδια;*
 —Δὲν ὠφελήθην ἀπὸ τοῦς συγγενεῖς, πῶς θὰ ὠφεληθῶ ἀπὸ τοῦς ξέ-

νους. Ὄταν μᾶς ὄνειδίζουν ὅτι δὲν ἐπωφελήθημεν παρουσιασθείσης εὐκαιρίας.

(52). 845 Ἐχὶ καὶ σιὸ γῶλο μάτια. — Εἶναι πολὺ ἐξυπνος ἄνθρωπος.
846 Τὸν βῆκε σιὸ μάτι τ. — Τὸν ἤρρεσεν.

(56). 847 Κοίταξέ με μ' ἕνα μάτι νὰ σὲ κιάξω μὲ δυό. — Γιὰ κείνους ποὺ μᾶς ζητοῦν βοήθειαν, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι δὲν μᾶς βοηθοῦν.

(143). 848 Πῆγε νὰ βᾶψ φρύδια, κ' ἔβγανε μάτια. — Ἐπὶ τῶν ἀδεξίων, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦντες νὰ μᾶς βοηθήσουν, μᾶς ζημιώνουν.

849 Γιὰ τὰ μαῦρα σ τὰ μάτια. — Εἰρωνικῶς. — Ὅχι διὰ σέ. Λέγεται δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι ὄλα τὰ θέλουν δικὰ τους.

(60) 850 Τὰ μάτια ποὺ δὲν βλέπονται γρήγορα λησμονοῦνται. — Ἐπὶ ἐρωτευμένων οἱ ὅποιοι ψυχραίνονται ἐξ αἰτίας μακρᾶς ἀπουσίας.

851 Δέ ξερ νὰ βγάλῃ τὰ μάτια τ. — Εἶναι ἀνίκανος. Ἐπὶ τῶν προσποιουμένων ὅτι γνωρίζουσι τι ἐνῶ εὐρίσκονται εἰς τελείαν ἄγνοιαν αὐτοῦ.

(129). 852 Τὸν ἔρξε σιάχι στὰ μάτια. — Τὸν ἐξηπάτησε.

μάχαιρα. 853 Μάχαιραν ἔδωκες, μάχαιρα θὰ λάβς. — Ὅ,τι κάμης θὰ σ' ἀνταποδώσουν.

μεγάλος. 854 Μεγάλος ποῦλος πέρασε, μεγάλῃ κατσούλα ἀπόλλκε. — Ἐπὶ ἀποτελεσμάτων ἀναλόγων πρὸς τὰ αἷτια. Ἀπὸ τὸ παραμῦθι τοῦ τρελλοῦ.

μεγαλώνω (αὐξάνω 1). 855 Μεγάλωσε ὁ γάδαρος, μικραίνει ὁ σάμαρος. — Ἐπὶ παιδίων ὅταν μεγαλώσουν καὶ μικρύνουν τὰ ροῦχα των. Λέγεται καὶ Τράνεψε ὁ γάδαρος κλπ.

μεζές. 856 Στὸ μεζέ σ λίγο λεμόνῃ ἢ Στὸ μα'ιτάπ σ λίγο λεμόνῃ. — Ἐπὶ τῶν εἰρωνευομένων ἀγροίκως.

857 Τὸν πῆρε στὸ μεζέ, ἢ στὸ φιλό, ἢ στὸ μα'ιτάπ. — Τὸν εἰρωνεύθη.

μεθῶ (10) 858 Ὁ τρελλὸς εἶδε τὸ μεθυσμένο κ ἔφγε. — Ἐπὶ τῶν συμπλεκομένων πρὸς μεθύσους.

μέλι (20). 859 Γένηκανε μέλι γάλα. — Συνεφιλιώθησαν.

(47). 860 Σὰν ἔκαμνανε γούλες οἱ μέλισσες μέλι θὰ κάμνανε καὶ οἱ σκατοβουρβούλι. — Ὅλοι δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐπιτύχουν ἢ νὰ κάμουν τι χωρὶς νὰ διδαχθοῦν τὴν τέχνην.

(51). 861 Ὅποιος ἀνακατόνῃ μέλι, ἀγλείφ καὶ τὸ δάχλο τ. — Δικαιολογία διὰ τοὺς ὑποχωροῦντας εἰς τὸν πειρασμόν.

μέρα (30). 862 Ἡ καλὴ ἢ μέρα, ἀπ' τὸ πουργὸ φαίνεται. — Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν φαίνεται τί τέλος θὰ λάβῃ ἢ ὑπόθεσις.

(47). 863 Δέ σώθηκαν οἱ μέρες. — Ἐπὶ τῶν βιαζομένων νὰ κάμουν τι.

864 Ὅποιος ἔχῃ μέρες, δέ τζε χάη. — Ἐπὶ ἀσθενῶν ἀναρρωσάντων μετὰ βαρεῖαν νόσον.

μεροδοῦλι (2). 865 *Μεροδοῦλι μεροφάγι*.—Ἐπὶ τῶν μόλις ἀποζώντων ἀπὸ τῆς ἐργασίας των.

μέρχαβαρ. 866 *Τόσο π τινε εἶπα, ἐκεῖνος μερχαβάρ*.—Δὲν συγκινεῖται ἀπὸ τοὺς λόγους.

μεταξωτός. 867 *Τὰ μεταξωτὰ βρακιά, θέλνε πιδέξιο κῶλο*.—Ἐπὶ πτωχῶν ἀπομιμουμένων τὴν ἐνδυμασίαν τῶν πλουσίων.

μετρῶ (25). 868 *Ὁ λύκος ἀπ' τὰ μετρημένα τρώϊ*.—Δὲν ὠφελεῖ νὰ μετρώς τὰ πράγματά σου, πρέπει καὶ νὰ τὰ φυλάττης.

μοῖρα (31). 869 *Μαύρη μοῖρα, κι ἄσπρη ψεῖρα* πού σὲ ἤνρα καὶ σὲ πῆρα.—Ἐπὶ τῶν μετανοούντων διὰ λάθος ἀδιόρθωτον. Ἄπο τὸν ἐξῆς μῦθον: Ἐνα πλούσιο παλικῶρ ἀγάψε μιὰ κατσβελίτσα καὶ πάτ σε ποδάρ, δὲ καὶ καλὰ νὰ τνε βάρ καὶ τνε πῆρε. Ἄμα δὲν ἄργησε νὰ πισ-μανέψ. Τόσο πού τσελίστσε δὲ βόρσε νὰ τνε γάμ ἄθρεπο, καὶ στὰ ὑστερὰ γλέποδας τὰ μαῦρα μοῦτρα τς καὶ τς ἄσπρες ψεῖρες νὰ πορπατοῦν σιτὸ γιακά τς, εἶπε αὐτὴ τ βαρομιά.

μοναστήρ (6). 870 *Τὸ μοναστήρ νὰ εἶναι καλά, κι ἀπέκιο καλογέρ, ὅσ θέλς*.—Ἀρκεῖ νὰ ἔχης χρήματα εὐκόλως εὐρίσκεις συντρόφους.

μοναχός (33). 871 *Ὅποιος πέσ μοναχός τ, δὲ γλαῖ*.—Ὁ ζημιωθείς ἐξ ἰδίας ὑπαιτιότητος σιωπᾶ.

(27). 872 *Οἱ πολλοὶ θέλνε πολλὰ κι ὁ μοναχός ἀπὸ γοῦλα*.—Ἐπὶ πενομένων.

(29). 873 *Ὁ λύκος ἔχλ χορὸ λαιμό, γιατί κιάτς τῆ δλειά τ μοναχός τ*.—Ὅτι ἕκαστος πρέπει νὰ ἐπιμελεῖται τῶν ἔργων του ἰδίας χερσί.

μπάλωμα. 874 *Δέ εἶναι βάλωμα, νὰ τὸ ξλότς*.—Ἐπὶ ἠθικοῦ παραπτώματος.

μπαρούτι (1). 875 *Ἐφαγε τὸ μπαρούτ με τ φούχτα*.—Εἶναι τέλειος πολεμιστής.

876 *Γέννε βαρούτ*.—Ἠγανάκτησε. Ἐπὶ εὐεξάπτων.

μπεταβά. (χάρισμα 8). 877 *βεταβά ξύδ, μέλι φαίνεται*.—Διὰ τοὺς ὑπερβολικῶς χαίροντας διὰ μηδαμινὰ δῶρα.

μπορῶ (12). 878 *Πότ ὁ Γιάννης δὲ βορεῖ, πότ ὁ κῶλος τ πονεῖ*.—Ἐπὶ φιλασθένων.

μυαλό (24). 879 *Τὰ μυαλά σ καὶ μιὰ λύρα, καὶ τ βογιατζῆ ὁ κόμπανος*.

—Ἐπὶ τῶν μὴ σκεπτομένων ὀρθῶς.

μυῖγα (6). 880 *Ὅποιος ἔχλ τ μυῖγα, σκιάζεται*.—Ἐπὶ ἐνόχων εὐκόλως πτοουμένων μόλις ἀκούσουν νὰ γίνεται λόγος ἢ νῦξις περὶ τοῦ πταισματος, ὅπως τὰ ζῶα ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὰς μυίας.

881 *Μικρὸ πρᾶμα εἶναι ἡ μυῖγα, ἀμὰ φέρνει ἀναγούλα*.—Ἐπὶ τῶν ἀψηφούντων τὰ μικρὰ σφάλματα καὶ μὴ ἐπιμειόντων εἰς τὰς λεπτομερείας ἐνὸς ἔργου.

- μύλος** (28α). 882 Ὁ καλὸς ὁ μύλος, ἀπὸ γούλ' ἀλέθ. — Ἐπὶ νέων ἐσθιόντων πᾶν εἶδος φαγητοῦ χωρὶς στομαχικὴν διατάραξιν.
- 883 *Τονε σήκωνε τὸ μύλο.* = Ὑπεστήριξε τοὺς λόγους του. Τὸν ἐκολίκευε.
- μυρίζω** 884 *Δὲ μύρσα τὸ δάχλο μ.* — Ἐπὶ τῶν παραπονουμένων ὅτι δὲν ἐκάναμε ἐκεῖνο ποῦ ἐπεθυμοῦσαν, ἂν καὶ δὲν μᾶς τὸ εἶπαν.
- 885 *Μρίσκε τὰ βρώμκα.* = Ἀντελήφθη ὅτι ἐγνώσθη τὸ ἀδίκημά του.
- μύτη** (16). 886 Ἡ μύτ τ νὰ πέσ, δὲ θὰ σκῆψ νὰ τνε πάρ. — Ἐπὶ ἀλλαγόνων.
- 887 *Κατέβκε ἡ μύτ τ. ἦ Ἔπεσε ἡ μύτ τ.* = Ἐταπεινώθη. Λέγεται διὰ τοὺς ἀπολέσαντας τὴν εὐνοίαν τῶν ἰσχυρῶν προστατῶν των, ἢ τὴν ἐργασίαν των.
- 888 *Πολὺ σήκωσε τ μύτ τ* = Ὑπερηφανεύθη.
- (6). 889 Ἀπὸ τ μύτ τ ξύδια θὰ τὰ βγάνω. = Θὰ τὸν ἐκδικηθῶ.
- 890 *Θαρρεῖς κ' ἔπεσ' ἀπ' τὴ μύτ τ.* — Ἐπὶ τέκνου ὁμοιάζοντος πολὺ τὸν ἕτερον τῶν γονέων του.
- 891 Ἀπ' τ μύτ νὰ τὸν πιάς, θὰ σκάσ. — Ἐπὶ ἀνθρώπου λίαν στενοχωρημένου.
- 892 *Δὲ σὲ εἶπαμε τ μύτ σ στραβή.* — Ἐπὶ δυσαρεστημένων, ἄνευ ἀποχωρῶντος λόγου.

N

- νερό** (12). 893 Ἔβανε τὸ νερό στ' ἀλλάκι. = Ἐκανόνισε τὴν ἐργασίαν του ἐπιτυχῶς.
- (18). 894 Ἔκαμε μιὰ τρύπα στὸ νερό. = Εἰς μάτην ἐκοπίασε. Ἀπέτυχε τελείως.
- 895 Ἔδωκε δρόμο τὸ νερό ἀπ κάτ στ' ἄχερο. — Ἐπὶ πονηρῶν κρυφίως διαβαλλόντων ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους προσποιούνται τὸν φίλον.
- νηστεῖω** 896 *Νηστεῖβ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ γιατί δὲν ἐχι νὰ φάγ.* — Ἐπὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ποιούντων τι καὶ ὄχι ἐκ πεποιθήσεως.
- νηστικὸς** (5). 897 *Νηστικὴ ἀρκούδα, δὲ χορέβ.* — Ὁ ἐργάτης πρέπει νὰ τροφοδοτηθῆ καλῶς διὰ νὰ ἐργασθῆ καλῶς. Διὰ τοὺς ζητοῦντας δωρεὰν ἐκδούλευσιν.
- νοιάζω**. 898 Ἔσένα νὰ μὴ σὲ νοιάζ. = Λέγεται εἰς τοὺς επικρίνοντας τὰς μεμπτέας πράξεις μας.
- νοικοκύρης** (49). 899 Ὅσα ξέρο ὁ νοικοκύρης, δὲ τὰ ξέρο ὁ κόσμος γούλος.

- Ὁ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενος, ξεύρει τὴν ὑπόθεσίν του καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον.
- νοῦς** (κεφάλι 85α). 900 *Πῆρ' ὁ νοῦς τ ἀγέρα.*—Ἐπὶ τῶν ὑψηλοφρονούντων.
- (γλῶσσα 54). 901 *Μέσ' στοῦ μ γρίζ.*—Ὅταν προσπαθοῦμεν νὰ ἐνθυμηθῶμεν τι, ἀλλὰ δὲν τὸ κατορθώνομεν.
- (γνώση 17). 902 *Μὲ τὸ νοῦ ἠύραν καὶ τὸ Θερό.*—Ὅτι πάντα ἐφικτὰ εἰς τοὺς μετὰ περισκέψεως ἐνεργοῦντας.
- 903 *Δὲ φτάνη ὁ νοῦς τ.*—Εἶναι ὑπὲρ τὰς διανοητικὰς του δυνάμεις.
- Νῦν καὶ ἀεί.** 904 *Ἦρτε στοῦ νῦν καὶ ἀεί.*—Ἐφθασεν εἰς τὸ τέλος Ἐπὶ ἀσθενῶν καὶ ἐπὶ ὑποθέσεων.
- νύφη** (16). 905 *Ἡ νύφ ὄδε γεννιέται τῆ θεθερά τς μοιάς.*—Ἐπὶ ὁμοίων συνευγαζομένων.
- 906 *Δοθῆ¹) ἀραβατζῆ, νὰ κατοῆς ἡ νύφ.*—Εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν ἀξιούντων νὰ τοὺς περιμένωμεν. Γιὰ κείνους ποὺ ζητοῦν τι εἰς ἀκατάλληλον ὥραν.
- (52). 907 *Ὁ,τ πάρ ἡ νύφ στοῦ βαστό.*—Ἐπὶ συμφωνίας μὴ ἐκτελεσθείσης.
- νύχι** (17). 908 *Τετράδη καὶ Παρασκευή, τὰ νύχια σου μὴν κόφτης, τὴν Κυριακὴ μὴ λούγεις, σὰν θέλης νὰ προκόψης.*—Δημῶδες δεισιδαιμονία.
- νύχτα** (βλέπω 88α). 909 *Ὅποιος τῆ νύχτα περπατεῖ, καὶ λάσπες καὶ σκατὰ πατεῖ.*—Ὁ ἀπερισκέπτως φερόμενος ζημιοῦται.
- (46). 910 *Τς νύχτας τῆ δλειὰ τνε γλέπ ἡ μέρα καὶ γελᾷ.*—Ἐπὶ νυκτερινῆς ἐργασίας.

Ξ

- ξένος** (155). 911 *Σὲ ξένο γῶλο ἑκατὸ ξλιές εἶναι τίποτα.*—Ἡ ξένη λύπη δὲν μᾶς κάμνει καὶ μεγάλην ἐντύπωσιν.
- (160). 912 *Σὲ ξένο φαγί, πιπέρ μὴ γένεσαι.*—Μὴ ἀναμιγνύεσαι ἀπρόσκλητος εἰς ξένας ὑποθέσεις.
- (10). 913 *Δυὸ γὰνδαροι μαλώνανε σὲ ξένη ἀχερόνα.*—Ἐπὶ τῶν θιροβουόντων εἰς ξένην κατοικίαν.
- (83). 914 *Ξένος πόνος, ξέγδαρμα.*—Ὁ ξένος πόνος πολὺ ὀλίγην αἰσθησιν μᾶς ἐμποιεῖ.
- (41 β). 915 *Μὲ ξένα κόλγβα μνημονεύεται.*—Προσπαθεῖ νὰ ἐμφανίσῃ τὰς ὑπηρεσίας τῶν ἄλλων, ὡς ἰδικὰς του.
- 916 *Μὲ ξένα φτερά πετάει.*—Λέγεται διὰ τοὺς ὑπερηφάνους ποὺ

1) Λ. Τ.—Στάσου.

ὑπερηφανεύονται διότι ἔχουν τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἰσχυρῶν ἢ πλουσίων.
ξεπέφτω (11). 917 *Τὸ βουβάλι ὅσο καὶ νὰ ξεπέσ, πάλε βουβαλίλα μρίζ.* =
 'Ο εὐγενῆς καὶ ἄν πτωχεύσῃ πάλιν εὐγενῶς φέρεται.

ξέρω 918 *Ἄς πᾶ νὰ λέι' ὁ κόσμος' ἐσὺ ἐκεῖνο πὸν ξέρες.* = Μὴ παρασύρε-
 σαι ἀπὸ τὴν γνώμην τῶν ἄλλων.

(νύμφη 40). καὶ (βρίσκω 8) 919 *Ὅχι, ὅπως ξέρεις,*

ἀλλ' ὅπως εὐρης. — 'Οτι πρέπει ν' ἀρ-
 κεῖσαι εἰς τὸ ἐφικτόν. 'Επὶ τῶν ἔχόντων μεγάλας ἀπαιτήσεις ὅταν
 ξενίζονται ὑπ' ἄλλων.

(109). 920 *Τὸ ξέρει ὁ παποῦς ἱμ.* — 'Επὶ τῶν προσπαθούντων νὰ
 κερδίσουν εἰς τὸ παιχίδι παραβαίνοντες τοὺς παραδεδεμένους ὁ-
 ρους αὐτοῦ.

921 *Τὸ καλὸ τὸ παλληκάρ, ξέρει καὶ ἄλλο μονοπάτι.* — 'Επὶ τῶν εὐκό-
 λως μηχανευομένων νέαν διέξοδον ἀπὸ τὰς δυσκολίας των.

(δίνω 23α). 922 *Ξέρει ἡ Μπαλάσα νὰ ψῆσ πίτα, ἀμὰ θέλει ἀγὰ καὶ βοῦ-
 τρο.* — 'Επὶ τῶν ἔχόντων γνώσεις ἀλλὰ στερουμένων τῶν μέσων.

(100). (γνωρίζω 7). 923 — *Γιατὶ τρέχει ἡ μὴτ σ γαβρέ; — Εἶν' ἀπ'
 τὸ χιμῶνα.* — *Ἄμ ἐγὼ σὲ ξέρω καὶ ἀπ' τὸ καλοκαίρι.* — 'Επὶ τῶν προσ-
 παθούντων νὰ καλύψουν τὰ ἐλαττώματά των.

(βλέπω 75). 924 *Τὸ ξέρινε καὶ τὰ μωρά.* — Εἶναι πασίγνωστον.

(65). 925 *Ξέρει τί ἔχει στὸ τουρβά τ.* — Καθεὶς γνωρίζει τὸ ἴδιον σφάλμα.

ξεστούπωτο. 925 *Κέραμα ἀπ' τ' ἀξεστούπωτο.* = Εἰρωνικῶς. 'Απὸ τὴν
 βρῦσιν. 'Επὶ διψασμένων.

ξουρίζω. 926 *Θὰ τὰ ξουρίσ.* — Ἀπάντησις ἀνδρὸς εἰς τὸν ἀπειλοῦντα ὅτι
 θὰ διακόψῃ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀρωγὴν του, καὶ θὰ τὸν βλάψῃ.

ξύλο (1α). 927 *Ἄπ' τὸ ἴδιο ξύλο βγαίνει σταυρὸς καὶ φκιάρ.* — 'Εκ τῆς
 αὐτῆς οἰκογενείας καὶ καλοὶ καὶ κακοὶ κατάγονται.

(33). 928 *Τὸ ξύλο βγήκε ἀπ' τὸ Παράδεισο.* — 'Επὶ ἀνθρώπων τρο-
 μοκρατηθέντων διὰ τοῦ δαρμοῦ καὶ συμμορφωθέντων πειθηρῶς πρὸς
 τὰς διδομένας διαταγὰς.

ξυνίζω 929 *Ξυνίσει τὰ μούτρα τ.* — Δυσηρεστήθη.

ξύνω (5). 930 *Δὲν ἔχει νύχια νὰ ξυθῆ.* — Εἶναι ἀάπτοχος.

(30). 931 *Ξεῖ κλιῆς καὶ κάμνει φανάρια.* — 'Επὶ ἀέργων καὶ ὀκνηρῶν.

932 *Μὴ ξυέσαι ἐκεῖ π' δὲ σὲ τρώει.* — 'Επὶ τῶν ξυόντων τὴν κεφαλὴν
 ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ των, ὡς μὴ εὐρίσκοντες δικαιολογίαν διὰ τὸ σφάλ-
 μα των.

ξυπνητούρια. 933 *Καλῶς τὰ ξυπνητούρια μας.* — Εἰρωνικῶς. Εἰς τοὺς
 ὑπναλέους ὅταν ἐγερθοῦν ἀργὰ τῆς κλίνης. Καὶ εἰς τοὺς ἀνακοινοῦν-
 τας εἰς ἡμᾶς ὡς νέον ἢ ἄγνωστον, γεγονὸς πολὺ παλαιὸν καὶ γνωστό-

τατον. Καί εἰς τὸν ἄρα ἀντιλαμβανόμενον τὸν λανθασμένον τρόπον του.

- ὀβραῖος** (ἔβραϊκο 2). 934 *Ὀβραῖκα παζάρια.*—Ἐπὶ τῶν λεπτολογούντων κτὰ τὴν συμφωνίαν καὶ ἐπιμενόντων διὰ μικρὸν ποσόν.
- ὀκᾶ** (1). 935 *Ὀπ νὰ πᾶς ἢ ὀκᾶ τετρακόσια.*—Εἰς τοὺς παραπονουμένους ὅτι ὁ τόπος τοὺς ἀδικεῖ.
- ὀμοῖος** (10). 936 *Ὀμοῖος στὸν ὀμοῖο, κι ἢ κουπριά στὰ λάχανα.*—Ἐπὶ ποτηρῶν, συνεραζομένων.
- ὄνομα** (11). 937 *Κάλλιο νὰ βγῆ τὸ μάτ σ παρὰ τὸ ὄνομά σ.*—Ἐπὶ τῶν ψευδολόγων καὶ τιμίων εἰς τὰς δοσοληψίας των. Καὶ ἐπὶ τῶν μὴ ἐγκαίρως διαψευδόντων τὰς συκοφαντίας.
- (26) 938 *Ὀνομα καὶ πράμα.*—Ἐπὶ τῶν ἔχόντων τὰς ὑπὸ τοῦ ὀνόματος των ἐμφαινόμενας ἀρετάς.
- (44). 939 *Χωριὸ καὶ μὴ ὄνομα.*—Ὅταν δὲν θέλομεν ν' ἀναφέρωμεν τὸ ὄνομα ἐκείνου περὶ τοῦ ὁποῖου ὀμιλοῦμεν.
- ὄξω** (ἔξω 6). 940 *Ὀξω κούκλα καὶ μέσα πανούκλα.*—Ἐπὶ τῶν καλῶν τὴν ὄψιν ἀλλ' αἰσχυρῶν τὸν χαρακτῆρα.
- ὄρνιθα**. 941 *Ἡ ὄρνιθα πίνῃ νερό, κητάζ καὶ τὸ Θεγό.*—Ἐπὶ τῶν ἀπλήστων καὶ ἀνελεημόνων.
- (4) 942 *Ἡ ὄρνιθα σκαλίζοσας, βγάζ τὰ μάτια τς.*—Ὁ παλαιὰς ὑποθέσεις ἀνασκαλεύων ζημιώνει τὸν ἑαυτὸν του.
- ὄγγια** (1) 943 *Διὲς τν ὄγγια πάρ τὸ πανί.*—Ἐπὶ τῶν ζητούντων νὰ νυμφευθοῦν πρόσωπον τοῦ ὁποῖου οἱ συγγενεῖς εἶναι κακῆς διαγωγῆς.
- οὐρά**. 944 *Τὸν ἔδεσαν τὸ ἀνεκὲ στν οὐρά τ.*—Τὸν ἐξεδίωξαν.
- ὄφκαιρος**. 945 *Ὀφκαιρος κανάτες, πορδὲς γιομάτες.*—Φλυαρίες.
- ὄφρυδα**. 946 *Τὸ δωκε πολὺ ὄφρυδα.*—Τοῦ ἔδωσε πολὺ θάρρος καὶ ἐλευθερίαν. Λέγεται διὰ τὰ παιδιὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιπλήττουσιν οἱ γονεῖς των καὶ ποτὲ δὲν τοὺς ὑπακούουσιν.

Π

- πάθημα** (4). 947 *Τὰ παθήματα μαθήματα.*—Ἐπὶ τῶν ἐξ ἀπερικοεψίας ζημιουμένων.
- παθὸς** (παθαίνω 26). 948 *Κάλλιο παθὸ, παρὰ γιατρό.*—Προτιμότερον νὰ συμβούλευθῆς τὸν ἐξ ἰδίας πείρας γνωρίζοντά τι, παρὰ τὸν ἔχοντα μόνον θεωρητικὴν γνῶσιν.

- παιδεύω** 949 Ὅποιον ἀγαπαί ὁ Θεός, τοιε βαιδέβ.—Συνήθης παρηγορία εἰς τὸν πάσχοντα.
- παιδί** (69). 950 Πῶς πᾶνε κόρακα τὰ παιδιά σ; — Ὅσο ἔβανε μαυρίζνε. — Ἐπὶ τῶν ἀνεπιδέκτων βελτιώσεως, καὶ διαρκῶς ρεπόντων πρὸς τὸ κακόν.
- (57) 951 Κύριε λήσον παπαδιά,
πέντε μῆνες δυὸ παιδιά.—Συνήθως λέγεται μόνον ὁ δευτε-
ρος στίχος, ἐπὶ πολυτόκων καὶ ἐπὶ τῶν πρὸ τῆς στέψεως συλληφθέν-
των τέκνων.
- 952 Μικρὰ παιδιά, μικρὲς πίκρες, μεγάλα παιδιά, μεγάλες πίκρες.—
Ὅτι τὰ βάσανα τῶν γονέων δὲν τελειώνουν.
- παίζω** (26). 953 Παιζ ὁ λύκος με τ' ἀρνί.—Ἐπὶ ἐρωτοτροπούντων.
- παινεύω** (21). 954 Ὅποιος δὲ θαινά τ' τὸ σπὶτ τ, θὰ πέσ νὰ τὸν πλακῶσ.
—Ἐπὶ τῶν ἐπαινούντων τοὺς συγγενεῖς των.
- (27). 955 — Ποιὸς παινέβ τῆ νύφ μας; — Ἡ μάνα τς ἢ τσιθλού.—
Ὅμοιος.
- παλάμη** (1). 956 Ἐν τῆ παλάμη, καὶ οὕτω βοήσωμεν.—Πρῶτα πλήρωσε
καὶ ἔπειτα νὰ κάμωμεν τὸ παραγγελθὲν ἔργον.
- παλιὸς** (7). 957 Ἡ παλιὰ ἢ ὄρνιθα ἔχι τὸ ζμί.—Δικαιολογία τῶν νυμφευ-
ομένων πρεσβυτέρας ἑαυτῶν.
- Παναγιά** (2). 958 — Μέσα Παναγιά, σιὸ ζόρ, — Ὁξω Παναγιά, ἅμα πε-
ράσ.—Κατὰ τὴν πεποιθήσιν τοῦ λαοῦ, αἱ Ἑβραῖαι καὶ αἱ Τούρκισσαι
κατὰ τὸν τοκετὸν ἐπικαλοῦνται τὴν βοήθειαν τῆς εἰκόνης τῆς Πανα-
γίας, μετ' αὐτὸν ὅμως πάλιν περιφρονοῦσιν αὐτήν.
- παντοῦ** 959 Παδοῦ θὰ φτάζνε τὰ ἔργατά τ.—Ἐπὶ τῶν ἀναμιγνυομένων
εἰς ξένα πράγματα καὶ πολλὰς προξενούντων ζημίας.
- 960 Παδοῦ τὰ πάντα.—Αἱ αὐταὶ δυσκολίαι τοῦ βίου εἰς πᾶν μέρος
τοῦ κόσμου, ἢ παρόμοια γεγονότα συμβαίνουσι καὶ ἄλλοῦ
- παντρειά**. 961 Ἀκόμα δὲ ξετοίκνισε, καὶ παδρειά γυρεύει.—Ἐπὶ τῶν
προώρως ἐπιδομένων εἰς ἐρωτικὰς οἰχέσεις.
- παντρεύομαι** (5) 962 Ἀπὸ τὰ χιτὲς σιὰ σήμερα, πά τ' ἄντρας μου σιὸ
[μῦλο
γιὰ δὲ με λὲς γειτόνισσα, νὰ παντρευτῶ ἢ νὰ μείνω,
—Ἐπὶ γυναικῶν ἀγαλλομένων ἐπὶ τῆ ἀπουσίᾳ τοῦ συζύγου των, καὶ
διασκεδαζόντων μετὰ φίλων.
- (21) 963 Γιὰ μικρός, μικρὸς παντρέφου,
γιὰ μικρὸς καλογρέφου.
—Ἐπὶ τῶν παρακαίρως ἐνεργούντων.
- (15). 964 Ὁ Ἡλιος καὶ χιόνι,
παδρεβάε οἱ ἀρκῶδ

ἥλιος καὶ βροχή,
παρρεῖδε οἱ φτωχοί.

*Ὅτι οἱ πτωχοὶ νυμφεύονται τὸ καλὸν καίρι οἱ δὲ πλούσιοι καὶ τὸν χειμῶνα.

παπᾶς (82). 965 *Παπᾶ παιδί, διαβόλ ἄγόνι*. — Ἐπὶ ἀναισχύντων τέκνων ἔξ εὐσεβῶν γονέων.

(78). 966 *Ὁ, τ νὰ γελᾶῖς τὸ νίβεσαι, μόνε παπᾶ νὰ γελᾶῖς, παπᾶς δὲ γίνεσαι*. — Ἐπὶ τῶν λοιδορούντων τοὺς ἄλλους.

967 — *Καὶ παπᾶς γένηκες βάρβα*; — *Ἐτσι τό φερε ἡ κατάρρα*. — Ἐπὶ τῶν ἔξ ἀνάγκης ἐπαγγελομένων τι.

968 *Μὴ μὲ πῆς Παπακλασμένο,*

Νὰ μ σὲ πῶ Παπαχεσμένο. — Ἐπὶ ὑβριστῶν δυσανασχετούντων ὅταν ὑβρισθοῦν.

969 *Ὁ παπᾶς ὄλω θροστὰ εὐλογία τὰ γένεια τ*. — Ἐκαστος πρῶτον φροντίζει διὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον. Λέγεται καί; Κι ὁ Χριστὸς ἀκόμα δλωθροστα εὐλόισε τὰ γένια τ.

970 *Γένηκε ὁ παπᾶς καρρὶ*

κι ἀνεβαίνι τὴν Ἀναστή

κι ὁ καμένος ὁ Παρὰς

δέ βορ νὰ τνε βαργορήσ.

Λέγεται διὰ τοὺς ὑποκρινομένους ὅτι φοβοῦνται.

(28). 971 *Ἡ παπᾶς, παπᾶς, ἡ ζευγάς, ζευγάς*. — Διὰ τοὺς τὰ πάντα ἐπαγγελομένους καὶ μηδὲν τελείως ἐπισταμένους.

παραπονιαρῆς (1). 972 *Δέ εἶμαι γλιάρς,*

εἶμαι παραπονιαρῆς. — Ἐπὶ τῶν παραπονουμένων διὰ τὴν κατάστασιν των.

παρὰς (17). 973 *Μὲ τὸ βαρὰ μ,*

καὶ τ γερά μ. — Ἐπὶ τῶν μὴ ζητούντων τίποτε ὡς χάριν.

Καὶ ἐπὶ τῶν τὰ πάντα κατορθούντων δ.ὰ τοῦ χρήματος.

παρηγοριά (3). 974 *Παρηγοριά σιτὸν ἄρρωστο ὅς ποὺ νὰ βγῆ ἡ ψυχὴ τ*.

— Ἐπὶ προσπονητῆς θεραπείας ἀνιάτων, καὶ ἐπὶ βοηθείας ἢ ὁποία δὲν μεταβάλλει τὴν ἀπελπιστικὴν κατάστασιν τοῦ βοηθουμένου.

πάστρα. 975 *Ἡ πάστρα εἶναι μὴ ἀρκοδιά*. — Εἶναι πλοῦτος ἢ καθαριότης.

Πάσχα (6). 976 *Καπὼς μοιάζνε τὰ κ'κιά, νὲ φέτο νὲ τοῦ χρόν Πασκαλιά*.

— Ἐπὶ τῶν ματαίως τρεφόντων ἐλπίδας.

πατῶ (7). 977 *Πάτ-σε σι βίτα*. — Εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν ποιούντων κακὴν ἐκλογὴν, λέγεται καὶ Ἄπα σι βίτα πάτ-σες.

(9) 978 *Τὸ φιδὸ σὰ δὲ τὸ πατί'ι'ς τν ὀρὰ τ, δὲ σὲ δαράνι*. — Ἐπὶ τῶν ἀπερισκέπτως ἐνοχλούντων τοὺς κακοὺς καὶ ζημιουμένων.

979 *Δὲ βατῶ σὲ σάπιο σανίδ.* - Ἐπὶ τῶν μετὰ μεγάλης περισκέψεως ἐνεργούντων.

πεθαίνω (31). 980 *Σὰ θεθάνω κι ὕστατα, στάχι καὶ κορνιαχτὸς νὰ γένε.*—Ἐπὶ πραγμάτων τοῦ μέλλοντος.

981 *Νὲ ἐγὼ ν' ἀποθάνω, νὲ ἐσὺ ν' ἀπομήκς* = Ἀντιλαβὴ εἰς τοὺς εὐχομένους τὸν θάνατόν μας.

πεινασμένος (32). 982 *Ὁ πεινασμένος γλέπ ψωμιά,
κι ὁ διψασμένος βροῖσες,
γλέπει κι ὁ ἀξυπόλυτος παπούτσια μὲ τὶς μύτες.*
—“Οτι ἕκαστος ἐκεῖνο ποῦ ἐπιθυμεῖ νομίζει ὅτι βλέπει εἰς τὸ ὄνειρόν του.

πεκμέξι. 983 *Τὸν πῆραν τὰ πεκμέζια.*—Τὸν ἐπλήγωσαν εἰς τὴν κεφαλὴν.

πέντε (3). 984 *Πέντε δέκα τὴν ἡμέρα κ' ἑκατὸ τὴν ἑβδομάδα.*—Ἐπὶ τῶν ἀναρμόστως λαλούντων, ὡς τὸ παιδὶ τοῦ παραμυθιοῦ.

985 *Τὸν ἔκαμε πέδε παραδιοῦ* = Τὸν ἐξύβρισε ἢ ἀπεκάλυψε τὰ αἰσχία του. Τὸν ἐξηντέλισε.

περασμένα (4). 986 *Τὰ περασμένα,
ξεχασμένα.*—Ἐπὶ τῶν ἀναξεδόντων παλαιὰ πάθη, ἢ παραπονουμένων διὰ παλαιὰ βύσανα.

περήφανος. 987 *Τὸ γαλομαθμένο, μὴ δονε λὲς περιήφανο.*—Μὴ κατηγόρει τὸν ἐπιθυμοῦντα τὰ καλὰ, ἂν καὶ δὲν δύναται τὰ τ' ἀποκτήσει.

πέργω. 988 *Ἀφοῦ μᾶς χρουσιάνε, πέργνε καὶ τὰ βόδια μας.*—Ἐπὶ τῶν ἀδίκως ὑφισταμένων ζημίας ἀντὶ ὠφελειῶν.

989 *Πῆρε τ' ἀνάπλεα.* = Ἐξῆλθεν εἰς ἀναζήτησιν καλυτέρας τύχης ἢ ἐξηφανίσθη.

πέρτσι (18). 990 *Κάθε πέρς καὶ καλτέρα.*—Τὸ παρελθὸν πάντοτε φαίνεται καλῦτερον τοῦ παρόντος. Ἐπὶ δυσπραγίας.

(14) 991 *Πέρς ψόφσε ὁ λαγός, φέτο βρώμσε.*—Ἐπὶ παλαιῆς ὑποθέσεως παρουσιαζομένης ὡς νέας.

(19). 992 *Πέρς πορπάτγε, φέτος ἀρκουδίξ.*—Ἐπὶ ὀπισθοδρομήσεως ἐργασιῶν, ἢ ἀσθενείας.

πετεινός. 993 *Ὁ καλὸς ὁ πετεινὸς σ' ὅποια κουπριά ν' ἀνέβ λαλεῖ.*—Ὁ ἔξυπνος παντοῦ ἐπιτυγχάνει.

πέτρα (24). 994 *Πέτρα ποῦ κηλάι μαλλὶ δὲ πιάνη.*—Ὁ μὴ ἐπιμένων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἐνὸς ἔργου δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχη.

(30); 995 *Ὅποια πέτρα νὰ σκάις, ἀπ' κατ' θὰ τὸν εὔρς.*—Ἐπὶ τοῦ παρακλοουθοῦντος τὰ πάντα, καὶ γνωρίζοντος πᾶσαν πτυχὴν τῶν συμφερόντων του.

996 *Ἡ πέτρα στὸ δόπο τς εἶναι βαρειά.*—Ἐκαστος ἔχει περισσοτέ-

ραν ὑπόληψιν ἐκεῖ ποὺ τὸν γνωρίζουν, ὅπως εἰς τὴν πατρίδα του.

997 *Πέτρα ἔρροξε πίσω τ.*—Ἐφυγε μὲ σκοπὸν νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ πλέον.
πέφτω 998 *Ἐπεσε ὄξω.*—Ἠπατήθη εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς του καὶ ἐζημιώθη.

999 *Ἐτι πῶπυσε δέ εἶναι νὰ σκωθῆ, νὲ φέτο νὲ τοῦ χρόν.*—Ἐπὶ τῶν καιρῶς ζημιωθέντων ἢ βαρέως νοσοῦντων.

1000 *Θὰ πέσω μέσ στή θάλασσα, νὰ πλέξω σὰ σκεπάρνι.*—Γιὰ κείνους ποὺ προσπαθοῦν τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων ἀνωτέρων τῶν δυνάμεων των.

(23). 1001 — *Ποῦ θὰ πέσ τ' ἀπίδ ; — Ἀπ' κάτ σιν ἀπιδιά.*—Ἐπὶ τῶν φρικτῶν συνεπειῶν.

πιετῶ. 1002 *Μ' ἄλλου φτερά πετά τ.*—Ἐπὶ τῶν ἐνεργούντων τῇ ὑποστηρίξει ἄλλων.

πηγαίνω. 1003 *Τὸν πηγαίνῃ μιὰ χαρὰ καὶ τρεῖς τρομάρες.*—Λέγεται εἰς τοὺς ἐρωτῶντας ἂν τοὺς πηγαίνει τὸ φόρεμα.

πηδῶ (11). 1004 *ἽΟποιος πδά τ' πολλὰ παλούκια, βαίνῃ κι ἓνα μέσα σὸ γῶλο τ.*—Ἐπὶ παρατόλμων ἐπιχειρήσεων καταληγουσῶν εἰς ζημίαν.

1005 *Τὸν ἔπιασε σὰ πράσα.*—Συνελήφθη ἐπ' αὐτοφόρῳ.

1006 *Τὸν ἔπιασ' ἀπ' τὸ γακᾶ* = Ἀνεκάλυψε τὸ σφάλμα του. Τὸν συνέλαβε καὶ ἐπιμένει εἰς τὰς ἀπαιτήσεις του.

πιάνω (40) 1007 *Πιάσ' τὸ δυπλό, βγάν τὰ μάτια τ.*—Ἐπὶ τῶν δανειζόντων εἰς ἀναξιοχρέους ἀνθρώπους.—Ὅν ἂν λάβῃς παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος.

πίκρα. 1008 *Γοῦλες οἱ πίκρες, πίκρες, καὶ τ' ἀδροῦ μ ὁ θάνατος.*—Ἐπὶ τῶν ἀδιαφορούντων διὰ τὰς συμφορὰς τῶν συγγενῶν των καὶ ἐπὶ πραγμάτων τὰ ὁποῖα μᾶς εἶναι ἀδιάφορα. Ὑπόκειται ὁ μῦθος ὅτι : Μιὰ βολὰ φόψεε ἢ ἀγελάδα μιανῆς γιναίκα, ὕστατα χαλάσανε τὰ σκλήμα τς, καὶ ἡ κλώκα τς κλονύβιασε τ' αὐγά τς, κι' ὄλω πῖσ πέθανε κι' ὁ ἄδρας τς. Ἦῖρτανε οἱ γιτόνισσες καὶ σγενεῖς, νὰ τνε βαρηγορήσ'νε κι' αὐτήνῃ εἶπε αὐτὸ τὸ λόγο. Κι ὄδα τνε ρώτσανε τί θέλ' νὰ πῆ μ' αὐτό, ἀποκρίθηκε : « Ἄδρα πέρων κι ἄλλουσι τῶρα κίόλας, σὰ θέλω, ἀμὰ βὸδ κι ἀγελάδ ἀπὸ ποῦ ; »

πινακιάτικο. 1009 *Θὰ μὲ κόψ τὸ πινακιάτικο* — Θὰ παύσῃ νὰ μὲ ὑποστηρίξῃ. Ἐπὶ τῶν ἀπειλούντων ὅτι θὰ διακόψουν τὴν ὑποστήριξιν των ἥτις εἶναι μηδαμινή.

πιπέρι (10). 1010 *Σὲ κάθε λόγο πιπέρι γένεται.*—Ἐπὶ τῶν ἀπροσκλητῶς ἀναμιγνυομένων εἰς τὰς συζητήσεις τῶν ἄλλων.

πίρος (βροῦσι). 1011 *Ἄς τρέχῃ ὁ πίσρος κι' ἄς εἶναι κι ἀπὸ λίγο* — Παραινεσις εἰς τοὺς ζητοῦντας πολλὰ καὶ περιφρονοῦντας τὰ ὀλίγα.

- πιστεύομαι** 1012 *Μὴ βιστευθῆς τὸ φίλο σου καὶ πῆς τὸ μυστικὸ σου,*
κι ὁ φίλος σου τὸ φίλο του κι εἶναι κακὸ δικό σου.—
 Ἐπὶ τῶν ἐμπιστευομένων τὰ μυστικά των εἰς τοὺς φίλους των.
- πίσω** (7). 1013 *Ὁξω πίσ' βρίζνε καὶ τὸ βασιλέ.*—Ἐπὶ τῶν κατηγορούν-
 των μὲν, οὐχὶ ὁμῶς κατὰ πρόσωπον, καὶ ἐπὶ τῶν δυσανασχετούντων
 διὰ τὰς συκοφαντίας.
- πίττα** (27). 1014 *Πέσε πίττα νὰ σὲ φάγω*—Ἐπὶ τῶν περιμενόντων τὰ
 πάντα ἔτοιμα.
 1015 *Καὶ τὸ σκυλι φλάι μερικὸ ἀπ' τὴ βίττα.*—Γιὰ κείνους ποὺ ἐλπί-
 ζουν ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶναι νὰ γίνη.
 1016 *Φάγε πίττα,*
κι ἄλλοῦ κοίτα—Δέξου τὰς περιποιήσεις μας, ἀλλὰ μὴ ἔλπιζε
 καταφατικὴν ἀπάντησιν. Κατὰ τὴν ἀπόρριψιν προτάσεως γάμου. Εἰ-
 ρωνικῶς.
- πλένω** 1017.—*Πῆρε τὰ πλυμένα τ καὶ τ ἀπλυτα τ καὶ πάτ.*—Ἐπὶ τῶν ἀ-
 ποτυχόντων εἰς τὰς προσπαθείαις των καὶ ἀπερχομένων κατησχυμένων.
- πνίγομαι** 1018 *Θέλω νὰ πνιγῶ καὶ φοβοῦμαι τὸ ρέμα.*—Ἐπὶ τῶν ἀπει-
 λούντων ὅτι θὰ ἀποθάνουν ἐνῶ εἶναι εἰς ἄκρον φιλόζωοι. Ὑπόκειται
 ὁ ἐξῆς μῦθος: Μιὰ γριὰ βαρέθηκε τὰ καταφρόνια τς νύφ τς καὶ πῆγε
 νὰ πνιγῆ στὸ ρέμα. Ἐβγανε τὰ φελάρια τς, σήκωσε καὶ τὰ φουστάνια
 τς καὶ ἦκε στὴν ἀκρίτσα. Ἐνας περαστικὸς τνε ρώτ'σε «Τί κάμνεις
 ἐδῶ γιαγιά;» καὶ κείνη εἶπε αὐτήνην τ βαρομῖα.
 1019 *Νὰ εἶναι καθὶλ νὰ τονε πνίξ μέσα σ' ἕνα ποτήρ νερό.*—Ἐπὶ τῶν
 μεγάλως ἐχθρευομένων τινά.
 1020 *Ἡ μαῖμού ἀπὸ τ βολλή τν ἀγάπ πνίῖ τὰ παιδιὰ τς.*—Ἐπὶ τῶν ἐξ
 ὑπερβολικῆς ἀγάπης ὑποχωρούντων εἰς ὅλας τὰς ἰδιοτροπίας τῶν τέ-
 κνων των καὶ καταστρεφόντων αὐτά.
- ποδάρι** 1021 *Τὸ βανε στὰ ποδάρια.*—Ἐφυγε δρομαίως.
- πολύς** (28). (δυνὸ 62). 1022 *Ὅποιος κνηγάι πολλοὶ λαγοί, δὲ πιάη κανεί-
 νενα.*—Ἐπὶ τῶν ἐπιδιωκόντων τὴν ἐπίλυσιν πολλῶν συγχρόνως ὑπο-
 θέσεων.
 (38). 1023 *Ὅπ λαλοῦν πολλοὶ πετνοί, ἀργεῖ νὰ ξεμερώσ.*—Ἐπὶ ἀναμί-
 ξεως πολλῶν, εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν.
 1024 *Τὸ πολὺ πέρασε, τὸ λίγ ἀπόμκε.*—Εἰς τοὺς παραπονουμένους
 διὰ τὰς δυσκολίας τοῦ ἔργου των, μὲ τὴν σημασίαν ὅτι μετ' ὀλίγον
 θὰ τελειώσῃ.
 (83). 1025 *Τὸ πολὺ τὸ «Κύριε λήσον» τὸ βαριέται κι ὁ παπᾶς.*—Ἡ
 ἐπανάληψις τῆς ὑπομνήσεως τῶν σφαλμάτων μας εἶναι ἀνυπόφορος.
 Ἐπὶ ὀχληρῶν προστατῶν.
 (25). 1026 *Ὅποιος ἔχη πολὺ πιπέρ, βάζ καὶ στὰ λάχανα.*—Ἐπὶ τῶν

ὑποβαλλομένων εἰς περιττοὺς κόπους ἢ δαπάνας.

(24). 1027 "Οποῖος γλεῖβ τὰ πολλὰ, χάνει καὶ τὰ λίγα.—Ἐπὶ πλεονεκτῶν ζημιουμένων.

πολυτεχνίτης (1). 1028 Πολυτεχνίτης, καὶ ἐρημοσπίτης.—Ἐπὶ τῶν πολλὰ ἐπιχειρούντων καὶ εἰς μηδὲν εὐδοκίμούντων.—Ὅλες τις τέχνες κίμνει καὶ προκοπὴ δὲν ἔχει.

πομπή (15). 1029 Κάθεται ἡ βοθὴ στοὶ σιράτες, καὶ γελάει τοὶ διαβάτες.—Ἐπὶ τῶν ἐπικρινόντων τὰ ξένα σφάλματα, ἐπιδεικτικῶς ἵνα διασπάσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν ἀπὸ τὰ ἰδικὰ τῶν σφάλματα.

(3). 1030 Μάκραιναι οἱ ποδιές,

σκέπασαν τὸ βοθές.—Ἐπὶ ὀμπλοῦτων προσποιουμένων ὅτι δὲν ἐνθυμοῦνται τὸ πτωχὸν τῶν παρελθόντων.

πονηρός (9) 1031 Τὸ πονηρὸ τὸ πλί, καὶ ἀπ' τὰ δυὸ ποδάρια τὸ πιάνεται.

—Ἐπὶ πονηρῶν ἐμπεσόντων εἰς τὴν παγίδα πονηροτέρων τῶν.

πονῶ (17). 1032 "Οποῖος πονεῖ, γαί'ιδουρινὰ φωνάζ.—Ἐπὶ τῶν ἐνεργῶς διεκδικούντων τὸ δίκαιόν τῶν.

πορδή. 1033 Εἶναι τσίνα καὶ πορδή.—Γιὰ κείνους ποῦ μὲ τὸ παραμικρὸ ἐξάπτονται καὶ ὑβρίζουν.

(20) 1034 Μὲ τὸ πορδὲς δὲ βάφει ἀγά.—Μὲ τὰ λόγια δὲν τελειώνουν τὰ ἔργα. Ἐπὶ ὀκνηρῶν καὶ φλυαρῶν συνάμα.

1035 Θὰ κρίν-νε γούλι, θὰ κρίνει καὶ τ' ἀποπόρδι τὸ πορδῆς.—Περὶ φρονητικῶς, ἐπὶ τῶν ἀδαῶν τῶν ἀπροσκλήτως ἐκφραζόντων γνώμην.
ποταμός (4). 1036 Ἀπ' τὸ σιγανὸ τὸ ποτάμ νὰ φοβᾶσαι.—Ἀπὸ συνεσταλμένα καὶ σιωπηλὰ κορίτσια νὰ προφυλάττεσαι μὴ σὲ περιπλέξουν εἰς τὰ δίκτυα τοῦ ἔρωτος. Ἐπὶ τῶν ὀλιγολόγων. Οἱ ὑποκρινόμενοι τὸν ἅγιον εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τοὺς κекηρυγμένους κακοῦς.

πότε (7). 1037 Πότε πίττα μὲ τυρί,

πότε πίττα μοναχή.—Ἐπὶ τῶν μόλις ἀποζώντων, διὰ τῆς ἐργασίας τῶν.

1038 Πότε καὶ πότε τὸ φιλί, νὰ χη καὶ νοσιμάδα = Δὲν πρέπει νὰ συχνάζωμεν πολὺ εἰς τὰς οἰκίας τῶν φίλων μας διὰ νὰ μὴ μᾶς βαρυνθοῦν.

πουτάνα. 1039 Εἶνε πτάνας γιός.—Ἐξυπνος. Ὁ λαὸς πιστεύει ὅτι τὰ φυσικὰ τέκνα γίνονται πολὺ ἐξυπνα.

πραματευτής (12). 1040 Βάζει ἡ κοσκινὸ τὸν ἄδρα τὸς, μὲ τὸς πραγματευτάδες.—Ἐπὶ τῶν προσπαθούντων νὰ φανοῦν ἀνώτεροι τῆς πραγματικότητος.

πρέπω (διάβολος 101). 1041 Σὲ ὑμνοῦμεν, σ' ἐλλογοῦμεν, ἀμὰ ὡς ἐκεῖ ποῦ πρέπ.—Ἐπὶ ὀκληρῶν. Ἀκόμη λέγεται καὶ ἡ παραλλαγή: Σὲ ὑμνοῦμεν σὲ ἐλλογοῦμεν, καὶ στὰ ὑστερνὰ σὲ ξυλοκοποῦμεν.

πρὶν (25). 1042 Τῶν φρονίμων τὰ παιδιὰ πρὶν πεινάσουν μαγερεῖουν.—

Ἐπὶ τῶν προβλεπτικῶν.

- πρόβατο** (6). 1043 *Τὸ καλὸ τὸ πρόβατο τὸ τρώει ὁ λύκος.*—Ἐπὶ τῶν μὴ διεκδικούντων τὸ δίκαιόν των διὰ τὰ μὴ κατηγορηθῶν ὡς φιλόνοι-
κοι, καὶ τοιουτοτρόπως ζημιουμένων.
- προβιά** (2). 1044 *Τὸν κόστ'σε ἡ προβιά στὰ δώδεκα.*—Ἐπὶ τῶν προβαι-
νόντων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἰδιοτροπίας χωρὶς τὰ ὑπολογίσουν τὰς συ-
νεπείας της.
- προγόνοι** (2). 1045 *Σὰ θρογόνια τρώγδαι.*—Ἐπὶ φιλονείκων συγγενῶν.
- προκοπή** 1046 *Ἡ προκοπή τ' ἀπ' τ' αὐτιά τ' τρέχι.*—Εἰρωνικῶς, ἐπὶ τῶν
μὴ προκομμένων ἀνθρώπων.—Λέγεται ἀκόμη καί: Ἡ προκοπή ἀπ'
τὰ βιτζάκια τ' τρέχι.
- προσκυνῶ** 1047 *Προσκύνα τὸ διάβολο, ὡς τὰ περάης τὸ γιοφύρ.*—Προσ-
ποιήσουν ὅτι συμφωνεῖς μετὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην ἕως ὅτου παρέλθῃ
ὁ κίνδυνος. Συμβουλή εἰς νέους εἰλικρινεῖς, οἱ ὅποιοι δὲ ὑποχωροῦν
εἰς ζητήματα ἀρχῶν. Λέγεται καί: Κάμε τὸ διάβολο σύδροφο ὡς τὰ
περάης τὸ γιοφύρ.
- προφήτης**. 1048 *Μετὰ Χριστὸν προφήτης, γὰ' ἰδαρος.*—Ἐπὶ τῶν προλε-
γόντων τὰ μέλλοντα.
- πτύω**. 1049 *Νὰ φτύσ' ἀπάν' θὰ φτύσω τὰ μούτρα μ, τὰ φτύσω κάτ, θὰ
φτύσω τὰ γένεια μ.*—Μεταξὺ δύο συγγενῶν φιλονεικούντων δύσκολον
τὰ ἐπικρίνη τις τὸν ἕτερον.
- πῦρ**. 1050 *Πῦρ πυριῶν καὶ πῆδ' ἀνέμ.*—Ἐπὶ μεγάλης συμπλοκῆς φιλονει-
κούντων. Λέγεται ἀκόμη καὶ ὡς κατάρρα, μετὰ τὴν σημασίαν: Φωτιά
τὰ τὰ κάψη καὶ διάβολος τὰ τὰ πάρη.

P

- ράμμα** (3). 1051 *Ἐχω πολλὰ ράμματα γιὰ τ' γούνα σ.*—Θὰ σ' ἀντιπο-
δώσω τὰς ἀδικίας σου. Ἐχω πολλὰ τὰ σοῦ κάμω.
- ράφτης** (6). 1052 *Ὁ ράφτης δίχως φόρεμα καὶ ὁ δουλγέρος δίχως σπῆτ.*—
Ἐπὶ τῶν τεχνιτῶν καταγινομένων μετὰ ξένας ὑποθέσεις καὶ παραμε-
λούντων τὰς ἰδικίας των.
- ράχη**. 1053 *Τονε δρώει ἡ ράχι τ.*—Θὰ τὸν δείρω. Ἐπὶ ὀκληρῶν.
- ρίγανη** (ἀλάτι 3). 1054 *Βάλ' τα ρίγανι.*—Ἐπὶ ἀποτυχίας σχεδίου.
- ρίχνω**. 1055 *Τὸν ἔρξε σταχτ' στὰ μάτια.*—Τὸν ἐξηπάτησε.
- ρόκα** (4). 1056 *Τέτοια βάσαν' ἔχι ἡ ρόκα, ὅσο τὰ γιομίσ τ' ἀδράχτ.*—Κάθε
ἔργον ἔχει τὰς δυσκολίας του.

- ρουθούνη.** 1057 *Τὸν βῆκε στὸ ρουθὸν*.—Τὸν ἠνώχλησε. Τὸν ἐξύβρισε. Λέγεται δ' ἐκείνους οἱ ὅποιοι συνεχῶς ἐνοχλοῦν τινα.
- ρουχα** (19). 1058 *Μὲ τὰ ρουχα τ τρώγεται*.—Ἐπὶ τῶν ἐπιζητούντων αἰτίαν φιλονεικίας
- 1059 *Τὸ ρουχο δὲ ἀμάτ' τὸν ἄθροπο, ὁ ἄθροπος τμαί τὸ ρουχο*.—Ἐπὶ τῶν καυχομένων διὰ τὰ ὑπάρχοντά των.
- ρωτῶ** (49). 1060 *Ρωτιώδας, ρωτιώδας βρίσκεις τὸ χατζηλίκι*.—Διὰ τῆς ἐπιμονῆς κατορθώνονται τὰ δυσκολώτερα ἔργα.
- 1061 *Τοῦ κόσμου λόγια μὴν ἀκοῦς, μόν τὴν καρδιά σου ρῶτα*.—Ἐπὶ τῶν ζητούντων συμβουλήν δι' οἰκογενειακὰς ὑποθέσεις.

Σ

- Σάββατο** (26). 1062 *Εἶπ' Οβριὸς νὰ κάμ ταξίδ, ἔλαχε μέρα Σαββάτο*.—Ἐπὶ τῶν δυσκόλως ἀποφασιζόντων νὰ ἐκτελέσῃν τι, καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐμποδιζομένων ὑπὸ ἀπροόπτου κωλύματος.
- 1063 *Τὸ μῆνα π δὲν ἔχι Σάββατο*.—Ποτέ.
- σάλια** (7). 1064 *Σάλια καὶ μύξες*.—Ἐπὶ αἰσχυρῶν ὀμιλιῶν.
- 1065 *Τρέχνε τὰ σάλια τ*.—Σφόδρα ἐπιθυμεῖ αὐτό.
- σαλιαγκος.** 1066 *Νὰ μάθς κόμ μιὰ φορὰ νὰ πλῆς στὸ Τούρκικο μαχαλᾶ σαλιάγρι*.—Ἐπὶ τῶν ἀδιακρίτως φερομένων πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ τιμωρουμένων. Ὑπόκειται ὁ μῦθος ὅτι ἓνας χωριανὸς πῆγε στὸ δούρκικο μαχαλᾶ νὰ πλῆσ κερίκια, καὶ πεισμώθηκε οἱ Τούρκη, γιατί δὲ δοῶνε τς σαλιάγρι, τὸν ἔδρανε καὶ πέταξαν καὶ τς σαλιάγρι τ.
- σανίδι.** 1067 *Δυὸ σανίδια καὶ μιὰ τρύπα,*
ἔβα διάβολε καὶ χτύπα.—Ἐπὶ κόρης ἰσχυρῆς ἀπὸ τῆς ὁποίας θέλουν ν' ἀποτρέψουν νεανίαν τινα νὰ τὴν νυμφευθῇ.
- Σάρα.** 1068 *Ἡ Σάρα καὶ ἡ Μάρα*.—Ἐπὶ συναθροίσεως ὄχλου.
- Σαρακοστή.** 1069 *Τὸ καμε Μεγάλη Σαρακοστή*.—Ἐπὶ ἔργων, τὰ ὁποῖα δὲν τελειώνουν ταχέως.
- σαρηλδίτμαι** (πιάνω 33) 1070 *Ὅποιος πέσ στ θάλασσα, στὸ φίδ σαρηλδίτται*.—Ὁ εὐρισκόμενος ἐν μεγάλῳ κινδύνῳ δὲν διακρίνει ἐχθρὸν καὶ φίλον. Λέγεται καὶ : Ὅποιος πέσ στ θάλασσα τὸ φίδ δλύζεται.
- σασιτίζω.** 1071 *Σάτσ' ὁ μσοὺς κι ἀκέριος*.—Εἰρωνικῶς. Ἐπὶ μεγαλαυχούντων διὰ μηδαμινὰ ἔργα.
- σειρά.** 1072 *Σειρά σ καὶ σειρά μ*.—Ἐπὶ μεταβολῆς τῆς τύχης. Λέγεται εἰς τοῦ, παραπονουμένους διὰ κακὴν συγκομιδὴν καρπῶν.
- σέλι.** 1073 *Σέλι ἦδανε καὶ πέρασε*.—Ἐπὶ παρελθούσης ευπραγίας.
- σέρνω** (3). 1074 *Τὸν εἶπε ὅσα σέρνει ἡ σκούπα*.—Τὸν ἐλοιδόρησε σφόδρα.

- σέρτικος.** (δριμύς) 1075 *Τὸ σέρτικο τὸ ξύδ, τὸ κάπ τ χαλνά ἰ.*==^εὉ ὀργίλος ἑαυτὸν βλάπτει.
- σηκώνομαι.** 1076 *Γοῦλα σηκώνται, μόνε τ γέρ ἢ ξεροῖ δὲ σηκώνεται.*—^εΕπὶ ἀδυνάτων πραγμάτων.
- (6). 1077 *Σήκω, σήκω· κάτσε, κίτσε.*—^εΕπὶ τῶν ὑπακουόντων εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἄλλων καὶ μὴ ἔχόντων οὐδεμίαν πρωτοβουλίαν.
- σημειωμένος** (3). 1078 *Ἀπὸ σημειωμένο μακριὰ τὰ ροῦχα σ.*—^οὉ λυὸς πιστεύει ὅτι ὁ σημειωμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐσημειώθη διὰ νὰ βλέπουν οἱ ἄνθρωποι τὸ ἐλλάττωμά του καὶ ἀποφεύγουσιν αὐτόν. Πιστεύεται ὅτι «σημειωμένος καὶ καλὸς δὲ γένηται».
- σίδερο.** 1079 *Τὸ σίδερο τὸ βαροῦνε ὅσο εἶναι ζεστό.*—^εΕπὶ τῶν ἀφινόντων νὰ τοὺς διαφύγη ἢ κατάλληλος εὐκαιρία.
- σιτάρι.** 1080 *Τὸ σιάρ ὅπ νὰ γρίσ, πάλε στὸ μύλο θὰ πά'ι.*—^οὉ κακὸς θὰ ὑποστῆ ἐν τέλει τὴν τιμωρίαν του.
- σκαμνί** (3). 1081 *Σκαμνιοῦ ποδάρ κι ἂν ἔπεσε στὸ δόπο τ ταμσιρένιο.*—^εἘὰν μὲ ἐγκατέλειπεν ἢ φίλη μου, εὐρίσκω καλυτέραν της.
- σκάνω** (φτιαίγω 6). 1082 *Νὲ ἐγὼ νὰ σκάσω, νὲ ἐσοῦ ν' ἀπομήκῃς.*—Λογοπαίγνιον δι' ἐκείνους ποὺ θέλουν τὸ κακὸν μας.
- σκάφτω.** 1083 *Σκάφτι τὸ λάκκο τ με τὰ δκά τ τὰ χέρια*—^εΕπὶ τοῦ ἐνεργοῦντος ἐναντίον τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμφερόντων.
- σκοινί** (13). 1084 *Εἶναι τοῦ σκοινιοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ.*—Εἶναι κακοῦργος.
- 1085 *Ἄμα τεδώ'ις πολὺ τὸ σκοινί, θὰ κοπή.*==Μὴ καταφεύγεις εἰς ἄκρα, ἀλλὰ προτίμησον συμβιβαστικὴν τινα λύσιν.
- σκόρδο** (9). 1086 *Νὲ σκόρδο ἔφαγε, νὲ σκορδίλα μρίζ.*==Προσποιεῖται τελείαν ἄγνοϊαν.
- 1087 *Τφοῦ σκόρδα νᾶχ ἢ Σκόρδα καὶ κτσὰ βελόνια στὰ μάτια.*—Λέγεται ὅταν ἴδωμέν τι τὸ ὠραῖον, διὰ νὰ προλάβωμεν τὴν βασκανίαν.
- σκοτώνω.** 1088 *Σκότωνα τρελλοί, πλέρωνε τζερεμέδες.*—^εΕπὶ τῶν ἀναγκαζομένων νὰ χειροδικήσουν.
- σκουλήκι** (3). 1089 *Τονε τρώ'ι τὸ σκλήκι.*—Τὸν τύπτει ἢ συνείδησίς του ἢ φθίνει ὑπὸ νόσου.
- σκύλος** (22α). 1090 *Μαλλών-νε σὰ δὲ σκυλὶ με τ γότα.*—^εΕπὶ οἰκείων φιλονεικούντων.
- (22α). 1091 *Ἐφτὰ ψυχὲς ἢ κότα, καὶ ἐννιὰ ὁ σκύλος.*—^οὉ κακὸς δὲν ἀποθνήσκει ταχέως, ὁ χειρότερος βραδύτερον ἔτι.
- 1092 *Σκυλὶ π βαβίξ δὲ δασάη.*—Δι' ἐκείνους ποὺ μᾶς κατηγοροῦν χωρὶς νὰ γίνονται πιστευτοί.
- σκουληκιάξω** 1093. *Σκουλίκιασε ὁ τόπος μου καὶ θὲλ' νὰ τὸν ἀλλάξω.*—^εΕπὶ βαρυνθέντος τὰ αὐτὰ πράγματα.

- σοῖ.** 1094 *Σόι τράβι τὸ βασίλειο.*—Ἐπὶ γονέων πονηρῶν τῶν ὁποίων ὅμοιοι οἱ υἱοί.
- σπέρνω** 1095 *Ὅ,τ σπείρω, ἐκεῖνο θὰ θερίης.*—Θ' ἀπολαύσης τ' ἀποτελέσματα τῶν κόπων σου ἢ τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας σου.
(17). 1096 *Καλιμέρα γέρο.*—*Κ' καὶ σπέρνω.*—Ἐπὶ ἀσυμφωνίας λόγων καὶ κατευθύνσεων καὶ ἐπὶ κωφῶν.
(6) 1097 *Ἐκεῖ π δὲ σὲ σπέρνουνε νὰ μὴ φυτρῶνῃς.*—Μὴ ἀναμιγνύεσαι εἰς ξένας ὑποθέσεις.
- σπίτι** (35). 1098 *Σπίτι μ, σπιτάκι μ, πορδοκαλυβάκι μ, ἐννιά πορδίτσες ἔκλασα καὶ κανεῖς δὲ μ' ἐνοιωσε.*—Δὲν ὑπάρχει καλύτερα ἀνάπαυσις ἀπὸ τὴν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἡμῶν κατοικίᾳ.
1099 *Ἀπ τ ἀχειλι τς φαρμάκι στάζ.*—Ἐπὶ φθονερᾶς καὶ μοχθηρᾶς γυναικὸς ἢ ὁποῖα ποτὲ δὲν λέγει καλὸν λόγον διὰ τοὺς ἄλλους.
- στόμα** (Γλῶσσα 59). 1100 *Τὸ πῆρες ἀπ' τὸ στόμα μ.*—Θὰ τὸ ἔλεγα ἐγώ, ὅτε τὸ εἶπες σύ.
1101 *Τ κόσμου τὰ στόματα δέ εἶνε τσβάλια νὰ τὰ δέης.*—Λέγεται εἰς τοὺς παραπονιζομένους ὅτι τοὺς κατηγοροῦν, μὲ τὴν σημασίαν ἕκαστος εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐκφράζη τὴν γνώμην του.
- στουπί** (γουδί 2). 1102 *Γένηκε στουπί.*—Ἐμέθυσε.
- στραβός** (31). 1103 *Γοῦλα τὰ στραβὰ ψωμιά τὰ κάμνει ἢ νύφ.*—Ὅλα τὰ σφάλματα εἶναι τῶν ἄλλων, κανένα ἰδικόν μας.
- στρώνω** (1). 1104 *Ὅπως ἔστρωσε ἄς κοιμηθῇ.*—Ὅπως ἐδημιούργησε δυσσκολίας ἄς ὑποφέρῃ. Ἐπὶ τῶν γογγυζόντων διὰ τ' ἀποτελέσματα τῆς κακῆς διαγωγῆς των.
- συγγενῆς.** 1105 *Τοῦ συντέκνου μας ὁ σκύλος, συγγενῆς εἶναι κ' ἐκεῖνος.*—Ἐπὶ τῶν θεωρούντων καὶ τοὺς πέραν τοῦ ὀγδόου βαθμοῦ συγγενεῖς πλησιεστέρους, διὰ τὸ συμφέρον των.
- συμβιβασμός** (3). 1106 *Κάλλιο κακὸς συμβιβασμός, παρὰ δικαία κρίσι.*—Καλύτερα νὰ συμβιβασθῆς μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου παρὰ νὰ κερδήσῃς εἰς τὰ δικαστήρια, ἀφοῦ καταξοδευθῆς.
- σύρτα φέρτα.** 1107 *Τί εἰν αὐτὰ τὰ συρταφέρτα.*—Ὅταν κορίτσια πηγαινοέρχονται δι' ἔρωτοδουλείας.
- συμφωνία.** 1108 *Ἡ συμφωνία πατεῖ τὸ νόμο.*—Διὰ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸν νόμον πρὸς ἀποφυγὴν εἰλημμένων ὑποχρεώσεων.
- σφιγγω.** 1109 *Τ βέτρα νὰ σφιξ, ζμι θὰ βγάλῃ.*—Ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν τὸ σῶμα.
- σωπαίνω** 1110 *Σὰ δὲ ξέρες νὰ κρίνῃς, μάθε νὰ σωπαίνῃς.*—Ἐπὶ τῶν διεγειρόντων φιλονεικίας, ἕνεκεν τῶν ἀκριτομυθιῶν των.

Τ

- τάζω** (31). 1111 *Τὸν ἔταξε καμήλια φορτωμένα.*—Ἐπὶ τῶν διδόντων ὑπερβολικὰς ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας δὲν σκοπεύουν νὰ ἐκτελέσουν.
(27) 1112 *Τὸν ἔταξε λαγὸς μὲ πετραχήλια.*—Ἐπὶ τῶν ἔξαπατούντων τοὺς ἀφελεῖς, δι' ὑπερβολικῶν ὑποσχέσεων.
- ταιριάζω** (1). 1113 *Ταίριαξαν καὶ σθεθέριασαν.*—Ἐπὶ τῶν συνεργαζομένων ἐνεκεν ὁμοιότητος χαρακτῆρος.
1114 *Διὰ τοῖσιδ μόνε στὸ λουτρὸ ταϊριάζνε.*—Ἐπὶ προτάσεως γάμου ὑπὸ ἐνδεοῦς εἰς πτωχήν.
- τάμα** (βίος 99). 1115 *Τὰ τάματα, παντρεύνε τὰ φαδάματα.*—Ἡ πλουσία καὶ ἄσχημος ἂν εἶναι, εὐκόλως εὐρίσκει σύζυγον διὰ τῆς προσφορᾶς τραχώματος.
- ταμπουράς.** 1116 *Ἡ κηλιά τ παῖζ ταμπουρά.*—Πεινᾶ.
- τάξη** (1). 1117 *Δὲν ἔχλ τάξ καὶ πράξ.*—Ἐπὶ ἀνοικοκέρευτης γυναικός.
- τέσσερα.** 1118 *Παί καὶ παί μὲ τὰ τέσσερα.*—Ἐφυγε δραμαίως.
- τέχνη** 1119 *Ἔχει τέχνη τὸ ρεπάνι,*
κάθε τόπος δὲ τὸ κάνι.—Κάθε πρᾶγμα κατασκευάζεται ἀπὸ τὸν ἀρμόδιον τεχνίτην. Ἐπὶ τῶν ἐπιχειρούντων πᾶν εἶδος ἐργασίας καὶ ἀποτυγχανόντων.
1120 *Τὸ τέχνη, τέχνη καὶ τὸ πίστι, πίστι.*—Ἐπὶ τῶν μὴ ἀπομανθανόντων τὰς κακὰς τῶν συνηθείας. Ὑπόκειται ὁ μῦθος ὅτι: Ἕνας Τουρκαρβανίτς ἔκλεψε κατσικία καὶ πιάσκε. Γιὰ νὰ γλυτώσ, ἔκαμε πὼς πισ-μάνεψε καὶ γένικε Χστιανὸς μὰ πάλε ἔκλεψε καὶ ξαναπιάσκε. Τότες τότε ρώτ'σανε τί λογιὸς Χστιανὸς εἶσαι ἀφοῦ κλέφτης; κ' ἐκεῖ εἶπε αὐτήνι τ βαρομιά.
1121 *Μάθε τέχνη κι ἄς τηνα,*
καὶ σὸν πεινάσης πιάς τηνα.—Ἐπὶ τῶν παραμελούντων τὴν ἐκμάθησιν τέχνης.
(16). 1122 *Παλιά μας τέχνη κόσκινο.*—Ἐπὶ τῶν προσπαθούντων ν' ἀπαλλαγοῦν κακῆς τινος συνηθείας ἀλλ' ἀποτυγχανόντων.
- τιμῆ** (5). 1123 *Ἡ τιμῆ τιμὴν δὲν ἔχλ,*
καὶ χαρᾶς τον ποῦ τὴν ἔχλ.—Ἐπὶ τῶν μὴ φροντιζόντων περὶ τῆς ὑπολήψεώς των.
τόπι. 1124 *Ἔρξε τόπ.*—Ἐπτώχευσε.
τόπος (12). 1125 *Κάθε τόπος καὶ ζακόνη, κάθε μαχαλᾶς καὶ τάξ.*—Ἐπὶ διαφορᾶς ἐθίμων ἐνὸς τόπου ἀπὸ τὸν ἰδικὸν μας.
1126 *Τόπο*
κι ὄχλ κόπο.—Ἐπὶ τῶν ἐπιτυγχανόντων οὐχὶ ἐξ ἰδίας ἱκανό-

τητος, ἀλλ' ἔνεκεν εὐνοϊκῶν ὄρων ἢ τύχης, τῆς καλῆς τοποθεσίας τοῦ καταστήματος ἢ τοῦ εὐφόρου ἀγροῦ των.

(30). 1127 *Παπούτς ἀπὸ τὸ δόπος σ, κι ἄς εἶν' καὶ βαλωμένο.*—Προτίμησε πτωχὴν γυναῖκα, τῆς ὁποίας γνωρίζεις τὴν γενεὰν παρὰ πλουσίαν τῆς ὁποίας ἀγνοεῖς τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς συγγενεῖς.

τζουγάπ 1128 (ἀνερώτημα 1). *Δέ με νοιάζ π πέθαν' ὁ ἄδραζι μ, μόνε τί τζγάπ θὰ δάκω τὸ γόσμο.*—Ἐπὶ τῶν ἐχόντων ν' ἀπαντήσουν εἰς τοὺς περιέργους φίλους των διὰ τὰς ζημίας τὰς ὁποίας ἔχουν ἄποστῆ, καὶ βαρυνομένων νὰ διηγούνται τὰ παθήματά των.

τουρκεύω. 1129—*Γιατὶ τούρκεψες Γανίτ ;*—*Ἐτς θὰ πάϊ φέτο.*—Ἐπὶ τῶν προσπαθούντων νὰ δικαιολογήσουν τ' ἀδικαιολόγητα ἢ μὴ θελόντων νὰ ὁμολογήσουν τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῆς διαγωγῆς των.

Τοῦρκος. 1130 *Ὁ Τοῦρκος τὸ ψωμί τόχ' στὸ γόνα.*—Προσποιεῖται τὸν φίλο καὶ πάλι κάνει ἐκεῖνο ποὺ ξεύρει. Ὅ,τι καὶ νὰ τὸν ταγίσης τὸ βάζει στὸ γόνα του καὶ ὅταν σηκωθῆ πίπτει καὶ τὸ λησμονεῖ.

1131 *Τὸ Δοῦρκο φίλευε,*

καὶ τὸ γῶλο σ φύλαγε.—Χαρακτηρισμὸς τῶν Τούρκων ὡς λάγνων καὶ πόρων.

1132 *Τοῦρκος καὶ καλὸς δὲ γένεται.*—Ὁ ἐκ φύσεως κακός, δὲν ἀλλάζει.

τραβῶ (9). 1133 *Κάποιον τὸν τράβαγαν στὰ χαλιά.*

κ' ἐκεῖνος πάγαινε στὰ τσαλιά.—Ἐπὶ τῶν παρεξηγούντων τὰ πρὸς ὄφελός των γινόμενα καὶ θεωροῦντων αὐτὰ ἐπιζήμια.

τρεῖς (6). 1134 *Μιὰ τὸ φίλο, δυὸ τὸ φίλο,*

ὄς σοῖ τρεῖς καὶ μὲ τὸ ξύλο.—Ἐπὶ τῶν ἀδιακρίτων καὶ φορτικῶν.

τρελλὸς (γὰρ 23). 1135 *Εἶπαν τὸ τρελλὸ νὰ χέσ, ἔκαμε καὶ τ' ἄδερα τ.*—Ἐπὶ τῶν ἐκτελούντων τὰ παραγγελλόμενα μὲ ἀδικαιολογήτους ὑπερβολάς.

(διάβολος 103). 1136 *Σκότωνα τρελλοί, πλέρωνε τζερεμέδες.*—Ἐπὶ ἀδίκων, οἱ ὅποιοι μᾶς ἀναγκάζουσι νὰ χειροδικήσωμεν.

(μωρὸς 16). 1137 *Ἔβαναν τὸ τρελλὸ νὰ βγάνι τὸ φίδ ἀπ' τὴ ἀρύπα*—Ἐπὶ τῶν χρησιμοποιοούντων ἄλλους εἰς ἐπικινδύνους ὑποθέσεις, διὰ νὰ καρπωθοῦν οἱ ἴδιοι ἀσφαλῆ ὠφέλη.

(μωρὸς 125). 1138 *Ὁ τρελλὸς δὲ θὰ φορεῖ κδούνια.*—Ὁ τρελλὸς ἀπὸ τὰς πράξεις του φαίνεται ὅτι εἶναι τοιοῦτος.

(μωρὸς 92). 1139 *Ὅλι οἱ Χιώτες εἶν' τρελλοί,*

ποιὸς λίγο, ποιὸς πολύ.—Ἐπὶ συγγενῶν ἐχόντων τὸ αὐτὸ ἐλάττωμα.

(33). 1140 "Ενας τρελλός χέζ, κ' εκατό γνωστοί δέ βορνε νά τὰ παστρέψνε.—Μετὰ πολλῆς δυσκολίας διορθώνεται ἡ ὑπὸ ἀπερισκέπτου γενομένη ζημία.

τρέχω. 1141 "Όσο δρέχω τόσο μαθαίνω.—Λέγεται ὑπὸ τῶν ἀπαντῶντων διαφορετικὰς συνηθείας ἀπὸ τὰς ἰδικὰς των, ἐπισκεπτόμενοι ἄλλα χωρία.

1142 Σὰ δὲ σὲ τρέχει τ' ἄλογο, τί τρέχεις καβαλάρη; —'Επὶ τῶν ἀγωνιζομένων διὰ πλαγίων μέσων νὰ κερδίσουν ἀδικον ὑπόθεσιν.

τριάντα 1143 "Ός τὰ τριάδα βότ, κ' ὡς τὰ σαράδα γνώσ.—'Επὶ τῶν ἀνεπιδέκτων φρονημύσεως, διότι ὑπερέβησαν τὸ 40ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των.

τριανταδυό. 1144 Στοι τριαδαδυό τ' Ἀθγουσι.—Ποτέ.

τριτη (3). 1145 Τὸν παγαίνη τρίτ' καὶ τετράδ.—'Επὶ πανικοβληθέντων.

Λέγεται καὶ Τὸν παγαίνη ρεβίτ, καὶ Τὸν παγαίνη βὲς βουτσούκ 1).

τρίτος. 1146 Τρίτα καὶ παρτίτα.—'Επὶ τριτεξαδέλφων, οἱ ὅποιοι δύνανται πλεόν νὰ ἔλθουν εἰς γάμου κοινωνίαν.

τρύπα. 1147 Κατὰ τρύπα τὸ χορό.—'Επὶ τῶν ἐπιμόνωσ προσπαθούντων τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων των, διὰ παντὸς μέσου, καὶ ἐπὶ τῶν περιποιουμένων νεάνιδας μὲ ἀνηθίκους σκοπούς. 'Απὸ τὸν μύθον τῶν ποντικῶν τοὺς ὁποίους ὁ γάτος προσεκάλεσεν εἰς χορὸν, καὶ ὁ γέρων ποντικός, ὑποπτευόμενος, ἐκάλει τοὺς νεωτέρους, ὁσάκις ἀπεμακρύνοντο τῆς φωλεᾶς των, «Κατὰ τρύπα τὸ χορό», ἀλλ' αὐτοὶ δὲν ὑπήκουσαν καὶ ὑπέστησαν τὰ ἐπίχειρα τῆς ἀπερισκεψίας των.

1148 "Εκαμε μιὰ τρύπα στὸ νερό.—'Απέτυχε τελείως.

τρώγω. 1149 Δεῖμετὲ νὰ φᾶς κολιό, παλαμίδα σὲ μυριζ.—'Εφόσον δύνασαι νὰ ἐπιτύχης τὸ καλύτερον, θὰ τὸ προτιμήσης, ἢ ζητῶντας τὸ καλύτερο θὰ χάσης καὶ τὸ ὀλίγον ποὺ ἔχεις. Λέγεται καὶ ἀντιστρόφως. Παλαμίδα σὲ μυριζ, βεῖμετὲ νὰ φᾶς κολιό.

1150 Νὰ τρώγῃ ἢ μάννα καὶ νὰ μὴ δίνῃ τ' γόρ.—'Όταν ἐπαινοῦν φαγητόν τι ὡς πολὺ νόστιμον. Λέγεται καὶ Νὰ τρώς καὶ νὰ γλύφς τὰ δάχλα σ.

1151 "Εφαγε τὰ σίδερα.—'Εκαμε ὅ,τι μποροῦσε διὰ νὰ ἐπιτύχῃ.

1152 Φᾶτε μάτια ψάρια, καὶ κ'λιὰ περίδρομο.—'Επὶ τῶν κομπαζόντων ὅτι εἶδαν τοὺς ἄλλους νὰ κάμνουν μεγάλα κατορθώματα, ὡς νὰ τὰ ἔκαμαν οἱ ἴδιοι, καὶ γιὰ κείνουσ ποὺ μόνον βλέπουν χωρὶς ν' ἀπολαύσουν.

1153 "Εφαγε τ' βαπάρα.—Εἰρωνικῶς.—'Εζημιώθη.

1154 Τὸ μεγάλο ψάρ, τρώῃ τὸ μικρό.—Τὸ δίκαιον εἶναι τοῦ ἰσχυροτέρου.

1) Λ. Τ. Πέντε καὶ μισό.

1155 *Θὰ φάτῃ ἡ μυῖγα σίδερο, καὶ τὸ κουνούπ ἀτσάλι.*—Εἰρωνικῶς, ἐπὶ τῶν ἐπιχειρῶντων ἔργα ἀνώτερα τῶν δυνάμεών των.

1156 *Ἐφαγε τὰ σίδηρα νὰ τονε γιρέβ.*—Τὸν κατεζήτησαν ἐπιμόνως. Δι' ἐκείνους ποὺ τοὺς καταζητοῦν χωρὶς νὰ κατορθώσουν νὰ τοὺς ἀνακαλύψουν.

(16). 1157 *Ἄλλος ἔφαγε τ' ἀβράβλα, κι ἄλλον τὰ δόδια μούδιασαν.*—Ἐπὶ τῶν ἀδίκως τιμωρουμένων, καὶ τῶν φιλονεικούντων διὰ ξένους ὑποθέσεις.

(τρογώσιμος 1). 1158 *Γοῦλα τὰ πλιά ποὺ πετᾶνε θαρρεῖ πὼς τρώγ-
δαι.*—Ἐπὶ τῶν μὴ ἐχόντων γνῶσιν τῆς πραγματικότητος καὶ εὐκό-
λως ἔξαπατωμένων.

(90). 1159 *Ἐφαγε τὰ μούσπλα.*—Ἐπὶ τῶν ἐρωτευμένων ἀντὶ τῶν
ὁποίων ἐπροτίμησαν ἄλλον ἢ ἄλλην.

1160 *Ἐφαγε τὸ κεφάλι τ.*—Ἐχασε τὴν ζωὴν του ἢ τὴν παρουσίαν
του, ἐξ ἰδίας αὐτοῦ ὑπαιτιότητος.

(317) 1161 *Σὰ δὰ σκυλιὰ τρώγδαι.*—Ἐπὶ συγγενῶν φιλονεικούντων.

(74). 1162 *Ἐφαγε κ' κιά μασμένα.*—Ἐμεινεν ἔγκυος.

(66). 1163 *Ἐφαγαμε τὸ βόδι κι ἀπόμκε ἡ ὄρα τ.*—Ἐπὶ τῶν ἐκτε-
λούντων τὸ δύσκολον μέρος τοῦ ἔργου, καὶ ἐγκαταλειπόντων αὐτὸ
πρὶν τελειώση.

1164 *Νὰ τρώμε καὶ νὰ πίνμε, ἀμὰ νὰ χμε καὶ τὸ νοῦ μας.*—Ἐπὶ ἀ-
περισκέπτων.

τσαγανός. 1165 *Σὰ δὲ τσαγανὸ σιὰ κάρβουνα πρόκοψε.*—Ἀπέτυχε. Λέ-
γεται διὰ τοὺς ἐπιχειροῦντας ἔργα διὰ τὰ ὁποῖα εἶναι βεβαία ἢ ἀπο-
τυχία των.

τσαλιὰ (ἀγκάθι 12). 1166 *Κάθεται ἀπάν' σιὰ τσαλιὰ καὶ Τσαλιὰ ἐχι ὁ
κῶλος τ.*—Ἐπὶ τῶν ἀνησύχων.

(βατσινιά 1). 1167 *Τσαλι νὰ τραβήξης, τίποτα δὲ θὰ σκαλῶς.*—Ἐπὶ
οἰκίας πένητος.

τσάπα (ἄξινα 1). 1168 *Ἡ τσάπα θέλι κῶλο.*—Ἐπὶ τῶν καυχωμένων ὅτι
κ' ἐκεῖνοι δύνανται νὰ ἐκτελέσουν γεωργικὰς ἐργασίας. Λέγεται καὶ
Ἡ δλειὰ θέλι κῶλο, ὅχι μασάλια.

τσοσ-μὲς (βρούσι 2). 1169 *Τσοσ-μὲς νὰ ἤδατε θαλὰ στερέψ.*—Ἐπὶ ἀπερι-
σκέπτως σπαταλούντων τὰ πλούτη των καὶ πενομένων.

τσιγαρίζω (βράζω 1). 1170 *Μὲ τ λίγδα τ τσιγαρίζεται.*—Μόλις κερδίζει
ἓνα ψωμί καὶ εἶναι αὐτάρκης.

τύφλα. 1171 *Τύφλες καὶ μούτζες.*—Οὐχὶ εὐχάριστα, πλούσια ἢ ἄφθονα.
Κακὴν κακῶς.

τυφλὸς (2). 1172 *Στοι τυφλοὶ ὁ μονόφθαλμος βασιλέβ.*—Ἐπὶ ἀπατεῶνων
καὶ δημαγωγῶν ἔξαπατούντων τοὺς ἀμαθεῖς.

τύχη. 1173 Δούλεψε ἡ τύχη τ. = Ἐπέτυχε καλὸν κέρδος.

Υ

ύγεια. 1174 Ἄμα εἶναι ὑγεία γούλα σιάζνε. — Ἐπὶ τῶν παραπονουμένων διὰ τὴν καταδρομὴν τῆς τύχης.

ύπνος (15). 1175 Ἡ κοκώνα Θωμαή,

ἀπ' τὸν ὕπνο στὸ φαί. — Ἐπὶ ὀκνηρῶν καὶ ὕπναλέων.

ύστερνός (36). 1176 Ὑστερνὴ μ γνώσ', νὰ σὲ εἶχά πρώτα. — Ἐπὶ τῶν ἐκ τῶν ὑστέρων κατανοούντων τὰ λάθη των, ἀλλὰ μὴ δυναμένων νὰ ἐπωφεληθοῦν τῶν ἀπολεσθεισῶν εὐκαιριῶν.

(18). 1177 Καλὰ ὕστερνά. — Ἐπὶ σπατάλων, οἱ ὁποῖοι κομπάζουν διὰ τὴν ἐλευθεριότητά των, καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ ὑποφέρουν ἀργότερον. Λέγεται ὡς συμβουλή.

ύψος. 1178 Ἡ τὸ ὕψος ἢ τὸ βάθος. — Ἐπὶ τῶν παρατόλμως ἐνεργούντων.

Φ

φαγί. 1179 Εἶναι μόνο γιὰ φαγιοὺ καὶ γιὰ χεσιό, ἐκεῖνος. — Ἐπὶ ὀκνηρῶν.
φαίνομαι (βλέπω 44α). 1180 Τογε φάνηκε ὁ οὐρανὸς σφοδύλι, καὶ ἡ γῆς ἀδράχι. — Ἐπὶ τῶν τρομοκρατηθέντων ὑπὸ ἀπροόπτου συμβάντος.

(19). 1181 Χωριὸ ποδ φαίνεται, κολαγοῦζο δὲ θέλι. — Τὰ γνωστά δὲν ἔχουν ἀνάγκην ἐξηγήσεως.

φαρδομάνικα. 1182 Καλὰ 'ν' τὰ φαρδομανικα, ἀμὰ τὰ φοροῦν οἱ παπάδες. — Ἐπὶ τῶν ἐπιθυμούντων ὅ,τι εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποκτήσουν.

φεγγάρι. 1183 Πλαγιασμένο φεγγάρ, ὀλόρτος γεμιτζής ὀλόρτο φεγγάρ, πλαγιασμένος γεμιτζής. — Δημῶδης ἀστρολογία. Ὅταν τὸ ἀνοιγμα τῶν δύο κεράτων τῆς νέας Σελήνης εἶναι ἐστραμμένα πρὸς ἀνατολὰς θὰ εἶναι καλοκαιρία, ὅταν ὅμως εἶναι ἐστραμμένα πρὸς νότον, τότε θὰ εἶναι κακοκαιρία. Λέγεται καὶ μὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὅταν ὁ νοικοκύρης εὐρίσκεται ὕρθιος εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ὑποθέσεών του, ὅλοι δύνανται νὰ ἡσυχάζουν, ὅταν ὅμως αὐτὸς κοιμᾶται, ὅλοι πρέπει νὰ προσέχουν ἀγρύπνως. Ἀκόμη λέγεται καὶ μὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὅταν δὲν ἐπαγρυπνεῖ κανεὶς ἐπὶ τῶν ὑποθέσεών του ἀλλὰ ἡσυχάζει, οἱ ὑπηρεταὶ του τὸν κλέπτουν.

φέγγω 1184 Ἐλβετ θὰ φέξ καὶ γιὰ μᾶς καμμιὰ μέρα. = Θὰ ἐπιτύχωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἐπὶ τῶν λοιδορούντων τοὺς πτωχοὺς.

φέρω. 1185 Φέρ τα πίσω νὰ τ' ἀρμέξμε. — Ἐπὶ ἀποτυχούσης ἐπιχειρήσεως, εἰς τὸν παραπονούμενον δι' αὐτό.

- φειτβάς.** 1186 *Στὸ διάβολο φειτβά δίη.*—Ἵπερβαίνει καὶ τὸν διάβολον εἰς τὴν πονηρίαν.
- φεύγω.** 1187 *Ἐφυγε τ' ἀγάθ' ἀπ' τὴ γωνιά καὶ τὸ τσαλι ἀπ' τὴ βόρτα.*—Μιανῆς τῆς εἶπαν «Πέθανε ἡ πεθερά σ», κ' ἔκείνι ἔκαμε τὸ σταυρό τς καὶ εἶπε «Δόξα σοι ὁ Θεός;». Ἐφυγε τ' ἀγάθ' ἀπ' τὴ γωνιά, καὶ τὸ τσαλι ἀπ' τὴ βόρτα = Ἐφυγε ὁ σκανδαλιζων με.
- (25) 1188 *Φεύγει σὰ δὸ διάβολο ἀπ' τὸ θυμιάμα.*—Ἐπὶ ἐνόχων ἢ δυσαρεστημένων ἀποφευγόντων τὴν συνάντησίν τινος.
- φίλος** (10δ). 1189 *Γιὰ τ φίλου μ τὸ χατήρ, τρώγω κι ὄρνιθα τογαριστή.*—Εἰρωνικῶς, ἐπὶ ἀνθρώπων διὰ τοὺς ὁποίους δὲν εἴμεθα διατεθειμέ νοι νὰ θυσιάσωμέν τι.
- Φιλῶ.** 1190 *Φλεῖ τὸ χέρ τ κι ἀπὸ δυὸ μεριές.*—Ἀσμένως δέχεται τὰς προτάσεις του περὶ γάμου.
- φλέβα** (αἷμα 15). 1191 *Ἡ φλέβα τραβάϊ.*—Ἐπὶ συγγενῶν ρεπόντων πρὸς τὸ κακόν.
- φόβος** (18α). 1192 *Ὁ φόβος φλάϊ τ' ἀβέλια.*—Ἐπὶ τῶν ἐπιθυμούντων μὲν ἀλλὰ μὴ τολμώντων ν' ἀδικήσουν, ἐκ φόβου μὴ τιμωρηθοῦν.
- φοβοῦμαι** (18). 1193 *Ὁ βρεμένος ἀπ' τὴ βροχὴ δὲ φοβᾶται.*—Ἐπὶ τῶν ἀπειλούντων νὰ μᾶς κάμουν κακόν, τὸ ὅποιον εἰς ἡμᾶς οὐδεμίαν αἰσθησιν ἔμποιεῖ.
- (34). 1194 *Φοβᾶτ' ἀπ' τὸν ἥσκιο τ.*—Ἐπὶ εὐσεβῶν, προσεχόντων μὴ βλάψουν τοὺς ἄλλους.
- 1195 *Φοβοῦμαι καὶ φοβερίζω.*—Ἐπὶ θρασυδειλῶν.
- 1196 *Φοβᾶται νὰ χέσ, γιὰ νὰ μὴ θνίσ.*—Ἐπὶ φιλαργύρων.
- φοβερίζω** (5). 1197 *Φοβέριξε τὸ γῶλο σ.*—Ἀπάντησις διδομένη εἰς τοὺς προσπαθοῦντας νὰ μᾶς ἀτοτρίψουν ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου τινος καὶ ἀναφέροντας πραγματικοὺς ἢ φανταστικοὺς κινδύνους.
- φορτώνομαι.** 1198 *Τονε φορτώθηκε.*—Τοῦ ἔγινε βάρος.
- Φορτώνω** (13). 1199 *Τὰ φόρτωσε στὸ βεινό.*—Ἐπὶ τῶν ἐπιχειρούντων νὰ μάθουν ἢ νὰ κάμουν τι καὶ ἐγκαταλείπόντων αὐτὸ ἡμιτελές.
- φουρτούνα** (2). 1200 *Ὁ καλὸς ὁ καπετάνιος, σι φουρτούνα φαίνεται.*—Εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις φαίνεται ἡ ἰκανότης καὶ ἀντοχὴ τοῦ ἀνθρώπου.
- φουσκῶνω.** 1201 *Φουσκῶνι σὰ δὸ γοῦρκο.*—Ἐπὶ ἀλλαζόνων.
- φτάνω** (27). 1202 *Ἡ κάτα ὄδε δέ βορ νὰ φτάξ τὸ τζέγρ, λεί «Βρωμάτ».*—Ἐπὶ τῶν κατηγορούντων, ὅ,τι εἰς μάτην προσεπάθησαν ν' ἀποκτήσουν καὶ τοιουτοτρόπως παρηγορομένων διὰ τὰς ἀποτυχίας των.
- φτερόν.** 1203 *Τσακίσκανε τὰ φτερά τ.*—Ἐταπεινώθη. Λέγεται δι' ἐκείνου; πὸν ἔχασαν τὴν ἐργασίαν των ἢ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἰσχυρῶν προστατῶν των.

- φτηνεια** (3). 1204 **Η φτηνεια τρώι τὸ βαρᾶ.*—Ἐπὶ τῶν ἀγοραζόντων ἀχρηστα πράγματα, μόνον διότι εἶναι φτηνά.
- φτηνός** (7). 1205 *Τὸ φτηνὸ κρηάς, τὸ τρώει τὰ σκυλιά.*—Ἐπὶ ἀγοραζόντων κατωτέρας ποιότητος πράγματα ἀπὸ φιλαργυρίαν.
- φτώχεια** (37). 1206 **Οπου φτώχεια, ἐκεῖ γρίνια.*—Ἐπὶ φιλονεικίας μεταξὺ πτωχῶν συζύγων.
- (18). 1207 **Η φτώχεια θέλι καλοπέρασ.*—Ἐπὶ ὑπερβολικῆς οικονομίας.
- φτωχός**. 1208 **Ο φτωχὸς τὰ ροῦχα τ τρεῖς φορὲς τὰ χαίρεται· μιὰ καινούργια, μιὰ παλιὰ καὶ μιὰ καινούργιοβαλωμένα.*—Ἐπὶ τῶν ἐπιχειρόντων διὰ τὰ μηδαμινὰ κτήματά των.
- (74). 1209 **Ο φτωχὸς κ' ἢ μοῖρα τ.*—Ἀλλοίμονο στὸ φτωχὸ ὅταν ἐπέρχεται συμφορὰ.
- 1210 **Ο φτωχὸς χάνη τὸ γάδαρο τ, καὶ τογε βρῖσκη καὶ χαίρεται.*—Ἐπὶ τῶν ὑπερβολικῶς χαιρόντων διὰ τὴν ἀνέυρεσιν ἀπολεσθέντος πράγματος.
- φυλάγω** (15). 1211 *Φύλαγε τὰ ροῦχα σ, νᾶχης τὰ μσά.*—Ἐπὶ προνοητικὸς ὀλίγον ζημιοῦται.
- φυλακῆ** (5). 1212 *Καὶ με τὰ κατὸ στή φυλακῆ, καὶ με τὰ χίλια πάλ' ἐκεῖ.*—Ἐπὶ τῶν μὴ ἔχόντων ἐλπίδα σωτηρίας ἀπὸ τὰς δυσκολίας.
- φυσικὸ** (4). 1213 *Τὸ φυσικὸ δὲ χάνεται, μάλιστα καὶ πληθαίνει.*—Ἐπὶ τῶν ὑποπιπτόντων εἰς τὰ αὐτὰ λάθη.
- φυσῶ**. 1214 *Τσὲ φσάϊ.*—Ἐπὶ πλουσίων. = Ἐχει χρήματα.
- 1215 *Τὸ φσάϊ καὶ δὲ γρωῶν.*—Εἶναι ἀπαρηγόρητος διὰ τὸ πάθημά του.
- φυτρώνω**. 1216 **Εκεῖ π δὲ σὲ σπέρουνε νὰ μὴ φυτρώνης.*—Ἐπὶ τῶν ἀπροσκλητῶς ἐπεμβαίνόντων εἰς ξένας ὑποθέσεις.
- φωνή** (8). 1217 *Κατὰ φωνή κὶ ὁ γάδαρος.*—Ὅταν ὁμιλοῦμε γιὰ κάποιον καὶ παρουσιασθῆ καὶ αὐτός.

X

- χαβιάρι** (3). 1218 *Τογε βούλισε γιὰ πράσνο χαβιάρ.*—Τὸν ἐξηπάτησε διὰ τὴν εὐπιστίαν του.
- 1219 **Ορίστε σὺδεκνε, ἐλιές.*—*Καλό 'ν' καὶ τὸ χαβιάρ.*—*Καλό, ἀμὰ ἀκριβό.*—Ἐπὶ λαιμάργων καὶ ἀδιακρίτων ἐπισκεπτῶν.
- χαμηλά** (1). 1220 *Χαμηλά κάτσε, κὶ ἀψλὰ τραβούδα.*—Ἐπὶ ὑπερηφάνων καὶ καυχηματιῶν.

χάνω (41). 1221 "Εχασε τ' αυγά και τὰ καλάθια.—'Επί φοβηθέντων και τραπέντων εις φυγήν.

(65). 1222 "Οποιοις λιπᾶται τὸ καρφί, χάνη και τὸ πέταλο.—'Επί τῶν παραμελούντων τὰ μικρὰ και ὡς ἐκ τούτου ὑφισταμένων μεγάλας ζημίας.

1223 "Οποιοις ἐχλ μέρες δὲ τζὲ χάνη —Λέγεται διὰ κείνους ποὺ πέρασαν μεγάλον κίνδυνον ἢ ἀσθένειαν.

(76). 1224 Τί εἶχα και τί ἔχασα ; —'Επί ἀποτυχίας ἢ ὁποία δὲν ἐμποιεῖ αἴσθησιν.

1225 "Εχασὸ Χριστὸς ἕνα σάπιο κρομμύδ.—'Επί μηδαμινῆς ζημίας.

1226 "Εχασ ἡ μάγνα τὸ παιδί και τὸ παιδί τῆ μάγνα.—'Επί μεγάλης ταραχῆς.

1227 "Εχασε τ βούσ'λα τ.—'Εχασε τὴν διακυβέρνησιν τῶν ὑπαρχόντων του ἢ τοῦ ἑαυτοῦ του. Λέγεται και "Εχασε τὰ πάσματά τ.

1228 Δὲ βὰ νὰ χάνεται.—'Επί τῶν ἐχόντων παραλόγους ἀπαιτήσεις.
χαρὰ (γάμος 44). 1229 Χαρὰ δίχως κλάματα και λείψανο δίχως γέλια, δὲ γένηται.—Εἰς πᾶσαν δυσκολίαν ὑπάρχει και ἡ φαιδρὰ ὄψις και εἰς πᾶσαν διασκέδασιν και ἡ θλιβερά.

(γάμος 51). 1230 "Ολα μας ἀνάποδα, κ' ἡ χαρὰ Τετράδ.—'Επί ἐπαλειημένων ἀποτυχιῶν.

1231 Σὰ τζ Μάρως τ χαρὰ, πό τρωγαν τ β με τὸ χλιάρ.—Εἰρωνικῶς, ἐπὶ ψευδολόγων διηγουμένων ἀπίθανα πράγματα.

(γάμος 29). 1232 Θὰ κβανιῶ σι χαρὰ σ νερὸ με τὸ κόσκινο.—Εἰρωνικῶς, εἰς τοὺς μὴ δεχομένους ἀμοιβὴν διὰ τὰς πρὸς ἡμᾶς μικρὰς ὑπηρεσίας των. Λέγεται και εἰς τὰ παιδιὰ ὅταν μᾶς κάμουν μίαν ἐκδούλευσιν.

(γάμος 30). 1233 Χαρὰ χωρὶς παιχρίδια, σὰν ἄκλαστος κῶλος.—'Απαραίτητα τὰ μουσικὰ ὄργανα εἰς τὴν γαμήλιον διασκέδασιν.

1234 Δὲ εἶναι τς Μάρως ἡ χαρὰ νὰ τρῶνε τ β . . . με τὸ χλιάρ.—'Επί τῶν ζητούντων καθημερινὴν ἐπανάληψιν τῆς ἄπαξ γενομένης δωρεᾶς.

(γάμος 21). 1235 Σὰ κατσεβέλιχ χαρὰ.—'Επί συναθροίσεως θορυβώδους.

(γάμος 36). 1236 "Εκλασ ἡ νύφ, σώθηκε ἡ χαρὰ.—'Ετελειώσε. Εἰρωνικῶς, ὅταν ἀπροόπτως διακόπτεται ἡ διασκέδασις και διαλύεται ἡ συνάθροισις πολὺ συντόμως.

χαρίζω (8). 1237 Κάποιον τὸν χάριζαν ἄλογο και τὸ κοίτιζε και στὰ δόδια.—'Επί τῶν παραπονουμένων διὰ τὸ εἶδος τῶν προσφεροθέντων δώρων.

- χάρις.** 1238 *Κάθανεις με τ χάρ τ.* = "Εκαστος με τὰ προτερήματά του.
χαρτί. 1239 *Δε γράφνε κατά κεῖ τὰ χαρτιά τ* — "Επί εκείνων εἰς τοὺς
 ὁποίους ἀπαγορεύεται τι.
χάση (1) 1240 *Στή χάσ και στη λιώξ.* = Πολὺ σπανίως λέγεται καὶ στή
 χάσ και στη σώσ.
χατήρι (γνώμη 11). 1241 *"Ολονος τὰ χατήρια δέ βορ νὰ τὰ κάμς.* — "Αδύ-
 νατον νὰ εὐχαριστήσης ὅλον τὸν κόσμον.
χέζω. 1242 *"Ετς πγ εἶναι ὁ καιρὸς χέσε και πέσε.* — Λέγεται ἐπὶ μεγά-
 λης κακοκαιρίας, ὁπότε νὰ ἐξέλθῃ τις τοῦ δωματίου μόνον διὰ νὰ ἀ-
 ποπατήσῃ, ἔπειτα δὲ νὰ κοιμηθῇ ἔνωρίς.
χέρι (75). 1243 *Τὸνα χέρ τρίβει τ' ἄλλο και τὰ δνὸ τὸ πρόσωπο.* — Πρέπει
 νὰ βοηθῶμεν τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην.
 (25). 1244 *Κάλλιο ἔνα και στὸ χέρ,*
παρὰ δέκα και καρτέρ = Καλύτερον ἄμεσος μικρὰ ἀμοιβὴ
 παρὰ μεγάλη ὑπόσχεσις.
χεσμένος. 1245 *"Εχι χεσμένη τ φωλιά τ.* = Διὰ τοὺς ἀποφεύγοντας νὰ
 συναντήσουν ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐζημίωσαν, ὅπως ἀποφεύγει ἡ
 ὄρνις τὴν φωλεὰ της ἀφοῦ τὴν ἐκόπρισε.
χήρα (11). 1246 *Βιάζεται σὰ δ χήρα στὸ κρεβάτ.* — "Επὶ τῶν ἀνυπομόνων.
χηρεύω. 1247 *Γιὰ κανείνας νιὸς χηρέβ,*
γιὰ κανείνας μικρὸς τρανέβ. — Παρηγοριά εἰς ἀνύπαντρον
 κόρην ὅτι θὰ τὴν ζητήσουν εἰς γάμον.
χίλια. 1248 *Χίλιοι καλοὶ σ' ἔναν ὁδὰ χωρᾶνε.* — "Επὶ ἀπροσδοκίτου ἐπι-
 σκέπτου
χιόνια 1249 *Χιόνια και κρύο*
καιρὸς γιὰ δύο = "Οτι ὁ χειμῶν εἶναι ἡ καλύτερα ἐποχὴ διὰ
 γάμους.
χιώτικος (1). 1250 *Τὴν ἔπαθε χιώτικα.* — "Επὶ ἀπροσδοκίτου ζημίας.
χορεύω. 1251 *Μονάχος χόρευε, κι ὕσο θέλις πήδαγε* — "Επὶ ὀχληρῶν ἀν-
 θρώπων, ἐπιμενόντων νὰ λάβουν τοῦ ἄλλου συντρόφους, ἐνῶ δὲν
 δύνανται νὰ συμφωνήσουν.
 1252 *"Οπως θέλι τονε χορέβ.* = Τὸν ἔχει ὑποχείριον εἰς τὰς διατα-
 γὰς του.
χορὸς (14). 1253 *Τώρα πὸν πιάσκαμε στὸ χορὸ, θὰ χορέψμε.* — "Επὶ τῶν
 ἀναγκαζομένων ν' ἀποτελειώσουν ξένον ἔργον με ζηνίαν.
χορτάτος (15). 1254 *Και τ βίτα σωστή, και τὸ σκύλο χορτάτο.* — Διὰ τοὺς
 ἐπιθυμοῦντας κέρδος ἄνευ δαπάνης.
 (10). 1255 *"Ο χορτάτος τὸ νησικὸ δέ τονε ψτέβ.* — "Επὶ τῶν ἀρνούμέ-
 νων τὴν ἀρωγὴν των ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι.
Χριστὸς ἀνέστη. 1256 *Ζορακὶ Χριστὸς ἀνέστ.* — "Επὶ τῶν ἀναγκαστικῶς

ποιούντων τι. Ὑπόκειται ὁ μῦθος ὅτι: Ἐναν Ὀβριὸν τὸν ἔπιασαν δυὸ μεθυσμένῃ καὶ μὲ τις καμάδες στὸ χέρι τὸν εἶπανε νὰ πῆ Χστός ἀνέστ κι' ἐκεῖνος εἶπ' αὐτὸ τὸ λόγο.

Χριστούγεννα. 1257 *Τοῦ Χστοῦ μὲ τς παντόφλες καὶ τ Πασκαλιὰ μὲ τὰ ποδήματα.*—Ἐπὶ τῶν ἐνεργούντων ἀκαίρως καὶ ἀκαταλλήλως. Ἔτσι τὸ φέρνει ἢ περίστασις ὥστε νὰ φορῆ παντόφλες ἀντὶ ὑποδήματα.

1258 *Τώρα ζήσ ὅπως λάχι καὶ τοῦ Χστοῦ ἀλλάϊς.*—Παρηγοριὰ εἰς τὸν παραπονούμενον ὑπάλληλον ὅτι ὁ μισθὸς του δὲν τὸν ἐξαρκεῖ.

χρωστῶ (41). 1259 *Χσιὰν τὸ Μχάλι.*—Εἶναι ἀνόητος.

1260 *Χσιὰν τὰ μαλλιοκέφαλα τι.*—Εἶναι καταχρεωμένος. Ὅταν κανεὶς χρεωστῆ εἰς πολλοὺς δανειστάς καὶ ἔρχονται ἀπαιτοῦντες τὰ δανεισθέντα.

χτένι. 1261 *Ἦρετ' ὁ κόδος στὸ χτένι.*—Ἡ ὑπόθεσις ἐφθασεν εἰς τὸ ἀπροχώρητον.

χωριό. 1262 *Θὰ γένμε ἀπὸ δυὸ χωριά.*—Θὰ ἐλθῶμεν εἰς διενεξίν.

χωρῶ (31). 1263 *Δὲ χώραγε ὁ ποδικὸς στὴ τρύπα, ἔσερνε καὶ κολοκύνθια.*

Ἐπὶ τῶν ἀναλαμβανόντων ἔργα ἀνώτερα τῶν δυνάμεων των. Γιὰ τοὺς ἐπισκέπτας ποὺ φέρουν καὶ ἄλλους μαζί τους.

(διπλὸς 16). 1264 *Στ γούφα δὲ χωρά ι' καὶ στὸ καλάθ ἀρτίζ.*—Ἐπὶ ἀνθρώπου μεμψιμοίρου καὶ ἀνοικονομήτου.

Ψ

ψαλλίδι. 1265 *Μὲ τὸ ψαλλίδ θερίζνε.*—Γιὰ τοὺς πεισματάρηδες, ποὺ ὑποστηρίζουν παράλογα πράγματα.

ψάλλω (17). 1266 *Τὸν ἔψαλλε τὸν ἐξάψαλμο.*—Τὸν ἐπέπληξε διὰ τὴν διαγωγὴν του. Λέγεται καὶ Τονε διάβασε τὸν ἐξάψαλμο.

ψαρι (1). 1267 *Τὸ ψάρ ἀπ' τὸ κεφάλι βρωμάϊ.*—Ὁ ἀρχηγὸς γίνεται αἷτιος τοῦ κακοῦ.

ψεῖρα (10). 1268 *Ἐφαγε ἡ ψεῖρα, βγήκε στὸ γιακά.*—Ἐπὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἅμα ἀποκτήσουν ὀλίγα χρήματα, ὑπερηφανεύονται καὶ μεγαλαυχοῦν.

(8). 1269 *Ἀπ' τὸ ψει-ψει-ψει γένεται ψεῖρα.*—Ἀπὸ τὰ μικρὰ ἐλαττώματα γίνεται ἡ κακία.

(2). 1270 *Εἶναι ψεῖρα τσακισμένῃ.*—Εἶναι πάμπτωχος.

ψερίζω. 1271 *Μόνε ἓνα καλὸ ἄθροπο γνώρσα στὸ κόσμου, τὸ βαθά μ, ἀμὰ κ' ἐκεῖνος ψείρσε τ μάννα μ.*—Καὶ μὲ τὸν καλύτερον ἄνθρωπον τοῦ κόσμου τὰ συμφέροντα μας ἔρχονται εἰς τι σημεῖον εἰς σύγκρουσιν.

ψέμα. 1272 *Κατὰ τὰ ψέματα.*—Ἐπὶ ὑποκρινομένων τὸν ἀληθῆ.

- ψεύτης.** 1273 Ὁ ψεύτης κὶ ὁ κλέφτης τὸ θρωπῶν χρόνον χαιρεταί. = Ταχέως ἀποκαλύπτεται ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀνθρώπου.
 1274 Σὰ δέ με ψτέβς, ρώτα καὶ τὸ θεῖο τὸ ψεύτ. — Ἐπὶ ψευδολόγων.
ψήνω. 1275 Τὸν ἔψσε τὸ ψάρ σι' ἀχέλ τ. = Τὸν ἐβασάνισε ἐπὶ μακρόν. Λέγεται διὰ τοὺς μὴ ἀποτελειώνοντας τὸ ἀνατεθὲν εἰς αὐτοὺς ἔργον. Τοὺς μὴ πληρώνοντας τὸ χρέος καὶ τὰς μὴ ἀποδεχομένας τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἔρωτος ἐνὸς ἀνδρός.
ψόφιος. 1276 Γλῶβ ψόφιο γαδούρ, νὰ βγάγῃ πέταλα. — Ἐπὶ τῶν ζητούντων νὰ ἀγοράσουν τὴν περιουσίαν τοῦ ἄλλου εἰς εὐτελεῆ τιμὴν.
ψοφῶ. 1277 Ψοφῶί γιὰ κβέδα = Ὑπεραγαπᾷ τὶς φλυαρίες.
 (19). 1278 Ψόφσε κανὰς λύκος. — Ἐπὶ ἐπισκέψεως φίλου μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν.
 1279 Ἐκεῖ ψοφᾷε ἡ τζαμάλα ἢ Σ' ἐκινου τὰ παρὰθυρα ψοφᾷε ἡ τζαμάλα. = Ἐκεῖ συναθροίζονται.
ψύλλος (7). 1280 Γιὰ τὸ ψύλλο καίει τὸ πάπλωμα τ. — Δαπανᾷ τὴν περιουσίαν του διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν παράλογον γνώμην του.
 1281 Γιὰ ψύλλου πῆθμα χαλνάι τὸ γόσμο. — Ὁμοίως.
ψυχή (δραχημὴ 1). 1282 Ἡρετ ἡ ψχὴ στὰ δόδια τ. = Ὑπέφερε πολὺ.
ψωμί. 1283 Τὸ ψωμί καὶ τὸ τυρί,
 τ' ἀγαπαί κ' ἢ Μητορή. — Ὅλοι ἀγαποῦν τὰ καλὰ φαγητά, ἀλλὰ τὴν ἐργασίαν ὀλίγοι.
ψωριάρης (2). 1284 Γούλι μαζί κὶ ὁ ψωριάρης χῶρια = Ὁ ἐνοχος ἀποφεύγει τὴν συναναστροφὴν τῶν ἄλλων.

Ω

- ῶρα** (17). 1285 Ὅσα φέρνει ἡ ῶρα δὲ τὰ φέρνει ὁ χρόνος. = Εἰς μίαν ὥραν δυνατὸν νὰ ὑποστῇ κανεὶς ζημίαν, ἢ ὁποῖα νὰ καταστρέψῃ τὸ κέρδος ὁλοκλήρου ἔτους.
 (13). 1286 Λεῖψε μιὰ ῶρα, νὰ ζήης χρόνια. = Ἀπόφευγε τὰς συγκρούσεις.
 1287 Γούλες οἱ ῶρες δὲ εἶναι ἕνα. = Πρόσεχε εἰς τὰς ἀστειότητάς σου, διὰ νὰ μὴ θίξῃς τὸν ἄλλον.

D

- ἀμάνι.** 1288 Τὸ κοψε ἀμάνι. = Ἐφυγε. Ἐπὶ αἰφνιδίας καὶ ταχείας φυγῆς.

ΘΡΑΚΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀπὸ τῆ γλῶσσα τῆς Τσεντῶς.

Γενικὲς παρατηρήσεις.

Φθογγολογικὰ Κλίσεις ὀνομάτων καὶ ῥημάτων κλπ

«... Γὰ τοῦτο πρέπει ν' ἀγαπᾶτε καὶ νὰ μὴν καταφρονᾶτε τὶς ντοπιολαλιές, ὅπου ὁ γλωσσοπλάστης λαὸς ἤσυχος καὶ ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὴν σχολαστικὴ συνεργίαν τῶν λογιωτάτων ἐπεξεργάζεται καὶ καταστήνει ἀθάνατη τὴν ἱερὴ παρακαταθήκη ποῦ λέγεται ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Φιλῆτας

Γενικὲς παρατηρήσεις.

Ἡ Τσεντῶ, καθὼς ἔχει γραφῆ καὶ σὲ προηγουμένα τεύχη τῶν «Θρακικῶν», εἵτανε μεγάλη κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Σηλυβρίας, σὲ ἀπόσταση μιᾶς περιῶπου ὥρας ἀπὸ τὴν ἀκρογιαλιὰ τῆς Προποντίδος. Ἄν καὶ βρισκουνταν ὅμως στὴ Βόρεια Ἑλλάδα, ἡ γλῶσσα τῆς δὲν εἶχε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἰδιωματισμοὺς ἄλλων βορειοελληνικῶν περιφερειῶν, κ' εἵταν ἔτσι πιὸ κοντὰ στὴν κοινὴ μας λαλουμένη.

Πρῶτα πρῶτα πρόφερναν ἐκεῖ κατὰ τὸν συνηθισμένον στὰ μεγάλα κέντρα τρόπο ὅλα τὰ γράμματα καὶ δὲν διακρίνονταν κατὰ τὴ συνομιλίαν τῶν κατοίκων τῆς καμιᾶ ἰδιωματικῆς προφορᾶ ἀπὸ ἐκεῖνες, ποῦ φανερόνουν τὴν ἰδιαίτην πατριδα τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, ὅπως εἵτανε ἡ προφορὰ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν στὶς συνοικίαις τους, ὅπου συνήθιζαν π. χ. τὸ σ παχί· λ. χ. στὶς λέξεις· σιαπάν, σιακάτ κτλ.; τὸ λ γλωσσοουρανικὸ καὶ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἄτονου ι στὶς καταλήξεις· π.χ. βακάλς, Μιχάλς, δαμάλ, δαβούλ κτλ. ἀντὶ βακάλις, Μιχάλις, δαμάλι, δαβούλι κτλ., τὸ κ λαρυγγικὸ στὴν ἴδια περίπτωσι π. χ. αὐλάκ, βαμπάκ, βαράκ, Νικολάκ κτλ. ἀντὶ αὐλάκι, βαμπάκι, Νικολάκι κ' ἄλλα πλεῖστα τέτια βορειοθρακικά, ποῦ μπορεῖ νὰ διῆ κανεὶς καὶ στὸ Γλωσσάριον τῆς Ἀδριανουπόλεως τοῦ Γ. Λαμπουσιάδη, ποῦ δημοσιεύθηκε στὰ «Θρακικά» Τόμ. Α' τεύχ. 3—4 καὶ ἐπόμεν.

Σημείωσις Ἐπειδὴ στὸ ἀλφάβητον τῆς νέας ἑλληνικῆς λείπει ψήφον, ποῦ νὰ παραστήνῃ τὸ φθόγγον ντ, καθὼς τὸν ἀκοῦμε στὴν πρώτη συλλα-

βὴ τῆς λέξης ντύνουμαι, μειαχειρίζουμαι στὶς λέξεις ποὺ τὸ ἔχουν, τὸ γράμμα d καὶ γιὰ τὰ κεφαλαῖα τὸ D· π. χ. *ἀϊδε*, *δοῦβα*, *Δόμνα* κτλ. Στὶς λέξεις, ποὺ εἶχανε γκ, χωρὶς νὰ ἀκούγεται τὸ γ ὡς ἔνρινο ν, μεταχειρίζουμαι τὸ λατινικὸ στοιχεῖο g· π. χ. *Βγαγέλιο*, *γαργαλίζω*, *γαλνῶ* κτλ., καὶ στὶς λέξεις, ποὺ δὲν ἀκούγονταν τὸ μ στὸ σύμπλεγμα μπ μεταχειρίζουμαι τὸ γράμμα b· π. χ. *βαστό*, *βοδίζω*, *ὄβλη* κτλ.

Ἡ ἀπαγγελία ἐπίσης εἵτανε κανονικὴ στὴν Τσεντώ, μὲ τὸν τόνο τῆς φωνῆς ὁμαλὸ καὶ χωρὶς τὸ χαρακτηριστικὸ ἐκεῖνο μάκραιομα τῆς τελευταίας συλλαβῆς, ποὺ ἐπικρατοῦσε σὲ μερικὰ τμήματα τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὅπως στὰ περὶχωρα τῆς Βίζας, ὅπου οἱ χωρικοὶ ἔσερναν τῆ φωνή τους παραπονιαρικά στὸ τέλος τῆς λέξης, ὅταν προπάντων ἐρωτοῦσαν· π. χ. τί κάνει-εις ; , κ' ἴσως γι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι ἄλλων ἐπαρχιῶν τοὺς ὠνόμαζαν ἐμπαιχτικά Κακανάδες.

Τὸ πνεῦμα τῆς Ἀρχαίας.

Χρωμάτιζαν ὅμως τὴ συνομιλία τους στὴν Τσεντώ μὲ διαφόρους λεκτικούς τρόπους, γιὰ νὰ δίνουνε ἀνάλογο τόνο καὶ ζωηρότητα στὴν ἔκφραση. Μεταχειρίζονταν δηλαδὴ ἀφθονες μεταφορές, ἀλληγορίες, εἰρωνεῖες κ' ἄλλα διάφορα συντακτικὰ σχήματα, ποὺ ἐνθυμίζον σὲ πολλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ λόγου.

Διάφοροι φραστικοὶ τρόποι.—Λ. χ. γιὰ νὰ ζητήξουνε κάτι μεταχειρίζονταν ἀρνητικὴ ἐρώτηση στὴν ὀριστικὴ ἀντὶ νὰ βάλουν προστακτικὴ· π. χ. δὲ γάθεσαι ; , δὲ μὲ δίνεις κομμάτ νερό ; , δὲ θὰ πάρτε κ' ἐμένα στὸ Παναγῶρ ; , κτλ., ὅπως δηλ. κ' ἡ Ὀμηρικὴ βασιλοπούλα *Ναυσικᾶ* ρωτοῦσε τὸν πατέρα της·

« Πάππα φίλ, οὐκ ἂν δὴ μοι ἐφοπλίσειας ἀπήνην
ὑψηλὴν ἐύκυκλον, ἵνα κλυτὰ εἶματ, ἄγωμαι
ἔς ποταμὸν πλυνέουσα, τὰ μοι ρερυπωμένα κεῖται ; »

Ὅμ. Ὅδ. Ζ 57, καὶ κατὰ τὴ μετάφραση τοῦ Ἀργ. Ἑφταλιώτη·

« Καλέ μου κύρη, ἔν' ἀψηλὸ δὲ θὰ μοῦ βρῆς ἀμάξι
μ' ὄμορφες ρόδες, τὰ λαμπρὰ φορέματα νὰ πάρω,
ποὺ λερωμένα κοίτουνται, στὸ ρέμα νὰ τὰ πλύνω ; »

ἀντὶ νὰ τὸν πῆ· ἐτοίμασέ με τ' ἀμάξι, νὰ πάγω νὰ πλύνω κτλ. ποὺ δὲ θὰ εἵτανε καθόλου λεπτό. Παράβ. Σοφ. Αἴας 75, Εὐρ. Ἄνδρ. 1066.

Ἄλλοτε ἐπανελάμβαναν κ' ἀρνητικὰ τὴ θετικὴ ἐρώτηση, γιὰ νὰ τὴν κάμουν ἐντονώτερη, καὶ ν' ἀποσπάσουν ὅπως κ' ὅπως μίαν ἀπάντη-

ση· π.χ. θέλω σίγουρα νὰ ξαίρω, θὰ πᾶς γιὰ δὲ θὰ πᾶς ;, θ' ἀνοίξετε γιὰ δὲ θ' ἀνοίξετε ;, θὰ μὲ πλιερώσης γιὰ δὲ θὰ μὲ πλιερώσης ; — Παράβ. τὸ αἰσχυλικό· «ἀκούει' ἢ οὐκ ἀκούει' ἀσπίδων κτύπον ;» Αἰσχ. Ἑπτὰ ἐπὶ Θ. 202.

Ἐρωτούσανε κάτι ἀρνητικά, γιὰ νὰ προκύπτῃ συμπερασματικά ἢ ἀντίθετη φεικὴ ἀπάντηση ἀπὸ τὴν ἀρνητικὴ ἐρώτηση· π.χ. ἄθροπος ἐν' αὐτός ; δὲ θέλι ξύλο ; ἐννοεῖται· δὲν εἶναι ἄνθρωπος, θέλει ξύλο κτλ. Παράβ· τὸ δημοσθένειο· «οὐ βάρβαρος Φίλιππος, οὐχ ὅ,τι ἂν εἴποι τις ;, Δημοσθ. 2,16.

Σ' ἄλλῃ περίπτωσι διατύπωναν μὲ τέτιο τρόπο τὴν ἐρώτηση, ποὺ νὰ μὴ χρειάζεται ἀρνητικὴ ἀπάντηση, ἀλλὰ νὰ βγαίνη ἀμέσως ἓνα γενικὸ συμπέρασμα· π.χ. μὲν ἐσὺ θέλις νὰ φᾶς ;, μὲν ἐσὺ ἐχλις ψυχὴ ;, ἢ ἐκκλησιὰ δική τ' εἶναι ; (ἐννοεῖται· ὅχι· ὅλοι θέλουνε νὰ φᾶνε, ὅλοι ἔχουνε ψυχὴ, ἢ ἐκκλησιὰ ἀνήκει σὲ ὅλου·). Παράβ τ' ὁμηρικὸ· «μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεΐδαι ;» Ὅμ. Ἰλ. I. 340.

Σὲ παρομοία περίπτωσι μεταχειρίζονταν παρωχημένο χρόνον τῆς ὀριστικῆς, ἀντὶ νὰ βάλουν ὑποθετικὴ φράση· π.χ. ἠῦρες φαγί, φάγε, ἠῦρες ξύλο, φεύγα, ἦρτε κανεῖς νὰ πάρ, δὸς τον ἀπὸ κεῖνο. Δηλαδή ἂν εὔρης φαγί, φάγε, ὅταν σὲ λένε ὀρίστε σιτὸ τραπέζι, κάτσε νὰ φᾶς κτλ. Παράβαλε· «ἀδικεῖ τις ἐκῶν ; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατὰ τοῖτο». Δημοσθ. 18,274.

Συχνὰ συνηθίζαν ἔπειτα ἀπὸ μιὰ φράση νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὸ πρῶγμα, ποὺ ἀνάφεραν μὲ τὴν ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία τί, γιὰ νὰ ἐξάρουν τὴν ἀξία του· ἔκοψ' ἓνα κριάς ὁ Κώστας, ἀμὰ τί κριάς· νὰ διῆς ἓνα κορίτς κειπέρα, ἀμὰ τί κορίτς. Πρβ. τὸ εὐριπίδειο· «τὴν δ' αὖτάλαιναν παρθένον, τί παρθένον». Εὐρ. Ἰφ. Αὐλ. 460.

Συνηθίζανε δυνητικὴ φράση σὰν τοὺς ἀρχαίους ἀντὶ προστακτικῆς· π.χ. μποροῦσες νὰ πᾶς ἴσαμ' ἐκεῖ· Πρβ. «χωροῖς ἂν εἴσω» Σοφ. Ἦλ. 1494.

Μεταχειρίζονταν προστακτικὴ, ἀντὶ νὰ βάλουν ὑποθετικὴ φράση· π.χ. ἔλα, καὶ θὰ διῆς δὲ βοβὰ σ', ἐσὺ πέρνα ξανά ἀπὸ δῶ, καὶ λογαριάζμαστε, δηλ. ἂν θὰ περάσης ξανά, θὰ σὲ δεῖξω ἐγὼ κτλ. Πρβ. «σμικρὸν λαβέ, καὶ πάντα εἴσει ἃ βούλομαι» Πλ. Θ.

Συνηθισμένος ἐκφραστικὸς τρόπος εἶτανε καὶ ὄμι ἀντὶ τοῦ παρατατικοῦ τῆς σημερινῆς ἐντικτικῆς μεταχειρίζονταν ἀόριστο τῆς προστακτικῆς· π.χ. τὸ ἠῦρες φτηνὸ, πάρ' το, καημένε· δηλ. ἀφοῦ τὸ ἠῦρες φτηνὸ, ἄς τὸ ἔπαιρνες, ἔπρεπε νὰ τὸ πάρῃς. Στὴν περίπτωσι αὐτὴν ὁ μιλητής, ποὺ ἀποδοκιμάζει μιὰ περασμένη πράξι μεταφέρεται νοερώς στὴ στιγμὴ, ποὺ ἔγινε ἢ πράξι ἐκείνη, καὶ προστάζει νὰ γίνῃ ἐκεῖνο ποὺ ἔπρεπε κατὰ τὴ γνώμη του, λησμονώντας ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι πιά δυνατό.

Ὅταν θέλανε νὰ ποῦνε μιὰ γνώμη γενικὴ μεταχειρίζονταν τὸ β' πρόσωπο τοῦ ρήματος ἀντὶ τοῦ τρίτου προσώπου τῆς ἀόριστης ἀντωνυμίας

μὲ τρίτοπρόσωπο ῥῆμα· π.χ. ζῆσε Μάη νὰ φᾶς τριφύλλι καὶ τὸν Ἄγουστο σταφύλι, φύλαγε τὰ ροῦχα σ' νᾶχις τὰ μισά, μὲ δὲ δικὸ νὰ φᾶς, νὰ πιῆς κι' ἄλεσφερις νὰ μὴ γάμς. Παράβ, «σπεῦδε βραδέως», «χρόνου φείδου», «τῶν μεγάλων κακῶν λείς, οὐκ ἂν ἀμάρτοις» Σοφ. Αἴας 114.

Πολὺ συχνὰ μεταχειρίζονται καὶ τὸν λεγόμενο ἱστορικὸ ἔνεστῶτα· π.χ. done βάζω πῖς καὶ βροστά, done δίνω καναδυὸ κτλ. Παράβ.

«... ἂν δὲ καὶ αὐτοὶ

βαίνομεν ἀχήμενοι θαλερὸν κατὰ δάκρυ χέοντες...»

ἀντὶ νὰ πῆ δηλ. ὅτι ἀνεβήκαμε κ' ἐμεῖς, ὅπως λέγεται στῆ μετάφραση Ὀδυσσεΐας τοῦ Ζαχαροπούλου

«κ' ἔπειτα βάλαμε τ' ἄρνιά, καὶ μπήκαμε κ' οἱ ἴδιοι
χύνοντας δάκρυα φλογερά, κατάκαρδα θλιμμένοι...»

Ὅμ. Ὀδ. Λ. 5.

Ἐπίσης εἶτανε σὲ μεγάλη χρῆση ὁ γνωμικὸς ἀόριστος, ἰδίως στὶς παροιμίες καὶ στὰ ρητά· π.χ. ὁ τρελλὸς εἶδε δὲ μεθυσμένο κ' ἔφκε,

κατὰ μάννα κατὰ κῆρ
ἔκαμαν καὶ γιὸ Ζαφεῖρ.

Πρβ. τὸ ἰσοκρατικὸ «τὰς τῶν φαύλων διανοίας ὀλίγος χρόνος διέλυσε».

Σὰν τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας, ὅταν ἄκουαν ν' ἀναφέρεται τ' ὄνομα κάποιου, ποὺ δὲν ἤθελαν ν' ἀκούσουν ρωτοῦσαν ἔτσι, σὰν νὰ μὴ καταλάβαιναν ὁ Κυριάκος τὸ εἶπε; ποιὸς Κυριάκος; Ἔτσι καὶ στὴν ἀρχαία «ποῖος Ζεὺς»;

Τὸ σπῆτι κι' ἄλλες λέξεις ποὺ ἐννοοῦντανε εὐκόλα, παραλείπονταν στὴν ὁμιλία· π.χ. Ποῦ εἶσανε; στὶς ἄμνιες. Στῆ Σουσης θὰ πάγω Ἐέρος, τρύγος, πόλεμος. Πήττα, κότα δὲ Γιαννάρ, πετεινὸ δὲν Ἄλωνάρ. Πρβ. τὸ πλατωνικὸ «εἶμι εἰς Ἀγάθωνος» Πλ. Συμπ. 176.

Συντακτικὰ σχήματα.

Ἀπάνου κάτω εἶτανε σὲ χρῆση ὅλα τὰ σχήματα τοῦ ἀρχαίου συντακτικοῦ, καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ὁμοιότητα τῆς σημερινῆς ἐλληνικῆς πρὸς τὴν ἀρχαία φαίνεται περισσότερο ἀπὸ τὰ σχήματα τοῦ συντακτικοῦ, δηλαδή ἀπὸ τὶς γλωσσικὲς ἰδιοτροπίες, παρὰ ἀπὸ τοὺς γενικοὺς συνακτικὸς κανόνες Ἔτσι μεταχειρίζονται ἐκεῖ λ. χ.

α) τὴν πρόληψη στὸ κατηγορούμενο· π.χ. ὁ Ἀπόστολος σπούδαξε γιατρός, δηλαδή σπούδαξε κ' ἔγινε γιατρός. Ἡ Κατίνα μαθαίνει ράφτρα. Θὰ πέσω μικρός. Γύρσε νοτιά. Δικηγόρος σπουδάζεις ναὶ Φώτ; Παράβ. «Φίλιππος μέγας ἠξήθη». Δημοσθ. 2, 5., «ἤρετο τὸ ὕψος τοῦ τείχους μέγα» κτλ.

β) τὴν πρόληψη στὸ ὑποκείμενο τῆς δευτερεύουσας πρότασης, ὅταν ἀπὸ συντακτικὴ ἔλξη γίνεται ἀντικείμενο στὴν κυρία πρόταση· π.χ. σὲ ξαίρω τί βιὸς εἶσαι. Δὸνε ξαίρω γὼ αὐτόια τί βατακτῆς πῶναι, ἀντί· ξαίρω ἐγὼ τί μπαταξῆς εἶναι αὐτός. Παράβ. τ' ἀρχαῖο· «Οἶσθα Εὐθύδημον πόσους ὀδόντας ἔχει;».

γ) τὸ κατηγορούμενο ἀντὶ ἐπιρρήματος στὰ ῥήματα, ποὺ σήμαιναν κίνηση· π.χ. ἄσωστοι περνοῦν ἀπόψα. Πῆγε σεινάμενος, κουνάμενος. Ἡρῶθα βιαστικός, ἀντὶ ἦρθα βιαστικά κτλ. Παράβ. «ἔξῃσαν οἱ στρατηγοὶ πρῶτοι» Ξενοφ. 7, 1 «ἐφέψομαι τελευταῖος» Ξενοφ. 7, 2.

δ) τὸν πλεονασμὸ· π.χ. ἐγὼ νηστικός δὲν εἶμαι, ἔχω νὰ φάγω. Ἐκεῖνο τ' ἄλογο ἔρμο δέναι, νὰ ξαίρῃς τὰ λόγια σ', ἔχῃ δὲ νοικοκυρ του. Ἐσὺ νὰ σωπαίνῃς καὶ νὰ μὴ γρίνῃς. Παράβ. «ψεύδεται καὶ οὐκ ἀληθῆ λέγει» Λυσ.

ε) τὸ σχῆμα κατ' ἐξοχὴν, ὅτι δηλαδὴ ἓνα προσηγορικὸ οὐσιαστικὸ τὸ μεταχειρίζονταν κάποτε γιὰ νὰ δείξουν ἓνα ἀπὸ τὰ ὁμοειδῆ σημαινόμενά του, τὸ κυριώτερο οὐσιαστικὸ τοῦ εἴδους του· π.χ. κάμνω=ἐπεξεργάζομαι τὸ μαλλί, ποὺ ἀποτελοῦσε τὴν κυριώτερη ἀσχολία τῶν γυναικῶν τοῦ κτηνοτροφικοῦ ἐκείνου χωριοῦ, ἀγραστήρ σήμαινε βακάλικο, διότι αὐτὸ εἶτανε τὸ κυριώτερο κατὰστημα τοῦ χωριοῦ. Φαγὶ λέγονταν τὸ κρέας, διότι ἀπ' αὐτὸ μαγερεύονταν τὰ καλύτερα φαγητά. Παράβ. τὸ ἄλογο, ἡ Πόλη, τὸ Κάστρο κτλ. τῆς δημοτικῆς καί· τὸ ἄστν, ὁ βασιλεὺς κτλ. τῆς ἀρχαίας ἀντί· αἱ Ἀθῆναι, ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας κτλ.

στ) τὴν κατάχρησιν· π.χ. ἡ καρδιὰ τῆ καρπουζιοῦ, ἡ μὺτ τῆ μαχαιριοῦ, τὰ δόδια τῆ χτένας, τὸ μάτ τῆ κληματιοῦ, τῆ γῆς ὁ ἀφαλός. Παράβ. τ' ἀρχαῖα· ὀφθαλμὸς ἀμπέλου, γόνυ καλάμου, σελήνη ὀφθαλμὸς νυκτὸς κατὰ τὸν Πινδαρο κτλ.

ζ) τὸ ἀνακόλουθον σχῆμα· π.χ. ἐγὼ ἡ ψυχὴ μ' βγῆκε νὰ σκάψω, ὁ καινούργιος ὁ ψάλτς μας τὸ λέει ἡ καρδιὰ τ'. Ὁ Βεργουλάκις τοῦ Σταμάτ χάθηκε τ' ἄστρο τ'. Παράβαλε τὸ Ξενοφώντειο· «ἐπιπεσὼν τῆ Φαρναβάζου στρατοπεδεία τῆς μὲν προφυλακῆς αὐτοῦ Μυσῶν ὄντων πολλοὶ ἔπεσον». «Οἱ στρατηγοὶ βραχέα ἕκαστος ἀπελογήσαντο». Ξεν.

η) τὴ συνεκδοχὴ. Κατ' αὐτὴν τὸ ἐθνικὸ ὄνομα στὸν ἐθνικὸ ἀριθμὸ σήμαινε γενικῶς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἢ τὸν ἄρχοντά του· π.χ. ὁ Ροῦσος, ὁ Ἐγγλέζος, ὁ Φραντσέζος κτλ.

Τοῦ Μόσκοβα ἰὰ τόπια, τοῦ Τούρκου τὰ σπαθιά
τ' Ἐγγλέζου τὰ καράβια δὲν εἶναι στὴ δονιά.

Παράβ τὸ θουκυδίδειο· «ὁ Συρακόσιος πολέμιος τῶ Ἀθηναίω» «ὁ Κόλχος ἀπῆτει τὴν θυγατέρα» Ἡρόδ. 1, 2. Ἐπίσης κατὰ τὸ ἴδιο σχῆμα τὸ ὄργανο ἢ τὸ ἐργαλεῖο σήμαινε περιληπτικῶς ἐκεῖνους, ποὺ τὸ μεταχειρί-

ζουνται π. χ. ἡ κόσα δηλ. τὸ δρεπάνι σήμαινε· οἱ θεριστάδες. Παράβ. τ' ἀρχαῖο· ἡ ἀσπίς δηλ. οἱ ὀπλίται κτλ.

θ') τὴν ἀλληγορία· π. χ. ἅμα δὲ χιονίς· ὁ καιρός, δὲ βερνάει ὁ θυμός του. Ἄσπρισαν τ' Ἀη-νικόλα τὰ γένεια δηλ. χιόνισε. Παράβ. τὸ ἀρχαῖο «κυάμων ἀπέχεσθαι»=μὴ πολιτεύεσθαι.

ι') τὸ σχῆμα τῆς ὑπαλλαγῆς π. χ. ἓνα καλὸ τουλούμ τυρί, ἀντὶ ἓνα τουλούμ καλὸ τυρί. Ἐνα καλὸ κουτὶ σαρδέλλες, κτλ. Παράβ. «θάσιον οἴνου σταμνίον». Ἄριστοφ.

ια') τὴν εἰρωνεία· δὲ θανάχης ὄρεξη ἐσύ, ἔλεγαν πρὸς τοὺς λαιμάργους. Παράβ. «ὡς ἡδὺς εἶ» ἀντὶ ἀηδῆς κτλ.

Ἡ εἰρωνεία μάλιστα καλλιεργοῦνταν ἐκεῖ συστηματικά. Ἄντρες καὶ γυναῖκες χωρὶς καθόλου νὰ γελοῦν περιπίαιζαν καὶ ἀλληλοειρωνεύονταν μὲ περισσὴ ἐπιδειξίότητα καὶ χάρη Ἔτσι οἱ εἰρωνεῖες εἶχαν καταστήσει τὸ ἀπαραίτητο ἀλάτισμα κάθε συνομιλίας, καὶ λέγονταν μὲ τόση σοβαρότητα, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν οἱ ἀσυνήθιστοι ξένοι. Ἄπ' αὐτὴν τὴν ἔποψιν περνοῦσε εὐχάριστα στὸ χωριὸ μας ὁ καιρός, καὶ εἶναι πάρα πολὺ κριμα ὅτι μαζί μὲ τόσα ἄλλα χάθηκε ἡ ἀνοιχτόκαρδη ἐκείνη ζωή.

Π. χ. καλόγνωμο ἔλεγαν ἐκεῖ τὸν κακόγνωμο, τὸν ἀνάποδο ἄνθρωπο, τὸν ζαβό, τὸ στραβόξυλο, ποῦ λέμε συνήθως. Χρυσόστομο ἔλεγαν τὸν ἀχρειόστομο, ποῦ συνήθιζε χυδαῖες ἐκφράσεις. Ἄγιοπαῖδ, ἄνθρωπο δηλ. τοῦ Θεοῦ, ὠνόμαζαν τὸν κλέφτη, τὸν κακοποιό, τὸν ἐπικίνδυνο ἄνθρωπο. Γιὰ νὰ παραστήσουν τὸν ψευτοπαληκαρᾶ ἔλεγαν ὅτι, «ὁ ἥσκιος του εἶναι βαρύς», κι' ὅταν ἤθελαν νὰ ποῦν ὅτι ὁ καινούργιος ψάλτης τῆς ἐκκλησίας δὲν βγήκε ὅπως τὸν ἤθελαν, δὲν ἔλεγαν ὅτι εἶτανε κακός, ἀλλὰ ἔλεγαν ὅτι εἶτανε καλός γιὰ τὰ Σαββατόβραδα, κ' ἐννοοῦσαν φυσικὰ ὅτι δὲν εἶτανε ἱκανὸς νὰ ψάλλῃ τῆς προκοπῆς στὶς ἀκολουθίες τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἐπισήμων ἑορτῶν.

Μεταφορικὲς λέξεις.

Πάρα πολλὲς εἶτανε οἱ λέξεις, ποῦ χρησιμοποιοῦνται μὲ μεταφορικὴ σημασία. Π. χ. λειτουργιὰ ἔλεγαν τὴν προσφορὰ, τὸν ἄρτο τὸν προωρισμένο γιὰ τὴν ἐκκλησία. Παναγία τὸ εἰκόνημα τῆς ἐκκλησίας, καὶ Γονατιστὴ τὴ γιορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς. Λάκκο ἔλεγαν τὸν ἀργαλειό, ἴσως διότι τὸν εἶχανε στὰ ὑπόγεια μέρη τοῦ σπιτιοῦ. Πανούκλα ὠνόμαζον τὸ ἄταχτο παιδί, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγαν πανώλη τὴν κακὴ γυναῖκα. Δάσκαλο τὸν ὑποκνητή. Ὄνομα τὴ φήμη, τὴν ὑπόληψη, καθὼς συναντᾶται ἡ λέξη καὶ στὸν Θουκυδίδη.

Χάβρα λέγανε τὸ σπίτι, ἔξαιτίας τοῦ θορύβου, ποὺ κάμνουν τὰ μικρὰ κυρίως μέλη τῆς οἰκογενείας, κατ' ἀναλογίαν τοῦ θορύβου, ποὺ δημιουργοῦν οἱ Ἑβραῖοι μέσα στις συναγωγές τους. Φουσαντο ἔλεγαν τὸ θρόνος, διότι φουσαῖτο ἄλλοτε σήμαινε στράτευμα, καὶ εἶναι φυσικὸ νὰ εἶναι τολμηρὸς ἐκεῖνος, ποῦ τὸν ἀκολουθεῖ δύναμη στρατιωτικῆ. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ἔλεγαν τὴν καρδιὰ ζαχαρένια, γιὰ νὰ δείξουν ὅτι ὁ ἀξένοιαστος ἄνθρωπος δὲν ἤθελε νὰ τὴν πικράνη. Ἡ φράση λ. χ. ὅτι ὁ Στράτος δὲν χαλνάει δὴ ζαχαρένια τ' σήμαινε ὅτι ὁ Στράτος δὲ χολοσκάνη γιὰ τίποτε, δὲν τοῦ καίγεται καρφί, πεντάρια δὲν δίνει.

Ὁρμηνεύω σήμαινε συμβουλεύω, διότι ὅποιος συμβουλεύει ἀναγκάζεται νὰ ἐξηγήσῃ τὴν γνώμη του (Ἄδ. Κοραῆ Ἔτακτα Δ' σ. 136). Ἄστοχῶ σήμαινε ξεχνῶ, λησμονῶ, διότι ὅποιος ξεχάσῃ κάτι χρήσιμο, δὲν ἐπιτυχαίνει τὸ σκοπὸ του, ἀστοχεῖ. Ἔτσι καὶ τὸ ρῆμα κρυάνω εἶχε τὴ σημασία τοῦ ἀπογοητεύουμαι, χάνω τὸ θάρρος μου. Τὸ τριτσοιάζω τὴ σημασία τοῦ γυρεύω κάτι ἐνοχλητικὰ κ' ἐπίμονα ἀπὸ τὴ φωνὴ τρίτς, τρίτς, ποὺ βγάζει τὸ ἔντομο τριτσόνι.

Ἄγραφος=ὅποιος δὲν ὑπακοῦει.

Ἄνεσκοδῶνμαι=ἐτοιμάζουμαι νὰ κάμω κάτι.

Ἄνοιχτομάτς=ἔξυπνος.

Ἄξελάκκιστα=ἀλογάριαστα, χωρὶς προεργασία, ὅπως ὅταν κλαδεύῃ κανεὶς τὸ ἀμπέλι, χωρὶς προηγουμένως νὰ τὸ ξελακκίση.

Ἄλειρογουρίζω = περιφέρομαι γιὰ νὰ ἐπιτύχω κάτι.

Ἄλιπανάβατος=ἄμῶς, ἄπειρος ἄνθρωπος.

Ἄνεσκῶνμαι=εἶμαι πρόθυμος νὰ ἐπιχειρήσω κάτι.

Ἄνακατώματα=διαβολές, σκάνδαλα.

Ἄξυπόλιτος=ἄνθρωπος χωρὶς κεφάλαια καὶ περιουσία.

Ἄρκουδίζω=βαδίζω στὰ τέσσερα, σὰν τὸ μωρὸ.

βιγλίζω=καραδοκῶ, διὰ νὰ ἐπωφεληθῶ ἀπὸ καμμιά εὐκαιρία.

βλογημένο=τὸ ψωμί.

βλογημένη=ἡ ἀρρώστεια εὐφλογία.

βάφω=θυμῶνα πολὺ, διότι ὅποιος θυμῶνει κοκκινίζει.

Γράφω=ἀκούω λόγια, ὑπακούω.

διάβολος=πονηρὸς.

διαβάζω=ὑποκινῶ.

δεκάριχη σογιὰ=κουτὸς ἄνθρωπος.

καλοσκαμνίζω=καλοῦποδέχομαι.

κατσιβελεύω=ζητιανεύω.

κλαδεμένος=ὁ Τοῦρκος ποὺ περιτέμνεται.

Θ ρ α κ ι κ ἂ Ι Σ Τ'.

κουκουλώνμαι=παντρεύομαι.
 κοδοστέκμαι=διστάζω.
 κοφτερός=νοννεχῆς ἄνθρωπος.
 κοιλόφρανος=ὁ γεννημένος μετὰ τὸν θάνατο τοῦ πατέρα του.
 κρυφόκορη=γυναῖκα μικρόσωμη καὶ εὐτραφῆς.
 μαγιωμένος=ὁ ἄντρας ποὺ τὸν διευθύνει ἡ γυναῖκα του.
 μακρολαιμίζω=κινοῦμαι μὲ σκοπὸ νὰ πάρω κάτι ποὺ ὀρέγομαι.
 μεγαλόφλεβος=ἐκείνος, ὁ νέος ἰδίως, ποὺ ἔχει μεγάλη σωματικὴ ἀνά-
 πτυξη.
 μουχλιάζω=ἄνθρωπος ἡλικιωμένος, κουρελιάρης καὶ τεμπέλης.
 νερόκωλος=ἄνθρωπος εὐκολόπιστος, ἀδυνάτου χαρακτήρος.
 ξενοκρίνω=παραληρῶ, παραμιλῶ.
 πλαγιάζω=πέφτω, νὰ κοιμηθῶ, κοιμοῦμαι, ἡσυχάζω.
 παραστέκμαι=περιποιοῦμαι, ἐπιμελοῦμαι.
 πριμίζω=φεύγω κάπως κρυφά.
 ροκανίζω=τρώγω.
 σφιχτός=φιλάργυρος.
 συναστρίζω=εὐνοῶ, δέν done συνάστρισε τὸ κλίμα.
 στροβομουτσουιάζω=δυσανασχετῶ.
 τέχνη=τέχνασμα, διαβολιά.
 τρυποκάρυδας=ἔξυπνος σὰν τὸ πουλί τὸ τρυποκάρυδο.
 φεγαροματιάζω=λέγεται γιὰ ἐκείνους, ποὺ ἔπειτα ἀπὸ μιὰν ἄρρώστια οἱ
 κύκλοι τῶν ματιῶν τους εἶναι πιὸ εὐδιάκριτοι μέσα στὶς
 κόγχες τους.

Μεταφορικὲς φράσεις.

Ἀμέτρητες εἶτανε καὶ οἱ μεταφορικὲς φράσεις, μερικὲς μάλιστα μοι-
 άζουν σὰν νὰ εἶτανε μεταφρασμένες ἀπὸ ἀντίστοιχες φράσεις τῆς Ἀρ-
 χαίας καὶ ἀποτελοῦσι μιὰν ἀπόδειξη ἀκόμη ὅτι εἶτανε βαθιεῖς οἱ ρίζες τοῦ
 ἑλληνισμοῦ στὴ Θράκη.

Π. χ. Μὲς στὰ μάτια δὲ γιτάζ. Παράβ. τ' Ὀμηρικό· «ἐσόψομαι ὀ-
 φθαλμοῖσιν» Ὀμ. Ἰλ. Ε, 212. Φωτιά νὰ τὸ κάψ. Παράβ. «ἐν πυρὶ γενοί-
 ατο» Ὀμ. Ἰλ. Β, 340. Νάμα δὴ Μπαναγία. Παράβ. «ναὶ μὰ τόδε τὸ σκῆπ-
 τρον» Ὀμ. Ἰλ. Α 234. Ἔφτυσα γαῖμα ἴσαμε νὰ τὸ σώσω. Παράβ. «αἶ-
 μα ἐμέων» Ὀμ. Ἰλ. Ο 11. Χάθηκαμε, λέγαμε στὴν Τσεντώ, μέσα στὸν
 προηγούμενο Εὐρωπαϊκὸ πόλεμο, ποὺ συμμετεῖχε κ' ἡ Τουρκία, ἐνόσω ἡ
 κατάσταση ἐξακολουθοῦσε δυσάρεστη. Παράβ. «ἀπωλόμην» μὲ τὴν ἴδια
 μεταφορικὴ σημασία Εὐρ. Ἐκ. 515, Εὐρ. Ἄνδρ. 71. Εὐρ. Ἦλ. 60. Ἦρτ'
 Ἀναστὺς Κεχαγιάς στὰ πράματα. Παράβ. «οἱ Ἀθηναῖοι ἤλθον ἐπὶ τὰ

πράγματα» Θουκ. 1, 89. Ἐγὼ τὸ πῆρα γὰ σακά=τὸ νόμισα ἀστεῖο. Παράβ. «λαβόντες»=νομίσαντες Θουκ. Β' 42. Ἐνα τῶκαμε=τὸ ἔνωσε. Παράβ. «μίαν αὐτὴν ἐποίησε πόλιν» Θουκ. Ε' 2. Εἶμαι γαλεσμένος στή χαρά. Παράβ. «ἐκάλεσα αὐτὸν πρὸς ἐμέ» Κ. Παιο. Β' 63. Καίγστ' ἡ καρδιά μ. Παράβ. «δαίεται μοι ἦτορ» Ὅμ. Ὀδ. α. Νὰ μὴ στήσ' κανὰ γαβγά κειπέρα. Παράβ. «ἔριν στήσαντες» Ὅμ. Ὀδ. τ 11. Ἐσπασ ἡ καρδιά μ. Παράβ. «κατεκλάσθη φίλον ἦτορ» Ὅμ. Ὀδ. δ 481 Στὸ πρῶτο ἔν' ἀκόμα. Παράβ. «εἰσηλθὼν περὶ τὸν πρῶτον ὕπνον οἱ Θηβαῖοι» Θουκ.

Σήκωσε δὴ μὺτ' του φέτο κείνος=τὸ πῆρε ἀπάνω του, περφάνεψε.

Νὰ κοιτάξ νὰ βγάλῃς πουλιά=Nὰ φέρῃς ὡς τὸ τέλος τὴν ἐργασία, ποὺ ἄρχισες, νὰ ἔχῃς καλὸ ἀποτέλεσμα.

Νὰ κάτς μὲ τὰ παστρικά σ'=Nὰ φερθῆς καλά, νὰ δείξῃς συμπεριφορὰ καλή.

Παραχώνω δὴ φωτιά=Ἀφίνω τὴν ἐργασία μου, φεύγω ἀπὸ κεῖ, ποὺ ἐργάζουμαι ὡς μισθωτός.

Κατὰ ἡλιοῦ δὸ γύρισαν δὸν ἄρρωστο=Eἶναι στὶς τελευταῖες του στιγμές. Ὁ καιρὸς θὰ τὰ ξυνίσ=ὁ καιρὸς θὰ χαλάσ.

Στὸ παχνὶ δὸν ἔδεσε=Tὸν ἔκαμε ὑποχέριον.

Ἐχὶ ἄφραχτο στόμ' αὐτῆ=ἔχει ἀπύλωτο στόμα, δὲν ἀποστομώνεται, εἶναι φλύαρη.

Παίρνω μυρωδιά=ἀντιλαμβάνομαι, πληροφοροῦμαι.

Δὲ μυρίσκα τὸ δαχτυλί μ=δὲν μποροῦσα νὰ τὸ ξέρω, πῶς νὰ τὸ μάθω.

Ἐσкас' ἡ χολή τ=κατατρόμαξε.

Μετράει τὰ καλδιρίμια=περιφέρεται ἄνεργος.

Καλοκαίρσα κεράσια=ἔφαγα κεράσια γὰ πρώτη φορά.

Πὸ κάτ πό τὸ μουστάκι γελάει=κρυφογελάει, γελᾷ ὑπουλα.

Στὴν ἄλλῃ δὴ ζυμωσιά=τὸν μῆνα ποὺ δὲν ἔχει Σάββατο. Ἐτσι ἀπαντούσανε κάποτε στὴν προξενήτρα, ποὺ ἔφερεν στὸ σπίτι κόρης προτάσεις ἀπὸ γαμπρὸ ἀνεπιθύμητο.

Ἀξελάκιστα παγαίνι=Ἀρχίζει μιὰ δουλειὰ ἀπροετοίμαστος, σὰν ἐκεῖνον ποὺ κλαδεύει τὰ κλήματα, χωρὶς νὰ ξελακκίση τὸ ἀμπέλι.

Φλάγω μὲ τέσσερα μάτια=Περιμένω μὲ ἀγωνία.

Μὲ πῆρες δὴ γαρδιά μ=Μὲ τρώμαξες

Μὲ χαλάβρωσες=Μὲ πόνεσες μὲ τὸ χτύπημα, ποὺ μὲ ἔδωκες.

Ἀνοίγ' ἡ καρδιά μ=Ἀνακουφίζομαι, εὐχαριστοῦμαι.

Πὸ δὸν νῶμο ἔν' κομμένα τὰ χέρια τ=Eἶναι φιλάργυρος.

Στὰ μαχαίρια ἔναι=Eἶναι μαλωμένοι, ἀλληλοεχθρεύονται.

Στὸ στομάχι δὸν ἔχῃ=Δὲν τὸν χωνεύει.

Γιὰ τὰ μαῦρα μάτια πῆγες=Πῆγες χωρὶς νὰ καταφέρῃς τίποτε.

Σὰ τῆς ἀρελλῆς τὰ μαλλιά εἶμαστε=Εἶμαστε ἄνω κάτω.
 Πάτσε στὰ δέκα τὸ παιδί=Μπῆκε στὸ δέκατο ἔτος τῆς ἡλικίας του.
 Στὰ δεκαπέντε πορπατεῖ=Διατρέχει τὸ δέκατο πέμπτο ἔτος.
 Μὲ τοῦ πατέρα τ τὰ φτερά πετάει ἀκόμα=Κινεῖται μὲ τὸ χρῆμα καὶ τὴν
 ὑπόληψη τοῦ πατέρα του.
 Ταιριάζνε τὰ χνώτα τς=Συμφωνοῦν οἱ συνήθειες τους, ὁ χαρακτήρας τους.
 Ἄνεφύλλησε τὸ παιδί νὰ κλαίη=Ἐκλαψε ἀπὸ καρδιάς, λαχτάρισε, χολό-
 σκασε νὰ κλαίη.
 Ἰδρῶνι τοῦ παιδιοῦ τὸ μουστάκι=Ἀρχισε νὰ βγάζ μουστάκι τὸ παιδί.
 Δὲ ἰδρῶνι τὸ φτι μ=Δὲν δίνω σ' αὐτὸ σημασία, δὲν μὲ κοστίζ.
 Μαύρισε τὸ μάτι μ=Ἀπελπίστηκα.
 Νὰ πῆς τὸν ἀπήλογο=Νὰ βουβαθῆς.
 Πῆρε τὸ γατήφορο=Ἀρχισε νὰ ξεπέφτη
 Ξημέρωσ ὁ Θεὸς δὴν ἡμέρα=Ξημέρωσε.
 Τρέμ' ἢ νύχτα=Εἶναι μεσάνυχτα μ' ἀστροφεγγιά.
 Χάθηκε τ' ἄστρο τ.=Ἐγινε ἄφαντος.
 Τίναξε τὰ πέταλα=Πέθανε.
 Δὲ λαχτίζ ἢ ψυχὴ τ=Δὲ φροντίζει γιὰ ἴποτε.
 Πινίγικα μέσ στα ἔξοδα=Καταξοδεύθηκα.
 Σὲ κόδαινε τὸ παντελόνι=Ἀψήλωσες, καὶ σοῦ εἶναι κοντὸ τὸ παντελόνι.
 Ἔχνε δὸ γαιρό τς=Εἶναι σὲ καλὴ οικονομικὴ κατάσταση.
 Εἶμαι ψεύτς τοῦ δεῖνα=Σᾶς μεταδίδω ὅτι ἄκουσα ἀπὸ ἐκεῖνον χωρὶς νὰ
 τὸ ἐπιβεβαιώνω.
 Θὰ βγάλι τὰ παπούτσια τ νὰ πάη μέσα=Θὰ γίνῃ σῶγαμπρος, καὶ θὰ βρῆ
 ἀπ' ὄλα.
 Δὲ δὸν εἶπαν μήδε ὅστ=Τὸν περιφρόνησαν τελείως.
 Ἄνοιγω φύλλα=Λεπτύνω τὸ ζυμάρι, γιὰ νὰ κάμα ἐφκάδες.
 Ἄνέβκε τὸ ψωμί=Φούσκωσε τὸ ζυμάρι, ἀφοῦ βάλανε προζύμι.
 Τὸ τραῖνο κόσμο ξεφουρνίζ=Βγαίνουν πολλοὶ ταξιδιωτὲς ἀπ' τὸ τραῖνο.
 Λάλισε τ' ἀρνίθ=Φώναξε ὁ πετεινός.
 Κοιμᾶται τὸ νερό=Εἶναι ὥρα πού ἡσυχάζει τὸ πᾶν.
 Ἄπο δὴ νύχτα τῆ Θεγοῦ=Πολὺ νωρίς, πρὶν ξημερώση.
 Μὲ πῆρ' ὁ νύπνος=Ἀποκοιμήθηκα.
 Κόλλισε τ' ἄχειλι μ=Δίψασα πολὺ.
 Βάζω φυτίλια=Ραδιοργῶ, ὑποκινῶ.
 Ἄργισέ' ὁ καιρὸς=Ὁ καιρὸς χειροτερεύει.
 Κάμνω δὸ σταυρό μ=Ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι.
 Κόφτω καρφιά=Κρυολογῶ.
 Στ' ἀυγά κρατεῖ=Εἶναι ἀδύνατος, μόλις στηρίζεται στὰ πόδια του.

Μάλλιασ' ἢ γλῶσσα μ=Βαρέθηκα νὰ μιλῶ.
 Σταυρώνω δὴ ψυχὴ μ=Τρώγω γιὰ νὰ δυναμώσω.
 Βουλώνμε μὲ τ' αὐγὸ δὸ στόμα μας=Τελειώνουμε τὸ γεῦμα μὲ τ' αὐγὸ.
 Ἐνέτ' ἐκεῖ πού δὲ δὸ δρώει=Βρίσκεται σὲ ἀμηχανία.
 Σὲ ποῦλισανε στὸ χαλβί=Σὲ γελάσανε, σὲ κοροϊδέψανε.
 Χτυλάει στὸ μάτ=Κάμνει ἐντύπωση.
 Συβίνι τὸ νερὸ = Ἀπορροφᾶται τὸ νερὸ ἐκεῖ πού θὰ χυθῆ.
 Στὸ γιὰ τὰ ἔχλις τὰ μάτια σ ;=Δὲν προσέχεις ;
 Αὐτὸς δὲ δίνι δὸ διάβολο θυμιάμα=φιλάργυρος.
 Βρένεται καὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα ἐκεῖ=Βρίσκεται ἐκεῖ ὅτι κ' ἂν ζητήξουν.
 Μὲ δὸ στόμα τ πιυλιὰ πιάνι=Ἰκανώτατος ἄνθρωπος τετραπέρατος.
 Κάνε δὲ μὲ γράφ ὁ γιός μου=Καθόλου δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ὁ γιός μου
 τίς συμβουλές μου, δὲν ὑπακούει.
 Δὲ μυρίζ ἀδρίλας αὐτὸς ὁ ἄθρεπος=Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲ μοιάζει ἄνδρας,
 δὲν ἔχει ἀντρικὸ χαρακτῆρα.
 Ἐπὸ δὴ Μπόλι ἦρε κ' ἓνα πράσνο φύλλο δὲ μ' ἔφερε=Γύρισε ἀπὸ τὴν
 Πόλη, καὶ δὲ μ' ἔφερε τὸ παραμικρὸ δῶρο.
 Τί κάμνεις Ἀσμενιώ ; —Κάμνω κόμα=Πῶς εἶσαι Ἀσμενιώ ; Τί κάμνεις;
 — Ἀκόμη μαλλι δουλεύω, δηλ. ξαίνω κλπ.
 Λαχτάρα μὲ κολλάει=Λαχταρίζω, δὲν μπορῶ νὰ τὸ χωνέψω.
 Ὁ μικρὸς τρανεύει=Τὰ παιδιὰ ἀναπτύσσονται σύντομα κτλ.

Διακρίσεις.

Ἄν καὶ οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῆς Τσεντῶς εἴτανε ἀγράμματοι, παρατηροῦντανε κάτι λεπτὲς διακρίσεις στὴ γλῶσσα τους, πού φανερόνουν ὅτι, ὅσο καὶ ἂν οἱ ἀπαίδευτοι ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ μιλοῦνε φυσικὰ κ' ἀβίαστα, προσέχουνε κιόλας, ἔστω κ' ἀσυνειδήτα, νὰ μὴ δημιουργοῦν παρανοήσεις.

Ἐπῆρε λ.χ. τὸ ρῆμα γρεμῶ, πού ἔγινε βεβαίως ἀπ' τὸ κρημνίζω, καὶ εἶχε τὴν ἴδια μ' αὐτὸ σημασία. Διατηροῦσανε ὅμως καὶ τὸ κρεμῶ μὲ τίς δικές του σημασίες: ἀναρτῶ, καθηλώνω, ἀπαγχονίζω, ἔξαρθῶμαι. Ἔτσι εἶχανε δύο ὅμοια σχεδὸν ρήματα: τὸ γρεμῶ καὶ τὸ κρεμῶ, πού διακρίνονταν μονάχα ἀπὸ μιὰ παραμικρὴ διαφορὰ, τῆς προφορᾶς τοῦ ἀρχικοῦ συμφώνου. Μολαταῦτα ὅλοι χρησιμοποιοῦσανε σωστὰ καὶ τὰ δύο αὐτὰ ρήματα, καὶ χωρὶς νὰ κάμουν λάθος, μεταχειρίζονταν τὸ καθένα ὅπου ταίριαζε. Π. χ. Τὸ δουβάρ γρέμσε. Κρέμασε τὴ τζούκνα σ στὸ καρφί.. Ἐκεῖ πέρα κρέμασαν δὸν Ἰγινάτογλου. Σ' αὐτόνα κρεμάστηκαμε=Ἀπ' αὐτὸν ἔξαρθώμεθα κτλ.

Ἐπισημαίνεται ἐπίσης τὸ ρῆμα γαργαλίω, ποὺ σήμαινε ὅ,τι καὶ τὸ γαργαλίω. Μεταχειρίζονταν ὅμως τὸ ἴδιο ρῆμα καὶ μὲ τὸν τύπο γαργαλεύω, ποὺ σήμαινε ἄργοκινοῦμαι, λογουρίζω σιγανά, ψάχνω γιὰ νὰ βρῶ κάτι.

Τὸ ρῆμα δρέχω ἀποτελοῦσι μιὰ παραλλαγή τοῦ ρήματος τρέχω καὶ σήμαινε γυρίζω, περιφέρομαι. Ποῦ δρέχης, μαρῆ σορτούκα, ἔλεγε μαλώνοντας ἢ μάννα τὴν κόρη της. Παράλληλα ὅμως στὸ δρέχω διατηροῦνταν καὶ ἀμετάβλητο τὸ ρῆμα τρέχω μὲ τὴ σημασία τοῦ ρέει, φεύγει, ἀκολουθεῖ, εἶναι τρύπιο τὸ δοχεῖο καὶ χύνεται ἀπὸ μέσα τὸ περιεχόμενο υγρὸ π.χ. Τρέχι ὁ τσεσμές. Τρέχι τὸ ἔξοδο. Τρέχι τὸ μάτι μ. Τρέχι ὁ κουβάς κτλ.

Λέγανε σὲ μᾶς γενικῶς ὁ Ἀναστάς, ὁ Μπαλάς, ὁ Θανάς, ὁ Φουρμούζ κτλ. ἀντὶ τῶν κοινῶν ὁ Ἀναστάσης, ὁ Μπαλάσης, ὁ Θανάσης, ὁ Φουρμούζης κτλ. Τὰ ὀνόματα δηλαδὴ ἐκεῖνα εἶχανε χάσει στὴν πατρίδα μου τὴν κατάληξή τους ης, κ' ἔτσι ταυτίστηκαν στὴν ὀνομαστικὴ μὲ τὰ ὀνόματα ὁ Ἀδριάς, ὁ βουτσάς, ὁ Γραμματάς, ὁ γυρευιάς, ὁ δουλευτάς, ὁ Θωμάς, ὁ Μηνάς κτλ. Μολαταῦτα στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ κανεὶς δὲν ἔλεγε ποτέ τῆ Ἀναστά, τῆ Μπαλά, τῆ Θανά, τῆ Φουρμού κτλ. ὅπως ἔλεγαν τῆ Ἀδριά, τῆ βουτσά, τῆ Γραμματά, κτλ., Ἀλλὰ ἔλεγαν τ' Ἀναστάς, τῆ Μπαλάς, τῆ Θανάς, τῆ Φουρμούζ κτλ., σὰν νὰ εἶχανε διδαχθῆ στὸ σχολεῖο ὅτι τὰ γράμματα ς καὶ ζ ἀνήκανε στὴ ρίζα τῶν ὀνομάτων ἐκείνων, καὶ δὲν μπορούσαν ν' ἀποβληθοῦν. Γιὰ τοῦτο ἔχει γράψει πολλάκις ὁ Χατζιδάκης στὶς γλωσσολογικὲς του μελέτες π. χ. « . . . Δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω τοὺς περιφρονοῦντας τὴν λαλουμένην ἡμῶν γλῶσσαν ὅτι πολὺ μεγαλυτέρα κανονικότης καὶ τάξις παρατηρεῖται ὑπὸ τῶν ἐπιμελῶν ἐξεταστῶν ἐν τῇ γλώσσει τοῦ χωρικοῦ, ὅστις οὐδέποτε ἀνέγνωσε βιβλίον οὐδ' ἐξῆλθε τῆς γνώμης του ἢ ἐν τῇ γλώσει τῆ ἐν Ἀθῆναις ὑφ' ἡμῶν λαλουμένη» Χατζ. ἐν «Ἀθηναίῳ» σ. 14—Κοίτ. τοῦ ἰδίου Παιδαγωγικὸν Σχολεῖον 1884 σ. 309, ἐπίσης τοῦ ἰδίου ἀπάντησις εἰς Κρουμπάχερ σ. 502.

Εἶναι πράγματι πολὺ ἀξιοσημεῖωτη ἡ ψιλοδουλειά, ποὺ κάμνει στὴ γλῶσσα του ὁ ἀγράμματος λαός γιὰ ν' ἀποφεύγῃ τὴ σύγχυσι. Ἐνῶ λ. χ. στὴν Τσεντῶ τὰ ὀξύτονα ἀρσενικὰ ὀνόματα σὲ ος, δηλ. τ' ἀρχαῖα δευτερόκλιτα διατηροῦσαν στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τὴν κατάληξιν οὐ καμνῶν ὁ βοτικὸς—οἱ βοτικοί, ὁ τραχανὸς—οἱ τραχανοί, ὁ νοματὸς—οἱ νοματοὶ κλπ., τὸ ὄνομα ὁ γιὸς (ἀρχαῖον υἱὸς) δὲν ἔκαμνε στὸν πληθυντικὸ οἱ γιοί, γιὰ νὰ μὴ συμπέσῃ φωνητικὰ μὲ τὸ ὁμοιοπρόθερο θηλυκὸ ἢ γῆ, ἀλλὰ ἔκαμνε οἱ γιοῦδες. Ἐπίσης τὸ ὄνομα ἀδρεφὸς εἶχε πληθυντικὸ οἱ ἀδρεφῶδες, ἢ τ' ἀδρεφια, καὶ ποτὲ οἱ ἀδρεφοί, γιὰ νὰ ξεχωρίσῃ ἀπὸ τὸ θηλυκὸ ἢ ἀδρεφή.

Γιὰτραινα ἔλεγαν τὴ γυναῖκα, ποὺ γιάτρευε μὲ τις ἀλοιφές καὶ τὰ

γητέματα, και γιατρέσα τὴν κυρία τοῦ γιατροῦ. Φοράδα εἶτανε τὸ θηλυκὸ τὸ ἄλογο. Ἀλόγα εἶτανε τὸ κορίτσι, ποὺ δὲν περιμαζεύουνταν. Ἡ λέξη δὲ εἶχε δυὸ πληθυντικούς· οἱ δκάδες κ' οἱ δκές, ποὺ εἶχε ὁ καθένας τους ξεχωριστὴ σημασία. Ὅκάδες εἶτανε ὁ πληθυντικός τῆς δκάς, ὅταν λογαριάζουνταν ὡς μετρικὴ μονάδα τοῦ βάρους. Π. χ. δυὸ δκάδες πίτερο. Ὅκές εἶτανε τὰ δράμια, δηλαδὴ τὰ μετάλλινα δοχεῖα, ποὺ μεταχειρίζουνταν οἱ μπακάληδες γιὰ νὰ μετροῦνε τὰ ὑγρά.

Οἱ δυὸ ἀόριστοι τοῦ ρήματος παγίνω· πῆγε και πάει δὲν εἶχαν ἀκριβῶς τὴν ἴδια σημασία. Πάει ὁ Δημητρὸς Σηλυβριά, σήμαινε ὅτι μετέβη στὴ Σηλυβρία και δὲ γύρισε ἀκόμη ἀπ' ἐκεῖ. Ἐνῶ πῆγε ὁ Δημητρὸς Σηλυβριά, θὰ πῆ ὅτι τὸ ταξίδι εἶχε γίνεи ἐχτές, προχτές ἢ κάποτε ἀρχήτερα, και ὅτι ὁ Δημητρὸς εἶχε γυρίσει ἀπ' ἐκεῖ. Σπίτι εἶτανε τὸ κάθε σπίτι. Τὸ μεγάλο σπίτι τὸ λέγανε σπιτάρα. Κι' ὅταν ἤθελαν νὰ παραστήσουν ἓνα σπίτι μεγάλο, καλοκτισμένο και πλούσιο, μεταχειρίζουνταν τὸν τύπο σπιταρώνα.

Λεπτότερες διακρίσεις ἔκαμαν και στὴ σύνταξη. Α. χ. ἡ γενικὴ κτητικὴ προτάσσουνταν ὅταν τὸ κτῆμα εἶταν ἄψυχο και τὸ ἀκολουθοῦσε, ἂν εἶτανε ἔμψυχο π. χ. Τῆ Ληγοράσκου ἢ σάγια. Τσῆ Χρυσῶς τὸ σπίτι. Τσῆ Μπαλάσας ἢ πόρτα. Ὁ Νικόλας τσ' Ἐρφίλις. Ὁ Γιώργης τσῆ Βηθόνις. Ὁ Πολυχρόνης τσῆ Βδοκιῶς, κτλ.

Μερικὲς παρατηρήσεις στὸ τυπικό.

Τὸ κυριώτερο χαρακτηριστικὸ, ποὺ φανερώνει τὴ μορφὴ και τὴν ἐθνικότητα ἀκόμα μιᾶς γλώσσης εἶναι οἱ τύποι, οἱ διάφορες δηλαδὴ μεταβολές τῶν κλιτῶν μερῶν τοῦ λόγου. Καὶ σ' αὐτοὺς τὸ ἴδιωμα τῆς Τσεντῶς δὲν παρουσίαζε σημαντικὲς διαφορὲς ἀπὸ τὴν κοινὴ δημοτικὴ τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν και τῶν μεγάλων κέντρων τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὅπως θὰ φανῆ παραπέρα ἀπὸ τὴν κλίση τῶν διαφόρων ὀνομάτων και τῶν ρημάτων ποὺ παραθέτω.

Ρήματα. Τὰ ρήματα ὅλα ἀνεξαιρέτως λήγανε σὲ ω τονισμένο ἢ ἄτονο, ποὺ τὸ προφέρνανε καθαρὸ και στρογγυλόστομο.

Π. χ. ἀρατίζω, βαγίζω, βυδίζω, γλέπω, γωμιάζω, δρομνιάζω, δεδώνω, ἐγλεντιζω, ζιμουριάζω, ἡσκιώνω, θρύβω, ἰδρώνω, καλαμνιάζω, λαμπουρδώνω, μαδίζω, νουνίζω, ξαίνω, ὄγραδίζω, παρώνω, ροκώνω, σουφρώνω, τρανεύω, φαγρίζω, χαλαβρώνω, ψουνίζω κτλ.

Ἄστοχῶ, βαδαλαλῶ, βροδῶ, βορῶ, γροικῶ, γρεμῶ, δυστυχῶ, ζουλῶ, θαρῶ, κοδυλῶ, λαβκοπῶ, μοσκοβολῶ, ξεσκιῶ, πρεπομαχῶ, ρουφῶ, σκαπετῶ, τσουμαδῶ, φεγομαχῶ, χασομερῶ, ψηφῶ κλπ.

Ἔχει κάπια σημασία αὐτὴ ἡ παρατήρηση, διότι σ' ἄλλα βορειοελλη-

νικά ιδιώματα τὰ βαρύτερα λήγανε σὲ οὐ π. χ. βατεύου, γρουνίζου, γλυτώνου κτλ. Στὴν Κεσσάνη μάλιστα λήγανε σὲ οὐ καὶ τὰ περισπώμενα ῥήματα στὸν ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς π. χ. ἀγαποῦ, βαροῦ, γελοῦ κτλ. ἀντὶ τὰ συνηθισμένα καὶ πανελλήνια ἀγαπῶ, βαρῶ, γελῶ κτλ.

Γιὰ τὰ ὀνόματα δυὸ λόγια. Ὅλα τὰ ὀνόματα εἴτανε κλιτὰ καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς καθιερωμένους τύπους των προσαρμόζονταν καὶ κλίνονταν ὅλα τὰ καινούργια ὀνόματα, πού μπαίνανε στὴν τοπικὴ γλῶσσα τῆς Τσεντῶς ἀπὸ ξένες γλῶσσες.

Π. χ. ὁ Ἀβράμς, ὁ Ἀλῆς, ὁ Βαῆς ἀπὸ τὸ ἀρμενικὸ ὁ Βαχέ, ὁ Βηθιλέμς, ὁ Γαβρίλς, ὁ Δανίλς, ὁ Ἐσρέφς, ὁ Ζουχτῆς, ὁ Μπαχάρς, ὁ Μιχαῆλος, ὁ Ὄθος, ὁ Συμαγώνς, ὁ Φαραγώνς, ὁ Ἰσδραήλς, ἡ Ἐλισσάβετ—Λισσαβή, ἡ Βιρσαβεῖ—Φερσαγή κτλ.

Ἐπιπαραμάκς, ὁ βεράνς, ὁ βελάς, ὁ γαμίς, ὁ δελῆς, ὁ ἐφέντης, ὁ ζεβζέκς, ὁ Ἰσταχλῆς, ὁ καμάς, ὁ λουλάς, ὁ μαστραπίς, ὁ νοδάς, ὁ πασβάνς, ὁ σερσέμς, ὁ ταξιδάρς, ὁ φοκκαράς, ὁ χαῖνς κτλ.

Τὸ δανά—δανάδ, τὸ κονάκι, τὸ κονιάκι, τὸ κούστον—κούσατο, τὸ ρεβόλβερ—ρεβόλι, τὸ μαγαζά—μαγαζί, τὸ σουροῦ—σουρί, τὸ ταμάα—τὸ ταμάχι κτλ.

Στοὺς ἴδιους τύπους ὑποβάλλονταν καὶ οἱ λέξεις, πού εἰσάγονταν στὴν τοπικὴ γλῶσσα τῆς Τσεντῶς ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἢ ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα π. χ. ὁ Ἀγαμέμνς, ὁ Ἀρχιλλέγας, ὁ Δυσσέγας, ὁ Ἰρακλῆς, ὁ Δημοσκοκλῆς, ὁ Πλάτος, ὁ Σόλος, ἡ Ἄρτεμη, ἡ Ἀστερώ, ἡ Εὐχαρη κτλ.

Ὅλα τ' ἀρσενικά ἔπρεπε στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ νὰ τελειώνουνε σὲ ς. Ἀπεναντίας ὅλα τὰ θηλυκὰ εἶχανε χωρὶς ς στὴν ὀνομαστικὴ κ' ἐξάπαντος μὲ ς τὴ γενικὴ. Τὰ οὐδέτερα εἶχανε τὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ σὲ οὐ ἀσχέτως πρὸς τὸ καταληκτικὸ γράμμα τῆς ὀνομαστικῆς

Ἄκλιτα εἴτανε μονάχα τὸ θηλυκὸ ἢ γίς καὶ μερικὰ οὐδέτερα μὲ ς στὸ τέλος τὸ ἄλας, τὸ μάρκος, τὸ πρέπος, τὸ πλάτος, τὸ φάρδο.

Τὰ γένη. Καθὼς συνέβαινε καὶ στὴν ἀρχαία γλῶσσα τὰ ὀνόματα εἴτανε τριῶν γενῶν, καὶ ἄλλαξαν ἀδιαφόρως τὸ γένος τους ἀπὸ ἀναλογία πρὸς ἄλλα ὅμοια τους.

Π. χ. τ' ἀρσενικά γίνονταν θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα ἢ ἀγῶλα, ἢ ἀρβῶνα, ἢ ἀχερώνα, ἢ λάκκι, ἢ πήχι, ἢ ρομαθιά, ἢ σκούλικα, ἢ φράχτ, ἢ χήνα κτλ. Τὸ ἀσπρογίτ, τὸ βουνό, τὸ μιστό, τὸ στρατὸ κτλ.

Ἀντιθέτως τὰ θηλυκὰ γίνονταν ἀρσενικά καὶ οὐδέτερα π. χ. ὁ ζάχαρς, ὁ καμάς, ὁ σογιάς, τὸ δρδί, τὸ μόνοιο, ἡ ροῆ—τὸ ροῖ, ἡ ἀλατιέρα—τὸ ἀλλατερό, ἡ νυχτικιά—τὸ νυχτικὸ κτλ.

Τὰ οὐδέτερα ἐπίσης γίνονταν ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ π. χ. ὁ βούτρος,

ὁ λείψανος, ὁ κούπανος, ὁ ὄβυος, ὁ στόμας, ὁ τσιγάρος, ἡ ράφ, ἡ σκάφ, ἡ στρωμή.

Μερικὰ ὀνόματα ἀπαντοῦσαν σὲ δυὸ γένη· π. χ. τὸ βράδ κ' ἡ βραδνά, ὁ γρόθος κ' ἡ γροθιά, ὁ γιακὰς κ' ἡ γιακά, ὁ πόρδος κ' ἡ πορδή, ὁ χρόνος κ' ἡ χρονιά.

Παράβαλε τὰ τῆς ἀρχαίας· ὁ αἰθήρ καὶ ἡ αἰθήρ, ὁ ἀφενος καὶ τὸ ἀφενος, ὁ καὶ ἡ βήξ, ὁ δειπνος καὶ τὸ δεῖπνον, ὁ καὶ ἡ λέμβος, ὁ πέτρος καὶ ἡ πέτρα, ὁ τάραχος καὶ ἡ ταραχή, ὁ σκότος καὶ τὸ σκότος.

Ἑποκοριστικά.

Τὰ περισσότερα ὀνόματα εἴτανε οὐδέτερα, κ' ἀπ' αὐτὰ πέρα πολλὰ εἶχανε ὑποκοριστικὰ καταλήξεις χωρὶς σμικρυντικὴ σημασία. Π. χ. ἀγρίμ, βαρέλι, γουρούνι, δεσάκκι, ζουνάρ, κουλλίκι, λαμνί, μαναστήρ, ξιδ, πολήμ, ρουκάνι, στάρ, τυρί, φεγάρ, χουνί, ψάρ κτλ.

Ἡ χρῆσις τῶν ὑποκοριστικῶν ὀνομάτων ἄρχισε ἀπὸ τὴν Κοινή, κ' ἐπεκτείνονταν μὲ τὸν καιρὸ ἕως τις ἡμέρας μας. Ὁ Χατζιδάκης διδάσκει στὸ «περὶ γενέσεως τῆς καθωμιλημένης γλώσσης» βιβλίον του ὅτι μετὰ τις κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν διάδοσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ λαὸς προτιμοῖσε τοὺς ὑποκοριστικοὺς τύπους, διότι τοῦ εἴτανε ἀπλούστεροι κ' εὐκολώτεροι εἰς τὴν κλίσις. Νομίζω ὅμως ἐγὼ, ἂν μ' ἐπιτρέπεται νᾶχω γνώμη, ὅτι ἡ ἐξήγησις τοῦ σοφοῦ γλωσσολόγου δὲν λύει τὸ ζήτημα. Διότι ὁ λαὸς δὲν ἔβγαλε μόνον ἀπὸ τὸν ἀνώμαλο τύπο ἡ χεῖρ τῆς χεῖρος τὸν ὑποκοριστικὸν τύπον τὸ χέρι, γὰρ νὰ πειστοῦμε ὅτι τῷκαμε πρὸς εὐκολίαν του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ὀμαλώτατους τύπους; ἡ κεφαλή, ἡ βελόνη, ὁ τυρὸς κτλ. προτίμησε τὰ ὑποκοριστικά τους· τὸ κεφάλι, τὸ βελόνι, τὸ τυρὶ κτλ.

Μὲ φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ χρῆσις τῶν ὑποκοριστικῶν τύπων εἶναι παλαιότερη ἀδυναμία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ οὐκ εἶναι σὲ ἄλλους λόγους. Ἀπὸ τὴν κλασικὴν ἀκόμη ἐποχὴ οἱ Ἕλληνες, γὰρ νὰ μιλοῦνε χαϊδεμένα καὶ κομψότερα μεταχειρίζονταν τοὺς ὑποκοριστικοὺς τύπους τῶν ὀνομάτων, κ' ὅταν ἀκόμη τ' ἀντικείμενα καὶ θέλανε νὰ παραστήσουν δὲν εἴτανε μικρά. Ἔτσι οἱ ὑποκοριστικὰ καταλήξεις χάνανε μὲ τὸν καιρὸ τὴν ὑποκοριστικὴν σημασίαν, τὰ ὑποκοριστικὰ ὀνόματα γίνονταν κοινὰ οὐσιαστικά, κ' ὅταν ἀργότερα χρειάζονταν πραγματικὰ ὑποκοριστικὰ χρησιμοποιοῦνταν ἄλλες ὑποκοριστικὰ καταλήξεις. Στὴ θέσις λ.χ. τῶν προσηγορικῶν βίβλος, θῆρ, πίναξ κτλ. μεταχειρίζονταν οἱ Ἀρχαῖοι χωρὶς ὑποκοριστικὸν νόημα τοὺς ὑποκοριστικοὺς τύπους βιβλίον, θηρίον, πινάκιον κτλ., καὶ εἶχαν τὴν σημασίαν τῶν προσηγομένων. Καὶ κατόπι, ὅταν ἐλάμβαναν σ' ἀλήθεια ἀνάγκη ἀπὸ ὑποκοριστικά, ἔκαμναν καινούργ-

για μ' ἄλλες καταλήξεις· π.χ. βιβλιάριον, θηρίδιον, πινακίδιον κτλ.

Αὕτη ἡ συνήθεια ἐπικρατεῖ ἕως σήμερα γενικῶς στὸν Ἑλληνισμό. Λέμε π.χ. γιὰ ἕνα σαραντάρη ὅτι εἶναι καλὸ παιδί. Τὸν παππᾶ καὶ τὸν παπποῦ τοὺς προσφωνοῦμε μὲ τὴ λέξη παππούλη, ὅταν θέλουμε νὰ τοὺς καλοφερθοῦμε. Καὶ πρὸς τὰ παιδιά, ὅταν μιλοῦμε μὲ συμπάθεια, τὰ λέμε κοριτσάκι μου, παιδάκι μου, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εἶναι πολὺ μικρά. Εἶναι φυσικὸ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Ὅπως δηλαδὴ τὸ κάθε μικρὸ εἶναι χαϊδεμένο, ἔτσι καὶ ἡ λέξη ἅμα γίνη σμικρυντικὴ, παραστήνει γλωσσικῶς τὸ ἠθικὸ χάδι ἀπὸ μέρος ἐκείνου ποὺ τὸ λέει στὸ ἄτομο ποὺ ἀποτείνεται.

Ἡ μητέρα τῆς ἐποχῆς μας, ὅταν καταλάβη ὅτι διψᾷ τὸ μωρὸ της, δὲν τὸ δίνει νερό, ἀλλὰ νεράκι καὶ τῆς φαίνεται ὅτι τοῦ προσφέρει κάτι νοστιμώτερο ἀπ' τὸ νερό. Στὸ ἐστιατόριο, ποὺ τρώει κανεὶς, ἅμα κάμη στὸν ἐστιατόρα νεῦμα, ὅτι χρειάζεται ψωμί, ἐκεῖνος θὰ προστάξῃ τὸ γκαρσόνι νὰ τοῦ φέρῃ ψωμάκι, κ' ἔχει τὴν ἰδέα ὅτι ἔτσι περιποιεῖται τὸν πελάτη περισσότερο. —Κυρία Δεσποτοῦλα, ἄρχισε νὰ λέῃ προχθὲς μιὰ γειτόνισσά μας ἀπ' τὴ Θράκη στὴν κυρία μου, νὰ σᾶς πῶ μιὰ στιγμούλα. Κ' ἕνας συνάδελφός μου δικηγόρος μ' ἔλεγε τελευταῖα ὅτι, ἂν θὰ τελείωνε κάποια ζουμερὴ ὑπόθεση, θ' ἄπαιρνε δέκα χιλιάδες δραχμές, νὰ τις βάλῃ στὴν τζεπούλα του.

Ἀπ' τ' ἀνωτέρω παραδείγματα φαίνεται ἀναμφισβήτητα ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μεταχειρίζεται ἀνέκαθεν τοὺς ὑποκοριστικούς τύπους ὄχι πρὸς εὐκολία τῶν στοματικῶν ὀργάνων τῆς λαλιᾶς, ἀλλὰ γιὰ νὰ παραστήνῃ τὰ πράγματα λεπτὰ καὶ καλλωπισμένα. Ὁ λόγος δηλαδὴ ποὺ προτιμῶνται οἱ σμικρυντικὲς λέξεις δὲν εἶναι γλωσσολογικός, ἀλλὰ ψυχολογικός.

Ἐπῆρχε λοιπὸν καὶ στὴν Τσεντῶ αὕτη ἡ συνήθεια, ὅπου κύρια καὶ προσηγορικὰ ὀνόματα τὰ μεταχειρίζονταν στὸν ὑποκοριστικὸν τοῦς τύπο. Κι' ὅταν τὰ πρῶτα ὑποκοριστικὰ ἔχασαν μὲ τὴν πολυχρησία τὴ σμικρυντικὴ τοὺς ἔννοια, τὰ φέλλιασαν μὲ καινούργιες ὑποκοριστικὲς καταλήξεις, καὶ τὰ ξανάκαμαν ὑποκοριστικά. Τὸ ὄνομα Γιαννάκης λ.χ. κατήντησε ἰσοδύναμο ποῦ τύπου Γιάννης ὡς ἐξῆς· στὴν ἀρχὴ ὠνόμασαν Γιαννάκι τὸν μικρὸ τὸν Γιάννη. Ὅταν ὅμως τὸ Γιαννάκι μεγάλωσε, ἔγινε γένους ἀρσενικοῦ ὁ Γιαννάκης, ποὺ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸν Γιάννη. Κ' ἐπειδὴ εἶχε πιά λησμονηθῆ ἡ ὑποκοριστικὴ του προέλευση, εἶπανε τὸν μικρὸ τὸν Γιαννάκη Γιαννακάκι, κ' ἀπ' αὐτὸ πάλι ἔγινε τ' ἀρσενικὸ ὁ Γιαννακάκης, καὶ πάει λέοντας. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ στὰ προσηγορικά. Τὴ λέξη πόδι, ποὺ εἶχε ἐπικρατήσῃ στὴ θέση τοῦ ἀνωμάλου τύπου ὁ ποῦς, τὴν ἔχασαν ὅτι εἶτανε τὸ ὑποκοριστικὸ της, καὶ γιὰ νὰ παραστήσουν τὸ μικρὸ τὸ πόδι, ἔκαμαν καινούργιο ὑποκοριστικὸν τύπον τὸ ποδάρι. Μὰ μὲ τὸν καιρὸ χάθηκε κ' αὐτουνοῦ ἡ σμικρυντικὴ σημασία, τὸ ποδάρι ἔγινε τὸ ἴδιο μὲ τὸ πόδι

καὶ μὲ τὸν πόδα, καὶ τότε πλάσθησαν τὰ νεώτερα ὑποκοριστικά ποδαρέλι καὶ ποδαρόπλο.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὰ περισσότερα ἀρσενικά κύρια ὀνόματα προήρχουνταν ἀπὸ ὑποκοριστικά, καὶ εἶχανε τὶς καταλήξεις ἀκίς καὶ ἦς τονούμενο. π.χ. Ἀσμᾶκίς, Βεργουλάκίς, Μπαχαράκίς, Γαβριλάκίς, Δοξάκίς, Ζαφειράκίς, Θανασάκίς, Κωσταδάκίς, Λασκαράκίς, Πασκαλάκίς, Σταυρινάκίς, Φωτάκίς, Χριστοφιλάκίς κτλ. Ἀδωνῆς, Γεωργῆς, Δεδρῆς, Ζαχαρήϊς, Θεόδωρῆς, Κυριαζῆς, Ληγορῆς, Μαυρουδῆς, Νικολῆς, Παντελῆς, Σαριδῆς, Φειδερῆς κτλ.

Τὰ θηλυκὰ κύρια ὀνόματα εἶτανε προηγουμένως ὅλα σχεδὸν ὑποκοριστικά μὲ τὶς καταλήξεις ῶ, ἴσα, ἀκί καὶ οὐλα π. χ.

Ἄγδονιώ, Βενετιώ, Γαϊτανιώ, Δαφινιώ, Ἐψεβώ, Ζαφριώ, Θωμαγιώ, Κανελλιώ, Λεμπιγιώ, Μουσμουλιώ, Ξαθώ, Πρεπώ, Ραλλιώ, Σαββώ, Ταρσώ, Φερσώ, Χριστιώ, Φροσυνιώ, κτλ.

Σημ. Καὶ στὴν ἀρχαία γλῶσσα ἡ κατάληξι τῶν θηλυκῶν ῶ εἶταν κατὰ πρῶτο ὑποκοριστική.

Ἄμυγδαλίτσα, Βαγίτσα, Δορνίτσα, Ἐλίτσα, Ζωίτσα, Θεγονίτσα, Κυριακίτσα, Λαμπρινίτσα, Μπαλασίτσα, Πασκαλίτσα, Σωτηρίτσα, Ταρσίτσα, Φανίτσα, Χριστίτσα κτλ. Ἀφεδούλα, Γιαννούλα Ἐψεβούλα, Θεγοπούλα, Κυριακούλα, Μαρούλα, Χρυσούλα κτλ. Ἐλενκάκι, Κυριακάκι, Μαργάκι, Φροσάκι κτλ.

Τὰ ὀλιγογενειακὰ ἐπίθετα καὶ τὰ παρανόματα χρησιμοποιοῦνται τὰ περισσότερα στὸ οὐδέτερο γένος μὲ τὶς ὑποκοριστικὰς καταλήξεις ἰ καὶ ὄπλο π.χ. τὸ Ἄρκουδι, τὸ Γιαννακί, τὸ Τσουκαλί κτλ. Τὸ Βεργόπλο, τὸ Δογματζόπλο, τὸ Κερεμιτσόπλο, τὸ Λιολιόπλο, τὸ Μαδικόπλο, τὸ Περδικόπλο, τὸ Τζαρτόπλο, τὸ Χατζηγρουτζόπλο, τὸ Ψιλόπλο κτλ.

Καὶ πάρα πολλὰ προσηγορικά ὀνόματα εἶτανε οὐδέτερα μὲ ὑποκοριστικὰς καταλήξεις χωρὶς νὰ σημαίνουν ἀντικείμενα μικρά. Α. χ. ἀβέλι, βαρέλι, γαλέτζ, γαδούρ, δερμόνι, ζουμί, καυκί, λαμνί, μαναστήρ, ξίδ, πανέρ, ροκάνι, στάρ, τυρί, φορτί, χαρτί κλ.

Ἀπὸ τὰ παλιὰ αὐτὰ ὑποκοριστικά, ποὺ εἶχανε χάσει τὴν σμικρυντική τους σημασία ἐγίναν καινούργια ὑποκοριστικά μὲ τὶς νεώτερες ὑποκοριστικὰς καταλήξεις ὄπλο, ἐλί καὶ ἰ. Π. χ. ἀβελόπλο, βαρελόπλο, γαδουρόπλο, ζουμόπλο, κορτσόπλο, ματόπλο, ξιδόπλο, πανερόπλο, σταρόπλο, τυρόπλο, φελλόπλο, χαρτόπλο, χωραφόπλο κτλ. Ἄγορέλι, κορτσέλι, ποδαρέλι κτλ. Δετζερί, παπλωματί, σογί, τουρβί, φορματί κτλ.

Φθογγολογικὲς παρατηρήσεις.

Α') Φωνήεντα.

*Η νεώτερη ἑλληνικὴ γενικῶς ἔχει ὡς γνωστὸν πέντε πραγματικὰ φωνήεντα α, ο, ου, ε, ι.

Τὸ α. Τὸ ἄτονο α ἔπεφτε συχνὰ ἀπὸ τὶς λέξεις ποῦ τὸ εἶχαν ἀρχικὸ τους γράμμα. Π. χ. γροικῶ, ἀγωνιῶ—γανιάζω, ἡ γάνα, διαμάδ, διαμαδέ- νιος, διαμαδόπετρα, Διαμαδάκις, Διαμαδένια, Διαμάντω, Θανάς, Θανα- σιά, κράνοιχτα, ἀκόμη—κόμα, ἀμούργα—μούρδα, lactium amara - μαρούλι, ἀναχανιάζω—λαχανιάζω, ἀμανίτης—μανιτῆρ, ἀμάραντα—μαρα- δούδια, ἀποταπουρνὸ—ποταπουρνό, ἀμανές—μανές, ἀπ' ἐδῶ—ποδῶ, πο- κεῖ, ἀπολωλὸς—πόλωλο, παρταμέντο, ἀράχνη—ραχιά, ἀρσενικὸς—σερ- νικὸς, ἀσκομαχῶ—σκομαχῶ, ἀσφαλίζω—σφαλνῶ, στακός, στράφτω, στρα- φιερός, αὐτί—φτί, χιβάδα. ψηφῶ κτλ.

Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας· Ἀμάδοκος—Μήδοκος, ἀσπάλαξ καὶ σπάλαξ ὁ ἀκινάκης—ἡ κινάκη κτλ.

Συνέβαινε ὅμως καὶ τὸ ἀντίθετο. Ὑπῆρχανε δηλαδὴ κάμποσες λέξεις ποῦ πήρανε στὴν ἀρχὴ τους ἓνα α, ποῦ κόλλησε σ' αὐτὲς ὡς πρῶτο γράμμα ἀπὸ τὸν πληθυντικὸ τοῦ ουδετέρου ἄρθρου ἢ ἀπὸ ἀναλογία πρὸς ἄλλες συγγενικὲς τους λέξεις· π. χ. ἀκράνα, ἀκρανιά, ἀκρυφά, ἀκρυφός, ἀβάτο, ἀβύσσινο, ἀγλείφω, ἀλιπανάβατος, ἀμασκάλι, ἀνικῶ, ἀξυπόλυτος, ἀπεζός, ἀποῦρνο, ἀράθνυμος, συκαμινέα—ἀσκαμνιά, ἀφεγίτς, ἀχαμνός, ἀ- χεῖλι, ἀχελώνα, ἀχλωμος, ἀψηλά, ἀψηλός κτλ. Παράβ. τ' ἀρχαία· στάχυς καὶ ἄσταχυς, σταφίς καὶ ἀσταφίς, σκολόπαξ καὶ ἀσκολόπαξ, σταλίζω καὶ ἀσταλίζω, σπαίρω καὶ ἀσπαίρω κτλ.

*Υπάρχει στὰ στοματικὰ μας ὄργανα ἡ φυσικὴ διάθεση νὰ ἀφομοιώ- νουν τὰ διαφορετικὰ φωνήεντα. Σ' αὐτὴν τὴν διάθεση στηρίζεται ὁ περι- ερογος γλωσσολογικὸς νόμος, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ δυνατότερος φωνητικὸς φθόγγος, ἔλκει πρὸς τὸ μέρος του καὶ ἀφομοιώνει τὸν ἀδυνατότερο, ποῦ βρίσκεται στὴν πλαγινὴ του συλλαβή. Κ' ἐπειδὴ τὸ α εἶναι τὸ ἀνοιχτότερο καὶ πιὸ δυνατό ἀπὸ τὰ πέντε φωνήεντα τῆς σημερινῆς μας γλώσσας, ἀ- φομοιώνει κάθε ἓνα ἀπ' τὰ τέσσερα ἄλλα φωνήεντα ποῦ τυχαίνει πλάγι του π. χ. καταλογιάζω—καταλαγιάζω, μεταλαβαίνω—μάταλαβαίνω, ἀνα- βυβούλα—ἀναβαβούλα, Ἡρακλειὰ—Ἀρακλειὰ κτλ.

Τὸ α φωνητικὰ δὲν γίνονταν ἀπευθείας οὔτε ο οὔτε ου οὔτε κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ λοιπὰ φωνήεντα, διότι, καθὼς λὲν οἱ γλωσσολόγοι, ποτὲ κα- νένας φθόγγος δὲν ἀφομοιώνεται ἀπὸ ἄλλον πιὸ ἀδύνατο, ἂν δὲν συντρέχη ἰδιαιτέρως λόγος. Ἔτσι τὸ α ἄλλαξε σὲ μιὰ περίπτωση μονάχα καὶ γίνον-

ταν ε, όταν τύχαινε πλάγι σ' ένα απ' τὰ ὑγρά λ ἢ ρ· π. χ. βερβέρος, γρεβάτα, ζαβὸς—ζαρβὸς—ζερβός, ἰλαρὰ—ἴλερη, καθερίζω, καταλύω—κατελῶ, καταρρέοντα—κατερρέδα, κλάμα—κλαίμα, κλεβανῆ, πανέρο, προματευτής, παντελόνι, προσβάλλω—προσβέλω, ρεπάνι, ρεπανίδα, σκορδελιά, τέσσερα, φτέρνισμά, φτερνίζμαι κτλ.

Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας· ἀτέραμος—ἀτέρεμος, ἄρσην—ἔρσην (Ἰων.) βάραθρον—βέρεθρον, μυσαρὸς—μυσερός, τέσσαρα—τέσσερα (Ἰων.), ψαφαρὸς—ψαφερός κτλ.

Τὸ ο. Τὸ ἄτονο ο ἔπεφτε συχνὰ στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης. Π.χ. ὀδόντι—δόδι, δοδακοιλιά, Ὀκλαλί—Κλαλί, Ὀλυμπιάς—Λεμπιάδα, Λεμπιγιῶ, ὀλερός—λέρα, λερώνω, λογουρίζω, λίγος, λόγουρα, ὀλωλὸς—λωλός, μαδιζω, μάτ, Ὀμούρτσα—τὸ Μούρτζ, ὀμοιάζω—μνοιάζω, μονοιάζω, μόνιοιο, ξιδ, ξινός, ὀπίσω—πίς, ρίγανη, σπίτ, σπιτάλια, ὀξύπτερον—ξεφτέρ, στρείδ, φίδ, φρύδ, φτωνύχι, ψάρ, ψούνιο, ψουνίζω κτλ.

Τὸ ἄτονο ο ἀποβάλλουνταν καὶ στὴ μέση τῆς λέξης κατὰ τὸν νόμο τοῦ Κρέτσεμερ· π.χ. σκόροδο—σκόρδο, ἀπολογοῦμαι—ἀπλογοῦμαι, ἀπακροῶμαι—ἀφιγροῦμαι κτλ.

Ἐπίσης ἀποβάλλουνταν καὶ στὸ τέλος τῆς λέξης, ὅταν ἀποτελοῦσε τυπικὸ στοιχεῖο. Π.χ. Ἀναστιάσιος=Ἀναστιάσης, Γιώργης, Νικόλας, κρομμυδοφάγος—κρομμυδοφάς, νυπνοφάς, ξυλοφάς, τριχοφίς, βεργίον—βεργί, λαμνίον—λαμνί, λοδρί, φελλί, ψωμί κτλ. Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας· Ἀγεσίλας ἀντὶ Ἀγησίλαος, Στρατόλαος—Στρατόλας κτλ.

Ἐμπαινε ὅμως κάποτε ἓνα ο στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης, χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἀρχικῶς· π.χ. βδέλλα—ὀβδέλλα, ὄπαδου—παντοῦ κτλ.

Στὴ σειρὰ τῶν φωνηέντων α, ο, ου, ε, ι τὸ ο ὡς πρὸς τὴν ἀφομοιωτικὴ δύναμη εἶναι ἀδυνατότερο ἀπὸ τὸ α καὶ δυνατότερο ἀπὸ τὰ ἐπόμενα τρία. Γιὰ τοῦτο ἀφωμοιώνουνταν πρὸς τὸ πλαγινὸ του α καὶ ἀφωμοίωνε τὰ λοιπά· π.χ. ὀμφαλός—ἀφαλός, ὀκτάπους—ἄχταπόδι, τὰ ὀρνίθια—τ' ἀρνίθια—τ' ἀρνίθ, μιὰ ὀλονυχτιά—μι' ἄλονυχτιά—ἄλονυχτιά. τὰ ὠά—τὰ ὠγά—τ' αὐγά, τ' αὐγό, βατολαλῶ—βαδαλαλῶ. ὠρύομαι—ὠρύάζω—γουριάζω—γαριάζω, ἀγωνιῶ—γανιάζω, ζορκάδ—ζαρκάδ, καταλαγιάζω, κολλιάντρα—καλλιάντρα, κοιλάρφανος, Κοζάκος—Καζάκις, μαναστήρ, ξελαγιαζω, παράνομα, τραγάλια—στραγάλια κτλ.

Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας· ὀδαγμός—ἀδαγμός, ὀδαξασμός—ἀδαξασμός, κόλαβρος—κάλαβρος, κολάζεσθαι—καλάζεσθαι, ὀστακός—ἀστακός, πόρδαλις—πάρδαλις, τροφαλις—τραφαλις κτλ.

Τὸ ἄτονο ο (ο καὶ ω) δὲ γίνονταν κατὰ κανόνα ου, ἐξὸν ἂν συνέτρεχε ἰδιαιτερός γλωσσικὸς νόμος. Ἔτσι στ' ἀρσενικὰ ὀνόματα πού τελειώσανε σὲ ἄτονο—ος, στὰ ἐνεργητικὰ βαρύτενα ῥήματα, καὶ γενικῶς σ' ὅλες τὶς πολυάριθμες λέξεις πού εἶχανε ἄτονο ο, τὸ προφέρνανε μὲ τὸ

γνωστὸ καὶ συνηθισμένον τρόπο. Π.χ. ἀπεικάζω, βολά, βολιάζω. γομίδ, γαβωσιά, δρολυκάνω, δραγομάνις, Εὐρωπίδς, ζορέχω, θωριακός κορνιάζω, Λοξάντρα, μοσκοκάρφ, νοματός, ξωτικό, πόλωλο, ρομαθιά, σκοτιδιάζω τορίκι, φώβολη, χωρατάς, ψοφίμ κτλ. Ἐνῶ στὰ Γανόχωρα καὶ στὴ βορειότερη Θράκη προφέρνανε τὸν ἄτονο φθόγγο ο ὡς ου. Π.χ. ἄγριους, ἄδειους, ἀνοιχτουμάτς, ἀνιμουβλουγιά, βατεύου, γείτουνας, γιορτή, γλυτόνου, γρουνίζου, γουνιά, εἴκουσ, ζαρουματιά, ζουδουχήρα, κουμμάτ, Νικουλῆς, θὰ σουθῆ, ψομί, (Γεωρ Λαμπουσ. Γλασσάρ. Ἀδριαν. «Θρακικά», Τόμ, Α' τεῦχ. 3—4 σ. 474. Ν. Ρόδ. «Θρακικά» Δ' 295 κλπ.

Σὲ ὠρισμένες ὁμως περιπτώσεις τὸ ἄτονο ο γίνοντον ου· α) οἱ λέξεις ποὺ γράφονται κατὰ τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία μὲ ω· β) ἀπὸ τὴ γειτονικὴ ἐπίδραση τῶν χειλικῶν συμφώνων· β, μ, π, φ· τῶν λαρυγγικῶν· γ, κ, χ, καὶ τῶν δοντοσφυριστικῶν· ζ, σ, τσ· π.χ. ἄγουρος, βουλιάζω, βουβούκι, ὄλα γοῦλα, γομάρ, γρυνάς—γυρούνα, ζγουράφος, ζγουραφιά, ζουμί, ζουμερός, ζουδανός, ζουνάρ, corpa—κούπα, κουφέτο, κουφός, κουφαλίδα, κουνούπ, σκῶρ—κουρέλι—κουράδ, κούφα, κουδούνι, κλουβί, καρβούνι, κοδιμέντο—κουδούμεδος, κουδάρος, κουμάντα, κόκκων—κουκκουνάρα, λουρί, λουρίδα, μουσκάρ, μουσκέω, πρῶνι—πουρνό, πουκάμσο, πουλάρ, μωριά—μουριά, σκουβρί, σκουτούρα, κατοτυφλῶ—σκουδουφλῶ, σκούλικα, σουλινάρ, σφουγάρ, φουσαῖτο, φλουρί, χουλιάρ, χονχουλίδ-χουχλίδ, χροστῶ ψουνίζω κτλ.

Τὸ ο σάν τὸ α γίνονταν ε πλάγι στὸ ρ ἢ στὸ λ. π.χ. ἄθρεπος, ἀλέτρι, ἀλεποῦ, ἀντίδερο, γαρέφαλλο, Δολλιόνες—Δελλιώνες, θελός, θελώνω, θελόσταχτη, κάτοπτρον—καθρέφτς, λεκούμ, πέλεμος, περτοφόλι, Πελύδωρος, ἐπίτροπος—πίτρεπος, σύδρεπος, τρεχούλι, Τσορλοῦ—Τσερλοῦ, Φρόσω—Φερσώ, φρανιζέλα κτλ. Παράβ. τ' ἀρχαῖα· ὄχυρός—ἐχυρός, Κόκυρα—Κέρκυρα, Δολφοί—Δελφοί.

Τὸ ου. Ἀπὸ τὰ πέντε φωνήεντα τῆς νέας ἑλληνικῆς, τοὺς πέντε δηλ. πραγματικὸς φωνητικὸς φθόγγου; τὸ ου εἶναι ἀδυνατότερο ἀπὸ τὰ α καὶ ο, καὶ δυνατότερο ἀπ' τὰ ε καὶ ι.

Τὸ ἄτονο ου δὲν ἀποβάλλουνταν γενικῶς οὔτε μέσα στὴ λέξη οὔτε στὸ τέλος. Λέγανε δηλ. μὲ τὸ ου· π.χ. ἀγουρίδα, βουλιάζω, βουκῶνω, γουλιάρς, δονκάνι, δουβάνι, ζουλεύω, κουμουλιά, λουρωτός, μουδιάζω, νουνίζω, ξουράφ, ξουραφίζμαι, πουλάρ, πουλῶ, ρουμιά, σουφοννίζω, τουλούπα, τῆ δάσκουλου, τῆ διάβολου, τῆ Θανάσιου, τῆ Μόσκου, τῆ Ληγοράκου, φουσαντο, χουλιάρ, κτλ. Ἀπὸ γλωσσολογικὴ ἔποψιν εἶναι κάτι ἀξιόλογο ὅτι τὸ ἄτονο ου προφέρνονταν κανονικά, διότι ἔπεφτε σὲ πολλὰς ἑλληνικὰς χῶρες, ὅπου λέγανε π χ β'βάλι, β'βός, γὰ β'βαθῆς, τοῦ β'βλίου σ, σ'σάμ, σ'σουράδα, κ'κί, κουνάγω—κνάγω, κουτάβ κτάβ, κρασοπλειό, μλάρ, πλάρ, πλί κτλ.

Τὸ ἄτονο ου ἔπεφτε στὴ μέση τῆς λέξης σπανίως· π.χ. στὶς λέξεις ἄκ-σα, κολλυβόζμος, νερλός, τρέμμα, τσέτλα. Ἐπίσης ἔπεφτε στὴ γενική τ' Ἀηνικολὰ ἀντὶ τ' Ἀηνικολάου, στὸ τέλος τῶν κτητικῶν ἀντωνυμιῶν· π.χ. τὸ bougί μ, τὸ bougί σ, τὸ bougί τ κτλ. Καὶ τέλος ἔπεφτε στὰ ῥήματα πρὶν ἀπ' τὶς καταλήξεις με, τε, νε, μαι, μαστε, μανε, σανε καὶ δαι· π.χ. συνεικάζμε, συνεικάζτε, συνεικάζνε, ἀρτύνμαι, ἀρτύνμαστε, ἀρτύνδαι, ἀρτύνμανε, ἀρτύνσανε, βαρβατιάζμε, βαρβατιάζτε, βαρβατιάζνε, δύνμαι, δύνδαι, δρασκελίζμε, δρασκελίζτε, δρασκελίζνε, δελεύμαι, δελεύμαστε, δελεῦδαι, νίβμανε, νίβσανε κτλ.

Καὶ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι ὅμως διατηροῦνταν τὸ ἄτονο ου, ἐὰν μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ θὰ σχηματίζονταν δυσκολοπρόφερτη συλλαβή, π.χ. τὸ γαδούρ του, τὸ καλούπ του, τὸ χωράφ του, ἔρκουμαι, ἔρκουδαι, κλέπτουνε, φέρνουμαστε, φέρνουδαι κτλ.

Μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἄτονου ου πρὶν ἀπ' τὶς ἀνωτέρω καταλήξεις τὰ σύμφωνα ποὺ ἀνταμώνονταν δὲν πᾶσαι τὶς συνηθισμένες φθολογικὰς μεταβολάς.

Λ. χ. τὸ β καὶ τὸ φ μαζὶ μὲ τὸ σ δὲ γίνονταν ψ στὸ δεῦτερο ἐνικὸ καὶ πληθυντικὸ πρόσωπο τοῦ παθητικοῦ παρατατικοῦ τῆς ὀριστικῆς. Π.χ. τριβसानε, τριβστανε, ἀλείφσανε, ἀλείφστανε κτλ., ἐνῶ σὲ παλαιότερα χρόνια τὸ ἄλειφ-σα ἔγινε ἄλειψα, ἔθρυβ-σα—ἔθρυψα, ἔκλαυσα—ἔκλαψα ἔκαυσα—ἔκαψα, ἔγραψα—ἔγραψα κτλ.

Τὰ σύμφωνα γ καὶ χ μαζὶ μὲ τὸ σ, ποὺ ἀντάμωναν στὴν προηγούμενη περίπτωσι δὲ γίνονταν ξ. π.χ. λούγσανε, λούγστανε, βρέχσανε, βρέχστανε κτλ., ἐνῶ σὲ παλαιότερα χρόνια τὸ πίνισα ἔγινε πίνισα, τὸ ἔπλεχσα—ἔπλεξα, τὸ ἔβρεχσα—ἔβρεξα, τὸ ἄρμεγσα—ἄρμεξα κτλ.

Τὸ θ μὲ τὸ σ δὲ γίνονταν τσ· π.χ. πλάθσανε, πλάθστανε, νοιώθσανε, νοιώθστανε κτλ., ἐνῶ τὸ κάθσε εἶχε γίνει πρὸ καιροῦ κάτσε.

Τὸ σ διατηροῦσε τὴν κανονικὴν του προφορὰ πρὶν ἀπὸ τὸ μ καὶ τὸ ν· π.χ. θ' ἀρέσμε, θ' ἀρέσνε, θὰ ζουμιώσμε, θὰ ζουμιώσνε, θὰ γιομόσμε, θὰ γιομόσνε κτλ., ἐνῶ συνήθως τὸ σ πρὶν ἀπὸ τὸ μ καὶ τὸ ν προφέρουνταν ὡς ζ. π.χ. Σμαραγδὴ Ζμοραγδὴ, σμίγα—ζμίγω, σνίχι—ζνίχι κτλ.

Τὰ χειλικά σύμφωνα β, π, φ ἔμνισκαν πρὶν ἀπ' τὸ μ μὲ τὴν συνηθισμένην προφορὰ τους· π.χ. θρῦβμε, γλέπμε, ἀλείφμε κτλ., ἐνῶ συνήθως τὰ χειλικά αὐτὰ σύμφωνα ἔπεφταν πρὶν ἀπ' τὸ μ· π.χ. γράμμα, θάμα, θρύμμα, ράμα, πνέμα, ρέμα κτλ.

Τὸ θ ὅμως πρὶν ἀπ' τὴν κατάληξιν δαι γίνονταν δ· π.χ. πλάθονται—πλάθουδαι—πλάθδαι—πλάθδδαι, κλώθδαι—κλώθδδαι, νοιώθδαι—νοιώθδδαι κτλ.

Τὰ οὐρανικά σύμφωνα χ καὶ κ πρὶν ἀπ' τὴν κατάληξιν δαι γίνονται γ καὶ γ' π.χ. βρέχονται—βρέχουσαι—βρέχουσαι—βρέχουσαι, στέκονται—στέκονται—στέκονται—στέγδαι, παραστέγδαι, πλέγδαι κτλ.

Τέλος τὸ χειλικὸν σύμφωνον π ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἄτονου οὐ τύχαινε πρὶν ἀπ' τὴν ρηματικὴν κατάληξιν δαι, τρέπονταν σὲ β π.χ. γλέπουνται—γλέπουνται—γλέπουνται—γλέπουνται, δρέπονται—δρέπονται, δρέπουνται—δρέπουνται κτλ.

Κάποτε γενιούνται εἶνα ἄτονον οὐ ἀνάμεσα σὲ δυὸ σύμφωνα, γὰρ νὰ τὰ κάμη εὐκολοπρόφερα. Π.χ. ἰγδίον—γδί—γούδι, λοκμά—λοκουμά, κοχλίδιον—χουχουλίδ, σταφλαρμιὰ—σταφλαρουμιὰ, τουμάκα—τοκουμάκα, γουρός, κτλ.

Τὸ ἄτονον οὐ ἀφωμοιώνονται μετὰ τὰ ἀνοιχτότερα φωνήεντα α καὶ ο ὅταν τύχαινε πλάγι τους' π.χ. Οὐγγαρέζος—Ἀγγαρέζος, ἀναβουβούλα—ἀναβαβούλα, μουστοκούλλικο—μουστοκούλλικο, μουστολαβάδα—μουστολαβάδα, κουτὸς—κοτὸς κτλ.

Τὸ ε. Τὸ γράμμα ἔψιλον μαζί μετὰ τὴν ἀρχαία δίφθογγο αὐ παριστάνουν τὸν φθόγγο ε, ποὺ εἶναι δυνατότερος μονάχα ἀπ' τὸν ι καὶ ἀδυνατότερος ἀπὸ τοὺς τρεῖς προηγουμένους.

Τὸ ἄτονον ε ἔπεφτε κατὰ κανόνα στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης. Π.χ. Βγαγέλις, βγαγέλιο, βρισκω, βρένμαι, Βδοκιά, Βρωπίδς, γιαλός, Γιαλούς, δροπή, Δοξῶ, Δοξάκις, Θύμνιος, Θυμία, ἑκατὸ—κατό, κατοστή, ἐκυρὰ—κερά, λαφρής, λάστιχο, λαμνί, λάτα, Λευτέρς, Μανώλις, ἑξαίρω—ξαίρω, Παμνώντας, ρμάζω, ἑσχάρα—σκάρα, ἑστία—σιτία, σάβρακο, ταίρ, φκιοῦμαι, φτεινός, Φροσύνη, κτλ.

Ἐπίσης τὸ ἄτονον ε ἔπεφτε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν ρημάτων ποὺ τὸ λάμβαναν ὡς συλλαβικὴ ἀύξηση στοὺς παρωχημένους χρόνους' π.χ. ἐνύσταξανύσταξα, ἐπάτησα—πάτησα—πάτησα κτλ.

Στὴ μέση τῆς λέξης ἔπεφτε τὸ ἄτονον ε ἀφοῦ ἀφωμοιώνονται μετὰ πλάγινο του δυνατότερο φωνήεν. Π.χ. Θεόδωρος—Θόδωρος, θεωρία—θωρία, χρωστώ—χρωστώ—χρωστώ κτλ. καθὼς καὶ στὰ ῥήματα πρὶν ἀπ' τὴν κατάληξιν τε' π.χ. κλαῖτε, πάριτε, φέριτε κτλ.

Καὶ στὸ τέλος ἔπεφτε τὸ ἄτονον ε στὸ δεύτερον πρόσωπον τοῦ ἀόριστου τῆς προστακτικῆς τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς πρὶν ἀπὸ ἐπαναληπτικὰς ἀντωνυμίας τοῖνα, τηνα, το, τες, τα. Π.χ. ἄς τοῖνα, ἄς τηνα, ἄς το, ἄς τες, ἄς τα. κρύψ' τοῖνα, κρύψ' τηνα, κρύψ' το, κρύψ' τες, κρύψ' τα κτλ.

Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας' ἐρυσίπολις—ρυσίπολις, ἐρμυνός—ρμυνός πελάτις—πλάτις, δίφωρος—δίφωρος, στελεγγίς—στελεγγίς, κικήλη—κίχλη, τὸ δμηρικὸν φέριτε κτλ.

Ἐμφαίνεται ὁμως κάποτε ἄτονον ε στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης ἀπὸ ἀναλογία

πρὸς ἄλλες ὁμοίης τῆς. Π.χ. ἐχτές, ἐπροχτές, ἐψές, ἐπέρος, ἐσού, ἐσένα, ἐμένα κτλ.

Τὸ ε πλάγι στὸ δυνατότερό του α ἀφωμοιώνουνταν μ' αὐτό. Π.χ. Ἐλβασάνι—Ἀλβασάνι, τὰ ἔντερα—τᾶντερα—τᾶδερα—ἄδερα, ἀδαμώνω, ἀδάρα, ἄξαφνα, ἐνάμισυς—ἀνάμυς, ἀξάδρεφος, Γιαννάρος, θανά, θαραπεύουμαι, κάθε—κάθα, μετὰ—ματᾶ, ματαλαβαίνω, ματάδος, ματζάνα, Μπαχάρς, ρεματζάνα—ραματζάνα, περαστικά—παραστικά, Σεράι—Σαράι, ὕτερα—ὕσταρα κτλ.

Ὁ ἀείμνηστος γλωσσολόγος Μ. Φιλήντας, ὁ ἀκούραστος τῆς γλώσσας μας μελετητῆς ἔχει ἀποδείξει μὲ πολλὰ παραδείγματα ὅτι τὸ ἀνωτέρω φαινόμενο παρατηροῦντανε καὶ στὴν Ἀρχαία π.χ. Ἐκάδημος—Ἀκάδημος, ἐργαλέος—ἀργαλέος, ἀνεκάς—ἀνακάς, ἠλεκάτη—ἠλακάτη, θεραπεύω—θαραπεύω, μεγαρικά—μαγαρικά, μελανθράκη—μαλανθράκη, Μελαγκόμας—Μαλαγκόμας, Σελαμίς—Σαλαμίς, ψεκάς—ψακάς, ψεκάζω—ψακάζω, ψάκελον—ψάκαλον, ψεφάρα—ψαφάρα, ψαφερός—ψαφαρός κτλ. (Μ. Φ.λ. Γλωσ. Γ' 152).

Τὸ ε πλάγι στὸ ο συχνὰ γίνονταν ο' π.χ. ἔμπυον, ὄβυος, ἐγγόνι—ὄγόνι, ἔγγονος—ὄγγονος—ὄγρος, ὄβριός, ὄμορφος, ὄξω, ἐχθρός—ὄχτρός, Ραιδεστός—Ροδοστό, κτλ. Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας Δελφοὶ—Δολφοὶ, ἔδοντες—ὄδόντες, Ἐρχομενός—ὄρχομενός, ἐχυρός—ὄχυρός, ἐροφή—ὄροφή, ὄφελωνίδης—ὄφολωνίδης, ὄβελός—ὄβολός, Πτολεμαῖος—Πτολομαῖος.

Τὸ ε γίνονταν ἐπίσης ο πρὶν ἀπ' τὰ χειλικὰ σύμφωνα β, μ, φ' π.χ. ἐρέβινθος—ροβιθ, γιοφύρ, γιομάτος, γιομόζω exemrlium—ξόβλι, εὔκαιρος—ὄφκαιρος κτλ.

Ὁ ἄτονος φθόγγος ε (ε καὶ αι) διατηροῦντανε στὸ τέλος τῶν ρημάτων μὲ τις καταλήξεις με, μαι καὶ δαι. Π.χ. κακίωνμε, μουσκλώνμε, τρυγοῦμε, ἰδροκοποῦμε, διανομοῦμαι, συλλογιόυμαι, βαρουόυδαι, κυλιόυδαι κτλ. Ἐνῶ βορειότερον ἀπ' τὴν Τσεντὼ καὶ σὲ πόλεις, ὅπως οἱ Σαραντα Ἐκκλησίες, ἔπεφταν τὰ τελικὰ ε καὶ αι τῶν ρημάτων, ἴσως ἀφοῦ εἶχαν γίνει ἀρχίτερα ι' π.χ. τρέχουμ, ἀνοίγουμ, βροδοῦμ, τρυποῦμ, βλαστημοῦδ, σχωρνοῦδ κτλ.

Ἐπίσης τὰ ἄτονα ε καὶ αι διατηροῦντανε μὲ τὴν κανονικὴν προφορὰ τους στὴ μέση καὶ στὸ τέλος τῆς λέξης, καὶ δὲ γίνονταν ι, ὅπως σ' ἄλλα μέρη π.χ. Ἀρετή, ἀνεβιάνω, ἀνεκούρκουτα, βεδούζα, βεργί, βεράνι, βερεσιέ, γελῶ, γεροδάματα, δερμόνι, δεμάτ, Ἐλενιώ, ζηματῶ, θελιά, θεμῶνιά, κερά, κερί, Κερμενιώτς, λαιμός, μεράκι, μερκάνι, ξεμακίζω, πεθερός, ρεπάνι, σερμεγές, σεφτές, τσελίκι, φελλιιάζω, χερῶνω, ψεματούρας κτλ. Ἐνῶ στὰ Γανόχωρα ι' ἀλλοῦ τὸ ἄτονο ε γίνονταν ι' π.χ. βιργί, διαφιντεύου, δῶθι, κῆθι, ἐρχομνι, ζιβγάρ, πιθιρός, πιρνῶ, κτλ.

Τὸ ι. Ὁ φθόγγος ι ἀσχέτως μὲ τὸ ψηφὶ πὸν παραστήνεται εἶναι ὁ ἄ-
Θρακικὰ ΙΣΤ'

δυνατότερος ἀπὸ τοὺς πέντε φωνήεντας φθόγγους τῆς νέας ἑλληνικῆς. Γιὰ τοῦτο ἀφομοιώνεται μὲ τὸν καθένα ἀπ' αὐτούς, ὅταν τύχη πλάγι τους, καὶ δὲν ἀφομοιώνει κανένα.

Τὸ ι πλάγι στὸ α γίνονταν α' π.χ. Ἑρακλειά—Ἄρακλειά, ἄροητ' ἀθέμιτα—ἄροατα θέματα, ἐγγίζω—ἀγγίζω—ἀγιαζώ, πανηγύρι—παναγύρ, λάρουγξ—λάραγας, sripacia—σπανάκια, πηλαμῖς—παλαμίδα, φρυγανιά—φραγανιά κτλ.

Τὸ ι πλάγι στὸ ο γίνονταν ο, μὲ ὁποιοδήποτε φωνῆεν ἢ δίφθογγο κ' ἂν γράφονταν· π.χ. γεμίζω—γιομίζω—γιομόζω, ἄμοιρος—ἄμορος, ὄλοτριγυρα—ὄλοτρόγυρα.

Ἐν τῷ φθόγγῳ ι γίνονταν οὐ σὲ πολλὰς λέξεις, πού γράφονταν στὴν ἀρχαία μὲ υ' π.χ. βυτίον—βούτ, βυζι—βουζούνη, βουζουνιάς, βυλλώω—βουλλώνω, γρυλώνω—γχιρλώνω—γκουρλώνω, γούρλης, γούρλης, γουρλουμάτα, γρυλλίζω—γουρλιάζω, ὕγρος—γουρός, τύμβος—δούβα, τύμπανον—δουβάνη, τούμπανο, κυλλὸς—κουλλός, κύπη—κούπα, κῦτρα—κούτρα, κυτίς—κουτί, κύβος—κουβάρι, κουβαρίστρα, μυττός—μούτος, μυνδός—μουντός, ξυρός—ξουράφ, ξουραφίζμαι, σκύτος—σκουτί, σάνδυξ—σεντούκι, σκῦφος—σκουῖφος, συρτός—σουρτάρα, στυπίον—στουπί, στουπάνω, στουπόωμα, σύρρυπον—σουρρυπάνω, τολύπη—τουλούπα, πυκτίζω—φούχτα, φουχτίζω, φύσκη—φούσκα, φουσκίτσα, φούσκωμα, φουσκωτός, κρύσταλλον—χρυσταλλένια κτλ.

Στὶς περισσότερες ὁμοίως λέξεις πού γράφονται κατὰ τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία μὲ υ' προφέρουνταν τοῦτο σὰν ι ἀπλῶ, καὶ φαίνεται ἀπ' αὐτὸ ὅτι στὴν ἀρχαία γλῶσσα τὸ υ' δὲν προφέρουνταν οὔτε σὰν τὸ σημερινὸ οὐ οὔτε σὰν τὸ ι, ἀλλ' ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ δύο, σὰν τὸ γαλλικὸ u (M. Φιλ. Θρακικὲς ἐτυμολογίαι στὰ «Θρακικά» Δ' 287) π.χ. ἀκρυφός, ἀκρυφά, ἀποθυμῶ, ἀποσυρτή, ἀράθυμος, ἀραθυμῶ, αὐλογυρίζω, ἀλευρογυρίζω, ἀνεμοπύρ, ἀλονυχτιά, θυμάρι, θυλίξμαι, δύλιμα, καλαμοβύζα, Καρυοφύλλης, Κατρακύλι, κρυβίστρα, κοδυλῶ, κολλυβόζμος, Λύμπω, μυρωδικό, νυφοστόλι, νυχτερεύω, νυχτικό, ξυλιάζω, ξυλοφάς, πύρα, πυρώνμαι, πυρυστιά, παναθύρ, παναγύρ, προζύμ, σκύβαλο, Σηλυβριά, συντικά, σύζαλα, σύγμα, συγτίγμαι, συδάξμαι, ταθρόματα, φρύγαιο, φυτεία, χύνμαι, χυτός κτλ.

Τέλος τὸ ι γίνονταν οὐ ἀπὸ τὴ γειτονικὴ ἐπίδραση τῶν χειλικῶν συμφώνων β, μ, π, τῶν λαρυγγικῶν γ, κ καὶ τῶν δοντοσφυριστικῶν ζ, σ, τ' π.χ. βιλέτο—βουλέτο, ζήτουλας—ζούτουλας, ζημιὰ—ζουμιὰ, ζούλια, κατσηφός—κατσουφός, κινῶ—κουνῶ, ὀμίχλη—μούχλα, μέσπιλο—μούσπουλο, πατημιὰ—πατουμιὰ, παξιμάδ—παξουμάδ, πλεξίδα—πλεξούδα, πρινάρ—πουρνάρ, σύσσημον—σουσάμ, σημάδιον—σουμάδ, σύρρυπον—σούρρυπο, τσίζω—τσούζω κτλ.

Τὸ ι γίνονταν ε πλάγι στὸ λ ἢ στὸ ρ· π.χ. ἄχερο, vîrga—βέργα, Βεργούλις, ὕγιηρός—γερός, γρέμιο, γρεμῶ, Ἐρνιώ, drîta—dreta—δρέτα, θελιά, θελυκῶν, κερί, ἐκυρά—κερά, λαμπυρός—λαμπερός, Λεμπιάδα, Λεμπιγιώ, μέρημας, μελίγια, μάγερας, νερό, νοικοκεριό, ξερός, ξέρα, ξεραίλα, περεχύνω, πλιερωμή, πλιερώνω, πίτερο, περούνη, σίδερο, σιδερώνω, Σιδέρος, ἀκανθόχοιρος—σκαντζόχερος, τυχερός, φελλάδα, φελλιάζω, φελί, χερῶνω, χερόφτ, κτλ.

Ὁ ἄτονος φθόγγος ι ἔπεφτε κανονικά στήν ἀρχή τῆς λέξης, ἔπεφτε συνήθως στή μέση καὶ στὸ τέλος, ὅταν τὰ σύμφωνα πού θ' ἀνταμώνονταν μετὰ τὴν ἀποβολή του μποροῦσαν νὰ συμπροφεροῦν.

Π.χ. βρίζω, γειά, γερός, γερωσύνι, δυόσμος, Λίας, λιάζω, μέρα, μερομίστ, μισός, περήφανος, Παπαντή, περφάνια, πουκιάμο, σιάζω, φαίνω, φαδό, φάδ κτλ.

Βοῦῶ, βούτρος, γαδούρ, ἔδειρα—ἔδρα, Ἐρφιλί, ἔδεκάμς, ζιώνω, ἔρμος, ἔφυγα—ἔφκα, ζγός, ζγιαζώ, καλότκος, κορτσίσιοις, κατέβκα, κορφή, μηρυκῶμαι—μαρκιοῦμαι, Μάρτς, μέθσα, Παμνώντας, πεδέμς, περσινός, στάρ, σχαίνμαι, στομάδκο, σαλιάρκο, σκῶνμαι, τ' ἄρριζικο—τ' ἄρρισκο, τ' Ἀγιαννιού, τ' Ἀδημητριού, Τριαδάφλος, φλάγω, χαδεύω, χτεσνός, ψεσνός κτλ.

Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας· ἦβαιός—βαιός, ἦλυθον—ἦλθον, θυιάς—θυὰς κτλ.

Ἀποτεκνάδι—ἀποδεκνάδ, βραχιόλι, βουρέκι, γωνιάδ, γουργούλι, δρολύκι, δολάπ, ἐτζέλι, ζακόνι, θελύκι, ιλάρ, κροκίδ, λαθύψ, μιτάρ, νυχτέρ, ξεφτέρ, δλάκι, παραγώνι, ροδάνι, στημόνι, τηγάνι, φηκάρ, χράμ, ψαλλίδ κτλ.

Ἀρμέγει—ἀρμέγι, βιγλίς, βαϊλδις, γνωμιάζ, γρινιάζ, δερμονίς, δαρδανίς, ἐγλεντίς, ζαμακῶνι, θρύβ, ιδρώνι, κοδις, λαναρίζ, μελανιάς, νουουρίζ, ξαίνι, παθιάς, ροκῶνι, σπαργῶνι, ταγίς, τζαβουνίς, τσαβελίς, φλογαοίς, χαριτῶνι, ψειοίς κτλ.

Ὅταν ὁ ἄτομος φθόγγος ι ἔπεφτε στὸ τέλος τῆς λέξης, τὰ πρὸ αὐτοῦ σύμφωνα διατηροῦσαν τὴν προφορά, πού εἶχανε μαζί του.

Π.χ. τὰ σύμφωνα γ, γ, κ καὶ χ διατηροῦσαν τὴν οὐρανικὴ προφορά τους· π. χ. Ἀντρομάχι, βαβάκι, θελύκι, λίγισα, πλάγι, ράγισα, μερμήγι, σαλιάγι, σιράγισα, πλέχι, δρέχι κτλ.

Στὶς λέξεις, πού εἶχανε πρὶν ἀπὸ τὸ φθόγγο ι τὸ σύμφωνο ν· π.χ. ἀκόνι, βεράνι, βουκῶνι, γανῶνι, γουρλώνι, δουκάνι, δεδῶνι, ζαρῶνι, θυμώνι, καψόνι, λεγένι, μάτζούνι, νοιώνι, ξεπλύνι, παγῶνι, ρεπάνι, σαγούνι, τσιρόνι, τακούνι, φαίνι, χῶνι, ψεστικῶνι κτλ. μετὰ τὴν ἀποβολή τοῦ ι τὸ ν δὲν γίνονταν ἀκρογλωσσικό, ἀλλὰ ἔμνισκε μεσογλωσσικό, δηλαδὴ ἔξακολουθοῦσε νὰ προφέρεται ὅπως· στὶς λέξεις ἀνηξαιρος, νίφτηκα, τανίθκα, Φανίτσα κτλ., ὅπου ἡ γλῶσσα ἐγγίζει τὰ μπροστινὰ δόντια τῆς

κάτω σειρᾶς ἀπὸ μέσα, καὶ αὐτὸ τὸ ν εἶναι διαφορετικὸ βέβαια ἀπὸ τὸ ἀκρογλωσσικὸ ν, ὅπως προφέρεται στὶς λέξεις· ἄνοστος, βάνε, γόνατο, δένω, Ἐρνότα, ζώνα, Θανάσιος, ἰνάτ, Κανέλλα, λούνα, ματέλλα, νουνά, ξανᾶ, παναθύρ, ρωνεύω, συνερίζω, τινάζ, φαίνω, χηνάρ, ψήνω κτλ., ὅπου ἡ γλῶσσα ὑψώνεται πρὸς τὸν οὐρανίσκο.

Στὶς λέξεις ποὺ εἶχανε πρὶν ἀπὸ τὸ φθόγγο ι τὸ σύμφωνο λ· π.χ. ἀμασκάλι, βουκάλι, βαρέλι, γουρουνέλι, γατζέλι, διαβόλισα, δευγίλι, ζεβίλι, καρούλι, μαγκάλι, Παντέλη—Παντέλι, ρεζίλι, τσεγέλι κτλ. τὸ λ μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ πλαγινοῦ του φθόγγου ι δὲν προφέρονταν ὅπως στὴ λέξη μερακλής, ὅπου ἡ γλῶσσα ἐγγίζει τὸ κάτω μέρος τοῦ οὐρανίσκου, ἀλλὰ προφέρονταν ὅπως στὶς λέξεις· ἀγλείφω, γιαλί, θαλίκα, θελυκῶνω, καλλίτσα, λιμάζω, μαλλί, Πελίδα, στυλιάρ, φελλί, ψυλλίζω κτλ., ὅπου ἡ γλῶσσα φτάνει ἀνάμεσα στὰ δόντια.

Ἐπίσης τὰ σύμφωνα β, θ, σ, φ καὶ χ διατηροῦσαν τὴν προφορά, ποὺ εἶχανε ὅταν εἶτανε πλάγι τους ὁ φθόγγος ι, ἐνῶ ἂν αὐτὸς δὲν ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς, θ' ἀκολουθοῦσαν οἱ συνηθισμένες φθογγολογικὲς μεταβολές. Λ.χ.

Τὸ θ ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ φθόγγου ι βρισκονταν πλάγι στὸ σ διατηροῦσε τὴν προφορά του, καὶ δὲν γίνονταν μαζί του τσ· π.χ. ἀλέθεις—ἀλέθς, κλώθς, νοιώθς, Στάθς, τὸ καλάθ σ' κτλ. Ἐνῶ ὅπου τὸ θ μετὰ τὸ σ εἶχαν ἀνταμωθῆ πρὸ πολλοῦ, ἀποτελέσανε τὸ σύμφωνο τσ· π.χ. ἐκάθισα—ἐκάθσα—ἐκαθσα—ἐκατσα, κάτσε, ἀτάσθαλος—ἄτσαλος κτλ.

Τὸ σ, ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ φθόγγου ι ἀνταμώνονταν μετὰ τὸ σύμφωνο μ, διατηροῦσε τὴ συνηθισμένη προφορά του, ποὺ ἔχει στὶς τουρκικὲς λέξεις· ἀσμάς, βασμάς, Ἰσμαήλ, κισμέτ κτλ., καὶ δὲν προφέρονταν ὡς ζ. π.χ. Ἀσμάκις, Ἀσμένια, μεσμέρ, κτλ., ἐνῶ στὶς λέξεις Ἀρεσμία, δυόσμος, κόσμος, σμαρίδα κτλ. τὸ σ προφέρονταν ὡς ζ.

Τὸ σ ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ φθόγγου ι ἀντάμωνε τὸ χ, δὲν ἀποτελοῦσε μαζί του τὸ σύμπλεγμα σκ· π.χ. σχαίνμαι, σχαμέρα, σχαμερός, σχασίλις, σχασίλα, σχώριο, σχωρεμένος, σχώρεση κτλ., ἐνῶ σ' ἐκεῖνες, ποὺ δὲν ὑπῆρχε ἀνάμεσα ὁ ἄτονος φθόγγος ι, τὸ σχ εἶχε γίνει σκ γενικῶς· π.χ. ἀμασκάλι, ἄσκημα, λέσκη, μόσκος, μοσκιά, μοσκίζω, μοσκοβολῶ, μοσκοβολιτάδα, μοσκοκάρυδο, μοσκοκάρφ, μασκαράς, μουσκεύω, μούσκεμα, μουσκίδ, Παράσκος, Πασκάλις, Πασκαλιά, Πασκαλιώ, πασκαλιάτκος, πασκίζω, σκέδιο, σκιστός, σκίσιμο, σκιῶ, σκίζα, ξεσκιῶ, σκoinί, σκολειό, σκολνῶ, Σκουλάρ, σκάρα κτλ.

Τὰ χειλικὰ β καὶ φ, ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ι ἀνταμώνονταν μετὰ τὸ σ δὲν γίνονταν μ' αὐτὸ ψ· π.χ. ἀλείφς, ἀγλείφς, γράφς, θρύβς, νίβς, τρίβς κτλ., ἐνῶ ὅπου δὲν ὑπῆρχεν ὁ φθόγγος ι ἐξ ἀρχῆς, τὰ σύμφωνα β καὶ φ μετὰ τὸ σ ἔκαμναν τὸ διπλὸ γράμμα ψ· π.χ. ἀναψα, ἔτριψα, Ἐ-

ψεβῶ, ἔγνεψα, θὰ γράψω, θὰ κάψω, θὰ κλάψω, κάψ, κλάψιμο κτλ.

Ὁ ἄτονος φθόγγος ι δὲν ἀποβάλλουνταν ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολή του θ' ἀνταμώνουνταν σύμφωνα, ποὺ δὲν συμπεροφέρονταν εὐκόλα· π.χ. Ἀριάδνη, ἀρτυμή, Βηθόνι, βινέκι, γητεύω, Δημήτρης, δυλίζω, Εὐάνθη, ὁ θεϊός μ, Θυμιά, κοιτάζω, λιμάρας, Μαριάνθη, νοικοκεριό, ξυπάζω, ὀληνύχτα, πεινῶ, Ροδοδάφνη, Στυλιανός, τιμάρ, φτεινός, Χρυσώ, ψημένος κτλ. Ἐνῶ σ' ἄλλα θρακικὰ ἰδιώματα χάνουνταν καὶ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσιν τὸ ἄτονο ι, καὶ τὰ σύμφωνα ποὺ πλησίαζαν παθαίνανε διάφορες φθολογικὰς μεταβολές· π.χ. συμπέθερος—συβέθερος—σβέθερος—ζβέθερος, Χρυσάφεια—Ξαφείνια, Χρυσογόνις—Ξογόνις Χριστός—Χρστός—Ξστός, χστιανός, δκέλι, δκέντρα, πιστεύω—πστεύω—ψτεύω κτλ.

Τὸ ἄτονο ι δὲν ἔλεπτε ἐπίσης στὴν λήγουσα τῆς προπαροξύτονης λέξης, γὰρ νὰ ξεκουράζονται προφανῶς τὰ στοματικὰ ὄργανα, ποὺ τὰ καταπονοῦσε ὁ τονισμὸς στὴν προπαραλήγουσα· π.χ. ἀνέληψη, βούρβουλη, Γιώργηδοι, Δημήτρηδοι, Εὐχαρη, Ἡλιοστάλαχτη, κοίταξη, ἴλερη, μέγλαροι, ξέταξη, ὄρεξη, πέραση, ρίγανη, σύγυση, φώβολη, χούβελη κτλ.

Τέλος τὸ ἄτονο ι δὲν χάνουνταν ἀκόμη καὶ ὅταν ἡ ἀποβολή του θὰ μπορούσε νὰ παραμορφώσῃ τὴ λέξη καὶ νὰ συγχύσῃ τὴ σημασίαν της. Π.χ. τὴν καρδιά τὴν ἔλεγαν πάντοτε τρισύλλαβη, γὰρ νὰ μὴν ταυτιστῇ μετὰ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. Τὴ φυτεία τὴν ἔλεγαν ἔτσι δισύλλαβη καὶ ὄχι φτιά, γὰρ νὰ μὴ συγχυστῇ μετὰ τὰ φτιά, ποὺ εἶτανε πληθυντικὸς τῆς λέξης φτι δηλ. αὐτί. Ἐπίσης τὸ φηκάρ δὲν τὸ εἶπαν ποτὲ φκάρ, διότι ἔτσι θὰ ἔμοιαζε πολὺ μετὰ τὸ φκάρ. Καὶ γὰρ τὸν ἴδιον λόγον ἔλεγαν μετὰ τὸ ἄτονο ι τίς λέξεις· βιλί, ζυγαριά, ζυμάρ, πιρί, πηττί, πιλάφ, πσινός, ρινί, σινί, συκιά, σπυρί, τυρί, φτιλί, φιδάνι κτλ.

Ἀνάμεσα σὲ τρία σύμφωνα ἢ σὲ δυὸ δυσκολοπρόφερα γεννιούνταν κάποτε ἓνα ἄτονο ι· π.χ. ἀρθιμητικὴ, ἀχνίζω—ἀφνίζω—ἀφινίζω, Βηθιλέμς, Δαφινιώ, ἰσάφ—ἰσινάφ, καπινός, κορίτς—ιμ, πινίγω, πετιμέζ, ὁ πατέραζιμ, τς' ἄμιαζιμ κτλ. Παράβ. τὰ τῆς Ἀρχαίας· πικνός—πικινός Ὀμ. Ἰλ. Ε, 93, πινύσω—πινύσω κτλ.

Τὸ ι στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης εἶχε καταστήσει σύμφωνα, ποὺ παραστήνεται μετὰ τὸ γράμμα γι· π.χ. γιατρός, γιατρεῦμαι, γιανίσκω, γιόνω, γιαλί κτλ.

Ἐπίσης ὡς σύμφωνα γι προφέρονταν στὸ τέλος τῆς λέξης, ὅταν προηγούνταν φωνῆεν· π.χ. ἀλαῖ, βέη, βόι, καίει, κρούι, λέει, Μάη, πάει, ρωτάει, Σαράι, σόι, τόι, φταίει κτλ., ὅπου ὁ ἄτονος φθόγγος, ὅπως κι' ἂν γράφεται, δὲν ἀποτελοῦσε ἰδιαίτην συλλαβήν.

Β) Σύμφωνα.

Τὰ σύμφωνα εἶτανε 22 τὰ ἑξῆς· b, β, γ, g, δ, d, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, τζ, τσ, φ, χ, ψ.

Τὸ β. Τὸ σύμφωνο β εἶτανε σὲ πολὺ μεγάλη χρῆση, διότι ἀπαντοῦσε σ' ὅλες τὶς λέξεις, πὸν γράφονται στὴ γλῶσσα τῶν λογίων μὲ τὰ συμπλέγματα μβ καὶ μπ, καὶ σ' ἄλλες πολλές, πὸν τὶς πήραμε ἀπὸ ξένες γλῶσσες. Π.χ. βαίνω, βαλώνω, βατίκι, βουβούκι, βαβάκι, βολιάζω, γαβρός, γαβρίκιος, τύμβος—τύμβα—τύμπα—τούμπα—δούμπα—δούβα, θαβός, κομβί—κοβί, κόβος, κοβολοί, κολύβ, κολυβῶ, σκουβρί, Ἀβέλι, ἀνήμπορος—ἀνήβορος, ἔμποδιζω—βοδιζω, πομπή—βοβή, ἡμπορῶ—βορῶ, ἐμπλαστρώνω—βλαστρώνω, τύμπανο—δουβάνι, λάμπει—λάβ, λαβάδα, λαβομαχῶ, Λαβρινιώ, ἀβάρο, βαστούνι, βίρα, βαξές, βιρούτ, βαρβούνι, βάρβας, βερβέρος, βομαρσέ, βοτίλια, βακάλις, βακήρ, βαταξής, βαγιατικός, βατικῶνω, καβάνα, κουβάρος, Λιβέρος κτλ.

Τὸ β. Τὸ β εἶχε πέσει σὲ περασμένα χρόνια, ὅταν βρέθηκε πρὶν τὸ μ' π.χ. θάμα, καμένος, κατακαμένος, ράμα, ρέμα, ψάμα κτλ., ἀλλὰ στέκονταν ὅταν ἀνταμώθηκε μ' αὐτὸ ὑστερνά' π.χ. θρύβμε, κρύβμε, κρύβμαστε, νίβμε, νίβμαστε, τρίβμε, τρίβμαστε, γνεῦμε—γνεύμαστε κτλ.

Τὸ β μὲ τὸ σ γίνονταν ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια ψ' π.χ. γνέψε, ἔγνεψα, θὰ γνέψω, θρύψε, ἔθρυψα, θὰ θρύψω, ἔνιψα, νίψε, θὰ νίψω, ἔτριψα—ἔτριψα, τρίψε, θὰ τρίψω κτλ. Ἐμνισκε ὅμως ἀμετάβλητο, ὅταν ἀνταμώνονταν μ' αὐτὸ τῶρα τελευταῖα' π.χ. θρύβς, θρύβσανε, νίβς, νίβσανε, νίβστανε, τρίβς, τρίβστανε κτλ.

Τὸ β στὸ σύμπλεγμα βλ γίνονταν κάποτε γ' π.χ. γλέπω, σούγλα, σουγλί. Στὶς περισσότερες ὅμως λέξεις μὲ βλ, τὸ β διατηροῦσε τὴν προφορὰ του ἀμετάβλητη' π.χ. αὐλή, αὐλόγυρος, βλογῶ, βλογιά, Βλαδίμερος, βλαστημῶ, Βλάχος, Παῦλος κτλ. Ἐξάλλου ἔλεγαν Εὐλάμπιος, Εὐλαμπία, μὲ φ' ἐπρόφεραν δηλ. Ἐφλαμπία, Ἐφλάμπιος, κ' αὐτὰ ὅλα εἶχανε βεβαίως τὸ λόγος τους. Διότι γενικῶς τίποτε δὲν γίνεται χωρὶς κανένα λόγο στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, καὶ ἴσως αὐτὸ τὸ φαινόμενο νὰ τὸ ἔχη ἐξηγήσει ἕως τώρα ἡ γλωσσολογικὴ ἐπιστήμη. Ἀλλὰ σ' αὐτῆνα τὴν ἐλληνικὴ γωνία πὸν βρίσκουμαι, ὅπου δὲν καλλιεργοῦνται τὰ γράμματα, ἐπιστημονικὰ βιβλία λείπουν, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ λυθῇ μὴ τέτια ἀπορία.

Τὸ γ. Τὸ γ εἶτανε λαρυγγικὸ πρὶν τὰ σύμφωνα καὶ τὰ φωνήεντα α, ο, ου. Καὶ οὐρανικὸ πρὶν τὰ φωνήεντα ε καὶ ι. Π.χ. ἀγδόνι, ἀγάλια, ἀγραστήρ, ἀγώρ, κράγδοι, πειραγμένος, σουγλίζω, τυράγνιο, παγοῦρ, Βάγια, ἀγέρας, βάγιο, γερός, γένικα, λογουρίζω, πάγαινα, σάγαρο, συγύζουμαι, σιγανός, τηγανίζω κτλ.

Σὲ μερικὲς λέξεις πῶχουνε γ στὴν κοινὴ δημοτικὴ αὐτὸ προφέρνονταν ὡς g σ' ἡμᾶς, καὶ ἴσως νὰ εἶναι κ' αὐτὸ μιὰ ἀπόδειξη ὅτι ἡ ἀρχαία προφορὰ τοῦ γ εἶτανε g' π.χ. γαλέτζ, γαργαλιζω, γουργούλι, γρίνα, γρινιαζω, γρουλώνω—γρουλώνω—γουρλώνω κτλ.

Τὸ γ διατηροῦντανε ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα στὰ ρήματα καὶ στὰ ὀνόματα π.χ. ἄλογο, βιδολόγος, λαγός, λαγούτα, λαγούμ, λέγω, τῆ λόγου μ', τῆ λόγου σ κτλ. Ἐνῶ σ' ἄλλα ἰδιώματα ἔπεφτε π.χ. Ἄάπιος, λέω, πέλαο, φυλάω κτλ.

Ἐμπαινε μάλιστα καὶ ὡς εὐφωνικὸ τὸ γ ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα π.χ. ἀγέρας, ἀγουρίδα, ἀγορίνα, ἄγουρος, ἀγώρ, ἀκούγω, Ἄντρεγας, Ἄρχιλλέγας, γαῖμα, γιορτή, γοῦλος, γοῦλα, Δυσσέγας, Θεγός, Θεγοτή, Θεγονίτσα, Θεγανώ, Θεγοκλή, Θεγοδός, Θεγόφιλος, καίγω, κλαίγω, Κλεγονίκι, Κλεγοπάτρα, λούγω, μελλεγούι, νέγος, Συμαγώνις, Φαραγώνις κτλ. Τὸ εὐφωνικὸ αὐτὸ γ εἶναι νεώτερο στοιχεῖο γλωσσικόν, καὶ δὲν εἶχε καμμιά σχέση μετὰ τὸ ἀρχαῖο δ.γαμμα, ὅπως θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ὑποθέσῃ ἀπ' ἐκείνους, πού δὲν ἀναγνωρίζουν σὶν ἑλληνικὸ λαὸ τὸ δικαίωμα νὰ προσθέσῃ κ' αὐτὸς κάτι στὴ γλωσσικὴ κληρονομία τῶν πατέρων του.

Τὸ γ εἶχε πέσει ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια πρὶν τὸ μ στὰ οὐσιαστικά π.χ. πρῶμα, σάγμα—σαγμαῖοι—σαμάο, τίμα κτλ. Διατηροῦντανε ὁμως στίς μετοχὰς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου π.χ. νυσταγμένος, πειραγμένος, σιαγμένος, φυλαγμένος κτλ.

Τὸ γ ἀποβάλλουνταν πρὶν τὸ χ π.χ. κέγχρος—κεχρί, κόγχη—κόχι, μελαχρινός, συνάγχη—συνάχι, σπλάχνο, ἔγχελος—χέλι, κογχυλίδιον—χοιχλίδ κτλ. Παράβ. τ' ἀρχαῖα καγχάζω—καχάζω—κίγχραμος—κίχραμος κτλ.

Σὲ μερικὰς λέξεις πού εἶχαν τὰ συμπλέγματα γγ καὶ γκ τὸ προηγούμενο γ προσφέρουνταν ὡς ἔνοινο ν π.χ. ἄγγωνας, ἄγγελος, Ἄγγελική, ἄγγαρεία, βεγγέρα, Κιούγκι, λεγγέρα, μάγκος, μαγκάλι, μάγκι, μαγκήρα, μέγγεμες, πάγκα, παγκάο κτλ.

Τὸ γ γίνονταν κ, ὅταν ἤρχονταν μπροστά του τὸ φ. π.χ. ἔφυγα—ἔφκα—ἔφκα κτλ.

Τὸ g. Τὸ g πού παριστάνεται συνήθως μετὰ τὸ σύμπλεγμα γκ εἶτανε λαρυγγικὸ πρὶν τὰ σύμφωνα καὶ τὰ φωνήεντα α, ο, ου. Καὶ οὐρανικὸ μετὰ τὰ φωνήεντα ε καὶ ι. Π.χ. ἀγούρ, ἀγιάζω, ἀγίδα, ἀγαλιά, βογῶ, γαλέβρα, γαλνῶ, γάγραйна, γούμας, γούρλης, γουρλώνω, γρίνι, γρινιάζω, γαλακάθ, γαλαγάι, γολογός, γῶμ, γωμινιάζω, δαγάνω, δαγανιάρς, κάγελο, λογόβ, μάγανος, μουγρίζω, παράγκωμα, σάγαρο, σύγαμα, συγαίγμα, σφουγάο, σφουγαρίζω, φαγρίζω, φλογαρίζω κτλ.

Τὸ σύμφωνο g τὸ εἶχανε οἱ λέξεις πού γράφουνται στὴν ἀρχαία μετὰ τὰ συμπλέγματα γγ καὶ γκ καὶ πολλὰς ἄλλες νεώτερες ἢ δανεισμένες ἀπὸ ξένες γλώσσες. Π.χ. Ἄγγελίκις, ἀφιγριοῦμαι, βγαγέλιο, Βγαγέλις, γαρίζω, γαλέτζ δάγαμα, κάγανεις, κάγαμνια, λάραγας, μάγανος, ὀγόνι, ἔγγονος—ὀγγονος—ὄγος, παράγκωμα, πικραγουριά, σφουγάο, σφουγαρίζω, σάγαρα,

συγαίγμα, φεγάρ, φεγαροματιάζω, φλογοαρίζω, φεγομαχῶ, Ἄγώπς, Μπλα-
γόγιας, γαλαγάνι, γολογός, γέλα, γέμ, γράντας, γρασινά, λογόβ κτλ.

Τὸ γ διατηροῦσε καὶ μαζί με τὸ ι τὴ λαρυγγικὴ προφορὰ του σὲ με-
ρικὲς λέξεις, πού προέρχουνταν ἀπὸ τὴν τουρκικὴ γλῶσσα ἢ εἴτανε ἀπο-
κλειστικῶς τοπικὲς· π.χ. ἀϊγίρ, ἀνγίτ, ἀζγίνις, γιανγῆνι, γιργιλιάνος, γι-
δάς, γιλίρς, γίρλα, σαῖγι κτλ.

Τὸ δ. Κοινότατο εἴτανε στὸ τοπικὸ ἰδίωμα τῆς Τσεντιῶς τὸ σύμφωνο
d. Τὸ εἴχανε στὴν ἀρχή, στὴ μέση καὶ στὸ τέλος πολλὲς λέξεις πού προέρ-
χουνταν ἀπ' τὴν ἀρχαία καὶ γράφονται μετὰ τὰ συμπλέγματα νδ καὶ ντ,
καθὼς καὶ ἄλλες νεοελληνικὲς ἢ δανεισμένες ἀπὸ ξένες γλῶσσες. Π.χ.

Ἄδρας, ἀδραδρέφ, Ἄδριās, δύσιμο, δέδρο, διδρολίβανο, Δεδρεῆς,
ἐνδύομαι—δύνμαι, δυμένος, κονδύλι—κοδύλι—κωδύλω, παδρειά, παδρεῦ-
μαι, σπόνδυλος—σφοδύλι, χαδάκι, χαδακῶνω, χάδρα.

Ἄδάρα, ἀδαριάζω, ἄδερν, ἀδαμώνω, ἀδάμωση, ἀδίκρα, ἀδικρούζω,
Ἄδώνις, δρέπμαι, δροπή, κοδός, κοδαίνω, κοδακιανός, κοδόμερος, κο-
δοφταίνω, κοδόσνιχος, μάδαλος, μαδαλώνω, πέδε, πενήδα, πεδακόσια,
ὑφαστός—φαδός, φοβοῦδαι κτλ.

Ἄδιμ, βεδούζα, δάλια, δαλίκα, δαγαριτζίκα, δαμουζλίκι, δερβιζ, δε-
δές, δελής, διρέκι, δολάπ, δολαπιάζω, Δομνίτσα, δομάτα, δορούκι, κα-
δάρ, μεϊδάνι κτλ.

Τὸ d προήρχουνταν κ' ἀπὸ μαλάκωμα τοῦ τ ἀπὸ προηγούμενο ν ἢ
ἄλλους λόγους· π.χ. βατολαλῶ—βαδαλαλῶ, τεντώνω—δεδώνω, τρεμούλα—
δρεμούλα, δὲν τρέχω—δρέχω, τύπανο—δουβάνι κτλ.

Τὸ δ. Τὸ σύμφωνο δ δὲν πάθαινε ἄλλη μεταβολὴ ἐξὸν ἀπ' τὴν πα-
ραπάνου, ὅτι στὸ σύμπλεγμα νδ γινότανε d, πού ἴσως νᾶ εἴτανε ἢ πρα-
γματικὴ προφορὰ του στὴν ἀρχαιότητα. Π.χ. ἐνδεκα—ἐδεκα, κανδήλα—
καδήλα, καδηλανάφτις, μανδήλι—μαδήλι, μυνδός, μουδός, σάνδυξ—σεδού-
κι, σεδουκῶνω, χάνδαξ—χαδάκι κλπ.

Τὸ θ. Τὸ θ στὸ σύμπλεγμα σθ γίνονταν πάντοτε τ' π.χ. Δημοσθέ-
νης—Δημοστένης, Εὐρουσθένης—Εὐρουστένης, ζαλίσθηκα—ζαλίστηκα, λι-
βίστηκα, νιάστηκα κτλ. Παράβ. τ' ἀρχαία· μασθός—μαστός καὶ μαζός,
ὑσθριξ—ὑστριξ κτλ.

Ἐπίσης στα συμπλέγματα φθ καὶ χθ γίνονταν κανονικά τ, διότι στὴ
νέα ἑλληνικὴ, ὡς εἶναι γνωστόν, δὲν μποροῦνε νὰ σταθοῦνε πλάγι—πλά-
γι δυὸ δασέα σύμφωνα· π.χ. ἄφθαστος—ἄφτασιος, Εὐθαλία—Εὐταλία,
Εὐτύμς, θᾶ κουρευτῶ—θᾶ κουρευτῶ, φτάνω, φτηνός, ἐχθὲς ἐχτές, θᾶ
τραβηχθῶ—θᾶ τραβηχτῶ, προχτές, ὀχτρός, ὀχτρέσα, προχτές, κτλ.

Καὶ στὸ σύμπλεγμα ρθ τὸ θ γινότανε τ π.χ. νάρθηξ—νάρθηκας, νάρ-
τηκας—ἄρτηκας, δάρθηκα—δάρτηκα, ἦρθα—ἦρτα, ὀλόρθος—ὀλόρτος,
πάρθηκαν—πάρτηκαν κτλ.

Τὸ σύμπλεγμα θσ γίνονταν τσ' π.χ. ἐκάθισα—ἐκαθοσα—ἐκατσα, κάθσε—κάτσε, νᾶρθης—νᾶρθς—νᾶρτς κτλ.

Τὸ θ κάποτε γίνονταν φ' π.χ. ἀνθηρός—ἄθηρός—ἄφηρός, θηκάρ—φηκάρ=ἡ θήκη τοῦ μαχαιριοῦ. Εἶναι περίεργο ὅτι ἡ ἀρχαία λέξις θήρ λέγεται στὸν Ὅμηρον φήρ. Πάντως τὸ γλωσσικὸ αὐτὸ φαινόμενο ἔμεινε περιωρισμένο.

Τὸ κ. Τὸ κ εἶτανε λαρυγγικὸ στὴν προφορὰ πρὶν τὰ σύμφωνα καὶ τὰ φωνήεντα α, ο, ου, καὶ οὐρανικὸ πρὶν τὰ φωνήεντα ε καὶ ι. Π.χ. ἀκονίζω, κακωσύνη, βακλαβιάς, ἀκρανιά, κουμάρι, κεχρὶβάρι, κιλίμ, κυδωνόπαστο, Κυριακάκη, κληματοῖδα, κεραμίδ κτλ.

Τὸ λαρυγγικὸ κ διατηροῦσε καὶ μὲ τὰ φωνήεντα ε καὶ ι τὴ λαρυγγικὴ προφορὰ του σὲ μερικὰς λέξεις τοπικὰς ἢ δανεισμένους ἀπ' τὴν τουρκικὴ γλῶσσα. Π.χ. ἀκήλη, ἀκηλῆς, ἀκηδές, βακήρι, ἔρκεσαι, ἔρκεται, Χρηστός—Κῆτος, κηϊδίζω, κηϊμάς, κηλήφ, κηνάς, Κηνηκλί, κημέτ, κησιμέτ, κήρι, κηρήσιος, κήριος, κηριάντα, κήριος, κηριλίη, κηριμίτσα, σακλήμ, σασκηνίς, σασκηνιά, τακήμ, τσακῆρις, τσακπίνις, Τσακῆλη, Τσακηλήκη, τσάκινο κτλ.

Στὸ σύμπλεγμα κτ τὸ κ γίνονταν χ, διότι δύο ψιλὰ σύμφωνα δὲν μποροῦνε νὰ σταθοῦνε πλάγι πλάγι στὴ νέα ἑλληνικὴ. Π.χ. ὀκτάπους—ὀκταπόδ—ἀχταπόδ, λακτίζω—λαχτίζω, νυκτέρι—νυχτέρ, ὀχτώ, ὀχτώννη, πηκτός—πηκτός, κτεῖς—κτένι—χτένι, χτένα, χτενίζμαι, πυκτίζω—πυκτιζώ—φουχτιζώ, κτυπῶ—χτυπῶ, χτυπητός κτλ.

Τὸ κ στὴν ἀρχὴ τῆς λέξεως τρέπονταν σὲ γ, ὅταν ἡ προηγουμένη λέξις ἔληγε κάποτε σὲ ν' π.χ. ἡ κάτα—δὴ γάτα, ὁ κόσμος—δὸ γόσμο, ἡ κουμουλιά—δὴ γουμουλιά, ἡ καλλίτσα—μιὰ γαλλίτσα, κερνώ—δὲ γερνάς, κυλιόμαι—μὴ γυλιέσαι κλπ.

Τὸ λαρυγγικὸ κ πρὶν ἀπ' τὸ δ γίνονταν γ' π.χ. στέκονται—στέκουσαι—στέκσαι—στέγσαι. Παράβ. ἐκδέρω—γδέρνω, ἐκδοση—ἔγδοση κτλ.

Τὸ οὐρανικὸ κ (κη) πρὶν ἀπ' τὸ δ γίνονταν γη (γκη) π.χ. ζεβζέκις—ζεβζέκιδοι—ζεβζέγιδοι, Μιχαλάκις, Μιχαλάκιδοι—Μιχαλάγιδοι κτλ.

Τὸ λ. Τὸ λ εἶτανε γλωσσοδοντικὸ, ὅταν συμπεροφέρνονταν μαζί μὲ ὅλα τὰ σύμφωνα καὶ τὰ φωνήεντα α, ο, ου, ε. Μονάχα μὲ τὸν φθόγγο ι εἶτανε γλωσσοουρανικὸ. Π.χ. λαχάδ, λοδρί, τουλούμ, λεκούμ, χαλβιάς, Ὀλγα, χαλκάς, στέλνω, ἐλπίδα, Μάλτα, ἄλφα, λιμασμένος, κοπελλίτσα, δρασκελιά, χαμαγλί κτλ.

Σὲ μερικὰς ὁμως λέξεις, ποὺ οἱ πλιότερες τους εἶτανε δανεισμένους ἀπὸ τὴν τουρκικὴ κυρίως γλῶσσα, τὸ λ στὴ συλλαβὴ λι δὲν προσφέρονταν γλωσσοουρανικά, καθὼς στὶς λέξεις· καλύβα, λύκος, μαλλι κτλ., ἀλλὰ γλωσσοδοντικά, ὅπως στὸ τουρκικὸ ὄνομα Ἄλης· π.χ. ἀκηλῆς, βελαλῆς, βελή,

γαϊτανλής, βαλής, βατακλήκι, βιτακτοηλίκι, βουδαλαλίκι, δερτλής, ζεβ-
ζεκλήκι, θεριακλής, μερακλής, Ὀλυμπία—Λύμπια, μερακλής, μεταλλήκι,
Παπασλί, Τσακηλήκι, τσαλήμ, τερλήκι κτλ.

Τὸ λ γινότανε ρ πριν ἀπ' τὰ σύμφωνα β, γ, θ, μ, τ, τς καὶ φ· π.χ.
Ἄλβανίτης—Ἀρβανίτης, Βούλγαρος—Βούργαρος, ἦλθα—ἦρθα, βέλτα—
βέρτα, κάλτσα—κάρτσα, ἀδελφός—ἀδερφός κτλ.

Τὸ μ. Τὸ μ πριν τὸ φ ἀποβάλλουνταν· π.χ. ὀμφαλός—ἀφαλός, γόμ-
φορς—γόφος, νύμφη—νύφ, νυφκᾶτο, σφωνή κτλ.

Μὲ τὸ β κατόπι του τὸ μ, καθὼς καὶ παριπάνου ἀναφέρεται, τρέ-
πουνταν σὲ β· π.χ. ἐμβαίνω—βαίνω, βαινοβγαίνω, ἐμβολιάζω—βολιάζω,
ἐμβατικίον—βατικί, θαβώνω, κοβώνω, Ἰμβρος—Νύβρο, σκόμβρος—σκου-
βρι κτλ.

Τὸ ἴδιο συνέβαινε καὶ μὲ τὸ σύμπλεγμα μπ, ποὺ γίνονταν ἀπλὸ β·
π.χ. παμπάλαιο—βάβαλο, πομπή—βοβή, Καμπανί—Καβανί—ἡ μικρὴ
καμπάνα τοῦ σχολείου τῆς Τσεντῶς, ἐμποδιζω—βοδιζω, λαμπάδα—λαβά-
δα, Λαμπρὴ—Λιυρὴ, exemplum—ξόβλι, συμπέθερος—σιβέθερος κτλ.

Τὸ μ χάνονταν καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις, ποὺ τὰ συμπλέγματα μβ
καὶ μπ ἔγιναν β, ὅπως φαίνεται στὰ παραπάνου παραδείγματα. Διατη-
ροῦνταν ὅμως σὲ κάμποσες λέξεις· τοῦ συμπλέγματος μπ· π.χ. βόμβα, ἔμ-
βορος, κουμπαράς, Λάμβος, Λαμβρινή, Λεμβιγιάδα, Λεμβιγιώ, λαμβοθήκι,
λαμβουρδώνω, Λύμβω, πεμβέ, Πολυμβία, Χαράλαμπος, κτλ.

Σὲ μερικὲς μάλιστα λέξεις, ποὺ εἶχανε τὸ σύμπλεγμα μβ ἔπεσε τὸ μ
κ' ἔμεινε τὸ β μὲ τὴν κανονικὴν του προφορὰ π.χ. ἀναλαμβάνω—ἀναλαβαί-
νω, καταλαμβάνω—καταλαβαίνω, μεταλαμβάνω—ματαλαβαίνω κτλ.

Τὸ ν. Τὸ ν στεκότανε στὸ τέλος τῆς λέξης, μόνον ὅταν ἡ ἀκόλουθη
λέξη ἄρχιζε ἀπὸ φωνῆεν, κ' ἔπεφτε ὅταν ἄρχιζε ἀπὸ σύμφωνο. Μετὰ τὴν
ἀποβολὴν ὅμως τοῦ ν τ' ἀρχικὰ σύμφωνα τῶν ἐπομένων λέξεων, κ, π, τ,
τσ, ποὺ ἔξαιτίας τοῦ ν εἶχανε γίνει g, b, d καὶ τς διατηροῦσανε τὴν και-
νούργια προφορὰ τους.

Π.χ. Μίαν βολάν—μιὰ βολά, τὸν Γιώργη—δὸ Γιώργη, δὸ Διαμα-
δάκι, δὸν Ἀνθήλογο, δὴν Ἐρφίλι, δὸ βάρβα, δὲ ζέβς, δὲ θέλω, δὸ γαδη-
λανάφτ, δὸ Λάζο, δὴν Ἰσιάδα, δὸ Μανωλιό, δὴ νουνά, δὴ Ξαθή, δὸν Ὀ-
βριό, ἔνα βαπκᾶ, δὲ ρώτσες, δὲ συγύζεσαι, μὴν τρέμης—μὴ δρεμς, μὴν
τσουμαδῆς—μὴ τζουμαδῆς, τῶ Φωτῶ, δὲ χρειάζεται, δὸ ψάλτ, δὴν οὐ-
ρᾶ κτλ.

Μερικὲς λέξεις ποὺ ἄρχιζαν ἀπὸ φωνῆεν ἔπαιρναν στὴν ἀρχὴν τους
ἔνα ν εὐφωνικό. Τὸ ν αὐτὸ προσκολλήθηκε στὴν ἀρχὴν τῶν ἀνωτέρω λέ-
ξεων ἀπὸ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ
ἄρθρου δὸν καὶ δὴν· π.χ. δὴν οἰκοκυρᾶ—ἡ νοικοκερά, δὴν Ἰμβρον—ἡ

Νύβρο, δὸν ὀδά—ὁ νοδάς, δὴν οὐρά—ἡ νουρά, δὸν ὕπνο—ὁ νύπνος, δὸν ὄμο—ὁ νῶμος κτλ.

Καὶ στή μέση τῆς λέξεως ἀναπτύσσονται ἕνα ν ἀνάμεσα στὸ μ καὶ στὸ ι, πὺ ἀποτελοῦσι δίφθογγο μαζὶ με ἄλλο φωνῆεν· π χ. σταφυλαριὰ—σταφυλαρουμνιά, Ρωμιὸς—Ρωμνιός, τοῦ ζουμιού—τῆ ζουμνιού, οἱ μουριές—οἱ ρουμιές—οἱ ρουμνιές, τὸ Οἰκονομεῖο—τὸ Κονομνειό, μιὰ—μνιά, ὁ Θύμιος—ὁ Θύμνιος, οἱ Ρωμιοὶ—οἱ Ρωμνιοὶ κτλ.

Συνέβαινε ὅμως καὶ τὸ ἀνίθτετο, ὅτι δηλ. ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μερικῶν λέξεων ἔπεφτε τὸ ἀρχικὸ τους ν, διότι νομίσθηκε ὅτι ἀνῆκε στὸ ἄρθρο· π χ. τὸν νάρθηκα—δὸν νάρθηκα—δὸν ἄρθηκα ὁ ἄρθηκας, δὸν ναλβάνι—ὁ ἄλβάνις, δὴν Ναθαλιὰ—ἡ Ἀθαλιά, νωρίς—ὠρίς κτλ.

Καθὼς ἀναφέρεται παραπάνω στὶς παρατηρήσεις στὸ σύμφωνο d, τὰ συμπλέγματα νd καὶ νt εἶχαν καταστήσει ἀπλὸ d, καὶ τὸ ν δὲν ἀκούονταν καθόλου· π χ. ἔνδεκα—ἔδεκα, μανδήλι—μαδήλι, σύντεκνος—σύδεκνος, σύντρεφος—σύδρεφος, φούντα—φούδα κτλ. Διατηροῦνταν ὅμως τὸ ν σὲ μερικὲς λέξεις πὺ προήρχονταν ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα ἢ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα, καὶ δὲν εἶχανε τριφθῆ στὸ στόμα τοῦ λαοῦ· π χ. Ἀντρομάχι, Ἀντρέγας, κόντρα, πανταμούζικα, Παπαντή, παντελόγι, παντιέρα, Παντίρς, ποντιάζω, φαντάζω κτλ.

Τὸ ν πρὶν τὸ θ χάνονταν π χ. ἀνθι—ἄθ, Ἀνθούλα—Ἀθούλα, ἀνθίζω—ἀθίζω, ἀνθηρός—ἀθηρός—ἀφηρός, ἀνθρωπος—ἄθρεπος, πενθερός—πεθερός, συβέθερος—συβεθεριό κτλ. Σὲ παλαιότερα χρόνια τὸ σύμπλεγμα νθ εἶχε πάθει μιὰ ριζικώτερη μεταβολή, κ' ἔγινε τσ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς λέξεις ἀκανθόβραχα—κατσάβραχα, ἀκανθηρός—κατσαρός, ἀκανθαρίδα—κατσαρίδα, ἀκανθόχοιρος—σκαντζόχοιρος κτλ.

Οἱ λέξεις πὺ εἶχαν ἀρχικὰ δύο ν προφέρονταν σὰν νὰ εἶχαν ἕνα· π χ. Ἀννίκα—Ἀνίκα, γεννῶ—γενῶ, μάννα—μάννα, σύννεφο—σύνεφο, συννυφάδα κτλ. Ἐλέγαν ὅμως ἐξαιρετικῶς· τυράγνιο καὶ γνέψιμο, γνεύω, πὺ προῆλθεν ἴσως ἀπὸ τὴν συμπεροφορὰ τοῦ ρήματος τούτου με τὴν ἐπαναληπτικὴ ἀντωνυμία τὸν νεύω τὸν νεύω—dὸ γνεύω—γνεύω.

Τὸ π. Τὸ π γίνονται στὴν ἀρχὴ τῆς λέξεως b, ὅταν ἡ προηγούμενη λέξη ἔλγη ἀρχικῶς σὲ ν π. χ. δὲν πάτησα—δὲ βάτσα, μὴν πειράξης τὸ παιδί—μὴ βράξης τὸ παιδί, τὸν πατέρα μου—dὸ βατέρα μ, ἕναν παρὰ—ἕνα βάρὰ, μιὰν πῆττα—μιὰ βῆττα, ἡ πυροστιὰ—dὴ βυροστιὰ, μὴ βυρώνεσαι πολὺ κτλ.

Ἐπίσης προφέρονταν b καὶ στὸ σύμπλεγμα μπ, χωρὶς, ν' ἀκούεται τὸ μ· π χ. ἀμπέλι—ἀβέλι, ἀνήμπορος—ἀνήβορος, ἐμποδίζω—bὸδ ζω, παμπάλαιο—bάβαλο, πομπή—bοβή, Καβανί, κουβάρος, λάμπω—λάβω, λαβάδα, λαβομαχῶ, Λαβρη κτλ. Σ' ἄλλες ὅμως λέξεις πὺ τὸ π τοῦ συμπλέγματος μπ εἶχε γίνει b διατηροῦνταν καὶ τὸ μ· π.χ. bόμβα, ἐμβορος, κουμβαρός,

Λάμβος, Λαμβρινή, Ὀλυμπιάς—Λυμβιγιάδα—Λεμβιγιά, λαμβοθήνη, λαμβουρδώνω, Λύμβω, πεμβέ, Πολυμβία, Χαράλαμβος κτλ.

Κάποτε μάλιστα τὸ π τοῦ συμπλέγματος μπ διατηροῦσε τὴν ἀρχικὴ προφορά του, σὰν τοῦ γαλλικοῦ συμφώνου ρ σὲ μερικὲς λέξεις, πού προέρχονταν ἀπὸ ξένες γλώσσες· π.χ. ζαμπαράς, ζεμπερέκι, κομπανία, βαπόρι—παμπόρ, τράμπα, τρομπέττα, χάμπας κτλ.

Τὸ π στὸ σύμπλεγμα πι γίνονταν κατὰ γενικὸν κανόνα φ, διότι στὴ νέα ἑλληνικὴ δὲν μποροῦνε νὰ σταθοῦν κοντὰ κοντὰ διὰ ψιλὰ σύμφωνα· π. χ. ἀνάπτω—ἀνάφτω, γραπτὸ—γραφτό, κλέπτω—κλέφτω, κλέπτης—κλέφτις, πτυάριον—φκιάρ, πτύω—φτώ, φτύσμα, περνίζομαι—φτερνίζμαι, φτέρνισμα, φτουρίζω, πτωχὸς—φτωχὸς κτλ.

Ἐκεῖ ὅμως ὅπου ἡ συνάντηση τοῦ π μὲ τὸ τ δὲν εἶτανε πολὺ παλιά, ὅπως λ. χ. στὸ δεύ.ερω πληθυντικὸ πρόσωπο τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς, τὸ π δὲν γίνονταν φ· π. χ. γλέπτε, πρέπτε κτλ. Τὸ ἴδιο συνέβαινε κι' ὅταν οἱ σύντομοι τύποι τῶν κτητικῶν ἀντωνυμιῶν τοῦ τρίτου ἐνικοῦ προσώπου ἀκολουθοῦσαν ὀνόματα, πού τελείωναν σὲ π· π.χ. τὸ δολάπ του, τὸ καλούπ του, τὸ τόπ του κτλ.

Τὸ π πρὶν τὸ δ και δ γίνονταν β· π. χ. Ἀράπς—Ἀράπδοι—Ἀράβδοι, τζελέπς—τζελέβδοι, δρέπουνται—δρέπουνται—δρέπδαι—δρέβδαι, γλέπουνται—γλέβδαι κτλ.

Τὸ π τοῦ συμπλέγματος σπ γίνονταν κάποτε φ· π.χ. σπόγγος—σφόγγος—σφογγάριον—σφογγάρι—σφουγγάρι—σφουγγάρ, σφουγαρίζω, σφουγαροπάνι, σφούγια, σφουγιῶ, σπόνδυλος—σφοδύλι κτλ. Ἐνῶ στίς περισσότερες λέξεις διατηροῦνταν ἀμετάβλητο· π. χ. ἄσπρος, ἄσπρογιτ, ἄσπράδ, λάσπη, μούσπουλο, ρέσπα, σπάνω, Σπάσος κτλ. Παράβ. τ' ἀρχαῖα· ἀσπάρραγγος και ἀσφάραγγος, λίσπος και λίσφος (Ἀριστοφ. Βάτρο. 826), τρίσπος και τρίσφος.

Τὸ ρ. Τὸ ρ, ὅταν ὑπῆρχε κι' ἄλλο ὅμοιο του ρ σὲ πλαγινὴ συλλαβὴ πᾶθαινε τίς ἐξῆς μεταβολές· α) γίνονταν ν· π.χ. παραθύρ—παναθύρ, πορτραῖτο—ποντραῖτο κτλ β) γινότανε λ. π.χ. ἄροτρον ἄλέτρι, βιραδέρς=ἀδερφὸς ἀπὸ τὸ τουρκικὸ βιραδέρ—βιραδέρς, Γρηγοράσκος—Ληγοράσκος, λήγορα, ληγορούτσκα, ρεντζιπέρς=γεωργὸς ἀπὸ τὴν τουρκικὴ λέξι ρεντζιπέρ—λεντζιπέρς, βιραβίβριδρ—β.λιδιβίβριδρ=τουρκικὸ ὄνομα ἐνὸς παιδικοῦ παιχνιδιοῦ κτλ. γ) ἔπεφτε τὸ ρ, ὅταν σὲ κοντινὴ συλλαβὴ ὑπῆρχε ἄλλο· π.χ. περित्रαχήλι—πετραχήλι, ταργάρι—ταγάρ—δαγαρτζίκα, ὕδραργυρος—διάργυρος, Φρειδερεῖκος—Φειδερεῖς κτλ.

Παράβαλε τ' ἀρχαῖα· δρύφρακτον—δρύφακτον, τρηρόν=ἐλαφρόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προήλθε ὁ τρελὸς κτλ.

Τὸ σ. Σὲ μερικὲς λέξεις, πού τὸ εἶχαν πρῶτο γράμμα ἔπεφτε τὸ σ,

διότι θεωρήθηκε ότι ἀνῆκε στοὺς προηγούμενους τοῦ ἄρθρου ἢ ἀπὸ ἄλλων κανέ-
να λόγο· π.χ. ἡ σκρίνα—τῆς σκρίνας—ἡ κρίνα, σκουδῶ—κουδῶ, σκῶρ—
κουράδ, κουρέλι, σπιθαμῆ—πιθαμῆ κτλ. Τὸ σ ἔπεφτε κ' ἀπὸ τὸ τέλος
τῆς λέξης κατ' ἀναλογίαν· π.χ. ἔχτε, προχτε κατὰ τὸ ἐψέ, τὸ κρύο, τὸ χάο
κατὰ τὰ τὸ ζυχάρτο, τὸ κόλπο, τὸ κουφέτο κτλ.

Ἀντιθέτως ἄλλες λέξεις παίρνανε σ στὴν ἀρχὴ ἢ στοὺς τελούς· π.χ.
ἀκανθόχοιρος—σκατζόχερος, κύπτω—σκύβω, μαρίδα—σμαρίδα, σμίγω,
σμίξιμο, παντζάρι—σπαντζάρ κτλ. Δηλαδῆς, ἐπειδὴς, ἐψές, τίποτες κτλ.
Παράβαλε τὰ τῆς Ἀρχαίας· βῶλος καὶ σβῶλος, κεδάννυμι καὶ σκεδάννυμι,
κάραβος καὶ σκάραβος, καφῶρα καὶ σκαφῶρα, μαρίς καὶ σμαρίς, μαρίλη
καὶ σμαρίλη (Ἀριστοφ. Νεφ 360), πέλεθος καὶ σπέλεθος (Ἀριστοφ. Βάτ.
395) τρύχνος καὶ στρύχνος, τυρβύζω καὶ στυρβάζω, ἀτρέμα καὶ ἀτρέμας,
ἄντικρυ καὶ ἄντικρυς, μεσηγνὴ καὶ μεσηγύς, πολλάκι καὶ πολλάκις κτλ.

Τὸ σ προφέρουνταν ὡς ζ πρὶν ἀπ' τὰ σύμφωνα β, γ, δ, μ, ν, καὶ ρ· π.χ.
σβολί—ζβολί, σγάρα—ζγάρα, ἄς γένι, Ἀναστάς—Ἀναστάσοι—Ἀνα-
στάζοι, Σμαραγδῶ—Ζμαραγδῶ, σνίχι—ζνίχι, ἄς ρωτήσ—ἄζ ρωτήσ κτλ.

Τὸ σ τῆς προσωπ. κτητικῆς ἀντιωνυμίας τοῦ δευτέρου ἐνικοῦ προσώ-
που δὲν προφέρουνταν ξεχωριστά, ὅταν ἡ προηγούμενη λέξη τελείωνε σὲ
ς· π.χ. ὁ πατέρας σ—ὁ πατέρας.

Ἡ πρόθεσις σ(ε) μὲ τὸ ἄρθρο ἀποβάλλουνταν, ὅταν ἡ ἀκόλουθη
λέξη ἀρχίζε ἀπὸ σ· π.χ. στοὺς σκολειὸ παγαίνω—σκολειὸ παγαίνω, ἂ πᾶ-
με στοὺς σπῖτ—ἂ πᾶμε σπῖτ, πάει στὴ Σηλυβριὰ—πάει Σηλυβριὰ κτλ. Ὅταν
ἡ ἀκόλουθη λέξη ἀρχίζε ἀπὸ κάθε ἄλλο γράμμα, τὸ στοὺς καὶ τὸ στὴ ἀκού-
ουνταν καθαρά· π.χ. πάει στὴν Ἀρακλειὰ, ἂ πᾶμε στοὺς Κερμένι, πάει στοὺς
Φανάρ, στοὺς χωράφ παγαίνω κτλ.

Τὸ τ. Τὸ τ στοὺς σύμπλεγμα νι προφέρουνταν d· π.χ. ἀντάρα—ἄδα-
ρα, ἄδαριάζω, ἔντερο—ἄδερο, ἄδαμώνω, ἄδικρα, ἄδικρύζω, Ἀδώνις, δρέπ-
μαι, δροπή, ἐξήδα, ἐβδομήδα, κοδαίνω, κοδακιανός, κοδόμερος, κοδόσνι-
χος, κοδόφωτος, κόντρα, κοδοφταίνω, μάδαλος, μαδαλώνω, πέδε, πενήδα,
πεδακόσια, Παντίρς, πανταμούζικα, Παπαντή, σύδεκνος, σύδρεφος, φού-
δα, φονδωτός, φαδός, φοβονδαί, φκιοῖδαι, χαλνιοῖδαι, χτυπιοῖδαι κτλ.

Διατηροῦσε ὁμως τὴν προφορὰ τοῦ σάν τοῦ γαλλικοῦ t σὲ μερικὲς
λέξεις, πού προήρχουνταν ἀπὸ ξένες γλῶσσες· π.χ. ἀντερί, ἀντίκα, λεβάν-
τα, μέντα, πόντα, πόντος, ποντιάζω, ράντα, ταντέλλα, φίντω κτλ.

Ὅταν προηγούντανε καμμιά λεξούλα, πού ἔληγε σὲ ν, αὐτὸ ἀποβάλ-
λουνταν καὶ τὸ ἀρχικὸ τ τῆς ἀκόλουθης λέξης γινότανε d· π.χ. ἔχμε μὲ
δίνα μεγάλη, ἀπ' τὴν ὀνομαστικὴ ἢ τίνα, ὁ τουρβάς—dὸ δουρβά, δὲν
τρανεύει—δὲ δρανεύι, μὴν τελεύεσαι μ' αὐτὸ—μὴ δελεύεσαι μ' αὐτὸ, μὴν
τινάζης—μὴ δινάζης κτλ.

Πρὶν ἀπ' τὸ δ τρέπουνταν σὲ d· π.χ. θυμώτης—θυμῶτης—θυμῶτδοι

—θυμῶδδοι, μεριάτς—μεριάτδοι—μεριάδδοι, Φῶτς—Φῶτδοι—Φῶδδοι, ψάλτς—ψάλδδοι κτλ.

Τὸ τσ. Ὅταν καμμιά λέξη εἶχε ἀρχικὸ γράμμα τὸ τσ καὶ ἡ προηγούμενη ἔληγε σὲ ν, τὸ τσ γίνονταν τς καὶ τὸ ν ἀποβάλλονταν· π. χ. ἡ τσάπα—μιὰ τζάπα χρειάζεται, ὁ τσίρος—ἓνα τζίρο δόσε με, ὁ τσαγούς—δὸ τζαγούς, τσιρίζω—μὴ τζιρίζης, δὲ τζιρίζω, ὁ Τσιφούτς—δὸ Τζιφούτ κτλ.

Τὸ φ. Τὸ φ γίνονταν β πρὶν τὸ δ καὶ τὸ δ· π. χ. ἀλείφονται—ἀλείφουδαι—ἀλείφδαι—ἀλείφδαι, γράφονται—γράβδαι, κλέφτς—κλέβδοι, ράφτς—ράβδοι, σαράφς—σαράβδοι κλπ.

Κάποτε τρέπονταν σὲ π· π. χ. ραφανίς—ρεπάνι, σταφίδα—σταπίδα.

Τὸ χ· Τὸ χ εἶτανε λαρυγγικὸ πρὶν τὰ σύμφωνα ὅλα καὶ τὰ φωνήεντα α, ο, ου. Καὶ οὐρανικὸ πρὶν τα φωνήεντα ε καὶ ι· π. χ. ἀχαμνός, μαχαίρ, χελιδόνι, χηνάρ, πετραχήλι, χίλια, μούχλα, ὄχμακίς, βραχνός, βραχνιάζω, χορτάτος, λαχουράκι, παχύ, νεροχυσιό, ὄχτακόσια, ἀχτισῆς, χώνω, χωστός κτλ.

Διατηροῦσε ὅμως τὴ λαρυγγικὴ του προφορά καὶ μὲ τὸ φωνῆεν ι, σ' ἐλάχιστες ἰδιωματικὰς λέξεις ἢ δανεισμένες ἀπ' τὴν τουρκικὴ γλῶσσα· π. χ. χήζ, χηλές, χηλιάκις, χήρετας κλπ.

Πρὶν ἄ· τὰ σύμφωνα δ καὶ δ γίνονταν γ καὶ γι· π. χ. κράχτης—κράχτς—κράχτηδες—κράχτηδοι—κράχτδοι—κράχδοι—κράγδοι, πλέχονται—πλέγδαι, ἡ ράχη της—ἡ ράχι της—ἡ ράγι της, ὄχι δὰ—ὄχι δὰ—ὄγι δὰ κτλ. Καὶ κατόπι ἀπ' τὸ τ γίνονταν κ· π. χ. καλότυχος—καλότχος—καλότκος, κακότκος κτλ.

Στὸ σύμπλεγμα σχ γίνονταν κ γενικῶς· π. χ. μασχάλη—ἀμασκάλι, ἄσκημα, λέσκη, μοσκέτ, μοσκιά, μοσκίζω, μοσκοβολῶ, μοσκοβολιτάδα, μοσκοκάρυδο, μοσκοκάρφ, μοσκοβολιστός, μόσκος, μουσκάρ, μούσκεμα, μουσκεύω, μουσκίδ, Παράσκος, Πασκάλις, Πασκαλιά, Πασκαλιάτκος, Πασκαλίτσα, Πασκαλιώ, πασκίζω, πάσκισμα, σκέδιο, σκεδιάζω, σκῆμα, σκίζα, σκίσιμο, σκιστός, σκιῶ, ξεσκῶ, ξεσκισμένι, σκάρα, σκονί, σκολειό, σκολνῶ, Σκουλάρ κτλ. Ὁ ἀνωτέρω φθόγγολογικὸς νόμος εἶτανε τόσο δυνατός, ὥστε ἐφαρμόζονταν καὶ σὲ λέξεις ποὺ προέρχονταν ἀπὸ ξένες γλῶσσες· π. χ. στὸ τούρκικο μᾶσχαρά—μᾶσκαράς, μᾶσκαραλίκι κτλ. Παράβαλε τὰ τῆς Ἀρχαίας· μυσχροός καὶ μυσκρός, σχαλίς καὶ σκαλίς, σχινδάλαμος καὶ σκινδάλαμος κτλ.

Στὸ σύμπλεγμα ρχ τὸ χ γίνονταν κάποτε κ, γιὰ λόγους, ὡς ὑποθέτω φωνητικούς, δηλαδὴ γιὰ λιγώτερο κόπο τῶν ὀργάνων τοῦ στόματος, ποὺ σχηματίζουν τοὺς φθόγγους· π. χ. ἄρχονδας—ἄρκοδας, ἀρχόντισσα—ἀρκότσα, ἀρκοδοπαίδ, ἀρκοδιά, ἀρκίδ, ἀρκιδιάς, ἀρκεῦω, ἔρχουμαι—ἐρκου-

μαι, ἐρκόδας κτλ. Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ δὲν εἶχε ἀπλοχωρέσει σ' ὅλες τις λέξεις, πού εἶχαν τὸ σύμπλεγμα ρχ ἕως τὰ 1922, πού ἄδειασε ἡ Τσεντώ, διότι ἓνα γλωσσικὸ φαινόμενο παρουσιάζεται πρῶτα στὶς πιὸ συνηθισμένες λέξεις, καὶ πρέπει νὰ περάσῃ μεγάλο διάστημα καιροῦ, γιὰ νὰ ἐξαπλωθῇ ἀπὸ λίγο λίγο στὶς ὑπόλοιπες καὶ νὰ γίγῃ τελευταῖα νόμος γενικός. Τυχαίνει μάλιστα καμμιά φορὰ νὰ διασταυρωθῇ κατὰ τὴν ἐξάπλωσίν του μ' ἄλλο ἀντίθετο νόμο, πού δὲν τὸν ἀφίνει νὰ γενικευθῇ. Ἔτσι δὲν εἶτανε καθόλου παράξενο ὅτι συγχρόνως μὲ τὰ προηγούμενα ἄρκοδας, ἐρκομὸς κτλ. λέγανε καὶ τὰ κοινὰ ἄρχή, Ἀρχιμήδης, Ἀρχάγγελος, Ἀρχιλλέας, ἀρχάριος, ἀρχιμηλιά, ἀρχιχρολιά, ἀρχινεύω κτλ.

Στὸ σύμπλεγμα φχ τὸ χ γίνονταν κ σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα τῆς νέας Ἑλληνικῆς, πού δὲν μποροῦνε νὰ σταθοῦν κοντὰ κοντὰ δυὸ δασέα σύμφωνα, εὐχαιριστῶ—εὐκαριστῶ, εὐχέλαιο—εὐκέλιο, εὐχή—εὐκή, εὐχουμαι—φκιοῦμαι κτλ.

Ὅμοια σύμφωνα—Πολλάκις δὲν μποροῦσαν νὰ σταθοῦν στὴν ἴδια λέξη δυὸ ἴδια ἢ ὅμοια σύμφωνα κα' ἄλλαζε ἢ ἔπεφτε τὸ ἓνα ἀπ' αὐτά.

Π χ. ἄτρακτος—ἀδράχτ, βράβυλο—ἀβράμυλο, ἄροτρο—ἀλέτρι, ἀσβέστης—ἀσβέφτις, αὐθεντικὸ—ἀφειδικό, ἀστοπῆς—ἀχτοπῆς, βιραδέρος—βιλαδέρος, β.βιδιβιδιό—β.βιδιβιδιό, Γρηγοράσκος—Ληγοράσκος, γρήγορα—λήγορα, γρηγοράδα—ληγοράδα, ληγορούτσκα, Γρηγόρης—Ληγός, γούργουρας—γούργουλας, γουργούλι, ζεβζεβάτ—ζαρζαβάτ, ζαρζαβατσῆς, Βελζεβούλης—Ζερζεβούλης, ἀναχανιάζω—λαχανιάζω, ἀλληλαδέρφια—μηλαδέρφια, ραπόρτο—λαπόρτο, ρεντζιπέρος—λεντζιπέρος, παραθύρ—καναθύρ, πορτραίτο—ποντραίτο, φλόκαλο—φρόκαλο, ὀχτώνυχος—φτωνύχι, χειρόχι—χερόφι κτλ.

Σωσάννα—Ἀσάννα, ἀδιαφόρεφτος—ἀδιαφόρετος, ὑδράργυρος—διάργυρος, ταογάρι—ταγάρ, δαγαριζικα, ἐκσυσπάζω—ξυπάζω, πενήκοντα—πενήδα, περιτραχήλιον—πετραχήλι, φλαιέλλα—φανέλλα, φορβάδα—φοράδα, Φρειδερίκος—Φειδερῆς, κοχλιάριον—χουλιάρ κτλ.

Παγάβ τὰ τῆς Ἀρχαίας π χ Ἀρίαρτος—Ἀλίαρτος, δρύφρακτον—δρύφικτον, χίχορημι—κίχορημι, χέχορημαι—κέχορημαι, χεχαριτωμένη—κεχαριτωμένη, φέφιγκα—πέφαγκο, φέφρικα—πέφρικα, σίστημι—ἴστημι, θεθέληκα—τεθέληκα, τίθημι—τιθημι κτλ.

Κάποτε ἔπεφτε ὀλόκληρη συλλαβή, ὅταν βρισκόνταν πλάγι τῆς στὴν ἴδια λέξη ἢ στὴν ἀκόλουθη ὁμοιοπρόφερτη συλλαβή· δὲ θὰ πάγω—δὰ θὰ πάγω—δὰ πάγω, κοτοτυφλῶ—κοτυφλῶ—κουτουφλῶ—σκουδουφλῶ, σησαμόλαδο—σαμόλαδο, κάθεται—κάται, τί θὰ κάμς—τὰ θὰ κάμς—τὰ κάμς κτλ. Τέτια εἶναι καὶ ἡ ἀποβολὴ πού παθαίνουν οἱ καταλήξεις τῆς καὶ εἰς τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ρημάτων, ὅταν ἡ ρίζα τελειώνῃ σὲ σ ἢ σὲ ζ. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ θεματικὸ σ ἢ ζ γίνεται κατωληκτικὸ, καὶ τὸ ὄνομα ἔχει

μονάχα ἓναν τύπο σ' ὅλες τις πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ. Π.χ. ὁ Ἀναστάσης—ὁ Ἀναστάς, ὁ Μπαλάς, ὁ Θανάς, ὁ Μπουρνούσης—ὁ Μπουρνούσουζ, ὁ ὀγουρνούζ, ὁ τεκνεφέζ, ὁ Φουρμούζ κτλ. Στὰ ρήματα τὸ δεύτερο ἐνικὸ πρόσωπο τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτα τῆς ὀριστικῆς καὶ ἄλλων ὁμοιοκαταλήκτων χρόνων ταυτίζεται φωνητικὰ μὲ τὸ τρίτο πρόσωπο π.χ. γυρίζεις—γυρίζ, θερίζεις—θερίζ, ξυνίζεις—ξυνίζ κτλ. Παράβ, τ' ἀρχαῖα ἄμφορεὺς—ἄμφορεύς, λαιμόμαργος—λαιμαργος κτλ. καὶ τὰ νεοελληνικά ἄστροπελέκι—ἀστροπελέκι. Βραχοχώρι—Βραχώρι, πατητερό—πατερό, ροδοδάφνη—ροδάφνη κτλ.

Ἐπῆρχε ὁμως καὶ ἀντίθετη τάση, ὅτι δηλαδὴ ἓνα σύμφωνο ἀφωμοίωνε τὸ ἀνόμοιο σύμφωνο τῆς πλαγινῆς συλλαβῆς ἢ προκαλοῦσε νὰ γεννηθῆ ὁμοιο σύμφωνο, ποὺ δὲν ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς π.χ. ἄωρα—ἄρωρα, βαμπάκι—babάκι, παμπάλαιο—babαλο, πομπή—bobή, εὐαγγέλιο βαγγέλιο—βγαγέλιο, Εὐαγγέλης—Βαγγέλης—Βγαγέλης, γάστρα—γράστρα—γλάστρα, καλαγάθ—γαλαγάθ, γάγγραινα—γάγγραινα—γᾶγγραινα, κοτότυφλος—κοκότυφλος—γογότυφλος, ἰώδιο—διώδιο, τεντώνω—τεδώνω—δεδώνω, τέντα—τέδα—δέδα, Βελζεβούλης—Ζερζεβούλης, ζωῦλιον—ζωούλι, ζούζουλο, καρέγα—καρέγρα—καρέκλα, ἐφάπλωμα—φάπλωμα—πάπλωμα, βαπόρ—παπόρ—παμπόρ, Ὀλυμπία—Πολυμπία, γοσποδίνης—ποσποδίνης, περιπλοκάς—περικλοκάς, τέτζερης—τζέτζερης, σαμτσάκι—τσαμτσάκι, ἀρχάγγελος—χαρχάγγελος, κογγυλίδιον—χουχουλίδ κτλ.

Τὸ γλωσσικὸ αὐτὸ φαινόμενο εἶναι ἀκριβῶς ἀντίθετο τοῦ προηγουμένου, διότι σ' ἐκεῖνο δυὸ ὅμοια σύμφωνα δὲν μπορούσαν νὰ σταθοῦνε σὲ μιὰ λέξη καὶ ἄλλαζε ἢ ἔπεφτε τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ π.χ. κανοναρχῶ—καλαναρχῶ, φλανέλλα—φανέλλα κτλ. ἐνῶ κατὰ τὸ τελευταῖον ἀφομοιώνονται τ' ἀνόμοια π.χ. βαβάκι—babάκι κτλ. Στους γλωσσολόγους ἀπόκειται νὰ βροῦν πῶς μπορούν νὰ συνυπάρχουν σ' ἓναν τόπο δυὸ ἀντίθετες γλωσσικὲς τάσεις Ἐγὼ ἔχω τὴν ὑπόνοια μόνον ὅτι ἴσως ἡ δεύτερη μόνον νὰ εἶναι ἐγχώρια, καὶ ἡ πρώτη νὰ προέρχεται ἀπὸ ἄλλες ἑλληνικὲς χῶρες.

Τρία σύμφωνα.—Κατὰ κανόνα τρία σύμφωνα, ἂν τὸ τρίτο δὲν εἶτανε ρ, δὲν μπορούσαν νὰ σταθοῦνε πλάγι πλάγι, καὶ τὸ ἓνα ἔπεφτε, συνήθως τὸ μεστινόν. Π.χ. ἄμπουλα—ἄμπλα—ἄμλα, ζεῦγλα—ζεῦλα, κλέφτης—κλέφτης—κλέφτηδες—κλέφτηδοι—κλέφδοι—κλέβδοι, κράχης—κράγδοι, γελάσθηκα—γελάσθηκα—γελάσκα, λιβίσθηκα—λιβίσθηκα—λιβίστικα—λιβίσκα, Πέμπτη—Πέπτη—Πέπτ—Πέφτ, πάρθηκα—πάρθηκα—πάρτικα—νε—πάρκα, ράφτης—ράφτης—ράφτδοι—ράφδοι—ράβδοι, Εὐστάθιος—Στάθης—Στάθς, τριψθηκα—τριψθηκα—τριψτικα—τριψκα, φουρνέφτης—φουρνέφτδοι—φουρνέφδοι—φουρνέβδοι.

Παράβ. τ' ἀρχαῖα ἄρκτος—ἄρκος (Ἀποκ. ΙΒ, 2), ἀκαυστηρίαστος—

ἀκαυτηρίασιος, ἄκλαυστος ἄκλαυτος, διδάσκω—διδάσκω, θραῦσμα—θραῦμα, ἰανθμός—ἰαθμός, κάψα—κάψα, ἔσχατος—ἔσχατος, πέπραγσθον—πέπραχθον, ὄρυγξ—ὄρυξ, ὄρφη—ὄρφη, ὄρχνη—ὄρχνη, συγξέω—συξέω, ὕσπληγξ—ὕσπληξ κτλ.

Ὁ κανόνας αὐτὸς παραβιάσθηκε στὰ ρήματα μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἀτόνου ου π.χ. θ' ἀρμέξτε, θὰ θρέψτε, θὰ κοιτάξτε, ἀκούγοτανε, λούγστανε, τρίβστανε, φυλάγστανε κτλ.

Κάποτε ὁμως ἀνάμεσα σὲ δυὸ σύμφωνα, κάπως δυσκολοπρόφερα γεννιοῦνταν κ' ἓνα τρίτο· π.χ. Ἐσρέφ—Ἐστρέφς, Ἰσραήλ—Ἰσδραήλς, ἰτζρά—ἰζδράς, μασραπὰς—μαστραπὰς κτλ.

Παράβαλε τ' ἀρχαῖα· γαμ-ρός—γαμβρός, μεσημρία—μεσημβρία.

Μετατοπισμοὶ συμφώνων.—Γιὰ νὰ γίνεται ἡ προφορὰ εὐκολώτερη πολλάκις ἀλλάζανε θέση μέσα στὴ λέξη τὰ σύμφωνα καὶ προπάντων τὰ ὑγρά π.χ. ἀδρεφός, ἀμέλω—ἀμέλω, ἐργαστήρι—ἀγραστήρ, βαῖράμ—βαριάμ, βάτραχος—βράθακος, ἐβαίνω—ἐγβαίνω—βγαίνω, ὑγρός—γουρός, γρυλλώνω—γρουλλώνω—γουρλώνω, θύμβρη—θρυβός, καλικάντζαρος—καλιτσάγλαρος, κατσάτ—τσακάτ, κριμίτσα—κιριμίτσα, κουῖουμτζής—κουῖμουτζής, μακρουλός—μακουρλός, μακρούλα—μακούρα, μαδούκα, μαγούτα, σπαρτεῦ—παστρεῦ, παστουμάς—παστρομάς, περιμαζώνω—πρεμαζώνω, πριλάντι—πιρλάντι, λεπίδα—πελίδα, πρινίρι—πουρνίρι, πρωνό—προυνό—πυρνό, στέργω—στρέγω, ἀρσενικός—σερνικός, σιζδριμάς—σιζδριμάς, τρουλώνω—τουρλώνω, Τερψιθέα—Τρεψιθέα, φρουζές—φουρζές, χαρβαλώνω—χαλαβρώνω κτλ.

Παράβ. τ' ἀρχαῖα· ἀταρπός καὶ ἀτραπός, ἄργαυλος—ἄγραυλος, βάλσαμον καὶ βλάσαμον, καρδία καὶ κραδίη, κράτιστος καὶ κάρτιστος, καρτύνω καὶ κρατύνω, καρτερός καὶ κρατερός, κύρμα καὶ κρύμα, κραδάμων καὶ καρδάμων, ὀρυμαγδός καὶ ὀρυγμαδός, τῆς Πηνυκός καὶ τῆς Πυκνός, πίστρις καὶ πρίστις, Σαγαλασσός καὶ Σαλαγασσός, τέταρτος καὶ τέτρατος (πολλαχοῦ στὴν Ἰλιάδα), στελγίς καὶ σπλεγγίς, ταρσιὰ καὶ τρασιὰ, φάρξαι καὶ φράξαι, φαρξάμενος καὶ φραξάμενος, φαινόλης καὶ φαιλόνης, Χαλκηδών καὶ Καλχηδών κτλ.

(Συνεχίζεται)

ΦΩΤΙΟΣ Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ

Εἰς τὸν ἐν Ταμείῳ Ἀνταλλαξίμων Κοινοτικῶν καὶ Κοινοφελῶν περιουσιῶν εὐρισκόμενον ὑπ' ἀρ. 416 κώδικα τῆς Μητροπόλεως Σηλυβρίας, τῶν ἐτῶν 1884—1902 εὐρίσκονται εἰς τὰς ἐν αὐτῷ καταχωριζόμενας διαθήκας, προικοσύμφωνα καὶ πωλητήρια τὰ κατωτέρω τοπωνύμια. Ἐν ὑποσημειώσεσι δίδεται ἡ ἐξήγησις τῶν τοιχοκ. λέξεων. Σημειωτέον ὅτι εἰς ὅλα τὰ ἀναφερόμενα χωρία ἔκτος τῆς Σηλυβρίας οὐδεὶς Τοῦρκος ὑπῆρχε ἀλλὰ μόνον Ἕλληνες.

Σηλυβρίας

Εἰς τὴν ὑπαιθρον

Ἐντὸς τῆς πόλεως

Ἄγγλ-ντερε¹⁾
 Καλδιρῆμ μπασῆ²⁾
 Κιρεζλήκ³⁾
 Κιρλαγκήτζ-ντερε⁴⁾
 Κισᾶ-κιοπροῦ⁵⁾
 Κουγιούν-ντερε⁶⁾
 Μουράτ-τζεσμέ⁷⁾
 Μπαδέμ-γιοκουσοῦ⁸⁾
 Ρήγγουλου Τζεσεμῆ
 Σιγήρ-γιολοῦ⁹⁾
 Τάσ¹⁰⁾-κιοπροῦ
 Χαϊντοῦτ-τσαϊρῆ¹¹⁾
 Χοτζᾶ-Χασάν

Ἄγιου Ἰωάννου (συνοικία)
 Καμπάν Ἄλτῆ (ὁδός)
 Μητρόπολις Σοκάκ (ἐντὸς τῆς πόλεως συνοικία τῆς παλαιᾶς λεγομένης Μητροπόλεως, Μητροπολίτ Μαχαλεσί)
 Ὁρτά-καλέ-καπουσοῦ¹²⁾
 Πεγληκὲ Μαχαλὲ (συνοικία)
 Ταχμήζ-χανέ¹³⁾ (ὁδός)
 Τζαμί μαχαλεσῆ (συνοικία)
 Τουφεκτοῦτ Χουσεῖν (συνοικία)

1) Ἄγγλ—Χειμαδιό, Ντερε—ποταμός. 2) Καλδιρῆμ—Λιθόστρωτον, Μπασῆ—Ἄρχη.—3) Κερασών.—4) Χελιδόνος Ποταμός.—5) Κισᾶ—Μικρῆ, Κιοπροῦ—γέφυρα.—6) Κουγιούν—πρόβατο.—7) Τζεσμέ—βρύση.—8) Μπαδέμ—Ἀμύγδαλον, Γιουκουσοῦ—ἀνήφορος.—9) Σιγήρ—ἀγελάς, Γιόλ—δρομός.—10) Τάσ—Πέτρα.—11) Χαϊντοῦτ—Ληστής, Τσαϊρ—λειβάδι.—12) Ὁρτά—μεσαιός, Καλέ—Τεῖχος, Καπού—πύλη.—13) Ταχμήζ—καφεκόπτῃς, Χανέ—οἶκος.

Χωρίον Αἰγιαλοὶ (Γιαλοὺς)

Εἰς τὴν ὑπαιθρον

- Ἅγιος Γεώργιος (θέσις)
- Ἅγία Μαρίνα (θέσις)
- Ἅγίασμα Ἁγίου Σωτήρος (διαμέρισμα)
- Ἁγήλια
- Δεῖρμὲν Μεφκησι¹⁾
- Ζιγρα
- Καλαμίτσια
- Καρατσαλή
- Κρόκου σκαμνί
- Ξάστερος γιολοῦ
- Πουζακλίκι

Δελειῶναι

Εἰς τὴν ὑπαιθρον

- Ἁγελαριά
- Ἅγιου Γεωργίου (τοποθεσία)
- Ἄλβασάν ἢ Ἐλβασάν³⁾ γιολοῦ
- Γκιόλα (θέσις)⁴⁾
- Ἐπιβατηνὸς (δρόμος)
- Ζάκα
- Καδήκιοι⁵⁾ (δρόμος)
- Καλαμήτσια
- Καμαρίτσια
- Κάραγατς (ἐνορία)
- Καρυδιαῖς (θέσις)
- Κέροκωλον (τοποθεσία)
- Κουρτὲς Ἰσεσμὲ
- Λαζάρ βρύση (ἐνορία)
- Μανωλάκη (Καμάρα)
- Νεοχωρίου⁶⁾ (δρόμος)

- Ξηρόρρευμα
- Ξυλογιόφυρο
- Ὀλήνες, ἀλλαχοῦ γράφεται Ὀλί-
νη (ἐνορία)
- Ὀρθὴ πέτρα
- Ὀρτὰ Μασλὰκ (θέσις)
- Παναγία (τοποθεσία)
- Ποῦκλα (τοποθεσία)
- Σηλυβρίας (δρόμος)
- Ταχτὰ⁷⁾ Κιοπροῦ
- Τζολὰκ⁸⁾ Καμάρα
- Τογὰν Παγηρί
- Τούμπα
- Τσαλμάρ (τοποθεσία)
- Τσατάλτζας (ὁδὸς)
- Τσεσμὲ (ὁδὸς)
- Τσινὰρ
- Φωτιὰ (ἀμπελῶν ἐν θέσει Γερο-
στάνι)
- Χαρατζῆ⁹⁾ γιολοῦ
- Χριστοδούλου μπαίρα(βαθούλωμα)

Ἐντὸς τοῦ χωρίου

- Γιωργάκι σοκάκ
- Πελεδηγέ¹⁰⁾ Σοκαγῆ

Ἐξάστερον

Εἰς τὴν ὑπαιθρον

- Ἁγελαριά
- Ἅγίασμα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου
- Ἅγιοι Ἀπόστολοι
- Ἅγιος Δημήτριος (θέσις)
- Ἅγιος Στέφανος (θέσις)

1) Δεῖρμὲν—μῦλος, Μεφκί—θέσις.—2) Εἶδος σκληροῦ μικροῦ δένδρου. Κυρ. Μαῦρον ἀγκάθι.—3) Χωρίον παρὰ τὰς Μέτρας.—4) Μικρὰ λίμνη.—5) Ὄνομα γειτονικοῦ χωρίου.—6) Χωρίον παρὰ τὰς Μέτρας.—7) Ξυλίνη.—8) Σακατεμένη.—9) Τσιφλίκιον παρὰ τὰς Δελειῶνας.—10) Δημαρχία.

Ἄκρωτήριον
 Ἄλάνη (θέσις)
 Γιαλίτικα (θέσις)
 Ἐληᾶς (θέσις)
 Ἐπιβατιανὰ
 Ἐπιβατιανὰ (θέσις)
 Λύκου Μπουνάρη
 Μακρίνα
 Μαντυλάκι (θέσις)
 Ματζὰρ ρεῦμα καὶ Ματζὰρ Ντερε
 Ντοῦπα (θέσις)
 Ξηρὰ Καμάρα, Ξηρὸ καμάρη, Ξη-
 ροκαμάρα
 Οἰκονομιάτικα (θέσις)
 Ρευματάκι (θέσις)
 Σκουργιά
 Σοβάτη¹⁾
 Σοῦσα (θέσις)
 Στρογγύλια (θέσις)
 Τογὰν Βαῆρ καὶ Τογάμπαγηρὶ
 Τσαγίλια
 Τσαιράκι
 Τσαῆρι καὶ Τσαίρ
 Τσάμ Βαῆρ
 Χωράφιον τῆς Παναγίας

Ἐντὸς τοῦ χωρίου

Ἀνέστη Σοκάκ
 Γιωργάκι Σοκάκ
 Γενὶ Σοκάκ
 Καλιαντζῆ Σοκάκη, Καλιοντζῆ
 Σοκάκη, Καλαντζῆ Σοκάκη
 Καριὲ Τζαδεσὶ (συνοικία)
 Λιβεράκη Σοκάκ

Μερκές Τζιβαρη²⁾
 Μπακάλ Σοκάκη
 Σιμιτζῆ Σοκαγὶ

Ἐπιβάται

Εἰς τὴν ὕπαιθρον

Ἄγίασμα παγτζεσὶ³⁾
 Ἄγιος Ἀθανάσιος καὶ Ἄγιος Ἀ-
 θανάσιος Μενκησῆ
 Ἄγιος Θεόδωρος
 Ἄγιος Ἰωάννης (τοποθεσία)
 Ἄκρωτῆρι
 Ἄλακιόζ πουναρὶ
 Γενούζια
 Γκιορδερὲ⁴⁾
 Δεβὲ ταρλασῆ⁵⁾
 Δερὲ
 Δογὰν παγριὶ καὶ Δοὰν Μπαίρι
 Δραγασαίαι
 Ἐγκιορου⁶⁾ Ταρλασὶ
 Ἐσκὶ κιοπροῦ⁷⁾
 Καβλοκόπος
 Καλέμ Σεμτι
 Καριὲ τζαδεσῆ⁸⁾
 Καρτάλ τεπέ
 Καστέλι
 Κεραμυδαργειὸ
 Κλαδὶ
 Κουβαλίγια
 Μανωλῆ καβάκι
 Μητροπολίτ γιολοῦ
 Μοναστηριακὸ χωράφι
 Οὔσκο παγριὶ

1) Τόπος χειμερινῆς τροφῆς ζώων.—2) Μερκέζ=σταθμός. Τζιβαρη=πέριξ.—3) Παγτζές=κῆπος.—4) Ἴσως Κιόρ=Τυφλός.—5) Δεβέ=καμήλα.—6) Ἐγκιορου=Ἡ πόλις Ἄγκυρα. Ταρλά=χωράφιον.—7) Ἐσκὶ=παλαιόν.—8) Καριέ=χω-
 ριον. Τζαδέ=λεωφόρος.

Παγίρι
 Παλαιὸς δρόμος
 Παναγίας χωράφια ἢ χωράφια τῆς
 Παναγίας
 Σάγια πουνάρι
 Σάζια 1) μευκησι
 Σαμάν 2) γιολοῦ
 Σκουργιάρη
 Συκέα
 Ταρχανὰς
 Τελονίτικος δρόμος
 Τεκὲ γιολοῦ
 Τζαγίρι
 Τόζα
 Χαλικόπετρα

Ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως

Ἄγγελῆ Σοκάκ
 Ἀργύρη Σοκάκ
 Καπετὰν Βασιλείου δρόμος
 Κλήσε Σακαγιῆ, Συνοικία Κλήσε
 Σοκαγι
 Νέα Συνοικία Ἐπιβατῶν
 Παπαγιάννη (συνοικία)
 Σαντικ Σοκάκ
 Σηλύβρι γιολοῦ (συνοικία)
 Σταμπόλ Τζατεσεῆ, Σταμπούλ Τσα-
 τεσεῆ
 Σταμπούλ γιολοῦ
 Τσεσμέ (ὁδὸς)
 Χ' Νικόλα (σοκάκι)

Καδήκιοι

Εἰς τὴν ὑπαιθρον

Ἄβρεν γιολοῦ
 Ἄγιάσμα (Ἄναλήψεως)
 Δαούτζαγιολοῦ 3) καὶ Δαουτζῆ γιο-
 λοῦ
 Δὰγ γιολοῦ
 Ἐσκι Μεζάρ 4)
 Ἰντζιέζ γιολοῦ 5)
 Καρὰ Παίρι
 Λαυροδόμη (ῆ)
 Μισιλι Πουροῦνι
 Μποστταντζῆ Μεζάρ
 Οὐζοῦν καρὰ
 Ποστάντζα
 Ποστταντζῆ μηρὰς
 Τζαρδάκι
 Χαμὰμ 6) Δερὲ
 Χασὰπ 7) τζαίρι

Ἐντὸς τοῦ χωρίου

Σλαντσῆ (?) (μαχαλάς)
 Τυπάλ μαχαλεσεῆ

Οἰκονομείου

Εἰς τὴν ὑπαιθρον

Ἄγιάσμα γιολοῦ
 Ἄγι Γιάννης
 Ἄγίλια
 Ἄγρὸς
 Ἄκανθιαῖς

1) Εἶδος χόρτου.—2) Ἄχυρον.—3) Δαούτζα ὄνομα ἄλλοτε Τουρκικοῦ γειτονι-
 κοῦ χωρίου καταστραφέντος κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878. Ἐκ-
 τοτε Τσιφλίκιον ἀνήκον εἰς τὸν ἐν Σηλυβρία Τοῦρκον Χ' Ἰλιάζ.—4) Μεζάρ=Νε-
 κροταφεῖον.—5) Δρόμος πρὸς τὸ δωμάνυμον Τουρκικὸν χωρίον.—6) Λουτρος.—7)
 Κρεοπάλης.

Ἄρπαλικι ¹⁾
 Βαχτσὲ δρόμος
 Γιλδίς ²⁾
 Εἰς τὰ Μνήματα
 Ζαχαροπήγαδα
 Κολογύρου Πουνάρια
 Καλύβα
 Καρα-ἀγάτζ
 Κουμέρκη ³⁾
 Κουμπάλη
 Κρουσέρονι
 Μανωλάκη Πουνάρι
 Μαυρόγια
 Μπαχτζὲ-δερέ (χειμαρρός)
 Παγίρα
 Ρευματάκη
 Ρευματάκια
 Σαββάτια
 Τάνου Μπουνάρι, Τάνου Πουνάρι
 Τσαγιρικι
 Τσακλιώτικος δρόμος
 Τσάντα γιολοῦ
 Τσαντίρη
 Τσαρτόγλου
 Ἐντὸς τοῦ χωρίου
 Καλὲ σοκάκ
 Ρετζ ⁴⁾ σοκάκ

Φανάριον

Εἰς τὴν ὑπαιθρον

Ἄγελάρια
 Ἄγιος Ἡλίας Κουρουκαβάκι ⁵⁾
 (θέσις)
 Ἄγιος Ἰωάννης
 Ἄγιας Μαύρας (θέσις)
 Δάμνη (τοῦ) ἡ καυάρα
 Δογάν-βαίρι
 Καλαμίτζα
 Καπλιανῆ χωράφιον
 Καρᾶ-Σινάν ⁶⁾ γιολοῦ
 Καριδοῦδι
 Κιουμουτζοῦ ⁷⁾ γιολοῦ
 Κρεμαστός
 Πατζατζῆ Μάνδρα
 Προφήτη Ἡλία (θέσις)
 Σαρῆ ⁸⁾ Παγήρι ⁹⁾
 Σηλυβρί γιολοῦ
 Τεβεγιαταῖ ¹⁰⁾
 Τζαίρι

Ἐντὸς τοῦ χωρίου

Ἄγιου Γεωργίου (συνουκία)
 Γεωργάκι Σοκάκι

Α. Α. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

1) Διπασμένον χωράφιον, συνήθως πλησίον τοῦ χωρίου.—2) Ἄστρον.—3) Τελωνεῖον.—4) Πρόεδρος.—5) Κουροῦ=Ξηρά. Καβάκι=Λεύκη.—6) Ὄνομα τσιφλικίου γαιτοικοῦ.—7) Ἰσως Κιουμουρτζῆ=Ἀνθρακέως.—8) Κίτρινον.—9) Μπαίρι=ἀνήφορος.—10) Γιατάκ=τόπος ἀναπαύσεως.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΑΜΑΚΟΒΙΟΥ

Προλήψεις

Ὁ ἀρραβωνιασμένος τὴν Μ. Πέμπτη ἔπρεπε νὰ πάγη στὸ παζάρι καὶ ν' ἀγοράσῃ γιὰ τὴν ἀρραβωνιαστικιά του, ὡς δῶρα, ἓνα ζευγάρι κατύνια (γαλέτζες) χρωματιστὰ, χαλβὰ καὶ ἓνα καθρέφτη· αὐτὰ ἔπρεπε νὰ τὰ μεταφέρῃ στὸν ὦμο του μὲ τὸ δισάκι, ἔστω καὶ ἂν ἐπήγαινε καβαῖλλα.

Ἄν γεννοῦσε καμμιὰ γυναῖκα δυὸ φορὲς δίδυμα, τὰ θεωροῦσαν ὡς ἀφύσικο καὶ τὴν ὠνόμαζαν «σκύλα», ἂν δὲ τύχαινε νὰ γεννήσῃ τριδύμα ἔπρεπε νὰ πεθάνῃ, τόσο τὴν καταφρονοῦσαν.

Ὅταν ἔβγαινε τὸ οὐράνιο τόξο μετὰ τὴν βροχή, ὁ κόσμος δὲν πλησιάζε στὴ βάσι του, γιὰτὶ ἔλεγαν ὅτι κατάπινε ὅ,τι ἔβρισκε.

Ὅταν τύχαινε ὄχειὰ νὰ δαγκάσῃ ἄνθρωπο ἢ ζῶο, φρόντιζαν νὰ εἰδοποιήσουν στὸ χωριὸ Θυνιάδα, κάποιον ποὺ λέγονταν Σερμπετλὶς· τοῦ ἀνέφεραν τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἡλικία του καὶ αὐτὸς ἔπρεπε νὰ διαβάσῃ μιὰ εὐχή καὶ θὰ θεραπεύονταν ὁ δαγκωμένος· ἂν δὲν πρόφθαναν, ἀπέθνησκε.

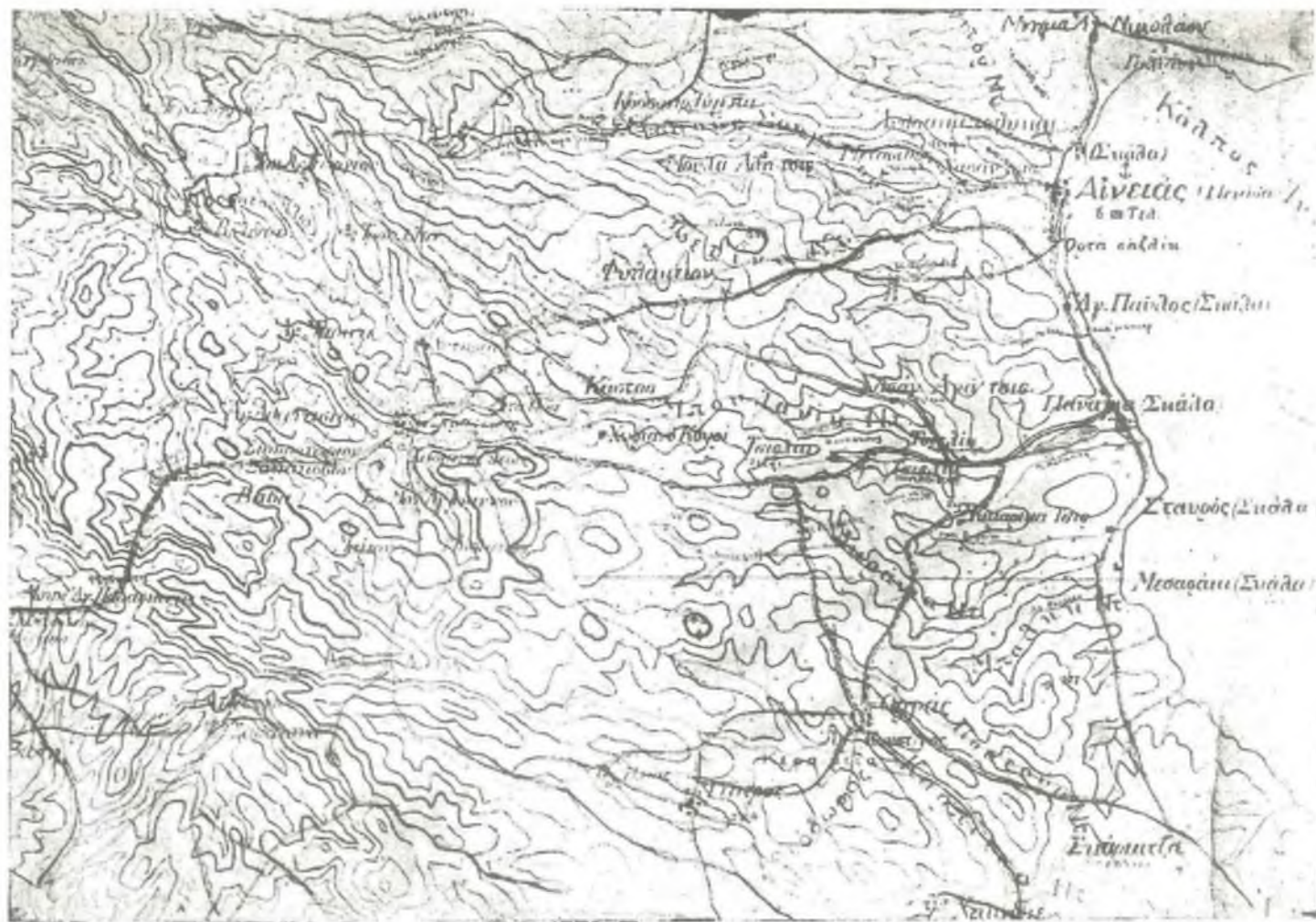
Ὅταν δηλητηριάζονταν ζῶο ἀπὸ χόρτο, τὸ πήγαιναν ἀμέσως σὲ βοσκὸ ποὺ κατάπιε «*κουρμπατσίκι*»¹⁾, αὐτὸς φτοῦσε τρεῖς φορὲς στὸ στόμα τοῦ ζῴου καὶ γίνονταν ἀμέσως καλά.

Ὅταν βούιζε τ' αὐτὶ κανενός, κτυποῦσε τὰ δυὸ του δάκτυλα μὲ ρυθμὸ κι' ἔλεγε «*σιτᾶγρια βουνὰ κι ἀκαρπα δένδρα*» κι' ἀμέσως περνοῦσε ἡ βοή.

Ὅταν ἀγόραζε κανεὶς ζῶο, ὁ πωλητὴς του τὴν ὥρα ποὺ θὰ τὸ παρέδιδε ἔπαιρνε ἓνα κομμάτι ἀπὸ κεραμίδι καὶ τὸ ἔσερνε ἀπὸ τὸν χαλινὸ στὴ χαιτή καὶ ὡς τὴν ἄκρη τῆς οὐρᾶς τοῦ ζῴου, λέγοντας «*ὄσες τρίχες τόσα γρόσια νὰ καζαντίσης*».

Τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς, ὅταν γεννιοῦνταν παιδί, ἔτρεχαν νὰ εἰδοποι-

1) Σκόληξ κίτρινοπρασίνου χρώματος.

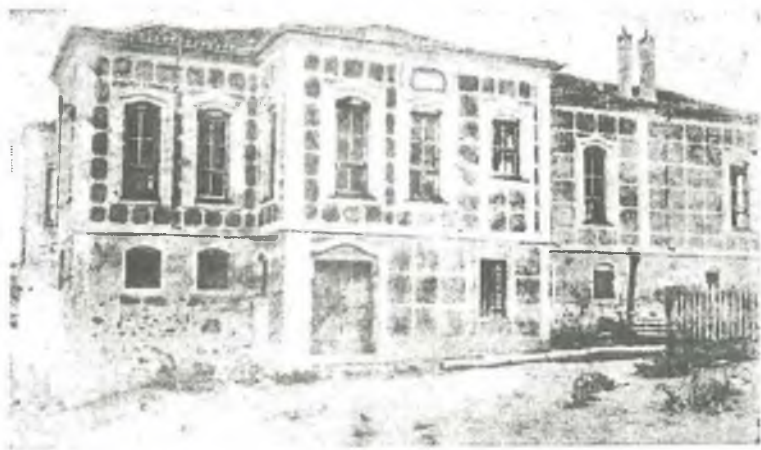
Ἡ περιφέρεια Σαμακοβίου.

Ἀπὸ τῶν ἀλλαγῶν Θ. Κιακίδου

ήσουν τὸν πατέρα του γιὰ νὰ πάρουν τὸ δῶρο· ἂν ὅμως ἦταν κορίτσι, πολλές φορές τὰ ἔδιωχναν.

“Όταν κανεὶς δὲν τοῦ *πάγαιναν*¹⁾ τὰ πράματα (ζῶα), γιὰ νὰ κάμη γοῦρι, νὰ τοῦ πάγη *καντέμι*²⁾, παρακολουθοῦσε τὸν χασάπη τὴν ὥρα πού θὰ ἔσφαζε ἀγελάδα ἢ μοσχάρι, μόλις δὲ αὐτὸς ἔβαζε τὸ μαχαῖρι στὸ λαιμὸ τοῦ ζῴου τὸν ἔπιανε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ρωτοῦσε πὸς τὸ ζητᾶ. “Αν τὸ ἀγόραζε, θὰ τοῦ πήγαινε πολὺ γοῦρι, καὶ τὰ ζῶα του θὰ πολλαπλασιάζονταν σὲ μεγάλο ἀριθμὸ.

“Όταν ἔβγαιναν τὸ πρωὶ ἀπ’ τὸ σπῆτι, ἔκαμναν τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ βάζοντας τὸ δεξιὸ πόδι ἔμπρὸς γιὰ γοῦρι.

Ἡ ἐν Σαμακοβίῳ Σχολή.

Ἐκ τῆς συλλογῆς Θ. Κιακίδου.

“Όταν πήγαιναν στὸ κυνήγι, στοὺς κυνηγοὺς δὲν ἔλεγαν «*ὥρα καλὴ*» ἀλλὰ «*αἱματηρὸς ὁ δρόμος σας*».

“Όταν γιὰ πρώτη φορά λύχνιζε ὁ γεωργὸς στ’ ἀλώνι, ἔκαμνε μὲ τὸ λυχνιστῆρι τὸ σημάδι τοῦ σταυροῦ λέγοντας : *καλὸ μπερεκέτ*.

“Όταν ἔπασχε κανεὶς ἀπὸ στομάχι ἢ σπλίνα, κατέβαινε τὰ σκαλιὰ τοῦ σπιτιοῦ τρεῖς φορές μπρούμητα, μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω, κ’ ἔτσι περνοῦσε ὁ πόνος.

1) Ἐξημίωιε.—2) Λ. Τ.—Κατ’ εὐχὴν.

“Όταν πήγαινε κανείς για να κάμη αρραβώνα και συναντούσε στο δρόμο του αμάξι ή στάμνα, τὸ θεωροῦσε για κακὸ σημάδι καὶ τὸν ἀνέβαλε.

Στὸν τρύγο ὅταν ἔρριχναν τὰ σταφύλια στὰ βαρέλια συνήθιζαν προηγουμένως νὰ ρίχνουν ἓνα τσαμπὶ τῆς προηγουμένης ἐσοδείας μαζί με χάρες τῶν Βαῶν καὶ βασιλικό.

“Όταν ἤθελαν νὰ καταλάβουν ἂν θὰ γεννιοῦνταν ἀγόρι ἢ κορίτσι, ἔβαζαν στὴ φωτιά ἓνα κομμάτι στίψη, θερμαίνονταν κι’ ἂν παρουσίαζε κατόπι ἐξογκώματα, σήμαινε ὅτι θὰ γεννηθῆ ἀγόρι, ἂν κοιλώματα κορίτσι.

“Όποιος ἔσπερνε καρύδι για νὰ φυτρώση δέντρο καρυδιά, ἔλεγαν ὅτι αὐτὸς θὰ πέθαινε, ἂν τὸ χόνδρος τοῦ δένδρου θὰ ἔφτανε τὸ δικό του.

“Όταν ὁ κυνηγὸς δὲν ἐπετύχαινε τὸ στόχο του, ἔλεγαν ὅτι γίνονταν *τσίκλωμα*, γι’ αὐτὸ ἔκαμαν μιὰ κουλούρα ζεστὸ ψωμί καὶ περνοῦσαν ἀπὸ μέσα τὸ τουφέκι· ἔτσι τὴν ἄλλη μέρα με τὴν πρώτη βολή θὰ ἔπεφταν δυὸ κάτω.

Εὐχές.

Οἱ εὐχὲς λέγονταν για εὐγνωμοσύνη στὰ παιδιά, στοὺς γάμους στὰ βαφτίσια, τὴ πρωτοχρονιά καὶ σὲ κάθε εὐκαιρία.

- Θεγὸς χωρὲς τὸν κύρ του καὶ τσὲ φτὰ γονεIOUS του.
- Χῶμα νὰ πιάνη, μάλαμα νὰ γίνεται.
- Μεγάλος καὶ τρανὸς σὰ τὸ λεῦκο.
- Νᾶσπρίσ νὰ γεράσ.
- Θεγὸς χωρὲς τὰ γονικά του.
- Νὰ γιάσ κεῖ πᾶπεσε.
- Σὰ τὸ νερὸ νὰ τρέχ ἢ δλειά σ.
- Πολλὰ τὰ γέτη.
- Σπολλάετ.

Κατάρες.

Τις ἔλεγαν στὶς πιὸ θλιβερὲς περιστάσεις.

- Νάχ τὰ βράχια.
- Δῶ πάγ νὰ μὴ γυρίσ.
- Στὰ γκρέμνα νὰ γκρεμιστῆ, νὰ τσακιστῆ.
- Τᾶνάθεμα νάχ.
- Τόπο νὰ μὴ βρῆ νὰ περάσ.

- Πε τὸ Θεγὸ νὰ τὸ βρη.
 —Νταμλᾶς καὶ σκοτίδα.
 —Κεῖ π δὲ γκρίζ=ἐκεῖ πού δὲν ἐπιστρέφει.

Βρисиές.

Οἱ βρисиές γιὰ τοὺς ἄνδρες συνήθως ἦταν ἀπὸ δυὸ λέξεις, ἐνῶ γιὰ τὶς γυναῖκες λέγονταν ὅλες οἱ βρисиές μαζί.

Γιὰ τοὺς ἄνδρες: ὁ οὐζούνης, ὁ κρέμελης, ὁ ἔρμος, ὁ ἀνάχαρος, ὁ κρεμανταλάς, ὁ πόταπος, ὁ τοῦλγος, ὁ μισκίνς, ὁ βρώμνιος, ὁ κατίποτες, ὁ κούμλιος, ἡ λέπρα, ὁ ἀφύσκος, ὁ κολοπανᾶς, ὁ μαλιάδραχτος, ὁ κούταβος, ὁ σκύλαρος.

Γιὰ τὶς γυναῖκες: ἡ σουρτουῦκο, ἡ τσαρτσάφω, ἡ σχαμεροή, ἡ κατποτένια, ἡ κοκορόμνιαλ, ἡ τσαντί, ἡ ἀδιάντροπ, ἡ λεφαντνή, ἡ μασουῖρο, ἡ φοράδα, ἡ στρίγλα, ἡ ξεσκισημένη, ἡ παρτσάλο, ἡ ἀχαμνή, ἡ μουρτσούνα, ἡ μαλαμούρδα, ἡ δεκαχτούρα.

Παροιμίες.

Ἔπ' κὸς πολλὰ βάτσνα ¹⁾ πέρνε μικρὸ καλάθ: Ἐκεῖ πού ἀκοῦς μεγάλα κέρδη πέρνε μικρὸ πουγγί.

Ἔπ' λαλοῦ πολλοὶ πετνοὶ ἀργεῖ νὰ ξημερώσ.

Χίλια καλὰ ἔνα ἄσπρο: Ἄχρηστα σὲ κεῖνον πού δὲν ξέρει νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ.

Φύλαγε τὰ ροῦχα σ νάχς τὰ μισά: Ὅσο καὶ νὰ τὰ προσέξῃς πάντα θὰ λείψῃ κάτι.

Γάκανε ρίντσες ²⁾ καὶ κομμάτια: Τὰ κατεσπατάλισε.

Ἄν ἔφκίαναν γοῦλα τὰ ζουζούνια ³⁾ μέλ' θάκανε κι' ὁ ζέγκουκας ⁴⁾: Ἄν δλοὶ οἱ ἄνθρωποι μποροῦσαν νὰ κάνουν κάτι καλὸ, θὰ τὸ ἔκαναν καὶ τὰ μωρά.

Δυὸ μέτρα καὶ ἔνα κόβε.

Ἄο λύκος σὴ καταχνιά χαιρέται: Ὁ κακὸς περιμένει τὴν κατάλληλο περίστασι.

Ἐὸ κουδούν στὸ γουρουν δὲ πρέπ: Ἐλέγετο δι' ἐκείνους πού ντύ-

1) Βατόμουρα.—2) Διαμελισμὸς ὑφάσματος ἢ σανίδος εἰς πολλὰ ἄχρηστα τεμάχια.—3) Ἐντομα.—4) Ἀγριομέλισσα ἢ μελισσοφάγος.

νουνταν ὄχι ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ τους κατάστασι.

Χωρὶς τὸ θέλημα τ' Θεοῦ φύλλο δὲ κομματίζεται.

"Ὅσο θέλεις βρόντα στοῦ κουφοῦ τὴ πόρτα.

Γοῦλα τὰ δάχλα δένε ἕνα.

Τὸ καλὸ ἀπὶδ τὸ τρώγ τὸ γουροῦν; Διὰ κακοτυχίαν καλῆς κόρης.

"Ἡ ἀγάπ θέλει περιστεριοῦ περπατησιά; Ὁ ἔρω; θέλει σύνεσι, βρα-
δύτητα.

"Ὀντες δὲ παινέσ τὸ σπὶτ σου ἀπέσ νὰ σὲ πλακῶσ.

"Ὁ βιὸς ἔνε τῆς ψυχῆς τὸ πελεκούδ.

Τὸν φολαρὸ φοβήθησαν καὶ τὰ βράχια 1).

Κάνε μ παπᾶ καὶ ρίξε με στὴ κοπριγιά.

Σὰ τῆς κάτας τὰ κατοῦδια.

Κόρακας κοράκ μάτια δὲ βγάξ.

Πολυτεχνίτης καὶ ἔρμωσπίτης.

Κάλιο πέντε καὶ στὸ χέρ παρὰ δέκα καὶ καρτέρ.

"Ἡ φτώχεια εἶναι φαγοῦ καὶ μπεκροῦ.

Σὺ π εἶχες τὴ χαρὰ ἔχε καὶ τὴν λύπη.

Μέσ μέσ τ' ἄλων χόρευε κ' ὅσο θέλεις πῆδα.

Τὸ κακὸ ξύδ τὸ ἀγγεῖο τ μαραίνει.

Βούτυρο καλὸ σὲ σκυλο τουμάρι.

Καὶ τοῦ ποντικοῦ τὸ κάτουρο στὴ θιάλασσα διάφορό ναι.

Σκαμνιοῦ ποδιὰρ τσακίστηκε στὸ τόπο τσιμισιρένιο.

"Ἐχς φίλο σταθερό; ἔχς στήριγμα γερό.

Κόμ ποταμὸ δὲν εἶδε, μπατσάκια σκῶν.

"Ὅποιος δὲν ἄκσε δράκ' φωνή, πλιαλεῖ νὰ τὴν ἀκούση, κί' ὅποιος τὴν
ἄκσε φεύγει νὰ μὴ τνε καῦσ.

Τὸ ποτάμ ποῦ θορυβεῖ μὴ τὸ φοβᾶσαι.

"Ὁ παλιβὸς φοβήθηκε τὸ μεθυσμένο.

"Ἀπὸ τὸν κόρακα μὴ περιμένης ἄλλο, ἀπὸ κρά.

"Ἡ κάργα μὲ τὸ νὰ κοντσογλίζει, ἡ θάλασσα δὲ λερώνει.

Τὰρνίθ πέ τ μύτ γεννᾶ.

1) Φολαρὸς—ὁ ἔχων παλλὰς φύλας, χεῖματα, τὸν ὁποῖον φοβούνται καὶ οἱ
βράχοι ὡς παντοδύναμον.

Πίστεψε λαγὸ καὶ κάλεσε ρουνό.
 Ἐδ' ἄγροικο πουλί, πέ τ μὺτ πιάνεται.
 Κάνε με σοφὸ νὰ σὲ κάνω πλούσιο.
 Γνωρίζεται σα κάλπικο ἄσπρο.

Συνήθειαι.

Τρυγητός.—Μεγάλη ετοιμασία γίνονταν γὰ τὸν τρύγο: Ἀπὸ πολ-
 λὲς μέρες πρὸ μπροστὰ θὰ ετοιμάζονταν οἱ *κάδοι*, οἱ *τῆνες*, τὰ *μειάγ-
 κια*, οἱ *βούτες*, οἱ *λινοί* ¹⁾, οἱ *βαρέλαις*. Φρόντιζαν γὰ τὰ τροφίμα τῶν
 τρυγητῶν, κανένα βαρέλι τσακιστὰ κολιαρούδια τοῦ Μαρμαρᾶ, κανένα

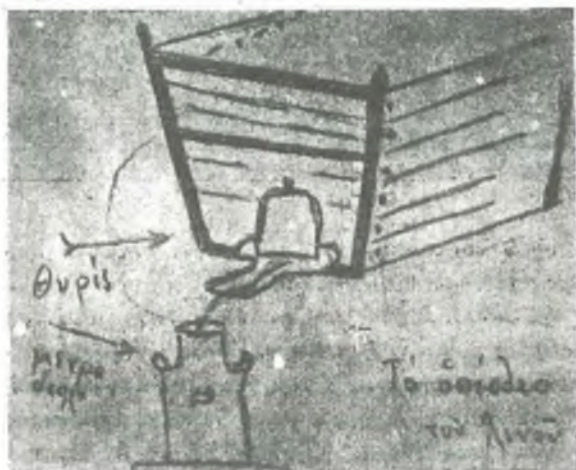
καδὶ πιπέρια τουρσὴ καὶ καμμιά γελάδα σφαχτὴ γιὰ τὴν βραδυνὴ *μαλέτ-
 τα* ²⁾. Ὁ τελάλης τοῦ χωριοῦ θὰ διαλαλοῦσε ὅτι τὴν ἐρχομένη Δευτέρα
 κατὰ διαταγὴ τοῦ Μουντούρη θὰ τρυγηθοῦν τὰ κάτω ἀμπέλια, «*ἔστω πρὸς
 γνῶσιν σας*». Θὰ ἄρχιζε τότε ἡ μεταφορὰ ἀπὸ γυναῖκες καὶ ἄνδρες, τῶν
κοφινιῶν, *καλαθιῶν σεριπετιῶν* ³⁾, *τρυγοκάλαθων*, *καλαθόκολων*, *τρυ-
 γομίχαιρων* ⁴⁾ σὲ ἀμάξια ἢ ζῶα ἢ καὶ στὸν ὦμο καὶ καθέννας προσπαθοῦσε
 νὰ κουβαλήσῃ τὰ περισσότερα. Ὁ Μουλτεζίμης, ὁ δεκατιστὴς, οἱ σου-

1) Τετράγωνο βαρέλι χωρητικότητος 1000 ὄκ. περίπου, στὸ ὁποῖο πατοῦσαν
 μὲ τὰ πόδια τὰ σταφύλια πρὸς εὐκολωτέραν μεταφορὰν.—2) Στιφάδο.—3) Καλάθια
 μὲ δυὸ χερούλια.—4) Ἀγκυλωτὰ μαχαιρία.

μπασιδες έστεκοντο εις τὸ δρόμο ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ περάσῃ ὅλη ἢ ἔσοδεία γιὰ νὰ δεκατιστῇ. Συνήθως ἦταν ἀρκετὶ, ἢ δὴλωσις τοῦ νοικοκύρη πόσες δκάδες μετέφερε, σπανίως τὰ ἐξύγιζαν, γιὰ νὰ τὶς περάσουν στὸ λογαριασμὸ καὶ νὰ εἰσπραχθῇ ὁ φόρος τῆς δεκάτης, ὁ ὁποῖος ἔφθανε

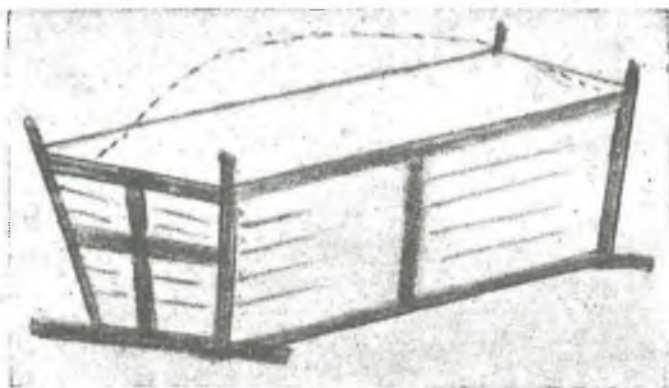

ἓνα παρὰ κατ' ὄκᾶν. Ἡ μεταφορὰ τῶν λινῶν γίνονταν ἀπὸ ἀμάξια ποὺ τὰ ἔσυραν δύο ζεύγη βουβάλων, μὲ μιχλιμπιδωτὰ καπίστρια, φούντες καὶ κουδούνια στὶς ζέβλες τοῦ ζυγοῦ. Προηγούνταν νέοι καὶ κορίτσια ποὺ τραγουδοῦσαν καὶ χόρευαν ὥσπου νὰ φθάσουν στὸ ἀμπέλι καὶ ν' ἀρχίσουν

τὸν τρύγο. Ἄλλοι κουβαλοῦσαν καὶ ἄλλοι πατοῦσαν τὸ λινὸ ὥσπου νὰ ξεχειλίσῃ. Τότε θα ξεκινοῦσαν πάλι μὲ τραγούδια καὶ χοροὺς ποὺ τοὺς συν-

ώδευαν νιέφια, λύρες και γκάιντες ¹⁾ για την αποθήκη. Όλα τα κορίτσια φορούσαν από ένα στεφάνι από κληματαριές. Στην αποθήκη αφού θα

άδειαζαν τους λινούς θα κάθονταν σε στρωμένο τραπέζι και αφού θα έτρωγαν θα ξεκινούσαν πάλι. Το βράδυ που θα γύριζαν έτρωγαν τρεις φορές.

‘Ο ‘Αμανετοής.—Μεγάλη φροντίδα καταβάλλουνταν για να έτοιμα στη το Χριστουγεννιάτικο *άμανέτι* που θα τότελναν στα μακρυιά στάξένο, όπου το παιδί τους χρόνια τώρα το χαίρεται ή ξενητεία:

*Ξένος εδώ, ξένος εκεί κι’ όπου να πάγω ξένος
και πα στη πέτρα να σταθώ και κεί ξενητεμένος.*

Φρόντιζε λειπόν ή έρμη ή μάννα να ετοιμάση τα γουρνίτικα λουκά-νικα με *γενή μπαχάρ* ²⁾, *θρύμπο μυρωδάτο*, να λιάση από καιρό τα ξακουστά *μάνταρα* ³⁾, το *μεσίκλη* ⁴⁾, καπνιστές μπριζόλες ή τηγανιτές πέστρουβες συσκευασμένες μέσα σε δοχείο κλειστό και με γνήσιο έλαιό-λαδο. Τότε θα καλούσε και το γειτονικό κορίτσι, που ήξερε γράμματα, να γράψη στο χαρτί τον πόνο της μάννας *«χώμα παιδί μ, να πιάνς κι μάλα-μα να γίνεται, τρανός σά το λεύκο, σά το κυπαρίσ να φουντώσ»*. Μαζι με το γράμμα θα συσκεύαζε σε κατάλληλο τρουβά όσα του έτοιμάσε

1) Πήγαιναν χωρίς πληρωμή, ήθελαν να τιμήσουν την γιορτή. Τους έδιναν για δώρο σταφύλια ή μούστο.

Τρυγητάδες και άγωγιάτες ήρχονταν και από άλλα χωριά που δέν ευδοκι-μύσε το σταφύλι. Για μεροκάματο έπαιρναν σταφύλια.

2) Λ. Τ. Είδος αρώματα.—3) Μανητάρια.—4) ‘Ηλιασμένο κρέας δορκάδος νο-στιμώτατον ως μεζές.

καὶ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «*στὸ γιόκα μου τὸ ξενητεμένο . . . στη Πόλι στὸ Κοντοσκάλι*» θὰ τὸν παρέδιδε στὸν ἀμανετοῦ Δούκα Τσολάκη. Αὐτὸς κάθε χρόνο ταξείδευε στη Πόλι μεταφέροντας μὲ τὰ μουλάρια του τὰ δέματα πού τοῦ ἔδιδαν γιὰ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, μὲ τὴν παραγγελία νὰ τοὺς ἰδῆ νὰ τοὺς μιλήσῃ, σύμφωνα μὲ τὴν παραγγελία, καὶ νὰ πάρῃ τὸ ἀντάλλαγμα γιὰ τὴ παράδοση. Τὸ ἀντάλλαγμα ἦταν συνήθως μαῦρο χαβιάρι ἢ γλῶσσα ταραμᾶς, ὀκταπόδι, χαλβὰς περσικός, ἐπιπλα, οἰκιακὰ σκευῆ, φαλφουρένια φιλτοῖνια, πίπες, σογιές, κοσμήματα καὶ μετρητά. Ὁ ἀμαγετοῦς χρειάζονταν πολλὰς φορὲς ἓνα μῆνα γιὰ νὰ διανεῖμῃ τὰ δέματα, διότι πολλοὶ ἄλλαζαν διεύθυνσι, κ' ἔπρεπε νὰ τοὺς βρῆ γιὰ νὰ πάρῃ τὸ ἀντάλλαγμα, κ' ἔτσι φορτωμένος πάλι νὰ γυρῆ στὸ χωριό. Τὸ χωριὸ ὅταν ἐπέστρεφε ὁ ἀμανετοῦς χαίρονταν, νόμιζαν πὼς γύριζαν οἱ ξενητεμένοι τους!

*Πλύσι στὸν ποταμό. Κιαραρὴν*¹⁾ μῶρ! μῶρ Κιαραρὴν.—*Ἐν μῶρ Γιαρακίνα.*—*Ἀμὴ πότε δὰ ἀπάμε στὸ ποταμό;*—*Ἀμ τώρα πένε κόμ ὁ καιρὸς καλός.*—*Σταγερανοῦ τὸ μῦλο ἢ σπαπαδιᾶς τὸ ρυάκ;*—*Φέτο νὰ πᾶμε δὰ στὸ Μαύροτσα*²⁾. *Γοῦ γιαμ π σούγγτε κλέφτες.*—*Νέ ἂν ἄρτουσι καὶ οἱ ἄνδρὸι μας!*

Κάθε χρόνο οἱ νοικοκυρὲς πήγαιναν στὸν ποταμὸ νὰ πλύνουν τὰ βαρεῖὰ σπιτικά ροῦχα, κάπες, παπλώματα, χαλιά, χράμια, κετσέδες, τριπετσιές³⁾, κιλίμνια ἢ νὰ λευκαίνουν τὰ πανιά λιναρίσα πού τὰ ἔβαζαν πεβραδὺ στη μάζαλη⁴⁾. Οἱ γυναῖκες πού θὰ πήγαιναν στη πλύσι, ὠριζαν τὸν τόπο, τὸ ἔλεγαν δὲ καὶ στοὺς ἄντρας των καὶ αὐτοὶ ἦσαν πρόθυμοι νὰ τὶς συνοδεύσουν. Φρόντιζαν νὰ πάρουν μαζί τους τὰ κατάλληλα γιὰ τὴν πλύση, πανερία⁵⁾ διακόξυλα⁶⁾. Μερικὰ τρόφιμα, τσίρους γιὰ τὴ σαλατα ἀλατοπίπερο, πιπεριές τουρσὴ, φροῦτα, σταφύλια, κανένα ἀρνὶ πού θὰ ψήνονταν ὀλόκληρο στη σοῦβλα καὶ ὅ,τι ἄλλο θὰ χρειάζονταν. Ἰδιαιτέρως ἔβαζαν τὸ πλεμάτι γιὰ τὰ ψάρια καὶ ὄλοι οἱ ἄνδρες θὰ ἔπαιρναν τὰ λαδωμένα τουφέκια τους.—Ὁ Σαμακοβίτης μόνον στὴν ἐκκλησιὰ πήγαινε χωρὶς τουφέκι καὶ πλεμάτι. Τὰ φόρτωναν στὰ ἀμάξια ἢ στὰ μουλάρια καὶ ξεκινούσαν γιὰ τὸν Μαύροτσα, πού εἶχε διαυγέστατο νερό. Ἡ περιοχὴ ἔπαιρνε ζωὴ ἀπὸ τὶς φωνὲς τῶν παιδιῶν πού ἀπὸ μακριὰ ξεντύνονταν γιὰ

1) Κύριο ὄνομα.—2) Τοποθεσία μὲ λειβάδια καὶ σκιερὸ δάσος.—3) Λινὰ ἀντίσκηνα ἀδιάβροχα.—4) Ἐπειδὴ τὰ λινὰ πανιά ὑφαίνοντας ἔχουν κίτρινη ὄψη, γιὰ νὰ λευκανθοῦν περισσότερο τὰ βάζουν μέσα σὲ πίπερα ἢ ἀγελαδινὲς κοπριές (βουινιές) γωπές, ἔτσι χάνουν τὴν κίτρινάδα.—5) Ὁ κόπανος πού κτυποῦν τὰ βαρεῖὰ ροῦχα. 6) Τὸ ξύλο μὲ τὸ ὁποῖον δύο ἄνθρωποι μεταφέρουν βρεμένα βαρεῖὰ χαλιά.

νά κολυμπήσουν. Οί πιό επιδέξιοι θ' ανελάμβαναν νά ψήσουν τὸ ἀρνὶ καὶ νά ρίξουν τὰ πλεμάτια στὸν ποταμὸ καὶ ἐν τῷ μεταξύ νά φάγουν καὶ τὸ πρωϊνό τους μὲ συνοδία τὴν σκούμα 1), τὸ ρακί. Οἱ γυναῖκες ἔρριχναν κατόπιν τὰ ροῦχα στὸν ποταμὸ καὶ τὰ πλάκωναν μὲ βρειῆς πέτρες γιὰ νά μὴ τὰ πέρνη τὸ ρεῦμα, οἱ δὲ ἄνδρες ἀνέβαιναν στὸ βουνὸ γιὰ κυνήγι. Τὸ κυνήγι ἦταν πάντοτε πλούσιο, ζαρκάδια, ἀγριὸπαπιες. Θὰ τραβοῦσαν κατόπι καὶ τὰ πλεμάτια τὰ ὁποῖα ἦσαν γεμάτα ἀπὸ σπαρταριστὲς πέστροφες, τίς ὁποῖες ἔψηναν στὰ βροῦσα 2) μὲ τέχνη καὶ τότε πιά ἄρχιζε τὸ φαγοπότι, στὸ ὁποῖο ἐλάμβαναν μέρος καὶ ὅσοι τύχαινε νά βρεθοῦν ἐκεῖ, βοσκοί, ἀγωγάτες κλπ. Κάτω ἀπὸ τὴ πλατιὰ σκιά πού ἔρριχναν οἱ βελανιδιές, εὔρισκαν ἐξαιρετικὴ ἀνάπαυσι μετὰ τὸ φαγοπότι. Ὅταν ἄρχιζε νά δύη ὁ ἥλιος, οἱ γυναῖκες θὰ εἶχαν ἀπλώσει τὰ ροῦχα καὶ τὰ υφάσματα νά στεγνώνουν, μὲ τὴ συνοδία πάντοτε ἐνὸς τραγουδιοῦ «κάτου στὸ γιολό, κάτου στὸ περιγιάλι, πλένουν χιώτισσες, πλένουν παπαδοποῦλες» κλπ.

Μοιρολογίστρες.— Ὅταν πέθαινε κανεὶς συνήθιζαν οἱ συγγενεῖς του νά καλοῦν τίς μοιρολογίστρες γρηγιάις, πού εἶχαν ἐπάγγελμα νά μοιρολογοῦν τοὺς νεκροὺς μὲ πληρωμή. Ἀφοῦ ἄλλαζαν τὰ φορέματα, στολίζαν τὸν νεκρὸ μὲ κριλάντες, λουλούδια, στὰ χέρια καὶ στὸ κεφάλι, ἀναβαν κεριά καὶ ἄφιναν νά καίη ἀφθονο λιβάνι. Τότε ἄρχιζαν αὐτὲς τὸ μοιρολόγι πού σπάραιζε καὶ τὴ πιό σκληρὴ καρδιά. Ἀνάλογα μὲ τὴν κοινωνικὴ πού εἶχε ὁ νεκρὸς θέσι καὶ τὴ πληρωμὴ πού θὰ ἔπερναν, γίνονταν καὶ τὸ μοιρολόγι, μὲ λυγμοὺς καὶ κοπετούς, ἀπ' αὐτὲς τίς γυναῖκες πού ἤξεραν πολλὰ πένθιμα τραγοῦδια γιὰ κάθε ἡλικία καὶ τάξη.

Γιὰ παλληκάρι.

«Καὶ ε ε ε τώρα πού μᾶς ἄφησες γιούτσιεμ! νιούτσιεμ! καλούτσιεμ!! τῆς τρίχας τὸ γεφύρι καβάλα στὰ α α ἄλογο νά α τόο περναῖς κ' ἡ καλὴ πσὲ ταίριγιαζε κατόπουνε ε καὶ ἔ ἔρχεται γιούτσιεμ! νιούτσιεμ! καλούτσιεμ! καβάλα στ' ἄλογο τῆς τρίχιαας τὸ γεφύρι νά περναῖς.

Γιὰ κόρη.

» Ἀγγελοῦδι μου ονο ν. Ἀγγελοῦδι μου οὐ πῶς ἄφησες τὴ μαύρη μάνα σου ἀγκάλι νυφούλα θὰ σὲ καμάρωνε πῶς τὴ γέλασες καὶ ε ε μᾶς ἄαφησες ες ἀγγελοῦδι μου ἀγγελοῦδι μου οὐ οὐ καὶ πέταξες!

1) Τὸ δεῦτερο ἀπόσταγμα τοῦ οἴνοπνεύματος.

2) Χόρτιο μὲ πλατιὰ φύλλα, τοῦ ὁποίου τὸ ἄνθος εἶνε περιζήτητο διὰ τὰ φαγητά. Μὲ τὰ πλατιὰ τευ φύλλα τυλιζοῦν τὰ ψάρια, τὸ κρέας καὶ τὰ παραχώνουν σὲ θρεμουσπονδιά, αὐτὰ ψήνονται πολὺ καλλίτερα ἀπὸ τὸν φούρνο, χωρὶς νά καοῦν τὰ φύλλα.

Γιὰ γέρο.

»Γέρο πατέερα πού τὰ σιόλισες σπίτια σὰ σαράγια μαγαζιά σειρά
σειρά μὲ τοῦ πουλιοῦ τῆ γλώσσα νιρέκια τὰ παλκάρια σου σὲ κλαῖν πα-
τέρα τὰ καλά σου κι' ὅπου περνᾷς ὄροσιὰ καὶ βρούσεις ἀναβλύζον κρῦο
νερό στὰ χεῖλη σου πτὰ καλά πού ἔκανες στὰ δεξιὰ τοῦ Ἀβραὰμ τόπο π'
ἔτοιμάσαν νὰ κάαααααατος γέροοοο πατέερα !

Τοὺς νεκροὺς τοὺς μοιρολογοῦσαν καὶ στὰ μνήματα κατὰ τὸν σαραν-
τισμό, τρίμηνα κλ.. Γονατιστὲς στὸ χῶμα μαυροντυμένες πῶς ἦταν φαί-
νονταν σὰν νὰ βγῆκαν ἀπὸ τὸν Ἄδη. Στέκουνταν στὸ ἀριστερὸ μέρος
τοῦ τάφου καὶ στὸ δεξιὸ οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ. Τότε γονάτιζαν, ἔσκυ-
βαν τὸ κεφάλι τους σχεδὸν ἐπάνω στὸ χῶμα κι' ἄρχιζαν τὸ μοιρολόγι, ἀπὸ
τῆ γῆ ἔπερναν μὰ χούφτα χῶμα, τὸ ὁποῖον ἔρριχναν στὸ κεφάλι τους. Τὸ
μοιρολόγι διαρκοῦσε πολὺ ὥρα καὶ πρόσεχαν οἱ συγγενεῖς μὴ παραλείψουν
τίποτε οἱ μοιρολογίστρες ἀπὸ τίς καλὲς πράξεις πού τυχὸν θὰ ἔκαμε ὁ νε-
κρὸς στὴ ζωὴ του. Ὅσο περισσότερα ἦταν ἢ πληρωμὴ τόσο στὸ μοιρολόγι
ὑψώνετο ἢ φωνή.

Τύχαινε ὁμως καὶ καμμιά φτωγὴ πού δὲν μποροῦσε νὰ πληρώσῃ τίς
μοιρολογίστρες κ' ἔτσι ἀναγκάζουνταν νὰ μοιρολογήσῃ ἢ ἴδια τὸν πεθα-
μένο ἄνδρα της. Τὶς ἡμέρες πού ἦταν ἄρρωστος παραμελοῦσαν τὴ φρον-
τίδα γιὰ τὰ ζῶα κι' ἔτσι πολλὲς φορὲς μαζὶ μὲ τὸν θάνατο τοῦ ἀνδρός της
ἔπρεπε νὰ θρηνησῇ καὶ τὸ χαμὸ τῶν ζώων της. Μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια
μπροστὰ στὸ φέρετρο τοῦ ἀνδρός της μοιρολογοῦσε κι' ἔλεγε : "Ἄνδρα
μου ! γουρὸν μου ! γάδαρε μ !! πιὸ καῦμὸ νὰ πρωτοῖδιῶ καὶ ποιοὺ νὰ πρω-
τοκλάψω.. Ἄνδρα μ γουρὸν μου ου ου ! Γάδαρε μ !!

Τὸ Ψοῖκι.—Εἰς τὸ Σαμακόβι συγχωνεύθησαν πολλὰ χωριὰ ἀπὸ τὰ
πέριξ, ὅπως τὸ Μεγαλόγγος, Πασπαλέ, Μαντισουράν, Παληοκκλησιά, Μουρ-
τάτη, Ἄγ Ἐλιός, Ἄγ Θανάσης κι' αὐτὸ ὠφεῖλουνταν στὰ μεταλλεῖα
πού εἶχε ἀπὸ ἀμμοσίδηρο καὶ χαλκό.

Ἡ κατανομή τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ φύλα δὲν ἦταν κανονικὴ, ἔτσι οἱ
γυναῖκες θὰ ἦταν τοῦλάχιστον εἴκοσι στίς ἑκατὸ περισσότερες ἀπὸ τοὺς
ἄνδρες κι' ἔτσι ὑπῆρχον μητέρες πού εἶχαν 4—5 κορίτσια, μερικὲς καὶ 12,
γιὰ νὰ παντρέψουν. Στὴν Ἀνδριαοῦπολι, Ραιδεστό, Τυρολλόη, Στραντζα,
Σκοπὸ, Βρύσι, Γέννα, Βιζύη, Μήδεια, Σκεπαστὸ κι' ἄλλα μέρη τῆς Θρά-
κης, οἱ γαμπροὶ προτιμοῦσαν γιὰ νύφες τίς νοικοκυρεμένες Σαμακοβήτισ-
σες πού ἦσαν ἐργατικὲς καὶ προοδευτικὲς. Ἡ φήμη τῶν προτερημάτων
τους αὐτῶν ἔφερε τὴν τύχη τους, κ' ἔτσι τὸ πρόβλημα τῆς ἀποκαταστά-
σεως λυνόταν χωρὶς τὴν μεσολάβησι τῆς προίκας.

Ὁ τσελέπης (ζωέμπορος), πού εὗρίσκετο στὸ Σαμακόβι γιὰ ν' ἀγο-

ράση πρόβατα, εξέφραζε στὸν πωλητὴ τους τὴν ἐπιθυμία του γιὰ τὴν ἀποκατάστασι τοῦ γιου τοῦ μὲ μιὰ Σαμακοβίτισσα κι' ὁ πωλητὴς εὔρισκε κατάλληλη μιὰ, πού ἐκείνη τὴν ὥρα ἀνύποπτη καθισμένη στὸ λάκκο κτυποῦσε ρυθμικὰ τὸ ξυλόχτενο στὸ πανί καὶ σιγοτραγουδοῦσε :

«Ψιλὰ φαίνει ψιλὰ κάμνει καὶ σύρμα μασουρίζει
στοὺς οὐρανοὺς τὸ διάζεται στοὺς κάμπους τὸ τυλίξει
κι' ἀναμεσοῦ στὴ θάλασσα βάζ' ἀργαλιὸ καὶ φαίνει . . .
μὲ τετρακόσια κάρουλα μ' ἐξηνταδὺ σαίτες
καὶ δώδεκα ξυλόχτενα μὲ δεκοχτὼ πατήτριες . . .
Κελαϊδισμὸς τοῦ καρουλιοῦ κι' ὁ κτύπος τῆς σαίτας
τὸν ἥλιο ἐσκανθάλισε καὶ στεκ' σκανθαλισμένους
κι' ἀργεῖ νὰ πάη στὴ μάνα του κι' ἀργεῖ νὰ βασιλέψη . . .»

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ τῆς πήγαινε ἡ μάνα της τὸ εὐχάριστο νέο. Τὴν κτυποῦσε ἑλαφρὰ στὸν ὦμο καὶ τῆς ἔλεγε τὸν ἀκόλουθο αἰνιγματικὸ λόγιο. «Κόρη μ' παράτα τὸ πανί σ' . . .» αὐτὴ καταλάβαινε ἀμέσως τὸ νόημα καὶ μάνα καὶ κόρη δάκρυζαν, ὥσπου ἔφθαναν οἱ γείτονες καὶ συγγενεῖς κι' ἀποσποῦσαν ἀπὸ τὴ μητέρα τὸ μυστικὸ : « . . . τὴ κόρη μ' τὴ ζητᾶ ἓνα ἀρχοντόπουλο στὴ Στράντσα».

Ὅλοι μὲ εὐθυμία ἔπιαναν τὸ χέρι τῆς νύφης καὶ τὴν συνέχαιρον «καλορίζικο ταῖρι» καὶ προσπαθοῦσαν νὰ κρατήσουν τὴν πρέπουσα στάσι μὲ γέλια χαρᾶς . . . «ἄμποτε καὶ στὸ κεφαλάκι μου» ἔλεγε κάθε μιὰ «καὶ σεῖς κάθεστε καὶ κλαῖτε ἀφίστε τὰ κλέτα¹⁾ γιατί τώρα ἀρχίζει γιὰ σένα χαρὰ πού βρῆκες τὴ τύχη σου». Κι' ἂν τὸ κορίτσι προτιμοῦσε νὰ ξενιτευτῆ γιὰ νὰ μπῆ σὲ καλλίτερο κόσμο, ἀποφάσιζαν τὸν γάμο πολλὰς φορὲς χωρὶς νὰ γνωρίζωνται νύφη καὶ γαμπρός. Ὁρίζετο ἡμέρα πού θὰ ἤρχετο τὸ ψοῖκι νὰ πάρη τὴ νύφη, τίς περισσότερες φορὲς μὲ ἄλογα καὶ μουλάρια γιατί τὰ μέρη ἦταν ὄρεινὰ καὶ δύσβατα. Ἄν ὅμως ἐπέμεναν οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ, ἤρχοντο μὲ πολυτελέστατες τσέργιες, μὲ κινιασμένα στὸ μέτωπο βουβάλια, πού θὰ ἔπερναν τὴ νύφη. Ἡ τελετὴ τῆς παραλαβῆς τῆς νύφης ἦταν συγκινητικὴ μαζὶ καὶ διασκεδαστικὴ. Ἀφοῦ προετοιμάζοντο νὰ ὑποδεχθοῦν τὰ συμπεθέρια, τὰ κορίτσια τῶν συγγενῶν κι' ὄλο τὸ χωριὸ προσπαθοῦσε καὶ βοηθοῦσε νὰ τὰ προκάνη ὅλα ἡ νύφη γιὰ νὰ φανῆ ἀντάξια στὴ τύχη της καὶ νὰ δώση φήμη (νάμι) γιὰ τὴ νοικοκυρωσύνη καὶ τὰ προικιά της. 2—3 μέρες γίνονταν διασκεδάσεις καὶ χοροί, ἔντυναν τὴ νύφη μὲ εὐχές καὶ εὐλογίες, φεύγοντας δὲ τὰ κορίτσια τὴν κατησπάζοντο. Ἀλλὰ τὸ κάρρο βρισκόταν ἐκείνη τὴ στιγμὴ μὲ τρεῖς ῥόδες. Ἡ μία τὴ νύκτα εἶχε κλα-

1) Κλάματα.

πῆ. Ἐπρεπε νὰ καλοπληρωθῆ ἡ παρέα τῶν παλληκαριῶν τοῦ Σαμακοβίου γιὰ νὰ ξαναβάλουν τὴ ρόδα· αὐτὸ τὸ θεωροῦσε τιμὴ τὸ μέρος τοῦ γαμπροῦ καὶ κάποτε ἐλάμβανε μεγάλας διαστάσεις ἢ ὑπόθεσις, ἕως ὅτου νὰ ρυθμιστῆ ἀνάλογα μὲ τὴν κοινωνικὴ θέσι τοῦ γαμπροῦ. Γι' αὐτὸ ὅσο περισσότερα πλήρωνε, τόσο καὶ εὐυπόλητος ἐθεωρεῖτο. Οἱ ξενιτευμένες οὐδέποτε ἀδικήθηκαν καὶ ὅταν ἐπεσκέπτοντο τὸ χωριό τους, προέτρεπαν τὰ συγγενικὰ ἢ πτωχὰ ὄρφανὰ κορίτσια νὰ βροῦν τὸ ταῖρι τους καὶ μεσολαβοῦσαν διὰ αἴσια πάντοτε συνοικέσια. Σπανίως ἔμειναν παραπονεμέναι ἀπὸ ἀποτυχία.

— Παλληκάρια μου
 κι' ἀνεψιάρια μου
 τί μὲ βλέπετε ;
 καὶ μαραίνεστε . . .
 μένα ἢ μάνα μ'
 μένα ἔχει
 καὶ μὲ πάθρευε
 πάνου στὴ Βλαχιά
 καὶ στὴ Ταταργιά.

Πῆρεμ' ἄνδρα Τάταρο
 πεθερὰ Τατάρισσα
 τ' ἀντραδέλφια τὰ καλὰ
 τό'να ἔψηγε τ' αὐγὰ
 τ' ἄλλο τὰ καθάριζε
 καὶ τὸ τρίτο φώναζε

• Ἐλα νύφη μου τὰ φῶς
 πέτρα καὶ περὶδρομο
 καὶ κονιάρη στὸ λαιμό.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΑΥΔΗΜΙΟΥ

Α

- ἀβολιάζω* = συνδέω.
ἀβόλι καὶ *ἀβόλιασμα* = (οὐδ.) σύνδεσις.
ἀδέξος = (ἀδέξα, ο) ἀκατάλληλος. Ἐλέγετο ὁμοῦς εἰρωνικῶς ἐπὶ ἀξιού-
 ποιῶν πράξεων. Π. χ. *ἀδέξος κλέφτης* = λιαν ἐπιτήδειος κλέφτης.
Ἀθηδιλήμονας = Ἀγ. Παντελεήμων.
Ἀηγιώρης = ὁ Ἀπρίλιος.
Ἀηδημήτης = ὁ Ὀκτώβριος.
ἀκατούρευτος = (ἀκατούνετ'—ο) ἀνίκανος.
ἀλαγίτα = (θηλ.) γλύκισμα. Ἐγίνοντο κατὰ τὴν εορτὴν τῶν Ἁγίων
 Σαράντα Μαρτύρων (9 Μαρτίου). Ἦσαν πολὺς ἕξ ἀλεύρου καὶ ἐψήνοντο
 εἰς εἰδικὸν σκεῦος (σάτσι), ἐνίοτε πῆλινον, καὶ κατόπιν ἐρρίπτοντο εἰς διαλε-
 λυμένον μὲ νερὸ πεκμέζι ἢ ζάχαρι. Ἀφοῦ ἐμούσκευαν ἐρραντίζοντο μὲ κα-
 νέλα καὶ καρύδια.
Ἀλωνήτης = ὁ Ἰούλιος.
ἀνεβάνω = φέρνω εἰς τὴν μνήμην, κάμνω λόγον.
ἀξτέρα = σαύρα.
ἀργαστήρ = (οὐδ.) παντοπωλεῖον.
ἀρμακὰς = μικρὸς τοπος εἰς τὴν ἀκρὴν ἐκάστης ἀμπέλου, ὅπου ἦσαν
 μαζευμένοι οἱ λίθοι οἱ ἐξαχθέντες κατὰ τὸ ἀνοιγμα τῆς ἀμπέλου.
ἀρμενάκι = (οὐδ.) τὸ χαμαίμηλον.
ἀρσένις = μέλισσα ἀγρία μεγάλου σχήματος.
ἀύλακος = αὐλαξ εὐμεγέθης, τοῦ ὁποίου τὸ νερὸ ἐχρησίμευε διὰ τὴν
 κινήσῃ νερόμυλον.

Β

- βαβούλα* = (θηλ.) χουσόμυγα.
βαγδαδι = εὐτελής οἰκοδομὴ (τοιχος) ἐκ πηλοῦ καὶ ξύλων. Λ. Τ. 1)
βαγδαλᾶς = ἄμπελος ἀφεθεῖσα ἀκαλλιέργητος.
βάλαρας = ἀσθένεια τῶν ἀμπέλων (ἰδίον) ἐναντίον τῆς ὁποίας
 ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ θεῖον.

1) = Δέξις Τουρκική.

βαλσαροβαρεμένα=(ἐπιθ. συναντώμενον εἰς οὐδ. γένος) τὰ σταφύλια τὰ προσβεβλημένα ἐκ τῆς ἀσθενείας τοῦ βάλαρα.

βαριάδ=(οὐδ.) κινψέλη.

βαρθοῦτες (θηλ. ἄρ πλ.)=χονδραὶ λευκαὶ μάλλιναὶ κάλτσαι. Κατεσκευάζοντο εἰς Σχολαίριον καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο ὀλίγον εἰς Αὐδήμιον.

βασταγός=(ἄρσ.) ξύλον διχαλωτὸν εἰς τὸ ἓνα μέρος του. Ἐχρησίμευεν κατὰ τὴν φόρτωσιν τῶν ζώων διὰ νὰ στηρίξη τὸ βάρος τοῦ ἑνὸς μέρους.

βατζάκια=(οὐδ.) οἱ κοντοὶ στύλοι, οἱ ὑποβαστάζοντες τὰς ἐξοχὰς τῆς οἰκίας (τοὺς τσικμάδες) Λ. Τ.

βέκες=(θηλ. ἓν ἢ βέκια) τὰ ἀκίνητα καὶ συνεχόμενα ξύλινα καθίσματα τῶν καφενείων. Ἐσυνηθίζετο εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ καφενείου νὰ ὑπάρχουν πέρα ἕως πέρα βέκες.

βέντι=(οὐδ.) τοίχος χονδρὸς προφυλακτικὸς ἐκ τῶν ὀρητικῶν ρευμάτων Λ. Τ.

βιδιάζ=εἰδιάζει. Ἐχρησιμοποιεῖτο μόνον εἰς πειρομίαν «δι δόχω πὺ πνίγωμαι μόνο πὺ βιδιάζ».

βιρβίνα=ξύλινον μεγάλο δοχεῖον, χωρητικότητος 30—40 ὀκάδων, κάτω φαροῦ καὶ ἐπάνω στενὸ, μὲ κάλυμμα. Ἐχρησίμευεν διὰ νὰ ἀποθηκεύουν τροφίμα (τραχανᾶ, μπληγοῦρι κ. ἄ).

βιτούλα καὶ *βιτοῦλι*=(θηλ.) αἴξ πὺ δὲν ἐγέννησεν ἀκόμη.

βλίκια=(οὐδ.) χοιρίδια. Διενεργεῖτο καὶ ἐμπόριον χοιριδίων, πρὸς διατροφὴν, διὸ καὶ ἡ φράσις: *πᾶμε στὰ βλίκια*; νὰ ἐμπορευθῶμεν δηλαδὴ χοιρίδια.

βλίκος=(ἄρσ.) φάκελλος.

βλογιά=(θηλ.) ἀσθένεια (εὐφλογία).

βόμβα=ἐλέγετο καὶ βαρέλα. Δοχεῖον ξύλινον χωρητικότητος 400—500 ὀκάδων, χρησιμεῖον διὰ τὴν ἀποθήκευσιν ρακῆς καὶ διὰ μεταφορὰν οἴνων.

βουβζα καὶ *βουβζέλα*=(θηλ.) παπαρούνα.

βουμάνηκα=(οὐδ. ἐπιμάνικα) πάνινα χονδρὰ ἐπικαλύμματα τῶν χειρῶν. Ἦ ἀχρησιμοποιοῦν τὰ κορίτσια πὺ εἰργάζοντο εἰς τοὺς ἀγροὺς διὰ νὰ μὴ μαυρίζουν τὰ χέρια των.

βούρβουνας=(ἄρσ.) μαμοῦδι μεγάλο.

βουχουράκι=(οὐδ.) ὕφασμα λεπτὸν μάλλινον, διὰ γυναικεῖα ἐνδύματα.

βουχουρένια=(γέν. θηλ. συναντᾶται καὶ εἰς τὸ οὐδ. *βουχουρένιο*). τὸ ἐκ λεπτοῦ μαλλίνου ὕφασματος γυναικεῖον ἔνδυμα.

β'τι=(οὐδ.) δοχεῖον ξύλινον χωρητικότητος 40—50 ὀκάδων. Ἐχρησίμευεν διὰ τὴν μεταφορὰν σταφυλῶν προωρισμένων δι' οἶνον, αἵτινες ἠδύνατο νὰ πιεσθοῦν ὀλίγον ἐντὸς διὰ νὰ χωρέσουν περισσότεραι.

Γ

γαρφαλίδες=(τὸ μέρος τοῦ σπιτιοῦ ποῦ εἶχε τις γλάστρες μετὰ τὰ λουλούδια

γαίδουροκυλίστιργια=(θηλ.) τόπος μικρός. Ἐλέγετο ἐπὶ μικρῶν κτημάτων.

Γενάρος=Ἰανουάριος.

γιαλάκι=(οὔδ.) μικρὰ δεξιμενὴ ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔτρεχε ἡ βρύσις.

γιαλετζῆς=(οὔσ. ἄρ.) ἐκ τῆς τουρκικῆς, κυριολεκτικῶς *παραθαλάσσιος*, ἐσήμαινεν ὁμοῦς τὸν ἀγωγιάτην.

γιαλόβλα=(οὔδ.) μικροὶ λίθοι κείμενοι εἰς τὴν παραλίαν.

γιαπαλάκια=(οὔδ.) εἶδος κοινῆς σταφυλῆς.

γίλερ=(θηλ.) ἰλαρὰ (ἀσθένεια).

γίλι=(θηλ.) (ῥλη) ἐλέγοντο τὰ κατακάθια τοῦ κρασιοῦ.

γιοματιῶ=δοκιμάζω τὸ φαγητόν.

γιόστασι=(οὔδ.) θεϊκὸς χαλκός. Λ. Τ.

γιορδέλι=(οὔδ.) μικρὸς κουβάς.

γκαβενές=(ἄρσ.) καφενεῖον.

γκαβές=(ἄρσ.) καφές, καφενεῖον.

γαίδραρμένης=(ἄρσ.) τὸ χωρὶς εὐωδίας χαμαίμηλον.

γκατζέλι, *γκατζέλα*=(οὔδ.) πῶλος ὄνου, καὶ θηλυκὴ ὄνος.

γκοῦγκζα καὶ *γκογκζέλα*=παπαρούνα.

γλιακός=(οὔσ. ἡλιακός) σάλα τοῦ σπιτιοῦ.

γνετζίκι=(οὔδ.) δένδρον (ἢ πασχαλιά). Λ. Τ.

γουνάκι=(οὔδ.) ἔνδυμα γυναικεῖον, ἐνδεδυμένον μετὰ γούναν, ὀλίγον μακρύτερον ἀπὸ τὴν μέσην.

γρατζούνα=(θηλ.) δοχεῖον μετὰ χέρι, χωρητικότητος ἡμισείας ἕως δύο καὶ τριῶν δακτύλων ἀπὸ φυτὸν εἶδος κολοκύνθης, ἔχον τὴν λαβὴν εἰς τὴν μίαν τῶν πλευρῶν, χρησιμωτάτη εἰς τὴν πλύσιν καὶ εἰς τὴν μετάγγισιν ὑγρῶν. Ἐκαλλιέργειτο μόνον δι' αὐτὴν τὴν χρῆσιν καὶ ξηρανομένη ἠνοίγετο ἐκ μιᾶς καταλλήλου πλευρᾶς, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι τὸ ὀλιγώτερον μέρος ἀπὸ τῆς λαβῆς πρὸς τὸ ἄνοιγμα.

γρίβα=(θηλ.) ἡ λευκὴ ἡμίονος. Ἐχρησίμευεν ἐνίοτε καὶ ὡς ἐπίθετον τριγενές καὶ τρικατάληκτον.

Δ

δαμλαδίσκε=(συννηντᾶτο εἰς τὸ γ' πρόσωπον τοῦ ἄρσ. τῆς ὀριστικῆς), ἐκ τῆς τουρκικῆς, ἔπαθε ἀποπληξίαν.

δευτεράκι=(οὔδ.) ἡ δευτέρα νάρκωσις τῶν μεταξοσκωλήκων.

δευτέρω=(οἰδ.) τὸ ἀβαθεῖς σκάψιμο τῶν ἀμπέλων με τσαπίτσα, διὰ τὴν ἐξαγωγήν τῶν χόρτων.

δηξος πηξος=ἐλέγετο εἰς ἀντικατάστασιν δυσωνύμων λέξεων μὴ δυναμένων νὰ ἐπαναληφθοῦν ὑπὸ τοῦ ἐξιστοροῦντος.

δέλι=(οἰδ.) εἶδος σκαπάνης, με δύο αἰχμὰς πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν.

δούρθανος=(ἄρσ.) ὄρμητικὸν ρεῦμα. π. χ. *τρέχ' δούρθανος*.

δουρδούνη=(οἰδ.) τηλεσκοπίον.

δουτλίκι=(ἄρσ.) συκομορεῶν. Λ. Τ.

δρσοαχλ=(θηλ.) φυτὸν καλλιεργούμενον εἰς τὴν γλάστρα. Ἄλλαχοῦ *δενδρισάχι*.

δρύμη=(θηλ. ἢ λ. ῥύμη συγχωνευθεῖσα με τὸ ἄρθρον τῆς αἰτιατικῆς) στενὴ διάβασις χωρίζουσα δύο ἢ καὶ περισσοτέρας οἰκίας.

Ε

εὐκέες=οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Θεοτόκου.

Ζ

ζαχερέες=(ἄρσ.) ζωοτροφίαι. Προμήθειαι. Λ. Τ.

Θ

θρακόβολι=(θηλ.) ἡ ζεστή ἀκόμη ἀπὸ τὴν πυρὰν στάκτη, ἀναμειγμένη με ὀλίγα ἀναμμένα κάρβουνα.

Θέρος=(ἄρσ.) ὁ Ἰούνιος.

Κ

καδινπαρμάκια=(οἰδ. συνηντᾶτο εἰς τὸν πλ.) εἶδος σταφυλῶν. Λ. Τ.

καδλανάφτες=(ἄρσ.) κανδηλανάπτης. Μικρὰ συσκευὴ τρίγωνος ἀπὸ τενεκὲ καὶ φελόν, ἥτις πλέουσα ἐντὸς τῆς κανδήλας, ἐχρησίμευε διὰ νὰ συγκρατῆ τὸ φυτίλι.

καζάνιασμα=(οἰδ.) ἡ ἐργασία διὰ τὴν ἐξαγωγήν τῆς ρακῆς.

κακαπείκαστος=(ἐπιθ. ἐκ τοῦ κακῶς ἀπεικίζω, τὸ θηλ: κακαπείκαστ'-ο) ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἐννοεῖ εὐκόλως.

καλαδαρίκι=τὸ προχείρως φερόμενον ἀνδρικὸν ἔνδυμα ἐπὶ τῶν ὤμων, χωρὶς νὰ ἔχη περασμένα τὰ μανίκια.

καλέβριγμα=(θηλ. συνηντᾶτο τὸ περισσότερον εἰς τὸν πληθυντικὸν

καλέβριγες, ὑποδήματα παλαιὰ τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευαν προχειρῶς εἰς τὰς αὐλάς. Μετφ. ἄνθρωπος ποῦ περιφέρεται ἀσκόπως καὶ ἐνοχλεῖ τοὺς ἄλλους.

καναράδες=(ἄρσ.) ἀπόκρημνοὶ βράχοι.

κανδιλῆρ=(οὐδ.) μικρὰ κανδήλα.

καπλαμάς=(ἄρσ.) συννεφώδης καιρὸς.

κάππα=(θηλ.) κουβέρτα ἐκ μαλλίου κατεσκευάζοντο εἰς Σχολάριον.

καταστατὸς=(ἄρσ.) κόνις ἐκ σίτου λευκοτάτη. Ἐγίνετο ὡς ἕξῃς: Ἐμροσκεύετο ἐπὶ ἡμέρας τὸ σιτάρι καὶ κατόπιν ἐπατεῖτο ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν εἰς τὴν σκάφην, ἐστραγγίζετο καλῶς καὶ τὸ ὑγρὸν ἐτοποθετο εἰς κατάλληλα δοχεῖα καὶ κατεστάλαζεν εἰς τὸ κάτω μέρος. Ὁ λευκὸς οὗτος πολτὸς ἐξηραίνεται, ἐτρίβετο καὶ ἐκοσκινίζετο. Ἐχρησίμευε διὰ τὴν κατασκευὴν γλυκισμάτων Τουρκιστὶ νισιστές.

κάτσκανα=(οὐδ. πλ. ἄρ.) ἄνθη τῆς κατσκανιάς. Ἐχρησίμευον ὡς τροφή τῶν αἰγοπροβάτων.

κατσκανιά=(θηλ.) δένδρον τοῦ ὁποίου τὰ φύλλα εἶναι στρογγυλὰ καὶ τὰ ἄνθη κόκκινα.

κιάπέκια=καὶ ἔπειτα.

κοδογοῦνι=(οὐδ.) ἔνδυμα γυναικεῖον καὶ ἀνδρικὸν ἐνδεδυμένον μὲ γοῦναν, ἐφθανε μάλιστα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς μέσης. Τὸ ἐφόρουσαν αἱ γυναῖκες μὲ φουστάνια καὶ βρακιά, οἱ δὲ ἄνδρες μόνον μὲ τὰ τσαξίγια (ποτούργια).

κολιοκόπανος=κολικόπονος.

κολόβια=(οὐδ.) εἶδος σταφυλῶν, καταλλήλων κυρίως διὰ τὴν ἐξαγωγήν ρακῆς.

κοπέλλα=(θηλ.) νεάνις. Ἡ τετάρτη νάρκωσις τῶν μεταξοσκωλήκων.

κόρδζα=(οὐδ. πλ. ἄρ.) τὰ ἄγρια ἀπίδια.

κορδζιά=(θηλ.) ἡ ἀγριαπιδιά.

κοτσάκι=(οὐδ.) τὰ διανεμόμενα κατὰ τὸν θάνατον παξιμάδια ἢ ἄρτος μετὰ οἴνου.

κουτσομανίζομαι=βγάζω τὸ ἐπανωφόριόν μου.

κοτσομάνις=(ἄρσ.) ὁ μὴ φέρων ἐπανωφόριον.

κούκουρο=(οὐδ.) ἐκεῖνα ποῦ κάμνουν οἱ πλάτανοι. Μεταφ. ἀνόητος ἄνθρωπος χωρὶς ἀξίαν. Συνήθως ἐλέγετο: Κούκουρο τ' Ἀβράμ=ἄνθρωπος ὑποκείμενος εἰς εἰρωνείαν.

κουκουροφτεῖς=(θηλ.) δένδρον ἄκαρπον καὶ ἄχρηστον. Συναντᾶται εἰς παροιμίαν: «Σοῦδαι μ'λίές, σοῦδαι φτεῖές, σοῦδαι κι' οἱ κουκουροφτεῖές».

κουμλίτες=(ἄρσ.) τὰ πυκνόρογα σταφύλια.

κουρουμλιά=(θηλ.) εἶδος δένδρον καρποφόρον.

κρεβατίνα=(θηλ.) ὑφαντικὴ συσκευή. Ἄλλαχού ἀργαλειός.

κύλισμα=(οὐδ.) καλλιεργηθεῖς βαθέως τόπος μὲ σκαπάνας διὰ νὰ φυ-

τευθῆ ἀμπελος ἢ συκομωρεών, π.χ. ἀνοίγ' *κνλζσμα* = καλλιεργεῖ τόπον θα-
σώδη ἢ χέρσον.

Λ

λαμποθήκη = (θηλ.) θήκη ξύλινος κινητῆ, κρεμασμένη εἰς τὸν τοῖχον,
εἰς ἣν ἔτοποθετεῖτο ἡ λυχνία.

λαρδομισάλα = (θηλ.) ἀκάθαρτη γυναῖκα.

λειτουργία = (θηλ.) ἡ εἰς ἐξωκλήσιον ἀπὸ ἰδιωτικῆν πρωτοβουλίαν λει-
τουργία μετ' ἀρτοκλασίας.

λορτοκέρα = (θηλ.) ἡ αἴξ ποῦ εἶχεν ὄρθια τὰ κέρατα. Μτφ. ἡ ἐνοχλοῦ-
σα διὰ τῆς στάσεώς της γυναῖκα χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται. π.χ. *τ' ἤρ-
τες κὶ στάθκες θροστά μ' μιὰ λορτοκέρα* ;

λουλάδες = (ἄρσ. ἄρ. πλ.) οἱ σωλῆνες οἱ διερχόμενοι ἐκ τοῦ ὕδατος
τῆς *τίνας*, διὰ τῶν ὁποίων ἐγίνετο ἡ ἀπόσταξις τῆς ρακῆς.

Μ

μαγαζί = (οὐδ.) οἶναποθήκη.

μαλιφατοῦρα = (θηλ.) κατὰστημα ὑφασμάτων. Ἐμπορεύματα ὑφα-
σμιτοπωλείου.

μιλεγιὰ = (θηλ.) δένδρον τοῦ ὁποίου τὰ φύλλα ἐχρησίμευον διὰ τὴν
βαφήν ἐνδυμάτων.

μιλέι = (οὐδ.) κλάδοι *μιλεγιᾶς* (ἢ *μελία*).

μισάλα = (θηλ.) μεγάλο τετράγωνον σινδόνι στερεὸν καὶ δαντελωτὸν
εἰς τὰς τέσσαρας πλευράς του. Ἐχρησίμευε διὰ νὰ ξηραίνουν τραχανὰ κ.ἄ.

μισάλι = (οὐδ.) πετσέτα, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ περισσότερον διὰ
νὰ περιτυλίγουν τὰ εἶδη ποῦ ἠγόραζαν ἀπὸ τὰ παντοπωλεῖα.

μορομόσκινα = (οὐδ.) εἶδος σταφυλῶν μυρωδάτων.

μουστοτραχανὰς = (ἄρσ.) γλύκισμα οἰκιακόν. Ἐγίνετο μὲ μοῦστον καὶ
μὲ σπασμένον σιτάρι· ἐχρησίμευε καὶ ὡς τροφή.

μσάδερα = (οὐδ.) ἐρμάγια μεγάλα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔβαζαν τὰ στρώ-
ματα, παπλώματα, χαλιὰ κ.ἄ.

Ν

ναμκιόρς = (τὸ οὐδ. ναμκιόρκο), ἀχάριστος. Λ. Τ.

νοβητσης = ὁ ἐργάτης ποῦ ἐπαράστικε εἰς τὴν ἐξαγωγήν τῆς ρακῆς. Λ. Τ.

ξεχαρνιαζω=εξάγω τὰ τσίπρα μετὰ τὴν εξαγωγήν τῆς ρακῆς.

ξεχαράνισμα=(οὐδ.) τὸ ἀνοιγμα τῶν λεβήτων (καζανιῶν) καὶ ἡ ἐξαγωγή καὶ ἀπόρριψις τῶν τσίπρων μετὰ τὴν εξαγωγήν τῆς ρακῆς.

ξη κι' ἀργυρή=ἀσθένεια (εὐφλογία).

ξομάμ'δο=(οὐδ.) ἡ μεγάλη χρυσόμυγα.

ξτέλα=(θηλ.) μέγανον πῆλινον πινάκιον. Μετφ. γλύκισμα, ἀποστελλόμενον ὡς δῶρον μεταξὺ μελλονύμφων.

Ξτὸς=Χριστός.

Ξτὸς καὶ Παναγιά—(ἐπίρρ. Χριστὸς καὶ Παναγιά), φανερώνει δέος, τρόμον.

Ξτοῦ=(θηλ.) Χριστούγεννα. Δεκέμβριος.

Ξτούγεννα=(οὐδ. ἄρ. πλ.) Χριστούγεννα.

ξωγλιακι=(οὐδ.) ἐξώστης.

δβιργιές=φυτὰ φυόμενα εἰς τὰ δάση εὐθύς μετὰ τὸν ἐρχομὸν τῆς ἀνοιξέως. Ἀλλαχοῦ ἀβρονιές. Ἐχρησίμευον ὡς τροφή.

ὄλιμερονός=(ἡ, ὁ). Κάτι ποῦ ἐγένετο ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας π. χ. Ὀλιμερονὸ π κάμσο. Ὑποκάμισο ποῦ ὑφαίνεται καὶ ἐρράβητο εἰς μίαν ἡμέραν διὰ τὴν φορέσιν ὁ κάσμων ἐκ σεληνιασμοῦ καὶ νὰ γίνῃ καλά.

οὔματιές=(θηλ. ἡ οὔματιὰ) φαγητὸν ποῦ ἐγένετο κατὰ τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων, ἥτοι ἔντερα χοίρου γεμισμένα μετὰ ρύζι, ἐντόσθια καὶ μυρωδικά.

παλαμαριά=θεριστικὸν ἐργαλεῖον, ξύλινον.

παπίτσα=(θηλ.) ὄστρακον ἀπὸ χτένι (τὸ ἐξωτερικὸν του μόνον).

παραβόσκι=(οὐδ.) ἡ νυκτερινὴ βόσκησις τῶν ζῴων (ἵππων, ἡμιόνων, ὄνων).

παρακάτια=(οὐδ.) τὰ νυμφία, κατὰ τὴν Μεγάλην ἐβδομάδα.

περατζάδα=(θηλ.) μικρὸς τόπος.

πειτρόκφα=(θηλ.) κοῖφα μικρῆ, χωρητικότητος 10—12 ὀκάδων σταφυλῶν. Ἐλαβε τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν γιὰ τὴν χρησιμοποίησιν της εἰς οἰκοδομικὰς ἐργασίας καὶ εἰς τὸ ἀνοιγμα ἀγρῶν.

πισ'μονημέρα=(ἐπίσημος ἡμέρα) ἑορτή.

πλάδα==μικρὰ ὄρνις.

ποδοπάνια==(οὐδ. ἄρ. πλ.) πάνινα καλύμματα τῶν ποδῶν τὰ ὅποια ἐδέοντο μὲ σχοινία ἐξαρτώμενα ἐκ τῶν τσαρουχιῶν.

προκοίδ==(οὐδ.) προκοίλιον.

πρωτάκι==(οὐδ.) ἡ πρώτη νάρκωσις τῶν μεταξοσκωλήκων.

πυργιάφ'==(οὐδ.) μικρὸς πύργος εἰς τὸ ἄνω μέρος τῶν μεγάλων βαρελίων (βουτσιῶν).

Σ

σαόξω==ταξειδίδιον εἰς τὰ τουρκοχώρια τοῦ κάμπου. Διήρκει μίαν περίπου ἑβδομάδα.

σαιζάκια==(οὐδ.) τὰ ἐξέχοντα μέρη τῆς σκεπῆς (ὄροφῆς). Λ. Τ.

σδαιριάζω==συναρμόζω.

σεργέκι==(οὐδ.) εὐτελής τροφή. Κατεσκευάζεται ἀπὸ καβουρντισμένα ρεβύθια, ἄλας, ρήγανη καὶ πιπέρι. Ἐχρησιμοποιεῖτο παρὰ τῶν πτωχοτέρων οἰκογενειῶν κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν.

σιδροπάλουκο==(οὐδ.) σιδηροῦν ἐργαλεῖον, αἰχμηρὸν εἰς τὸ κάτω ἄκρον. Ἐχρησίμευεν εἰς τὴν φύτευσιν ἀμπέλων καὶ ἄλλων δένδρων.

σιδροσίη==(οὐδ.) σιδηροῦν οἰκιακὸν σκεῦος. Εἶδος ταψιοῦ μὲ χαμηλὰ χεῖλη, στρογγυλὸν καὶ ἄρκετὰ μεγάλο.

σινανά==(οὐδ.) μικρὰ λυχνία.

σκαθί==(οὐδ.) τὸ πτηνὸν κάνθαρον.

σκέτα==(θηλ. τοῦ σκαθίου) μικρὸν κελαδητικὸν πτηνόν, διετηρεῖτο εἰς κλουβία.

σμαρίδα==(θηλ.) εἶδος ἰχθύος παραπλήσιον μὲ τὴν ἀθηναϊκὴν *μαρίδα* ἀλλὰ λευκὸν καὶ νοστιμώτερον.

σούγιουλου==(οὐδ.) τὸ δίκτυον τῆς διοχετεύσεως τῶν ὑδάτων. Λ. Τ.

Σταυρός==(ἄρσ.) ὁ Σεπτέμβριος.

στεροπούλι==(οὐδ.) τὸ κατὰ τὸν Αὐγούστον ἐκκολαπτόμενον νεογνὸν τῆς ὄρνιθος.

σταφλόκφα==(θηλ.) κοῦφα, χωρητικότητος 30—40 δκ. σταφυλῶν χρησιμεύουσα διὰ τὴν μεταφορὰν σταφυλῶν καὶ ἄλλων καρπῶν.

στοίχσα==(συνηνητῶτο εἰς τὸν ἀόριστον καὶ τὸν μέλλοντα τῆς ὀριστικῆς εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς ἀριθμοὺς) ἀνέλαβα ἐργασίαν ἐπὶ μισθῶ, ἔγινε ὑπηρέτης.

Τ

ταβλομέσαλο=(οὐδ.) μεγάλη πεισέτα τὴν ὁποίαν εἶχον ἐπὶ τῶν γονάτων ὅλοι οἱ καθήμενοι εἰς τὴν τράπεζαν.

τάφ=(θηλ.) θειάφι, θείον.

τάφιασμα=(οὐδ.) τὸ θάντισμα τῶν κλημάτων διὰ θείου.

ταχταρβάνη=βαρέως πληγωμένος, τὸ περισσότερο ἐκ πτώσεως· π.χ. τὸν Ἴφιρανα ταχταρβάνη.

τέλια=(οὐδ. πλ. ἀριθ.) σύρματα, αἱ τρέσες μὲ τὰς ὁποίας ἐστολίζοντο κατὰ τοὺς γάμους οἱ μελλόνυμφοι καὶ οἱ καλεσμένοι.

τζακοπάνη=(οὐδ.) τοξοειδὲς ὕφασμα καλύπτον ὀριζοντίως μέρος τοῦ ἀνοίγματος τῆς ἐστίας ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Ὑπῆρχον θερινὰ καὶ χειμερινὰ τοιαῦτα.

τζαφάρα=(οὐδ.) ἀπορροφητικὸν ἐργαλεῖον ἐκ καλάμου, εἶχε μικρὰν ὀπὴν εἰς τὸ ἓνα ἄκρον καὶ μεγάλην εἰς τὸ ἄλλο. Ἐχρησίμευε διὰ νὰ ἐξάγουν μικρὰν ποσότητα οἴνου ἢ ρακῆς ἐκ τοῦ ἄνωθεν μέρους τοῦ βαρελίου.

τίνα=(θηλ.) ἡ δεξαμενὴ διὰ τῆς ὁποίας διήρχοντο οἱ λουλάδες, διὰ τῶν ὁποίων ἐγίνετο ἡ ἀπόσταξις τῆς ρακῆς.

τορακλίκη=(οὐδ.) ἐκ τῆς τουρκικῆς, ὁ ξύλινος σκελετὸς τοῦ μιντεργιοῦ ὅταν ἦτο ἀμετακίνητος.

τριτάκη=(οὐδ.) ἡ τρίτη νάρκωσις τῶν μεταξοσκωλήκων.

τσαβαργιά=(θηλ.) δύο, τρία ἢ καὶ περισσότερα σταφυλῖα συγκρατούμενα ἐξ ἑνὸς κλάδου.

τσαξίργια=(οὐδ. πλ.) ἀνδρικὰ ἐνδύματα (εἶδος ποτουργιῶν).

τσαπί=(οὐδ.) σκαπάνη.

τσαπίτσα=(θηλ.) κασμὰς ἐλαφρὸς διὰ γυναῖκας μὲ πλατεῖαν τὴν αἰχμὴν. Ἐχρησίμευε διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν χόρτων ἀπὸ τὰς ἀμπέλους καὶ ἀβαθῆς σκάλισμα αὐτῶν.

τσάπος=(ἄρσ.) ἡ ἐργασία πού ἐγίνετο μὲ τὰ δικέλια εἰς τὰς ἀμπέλους, ἦτοι τὸ βαθὺ σκάψιμο αὐτῶν.

τσάτσκα=(θηλ.) φιλτζάνι.

τσατσκόπιατο=τὸ πιάτο τοῦ φλιτζανιοῦ.

τσικμάς=τὸ ἐξέχον μέρος τῆς οἰκίας (μπαλκόνι). Λ. Τ.

τσιρβουλία=(οὐδ. ἄρ. πλ.) πρόχειρα ὑποδήματα ἐκ δέρματος ἀκατεργάστου. Τὰ κατεσκευάζον οἱ ἴδιοι οἱ χωρικοί. Ἐλέγοντο καὶ τσαρούχια.

τισορμπατζῆς=(ἄρσ.) ὁ μουχτάρης. Λ. Τ.

ις Σωτήρος=(θηλ. πτ. γεν.) τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος.

Φ

φέλγ=(οὐδ.) ἐμβολίασμα, ἐπὶ δένδρων καὶ ἀνθρώπων, ἐμβόλιον.

φιλεμένγ=(οὐδ.) νῆμα.

Φλεβαρς=Φεβρουάριος.

φλογέντζα=(θηλ.) ἀσθένεια μὲ πυρετόν, φλόγωσις.

φουσκωτή=(θηλ.) εἶδος πίτας. Ἡ οἰκοκυρὰ ὅταν ἐζύμωνε ἐπλάτυνε ἓνα δύο ψωμιά διὰ τὰ ψηθούν γρηγορώτερον καὶ ἐλέγοντο : φουσκωτές.

φ'τσι (βουτσι)=(οὐδ.) μεγάλο ξύλινον δοχεῖον χωρητικότητος 2 χιλ. ἕως 6 χιλ. ὀκάδων. Ἐχρησίμευεν διὰ τὴν ἀποθήκευσιν οἴνου.

Χ

χαῖνς=(τὸ οὐδ. χαίνκο) ὀκνηρός. Λ. Τ.

χαῖρσίζκο=(τὸ ἄρσ. χαῖρσίζς), κακὸν (ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ ζώων). Λ. Τ.

χάκλ=(οὐδ.) κυριολεκτ. δίκαιον. Σημαίνει μισθόν. Λ. Τ.

χαμόραγας=(ἄρσ.) ἀσπάλαξ.

χολομανῶ=στενοχωροῦμαι διὰ μελλοντικὴν δυστυχίαν. Τόνε χολομάνισε=περιέγραψε τὴν δυστυχίαν του καὶ τὸ οἰκονομικόν του ἀδιέξοδον ἢ τὸ ἐπισφαλὲς τῆς υἰείας του.

χότζαρς=(ἄρσ.) ἐκ τῆς τουρκικῆς ἐλέγετο καὶ τσεκμετζές. Ἐρμάριον μικρὸν εἰσχωροῦν εἰς θήκην. Ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὰ καταστήματα ὡς πρόχειρον χρηματοκιβώτιον.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΚΑΙ ΕΓΚΩΜΙΟΝ
ΠΕΝΤΕ ΘΡΑΚΩΝ ΝΕΟΦΑΝΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ
ΜΑΝΟΥΗΛ, ΓΕΩΡΓΙΟΥ, ΜΙΧΑΗΛ, ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Εἰσαγωγή.

Ἡ τὸ πρῶτον νῦν ἐκτυπομένη Ἀκολουθία τῶν ἐκ τῆς Σαμοθράκης νήσου προειρημένων πέντε νεοφανῶν Μαρτύρων ἀπεστάλη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρουπόλει φίλου ἰατροῦ κ. Ἀχιλλέως Σαμοθράκη, ἀντιγραφεῖσα ἐκ χειρογράφου ἀποκειμένου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἐν Θράκῃ Μάκρης, ἔνθα πανηγυρίζεται ἡ μνήμη αὐτῶν κατ' ἔτος τῇ 6ῃ Ἀπριλίου, ἡμέρᾳ τῆς συναθλήσεώς των, προσερχομένων πολλῶν ἐκ τῶν πέριξ τόπων.

Τὸ ἐξ οὗ ὑπὸ τοῦ ἀκαμάτου τῆς Θράκης ἱστοριοδίφου ἀντεγράφη χειρόγραφον εἶναι ἀντίγραφον τοῦ πρωτογράφου, γενόμενον ὑπὸ «τοῦ Χρ. Ν. Ρηγοπούλλου Πελοπον(νησίου) ἐν Σαμοθράκῃ τῷ 1874». Ἐτερον παρόμοιον τοῦ αὐτοῦ ἀντιγραφῆως ἀντίγραφον κατὰ πληροφορίας τοῦ ἀποστολέως ἀπόκειται ἐν τῇ πρὸς τιμὴν τῶν Μαρτύρων ἰδρυμένη ἐκκλησίᾳ τῆς Σαμοθράκης, ἔνθα ὡσαύτως πανηγυρίζεται ἡ μνήμη τῶν Μαρτύρων, τοῦ πρωτογράφου πιθανῶς φθαρέντος καὶ ἀχρηστευθέντος.

Ἡ Ἀκολουθία συνετέθη καὶ ἐγράφη τῷ 1843 ὑπὸ τοῦ ἀγνώστου ἡμῖν ἄλλοθεν μοναχοῦ Ἀγιορείτου Ἰακώβου τῇ προτροπῇ τοῦ τότε ἐπισκόπου Τραϊανουπόλεως κυρίου Ἀνθίμου ¹⁾), ἐπιτρόπου τοῦ μητροπολίτου Μαρωνείας, εἰς οὗ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν ὑπήγετο τότε καὶ ἡ νῆσος Σαμοθράκη. Τοῦτο διαπιστοῦται ἐκ τοῦ ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου σημειουμένου ἐξαστίχου :

1) Ὁ Ἀνθιμος πρωτοσύγκελλος ὢν τοῦ μητροπολίτου Μαρωνείας Δανιὴλ, προχειρίσθη τῇ 20ῇ Ὀκτωβρίου τοῦ 1831 εἰς ἀρχιερέα, ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι τῆς πάλαι ποιεῖ διαλαμψάσης ἐπισκοπῆς Τραϊανουπόλεως πρὸς ἐπίσκεψιν πνευματικὴν καὶ ἐπιτροπικὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας, ἅτε τοῦ μητροπολίτου ἀποδημοῦντος ἐν τῇ βασιλευσούσῃ. Γ ε ρ μ α ν ο ὺ μητροπολίτου Σάρδεων, ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν ἀνατολ. καὶ δυτ. Θράκης· «Θρακικά» ΣΤ', σελ. 126. Μ ε λ τ. Ἀ. Σ τ α μ ο ὺ λ η, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Θράκης, Αὐτόθι, τόμ. 1Δ', σελ. 17.

«Ἐν ἔτει τεσσαρακοστῶ τρίτῳ ἑκτακοσίοις ἅμα χιλίοις ¹⁾ τῆς σεπτῆς Χριστοῦ θεογονίας ἐγράφη συνετέθη τε αὐτ' ἡ Ἀκολουθία, προτροπῇ μὲν Τραϊανουπόλεως, Ἀνθίμου ἐπισκόπου, πόνῳ δὲ καὶ πολλῇ σπουδῇ μοναχοῦ Ἰακώβου ²⁾, ὑπὲρ ὧν ὑπερεὔχεσθε οἱ ταύτη ἐντυχόντες».

Τοῦ αὐτοῦ μοναχοῦ ἢ τοῦ ἐπισκόπου Τραϊανουπόλεως Ἀνθίμου ἔργον εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ τὸ συνεκτυπούμενον τῶν Μαρτύρων ἐγκώμιον, ἐν ᾧ ἐκτίθενται ἐν λεπτομερείᾳ τὰ τῆς συναθλήσεως αὐτῶν, ὅπερ προφανῶς ἐξεφωνήθη ἐπ' ἐκκλησίας ἐν τῇ πρώτῃ τῆς μηνῆς αὐτῶν ἑορτῇ καὶ φέρεται μετὰ τὴν Ἀκολουθίαν ἐν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ ἀντιγεγραμμένον διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς ἀνωνύμου. Ὁ τοπικὸς δὲ τῆς μηνῆς τῶν μαρτύρων ἑορτασμὸς ἐν Σαμοθράκῃ τόπῳ τῆς γεννήσεώς των καὶ ἐν Μάκρῃ τόπῳ τῆς συναθλήσεώς των, ὅστις ἐξακολουθεῖ τελούμενος ἐκ παραδόσεως καὶ σήμερον, καθωρίσθη ἀναμφιβόλως ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Μαρωνείας ³⁾ τῷ 1843, ὅποτε καὶ ἡ πρὸς τοῦτο συντεθεῖσα Ἀκολουθία ἐψάλη τὸ πρῶτον ἐν τῷ πρὸς τιμὴν τῶν μαρτύρων ἀνεγερθέντι ἐν Σαμοθράκῃ ναῷ, ὡς ἐκφαίνεται ἐκ τοῦ δευτέρου τῆς Ἀκολουθίας τροπαρίου: «Ἀφθόνως πᾶσιν ἐκβλύζει πηγὰς ἰάσεων ὁ θεῖος οὗτος οἶκος, ὁ ἀνεγυγερμένος ἀίδιον εἰς μηνῆμιν τῶν ἀθλητῶν . . . ἐν ᾧ ἐστῶτες ὑμνοῦμεν χρεωστικῶς τὸν αὐτοῦ λαμπρῶς δοξάσαντα».

Ἐν ἀρχῇ τοῦ προοιμίου τοῦ ἐγκωμίου τῶν Μαρτύρων λέγεται ὅτι ἡ μηνὴ αὐτῶν πανηγυρίζεται οὐ μόνον ἐν Σαμοθράκῃ, ἀλλὰ καὶ ἀπανταχοῦ ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν φιλομαρτύρων Χριστιανῶν. Τοῦτο ἂν μὴ εἶναι σχῆμα λόγου, πάντως προέρχεται ἐξ ἐσφαλμένης τοῦ ρήτορος πληροφορίας· διότι ἡ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, εἰς ἣν προφανῶς ἐγένετο ἡ ἀρμοδία τοῦ μητροπολίτου Μαρωνείας εἰσήγησις, δὲν καθηγίασε τοὺς Μάρτυρας ⁴⁾ ὡς ἠλπίζετο, πιθανῶς ὅπως μὴ προσκρούσῃ ὡς δουλεύουσα εἰς τοὺς πολιτικούς δυνάστας. Ἄλλως θὰ ἔπρεπε νὰ μνημονεύηται ἐν τῷ καθιερωμένῳ αὐτῆς ἐτησίῳ ἑορτολογίῳ ἡ μηνὴ τῶν Ἁγίων.

1) Ἐν τῷ χειρογράφῳ: ὁ κ τ α κ ο σ ί ο ν ἅ μ α χ ι λ ί ο ν .

2) Ἰακώβος, πιθανόν ὁ κατὰ τὸ 1857 Τραϊανουπόλεως, ὄρα Σάρδεων «Θρακικά» τόμος ΣΤ'. σελ. 127. (Σ. Θ.).

3) Μητροπολίτης Μαρωνείας ἦτο τότε ὁ Ἀνθίμος (1839—1845), πιθανῶς ὁ εἰς Τραϊανουπόλεως. Γ ε ρ μ α ν ο ῦ Σάρδεων, ἐνθ' ἀναγ.

4) Κατὰ τὸν Σεβ Μητροπολίτην Ἐλευθερουπόλεως κ. Σωφρόνιον εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν δὲν ὑπάρχει θεσμὸς ἀνακηρύξεως τῶν ἁγίων. Τὰ δὲ μηνιαῖα ἐξεβίδοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρὰ ἰδιωτῶν καὶ δὲν ἀνέφερον ὅλους τοὺς ἁγίους καὶ δὴ πολλοὺς ἐκ τῶν σπουδαιότερων. (Σ. Θ.).

Κατὰ τὴν Ἀκολουθίαν καὶ τὴν ἐν τῷ ἐγκωμίῳ ἀφήγησιν τοῦ μαρτυρίου των οἱ μάρτυρες ὠνομάζοντο, ὡς προερρήθη, Μανουήλ, Θεόδωρος, Γεώργιος (πρεσβύτερος), Γεώργιος (νεώτερος) καὶ Μιχαήλ. Τούτων οἱ μὲν πρῶτοι τέσσαρες ἦσαν «γεννήματα καὶ θρέμματα τῆς νήσου Σαμοθράκης», ὁ δὲ Μιχαήλ, ὁ καὶ πρεσβύτερος πάντων, κατήγετο ἐκ Κύπρου, ἀλλ' ἔζη ἐν Σαμοθράκῃ. Ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἐπέδραμον εἰς τὴν Σαμοθράκην στίφη Μωαμεθανῶν ἀπὸ Τενέδου, Ἀβύδου καὶ ἄλλων τόπων, καὶ τοὺς μὲν ἄνδρας Χριστιανοὺς ἐφόνευσαν πάντας σχεδὸν λεηλατήσαντες τὰς περιουσίας των, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τὰ ἀνήλικα τέκνα ἐξανδραποδίσαντες ἐπώλησαν εἰς τὴν Ἀνατολήν, τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Αἴγυπτον. Μεταξὺ τῶν ἐξανδραποδισθέντων ἦσαν καὶ οἱ πέντε μάρτυρες, ὧν οἱ μὲν τέσσαρες παῖδες ὄντες ἐξισλαμίσθησαν βιαίως ὑπὸ τῶν κυρίων των Μωαμεθανῶν, ὁ δὲ Μιχαήλ ἐνήλιξ ὧν ἐξώμοσεν ἐκουσίως «φοβηθεὶς τὸν θάνατον καὶ φιλοψυχῆσας». Ὁ Μανουήλ πωληθεὶς εἰς Αἴγυπτον καὶ τυχῶν φιλανθρώπου δεσπότη ἐξεπαιδεύθη ἐν ἱεροδιδασκαλείῳ ἀρκούντως, ὥστε ἐκμαθὼν τὴν Ἀραβικὴν γλῶσσαν κατενόει τὰ ἱερά τοῦ Μωαμεθανισμοῦ βιβλία.

Γενομένης εἰρήνης μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος οἱ αἰχμαλωτισθέντες Ἕλληνες ἐπανήρχοντο εἰς τὰς ἐστίας των, οἱ μὲν ἀπελευθερούμενοι ¹⁾, οἱ δὲ δραπετεύοντες ἀπὸ τῶν κυρίων των καὶ ἀνελάμβανον τὴν πάτριον θρησκείαν χριόμενοι. Τότε καὶ οἱ πέντε μάρτυρες, ἐπανῆλθον εἰς Σαμοθράκην καὶ «ἐπα-

1) Τῆς μετὰ τὴν εἰρήνην ἀπελευθερώσεως τῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν αἰχμαλωτισθέντων κυριώτερος συντελεστής ἦτο ὁ μέγας τῆς Ἑλλάδος εὐεργέτης καὶ φιλέλλην Ἑλβετός τραπεζίτης Ἐϋνάρδος, πρόεδρος ἐπιτροπείας ἐργῶν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, οὐκίνοσ ἢ μαρμαρίνη προτομὴ κοσμεῖ τὸν βασιλικὸν κήπον ἐν Ἀθήναις. Ἀπεσταλμένοι αὐτοῦ δραστήριοι διέτρεχον τότε πᾶσαν χώραν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐξηγόραζον παρὰ τῶν κυρίων τοὺς αἰχμαλώτους, οὓς ἀπέστελλον εἰς τὴν ἐλευθέραν ἤδη Ἑλλάδα. Ὁ σύγχρονος φιλέλλην Γερμανός, ἀλλὰ Γάλλος τὴν καταγωγὴν ποιητῆς Chamisso, ὅστις ἐξύμνησε τοὺς ἠρωϊκοὺς ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνας, καταπαύει ἐν θαυμάσιον ποίημά του περὶ τῆς αὐτοθυσίας τῆς Μεσολογικῆς Σοφίας Κοντολίμαινας, (ἥτις διέταξε τὸν υἱὸν της νὰ φονεύσῃ κατὰ τὴν ἐξοδὸν τὴν ἐκπάγλου καλλονῆς κόρην της, μέλλουσαν νὰ αἰχμαλωτισθῇ ὑπὸ Τούρκου), διὰ τοῦ ἀκολουθοῦν τετραστίχου περὶ τοῦ φιλέλληνος καὶ φιλανθρώπου Ἑλβετοῦ, ὅστις οὔτε χρημάτων οὔτε μόχθων ἐφείσθη ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου τότε ἀγῶνος :

ᾠ Ἐϋνάρδε, σ' εὐλογοῦν γιὰ τὴν φιλανθρωπιά σου
μύριες ψυχὰς εὐγνώμονες. Κανένας νὰ σ' ὑμνήσῃ,
καθὼς ἀρμόζει, δὲν μπορεῖ. Γονατιστὸς μπροστὰ σου
εἰγνωμοσύνης δάκρυα κι' ὁ ποιητῆς ἄς χύσῃ.

ναλαβόντες τὰ πατριὰ των κτήματα, ἠνώθησαν μὲ τοὺς χριστιανοὺς καὶ ἐχριστιάνισον». Γνωσθέντος τούτου παρὰ τοῖς συνοίκους των καὶ τοῖς ἐν τῇ Θράκῃ Τούρκοις ἠπειλήθησαν πολλάκις ὑπὸ τοῦ ἐκάστοτε Ἀγᾶ (πολιτικοῦ διοικητοῦ) καὶ τοῦ Καδῆ (ιεροδικαστοῦ) τῆς Μάκρης, ὅτι θὰ κατεδικάζοντο εἰς θάνατον, ἂν μὴ ἐπανήρχετο εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν, ὃν αὐτοὶ ἀπεδέξαντο· ἀλλ' ἐκεῖνοι ἐκώφευον εἰς τὰς ἀπειλὰς καὶ κατώρθουν ἀντὶ πολλῶν χρημάτων ἢ ἀποφεύγωσιν ἐκάστοτε τὸν κίνδυνον καὶ νὰ παραμένωσι Χριστιανοί. Μάτην οἱ ὁμόθρησκοὶ των καὶ αὐτὸς ὁ Τραϊανουπόλεως καθ' ὑπόδειξιν τοῦ τότε πατριάρχου τοῦ ἀπὸ Σερρών Γρηγορίου, οὗτινος ἐπεξητήθη ἡ ἐπέμβασις, συνεβούλευον αὐτοὺς ἢ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς σωτηρίαν των. Ἐκεῖνοι μὴ θέλοντες νὰ καταλίπωσι τὴν νῆσόν των ἀπεφάσισαν ὁμογνωμόνως, ἂν ἴσως καὶ ἤθελον βιασθῶσιν ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς, νὰ μαρτυρήσωσι τὴν καλὴν ὁμολογίαν καὶ ἢ ἀποθάνωσι διὰ τὸν Χριστόν, καθὼς καὶ ἐγένετο».

Τῷ 1836 διωρίσθη καθῆς τῆς Μάκρης ὡμός τις καὶ ἀπάνθρωπος καὶ εἰς ἄκρον τοῦ Μωαμεθανισμοῦ ζηλωτῆς ὁ Ἀλβανὸς Ἀβδουραχμὰν ἐφένδης, ὅστις συναινοῦντος καὶ τοῦ ἀνισορρόπου τὰς φρένας ἀγᾶ, Τζελάλμπέη καλουμένου, ἀπήγαγε τοὺς μάρτυρας βιαίως ἐν καιρῷ τοῦ ραμαζανίου (τῆς μεγάλης νηστείας) ἀπὸ τῆς νήσου εἰς τὴν Μάκρην καὶ ἐφυλάκισε. Μετὰ ἐπανειλημμένας δὲ ἀνακρίσεις, καθ' ἃς ὡμολόγησαν πάντες ὅτι εἶναι Χριστιανοὶ καὶ προτιμῶσι τὸν θάνατον τῆς ἐξομοσίας ὑπεβλήθησαν εἰς φορικτὰ βασανιστήρια ἐν τῇ εἰρκτῇ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἀναμενομένης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῆς περὶ τῆς τύχης των ἀποφάσεως τοῦ κυριάρχου τῆς ἐπαρχίας, μυστικοῦ δὲ γραμματέως τοῦ Σουλτάνου, Βασάφ ἐφένδης, εἰς ὃν ἐξετέθησαν ἐγγράφως τὰ τῆς ἀνακρίσεως καὶ τῆς ὁμολογίας αὐτῶν.

Ἐλθούσης μετὰ εἴκοσι τρεῖς ἡμέρας τῆς ἀποφάσεως «νὰ θανατωθῶσι μὲ τὸν πλέον πικρότατον θάνατον ὡς ὑβρισταὶ καὶ κατωφρονηταὶ τῆς θρησκείας των» τὴν ἐπιούσαν ἐξήχθησαν ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ ἐθανατώθησαν. Καὶ ὁ μὲν Μιχαὴλ ἐσφάγη καὶ κατετεμαχίσθη ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς κωμοπόλεως ὑπὸ τῶν δημίων, ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ πρεσβύτερος Γεώργιος ἀπηγχονίσθησαν, ὁ δὲ Μανουὴλ ὁ ἐλιγξας παρρησίᾳ τὴν πλάνην τῶν Μωαμεθανῶν καὶ ὁ νεώτερος Γεώργιος ἔτυχον τοῦ φορικτοτάτου θανάτου ριφθέντες ἀφ' ὕψους ἐπὶ αἰχμὰς πεπηγμένας ἐπὶ σανίδων. Μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατόν των ὑπὲρ τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως «οἱ Χριστιανοὶ λαβόντες τὴν ἄδειαν ἔλαβον τὰ λείψανα τῶν Μαρτύρων καὶ ἐνεταφίασαν αὐτὰ ἐντίμως εἰς τὸ ἴδιον μέρος».

Περὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν νεοφανῶν τούτων πρὸ αἰῶνος ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν μαρτύρων ἐπεδείξατο ἐνδιαφέρον ὁ μητροπολίτης Ἀμερικῆς κύριος Ἀθηναγόρας αἰτησάμενος ἐσχάτως πληροφορίας παρὰ τοῦ Ἀλεξαν-

δρουπόλεως κυρίου Ἰωακείμ κατὰ προφορικὴν ἀνακοίνωσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν κ. Ἀχ Σαμοθράκην. Δυστυχῶς ὁμως ἡ τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως μητροπολις οὐδὲν στοιχεῖον κατέχουσα περὶ τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς γεραιρομένης μνήμης τῶν Μαρτύρων ἐν τῇ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν της κυριαρχίαν Μάκρη δὲν ἠδυνήθη ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν αἴτησιν αὐτοῦ. Ἐπὶ τῇ ἐκλαϊκεύσει νῦν διὰ τοῦ τύπου τῆς τε Ἀκολουθίας καὶ τοῦ συναξαρίου αὐτῶν νομιζομεν ὅτι δὲν εἶναι ἄσκοπος ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀπόψεως ἡ καθαγιάσις τῶν Θρακῶν τούτων νεομαρτύρων καὶ ὑπὸ τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐνεργεία τῶν ἀρμοδίων, ἐκλιπόντων ἤδη τῶν πολιτικῆς φύσεως ἄλλοτε λόγων. Διότι οὗτοι οἱ μάρτυρες κατὰ τὸ εἰς αὐτοὺς τροπάριον εἶναι «μέγα καύχημα τῆς Σαμοθράκης, νέον στήριγμα τῆς κόμης Μάκρης, καρτερόψυχοι καλλίνικοι ὄφρὸν τυράννων ταπεινώσαντες», κατὰ δὲ τὸ ἐγκωμιόν των «πρεσβευταὶ διάπυροι καὶ ἰατροὶ παθῶν ἄμισθοι καὶ ἐν κινδύνοις ἔτοιμοι βοηθοὶ καὶ ἀντιλήπτορες».

Ἡ γλῶσσα τῆς μὲν Ἀκολουθίας εἶναι ἡ εἰδισμένη ἐκκλησιαστικὴ, ἣς ὁ συνθέτης φαίνεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον δεξιὸς χειριστῆς ἔκ τε τῆς περὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία πολλῆς τριβῆς του καὶ τῆς μιμήσεως *mutatis mutandis* ἄλλων ἀκολουθιῶν, ἃς εἶχε βεβαίως πρὸ ὀφθαλμῶν, τοῦ δὲ ἐγκωμιαστικοῦ λόγου ἡ τότε γραφομένη ἀπλῆ (ἀπλοελληνικὴ) τῶν λογίων καὶ διδασκάλων τοῦ γένους, οὐχὶ ὁμως ἀπηλλαγμένη σολοικισμῶν (ὀνομαστικῶν ἀπολύτων καὶ ἀνακολούθων) καὶ ἰδιωτισμῶν τινῶν ἰδίως ἐν τῷ ἀφηγηματικῷ μέρει. Ἐξ οὗ εὐκάζεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ λόγου εἴτε εἶναι αὐτὸς οὗτος τῆς Ἀκολουθίας εἴτε ὁ παρακολουθήσας τὴν ἀθλήσιν τῶν μαρτύρων καὶ καθαγιάσας τὴν μνήμην αὐτῶν ἀρχιερεὺς Τραϊανουπόλεως καὶ εἶτα Μαρωνείας Ἄνθιμος δὲν ἦτο μέτοχος ἀνωτέρας συστηματικῆς ἐκπαιδεύσεως. Τοιοῦτοι ἦσαν τότε, ὡς ἐκ τῶν κωδίκων τῶν μητροπόλεων διαπιστοῦται, οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχιερέων καὶ ἀνωτέρων κληρικῶν.

Τὸ ἐν Μάκρη τοῦ Ρηγοπούλλου ἀντίγραφον ἔχει κῆρὰς τινὰς, ὀφειλομένας εἴτε εἰς τὸν ἀντιγραφέα ἐν γένει εἴτε εἰς αὐτὸν τὸν συγγραφέα ἐν μέρει, ἃς ἡμεῖς διορθώσαντες ἐν τῷ μετὰ χεῖρας κειμένῳ ὑποσημειοῦμεν μετὰ τινῶν ἄλλων ἐπεξηγηματικῶν σχολίων. Ὡσαύτως προέβημεν εἰς τὴν ἀκριβῆ στίξιν, τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ πού τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κειμένου τὰς μὲν παρελκούσας λέξεις τιθέμενοι ἐντὸς ἀγκυλῶν [—], τὰς δὲ συμπληρουμένας ἐντὸς παρενθέσεων (—). Ἐτηρήσαμεν ὁμως ἐν τῷ ἐγκωμιαστικῷ τοὺς σολοικισμοὺς καὶ τοὺς ἰδιωτισμοὺς, ὅπως μὴ μεταβληθῇ τὸ ὕφος τοῦ ρήτορος, ὅπερ ἐν μὲν τῷ προοιμίῳ καὶ τῷ ἐπιλόγῳ εἶναι λυρικόν, ἐν δὲ τῷ διηγηματικῷ μέρει ἀφελὲς καὶ ἀπλοῦν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7ῃ Νοεμβρίου 1940.

Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Α΄.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ

*τῶν ἐκ τῆς Σαμοθράκης νήσου πέντε νεοφανῶν Μαρτύρων
Μανουήλ, Γεωργίου, Μιχαήλ, Θεοδώρου καὶ Γεωργίου
ἐν Μάκρῃ κωμοπόλει τῆς Θράκης ἀθλησάντων
ἐν ἔτει ,αωλστ΄,*

συνταχθεῖσα

παρὰ τοῦ ἐν μοναχοῖς Ἰακώβου Ἀγιορείτου
διὰ προτροπῆς τοῦ κ. Ἀνθίμου ἐπισκόπου Τραϊανουπόλεως,
νῦν δὲ ἀντιγραφεῖσα
ἐκ τοῦ πρωτογράφου παρὰ Χρ. Ν. Ρηγοπούλλου Πελοπον(νησίου)
ἐν Σαμοθράκῃ 1874.

Ἀπριλίου στῆ Μνήμη τῶν ἀγίων πέντε νεοφανῶν μαρτύρων τῶν ἐκ
Σαμοθράκης καὶ ἐν Μάκρῃ ἀθλησάντων.

Ἐν τῷ μικρῷ ἔσπερινῷ Προσόμοια,
Ἦχος α΄. Τῶν οὐρανίων ταγμάτων.

Εὐφραίνου, τέρπου (καὶ)¹⁾ ἀγάλλου, σίγῃ καὶ χόρῃ, ὡ νῆσος²⁾ Σα-
μοθράκη· ἐκ σοῦ γὰρ ὡσπερ κρῖνα ἐξήνθησαν οἱ πέντε νεοφανεῖς καὶ ἀ-
ήττητοι μάρτυρες, ὧν τὴν χαρμόσυνον μνήμην περιχαρεῖς νῦν τελοῦμεν
εὐφημοῦντες αὐτούς.— Δίς.

Ἀφθόνως πᾶσιν ἐκβλύζει πηγὰς ἰάσεων ὁ θεῖος οὗτος οἶκος, ὁ ἀνε-
γηγερέμενος αἰδίων εἰς μνήμην τῶν ἀθλητῶν τῶν πεντάθλων³⁾, στερεῶν
ἀληθῶς, ἐν ᾧ ἐστῶτες ὑμνοῦμεν χρεωστικῶς τὸν αὐτοῦ λαμπρῶς δοξά-
σαντα.

1) Τὸ «καὶ» φαίνεται περιττεῦον κατὰ τὴν μελωδίαν (Σ. Θ.).— 2) ἡ νῆσος.— 3)
πένταθλοι (πέντε ἀθληταὶ) κακῶς ἐσχηματισμένη λέξις κατ' ἀναλογίαν τοῦ πέν-
τ α θ λ ο ν, τοῦ γνωστοῦ πέντε ἀγῶνων ἀγωνίσματος.

Τοὺς ἀθλητὰς Κυρίου δεῦτε τιμήσωμεν, τοὺς νέους ἐν τοῖς χρόνοις, παλαιοὺς δὲ τοῖς ἄθλοις, φρουροὺς ἡμῶν προστάτας καὶ πρεσβευτὰς ἐκτελοῦντες τὴν μνήμην αὐτῶν· πρεσβεύουσι γὰρ οὗτοι ὑπὲρ ἡμῶν τὸν Σωτῆρα τοῦ σωθῆναι ἡμᾶς.

Δόξα· ἤχος α'.

Τὴν τῶν μαρτύρων θείαν καλλονὴν τὴν ἱερὰν χορείαν, Σαμοθράκης βλαστήματα καὶ Μάκρης καυχήματα, ἡμῶν δὲ προστάτας, πενταρίθμους ὑπάρχοντα, ἐν ᾧδαῖς ᾠσμάτων εὐφημήσωμεν, πιστοί, ὡς στρατιώτας τοῦ Χριστοῦ καὶ πρεσβευτὰς ἡμῶν ἀκλινεῖς πρὸς Κύριον, ὃν καθικετεύσατε ὡς κοινωνοὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ σύμμορφοι ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν τῆς ἑορτῆς :

Εἰς τὸν στίχον Προσόμοια.

Ἦχος β'. Οἶκος ἐν Εὐφραθᾷ.

ὦ θαύματος καινοῦ! ὦ ξένου μυστηρίου! πῶς ἐν ἑσχάτοις χρόνοις νεολαμπῆς χορεία Μαρτύρων ἡμῖν ἔλαμψεν.

Στίχ. Θαυμαστός ὁ Θεός.

Τέτρωται ὁ ἐχθρός, ὡς ἐν διστόμῳ ξίφει, νεοφανῶν μαρτύρων τῶν νῦν εὐφημουμένων καὶ πέπτωκεν ὁ δόλιος.

Στίχ. Τοῖς Ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ.

Οὐ ξίφος, οὐ σφαγή, οὐδὲ βάσανος ἄλλη τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγάπης τοὺς αὐτοῦ ἀθλοφόρους χωρίσαι¹⁾ ὅλως ἴσχυσεν.

Δόξα. Ὅμοιον.

Δόξα σοι, ὦ Τριάς, Πάτερ, Υἱὲ καὶ Πνεῦμα, ὅτι χορὸν μαρτύρων ἐν τοῖς ἑσχάτοις χρόνοις ἀνέδειξας πεντάριθμον. 35

Καὶ νῦν ὁμοιον.

ὦ προᾶγά τε²⁾ [τὸ] γλυκὺ καὶ ὄνομα Μαρία, πρέσβευε τῷ υἱῷ σου μετὰ τῶν ἀθλοφόρων ὑπὲρ ἡμῶν τῶν δούλων σου.

Ἀπολυτίκιον, ἤχος α'.

Τοῦ λίθου σφραγισθέντος.

Τοὺς πολυάθλους ὀπλίτας καὶ ἀκμαίους ἀκμάσαντας, τοὺς καρτερι-

1) χωρῆσαι.— 2) τό.

κοὺς στρατιώτας, πενταυγεῖς νεομάρτυρας τιμήσωμεν ἐν ὕμνοις καὶ ψαλμοῖς, ἀνδρείως ὡς κηρύξαντας (τὸν Σωτῆρα) Χριστόν, Μανουὴλ καὶ Μιχαήλον σὺν Θεοδώρῳ (καὶ) Γεωργίους ἀναβοῶντες: δόξα τῷ ἐνισχύσαντι αὐτούς, δόξα τῷ στεφανώσαντι, δόξα τῷ τὴν σεπτὴν αὐτῶν μνημὴν δοξάσαντι.

Καὶ τῆς ἑορτῆς.

Ἐν τῷ Μεγάλῳ ἔσπερινῷ τό: Μακάριος ἀνὴρ καὶ τό: Κύριε ἐκέκραξα. Προσόμοια ἤχος α'. εἰς η'.

Ἦχος α'. Ὁ τοῦ παραδόξου θαύματος.

Ὁ τοῦ παραδόξου θαύματος, οἱ λαμπροὶ τοῦ Χριστοῦ καλλίνικοι μάρτυρες, πεντὰς ἢ περικαλλῆς καὶ ἀξιεπίαινος, τὴν πλάνην Ἀγαρηῶν καταβροντήσασα ἤσχυεν ἄριστα καὶ πίστιν τὴν τοῦ Χριστοῦ ὁμολογήσασα ἤθλησεν ἄριστα, οὓς ἀνευφημοῦντες πόθῳ τὸν Σωτῆρα Κύριον τὸν ἰσχύσαντα τούτους καὶ δοξάσαντα δοξάσωμεν.

Σήμερον φαιδρὰν πανήγυριν τῶν πιστῶν χορείαν λαμπρῶς συστησάμενοι τιμήσωμεν τοὺς σεπτοὺς μεγαλομάρτυρας, κραυγάζοντες πρὸς αὐτούς: τῆς Σαμοθράκης καὶ Μάκρης καυχήματα, νοσοῦντων θεραπευταὶ καὶ ἰατροὶ καχεκτούντων πανάριστοι, νόσων καὶ δεινῶν ὀδυνῶν ἡμᾶς θεραπεύσατε, τοὺς τιμῶντας ἐκ πόθου τὴν φαιδρὰν ἡμῶν πανήγυριν

Δεῦτε τῶν πιστῶν ὁ σύλλογος ἁμασι κροτοῦντες (λαμπρῶς ἀνυμνήσωμεν τοὺς πενταρίθμους σεπτοὺς) μεγαλομάρτυρας, μέλψωμεν γηθόμενοι τοὺς πέντε στεροῦς Χριστοῦ μεγαλομάρτυρας, οὓς ἠνθισεν ὡς τερπνὰ ῥόδα καὶ κρῖνα ἢ Σάμος τῆς Θράκης [ἢ] μὲν, ἢ Μάκρη δὲ ἢ λαμπρὰ ἄθλοισι παντοίοις στεροῶς κατεστόμωσε καὶ ἢ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ἔστησεν, ὡς γενναίους ὀπλίτας καὶ σεπτοὺς μεγαλομάρτυρας.

Χαίροις Μανουὴλ πανένδοξε, ὁ ἐλέγξας πλάνην Ἀγαρηῶν τὴν κακίστην ¹⁾ καὶ πίνσοφε Μιχαὴλ τῆς Κύπρου βλάστημα, Γεώργιοι οἱ στεροὶ σὺν Θεοδώρῳ, πεντὰς ἢ ἑξάκουστος, οἱ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀναφανέντες ἀστέρες πολύφωτοι καὶ τῶν ἀσεβῶν τὸ θράσος ταῖς ὕμων ἐνστάσεσιν ἐκνικήσαντες ἅμα καὶ Χριστῷ συμβουλευόντι ²⁾.

Ἄλλα παρόμοια. Ἐδωκας σημείωσιν.

Ὅτε τοῖς παθήμασι τοῖς σοῖς, Χριστέ, ἔστερέωσας οἰκουμένης τὰ πέ-

1) κακίστου. 2) συμβασιλεύοντος.

ρατα, τότε θείαν δύναμιν καὶ ἡ ἀσθενοῦσα φύσις τῶν ἀνθρώπων περιεζώσατο, Χριστέ· ὅθεν ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ἠθλήσιν κατὰ τοῦ πολεμήτορος πέντε στεργοὶ καλλιμάρτυρες καὶ βαρβάρων ὁμότητα ¹⁾ παντελῶς ἀπημαύρωσαν.

Στόματα ἀνοίξαντες μεγαλομάρτυρες πάνσοφοι ἐν σταδίῳ εἰλκύσατε ²⁾ πνεῦμα, καθὼς γέγραπται, καὶ Θεὸν τῶν ὄλων τὸν Χριστὸν ἀνδρείως γλώσση, καρδίᾳ καὶ ψυχῇ ἐχθρῶν ἐπίπροσθεν ἐκηρύξατε καὶ θάνατον ἐκούσιον πανευκλεῶς ὑπεμείνατε· διὰ τοῦτο ἐστέφθητε παρ' αὐτοῦ ἀξιάγαστοι.

Ἄοιδιμον θάνατον τοῦ μαρτυρίου ποθήσαντες τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον φαιδρῶς ἐκληρώσασθε, μάρτυρες γενναῖοι πεντάριθμοι ὄντες ³⁾, καὶ χαρμονὴν διηνεκῆ, Χριστὸν ἀπαύστως καθικετεύοντες δωρήσασθαι ⁴⁾ συγχώρησιν ἡμῖν πταισμάτων καὶ ἔλεος τοῖς ἐν πίστει γεραίρουσι τὴν ὑμῶν μνήμην σήμερον.

Ἴσους διανύσαντες ⁵⁾ πόνους πληγὰς τε καὶ μάστιγας καὶ ποινὰς τοῖς ἀθλήσασιν ἴσους ἀπειλήφατε παρὰ τοῦ Δεσπότου τοὺς λαμπροὺς στεφάνους, μεγαλομάρτυρες, σαφῶς καὶ νῦν ἐν δόξῃ θείᾳ ἀυλίξεσθε, πρεσβεύοντες πρὸς Κύριον διηνεκῶς περισφύζεσθαι ⁶⁾ τοὺς ὑμᾶς μετὰ πίστεως εὐκλεῶς μακαρίζοντας

Δόξα. Ἦχος πλάγιος β'.

Ἐπεὶ Χριστοῦ νομίμως ἀθλήσαντες πεντάριθμοι μεγαλομάρτυρες, καὶ τοῖς αἰσθητοῖς τυράννοις τοὺς νοητοὺς καταβαλόντες τυράννους ἐπαξίους στεφάνους ἀπειλήφατε παρὰ τοῦ ἀθλοθέτου Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ νῦν ἐν Οὐρανοῖς τῶν Ἀγγέλων τοῖς τάγμασι συναγαλλόμενοι καὶ τῷ τρισυποστάτῳ καὶ πρώτῳ λαμπρυνόμενοι φέγγει τῆς ἀνωτάτης ⁷⁾ φωτοχυσίας συναπολαύοντες τρανῶς μέμνησθε καὶ ἡμῶν τῶν βοώντων ὑμῖν· Χαίρετε ἀδαμιάντινοι τὴν ψυχὴν καὶ καρτερικώτατοι ὀπλίται Χριστοῦ. Χαίρετε οἱ τὴν πλάνην τὴν κακόσπορον (;) ⁸⁾ τοῦ ἀποστάτου ἀπελέγξαντες καὶ τὴν ἀληθῆ πίστιν τοῦ Χριστοῦ τρανῶς ἀνακηρύξαντες. Σήμερον ἅπας ὁ κόσμος χαίρει καὶ τῶν ἀγώνων τὸ ἄπειρον εὐλαβούμενος καταγεραίρει ὑμᾶς· Ἀγγελοι σὺν ἀθλοφόροις λευχειμονοῦντες περιχαρῶς εὐφημοῦσιν ὑμᾶς τοὺς τεμόντας τὰς ἐπινοίας τῶν παρανόμων· ἀλλὰ πρεσβεύσατε Χριστῷ τῷ Θεῷ καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐν πίστει ἐκτελοῦντας ⁹⁾ τὴν ἀεισέβαστον μνήμην ὑμῶν ἀξιώσαι τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, πεντάριθμοι μάρτυρες.

1) ὁμότητα.—2) εἰλκύναντες.—3) ὄντως.—4) δωρήσασθε.—5) διανύσαντας.—6) περισφύζεσθε.—7) ἀνωτάτω.—8) καχέσπερον.—9) ἐκτελοῦντες.

Καὶ νῦν, *Τίς μὴ μακαρίση σέ ; ἢ τῆς ἐορτῆς.*
Ἐἴσοδος. Φῶς Ἰλαρόν. Προκειμένον.
Ἀναγνώσματα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.
Εἰς τὴν Λιτὴν, Ἦχος α'.

Ἀγάλλεται σήμερον ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ λαμπруνομένη τῇ χάριτι καὶ πιστῶς πανηγυρίζει τῶν φιλεόρτων τὰ συστήματα ἐπὶ τῇ ἐνδόξῳ μνήμῃ τῶν πέντε νεοφανῶν μαρτύρων καὶ Χριστὸν τὸν ἀθλοθέτην δοξάζει, τὸν τὴν χάριν νέμοντα ¹⁾ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μάρτυρσι· δεῦτε οὖν φιλομάρτυρες τὴν θεῖαν αὐτῶν ἐκτελέσωμεν ἄθλησιν ἱκετεύοντες Χριστὸν τοῦ ὁσθῆναι τὴν οἰκουμένην ἐκ παντοίων θλίψεων.

Ἦχος β'.

Δεῦτε φιλομάρτυρες πάντες καὶ τῶν θεῶν ἀγώνων ἐρασταὶ τοὺς πενταρίθμους ἄθλητάς, Σαμοθράκης τὰ περιβλεπτα ἀκούσματα, ἱεραῖς μελωδίαις εὐσεβοφρόνως εὐφημησώμεν, ὅτι τὸν τύραννον Ἀλβανὸν καταβαλόντες τῇ ἰσχύϊ ²⁾ τοῦ Σωτῆρος ὠωννύμενοι ἐπαξίως καὶ τὸν τῆς νίκης στέφανον ἐκομίσαντο καὶ τοῖς μετὰ πίστεως αὐτοὺς ἐπικαλουμένοις μέγιστοι ἐν ἀνάγκαις ἐπίκουροι ἐφίστανται· αὐτῶν ταῖς ἱκεσίαις, Χριστέ ὁ Θεός, ἐλέησον καὶ σῶσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἦχος δ' αὐτός.

Λῆξιν προορῶντες τὴν μέλλουσαν, ἀθλοφόροι νεομάρτυρες, πρὸς τὰ σκάμματα τῆς ἀθλήσεως προθύμως ἐχωρήσατε, τὰς βασάνους ὡς τρυφὰς ἠγούμενοι καὶ τὸν θάνατον ὡς ζωὴν λογιζόμενοι καὶ νομίμως τελέσαντες τὸν δρόμον τοῦ μαρτυρίου τὸν τῆς νίκης στέφανον παρὰ Χριστοῦ νομίμως ἀπειλήφατε δυσωποῦντες ἀδιαλείπτως ὑπὲρ τῶν πίστει καὶ πόθῳ τιμῶντων τοὺς ἄθλους ³⁾ ὑμῶν παναοίδιμοι.

Ἦχος δ'.

Ἴδού νῦν ἐξέλαμψεν ἡ ὀλόφωτος πανήγυρις τῶν ἀθλοφόρων Χριστοῦ, ὡς ἀστέρας νοουμένους προβαλλομένη τούτους, τὰς διανοίας τῶν πιστῶν φωτίζοντας καὶ τὰ νέφη τῶν παθῶν ἐκδιώκοντας, οἷς ἐν πίστει βοήσωμεν· Χαίρετε, στρατιῶται στερεῶτάτοι τοῦ βασιλέως τῶν δυνάμεων,

1) τῷ νέμοντι.—2) ἰσχύει.—3) τὰ ἄθλα.

οἱ τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τοῦ σκότους τῇ πίστει τροπωσάμενοι καὶ Χριστὸν φωτοδότην ἐν τοῖς οἰκείοις μέλεσι δοξάσαντες· πρὸς ὃν πρεσβείαν ποιήσατε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἦχος ὁ αὐτός.

Τετρωμένοι ὅλως τῇ πρὸς Χριστὸν τελειοτάτῃ ἀγάπῃ, αἰόδιμοι μάρτυρες, πρὸς τοὺς μαρτυρικοὺς ἀγῶνας ῥωμαλέω φρονήματι ἠῤτομολήσατε, τοῦ σώματος μὴ φεισάμενοι· διὸ καὶ εἰρκτῇ συγκλειόμενοι, λακτιζόμενοι, σπαραττόμενοι, [διὸ] καὶ ὀβελίσκοις ¹⁾ προσριπτόμενοι καὶ πικρῶς ἀνηλεῶς θανατούμενοι, χαίροντες τὰ πνεύματα ὑμῶν Χριστῶ παρεδώκατε. Παρουσίαν ²⁾ οὖν ἔχοντες ἀθλητικὴν πρὸς αὐτὸν ἱκετεύσατε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Δόξα. Ἦχος πλάγ. α'.

Ἐξέλαμψε σήμερον ἡ ἐτήσιος μνήμη τῶν πενταριθμῶν ἀθλοφόρων Χριστοῦ, τῶν διὰ Χριστὸν τὸ σῶμα ἐκδόντων ταῖς βασάνοις, τῶν σκυθρωπῶν ἠθῶν ἀπελαύνουσα σκοτομανίαν (;) ³⁾ καὶ ζωῆς αἰωνίου προξενος γινομένη ⁴⁾ τοῖς πιστοῖς· τούτους εὐφημοῦντες προσεῖπωμεν : Χαίρετε, ἀδαμάντινοι, οἱ τὴν ψυχὴν ἄτρωτον ταῖς βασάνοις διατηρήσαντες καὶ τῶν τυράννων τὰ θράση τῇ καρτερίᾳ ὑμῶν καταπλήξαντες· Χαίρετε, Μανουὴλ, Γεώργιε, Μιχαήλ, Γεώργιε καὶ Θεόδωρε, πολυαθλοὶ, πανθανάστατοι μάρτυρες· Πρεσβεύσατε τοῦ σωθῆναι τοὺς ἐν πίστει ἐκτελοῦντας τὴν ἀεισέβαστον μνήμην ὑμῶν.

Καὶ νῦν τῆς ἑορτῆς. Εἰς τὸν στίχον· Προσόμοια.

Ἦχος πλ. α'. Χαίροις ἀσκητικῶν.

Πλοῦτον ἐν οὐρανοῖς νοητὸν ἀγωνισμάτων θησαυρίσαντες, Ἅγιοι, τὴν δόξαν τῶν ἐπικήρων καὶ φαινομένων, σοφοί, τὸν παρόντα πλοῦτον ἐβδελύξασθε· διὸ τὸν ⁵⁾ ἀκένωτον τῶν θανάτων ἐλάβετε παρὰ Κυρίου ⁶⁾ ἀληθῶς ἀξιάγαστοι τὰ παράδοξα ἰαμάτων χαρίσματα· ὅθεν καὶ πλουτιζόμενοι αὐτῶν ἐπιλάμψεσι πίστει καὶ πόθῳ τῆς θείας φιλανθρωπίας αἰτούμεθα τυχεῖν, ὑμῶν θείαις ἱεσείαις, ἀθλοφόροι Χριστοῦ πανεύφημοι.

1) ὀβελίσκοι.—2) παρρησίαν.—3) σκοτόμαιναν.—4) γενομένη.—5) τὴν.—6) Κυρίῳ.

Στίχος : Θαυμαστός ὁ Θεός.

Δόξα τῷ ἀθλοθέτῃ Θεῷ, τῷ εὐδοκήσαντι (ἐν) Μάκρῃ ἀθλήσει ὑμᾶς καὶ στήριγμα τοῖς ἐν πίστει τοῖς εὐολίσθοις στερορὸν ἀναδείξει, μάρτυρες ὡ πεντάριθμοι, ἀγρύπνους τε φύλακας Σαμοθράκης πατρίδος ὑμῶν καὶ πολιούχους· καὶ ταχεῖς ἀντιλήπτορας ἐπιστήσαντι τοῖς οἰκήτορσιν ἅπασι, ῥύστας ¹⁾ καὶ βοηθοῦ· ἡμῶν τῶν πόθῳ, πανένδοξοι, ἐπιτελούντων τὴν θεῖαν μνήμην ὑμῶν τὴν σεβάσιμον, Χριστὸν δυσωπεῖτε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν δοθῆναι τὸ μέγα ἔλεος.

Στίχος : Τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ.

Πάρεστε ἀοράτως ἡμῖν, τοῖς ἐν ᾠδαῖς ὑμῶν ἀγῶνας δοξάζουσι, μαρτύρων νέων ἢ δόξα καὶ παλαιῶν ἱερῶν, ἀθλοφόροι θεῖοι, ἐγκαλλώπισμα, ἡμᾶς ἐπισκέποντες ²⁾ καὶ τὴν χάριν βραβεύοντες τοῖς ἐκτελοῦσι ³⁾ τὴν ὑμῶν νῦν πανήγυριν καὶ αἰτήσατε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν λύτρωσιν, ὅπως ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν λυτρούμενοι θλίψεων καὶ πολυπλόκων σκανδάλων καὶ λοιμικῆς νόσου πάντοτε ὑμᾶς κατὰ χρέος εὐφημῶμεν ⁴⁾ Χριστὸν τὸν Σωτῆρα ἡμῶν δοξάζοντες.

Δόξα. Ἦχος β'.

Δεῦτε τῶν εὐσεβῶν ἢ ὁμήγουρις, νῦν τε καὶ καρδίαν καθάραντες δεῦτε αἶνον ἄσωμεν τῷ στεφοδότῃ Χριστῷ ἐπὶ τῇ πολυωδύνῳ ἀθλήσει τῶν ἀθλοφόρων τοῦ Χριστοῦ· σήμερον γὰρ ἢ τῶν πράεων γῆ τούτους δέχεται, ὡς μιμητὰς τοῦ σωτηρίου πάθους, καὶ τῶν ἀγῶνων τὸ πλῆθος εὐλαβουμένη τῷ νικοποιῷ Χριστῷ δόξαν ἀπονέμει, ἣν καὶ κληρωσάμενοι συνδιαγωνίζουσι αὐτῷ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτὸν ἰλεούμενοι· πάντες οὖν προσεῖπαμεν αὐτοῖς δεόμενοι : εὐσεβῶν θεῖαν ἄθροισιν, Ἄγιοι, περιφυλάττετε τὴν ἐκ πῶθου τελοῦσαν τὴν φωτοφόρον ὑμῶν ἀθλήσιν.

Καὶ νῦν τῆς ἑορτῆς. Ἀπολυτίκιον ⁵⁾, ἦχος γ'.

Πέντε μάρτυρες οἱ Σαμοθράκης γόνιοι πέλοντες καὶ ἐν τῇ Μάκρῃ τοῦ μαρτυρίου τὸν δρόμον ἀνύσαντες καὶ κατασχύναντες πλάνην τὴν βέβηλον καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν κηρύξαντες τοὺς τὴν πάμφωτον μνήμην ὑμῶν γεραίροντας λυτρώσατε ἐκ πάσης περιστάσεως.

Καὶ τὸ εἰς τὸν μικρὸν ἑσπερινόν.

Εἰς τὸν ὄρθρον καθίσματα. Τὸν τάφον σου, Σωτῆρ, θαῦμα φοβερὸν καὶ παράδοξον τέρας, πῶς ἔφερον.

1) ῥύσταις.—2) ἐπισκέπτοντες.—3) ἐκτελοῦντας.—4) εὐφημοῦμεν.—5) Ἄλλα ἀπολυτίκια βλ. ἐν τέλει μικροῦ ἑσπερινοῦ καὶ ἐν τέλει τοῦ βιβλίου σ. 45.

ἜϞ 1) πληγὰς ἀνηκουστούς πανδείνους (ὑπομείναντες) οἱ ἔνδοξοι μάρτυρες τοῖς 2) τυρίνοις ἐκραύαζον : οὐκ ἀρνούμεθα Χριστοῦ τὴν ἔνθεον πίστιν, ἀλλὰ στέργομεν αὐτοῦ τὰ ἄχραντα πάθη, δι' ὧν κόσμος 3) σέσφεται.

Δόξα: ὁμοιον.

Θεὸν ἐπὶ τῆς γῆς σταυρωθέντα βουλήσει ἐπέγνωτε, σοφοὶ ἀθλοφόροι Κυρίου· καὶ τούτῳ ἐπόμενοι μέχρις αἵματος, ἔνδοξοι ἀπολαύετε τὴν αἰωνίζουσαν δόξαν, ἱκετεύοντες ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἐκ πόθου τελούντων τὴν μνήμην ὑμῶν.

Εἰς τὴν β'. στίχος. Θείας πίστεως.

Ἀκμαιότατοι, οἷον ἀδάμας καὶ ὡς ἄσαρκοι γενναιοφρόνως τὰς ἀφορήτους ἀληθόνας ἠνέγκατε· ὄθεν τῆς νίκης στεφάνους εἰλήφατε παρὰ Χριστοῦ, ἀθλοφόροι πεντάριθμοι, ἱκετεύοντες αὐτὸν ἐκτενῶς, αἰδιμοὶ, δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος.

Μετὰ τὸν πολυέλεον. Κατεπλάγη Ἰωσήφ.

Κατεπλάγησαν, σοφοί, αἱ τῶν ἀγγέλων στρατιαὶ καθορῶσαι τὴν ὑμῶν ἀνδρείαν, μάρτυρες Χριστοῦ, ἦν ἐδείξατε ἐν ταῖς βασάνοις γενναιοφρόνως· ὄθεν καὶ, στεφάνους πλεξάμενοι ἀμαραντίνους, ἐνδόξους κατέστεψαν τὰς κεφαλὰς ὑμῶν χαίροντες (καὶ) δοξολογοῦσι Χριστὸν τὸν μόνον Θεὸν σὺν ὑμῖν εἰς αἰῶνας.

Καὶ τῆς ἑορτῆς. Εὐαγγέλιον τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Δόξα ταῖς τῶν Ἀθλοφόρων. Καὶ νῦν. Ταῖς τῆς Θεοτόκου.

Ἰδιόμελον. Ἦχος β'.

Μαρτυρίου καλλοναῖς ὠραϊζόμενοι ἀθλοφόροι καὶ στεφανηφοροῦντες τῷ Δεσπότη παρέστητε, δυσωποῦντες ἐκτενῶς ὑπὲρ ἡμῶν τῶν τελούντων τὴν ἱεράν ὑμῶν ἄθλησιν.

Ὁ κανὼν τῆς ἑορτῆς. Καὶ τῶν ἁγίων, οὗ ἡ ἀκροστιχίς. Μάρτυρας ἑμῶν τοῦ Ἰησοῦ προφρόνως Ἰάκωβος.

ᾠδὴ α'. Ἦχος δ'. Θαλάσσης τὸ ἐρυθραῖον πέλαγος.

Μαρτύρων θεοστεφῶν τὴν ἔνδοξον μνήμην γεραίροντι 4) φῶς νοητόν μοι δώρησαι, Χριστέ, τὴν αἴγλην ἀπελαύνων μου τῆς ἁμαρτίας, δέομαι, καὶ καταυγάζων τὰς αἰσθήσεις μου.

1) ᾠ.—2) καί.—3) κόσμον.—4) γεραίροντες.

Ἀνύστακτον τῆς ψυχῆς κτησάμενοι τὸ ὄμμα, πάνσοφοι, τὰς ἑλεπόλεις πᾶσας τοῦ ἐχθροῦ παντελῶς ἠφανίσατε καὶ ἄσινες δυχύρωμα τὸ τῆς ψυχῆς διετηρήσατε.

Ρητόρων τὰς φληναφίας, μάρτυρες, στερεῶς ἠλέγξατε καὶ αἰκισμοὺς καὶ μᾶστιγας πολλὰς ἀνδρικῶς ὑπεμείνατε καὶ στεφάνους ἤρασθε νίκης πεντὰς ἢ ἀξίεπαινος.

Τυράννων τὰς ἀπειλὰς καὶ μᾶστιγας οἱ θεῖοι μάρτυρες ἀντ' οὐδενὸς ἠγήσαντο Χριστοῦ τῇ ἀγάπῃ πυρούμενοι καὶ πρὸς τὸν τούτου ἔρωτα ἀκατασχέτως ἐπαγόμενοι.

Καταβασία. Ἀναστάσεως ἡμέρα.

Ὡδὴ γ'. Εὐφραίνεται ἐπὶ σοί.

Ῥημάτων ὑμῶν ¹⁾ ὀρθῶν τῇ ἀληθείᾳ ἀντιπεῖν ²⁾, πάνσοφοι, ἐν οὐδενὶ ἰσχυσαν πάντες οἱ τοῦ ψεύδους ἐξάρχοντες.

Ἀθλήσαντες καρτερῶς τείχη ἀνδρείως τοῖς πιστοῖς ὠφθῆτε, πᾶσαν ἐχθροῦ ἔνεδραν ἀποσκορακίζοντες, ἄγιοι.

Στερεῷ λογισμοῦ ὥσπερ ἀδάμαντες φαιδροὶ ὠφθῆτε, πέντε ³⁾ στερεοὶ μάρτυρες ἐχθρῶν προσβολαῖς ἀταπείνωτοι ⁴⁾,

Ἐπέρτιμον καὶ φαιδρὰν ὡς πορφυρίδα τὰ σεπτὰ αἵματα ὑμῶν, σοφοί, ἔχουσα νῦν ἢ ἐκκλησία φαιδρύνεται.

Θεοτόκιον.

Μετάνοιαν τοῖς ἐν γῆ ὁ γεννηθεὶς ἐκ σοῦ, σεμνή, ἔθετο, διὸ κάμοι ἐδωρήσατο καιρὸν μετανοίας, πανάχραντε.

Καταβασία. Κάθισμα.

Κατεπλάγη Ἰωσήφ.

Κατεβάλετε ⁵⁾ στερεῶς τῇ πανοπλίᾳ τοῦ Χριστοῦ τὸν ἀντίπαλον ἐχθρὸν ἅμα τοῖς τούτου ὑπουργοῖς, τὸν δὲ Σωτῆρα ἐν μέλεσι τοῖς οἰκείοις, μάρτυρες σοφοί, ἐδοξάσατε. Ὅθεν παρ' αὐτοῦ ἐδοξάσθητε πᾶσι τοῖς πιστοῖς πηγάζοντες ἰάσεις ψυχῆς ὁμοῦ τε καὶ σώματος διὸ τοῖς ⁶⁾ πίστει ὑμᾶς ⁷⁾ τιμῶσιν ῥῶσιν ⁸⁾ θεῖαν βραβεύσατε.

1) ἡμῶν.—2) ἀντιπεῖν.—3) πέντοι —4) ἀταποίνωτοι.—5) κατεβαλλετε.—6) τῆ.—7) ἡμᾶς.—8) ῥῶσιν.

Ῥοδὴ δ'. Ἐπαρθέντα σε ἰδοῦσα.

Νικητὰς ¹⁾ ἡμᾶς ἔστειπεν ἐν στεφάνοις ὁ βασιλεὺς, πανένδοξοι, πάντων τῶν αἰώνων στησαμένους τρόπαια κατὰ τοῦ ἀλάστορος, λίαν θαυμαστὰ καὶ ἐξαίσια.

Ὡσπερ αἰείφωτοι ἐκκλησίας ἀστέρες τὸ κραταῖον στερέωμα φαιδρῶς δαδουχεῖτε ²⁾, νύκτα σκοτεινόμορφον, πεντάριθμοι μάρτυρες, τὴν βαρβάρων πλάνην ἐλαύνοντες.

Τοὺς διανγεῖς μαργαρίτας θησαυρισμάτων τοῦ παναγίου πνεύματος πνευματικοῖς ὕμνοις σήμερον τιμήσωμεν τὴν ῥῶσιν ³⁾ γὰρ νέμουσι τοῖς αὐτοῦς ⁴⁾ ἐν πίστει γεραίρουσιν.

Θεοτόκιον.

Οὐρανὸν ὡσεὶ δέρον ἐκτείνων, Κόρη, σὲ (ἐν) οὐρανῷ ἀνέδειξε καὶ γῆς πλατυτέραν μήτραν ἀπειρόγαμον τὴν σὴν, ὡς ἠδύδοκῃσεν, οἰκήσας, Θεόνυμφε Δέσποινα.

Καταβασία. Ἐπὶ τῆς θείας.

Ῥοδὴ ε'. Σὺ, Κύριέ μου φῶς.

Ὑφαναν ἑαυτοῖς σωτηρίας ⁵⁾ ἱμάτιον τῇ πίστει οἱ ἀθλοφόροι ἐξ ἐκείνων αἱμάτων ὡς γλαῖναν τοῦτο βάψαντες.

Ἰκρίφ τοῦ σταυροῦ κρεμασθέντα τὸν Κύριον οἱ μάρτυρες καθορῶντες ἐμιμήσαντο τούτου τὰ πάνσεπτα παθήματα.

Ἠράσθησαν, Χριστέ, τοῦ σοῦ κάλλους οἱ Ἅγιοι καὶ δρόμῳ ἀνεπιστροφῶ ἐν ὀδῶ μαρτυρίου σοὶ πόθῳ ἠκολούθησαν*.

Θεοτόκιον.

Ὅρος σε ὡς δασὺ καὶ κατάσκιον, ἄχραντε, καὶ πῖον πνεύματι θείῳ οἱ προφῆται προεῖδον, ἐξ ἧς Χριστὸς ἐλήλυθεν.

1) νικηταῖς.—2) δαδουχεῖται.—3) ῥῶσιν.—4) αὐτοῖς.—5) σωτηρίου.

* Κατὰ τὴν ἀκροστιχίδα «Μάρτυρας ὕμνων τοῦ Ἰησοῦ προφρόνως Ἰάκωβος κάθε τροπᾶριον θὰ ἤρχιζα» κατὰ σειράν ἀπὸ τὰ ἀρχικά γράμματα τῶν λέξεων Μάρτυρας κλ. (σελ. 347) μετὰ τὸ «Ἠράσθησαν ..» καὶ πρὸ τοῦ «Ὅρος . . .» ἔδει νὰ ὑπάρχη τροπᾶριον ἀρχίζον ἀπὸ Σ. Ὅμοίως μετὰ τὸ «Πλάτυνον . . .» παρελείφθησαν τὰ ἀρχίζοντα ἀπὸ ΡΟ καὶ προσετέθησαν τέσσαρα ἄλλα. Ὅμοίως εἰς σελ. 350 προσετέθη τὸ «Οὐ θλίψις ἡμᾶς» (Σ. Θ.)

Καταβασία. Ὁρθρίσωμεν ὄρθρον.

Ῥδὴ στ'. Θύσω σοι μετὰ ρωνῆς.

Ὑψωσεν ὡς τὰς κέδρους Λιβάνου ὁ Ὑψιστος ὑμᾶς στερεῶς ¹⁾ φυτευθέντας (ἐν) οἴκῳ τῷ τοῦ Κυρίου καὶ ἀνθοῦντας ἐν αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ γέγραπται.

Πλάτυνον, Ἐκκλησία Θεοῦ, τὰς ἐπαύλεις σου καὶ πανηγύριζε ἄρτι τοὺς στερεοὺς ἐξάρχοντας ἀθλοφόρους, κεκτημένη ²⁾ καὶ τὴν ³⁾ τούτων ἀστράπτουσαν στίγμασιν.

Ῥφθῆτε Σαμοθράκης βλαστήματα, Ἅγιοι, καὶ ἐν τῇ Μάκρῃ τὸν δρόμον τοῦ μαρτυρίου γενναίως ἠνύσατε, Μιχαῆλ, Μανουήλ, Θεόδωρε καὶ Γεώργιοι.

Ὀλβιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος ὑμῶν, γενναῖοι ὀπλίται ὡς θανατωθέντων διὰ τὴν πάντων εὐζωίαν καὶ θανάτῳ ζῶν ἐκληρώσασθε.

Θεοτόκιον.

Φέρουσα ⁴⁾ ἐν ἀγκάλαις τῆς δόξης τὸν Κύριον χερουβικῶς ὥσπερ θρόνος ἀνεδείχτης μόνη, εὐλογημένη ὅθεν πάντες εὐλογοῦσί σε νόες καὶ ἄνθρωποι.

Καταβασία. Κατῆλθες. Κοντάκιον.

Ἦχος δ'. Ὁ ὑψωθεις ἐν τῷ σταυρῷ.

Τοὺς ἀθλοφόρους τοῦ Χριστοῦ χαρμοσύνως ἀνευφημήσωμεν πιστῶν αἰ χορεῖαι, ὅτι αὐτοὶ ἐκήρυξαν λαμπρᾷ τῇ φωνῇ Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν ὠμοτάτοις βαρβάροις, Μανουήλ, Θεόδωρος, Μιχαῆλος σὺν δύο τοῖς Γεωργίοις, οὓς χρεωστικῶς ἀναφημοῦντες τιμῶμεν ἐν ἕσμασιν.

Ὁ οἶκος.

Φώτισόν μου τὰς φρένας, Χριστέ μου· τοὺς γὰρ θεῖους ὀπλίτας σου εὐφημῆσαι ποθῶ, τοὺς πενταρτίθμους μάρτυρας, καὶ δίδου μοι λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου εἰς τὸ ὑμνῆσαι αὐτοὺς εὐκλεῶς, ὡς στεφανηφόρους ἀθλητὰς καὶ τῶν παιθῶν μιμητὰς καὶ τῶν σῶν δούλων ἀκλινεῖς πρεσβευτὰς οὗτοι γὰρ αἰεὶ τῷ θείῳ σου θρόνῳ παριστάμενοι ἐξαιτοῦνται εἰρήνην τῷ κόσμῳ δωρησασθαι, οὓς χρεωστικῶς ἀνευφημοῦντες τιμῶμεν ἐν ἕσμασιν.

1) στερεοί.—2) κεκτημένοι.—3) τῆς.—4) φέρουσιν.

Τῷ αὐτῷ μηνί σί'. Μνήμη τῶν Ἀγίων ἐνδόξων πέντε μαρτύρων τῶν ἐν Μάκρῃ τῆς Θράκης μαρτυρησάντων.

Στίχος.

Χορόν τὸν πεντάριθμον νέων μαρτύρων,

Σαμοθράκη, γέραιε νῦν ἐπαξίως,

Ἐκτη, γενναίους γ' ἐφάνη βιότοιο τελευτή.

Ταῖς τῶν Ἀγίων πρεσβείαις ὁ Θεὸς ἐλέησον ἡμᾶς.

Ῥοδὴ ζ'. Ἐν τῇ καμίνῳ.

Ῥῆσαι (;) ¹⁾ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίου, μάρτυρες, εὐκλεῶς, ὄντως ὑποκλί-
ναντες ὑμῶν τὰς ψυχὰς εαυτοὺς παραδεδώκατε πολλαῖς βασάνοις καὶ ἡμῶν
πρεσβευταὶ χρηματίζετε.

Ὁ περιβάλλον τὸν Οὐρανὸν ἐν νέφεσιν ὡς Θεὸς θεῖαν περιέζωσε
δύναμιν καὶ ὑμᾶς ὑπομείναι τὰ ἐπίπονα τοῦ μαρτυρίου μέχρι τελευτῆς
πανεύφημοι μάρτυρες.

Τομὴν (;) ²⁾ τῆς πλάνης τοῖς ἱεροῖς ἐστήσατε, ἀθληταί, ῥεῖθροις
τῶν αἱμάτων τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ ἐκχυθέντων ὑμῶν, ἔνδοξοι, ὅθεν νομίμως
στέφος χειρὸς αὐτοῦ ἐνεδύσασθε.

Θεοτόκιον.

Ὡς ἐπὶ πόκον ὄντως, κόρη, ἔσταξεν ἐν τῇ σῇ μήτρᾳ ³⁾ οὐρανόθεν,
ἄχραντε, τοῦ παντός ὁ δεσπόζων καὶ ἐδρόσισε ⁴⁾ τοὺς ἐκτακέντας πάλαι
τῷ φλογμῷ ἀπάτη τοῦ ὄφως.

Καταβασία. Οἱ παῖδες ἐκ καμίνου.

Ῥοδὴ η'. Χεῖρας ἐκπετάσας.

Σύνεσιν κτησάμενοι, σοφοί, πᾶσαν δυσέβειαν Ἀγαρηνῶν δυσμενῶν
ἀποσεισάμενοι, ἔνδοξοι, ἀσυνέτως ἀπονεμόντων ⁵⁾ διεθερμάνθητε πυρὶ τοῦ
θεοῦ πνεύματος καὶ τὴν πλάνην ἐν παρρησίᾳ πολλῇ διηλέγξατε.

Οὐ θλίψις ὑμᾶς οὐδὲ εἰρκτή, λιμὸς ἢ στέρησις ἠδέων, πάνσοφοι, οὔτε
βασάνων ἐπίτασις, οὐ ζωῆς προσκαίρου στέρησις χωρῖσαι ἴσχυσε Χριστοῦ
τῆς ἀγαπήσεως, ᾧ βοῶμεν: πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Ἴδεῖν ἐφιέμενοι, σοφοί, κάλλος τὸ ἄρρητον Χριστοῦ καὶ ἄφραστον, πᾶ-

1) Ῥῆσαι (;)—2) νομῆν, πρβλ. τοὺς τε μ ὄ ν τ ε ς τὰς ἐπινοίας τῶν παρα-
νόμων.—3) μήτρην.—4) ἐδρόσισε.—5) ἀπονέμοντας.

σαν ἐπίγειον τρυφήν τε καὶ πλοῦτον ῥέοντα ἐξουθενήσατε καὶ τῶν βασάνων προσβολαῖς οὐχ ἡττηθέντες νικητικούς στεφάνους εἰλήφατε.

Θεοτόκιον.

Αἴνεσιν προσάγουσιν αἰεὶ τὰ ἐπουράνια τῶν νόων τάγματα, θεογεν-
νῆτορ, τῷ τόκῳ σου, ὡς Θεῶ, μεθ' ὧν καὶ ἄνθρωποι οἱ ἐπιγνόντες διὰ
σοῦ τοῦτον κραυγάζομεν : εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Καταβασία. Αἴτη ἢ κλητή 1) καὶ ἀγία ἡμέρα.

ᾠδὴ θ'. Ἄπας γηγενής.

Κάλλος νοητὸν ποθοῦντες, μακάριοι, πρὸς τὰ προκείμενα σκάμματα
ἐδράμετε τοῦ μαρτυρίου βοῶντες, πάνσοφοι : ἐν ὁδῷ μαρτυρίου σου περι-
πατήσωμεν ὡς ἐν πλούτῳ χαίροντες, φιλόανθρωπε, εἰς αἰῶνας αἰῶνων δο-
ξάζοντες.

Ὡς ἐν ἱεροῖς ἱερῶς δοξάσαντα 2) ὕμνοις τὴν μνήμην ὑμῶν, μάρτυρες
πεντάριθμοι, ὑμῶν πρεσβείαις καθικετεύσατε ἁμαρτιῶν με 3) ἄφεισιν εὐ-
ρεῖν καὶ κλέος καὶ τῆς θείας δόξης τὸν ἀνάξιον ἀξιῶσει ὑμῶν ἀξιῶσαι 4).

Βάρος τῆς σαρκός, σοφοί, ἀπωσάμενοι διεβιβάσθητε πρὸς τὰ ὑπερ-
κόσμια καὶ νῦν σὺν θείοις μαρτύρων τάγμασι καὶ τοῖς ἀγίοις ἄπασι φαι-
δρῶς παρίστασθε τῷ Κυρίῳ ῥύσιν 5) ἐξαιτούμενοι τῶν πταισμάτων τοῖς
πόθῳ τιμῶσιν ὑμᾶς.

Θεοτόκιον.

Φθέγματι λαμπρῷ γλώσση διατόρῳ τε τρανῶς ἐκήρυξαν ὄντως Θεο-
τόκον σε ἐν τῷ σταδίῳ, παρθένε ἄχραντε, μάρτυρες οἱ πεντάριθμοι καὶ
τὴν ἀντίχριστον τῶν ἀνόμων πλάνην ἐστηλίτευσαν καὶ στεφάνους τῆς νί-
κης ἐδέξαντο.

Καταβασία. Φωτίζον, φωτίζον.

Ἐξαποστειλάριον. Ὁ οὐρανὸς τοῖς ἀστροῖς.

Ἡ παμφαῆς τῶν μαρτύρων ἐξέλαμψε νῦν ἑορτὴ φωταγωγοῦσα τοὺς 6)
πίστει ἐπιτελοῦντας τὴν αὐτῶν πάμφωτον σήμερον μνήμην καὶ τὸν Χρι-
στὸν ἀνυμνοῦντας.

Ἔτερον. Γυναῖκες ἀκουτίσθητε.

Τῆς Σαμοθράκης καύχημα καὶ Μάκρης ἐγκαλλώπισμα ἐδείχθητε, ἀ-

1) κλητή.—2) δοξάσαντι.—3) μοι.—4) ἀξιῶσαι.—5) λύσιν.—6) τῇ.

θλοφόροι, ὡς ἀριστεύσαντες ἅμα σταυρῷ περιφραττόμενοι, ἀλλὰ νῦν παριστάμενοι τῷ θρόνῳ τοῦ παντάνακτος σὺν τοῖς χοροῖς τῶν μαρτύρων περιφρουρήσατε πάντας.

Εἰς τοὺς αἴνους. Καὶ τῆς ἑορτῆς.

Πᾶσα προη-ίστιώμεν.

Στίχος δ' καὶ ψάλλομεν προσόμοια. Ἦχος πλ. δ'.

Ἦ τοῦ παραδόξου θαύματος.

Σήμερον, πιστοί, τελέσωμεν τῶν ἀθλοφόρων Χριστοῦ ἑορτὴν τὴν σεβάσιμον ἐν ᾧδαῖς καὶ ᾠσμασιν ἀνυμνοῦντες τὸν Κύριον, τὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δοξίσαντα καὶ ὡς φωσφόρου; λαμπτήρα; δείξαντα φέγγος νοοῦμενον εὐσεβείας λάμποντας καὶ παμφανῶν θαυμάτων ἐκπέμποντας ἀκτῖνας πάντοτε.

Κλέος Σαμοθράκης ὤφθητε, Μάκρης, σοφοί, καλλονή, ὀρθοδόξων εὐπρέπεια, ἐκκλησίας στήριγμα, Μανουὴλ καὶ Γεώργιοι σὺν Θεοδώρῳ καὶ Μιχαὴλ τῷ στερεῷ ὅθεν χαίρομεν τὴν ὑμῶν πανήγυριν χρεωστικῶς τὸν Χριστὸν γεραίροντες, τὸν ὑμᾶς στέφαντα.

Ταῖς τῶν αἱμάτων προσχύσεσι τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ ἐστολίσατε, Ἅγιοι, καὶ ἐναπεσβέσατε ἀσεβείας τὴν κάμνον καὶ τοὺς βαρβάρους σαφῶς ἠσχύνατε τῇ ἀητιότη, σοφοί, ἐνστάσει ὑμῶν, καὶ πρὸς τὸν παράδεισον χαρμονικῶς εἰσήλθετε χαίροντες, μάρτυρες ἔνδοξοι.

Μέγας εἶ, μόνε φιλόνητο, τὰ ἔργα δὲ θαυμαστά σου τὰ θεῖα καὶ ἔνδοξα, ὅτι [καὶ] ἐνίσχυσας τοὺς Ἅγίους σου μάρτυρας τὴν δυναστείαν τοῦ πολεμήτορος καταπατήσαι ἐν τῇ ἰσχύϊ σου τῆς σεπτῆς δυνάμεως, δι' ἧς, Χριστέ, πάντας περιφρούρησον τοὺς προσκυνοῦντάς σε.

Δόξα. Ἦχος πλ. α'.

Τὴν ἀμφωτον μνήμην τῆς ὑμῶν ἀθλήσεως πιστῶς ἄγοντες ἀνυμνοῦμεν, πεντάριθμοι μάρτυρες, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν ὑμᾶς ἐνίσχυσαντα παραδόξως καὶ νικητῶς κατ' ἐχθρῶν ἀναδείξαντα καὶ θαυμάτων χάρισι μεγαλύναντα ὅθεν τὰ στίφη τῶν πιστῶν σευελθόντα γεραίρει τὴν ἐκ Θεοῦ ὑμῖν δοθεῖσαν χάριν καὶ ἐν πίστει βοῶσι: χαίρετε, στρατιῶται ἀήτητοι τοῦ βασιλείως τῶν δυνάμεων, οἱ τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τοῦ σκότους τῇ πίστει τροπωσάμενοι καὶ Χριστὸν τὸν φωτοδότην ἐν τοῖς οικείοις μέλεσι δοξάσαντες, πρὸς ὃν πρεσβείαν ποιήσατε ὑπερ-τῆς ἐνεγκαιμένης; νήσου τοῦ σώζεσθαι αὐτὴν ¹⁾ ἔξ ἐπιδρομῆς βαρβάρων, λιμοῦ καὶ

1) αὐτῶν.

λοιμοῦ καὶ πάσης δεινῆς περιστάσεως, καὶ τοῖς ἐκ πόθου εὐφημοῖσιν ὑμᾶς δωρηθῆναι εἰρήνην καὶ μέγα ἔλεος.

Δοξολογία μεγάλη καὶ ἀπόλυσις.

Εἰς τὴν λειτουργίαν τυπικᾶ, καὶ ἐκ τοῦ κανόνος ᾠδὴ γ΄. καὶ στ΄.

Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Μεγαλωνάριον εἰς ἤχον β΄.

Σαμοθρακῆς γόνους λαμπροὺς καὶ τῆς χώρας Μάκρης μέγα κλέος τε καὶ φρουροὺς καὶ τῶν ἀσθενούντων ἰατροὺς τε καὶ σώστας τοὺς πέντε μεγάλους ἀνευφημήσωμεν.

Ἐσθλῶν ἀπάντων Χριστὸς

Ἄρχῃ καὶ Τέλως.

Β΄.

Λόγος διηγηματικὸς καὶ ἐγκωμιαστικὸς εἰς τοὺς ἁγίους πέντε νεομάρτυρας τοὺς ἐκ Σαμοθράκης.

« Ἀλλὰ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἶδασιν τὸν πέμψαντά με ».

Μαρτυρικὴν πανήγυριν σήμερον, εὐλογημένοι Χριστιανοί, ἐπιτελεῖ γηθοσύνης ἢ ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Μαρτύρων μνήμην ἄγει, αὐθις λέγω, ὁ Χριστώνυμος τοῦ Κυρίου λαός, χαίρων λίαν καὶ εὐφραινόμενος οὐ μόνον εἰς τὴν θεόσωστον νῆσον Σαμοθράκην, ἐκ τῆς ὁποίας ἐβλάστησαν ὡς ῥόδα τερπνὰ καὶ ἀμόραντα οἱ καλλίνικοι οὗτοι πέντε νεολαμπεῖς μάρτυρες, ἀλλὰ καὶ ἀπανταχοῦ οἱ εὐσεβῶς φιλομάρτυρες, πλουτήσαντες πρεσβευτὰς διαπύρους καὶ ἰατροὺς παθῶν ἀμίσθους καὶ ἐν κινδύνοις εἰσίμους βοηθοὺς καὶ ἀντιλήπτορας.

Διότι, καθὼς ὁ ὀρώμενος αὐτὸς οὐρανὸς λαμπρύνεται καὶ στολιζέται ἀπὸ τὸν χορὸν τῶν ἀστέρων καὶ ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ μεγάλου φωστήρος ἡλίου ἐγκαλλωπίζεται καὶ φαιδρύνεται, οὕτω καὶ ὁ νοητὸς οὐρανός, ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, λέγω, ἀγάλλεται [μὲν] καὶ χαίρει σφόδρα, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἐνδοξάζεται ἐν ταῖς μνήμαῖς τῶν Ἁγίων αὐτοῦ, ὡς φίλων ἀγαθῶν καὶ πιστῶν αὐτοῦ χρηματισάντων. Ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀείμνη-

στοι κατεφρόνησαν καὶ ἀφῆκαν δι' ἀγάπην αὐτοῦ κόσμον καὶ τὰ ἐγκόσμια, δόξαν, τιμὴν, πλοῦτον, τρυφήν καὶ ἀπόλαυσιν καὶ αὐτὸ τὸ σῶμά τους καὶ ζωὴν, διὰ νὰ κερδίσωσι μόνον αὐτὸν τὸν Χριστόν, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ τὴν οὐρανίαν βασιλείαν του καὶ αἰώνιον μακαριότητα τῶν δικαίων, διὰ τοῦτο καὶ ὑπέμειναν διὰ τὴν ἀγάπην του οἱ γενναῖοι τῶ ὄντι καὶ ἀθλοφόροι Μάρτυρες, τοιαῦτα πάνδεινα κολαστήρια, μάλιστα εἰς τούτους τοὺς ἐσχάτους χρόνους, ὅπου ἐφθάσαμεν οἱ ταλαίπωροι καὶ ἐθρυσκόμεθα ὅλως διόλου εἰς τὰ φθαρτὰ καὶ μάταια ἀποβλέποντες καὶ διὰ μέλλοντα αἰώνια ἀγαθὰ δὲν μᾶς μέλει 1). Ἄλλ' οὗτοι οἱ ἀοιδίμοι τῶ ὄντι καὶ τρισμακάριοι δὲν ἤμποδίσθησαν οὔτε ἀπὸ καιρικᾶς περιστάσεις, οὔτε ἀπὸ σωματικῆν ἡδυπάθειαν ἐνικήθησαν, ἀλλ' ὁμολόγησαν τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον τυράννων ὠμοτάτων θηριωνύμων ἀνθρώπων φέροντες εἰς χεῖρας αὐτῶν τὰ ἐρυθρὰ ἱμάτια τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ σφαγῆς καὶ χύσεως αἵματος καὶ ἔχοντες εἰς τὰς κεφαλὰς των στεφάνους ὀλολαμπεῖς, τὴν κατὰ τοῦ διαβόλου δηλαδὴ καὶ κόσμου καὶ σαρκὸς αὐτῶν νίκην, μιμηθέντες ὅσον τὸ δυνατόν οἱ μακάριοι αὐτὸν τὸν διδάσκαλον καὶ σωτῆρα πάντων Κύριον καὶ Θεόν, κινούμενοι ὑπὸ τοῦ πρὸς αὐτὸν διαπύρου αὐτῶν πόθου καὶ θερμότητος ἀγάπης.

Διότι μὴ δειλιάσαντες ποσῶς πρὸς τοὺς θηριωδεστάτους ἐκείνους ἐχθρούς των καὶ διώκτας τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν πίστεως, οὔτε τὰ τρομερώτατα ἐκείνων καὶ ἀλγεῖνὰ κολαστήρια, ἀλλὰ παραδόντες θαρσαλέως ἑαυτοὺς τοῖς ἀνημέροις καὶ ἀγριωτάτοις ἐκείνοις τυράννοις καὶ ὠμοτάτοις βασανισταῖς καὶ ὑπομείναντες μεγαλοψύχως βάσανα πικρότατα, στρεβλώσεις ποικίλας, καταπέλτας 2) φοβερούς, ὥστε ὅπου μόνον νὰ τὰ βλέπῃ τινὰς καὶ νὰ ἀκούσῃ εἶναι φρικτὸν καὶ τρομερόν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος δικαίως τοὺς ἠγάπησε καὶ ἐδόξασε διαφερόντως, ὡς μεγίστους ἤρωας καὶ χαίρει μᾶλλον ἐπ' αὐτοῖς, ὡς ὁ ἴδιος φανερώσει διὰ τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου εἰς τὴν αὐτοῦ ἀποκάλυψιν: «Ὅτι ἡ πόλις ἡ ἀγία ἐκείνη, ἡ μήτηρ τῶν πρωτοτόκων, ἦτον τεθεμελιωμένη ἐπὶ τὸν ἴασπιν, ἦτοι ἄνω τῶν αἱμάτων καὶ πληγῶν τῶν μαρτύρων καὶ ὅτι δι' αὐτῶν (τῶν μαρτύρων δηλαδὴ) κοσμεῖται ὁμοῦ καὶ τὸ ἴδιον πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ».

Ἐμάθετε τὴν ὑπερβάλλουσαν πρὸς τοὺς μάρτυρας τοῦ Θεοῦ ἀγάπην, ἀσύγκριτον τιμὴν καὶ μεγαλειότητα καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγει περὶ αὐτῶν τῶν μαρτύρων: «Καὶ ἔσται ὁ Κύριος εἰς ὄνομα αὐτοῦ καὶ εἰς σημεῖον αἰώνιον», σημεῖον δέ, τὴν κατὰ τοῦ διαβόλου νίκην καὶ τοῦ κόσμου

1) μέλλει — οὐ φροντίζε ἡμῖν.—2) κ α τ α π έ λ τ η ς=βασανιστήριον ὄργανον, ἐν ᾧ ἐξηθροῦντο τὰ μέλη τῶν κολαζομένων ὑπὸ τῶν δημίων.

τούτου γεγονουῖαν, δηλαδή διὰ τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ πληγῶν καὶ θανάτου αὐτῶν ἐδήλωσε.

Καὶ ὁ Φίλων ὁ Καρπάθιος γράφει, ὅτι ὁρμίσκοι ¹⁾ καὶ ὁμοιώματα χρυσοῦ εἶναι τὰ μαρτύρια καὶ ὑπὲρ Χριστοῦ κολαστήρια ²⁾ τῶν ἀγίων μαρτύρων. Ὅθεν καὶ δικαίως προσκυνοῦνται παρὰ πάντων τῶν πιστῶν, ὑμολογοῦνται καὶ πανηγυρίζονται ἐτησίως ἀπανταχοῦ λαμπρῶς, ὡς φίλοι ἄριστοι τοῦ Κυρίου, καθὼς καὶ σήμερον ἐορτάζονται λαμπρῶς οἱ πενταυγεῖς οὗτοι νεομάρτυρες, ὅπου ἐτίμησαν καὶ ἐδόξασαν τὴν πατρίδα των Σαμοθράκην, τὴν πρῶην ³⁾ ἄσημον καὶ ἀκατανόμαστον, νῦν δὲ δι' αὐτῶν πανταχοῦ ἐπίσημον καὶ ὀνομαστήν γενομένην.

Ἄς ἀρχίσωμεν λοιπὸν ἐξ ἀρχῆς τὴν γλυκυτάτην διήγησιν τοῦ φρικτοῦ αὐτῶν μαρτυρίου, πῶς ἐγένεν ἐξ ἀρχῆς, τίνη τρόπῳ ἠγωνίσθησαν καὶ γενναίως ἠρίστειυσαν καὶ διὰ τοῦτο ἐδοξάσθησαν μὲν ἐκ Θεοῦ καὶ τιμῶνται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἐορτάζονται σήμερον. Οὗτοι οἱ καλλίνικοι πέντε μάρτυρες Μανουὴλ, Θεόδωρος, Γεώργιος καὶ νεώτερος Γεώργιος ⁴⁾, ἦσαν γεννήματα καὶ θρέμματα τῆς νήσου Σαμοθράκης, ὁ δὲ Μιχαὴλ κατήγετο ἀπὸ τὴν περιφημον Κύπρον· ὄντες δὲ νέοι εἰς τὴν ἡλικίαν συνέβη κατὰ τὸ 1821 ἢ θρυλουμένη ⁵⁾ ἐκείνη ἐπανάστασις, ὅτε ἡ νῆσος αὕτη Σαμοθράκη ἠχμαλωτίσθη ἔλεινῶς, ἐλθόντων ἀπὸ Ἀβύδου, Τενέδου καὶ ἄλλων τόπων Ἀγαρηῶν καὶ φονευσάντων τοὺς Χριστιανοὺς κατοίκους Σαμοθράκης, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ παιδία ἀνήλικα ἠχμαλώτισαν καὶ διεμοίρασαν εἰς Ἀνατολήν, Εὐρώπην καὶ Αἴγυπτον.

Τότε δὴ καὶ αὐτοὺς τοὺς τέσσαρας ἠχμαλώτισαν ⁶⁾ ὁμοῦ μὲ τὸν Μιχαῆλον, ὅστις ἦτον ἡλικιωμένος, ἀλλὰ φοβηθεὶς τὸν θάνατον καὶ φιλοψυχήσας ἐξώμοσεν ἔλεινῶς· τοὺς δὲ τέσσαρας παῖδας πωλήσαντες εἰς Τούρκους, τοὺς ἐτούρκισαν καὶ ὁ [μὲν] Μανουὴλ πωληθεὶς εἰς Αἴγυπτον ἐδόθη εἰς σχολεῖον Ἀγαρηῶν καὶ ἔμαθε τὴν Ἀραβικὴν διάλεκτον καὶ γράμματα καὶ ἐγυμνάσθη εἰς τὰ βιβλία τῶν Ἀγαρηῶν ἀρκετά.

Ἀφ' οὗ δὲ ἐγένεν εἰρήνη καὶ ἡ Ἑλλάς ἠλευθερώθη καὶ οἱ αἰχμαλωτισθέντες Χριστιανοὶ ἄλλοι μὲν ἠλευθεροῦντο, ἕτεροι δὲ φεύγοντες κρυφίως ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς ἤρχοντο εἰς τοὺς τόπους τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐχρί-

1) ὁρμίσκοι—ὁ ρ μ ί σ κ ο ς ὑποκρ. τοῦ ὁ ρ μ ο ς = κυκλικὴ σειρά ὁμεία πρὸς περιδέραιον.—2) κολαστήρια.—3) πρῶτην.—4) Ἐν τῷ πρωτογράφῳ ἐφέρειο ν ε ώ τ ε ρ ο ς Θ ε ό δ ω ρ ο ς, κατὰ lapsus calami, πάντως διορθωθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως Χρ. Ρηγοπούλλου, σημειοῦντος ὅτι κατὰ λάθος ἀναφέρονται δύο Θεόδωροι ἀντὶ δύο Γεωργίων ὑπὸ τοῦ ρήτορος. Ἄλλως τε τοῦτο ἐκφαίνεται ἐκ τῆς Ἀκολουθίας, ἐν ἣ πεντάκις μνημονεύονται ἐν ἀπολυτικίαις καὶ καταβασίαις τὰ ὀνόματα τῶν μαρτύρων· ἀλλὰ καὶ κατωτέρω ἐν τῇ ἀφηγήσει τοῦ μαρτυρίου των αἰεῖτε Γεώργιοι λέγονται.—5) θρυλουμένη.—6) ἠχμαλώτισαντες.

οντο καὶ ἠνώνοντο τοῖς Χριστιανοῖς, τότε καὶ οὗτοι οἱ πέντε ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σαμοθράκην καὶ ἐπαναλαβόντες τὰ πατρικά των κτήματα ἠνώθησαν μὲ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἐΧριστιάνιζον. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐγνώσθησαν εἰς τοὺς Τούρκους τοὺς ἐγκατοίκους Σαμοθράκης καὶ αὐτοὶ ἐδήλωσαν εἰς τοὺς ἄλλους Τούρκους τῆς Θράκης, τότε ὁ κατὰ καιρὸν Ἄγας, καὶ Καδῆς ἐφοβέρισαν αὐτοὺς καὶ λαβόντες ἀρκετὰ χρήματα ἀπέλυσαν αὐτοὺς ἐλευθέρους. Καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν ἡγεμόνων¹⁾ τὰ αὐτὰ ἔπασχον καὶ μὲ ζημίαν πολλὴν χρημάτων ἐλυτρώνοντο· οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἐγκάτοικοι τῆς Νήσου ἐσυμβούλευον αὐτοὺς ν' ἀναχωρήσουν εἰς τὴν ἐλευθέρωσαν Ἑλλάδα, μήπως καὶ κινδυνεύσωσι τὴν ζωὴν των, [ἐκεῖ] ὡς γνωσθέντες ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς· ἀλλ' οἱ εὐλογημένοι οὗτοι δὲν ἠθέλησαν ν' ἀναχωρήσωσιν ἀλλὰ ἀπεφάσισαν ὁμογνώμωνως, ἀνίσως καὶ ἠθέλον βιασθῶσιν ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς, νὰ μαρτυρήσωσι τὴν καλὴν ὁμολογίαν καὶ ἀποθάνωσι διὰ τὸν Χριστόν, καθὼς καὶ ἐγένετο

Ὁ Ἀρχιερεὺς Τραϊανουπόλεως ἐπίτροπος τοῦ Μαρωνείας²⁾, ἀποδημοῦντος τότε [τοῦ Μαρωνείας] εἰς βασιλεύουσαν, καὶ ἔχων τὴν ἐπίσκεψιν ὅλης τῆς ἐπαρχίας καὶ αὐτῆς τῆς νήσου Σαμοθράκης ἐσυμβούλευε καὶ αὐτὸς τοὺς μάρτυρας ν' ἀναχωρήσωσιν, ἵνα μὴ κινδυνεύσωσι, καὶ ἐπειδὴ ἀπῆλθεν εἰς βασιλεύουσαν δι' ἀναγκαίας ὑποθέσεις του, ἠρώτησε τὸν ἀπὸ Σερρών Παναγιώτατον Πατριάρχην Κύριον Γρηγόριον, ἐὰν ἠδύνατο νὰ ὑπερασπισθῆ τοὺς μάρτυρας ἐν καιρῷ βίας τῶν ἀσεβῶν· πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπεκρίθη ὁ Πατριάρχης, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὡς ὑποκειμένη οὐσα εἰς τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, οὐδεμίαν βοήθειαν ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς τοὺς τοιοῦτους ἐξωμότας καὶ φωραθέντας³⁾ ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν, ἀλλ' ἡ μόνη σωτηρία αὐτῶν εἶναι, ἐὰν θέλωσι, ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκεῖθεν τάχιστα, πρὶν ἢ πιασθῶσι. Ταύτην τὴν συμβουλὴν ἀνήγγειλεν ὁ ῥηθεῖς ἐπίσκοπος Τραϊανουπόλεως εἰς τοὺς μάρτυρας ἐπανελθὼν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλιν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ ἔλαβε τὸ Καδηλίκι⁴⁾ τῆς Μάκρης καμοπόλεως κάποιος σκληρὸς Ἀπουραχμὰν ἐφένδης λεγόμενος, ὠμὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ ζηλωτὴς ἄκρος τῆς τοῦ Μωάμεθ θρησκείας, ὅστις ἔχων τὴν κυριαρχίαν τῆς Σαμοθράκης ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἀπέρασεν⁵⁾ ἐκεῖ διὰ νὰ συνάξῃ τὰ δικαιώματά του καὶ ἀπὸ τὴν Νήσον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐπροδόθησαν παρὰ τῶν ἀσεβῶν οἱ Μάρτυρες, τοὺς ὁποίους καλέσας πρῶτον ἤρχισε νὰ

1) ἡ γ ε μ ὄ ν ε ς = οἱ ἐκάστοτε διοικηταὶ τῆς νήσου, ἧτοι ὁ ἀγὰς (πολιτικὸς κυβερνήτης) καὶ ὁ καδῆς (ιεροδίκης).—2) τοῦ μητροπολίτου Δ α ν ι ἡ λ (1821—1838) Γερμανοῦ μητροπολίτου Σάρδεων, ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι κτλ. «Θρακικά» τόμ. ΣΤ'. σελ. 87.—3) φωραθέντες.—4) τὸ ὑποῖργγμα τοῦ καδῆ, δηλ.—5) διαλεκτικὸς ῥῆμα ἀ π ε ρ ν ῶ (περῶ—περῶ).

τοὺς συμβουλευή με ἰλαρὸν πρόσχημα ὁ δόλιος, ὅτι, δὲν ἦτον εἰς αὐτοὺς πρέπον νὰ ἀφήσωσι τὴν λαμπρὰν θρησκείαν τῶν Ἀγαρηνῶν, ὅπου κρατεῖ πανταχόθεν καὶ βασιλεύει, τὴν ὁποίαν ἐδέχθησαν καὶ ἐδιδάχθησαν καὶ αὐτοί, καὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν τῶν Χριστιανῶν θρησκείαν, ὑποκειμένην εἰς αὐτοὺς οὖσαν καὶ ἄσημον, καὶ μάλιστα ὅπου φέρνει κίνδυνον κεφαλικόν) εἰς αὐτοὺς, ἐὰν ἐπιμένωσιν εἰς τὸ πείσμά των καὶ δὲν ὑπακούωσι, καὶ μάλιστα ὅπου καὶ αὐτὸς νὰ τὸ σιωπήσῃ δὲν δύναται (ὡς ἔλεγεν), ὅτι κινδυνεύει ἀπὸ τοὺς πασσάδες, ὅπου τὸν ἐκυρίευν 2).

Πρὸς ταῦτα οἱ μάρτυρες ὁμοφώνως ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἡμεῖς Χριστιανοὶ εἴμεθα ἀπὸ τοὺς πατέρας μας καὶ μετὰ τὸ νὰ ἠχμαλωτίσθημεν ἀνήλικοι, δυναστικῶς μᾶς ἐτούρκισαν οἱ Ἀγάδες μας. Τώρα ὁμως, ὅπου ἐγνωρίσαμεν τὸ συμφέρον μας, ἐδέχθημεν πάλιν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῶν πατέρων μας, τὴν ὁποίαν ποσῶς δὲν ἀρνούμεθα, ἀλλ' εἴμεθα ἔτοιμοι ν' ἀποθάνωμεν ὅλοι μας δι' αὐτήν, Ὁ δὲ μιὰρὸς καθῆς βλέπων τὴν τόλμην τῶν μαρτύρων καὶ γνωρίζων ὅτι εὐκόλα δὲν ἤρνούντο τὴν πίστιν των τότε ἐπρόσταξε καὶ τοὺς ἐφυλάκισαν. Καὶ νὰ παγιδεύσῃ τὸν δεσπότην 3) (ὅστις συνέπεσε νὰ εὑρεθῆ καὶ αὐτὸς εἰς τὸ τεύρι 4) τῆς Σαμοθράκης) ἤρχισε μὲν μετὰ ὑπόκρισιν φιλικὴν νὰ τὸν ἐρευνᾷ, τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ εἰς τοὺς ὑβριστὰς τῆς θρησκείας του : νὰ τοὺς θανατώσῃ ἢ νὰ τοὺς ἀπολύσῃ ; Τοῦτο δὲ ἐποίει, διὰ νὰ μάθῃ, ἐὰν ὁ δεσπότης παρεκίνησε τοὺς ἀγίους εἰς τὸ μαρτύριον· καὶ ἐὰν τὸν συνεβούλευε νὰ τοὺς ἀφήσῃ δῆθεν καὶ νὰ μὴ τοὺς θανατώσῃ, νὰ τὸν καταδικάσῃ καὶ αὐτὸν ὡς ὑπεύθυνον.

Ὁ ἀρχιερεὺς γνωρίσας τὸν δόλον τοῦ τυράννου ἀπεκρίθη ὅτι οὐδεμίαν εἶδησιν εἶχε περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ὅτι εἰς τὴν ἐξουσίαν του εἶναι, νὰ τοὺς θανατώσῃ τοὺς μάρτυρας, ἢ νὰ τοὺς ἀπολύσῃ, ὡς κριτής, ὅπου εἶναι. Μὴ δυνηθεὶς λοιπὸν ὁ πανουργότατος ν' ἀκούσῃ ἀπὸ τὸν Δεσπότην ἐκεῖνα ὅπου ἐπόθει, ἐμεθοδεύθη διὰ νὰ λάβῃ χρήματα ἀπὸ τοὺς μάρτυρας καὶ νὰ τοὺς ἀπολύσῃ. Ὁθεν καὶ κατώρθωσε, καὶ ἀπέλυσε πρὸς καιρὸν τοὺς μάρτυρας, καὶ ἀπεράσας εἰς Μάκρην ἐκάθητο. Μετὰ δὲ καιρὸν, ὅπου ἦλθεν ἕνας ὁμόφρων ἐκείνου τύραννος 5) μανικός, συνομώσας μετ' αὐτὸν ὁ ἐπάρατος ἔκαμε καὶ ἔφεραν τοὺς εὐλογημένους πέντε ὁμολογητὰς

1) δηλ. θάνατον.—2) τῶν ὁποίων ἦτο ὑφιστάμενος, δηλ.—3) Προφανῶς τὸν Τραϊανουπόλεως, τὸν ἐπιτρόπον Μαρωνείας.—4) τ ε ὑ ρ ι ἢ δ ε ὑ ρ ι ἐλέγετο ἢ κατ' ἔτος τοῦ μητροπολίτου ἢ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ ἐπισκόπου περιοδεῖα εἰς τὴν ἐπαρχίαν του πρὸς εὐλογίαν τοῦ ποιμνίου του, διευθέτησιν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ κοινοτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, καὶ εἰσπραξίν τῶν δικαιωμάτων του. Ἡ λέξις φαίνεται μοι Τουρκικὴ καὶ ἦτο καθιερωμένη ἐν ταῖς μητροπόλεσι.—5) τύραννος = ἀγᾶς (πολιτικὸς διοικητής).

ἀπὸ τὴν Σαμοθράκην μὲ βίαν καὶ εὐθύς, ὅπου ἦλθον ἐκεῖ, τὴν νύκτα-
ἐκείνην τοὺς ἀπέκλεισαν εἰς σκοτεινὴν φυλακὴν καὶ τοὺς πόδας των
ἐκλείσαν εἰς τὸ τιμωρητικὸν ξύλον. Ἦτον δὲ τότε ἡμέρα τῆς ἀθεμίτου
νηστείας τῶν Τούρκων λεγομένης παρ' αὐτῶν ῥαμαζάν. Διὸ καὶ τὴν ἡ-
μέραν ἐλείπην ἔμειναν κεκλεισμένοι. Τὸ δὲ ἑσπέρας, ἀφοῦ ἔφαγον εἰς κό-
ρον κατὰ τὸ ἔθος των, ὥρισεν ὁ τύραννος καὶ τοὺς ἐπαρουσίασαν ¹⁾ ἔμ-
προσθεν εἰς αὐτοὺς καὶ λέγει τους, μὲ πρόσωπον σοβαρόν, ὅστις ἦτο τὸ
γένος Ἀλβανός, σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος.

—Λέγετέ μοι, ποῖοι ἐστέ ;

Οἱ δὲ μάρτυρες ἀπεκρίθησαν μὲ πρόσωπον ἰλαρόν :

—Ἡμεῖς, αὐθέντα, εἴμεθα Χριστιανοὶ ἀπὸ προγόνων μας γεγενημέ-
νοι καὶ ἀνατεθραμμένοι εἰς τὴν νῆσον Σαμοθράκην καὶ ἐν καιρῷ τῆς κα-
ταδρομῆς τῆς πατρίδος μας ἐφόνευσαν βαρβαρικῶς οἱ ὁμόθησκοὶ σου
τοὺς γονεῖς μας καὶ πωλήσαντες ἡμᾶς ὡς αἰχμαλώτους, καὶ παιδιά ὄντας²⁾
μικρά, μᾶς ἐτούρκισαν οἱ αὐθένται μας· τώρα ὅμως, ὅπου ἦλθομεν εἰς ἡ-
λικίαν νόμιμον καὶ ἐγνωρίσαμεν τὴν διαφορὰν τῆς ἀληθοῦς προγονικῆς
ἡμῶν πίστεως, ἀποστραφέντες τὸ σκότος τῆς πλάνης ὑπεστρέψαμεν πάλιν
εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ τύραννος ἐθυμώθη ὄλος καὶ πνέων πῦρ πρὸς τοὺς
μάρτυρας λέγει τους :

—Πῶς ἀπετολμήσατέ, ἀνόητοι, καὶ κατεφρονήσατε τὴν ἀληθινὴν πί-
στιν τῶν Μωαμεθανῶν, ἡ ὁποία, ἀφοῦ σᾶς ἐχάρισε ³⁾ τὴν παροῦσαν ζωὴν,
ὅπου ἦσθε ⁴⁾ τότε διὰ νὰ θανατωθῆτε, καθὼς καὶ οἱ γονεῖς σας, σᾶς ὑπό-
σχεται καὶ μετὰ θάνατον πολλὰ ἀγαθὰ πανευφρόσυνα ;

Οἱ δὲ μάρτυρες ἀπεκρίθησαν ὅτι, ἡμεῖς, ὦ Ἡγεμών, εἰς τὸ ἐξῆς δὲν
θέλομεν νὰ ζῶμεν ἀσεβῶς, ἀλλὰ προτιμῶμεν κάλλιον θάνατον πρόσκαιρον
παρὰ νὰ κολαζώμεθα ⁵⁾ αἰωνίως μὲ ἑσᾶς εἰς αἰώνιον κόλασιν· τὰ δὲ ὅσα
καλὰ μᾶς ὑπόσχεσθε, ἔχετε αὐτὰ ἑσεῖς· διότι ἡμεῖς αὐτὰ δὲν τὰ θέλομεν,
ἐπειδὴ καὶ ἠπατήθημεν ἀρνηθέντες τὴν ἀληθῆ τοῦ Χριστοῦ πίστιν, ὅπου
προξενεῖ ζωὴν αἰώνιον τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι, διὰ τοῦτο ὁμολογοῦμεν
σήμερον κατ' ἐνώπιον πάντων ὅτι Χριστιανοὶ εἴμεθα καὶ Χριστιανοὶ θέ-
λομεν ν' ἀποθάνωμεν καὶ μὴν ἐλπίζης ποτὲ νὰ μεταβάλῃς ⁶⁾ τὴν γνώ-
μην μας.

Εἰς ταῦτα θυμωθεὶς ὁ τύραννος ἐπρόσταξε τοὺς στρατιώτας νὰ φυλα-
κίσουν τοὺς μάρτυρας καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔφεραν εἰς τὴν φυλακὴν, τὰς μὲν χει-
ράς των ἔδεσαν ὀπισθεν, τοὺς δὲ πόδας ἠσφάλισαν εἰς τὸ ξύλον καὶ ἔστε-

1) ἐπαρουσίασαν.—2) ὄντες.—3) ἐχάρισε.—4) εἰσθε.—5) κολαζόμεθα.—6) με-
ταβάλλης.

κον ὄρθιοι· εἰς δὲ τὸν τριήμερόν των ἔδεσαν ἄλυτον, καὶ τὸ μὲν σῶμα ἐκρέματο, οἱ δὲ πόδες ἦσαν σφραλισμένοι ¹⁾ εἰς τὸ ξύλον· καὶ οὕτως εὐρισκόμενοι εἰς τοιαύτην πικρὰν βίασαν ἔχαιρον οἱ αἰοιδίμοι καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, ὅπου τοὺς ἠξίωσε νὰ πάθωσιν δι' αὐτόν, ψάλλοντες ὕμνους καταλλήλους (καὶ) εὐχόμενοι νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ τελέσουν τὸν δρόμον τοῦ μαρτυρίου των καὶ οἱ πέντε ἀχώριστα, καὶ παραθαδρῶνόντες ὁ ἕνας τὸν ἄλλον νὰ ὑπομένωσι· καὶ εὐχαρίστουν τὸν Κύριον, ὅπου δὲν τοὺς ἄφησεν ν' ἀποθάνωσιν εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ ἔλεγον οἱ μακάριοι· Μὴ φοβηθῶμεν, ἀδελφοί, θάνατον πρόσκαιρον οὔτε νὰ δειλιάσωμεν βάσανα, ὅπου περνοῦν καὶ πηγαίνουσι. Τὸν Θεὸν ἂς φοβηθῶμεν, ὅπου δύναται καὶ μετὰ θάνατον νὰ κολάσῃ αἰώνια.

Ταῦτα καὶ ἄλλα ἔλεγον συμπαραθαδρῶνόμενοι, καὶ ἐδέοντο τοῦ Κυρίου νὰ τοὺς ἀξιῶσῃ νὰ κοινωνήσουν τὰ ἄχραντα μυστήρια.

Κάποιοι δὲ χριστιανοὶ ἀκούσαντες ἔξωθεν τῆς φυλακῆς, ὅτι ἐπόθουν νὰ κοινωνήσουν οἱ μάρτυρες, ἔλαβαν φροντίδα εἰς τοῦτο παρηγορήσαντες τοὺς μάρτυρας καὶ τὸ ἀνήγγειλαν τῶν πρροσετώτων καὶ τοῦ ἱερέως τῆς κώμης, καὶ ἀπελθόντες οἱ πρροστοὶ εἰς τὸν Ἡγεμόνα ἐπροσποίθησαν ὅτι ἐγκαλοῦσαν τὸν ἱερέα ὅτι δὲν θέλει νὰ πληρώσῃ δύο χρόνων τὰ βασιλικά δοσίματα καὶ νὰ τὸν βιάσῃ νὰ τὰ πληρώσῃ. Ὅθεν διέταξεν ὁ Ἡγεμὼν νὰ φυλακισθῇ ὁ ἱερεὺς μετὰ τοὺς μάρτυρας· καὶ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ μερίδα τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος ἐκλείσθη εἰς τὴν φυλακὴν μετὰ τοὺς μάρτυρας· καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐξωμολόγησε τοὺς Ἁγίους καὶ τοὺς ἐκοινωνήσε τὰ ἄχραντα μυστήρια.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐπρόσταξεν ὁ τύραννος καὶ ἔφερον ἔμπροσθεν του τοὺς μάρτυρας ἕνα καθ' ἕνα χωριστὰ νὰ τοὺς ἐξετάσῃ ὁ δούλος· Καὶ πρῶτον μὲν ἐξετάξε ²⁾ τὸν Μανουὴλ ὡς εἰδήμονα τῆς Ἀραβικῆς διαλέκτου, εἰς τὰ βιβλία τῆς μυσσαρᾶς θρησκείας τοῦ Μωάμεθ ἀναγνώσαντα· καὶ ἠρώχησε νὰ τοῦ λέγῃ, [ὅτι] ν' ἀφήσῃ τὴν τρελαν ³⁾, καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ μὴ θελήσῃ νὰ θανατωθῇ οὕτως· ἢ κἄν ἂς ὁμολογήσῃ ὅτι εἶναι Τοῦρκος εἰς τὸ φανερόν, καὶ ἔπειτα πάλιν ἂς εἶναι Χριστιανός. Ὁ δὲ Ἁγιὸς πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη μετὰ θάρρους, ὅτι αὐτός, οὔτε μετ' ἀλήθειαν οὔτε μετ' ἀποσποίησιν θέλει ὁμολογήσει ποτὲ τὴν ἀσέβειαν, ἐπειδὴ καὶ ἀπε-

1) ἀντί ἡ σ φ α λ ι σ μ ἔ ν ο ι τοῦ ρ. ἀσφαλιζῶ—τίθημι ἐν ἀσφαλειᾷ, κλείω. ὄθεν καὶ σφαιλῶ—σφαλῶ.—2) ἰδιωτισμός· ἐξήτασε.—3) τ ρ ἔ λ α - τ ρ ε λ ὸ ς κτλ. γραπτὰ δι' ἑνὸς λ. Ἐτυμολογοῦνται καθ' ἡμᾶς ἐκ τοῦ λατινικοῦ delirus (παράφρων)—d e l i r ὸ ς—d e λ. ρ ὸ ς—d λ e ρ ὸ ς (πρβλ. βαλ-βελ-βλη, ταλ-τλη, βέλος—βλήμα, τάλας—τλήμων), d ρ e λ ὸ ς (πρβ. φαλακρός—φαρακός, Ἄγραυλος—Ἄγλαυρος), τ ρ e λ ὸ ς.

φάσισε ν' ἀποθάνῃ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἂν ἤθελε νὰ ζῆ, δὲν ἤρχετο θεληματικῶς εἰς αὐτὸν καὶ ὅτι ἡ γνώμη καὶ τῶν πέντε εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή.

Ἐπειτα ἔφερε καὶ τὸν Μιχαῆλον ὡς γεροντότερον καὶ ἤρχισε νὰ τὸν κολακεύῃ ὁ ὁποῖος ἤλεγξε τὸν τύραννον πολὺ καὶ ἀπέδειξεν ὅτι ἀδύνατον ἦτο ν' ἀρνηθῆ τὸν Χριστὸν καὶ νὰ πιστεύσῃ τὸν Ἀντίχριστον, ν' ἀφήσῃ τὸ φῶς καὶ νὰ δεχθῆ τὸ σκότος.

Τὰ αὐτὰ ἀπεκρίθησαν καὶ οἱ λοιποὶ τρεῖς.

Ὑστερον πάλιν κράζει τὸν Μανουὴλ καὶ τὸν ἐκολάκευε λέγων, ὅτι κριμα εἰς ἐσέ, ὅπου ἀνέγνωσες τὰ βιβλία τοῦ Προφήτου, νὰ μὴ γνωρίσης τὴν ἀλήθειαν. Τότε ἤρχισε λαμπρᾶ τῆ φωνῆ ὁ Μανουὴλ καὶ ἐπερίπαιξε τὴν πλάνην τοῦ Μωάμεθ, ὅτι ὅλα τὰ βιβλία των καὶ μάλιστα τὸ Κοράνιον εἶναι μυθολογίαί καὶ πλάναι, καὶ γεμᾶτον φλυαρίας, διδάσκον ¹⁾ ἀσέλγειαν, ἀκαθαρσίαν, καὶ πᾶσαν παρανομίαν. Διότι ἦτο γυμνασμένος εἰς τὰ Ἀραβικὰ καὶ εἰς τὸ λέγειν ἔμπειρος καὶ λόγιος καὶ ἐμυκτήρισε φανερὰ τὴν πλάνην τῆς θρησκείας τῶν Ἀγαρηνῶν.

Τότε ἐπρόσταξε καὶ τοὺς ἐφυλάκωσαν, καὶ ἐσυμβουλευθῆ τὸν ἴδιον Καδῆν καὶ ἄλλους ἀξιωματικοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐσυμβούλευσαν νὰ γράψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν αὐθέντην τῆς ἐπαρχίας Βασάφ ἐφένδην, ὅστις ἦτο μυστικὸς γραμματεὺς τοῦ Σουλτὰν Μαχμούτ, πρὸς τὸν ὅποιον ἔγραψεν ὅλα τὰ τῶν μαρτύρων ἀκόλουθα, καὶ ὅτι τουρκίσαντες πρῶτον ἠρνήθησαν τὴν θρησκείαν των καὶ ὕβρίζουσι παρρησίᾳ ²⁾ τὸν Προφήτην καὶ θρησκεία, μυκτηρίζοντες τὴν πλάνην των.

Ἐως οὗτο λοιπὸν νὰ ἔλθῃ ἀπόκρισις ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν, εἰς διάστημα ἡμερῶν εἴκοσι καὶ τριῶν εὗρισκοντο οἱ Ἅγιοι φυλακωμένοι καὶ ἄγευστοι τροφῆς παντελῶς καὶ ἐστερημένοι ³⁾ πάσης σωματικῆς παρακλίσεως ⁴⁾ ταλαιπωρούμενοι καὶ παιδευόμενοι εἰς τὸ τιμωρητικὸν ξύλον ⁵⁾ οἱ ἀείμνηστοι. Καὶ ἅμα ἦλθεν ἡ ἀπόφασις [ὅτι] νὰ θανατωθῶσι μὲ τὸν πλεόν πικρότατον θάνατον, ὡς ὕβρισται καὶ καταφρονηταὶ τῆς θρησκείας των, [ὄθεν] ἐπρόσταξεν ὁ ἀπάνθρωπος τυραννος καὶ ἔκαμαν ἀγκυλωτὰ περόνια σιδηρᾶ, λεγόμενα παρ' αὐτῶν τσεγκέλια ⁶⁾, τὰ ὁποῖα ἐκάρφωσαν εἰς ξύλα ὡσὰν καταπέλτην καὶ τὰ ἠτοίμασαν νὰ ῥίξουν εἰς αὐτὰ τοὺς Ἄγγιους ἀνηλεῶς οἱ αἰμοβόροι καὶ θηριόγῳμοι.

Καὶ τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν ἤρπασαν οἱ δῆμιοι ἀπὸ τὴν φυλακὴν τὸν μάρτυρα Μιχαῆλον ὡς γεροντότερον, ἔφεραν εἰς τὸ μέσον τοῦ παζαρίου ⁷⁾, καὶ τὸν ἐβίασαν νὰ σαλαβατίσῃ ⁸⁾. Ὁ δὲ Μάρτυς ἀπεκρίνατο ὅτι ἦτον

1) διδάσκων.—2) παρρησία.—3) στερημένοι.—4) παρακλίσεως(;)—κατακλίσεως—ἀναπαύσεως.—5) τὴν καταπέλτην.—6) οἱ ἐν τῇ τροπαρίῳ ὀβελίσκοι (ὀβελιοί).—7) τῆς ἀγορᾶς, τουρκιστὶ π α ζ ἄ ρ.—8) σαλαβατίζω—ἀρνοῦμαι τὴν θρησκείαν μου, ἐξομῶν.

Χριστιανὸς καὶ δὲν ἠρνεῖτο τὴν πίστιν του, ἀλλ' ὕβριζε τὴν θρησκείαν των ἄφοβα. Ὅθεν θυμωθέντες οἱ δῆμοι ἔβγαλαν τὰ ξίφη των καὶ τὸν κατέκοψαν εἰς λεπτὰ κομμάτια ἰστάμενον ὄρθιον καὶ εὐχόμενον τὸν ἀοίδιμον· καὶ οὕτως ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου πρῶτος τῶν ἄλλων ὁ μακάριος ἦτον δὲ ἡμέρα ἕκτη τοῦ Ἀπριλίου, δευτέρα τοῦ Ὡμαῖ.

Τὴν αὐτὴν ὥραν ἔβγαλαν καὶ τοὺς λοιποὺς τέσσαρας μάρτυρας ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ τοὺς ἀπέρασαν ἐπίτηδες διὰ μέσου τῆς ὁδοῦ, ὅπου ἔκειντο 1) τὰ τμήματα τοῦ νεκροῦ σώματος τοῦ Ἁγίου Μιχαήλου καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ Ἅγιοι τελειωμένον 2) εὐχαρίστησαν τὸν Θεόν, ὅπου τὸν ἤξιωσε νὰ τελειώσῃ τὸν δρόμον τῆς ἀληθείας· καὶ λαβόντες θάρρος ὅτι θέλημα Θεοῦ εἶναι νὰ μαρτυρήσωσιν, ἐπορεύοντο τὴν ὁδὸν τῆς ἀθλήσεως χαίροντες καὶ φθάσαντες εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, τὸν μὲν Ἅγιον Θεόδωρον καὶ μεγάλον Γεώργιον τοὺς ἐκρέμασαν καὶ οὕτως ἔλαβον καὶ αὐτοὶ τὸν στέφανον τῆς ἀθλήσεως.

Τὸν δὲ πολυπαθῆ Μανουήλ, τὸν ἐλέγξαντα τὴν πλάνην των παρρησίας ἐκ τῶν βιβλίων τους, ὡς ἐπίσημον καὶ λόγιον ἔφεραν εἰς τὸ ξύλον τῆς καταδίκης, ὅπου εἶχασιν τὰ τσεγκέλια. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἅγιος παρεκάλει τοὺς δημίους νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ προσευχηθῆ· ἀλλὰ δὲν ἠθέλησαν οἱ ἀνηλεεῖς· μόνον τὸν ἐβίαζον ἢ νὰ σαλαβατίσῃ ἢ νὰ ἀναβῆ εἰς τὴν σκάλαν, ὅπου ἠτοίμασαν, νὰ διφθῆ εἰς τὰ τσεγκέλια. Τότε ὁ Ἅγιος κατηράσατο τὸν δῆμιον λέγων : ὦ μαρώτατε καὶ ἀσεβέστατε, σὺ καὶ ὄλον τὸ γένος σου δὲν ἐγνωρίσατε ὅτι ἡμεῖς θεληματικῶς παραδίδομεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς θάνατον διὰ τὴν εὐσέβειαν τῆς πίστεώς μας καὶ μᾶς βιάζετε νὰ ἀσεβήσωμεν ἀσεβέστατοι ; Ὁ Θεὸς αὐτός, διὰ τὸν ὅποιον ἀποθνήσκομεν σήμερον, νὰ σᾶς ἐκδικηθῆ καὶ νὰ σᾶς δώσῃ τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας σας μὲ ἀμοιβὴν δικαίαν. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ μάρτυρος, τὸν ἔσπρωξεν ὁ δῆμιος καὶ πεσὼν εἰς τὰ τσεγκέλια ἐκαρφώθη σταυροειδῶς, ὡς τὰ εἶχασιν ἐπίτηδες : δύο ἦλους εἰς τὸ στῆθος, δύο εἰς τὴν κοιλίαν καὶ ἕτερον εἰς τὸ μέσον.

Ὡσαύτως ἔρριψαν καὶ τὸν μακάριον μικρὸν Γεώργιον καὶ πεσὼν, ὃ τοῦ θαύματος ! ἐκλιναν τὰ καρφία ὡς μόλυβδοι καὶ δὲν ἐκαρφώθη εἰς αὐτὰ τὸ σῶμα τοῦ Ἁγίου· ὅθεν ἔσυραν τὸν Ἅγιον ἐπάνω καὶ πάλιν καὶ ἔφεραν τὸν χαλκέα (κατσιβελον³⁾), καὶ τὰ ἐσφυροκόπησε καὶ ἴσιασαν⁴⁾ καὶ ῥίψαν-

1) ἐκιντο=κατέκειντο.—2) τελειοῦσθαι=τελευτᾶν, ἀποθνήσκειν.—3) Κατσιβελον ἐν Θράκῃ ἐλέγοντο οἱ Ἀθίγγανοι ἐν γένει, οἱ Γύφτοι ἀλλαχοῦ (Αἰγύπτῳ), οἵτινες συνήθως ἦσαν χαλκεῖς, ἰδίως ἠλοποιοὶ καὶ γανωταὶ χαλκίνων σκευῶν· πρβλ. καὶ τὸ αἶνιγμα : χίλιοι-μύριοι Κατσιβέλοι σὲ μὰ τσέργα τυλιγμένοι (ὁ καρπὸς τῆς ροιᾶς, ρόϊδο).—4) ἐσίασαν τοῦ ἰσιάζω = ποιῶ τι ἴσον, εὐθετῶ, ἀνορθῶ : ἐκ τοῦ συγκεκομμένου ἰσιάζω μετ' αὐξήσεως—ἐσίασα.

τες τὸν Ἅγιον ἐπάνω εἰς τὰ σουβλία ἐκεῖνα ἐπέβη ὁ δῆμιος καὶ τὸν ἐπά-
τει ἄνωθεν τῶν νώτων τοῦ Μάρτυρος, διὰ νὰ προσηλωθῇ τὸ σῶμα. Καὶ
οὕτως, ὁ μὲν Μανουὴλ συντόμως παρέδωκε τὴν ἀγίαν του ψυχὴν εἰς τὰς
χεῖρας τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ Γεώργιος ἔμεινε ζῶν προσηλωμένος ὥρας εἰκοσι-
τέσσαρας, μὲ ὀδύνην ἀφόρητον.

Οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἐκεῖνοι ἐλθόντες τὴν νύκτα ἐκείνην ἐπαρηγόρουν
τὸν μάρτυρα νὰ ὑπομένη τὴν βίασανον, διὰ νὰ στεφανωθῇ, ὁμοῦ εἰς τοὺς ¹
λοιποὺς καὶ αὐτός. Ἐβαλτον δὲ πατύρους, ἤτοι βαμβάκια ἀπὸ τὰ αἵμα-
τα τῶν Ἁγίων πρὸς ἀγιασμόν τους, διὰ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἀσθενεῖς ἐθε-
ραπεύθησαν, οὐ μόνον Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ πολλαὶ γυναῖκες τῶν ἀσεβῶν
Τούρκισσαι ²). Καὶ ἐδέοντο τοῦ Θεοῦ νὰ βοηθήσῃ τῷ μάρτυρι, ἐπαρεκά-
λουν δὲ καὶ τὸν Ἅγιον, νὰ δεηθῇ ὑπὲρ αὐτῶν, νὰ παύσῃ ἡ πανώλης
νόσος, ὅπου ἀπέθνησκον τότε οἱ ἄνθρωποι σωρηδὸν εἰς τὴν Μάκρην.

Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσε καὶ αὐτὸς ὁ μακάριος, ἠναγκάσθη ὁ τύραννος
(νὰ διατάξῃ) νὰ ἀρθῶσι τὰ λείψανα τῶν Ἁγίων, διότι ἔμελλε τὴν ἡμέραν
ἐκείνην νὰ περάσῃ ἐντεῦθεν ὁ Μουσταφᾶ Πασσᾶς, διὰ τῆς Μάκρης, καὶ
νὰ μὴν ἰδῇ τοὺς μάρτυρας κρεμαμένους, καθότι αὐτὸς δὲν ἔδωκε γνώμην
εἰς τὸν φόνον τῶν μαρτύρων. Ὅθεν ἐλθόντες οἱ δῆμοι, τῶν μὲν τεσσά-
ρων Ἁγίων τὰ λείψανα κατέβασαν τῶν σχοινίων ³) καὶ τσεγκελίου, ἐπὶ δὲ
τὸν πολύτλαν Γεώργιον ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἔτι ζῶντα ἐπιυροβόλη-
σαν αὐτὸν εἰς ἕξ αὐτῶν τῶν δημίων εἰς τὴν κεφαλὴν [τοῦ μάρτυρος] μὲ
πιστόλι, καὶ οὕτως ἐτελείωσε καὶ αὐτὸς ὁ αἰοίδιμος.

Τότε οἱ Χριστιανοὶ λαβόντες τὴν ἄδειαν ἔλαβον τὰ λείψανα τῶν μαρ-
τύρων καὶ ἐνεταφίασαν αὐτὰ ἐντίμως εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Λοιπὸν τότε καὶ
οἱ αἰμοβόροι ἐκεῖνοι τύραννοι ἔλαβον παρὰ Θεοῦ τὴν ἐκδίκησιν. Καὶ ὁ
μὲν δῆμιος, ὅπου δὲν ἄφησε τὸν Ἅγιον Μανουὴλ νὰ προσευχηθῇ, ἀλλὰ
τὸν ἔσπρωξεν εἰς τὰ τσεγκέλια, μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν κρουσθεὶς ἀπὸ
τὴν πανώλη ⁴) νόσον, ἀπέρριψε τὴν μιανὰν του ψυχὴν. Τοῦ δὲ ἐτέρου
δημίου τὸ πρόσωπον ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἔμεινε θέαμα ἔλεινόν
εἰς τοὺς ὄρωνας.

Ὁ δὲ τύραννος, ὀνομαζόμενος Τζελαλ Μπέης, ἐθανατώθη καὶ αὐτὸς
μὲ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: Ὁ Σουλτὰν Μαχμούτ ὠργίσθη τὸν Βασάφ
ἐφένδην, ὅπου ἔδωκε τὴν ψῆφον νὰ θανατώσουν τοὺς μάρτυρας καὶ τὸν
ἐξώρισεν εἰς Βάρναν καὶ ἐκεῖ τὸν ἀπεκεφάλισαν κακῶς· ὁμοίως καὶ τὸν
πενθερόν του Παρτάφ ἐφένδην, εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν. Τότε προσκλη-

1) ὁμοῦ (=ἅμα) εἰς τοὺς: ἀνάλυσιν τῆς δοτικῆς—τ ο ἰς.—2) Τούρκισσαις—
Ὁθωμανίδες.—3) κυρίως τῶν δύο μόνον, τῶν ἀπηγγονισμένων, διότι οἱ δύο ἕτεροι
κατέκειντο, ὁ μὲν ἐπὶ τῶν μετὰ τῶν ὀβελῶν σανίδων, ὁ δὲ διαμελισμένος.—4) πα-
νώλην.

θεις καὶ ὁ αἱμοβόρος ἡγεμόν, ἐκεῖνος ὁ Ἄλβανός, διὰ τὴν δώση λογαριασμὸν τῆς ἡγεμονίας τῆς Μάκρης [καὶ] κακῶς ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ μαρὸς. Καὶ ἐτελείωσεν ἡ προφητεία τοῦ Ἁγίου Μανουήλ, ὅπου κατ' αὐτῶν ἐπροφήτευσεν.

Τοῦτο εἶναι, ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, τῶν Ἁγίων τὸ μαρτύριον. Οὕτως ἠρίστευσαν καὶ ἐνίκησαν κόσμον καὶ κοσμοκράτορα καὶ τώρα χαίρονται αἰωνίως ἐν οὐρανοῖς καὶ ἀγάλλονται, διότι μὲ τὸ τὴν ἐκαθάρισαν τὸν εαυτὸν τῶν διὰ μέσου τῆς ἀγιότητος ἔγειναν ναοὶ τοῦ Θεοῦ ζῶντος καὶ μὲ τὸ τὴν ἐκαταπάτησαν ὡς σκύβαλα ὅλα τοῦ κόσμου τὰ πράγματα ἔγειναν ἄξιοι τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου πνεύματος. Ὅθεν, ἀκολουθῶς ἐνοικήσας ¹⁾ ὁ Θεὸς εἰς αὐτούς, ἔγειναν θαυμαστοὶ τῇ ἀληθείᾳ καὶ ζῶντες ἔτι καὶ μετὰ θάνατον διότι δὲν ἠδυνήθησαν τὴν τοὺς νικήσουν οὔτε προσβολαὶ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν, οὔτε ἡ τυραννὶς καὶ μανία τῶν ἀσεβῶν, οὔτε πειρασμοὶ ἀναρίθμητοι ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ὅπου τοὺς ἠκολούθησαν, διὰ τῶν ὁποίων ἔγειναν μιμηταὶ τῶν παλαιῶν ἐκείνων μεγάλων Μαρτύρων.

Αὐτὰ εἶναι τὰ ἡρωϊκὰ ἀγωνίσματα τῶν πανενδόξων πέντε νεοφανῶν μαρτύρων, οἵτινες εἶναι τῆς Σαμοθράκης βλαστήματα, Μάκρης τὸ κανύχημα καὶ Μακεδονίας καὶ Κύπρου σεμνολόγημα, Μαρτύρων ἡ δόξα, ὀρθοδόξων τὸ κλέος, τῶν πιστῶν ἡ καλλονή, τῶν ἀμαρτωλῶν οἱ προστάται, καὶ ἐξαιρέτως τῆς πατρίδος αὐτῶν μέγα καὶ σεμνὸν καὶ περιφανέστατον ἐγκαλλώπισμα, καὶ πρέπει τὴν τοὺς μιμῶνται ²⁾ οἱ συμπατριῶται αὐτῶν εἰς τὸν ζῆλον τῆς πίστεως, εἰς τὴν προθυμίαν, εἰς τοὺς ἀγῶνας, εἰς τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην, ὅπου ἀνάμεσόν τοὺς εἶχασιν ³⁾ καὶ δὲν ἐχωρίσθησαν ἕως θανάτου. Κανεὶς ἀπὸ αὐτοῦ δὲν ἐψεύσθη ἢ ἀφήσῃ καθὼς ὁ λιποτάκτης ⁴⁾ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα, ὅπου ἔδραμεν εἰς τὸ λουτρὸν καὶ ἐκολάσθη. Ὅλοι κοινῶς (πρέπει) τὴν ἐχῶσιν ⁵⁾ ἔμπροσθέν των παράδειγμα τούτους τοὺς ἀοιδίμους πεντάθλους μάρτυρας, διὰ τὴν τοὺς ἐχῶσι βοηθοὺς, ὑπερασπιστὰς καὶ προστάτας εἰς κάθε περίστασιν, ὅπου ἤθελον τοὺς ἐπικαλεσθῶσι καὶ ἰκετεύωσι τὴν Ἁγίαν Τριάδα, ἵνα εἰς μὲν τὴν παροῦσαν ζωὴν χαρίζῃ εἰς αὐτοὺς ὅλους πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, εἰς δὲ τὴν μέλλουσαν τὴν τοὺς ἀξιώσῃ τῆς αἰωνίου μακαριότητος.

Χαίρετε λοιπόν, χαίρετε, καὶ πάλιν λέγω χαίρετε, μεγαλομάρτυρες τοῦ Χριστοῦ πεντάριθμοι υἱοὶ κατὰ χάριν ἀληθῶς τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, ὡσὰν ὅπου ἐφάνητε ἄριστοι νικηταὶ τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν ἀντιπάλων ἰσχυρῶν τῆς ἀληθοῦς καὶ ἀκραιφνοῦς ἡμῶν πίστεως. Καὶ διὰ τῶν πόνων ὑμῶν, ἀγώνων καὶ αἱμάτων ἔδοξάσθητε ἔμπροσθεν τοῦ τιμαλφεστάτου θρόνου

1) ἐνοικήσας.—2) μιμῶνται.—3) διαλεκτισμός, εἶχον.—4) λιποτάκτης.—5) ἐχῶμεν.

τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, εὐφραινόμενοι δοξολογοῦντες μετὰ πασῶν τῶν νοερῶν δυνάμεων τὴν μίαν καὶ μόνην τρισσολαμποῦς θεότητος Ἀρχὴν ὑπεράρχιον καὶ βασιλείαν, καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν ἡμεῖς οἱ εἰς τὰ τέλη τῶν αἰώνων τούτων καταντήσαντες καὶ πανταχόθεν καταπονούμενοι καὶ καταπιεζόμενοι ἀπὸ πολυπλόκους πειρασμοῦ τοῦ κόσμου καὶ κινδύνους ἀλλεπαλήλους διαπέμπετε ¹⁾ διὰ τῶν μεγάλων ὑμῶν πρεσβειῶν ²⁾ Οὐρανόθεν πρὸς ἡμᾶς δύναμιν καὶ βοήθειαν νὰ ὑποφέρωμεν τοὺς πειρασμοὺς τοῦ κόσμου, τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, τὰς θλίψεις τῶν αἰσθητῶν καὶ νοουμένων ἐχθρῶν καὶ νὰ συντρίβωμεν τὰ νοητὰ τῶν παθῶν καὶ ἁμαρτημάτων εἴδωλα τῆς σελήνης, ὅπου καθ' ἑκάστην ὥραν εἰς τὸν νοῦν ἀναφύονται καὶ ν' ἀξιωθῶμεν τυχεῖν τῆς Οὐρανίου ἀπολαύσεως ταῖς εὐπαρουσιάστοις ³⁾ εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις ὑμῶν. Χάριτι καὶ Φιλανθρωπίᾳ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

Ἦχος γ'. Θείας πίστεως.

Μέγα καύχημα τῆς Σαμοθράκης, νέον στήριγμα τῆς Κώμης Μάκρης, καρτερόψυχοι καλλίνικοι μάρτυρες, πέντε γὰρ ὑπάρχοντες ὄφρὸν τυράννων ἐταπεινώσαν, δύο οἱ Γεώργιοι, Μανουὴλ ὁ θαυμασίος, σὺν τῷ Θεοδώρῳ καὶ τῷ κλεινῷ Μιχαήλ, διὸ ἱκετεύσατε πρὸς Κύριον, ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

1) διαπέμπεται.—2) πρεσβευτῶν.—3) εὐπαρησιαστοῖς.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ

‘Ο *έ. ά. ύποναύαρχος κ. Σ. Δ. Μαυρομμάτης Μαυρομιχίλης απέστειλε τῆ 22 Αύγουστου 1938 πρὸς τὸν Δήμαρχον Ἀλεξανδρουπόλεως τὴν κατωτέρω ἐπιστολήν :*

Συνεπῆς πρὸς τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ὁποίαν σᾶς ἔδωκα ἐν Δράμᾳ κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς 25ετηρίδος τῆς ἀπελευθερώσεώς της, ἔρχομαι διὰ τῆς παρούσης μου νὰ σᾶς γνωρίσω, τὰ σχετικά μὲ τὴν πόλιν σας ἱστορικὰ γεγονότα ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι καὶ τῆς ἀπελευθερώσεώς της, τὰ ὁποῖα τηρούμενα εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Δήμου σας θὰ εἶναι ἡ ἐπίσημος ἱστορία, ἡ ὁποία ἴσως ἀναμοχλεύσῃ εἰς τοὺς ἐκ τῶν συμπολιτῶν σας παλαιούς κατοίκους τοῦ Δεδεαγᾶτς παλαιὰς εὐκλεεῖς ἡμέρας.

Αὐν. Τῷ 1906 ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Μαυρομμάτης, ὡς ἰδρυτῆς καὶ Ὁργανωτῆς τοῦ Κέντρου Καβάλλας-Δράμας, εὐρέθην εἰς τὴν ἀνάγκην, διὰ τὴν συνοχὴν τῆς Μακεδονικῆς Ὁργανώσεως, νὰ ἐπεκτείνω ταύτην εἰς τὰς πόλεις τῆς Θράκης Ξάνθην καὶ Δεδεαγᾶτς.

Εἰς τὴν Ξάνθην διὰ τὴν μεγάλην, λόγῳ τῆς γειτνιασεώς της πρὸς τὴν Δράμαν καὶ Καβάλλαν, ἐπικοινωνίαν της, εἰς τὸ Δεδεαγᾶτς δὲ, διὰ τὴν χρησιμοποίησίν της πρὸς Καβάλλαν θαλασσίου ἐπικοινωνίας διὰ τὰς πολλαπλᾶς ἀνάγκας τῆς Ὁργανώσεως.

Τῆ προσκλήσει τοῦ τότε ἐν Δεδεαγᾶτς Προξένου Ἰωάνος Δραγούμη καὶ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Εὐθυμίου Κανελλοπούλου, κατ’ ἐπανάληψιν τῷ 1906 καὶ 1907 ἐπεσκέφθην τὴν πόλιν σας καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Προξένων καὶ αἰοιδίμων μητροπολιτῶν Λουκᾶ Πετρίδου καὶ Ἰωακείμ Γεωργιάδου ἐμήθησα τοὺς πρώτους πυρήνας, ἰδίᾳ πρὸς διοργανώσιν μεταφορᾶς ὄπλων, διεισδύσεως ἀποστελλομένων προσώπων, καὶ δικτύου εἰδικῶν πληροφοριῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἰσηγήθην εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Κέντρον, τὸ μὲν, ὅπως ἰδρυθῆ Προξενεῖον ἐν Ξάνθῃ, τὸ δὲ ὅπως ἐγκριθῆ καὶ παρασκευασθῆ ἡ ἀποστολὴ ἀξιωματικῶν εἰς Ξάνθην καὶ Δεδεαγᾶτς.

Κατ’ ἀρχὰς ἰδρύθῃ τῷ 1907—1908 Προξενεῖον ἐν Ξάνθῃ, τεθὲν ὑπὸ τὴν δεδοκιμασμένην διεύθυνσιν τοῦ ἐν Καβάλλᾳ ἐπὶ τριετίαν ὄλην δια-

κριθέντος Ἀγγέλου Ἀνίνου, εἶτα τῷ 1908 ἐτοποθετήθησαν ἐκπρόσωποι τῆς Ὁργανώσεως ἐν Ξάνθῃ μὲν ὁ ἀνθυπὶλαρχος Ν. Αἰνιὰν καὶ εἰς Δεδεαγάτς ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Πυροβολικοῦ Π. Βλάσης.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ Ὁργάνωσις τῆς Θράκης, ἴσως λόγῳ τῶν ἰδιαιτέρων τοπικῶν συνθηκῶν, δὲν ἐξελίχθη καὶ εἰς ἔνοπλον τοιαύτην, ἀφοῦ πᾶσαν γενομένην ἀπόπειραν πρὸς ἐκτελέσεις ἐν Ξάνθῃ, ἐπεχείρησαν ὄργανα τοῦ ἐκτελεστικοῦ Καβάλλας, ἐπιτυχόντα ἐν τέλει τὴν ἐν Ξάνθῃ ἐξόντως τοῦ περιβοήτου ἐκπροσώπου τοῦ Βουλγαρικοῦ Κομιτάτου Χατζῆ-Γεώργη, τὸν ὁποῖον ἐδίωκον ἀπὸ τὴν περιφέρειαν Δράμας εἰς Ξάνθην, προσέφερον ὅμως πολλαπλᾶς ἀφανεῖς ὑπηρεσίας εἰρηνικῆς κατὰ τὸ μᾶλλον φύσεως καὶ εἰδικῶς εἰς κατασκοπεῖαν καὶ μετάδοσιν ἐπιτελικῶν πληροφοριῶν.

Βον. Ὁ Στόλος ὑπὸ τὸν δαφνοστεφῆ Ναύαρχον Παῦλον Κουντουριώτην, τὸν Ναύαρχον τῆς Ἑλλῆς καὶ τῆς Λήμνου, ἀφοῦ κατέλαβεν τὴν Καβάλλαν μὲ διοικητὴν τοῦ ναυτικοῦ ἀγήματος τῆς κατοχῆς τῆς τὸν ὑπογραφομένον, ἐλιμενίζετο εἰς τὸν λιμένα τῆς, κρατῶν ἐν στενῷ ἀποκλεισμῷ τὰς ἀκτᾶς, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νέστου μέχρι καὶ τῆς Αἴνου διὰ συνεχῶν περιπολιῶν.

Τὴν 28ην Ἰουνίου τὰ Βουλγαρικὰ ὄχυράματα τοῦ Δεδεαγάτς ἔβαλον δέκα βολὰς κατὰ τῆς περιπολούσης εἰς ἀπόστασιν 6.400 μέτρων ἀπὸ τῆς πόλεως εὐδρόμου «Μυκάλης» καὶ τὴν ἠνάγκασαν νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐκτὸς βολῆς, καὶ ἀφ' ἐτέρου δὲν ὑστέρησαν νὰ βάλωσιν ἀπὸ τῆς Μάκρης ἐχθρικὰ πυροβόλα κατὰ τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ «Λόγγη».

Τὴν ἐπομένην, 29 Ἰουνίου, τὸ Θωρηκτὸν «Ψαρρὰ» ἐπλησίασε κατὰ τὴν περιπολίαν του τὴν ἀκτὴν τοῦ Δεδεαγάτς, διαδραμὸν ἡ ρ έ μ α ἔμ-προσθεν τῆς πόλεως. Ἀμέσως τὰ ὄχυράματα ἤρχισαν κατ' αὐτοῦ πῦρ. Ὁ Κυβερνήτης τοῦ Πλοίαρχος τοῦ Β. Ν. Ἀνδρέας Μιαούλης, ἑγγονος τοῦ ὁμωνύμου μεγάλου Ναυάρχου τῆς Ἐπαναστάσεως Ἀ ν δ ρ έ α Μ ι α ο ὑ λ η, τῆρῶν τὰς παραδόσεις τοῦ ὀνόματός του, ἔ κ ρ ι ν ε ν ὅ, τι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀνταποδώσῃ τὸ πῦρ, ἱ ν α μ ἠ β λ ά ψ η π ό λ ι ν Ἑ λ λ η ν ι κ ἦ ν, καὶ συνεχίσας ἀγερώχως μὲ μικρὰν ταχύτητα τὴν διαδρομὴν του κατευθύνθη πρὸς Σαμοθράκην.

Παρατηρήθη κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπὸ τῶν «Ψαρρῶν» ὅτι εἰς τοὺς στρατῶνας τοῦ Δεδεαγάτς ἐκυμάτιζεν ἡ σημαία τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ τῆς Γενεύης, ἵνα παραπλανώμενα τὰ πλοῖα μας ἀπόσχωσιν τοῦ βομβαρδισμοῦ. Περὶ τὰς πρωινὰς ὥρας τῆς 11 Ἰουλίου, ὁ Ναύαρχος εἰδοποιεῖται ὑπὸ τῶν περιπολούντων πλοίων, ὅτι οἱ Βούλγαροι, πιθανῶς ὑποχωροῦντες, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς θυελλώδους προελάσεως τῶν Στρατιῶν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ἐπυρπόλουν τὸ Δεδεαγάτς.

Ἐν τῷ ἅμα διετάχθη ἡ ἀκάρσις τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ ὁ πλοῦς του πρὸς Δεδεαγάτς.

Ἀπὸ ἀποστάσεως πέντε καὶ πλέον μιλίων, οὐρανομήκεις τολύπαι φλογῶν καπνοῦ, παρουσίαζον τὴν πόλιν παραδεδομένην τῷ πυρὶ. Ἡ συγκίνησις τοῦ πληρώματος τοῦ «Ἀβέρωφ» ἐκορυφοῦτο ὅταν ἔβλεπε τὴν ἀτμοσφαῖραν πυκνουμένην ἐφόσον ἐπλησιάζομεν.

Περὶ τὴν ὄραν ὥραν τῆς ἐσπέρας ὁ «Ἀβέρωφ» ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸ Δεδεαγάτς, ἐνῶ ζητωκραυγαὶ ἠκούοντο ἐκ τοῦ λιμένος, ὅπου πλήθος πολὺ, ἔξαλλον ἐχαιρέτα διὰ Σημιαίων καὶ μανδυλίων.

Ἀνῆλθον ἀμέσως ἐπ' αὐτοῦ ὁ Μητροπολίτης Αἴνου Ἰωακείμ, ὁ Μουφτής κλπ. καὶ ὑπέβαλον τὰ σέβη των εἰς τὸν ἐλευθερωτὴν Ναύαρχον, πληροφωρήσαντες αὐτὸν ὅτι οἱ Βούλγαροι, ἐν βία φεύγοντες, ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰ ἐκτὸς τῆς πόλεως εὐρισκόμενα ἀποθέματα σανοῦ, τροφίμων καὶ λοιπῶν ἐφοδίων των, τὰ ὅποια ἠθέλησαν νὰ καταστρέψωσι ἵνα μὴ περιέλθουν εἰς χεῖρας μας. Παραμένει ἀκόμη ζωηρὰ εἰς τὴν μνήμην μου τὸ ὅτι ὁ λιμὴν ὄλος εἰς μεγάλην ἔκτασιν ἦτο ἐσπαρμένος ἀπὸ κεφαλοτύρια κόκκινα Βιτσέρης.

Ἡ πυρκαϊὰ ἐντοπισθεῖσα, διήρκεσε ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, συνεπιφέρουσα καὶ ἐν ἀγαθὸν διὰ τὴν πόλιν καὶ τὸν Στόλον, τὴν ἀπυκάθαρσιν καὶ ἐξόντωσιν συννέφων ἐκ μυριάδων μυῶν πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ὑγείας μας.

Εἰς τὸν ὑπογραφόμενον, ἐκ τῶν ἐπιτελῶν τοῦ Ὑψηλοῦ «Ἀβέρωφ», Ἀρχηγόν, κατὰ τὰς ναυμαχίας, τοῦ Α' Πύργου τῶν βαρέων πυροβόλων, τὸν καταλαβόντα προηγουμένως τὴν Καβάλλαν, ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου ἢ Στρατιωτικῆ καὶ Πολιτικῆ Διοικήσεως τῆς πόλεως Δεδεαγάτς.

Ἀποβιβασθεὶς ἐν τῷ ἅμα ἐπὶ κεφαλῆς ἀγῆματος, ἐγενόμην δεκτὸς ἀπὸ τῆς ἀποβάθρας ὑπὸ τῶν Προκρίτων καὶ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μητροπολίτην καὶ τὸν Μουφτήν, συναδελφωμένων εἰς ἓνα κοινὸν πόνον, ἐκ τῶν σκληρῶν μαρτυριῶν, ἅτινα ὑπέστησαν ἀπὸ τὴν Βουλγαρικὴν κατοχὴν, καὶ τιμητικῶς συνοδευθεὶς,—ὑπὸ τοῦ συνεχῶς ζητωκραυγάζοντος πλήθους,—μέχρι τοῦ Διοικητηρίου, ὕψωσα ἐν τιμῆματι τὴν Ἑλληνικὴν Σημαίαν, καὶ ἀνέγνωσα τὴν διαταγὴν τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς της, ζητήσας τὴν συμβολὴν εἰς τὸ Ἔργον μου τοῦ γηγενοῦς πληθυσμοῦ, ἀνεξαρετήτως Ὀρθοκείας καὶ Φυλῆς.

Οἱ Μωαμεθανοὶ κάτοικοι, μὲ ὑπεδέχθησαν μὲ ἐξαιρετικὴν χαρὰν, δηλοῦντες ἐντόμως καὶ ἀπεριφράστως, ὅτι ἐὰν ἐπέπρωτο νὰ ἀποχωρισθῶσι τῆς Ὄθωμανικῆς Ἐπικρατείας, θέλουσι νὰ ζήσουν ὡς Ἕλληνες, ἀφοῦ κοινὴ καταγωγὴ καὶ μακραίων ἀδελφικὴ συμβίωσις μετὰ τῶν Χριστιανῶν, τοῖς δίδει τὰ αὐτὰ συναισθήματα. Δὲν παρέλειψα νὰ τοῖς ὁμιλήσω εἰς τὴν Ὄθωμανικὴν γλῶσσαν, γεγονὸς τὸ ὅποῖον τοὺς συνήρασε, καὶ νὰ

τοῖς εὐχηθῶ διὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Ραμαζανίου, εἰς τὰς ὁποίας τοῖς ἀνιγή-
γειλα ὅτι θὰ μετὰσχῶ ὄχι μόνον ἐγὼ ἀλλὰ καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ἄν-
δρες μου, ὅπερ καὶ ἐγένετο ἀμέσως τὸ ἴδιο βράδυ.

Ἴδου ἡ ἀνθρόρωμος αὕτη ἐκδήλωσις τῶν συναισθημάτων τῶν Ἑλλή-
νων καὶ τῶν Τούρκων, ἴσως λέγω νὰ ἦτο προμήνυμα τῆς μετὰ εἴκοσι πε-
ρίπου ἔτη συναδελφώσεως τῶν δύο μας Ἐθνῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων.

Ἐγκατασταθεὶς ἀμέσως εἰς τὸ Διοικητήριον ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Α. Μ. τοῦ Στρατηλάτου Κωνσταντίνου, ἐπελήφθην τῆς δι' ἐντοπιῶν προ-
σώπων — ὄλων σχεδὸν γνωστῶν μου ἐκ τοῦ παρελθόντος, — ἀνασυγκροτή-
σεως τῶν ὑπηρεσιῶν Διοικητηρίου, Δημαρχείου, Σχεδίου Πόλεως, Τελο-
νείου, Ταχυδρομείου, Δικαστηρίων, Ἀστυνομικῆς καὶ Λιμενικῆς ὑπη-
ρεσίας.

Ἀπὸ τῆς πρώτης ἐσπέρας ἐνεκατεστάθη εἰς τὰς ὁδοὺς φωτισμὸς καὶ
ἡ συνεχῆς περίπολος, τόσον ἐντὸς τῆς πόλεως ὅσον καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, ἀπέ-
δωκαν τὴν ψυχικὴν ἡρεμίαν, τὴν ὁποίαν τόσον εἶχον ἀνάγκην, οἱ πολὺ
ταλαιπωρηθέντες κάτοικοι τῆς πόλεως.

Κατασχὼν εἰς τὸ Ταχυδρομικὸν κατάστημα, γραμματόσημα καὶ ἐπι-
στολικά δελτάκια Βουλγαρικά, διέταξα τὴν χρησιμοποίησίν των, ἀφοῦ τὰ
ἐπεσήμανα μὲ τὴν φράσιν :

«Ἑλληνικὴ Διοίκησις Δεδεαγῆς»

καὶ τὴν σφραγίδα μὲ τὴν ἡμερομηνίαν 13 Ἰουλίου 1913 ἡμέραν τῆς πρώ-
της κυκλοφορίας.

Μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν ὡς ἄνω γραμματοσήμων, ἐπειδὴ δὲν εἶχον
παραληφθῆ ἔξ Ἀθηνῶν τὰ αἰτηθέντα Κρατικὰ τοιαῦτα, ἐξέδωκα ἀπλὴν
σειρὰν γραμματοσήμων, τὰ ὁποῖα ἐπεσημάνθησαν μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ
«Στόλος Αἰγαίου», ἐπιτραπέισης ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου, τῆ εἰσηγήσει μου,
τῆς χρησιμοποίησεώς της, ὅλως ἐξαιρετικῶς. Ἔλαβον δὲ πρόνοιαν πρὸς
πρόληψιν πάσης παραχαράξεως, λίαν εὐκόλου ἄλλωστε, ὅπως ἕκαστον ἐκ-
διδόμενον στέλεχος φέροι τὴν ὑπογραφὴν μου καὶ τὴν ἡμερομηνίαν 18
Ἰουλίου 1913, ἡμερομηνίαν τῆς ἐκδόσεώς των.

Ἄνὰ μίαν σειρὰν τῶν ὡς ἄνω ἐκδόσεων, — τὰς τελευταίας τὰς ὁποίας
κατέχω, — ἀποπέλλω ὑμῖν κ. Δήμαρχε, ὄχι τόσον διὰ τὴν ὕλικὴν αὐτῶν
ἀξίαν, ἀλλ' ἰδιαίτατα διὰ τὴν ἱστορικὴν τοιαύτην διὰ τὴν πόλιν σας, μὲ
τὴν πεποίθησιν ὅτι ἀποφάσει τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου θέλετε πε-
ριλάβη εἰς πλαίσιον καὶ ἀναρτήσητε εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν τελετῶν
τοῦ Δημαρχείου σας, ἀναγράφοντες ἐπ' αὐτῶν «δωρεὰ τοῦ Ναυάρχου Σ.
Δ. Μαυρομιχάλη».

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον τῆς πόλεως σας, κατὰ τὴν ὑπὸ τὴν νέαν
του σύστασιν ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ ἀειμνήστου Χαλκηδόνος, τότε Μη-
τροπολίτου Αἴνου, Ἰωακείμ, πρώτην συνεδρίασιν αὐτοῦ ὠνόμασε τὸν

Ναύαρχον Παῖλον Κουντουριώτην καὶ ἐμὲ ἐπιτίμους πολίτας του, εἰμί-
μησε τὴν Κεντρικὴν Λεωφόρον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ναυάρχου (ἄραγε υπάρ-
χει; ἢ ἐλησμονήθη καὶ ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης ἀκόμη; ἢ ἐλησμονήθη
ἢ πρώτη ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Σημαίαν συνεδρίασις τοῦ Δημοτικοῦ Συμ-
βουλίου τῆς πόλεως σας;), εἰς δὲ τὸν τότε παραλιακὸν κῆπον τοῦ Δήμου,
ὅπου κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς ἐπαιάνιζεν ἡ μουσικὴ καὶ ἦτο τὸ
Κέντρον τῆς πόλεως ἔδωκε τὸ ὄνομα «Φάληρον».

Εἰς τὸ Δεδαγαῆς κατέσχον τροχαῖον ὑλικὸν καὶ παντοῖον ἄλλο ἐφο-
διασμοῦ Στρατοῦ, τροφίμων, ποιμνίων καὶ ἄλλων ζώων, τὰ ὅποια διὰ δέ-
κα πέντε ἐν ὄλῳ ἐπιτάκτων πλοίων κατηύθυνα εἰς τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γε-
νικὸν Στρατηγεῖον.

Ἐπελήφθην ἀμέσως, συμβολῇ τοῦ Μηχανικοῦ τοῦ «Ἀβέρωφ» ἀει-
μνήστου Ἀντωνίου Δραπανιώτη, τεθέντος ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου εἰς τὴν διά-
θεσίν μου, καὶ ναυτομηχανικῶν ἐπὶ τοῦ ἀγῆματός μου τῆς ἐπισκευῆς τοῦ
Βουλγαρικοῦ ρυμουλκοῦ «Μπελλαμόρες», τὸ ὅποιον βραδύτερον ἀπέστειλα
εἰς τὸν Βασιλικὸν Ναύσταθμον καὶ τῶν ἀτμομηχανῶν καὶ λοιποῦ τρο-
χαίου σιδηροδρομικοῦ ὑλικοῦ. τὸ ὅποιον οἱ Βούλγαροι φεύγοντες ἐν βίᾳ
ἠθέλησαν τὰ ἀχρηστεύσουν δι' ἀφαιρέσεως ἐνίων μηχανημάτων, ἐπιτυχῶν
ἐντὸς δύο ἡμερῶν—ἀφοῦ διὰ τερεζήνας ἐπεθεώρησα αὐτοπροσώπως τὴν
σιδηροδρομικὴν γραμμὴν—να ἀποκαταστήσω τὴν σιδηροδρομικὴν γραμ-
μὴν Γκιουμουλτζίνας—Ξάνθης—Δράμας—Σερρῶν—Θεσσαλονίκης, μετὰ
συγχρόνου ἀποκαταστάσεως τῆς τηλεγραφικῆς καὶ τηλεφωνικῆς ἐπικoi-
ωνίας.

Μεταξὺ τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ κατέσχον καὶ δλόκληρον τὸν πολυτελεῆ
Αὐτοκρατορικὸν τοῦ Σουλτάνου σιδηροδρομικὸν συρμὸν, δῶρον τῆς αὐτο-
κρατείας τῶν Γάλλων Εὐγενίας πρὸς τὸν Σουλτάνον Ἀβδουλ-Ἀζίζ, ὁ
ὅποιος ἀναφέρεται ὡς ὁ μόνος Σουλτάνος, ὁ ὅποιος ἐξῆλθε τῆς Ἐπικρα-
τείας του, μεταβὰς διὰ τοῦ συρμοῦ αὐτοῦ, πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Αὐτοκρα-
τορικοῦ ζεύγους τῶν Γάλλων κατὰ τὴν Διεθνή Ἐκθεσιν τῶν Παρισίων
τῷ 1867, καταστρατηγήσας τὴν παρὰ ο σι ν, καθ' ἣν ἔδει τὸ Ἱερὸν
Πρόσωπον τοῦ Χαλίφου καὶ Σουλτάνου νὰ πατῆ μόνον ἐπὶ Μουσουλμανι-
κοῦ ἐδάφους, διὰ τῆς καιασκευῆς ἐιδικῶν ὑποδημάτων μὲ διπλοῦς πά-
τους . . . εἰς οὓς ἐνεκλείσθη χῶμα τῆς Μέκας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.
Διὰ λόγους εὐνοήτους προνοίας παρέλαβε μετ' αὐτοῦ καὶ τοὺς δύο νεα-
ροὺς ἐπιδόξους διαδόχους Μουράτ καὶ Χαμήτ.

Τὸν συρμὸν τοῦτον ἐκ τριάκοντα καὶ πλέον ὄχημάτων, φέροντα τὸν
Αὐτοκρατορικὸν Ντουράν, ἐπανδρώσας διὰ ναυτομηχανικῶν τοῦ ὑπ' ἐμὲ
ἀγῆματος, σημαιοστόλιστον καὶ δαφνοστόλιστον ἀπέστειλα διὰ τῆς δια-
δρομῆς Γκιουμουλτζίνας—Ξάνθης—Δράμας—Σερρῶν εἰς Θεσσαλονίκην

ὡς δῶρον εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Κωνσταντῖνον τιμηθεὶς μετὰ τὰς εὐχαριστίας Του.

Ἡ πόλις σας οὕτω, κ. Δήμαρχε, ἢ ὅποια τόσα πολύτιμα λάφυρα ἔδωκε δι' ἐμοῦ εἰς τὸ Ἔθνος, πρώτη καὶ μόνη αὐτή, ὑπὸ Στρατιωτικὴν Διοίκησιν, λόγῳ τῆς ἀμέσου Ὁργανώσεως καὶ τῶν οἰκονομικῶν ἀκόμη ὑπηρεσιῶν, ἀπέδωκε καὶ εἰσπράξεις εἰς χρῆμα αὐτούσιον, εἰσαχθείσας διὰ τοῦ Ναυάρχου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Κεντρικὸν τοῦ Κράτους Ταμεῖον τὴν 25 Ἰουλίου 1913, ὅτε ὑπογραφείσης τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, παρέδωκα τὴν Διοίκησιν της εἰς τὸν ἐκεῖ ἐξ ὀμηρίας ἐπανελθόντα Ὑποπρόξενον τῆς Ἑλλάδος Δημήτριον Σπαθάραν.

Ἐπιβὰς εἶτα τοῦ «Ἀβέρωφ», ἐπλευσα μετὰ τοῦ Στόλου εἰς Καβάλλαν καὶ Θεσσαλονίκην, ὁπόθεν παραλαβόντες τὸν Βασιλέα, κατηρθύνθημεν εἰς Φάληρον, ἔνθα ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐν συγκινητικῇ καὶ μεγαλειώδει ὑποδοχῇ, ἀναμνησκούση τοὺς θριάμβους τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, ἐδέχθη τὸν Νικηφόρον Στρατηλάτην Κωνσταντῖνον ΙΒ'.

Νομίζω φίλε κ. Δήμαρχε, ὅτι ἀπέδωκα πλήρως ἐξ ἀναμνήσεων καὶ σημειώσεών μου τὰς καλὰς Ἐκείνας Ἡμέρας τὰς ὁποίας μεταδίδω ὑμῖν, ἵνα ὁ Δῆμος σας τὰς κατέχει διὰ τὴν Ἱστορικὴν Ἀνάμνησιν εἰς τὸ Ἀρχεῖον του.

Μετὰ πάσης τιμῆς

Σ. Δ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ

ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ ¹⁾

25) Δημοσιεύομεν τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ κόμητος d'Hauterive τὸ ὁποῖον μᾶς παρεχώρησεν ὁ κ. Γ. Ἀρβανιτίδης κατὰ μετάφρασιν ἢν εὐγενῶς ἀνέλαβεν ὁ κ. Βασ. Ἀριστόβουλος, τὸν ὁποῖον εὐχαριστοῦμεν θερμῶς ὡς καὶ τὸν κ. Ἀρβανιτίδην (Σ. Θ.)

Τὸ βιβλίον φέρει τὸν τίτλον: *Memoire sur l'état de la Moldavie en 1787 par le comte d'Hauterive, Membre libre de l'Academie des inscriptions et belles lettres, secretaire du Prince de Moldavie Alexandre Mavrocordato (Firaris). Edition de l'Academie Roumaine, Bucarest 1902. Σελ. 286—301.*

Ὁ Alexandre-Maurice Blanc de Lanautte, κόμης d'Hauterive, ἐγεννήθη τὸ 1754 καὶ ἦτο τὸ δεύτερον ἀπὸ τὰ 13 τέκνα μιᾶς οἰκογενείας, ἡ ὁποία παρὰ τὴν εὐγενῆ καταγωγὴν τῆς δὲν εἶχε μεγάλην περιοσίαν. Ἐκαμε τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ὀρατοριανῶν, ὅπου καὶ ἐδίδαξε κατόπιν, χωρὶς ὅμως τὰ γίνῃ μέλος τῆς ἀδελφότητος, τοῦθ' ὅπερ ἐξηγεῖ τὸν τίτλον τοῦ ἀββᾶ τὸν ὁποῖον τοῦ ἀποδίδουν μερικοὶ ἐκ τῶν συγχρόνων του

Γνωρισθεὶς μὲ τὸν κόμητα Chlorieul-Gauffier ὁ ὁποῖος εἶχε διορισθῆ πρόεδρος τῆς Γαλλίας εἰς Κων/πολιν, προσελήφθη παρ' αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ «Gentilhomme d'Ambassade», ὅπως ἔλεγον τοὺς ἀκολούθους πρεσβειῶν, κατὰ 7/βριον τοῦ 1784. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους διορισθεὶς εἰς τὴν θέσιν τοῦ Γάλλου Γραμματέως τοῦ τότε ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας, Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐπιλεγόμενου «Φυγάδος» (διότι ἐφυγεν εἰς Ρωσίαν) ἀνεχώρησε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ Ἰάσιον, ἔδραν τῆς ἡγεμονείας.

Καθ' ὁδὸν ἐκράτησεν ἡμερολόγιον τοῦ ταξειδίου του, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ Ρουμανοφίλου Ubicini. Τοῦ ἡμερολογίου τούτου δημοσι-

1) Ὅρα σελ. 65—82 παρ. τόμου.

εἶομεν ἐν μεταφράσει τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐκ Θρόκης διάβασίν του.

Δέον νὰ σημειώσωμεν ἐδῶ ὅτι ὁ κόμης d' Hauterive, ὅσον καὶ ἂν τολμᾷ κάποτε, συμμορφούμενος πρὸς τὴν μόδαν τῆς ἐποχῆς του, νὰ ὁμιλῇ μὲ κἄποιαν ἐλευθερίαν περὶ τοῦ κλήρου ἐν γένει, κατὰ βάθος εἶναι φανατικὸς καθολικός, περιφρονεῖ τοὺς ὀρθοδόξους καὶ παρ' ὄλον ὅτι τοῦ εἶναι ἀθάνατον νὰ μὴ θανατῶσῃ τοὺς διακεκριμένους Ἑλληνας τοὺς ὁποίους ἐγγώρισε, δὲν ἀφίνει εὐκαιρίαν νὰ μὴ τοὺς διασύρῃ.

1η ἡμέρα — Ἀπὸ τὸ Πέραν εἰς Ἀϊβάξκιοϊ¹⁾ ὥραι 2.

Ὅταν ἕνας γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ Πέραν, φανταζόμενος ὅτι ἡμπορεῖ νὰ ταξιδεύσῃ στὴν Εὐρώπῃ ὅπως ταξιδεύει στὴν Γαλλία, ἰδοὺ ἡ πρώτη περιπέτεια τοῦ ταξειδιοῦ του.

Τὸ βράδου, βρίσκεται μόνος σ' ἕνα τόπον ἄγνωστον, ἀνίκανος νὰ προσανατολισθῇ, σ' ἕνα χωριὸν ποὺ ἀντηχεῖ ἀπὸ τὴν ὄχλοβοῆ τετρακοσίων ἀλόγων, ἑκατὸν κάρρων, τριακοσίων προσώπων, ποὺ δὲν γνωρίζουν μῆτε τὴν γλῶσσαν του, μῆτε τὴν φυσιογνωμίαν του, μῆτε τὴν στενοχώριαν του. Ζητεῖ ἕνα ἄλογο, ζητεῖ ἕνα ἀμάξι, ἕνα κατάλυμα, ἕνα κρεβάτι, ζητεῖ ψωμί, ζητεῖ τὸν ἡγεμόνα . . .

Ὁ ἡγεμὼν, ἀπορροφημένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην μὲ τὴν πολυπληθῆ συνοδείαν του, μὲ τὸ μακρυνὸν του ταξειδί, μὲ τὴν μεγάλην ἐπαρχίαν ποὺ καλεῖται νὰ διοικήσῃ, ποῦ νὰ σκεφθῇ καὶ τὰς ἐπιτακτικὰς ἀνάγκας τῶν ἀτόμων ποὺ τὸν συνοδεύουν.

Ὁ ἡγεμὼν εἶναι ἀόρατος καὶ ὁ γραμματεὺς του . . . ἀπελπισμένος. Ἀποτείνεται παντοῦ, χτυπᾷ κάθε πόρτα, ἐξαντλεῖται εἰς ἀναζητήσιν τῶν ἀρμοδίων, εἰς ἐρωτήσεις ποὺ φαίνονται γελοῖαι σ' ἐκείνους ποὺ δὲν καταλαβαίνουν. Ἐπὶ τέλους . . . ἕνας ἀπὸ τοὺς χιλίους ποὺ παραζαλίζει μὲ τὰ παρακάλια του, τὸν λυπεῖται καὶ τὸν ὀδηγεῖ σ' ἕνα κατάλυμα ποὺ φέρει τὴν πινακίδα «Τοῦ σιμιὸρ σεκρετάρου».

Κολυμβᾷ σὲ μιὰ λίμνη λάσπης γιὰ νὰ φθάσῃ μπροστὰ σὲ μιὰ σκάλα σαράβαλο . . . Ἀναρριχᾶται, σπάνει τὸ κεφάλι του στὴν πόρτα καὶ εἰσέρχεται . . . Ἐνα χαμηλοτάβανο δωμάτιο μὲ διπλὸ πάτωμα, τὸ ὁποῖον θὰ μποροῦσε περίφημα νὰ γίνῃ μονὸ ἂν ἤθελε συμπληρῶσῃ κανεὶς τὰ χᾶσματα τοῦ πρώτου μὲ τὰ κομμάτια τοῦ δευτέ-

1) Χωριουδάκι μὲ 15—20 σπήτια εἰς ἀπόστασιν 5—6 χιλιομέτρων ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Πόλης.

ρου . . . Παράθυρα χωρίς τζάμια και σχεδόν χωρίς παραθυρόφυλλα. . . . Μήτε μιὰ καρέκλα . . . μήτε τραπέζι . . . μήτε κρεβάτι . . . Μέσα ψυχὴ γεννητὴ . . . μόνον ἕνας νυκτερινὸς σκουῖφος κ' ἕνας ὑπηρετῆς ἀμίλητος . . . Τὰ πρῶτα βήματα ἑνὸς διπλωματικοῦ σταδίου . . . Ἡ πρώτη γλύκα τῶν ἀπολαύσεων μιᾶς Ἀσιατικῆς αὐλῆς . . . Ὁ σινοὶρ σεκρετάριος διαλέγει τὴν καλύτερη σανίδα τοῦ δωματίου, ξαπλώνεται, ἕνα κομμάτι ψωμί και τυρί τοῦ πέφτει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, τρώγει, πίνει, κοιμᾶται και ξυπνᾷ σὰν τοὺς ἄλλους . . .

Ἴδου πῶς περνᾷ κανεὶς τὴν πρώτη του νύκτα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἡγεμόνων . . . Ἄλλως τε πολλοὶ περνοῦν χειρότερα τὴν τελευταίαν !!!

2α ἡμέρα.— Ἀϊβάζκιοὶ στὸ Μεγάλο Γεφύρι 1).

«. . . Κύριε, ἔρχομαι ἰδιαιτέρως ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ ἡγεμόνου μου ἵνα εἴπω εἰς τὴν Ὑμετέραν Εὐγένειαν πόσον ἡ Α. Ὑψηλότης ἔλυπηθῆ διότι χθὲς σὰς ἔλησμήνησαν.

Ὅθεν ἡ Α. Ὑψηλότης μοὶ ἀνέθεσε τὸ καθῆκον νὰ φροντίζω ἀποκλειστικῶς τὰ τοῦ ταξειδίου σας, ἀπαλλάσσων με πάσης ἄλλης ὑπηρεσίας. Θὰ θεωρήσω μεγάλην τιμὴν μου και θὰ αἰσθανθῶ μεγάλην εὐχαρίστησιν ἂν αἱ ὑπηρεσίαι μου τύχουν τῆς εὐμενοῦς ὑμῶν ἐκτιμήσεως»

Εἶναι ὁ ἄρχων Βατάκης 2) ποὺ μᾶς τὰ λέγει αὐτὰ Ἰταλιστί, ὁ ἀρχηγὸς τῶν σωματοφυλάκων και σημαιοφόρων τῆς Α. Ὑψηλότητος. Ἔχει συμπαθητικὴν ἐμφάνισιν και τοὺς ἀβροῦς τρόπους τῆς ἐκλεκτῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἡγεμόνου ὁ ὀλιγώτερον ξένος πρὸς τὰς συνηθείας μας και νομίζω ὅτι εἶναι ὁ μόνος ποὺ θὰ μπορῶ νὰ συνεννοοῦμαι μαζί του.

Ἡ σκηνὴ λοιπὸν θ' ἀλλάξῃ και θ' ἀλλάξῃ στὸ καλύτερο, γιατί εἶναι ἀδύνατο ν' ἀλλάξῃ στὸ χειρότερο.

Ὁ ἡγεμὼν εἰς τὴν εὐνοίαν του αὐτὴν προσθέτει και ὅλα τὰ ἄλλα χαρίσματα τοῦ χαρακτηῆρος και τῆς ἀνατροφῆς του.

Εὐρίσκω ἕνα ὠρατὸ ἄλογο, ἀγοράζω ἕνα σάλι και ὑποδήματα ἀλλὰ Τοῦρκα. Τὸ βράδου θὰ παραγγείλω μιὰ γούνα στὴ Σηλυβριά . .

1) Μπουγιούκ Τοεκμεδζέ, ἴδε κατωτέρω.

2) Πρόκειται πιθανώτατα περὶ τοῦ Βατάβα, ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου ὁ ὁποῖος ἀκολουθοῦσε τὸν ἡγεμόνα φέρων τὴν σημαίαν τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχομολδαβίας. Ἴδε Th. Blancard. Les Μανρογενί σελ. 145 (Σ. Μ.)

Ὁ μιχμανδάρης ¹⁾ μου ἔχει τὴν καλωσύνην νὰ μοιρασθῆ μαζί μου τὰς κλινοσκευὰς ποὺ εἰς τὸν ἀφιλόξενον αὐτὸν τόπον κάθε ταξειδιώτης εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ σύρῃ μαζί του. Ἔτσι ὁ ὕπνος τῆς δευτέρας αὐτῆς νυκτὸς εἶναι ὀλιγώτερον διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν γλυκὺν καὶ τόσον εὐχάριστον ὕπνον τῶν νυκτῶν ποὺ περνοῦσα στὸ Πέραν . . . δὲν λέγω τῶν ἡμερῶν . . . Θὰ περάσῃ πολὺς χρόνος ἕως ὅτου εὐρῶ κᾶτι ἀνάλογο μὲ αὐτὲς ποὺ ἀπελάμβανα στὸν εὐτυχισμένο ἐκεῖνο τόπο . . . Ἄρκει τόσο γιὰ νὰ πῶ σὲ τί παλάτι καὶ σὲ ποιὸν πρέσβυ κοντὰ ζοῦσα . . . ²⁾

3η ἡμέρα. — Ἀπὸ τὸν Μεγ Τσεκμεδζέ εἰς τὴ Σηλυβρία.

Σηκωνόμεθα τὰ ξημερώματα καὶ ἀναχωροῦμεν ἀκολουθοῦντες ἓνα δρόμον παράλληλον πρὸς τὴν θάλασσαν. Γευματίζομεν στὸ Κινικλῆ ³⁾ μ' ἓνα ἄθλιο ψωμί, μὲ αὐγὰ καὶ ἀπαίσια τηγανητὰ ψάρια . . . Ὅλοι μαζί τρῶγουν ἀπὸ τὸ ἴδιο πιάτο καὶ βουτοῦν τὰ δάκτυλά των Δὲν ὑπάρχει μῆτε πετσέτα, μῆτε μπουκάλι, μῆτε τραπέζι . . . Κατεβάζουν τὸ κρασί ὄχι μέχρι . . . ἀλλὰ μετὰ τῆς τρυγὸς καὶ πίνουν τὸν καφέ μὲ τὸ κατακάθι του εἰσπνέοντες συγχρόνως τὸν καπνὸ 100 τζιμπουκιῶν ποὺ ἀνάβουν ἄνευ διακοπῆς . . . Καὶ ἐπειδὴ εἶμαι ὁ μόνος ποὺ παραξενεύεται μ' αὐτὰ, προσπαθῶ νὰ κρύψω τὴν ἐντύπωσιν ποὺ μοῦ προξενοῦν.

Δὲν γνωρίζω ποιὸς Μέγας Βεζίρης ἔκτισε τὸ ὠραῖο αὐτὸ χάνι ποὺ μπορεῖ νὰ περιλάβῃ στρατὸν ὀλόκληρον καὶ τὰ λουτρὰ αὐτὰ ποὺ θὰ στόλιζαν μιὰ πολιτεία . . . Δὲν γνωρίζω ποιὸς Ἑλλήν αὐτοκράτωρ ἐδολοφονήθη σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ μέρος . . . Δὲν γνωρίζω γιατί οἱ Τοῦρκοι ὀνομάζουν Μεγάλο καὶ Μικρὸ Συρτάρι ⁴⁾ τὰ χωριά ποὺ

1) Σημαίνει τὸν ξεναγόν.

2) Ἡ Γαλλικὴ πρεσβεῖα εἶχε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐκτὸς τοῦ πολυπληθοῦς προσωπικοῦ τῆς καὶ πολλοὺς διακεκριμένους ξένους, σοφοὺς, φιλολόγους καὶ καλλιτέχνας, ὅπως τὸν Le Chevalier, συγγραφέα τοῦ ταξειδίου στὴν Τρωάδα, τὸν ποιητὴν Delille εἰς τὸν ὁποῖον συνέβη καὶ ἓνα νόστιμον ἐπεισόδιον ποὺ διηγεῖται εἰς ἄλλο του ἔργον ὁ Hautevine, τὸν σχεδιαστὴν Cars, τὸν Fauvel καὶ ἄλλους οἱ ὁποῖοι ἔκαμναν τὴν ζωὴ εὐχάριστη στὸ παλάτι τῆς πρεσβεῖας.

3) Θὰ πρόκειται περὶ λανθασμένης ἀναγραφῆς καθότι τὸ Κινικλῆ εὐρίσκεται μεταξὺ Σηλυβρίας καὶ Τσόρλου (Σ. Μ.)

4) Μπουγιούκ Τσεκμεδζέ καὶ Κιουτσούκ Τσεκμεδζέ. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ χωριὸ ποὺ ἀπέχει μόλις 20 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν Κων/πολιν εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Κων/πόλεως-Ἀδριανουπόλεως.

ὀνομάζουμε Μεγάλο καὶ Μικρὸ Γεφύρι καὶ γιατί τὸ δεύτερο 1) αὐτὸ ἔχει δέκα τόξα περισσότερο ἀπὸ τὸ πρῶτο . . .

Μὰ νά . . . ἡ ἡγεμονίς 2) περνᾶ . . . μιά πριγκηπέσσα ὠραία σάν τὴν αὐγή . . . Τῆς προσφέρω κρασί, τὸ πίνει καὶ στερεῖται τὸ μισό της κοτόπουλο πού μοῦ προσφέρει καὶ τὸ καταβροχθίζω . . . Καὶ τώρα . . . εἶμαι πλέον Ἑλληὴν διὰ παντός . . . Τετέλεσται . . . Θὰ ἔδιδαν ὅλα μου τὰ μαλλιά γιὰ νάχω λίγο μουστάκι καὶ τὸ ὠραιότερο μου καπέλλο γιὰ ἓνα κόκκινο φέσι ἢ ἓνα πράσινο καλπάκι . . .

4η ἡμέρα.— Διαμονὴ στὴ Σηλυβρία 3).

Δὲν θὰ ἤξιζε τὸν κόπον νὰ σταματήσῃ κανεὶς στὴ Σηλυβρία. Ἡ κόπωσις ὅμως τῶν περασμένων ἡμερῶν καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ χωρισθοῦμε ἀπὸ τοὺς συγγενεὶς καὶ φίλους πού ἤλθαν ὡς ἐκεῖ γιὰ ν' ἀναβάλουν τὴν στιγμήν τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ μᾶς ἐπιβάλλει νὰ μείνωμεν.

5000 Τούρκοι, 500 Ἑλληνας καὶ 100 Ἑβραῖοι 4) ἀποτελοῦν ὅλον τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς τῆς πόλεως πού εὐρίσκεται σὲ ὠραία τοποθεσία, εἶναι ὅμως κακοχτισμένη, ἔχει δρόμους ἀθλίους καὶ εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ περικυκλωμένη μ' ἓνα τεῖχος ἐρειπωμένο Γοτθικῆς κατασκευῆς.

Δὲν θὰ εἶχα τίποτε νὰ σημειώσω στὸ ἡμερολόγιό μου ἂν αἱ Κυριαίαι τῆς συνοδείας μας δὲν μᾶς ἔδιδαν ἓνα δείγμα τῆς θρησκευτικῆς εὐλαβείας τῶν Ἑλληνίδων. Ἠκολούθησα τὰς ἡγεμονίδας εἰς τὴν μητρόπολιν, ἀρχαίαν Βασιλικὴν πού ἐνθυμίζει τελείως τὰς κατακόμβας τῆς πρώτης ἐποχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Φῶς εἰσέρχεται τόσον ὅσον χρειάζεται γιὰ ν' ἀντιληφθῇ κανεὶς ὅτι πρόκειται περὶ σπηλαίου πού προχωρεῖ εἰς βάθος, χαμηλό, μὲ τοὺς τοίχους πνιγμένους στὴν καπνίλα καὶ ἱστορημένους μὲ εἰκόνας πού φανερώνουν τὴν ἔλλειψιν πάσης καλαισθησίας. Οἱ ἅγιοι ἔχουν γενειάδες, μύτες καὶ δάκτυλα ὑπερμέ-

1) Τὸ μῆκος του εἶναι 2000 πόδια.

2) Ἡ πριγκηπέσσα Ζεφύρα, κόρη τοῦ τέως ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Νικολάου Καραδζᾶ, δεύτερη σύζυγος τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. Ἡ πρώτη του σύζυγος ἦτο μιά νέα κόρη ἀπὸ τὸ Στρασβοῦργο ἢ ὅποια εἶχεν ἀποθάνει ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὸν γάμον της.

3) Σηλυβρία ἢ Σηλυμβρία τοῦ Στράβωνος, 6 ὠραι ἀπὸ τὸν Μπουγιούκ Τσεκμεδέ.

4) Λανθασμένη πληροφορία: ἡ Σηλυβρία εἶχε περὶ τοὺς 2500 Ἑλληνας καὶ ἄλλους τόσους Τούρκους. (Σ. Μ.)

τρως μακρῶς, αἱ δὲ ἅγιοι ἕνα χρῶμα ποῦ σίγουρα δὲν θὰ τοὺς πηγαινέαν ζοῦσαν ἀκόμα . . .

Κάθε εἰκόνα δέχεται τὸ προσκύνημα τοῦ κάθε πιστοῦ, αἱ πλέον διακεκριμένοι ἀπολαμβάνουν ἐκ περισσοῦ κ' ἕνα φίλημα . . . Ὁμολογῶ ὅτι ἡ νύφη τῆς πριγκηπίσσης Καραδζᾶ¹⁾ κάμνει τοὺς θεατὰς νὰ λαχταροῦν νὰ ἦταν στὴν θέσι τῶν ἁγίων . . . Πρέπει νὰ προσθέσω ὅτι ἡ λιτανεῖα αὐτὴ δὲν γίνεται μὲ πολλὴ σοβαρότητα. Γελοῦν ἀναμεταξύ των μπροστὰ στὰς εἰκόνας ψιθυρίζουσαι συγχρόνως καὶ προσευχῆς εἰς τίς ὁποῖες δὲν προσέχουν περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἁγίους εἰς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνονται . . .

Οἱ παππάδες καὶ οἱ πιστοὶ ψάλλουν ἐν χορῶ τροπάρια μὲ τέτοια ταχύτητα ποῦ προϋποθέτει ὅτι δὲν σκέπτονται μήτε τοὺς στίχους μήτε τὴν μελωδίαν καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία τελειώνει μὲ προσφοράς στοὺς παππάδες, λειτουργοὺς μιᾶς θρησκείας ποῦ ἐδῶ, ὅπως καὶ στὸν τόπο μας καὶ σ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ἀγαπᾷ τὸ χρῆμα.

5η ἡμέρα. — Ἀπὸ Σηλυβριᾶ εἰς Τσορλοῦ²⁾.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ συμμετάσχη κανεὶς στὴ λύπη μιᾶς οἰκογενείας ποῦ τὰ μέλη της εἶναι ἠνωμένα μεταξὺ των, προκειμένου νὰ ἀποχωρισθοῦν ἀπὸ τὸν εὐγενέστερον τῶν ἡγεμόνων³⁾.

Οἱ ἀποχαιρετισμοὶ αὐτοὶ ἀνανέωσαν τὴν πικρίαν ποῦ αἰσθάνθηκα ἀποχωριζόμενος ἀπὸ τοὺς δικούς μου . . .

Ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἡγεμόνος πηγαίνει νὰ ζητήσῃ παρηγορίαν κοντὰ στὸν ἐπίσκοπο τῆς περιφερείας. Ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ περιέργεια μὲ

1) Ἦταν, λέγει παρακάτω ὁ d'Hauterive, μία κυρία μὲ πολὺ πνεῦμα καὶ ἐπεδείκνυε μεγάλην ἐλευθεροφροσύνην εἰς τὴν ἀυλὴν της. Ἄγνων τὸ ὄνομα τῆς νύφης της "Ὅσον ἀφορᾷ τὸν σύζυγον τῆς τελευταίας, Ἰωάννην Καραδζᾶ γυναικάδελφον τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας, ἦτο ἕνας νέος 20 ἐτῶν ποῦ ἔγινε Μ. Δραγουμάνος τῆς Ὑψηλῆς Πύλης στὰ 1808 καὶ ἀπέθανε μετὰ δύο μῆνας.

2) Τσορλοῦ ἢ Τσουρουλλὸς τῶν Βυζαντινῶν, σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Κων/πόλεως-Ἀδριανουπόλεως.

3) Ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ Journal Politique τοῦ 1782 ἐπαινεῖ τὴν πολυμάθειαν καὶ τοὺς τρόπους τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυρογορδάτου. Ἡ εὐγένεια του ἔφθανε μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀφίνη τοὺς ξένους νὰ ἐπισκέπτονται τὸ χαρέμι του.

(Σ. Μ. Τὴν τελευταίαν αὐτὴν λεπτομέρειαν ἀρύεται ὁ σχολιαστὴς τοῦ d'Hauterive ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ περιφήμου Prince de Ligne, ὁ ὁποῖος συνέχευε τὴν ἀυλὴν τῆς ἡγεμονίδος μὲ χαρέμι Ἀσιάτου μονάρχου !!)

ὀδηγοῦν ἐπίσης ἐκεῖ διὰ ν' ἀποχαιρετίσω τὴν πριγκήπισσα.

Ἐὶς τὸν ἱεράρχην ἔχει ἓνα εὐπρεπὲς οἶκημα, εἶναι κομψὸς καὶ ὠραῖος ἄνδρας. Ἐχει τὸ ὠραιότερον μουστάκι, τὴν πλέον περιποιημένην γενειάδα, τὴν πλέον ἀπαστράπτουσαν ὑγείαν καὶ φαίνεται ὅτι τὸν ἀπασχολεῖ τόσοσιν ἢ γεῦσις τοῦ καφέ του καὶ ἡ κομψότης μὲ τὴν ὁποίαν τὸν ρουφᾷ ὅσον καὶ ἡ φροντίς του νὰ παρηγορήσῃ τὴν ἐπισκέπτριά του. Ἡ Α Πανιερότης ἀπὸ τῆ γούνα μου καὶ τὸ καλπάκι μου μὲ πῆρε γιὰ παππᾶ ! καὶ μὲ τιμᾶ μ' ἓνα ἐλαφρὸ κίνημα τῆς κεφαλῆς καὶ μ' ἓνα μειδίαμα γεμᾶτο ἀπὸ ἀγέρωχη μεγαλοπρέπεια. Ὅθεν συνάγω τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς ὄλας τὰς θρησκείας αἱ πριγκήπισσαι τσακίζονται διὰ νὰ περιποιηθοῦν τοὺς δεσποτάδες, οἱ ὅποιοι ὅμως δὲν ἀνταποδίδουν τὰ ἴσα εἰς τοὺς παππάδες ! . . .

Ἀναχωροῦμεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν Σηλυβρία ἢ Σηλυμβρία «πόλιν τοῦ Σήλυος», ἃν ὅπως τὸ θέλει ὁ Πορφυρογέννητος «βρία» σημαίνει πόλις καὶ ἃν ὑπῆρξε ποτὲ κάποιος Σήλυος ποῦ ἔκτιζε πόλεις. Δὲν εἶδα πούθεν τὰ ἔρειπια τοῦ μεγάλου τείχους¹⁾ ποῦ συνέδεε τὰς δύο θαλάσσας καὶ ποῦ τόσοσιν ὀλίγον ἐπροστάτευσεν τοὺς Βαρβάρους τοῦ Νότου ἀπὸ τοὺς Βαρβάρους τοῦ Βορρᾶ. Ὁ Δόκτωρ Μάκενζυ δὲν πιστεύω νὰ τὸ εἶδε πούθεν, θὰ τὸ διάβασεν μόνον στὴν ἱστορίαν. Δὲν ἀποκλείεται ἐπίσης νὰ μὴν εἶδα τίποτε ἐπειδὴ τὸ χιόνι θὰ εἶχε καλύψει τὰ ἴχνη του.

Τὸ ψῦχος εἶναι δριμύτατον, μόλις ὅμως τὸ αἰσθάνομαι χάρις στὴ ζεστῇ γούνα ποῦ μοῦ ἐχάρισεν ὁ ἡγεμὼν.

Ὁ ἀγαπητὸς μου μιχανδάρης δὲν μὲ ἀφίνει οὔτε βῆμα. Ἡ προνοητικὴ του δραστηριότης προφθαίνει παντοῦ. Εἵμεθα βέβαια οἱ μόνοι, μὴδὲ τοῦ ἡγεμόνος ἐξαιρουμένου, ποῦ δὲν μᾶς λείπει ποτὲ ψωμί, πουλιά, καφές, τσάι, κρασί, σοκολάτα, σαλέπι κτλ. Αὐτὸ μὲ κάμνει ἐπιεικέστερον γιὰ τὰ Ἑλληνικὰ φαγητὰ ποῦ μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν κουζίνα τοῦ ἡγεμόνος καὶ ὑπομονητικώτερον γιὰ τὰς ἄλλας δυσκολίας τοῦ ταξειδιοῦ.

Ἀπὸ τὴν Σηλυβρία στὸ Κινικλῆ²⁾ πέντε ὥρων πορεία. Περνοῦμε ἀπὸ μικρὰ γεφύρια μεγάλου μήκους ἀλλὰ πολὺ καλοκτισμένα.

1) Εἶναι τὸ περίφημον τείχος τοῦ Ἀναστασίου τοῦ Β' ἀπὸ τὸ ὅποιον δὲν μένουν παρὰ μερικὲς πέτρες καὶ μερικὰ τοῦβλα.

2) Σινεκλῆ, σταθμὸς τῆς γραμμῆς Κων/πόλεως—Ἀδριανουπόλεως ἀπέχων 40 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν Τσορλοῦ. (Ὁ ἐκδότης συγχέει τὸ Κινικλῆ ἄλλοτε χωρὶον καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τσιφλίκιον, μακρὰν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, μὲ τὸ Σινεκλῆ (Σ. Μι.)

Τὰ γεφύρια αὐτοῦ τοῦ τόπου ἔχουν ὕψος ἕως 7 ποδῶν, κατασκευάζονται εὐκόλα, διὰ τοῦτο εἶναι καὶ πολυάριθμα.

Σπήτια δὲν φαίνονται πουθενά, κανένας ἀγρός, καμμιά δενδροφυτεία, μία μόνον μάνδρα εἰς ἀπόστασιν μισῆς λεύγας καὶ 3 ἢ 4 ἄλλες στήν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ. Τὰ βουβάλια, τὰ ἄλογα, τὰ βώδια, τὰ πρόβατα καὶ τὰ κατσίκια, ζοῦν ἐκεῖ ὅλα μαζί ἀνακατεμένα ἐν ἀγαστῇ συμπνοίᾳ. Ἄμα ὁμως βγοῦν ἀπὸ τῆ μάνδρα σκορπίζονται γιὰ νὰ συγκεντρωθοῦν κατὰ γένη καὶ σχηματίζουν γραφικὰς ὁμάδας στοὺς λόφους καὶ στήν κοιλάδα.

Τὸ Κινικλὴ εἶναι ἓνα χωριουδάκι μὲ εἴκοσι σπήτια ἀπὸ τὰ ὁποῖα τρία εἶναι χάνια καὶ τὸ ἓνα τζαμί ἐρειπωμένο. Μερικὰ δένδρα βρίσκονται ποῦ καὶ ποῦ γύρω ἀπ' αὐτὰ τὰ καλύβια. Μῆτε ἓνα δὲν ὑπάρχει ποῦ νὰ μὴν ἔχη στὴ στέγη του μιὰ φωλιὰ πελαργῶν καὶ μιὰ κουκουβάγια ποῦ θρηνεῖ μέρα μεσημέρι ὅπως ἄλλοῦ κατὰ τὰ μεσάνυχτα (sic) στὰ δάση. Αὐτὸ προσθέτει μιὰ νότα μελαγχολίας στὸ λασπουδιάρικο κι' ἐρειπωμένο αὐτὸ χωριουδάκι.

6η ἡμέρα.—Ἐπὶ Τσορλοῦ εἰς Μπουργκάζ 1).

Ἡ Τσορλοῦ εἶναι γνωστὴ στήν Τουρκία ἀπὸ τὴν νίκη τοῦ Σελὴμ υἱοῦ τοῦ Βαγιαζήτ, κατὰ τοῦ πατρός του καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ θηρίου αὐτοῦ ὀκτῶ χρόνια μετὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς συνωμοσίας του εἰς τὸ ἴδιον ἀκριβῶς μέρος τῆς πατροκτονίας του.

Ἡ Τσορλοῦ ὑπερηφανεύεται περισσότερον ὡς γενέτειρα τοῦ περιφήμου Τσόρλουλου Ἄλη Πασᾶ²⁾ ὁ ὁποῖος, ἀπὸ ξυλοσχίστης ποῦ ἦτο, ὅταν ἔγινε Βεζίρης, ἐπρόσθεσε στὸ ὄνομά του καὶ τὸ ὄνομα τῆς πα-

1) Λουλέ Μπουργκάζ, σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Ἀδριανουπόλεως, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τῆς Ραιδεστοῦ.

2) Τσόρλουλου Ἄλη πασᾶς Μ. Βεζίρης Ἀχμέτ τοῦ Γου (1706—1710). Υἱὸς κατὰ τινὰς ἐνὸς γεωργοῦ, κατ' ἄλλους ἐνὸς μπαρμπέρη τῆς Τσορλοῦ. Ὁ ἴδιος πρὶν γίνῃ Μ. Βεζίρης ὑπῆρξε, ὅχι ξυλοσχίστης, ὅπως λέγει ὁ d'Hauterive, ἀλλὰ μαθητευόμενος ἀγᾶς στήν ὑπηρεσία τοῦ Παλατιοῦ.

(Σ. Μ.) Οἱ ἀγᾶδες αὐτοὶ προωρισμένοι κατ' ἀρχὴν διὰ τὴν ἀτομικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Σουλτάνου ἢ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ παλατιοῦ, σιγὰ σιγὰ ἀνήρχοντο εἰς διάφορα ἀξιώματα ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων γινόμενοι π. χ. ὑπασπισταὶ τοῦ Σουλτάνου (τσοκαδάρηδες) ὑπέρτατοι ἀρχηγοὶ τῆς στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς διοικήσεως τῶν ἀνακτόρων (σιλιχδάρηδες) καὶ κατόπιν μεταπηδοῦντες ἐκ τῆς ἀτομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Σουλτάνου εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, Μεγάλοι Βεζίροι κτλ.

τρίδος του ὄχι διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ αὐτὸ ὅτι εἶναι κύριός της ¹⁾ ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ ὑπενθυμίξῃ τὴν ταπεινὴν καταγωγὴν του.

Οἱ Τοῦρκοι, φρονιμώτεροι ἀπὸ μᾶς, ἐκτιμοῦν περισσότερο ἐκείνους πού μὲ τὴν ἰδιοφυίαν των κατάρθωσαν νὰ γίνουν ἀνώτεροι τῆς τύχης των.

Ὁ καιρὸς εἶναι λαμπρὸς, δυστυχῶς ὅμως ἔχομεν ἐμπρὸς μας πορείαν 10 ὥρῶν καὶ δὲν ὑπάρχει κανένα ἄλλο χωριὸ εἰς τὰς ὥραιάς αὐτάς καὶ μακρὰς πεδιάδας ἐκτὸς τοῦ Καριστεράν. Μερικὲς μάνδρες, κάμποσα γεφύρια, ποταμάκια καὶ λοφίσκοι διακόπτουν ποῦ καὶ ποῦ τὴν μονοτονίαν τοῦ τοπίου.

Μερικοὶ γήλοφοι ἐσχηματίσθησαν διὰ νὰ ὑπενθυμίζουσι νίκας πού ἐκέρδισαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἄλλοι χρησιμεύουν ὡς σημεῖα συγκεντρώσεως διὰ νὰ φαίνεται ἀπὸ μακρὰ ἢ σημαῖα τοῦ Σουλτάνου. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς γηλόφους εἶναι τοῦ Σουλτάν Μουράτ. Ἐκεῖ, κοντὰ στὸ Μπουργκάζ, εἶχε συναθροίσει τὸν στρατὸν του ὅταν ἐκίνησε γιὰ νὰ νικηθῇ ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα τῶν Σέρβων ²⁾. Σήμερον εἶναι ὁ μοιραῖος τόπος ὅπου ὁ Μποστανδζὶ μπασῆς τῆς Ἀδριανουπόλεως ³⁾ κρεμᾷ τοὺς ληστὰς . . . Ἐδῶ . . . σὰν ν' ἀκούω τοὺς φιλοσόφους μας νὰ διαμαρτύρωνται . . . Ἐ λοιπόν, γιατί δὲν βγαίνουν λιγάκι ἔξω ἀπὸ τὸν τόπον των . . . Ἄν ὁ κ. Μπεκκαρίας ἔβλεπε τὴν κλεφτουριά αὐτῆς τῆς χώρας θὰ ἐδοκίμαζε ὀλιγώτερον οἶκτον διὰ τοὺς κακούργους πού δολοφονοῦν τιμίους ἀνθρώπους γιὰ ἓνα φλουρί.

Ἐδῶ οἱ πρόγονοι τῶν σκλάβων πού πρόκειται νὰ διοικήσωμεν, ἐξῶντῶσαν τοὺς πατέρας μας διὰ λογαριασμὸν τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τότε ἐφρόντισαν νὰ μᾶς ἐκδικήσουν μὲ τὰ παθήματά των ⁴⁾. Ὅταν ὁ Βαλδουῖνος ἐξελέγη αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἕλληνες ἐζήτησαν προστασίαν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους Ἰωάννης ἢ

1) (Σ. Μ.) Οἱ Τοῦρκοι μὴ ἔχοντες οἰκογενειακὰ ἐπίθετα, διὰ νὰ διακρίνονται ἀπὸ τοὺς συνωνύμους των, ἐγένοντο γνωστοὶ μὲ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος των ἢ πολλακίς μὲ τὰ φυσικά των ἐλαττώματα : (Τοπάλ=κουτσός) Κιὸρ (στραβός) κτλ.

2) (Σ. Μ.) Ἡ μάχη τοῦ Κοσσυφοπεδίου.

3) Μποστανδζὶ μπασῆς δηλ. ἀρχηγὸς τῶν κηπουρῶν ἦτο ἓνα εἶδος ἀστυνομίας, ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, ὡς ἐκτελεστικὰ ὄργανα τῆς ἐξουσίας του, τοὺς χασεκῆδες, περὶ τῶν ὁποίων ὁ συγγραφεὺς ὀμιλεῖ κατωτέρω. (Σ. Μ.)

4) (Σ. Μ.) Ἡ φράσις, ὅπως διατυπῶται εἰς τὸ κείμενον, εἶναι διφορούμενή, πάντως ἀπὸ ὅσα λέγει παρακάτω ὁ συγγραφεὺς. αὐτὴ εἶναι ἡ ἔννοιά της.

Ἰωαννίκιος ¹⁾ ὁ Βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων ἐφώναξε τοὺς Κομάνους, ἀγρίους ποὺ ζοῦσαν ὑπὸ σκηνάς, φοροῦσαν δέρματα ζῶων καὶ ἦταν ὀπλισμένοι μὲ τόξα καὶ μὲ λόγχας. Ἔσφαζαν καὶ ἔφευγαν ὅπως οἱ Τατάροι τῶν ἡμερῶν μας. Οἱ Βάρβαροι αὐτοὶ ἔτρεξαν ἀπὸ τὴν Μολδαβίαν, τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Βεσσαραβίαν, ἐπετέθησαν ἐναντιὸν τῶν ἐφοδιοπομπῶν καὶ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ στρατοῦ τῶν Λατίνων ποὺ ἐπρόκειτο νὰ πολιορκήσῃ τὴν Ἀδριανούπολιν, ἔπειτα, ὑποκρινόμενοι ὅτι φεύγουν πανικόβλητοι, παρέσυραν τοὺς ἀνυπόπτους ἐχθροὺς τῶν εἰς τὴν πεδιάδα, ὅπου τοὺς κατέσφαξαν. Ἐκεῖ ἐφονεύθη καὶ ὁ κόμης de Blois. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔπεσε αἰχμάλωτος εἰς χεῖρας τοῦ Βουλγάρου ἡγεμόνος, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔδωκε τὸν οἰκτρότερον θάνατον. Ὁ Δόγης τῆς Βενετίας διέφυγε μὲ τὸν στρατὸν του ἀφίνοντας τὴν χώραν εἰς τοὺς νικητάς, ἐπίσης λησταιὶ ὅπως καὶ οἱ σταυροφόροι, ἀλλὰ πάντως ἐπιτηδειότερους ἀπὸ αὐτοὺς στὴν τέχνη τῆς ληστείας.

Ὁ Βεζίρης Κιοπρουλῆς ²⁾ ποὺ κληρονόμησε ἀπὸ τὸν πατέρα του τὸ ἀξίωμα τοῦ Μ. Βεζίρη καὶ τὸ κράτησε 15 χρόνια, πέθανε στὴ Τσορλοῦ ³⁾. Ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος πολιτικός τῆς Τουρκίας ⁴⁾ καὶ ὁ μόνος Βεζίρης ποὺ ἔμεινε διαρκῶς στὴν ἐξουσία. Εἶχε κυριεύσει τὴν Κρήτην καὶ διοικήσει μὲ ἐπιτυχίαν τὸν Τουρκικὸν στρατὸν ἐναντιὸν τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Πολωνῶν. Πρὶν ἀποθάνει εἶχεν ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην ποὺ ἔδιδε στοὺς Τούρκους τὴν Ποδαλία ⁵⁾.

1) Ἦτο Ρουμᾶνος ἐκ Μακεδονίας, ὁ ὁποῖος ἴδρυσε διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν πέραν τοῦ Δουνάβεως Ρουμάνων καὶ τῶν Βουλγάρων τὸ δεύτερον Βλαχο-Βουλγαρικὸν βασίλειον. Εὐρίσκετο εἰς στενάς σχέσεις μὲ τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον Γ', ὁ ὁποῖος τοῦ ἔστειλε καὶ ἓνα Λεγάτον διὰ νὰ τὸν στέψῃ Βασιλεῖα τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Βλάχων προσπαθῶν νὰ τὸν προσελκύσῃ εἰς τὴν λατινικὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐνθυμίζων εἰς αὐτὸν τὴν Ρωμαϊκὴν καταγωγὴν του.

(Σ. Μ.) Πρόκειται περὶ τοῦ Κατογιάννη, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς, Σκυλοϊωάννου ποὺ ἤθελε, κατὰ τὸν Ἀκροπολίτην, νὰ ὀνομάζεται Ρωμαιοκτόνος. Ἡ παραπάνω σημείωσις τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ d'Hauterive, γνωστοῦ Ρουμανοφίλου, ποὺ δὲν χάνει εὐκαιρίαν νὰ κολακεύσῃ τὰς φαντασιοπληξίας τῶν Ρουμάνων, ἀπηχεῖ ἀκριβῶς ἓνα ἀπὸ τὰ τεχνάσματα τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας διὰ τὴν παραπλάνησιν τῶν Βαλκανικῶν.

2) Ἀχμέτ Κιοπρουλῆ, ὁ δεῦτερος Μ. Βεζίρης ποὺ φέρει αὐτὸ τὸ ὄνομα.

3) Ὁ d'Hauterive κάμνει ἐδῶ ἓνα μικρὸ λάθος. Ὁ Ἀχμέτ Κιοπρουλῆ δὲν ἀπέθανε στὴ Τσορλοῦ ἀλλὰ σ'ἓνα μικρὸ τσιφλίκι κοντὰ στὸ Λουλέ-Μπουργκάζ.

4) Μετὰ τὸν Σοκολλῆ. Ἴδε παραλληλισμὸν τῶν δύο, Χάμμερ XI 434.

5) 27 8)βρίου 1676.

7η ἡμέρα.— Ἀπὸ Μπουργκάζ εἰς Κιρκιλισσέ (Σαράν-α Ἐκκλησίες).

Ἀναχωροῦμε μὲ θαυμάσιον καιρὸν καὶ ἐπιβλητικὴ μεγαλοπρέπεια. Οἱ κυρίες τοῦ τόπου, ὄλες ἐπὶ ποδὸς ἀπὸ τὰ ξημερώματα, ἐσημάτιζαν μικρὰς ομάδας μπροστὰ στὶς πόρτες τῶν σπητιῶν. Ἄν κρίνη κανεῖς ἀπὸ τὸ πλῆθος τοῦ ὠραίου φύλου, ὁ πληθυσμὸς τῆς πολιτείας αὐτῆς θὰ εἶναι σημαντικός. Ὁ φερεδζές πού τις σκεπάζει καὶ ὁ ἄβολος ἐπίδεσμος πού τις φιμώνει δὲν ἱκανοποιεῖ τοὺς περιέργους, μαντεύει ὅμως κανεῖς ἀπὸ τὸ βάδισμα καὶ τὴν κορμοστασιά τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκείνων πού εἶναι ἔμμορφες. Πουθενὰ δὲν εἶδα τόσα πολλὰ ὠραῖα μάτια καὶ χαριτωμένα κεφάλια. Μερικὲς κρατοῦν τὰ παιδιὰ τῶν ἀπὸ τὸ χέρι, τὰ ὠραιότερα παιδάκια τοῦ κόσμου.

Δὲν φαίνονται καὶ πολὺ νὰ μᾶς φοβοῦνται, τούναντίον μερικὲς φανερώνουν ἀπέναντί μας ἄρκετὰ ζωηρὰν περιέργειαν. Γι' αὐτό, ἕνας Τούρκος ξενὸς καὶ περαστικός σάν κ' ἐμᾶς, ἀγριεῦει, γυρνᾷ ἐπίτηδες ἀπὸ τὸν δρόμο του, τις πλησιάζει καὶ τις ἐπιπλήττει ἐξοργισμένος. Φεύγουν ἀμέσως σάν κοπάδι πουλιῶν, ἐπανέρχονται ὅμως ἀμέσως κατόπιν μὲ τὰ ἴχνη τοῦ τρόμου καὶ γελοῦν ἀναμεταξύ τῶν μὲ πολλὴν χάριν.

Τὸ Μπουργκάζ εἶναι ἀξιοσημείωτον γιὰ τὴν εὐχάριστη τοποθεσία του, γιὰ τὰ καλλιεργημένα του περίχωρα καὶ γιὰ τὴν ἔμμορφοιὰ δύο ἢ τριῶν περιβλέπτων οἰκοδομῶν τοῦ πού τις χρεωστεῖ στὸν Μεχμέτ πασᾶ 1), Μ. Βεζίρην ἐπὶ Σουλεῦμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς· τὸ τσαρσί του δὲν εἶναι μεγάλο, μήτε πλούσιο. Τσιμπούκια, καλαμάρια, φυλτζάνια καὶ ἄλλα μικροπράγματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἐπιχρυσωμένα μὲ γούστο τοῦ δίδει μία λάμψη πού τὴν τονίζει ἀκόμη περισσότερον ἢ γραφικὴ φυσιογνωμία τῶν Τούρκων πού καπνίζοντας ἐπάνω στὸ μπάγκο τους μὲ ἀδιατάρακτη σοβαρότητα, μήτε κἂν προσέχουν στοὺς ταξειδιῶτες πού περνοῦν καὶ τοὺς κυττάζουν μὲ περιέργεια.

Ἀπὸ τὸ Μπουργκάζ στὶς 40 Ἐκκλησίες ὀκτῶ ἀτελείωτες ὄρες εὐτυχῶς ἀπὸ ἕνα δρόμο εὐκόλο καὶ ἴσιο. Εὐχάριστοι κάμποι, λόφοι καλλιεργημένοι, ἕνα τοπεῖον ἀνώμαλο, καλοδιηρημένο στὴν ποικιλία του, γεμάτο ζωὴν, ἐλαφρώνει τὸ βᾶρος αὐτῆς τῆς ἐρημίας. Περιμένεις ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή νὰ συναντήσης ἕνα χωριὸ καὶ μόνον

1) Ἐπὶ Σουλτάν Σουλεῦμάν ὑπῆρξαν δύο Μ. Βεζίροι μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα. Ὁ Μεχμέτ Πιρὶ πασᾶς πού ἐπαύθη στὰ 1523 καὶ ὁ Μεχμέτ Σοκολλῆς, ὁ μεγαλύτερος πολιτικός τῆς Τουρκίας πού ἐδολοφονήθη στὰ 1579.

σὲ δύο λευγῶν ἀπόστασι ἀπὸ τῆς 40 Ἐκκλησίης βρίσκεται τὸ Ἄλῃ μπέη τὸ ἀθλιέστερο χωριουδάκι τῆς Ρούμελης. Ὁ Μποσταντζή μπασῆς μᾶς ἐφίλειψε σήμερον μὲ τὸ θέαμα ἑνὸς Ἀράπη πού εἶχαν προσφάτως κρεμάσει. Ἦτον ὁ ἀρχηγὸς μιᾶς συμμορίας ληστῶν πού ἦτο ὁ τρόμος τῶν ταξειδιωτῶν καὶ ἡ μάστιξ τῆς ἐπαρχίας.

Ἐδῶ δὲν ὑπάρχουν παρὰ δύο καλὰ ἐπαγγέλματα. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ληστοῦ καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ χασεκῆ. Καὶ τὰ δύο ἐξασκοῦνται εἰς βᾶρος τοῦ δημοσίου.

Μία σπειρα κακούργων ἐγκαθίσταται κατ' ἀρχὰς σ' ἓνα κατάλληλο μέρος. Ἀμέσως διατάσσονται τὰ περίξ χωριά νὰ τοὺς φέρουν φυσιγγία καὶ τρόφιμα μὲ τὴν ἀπειλὴν ὅτι ἂν δὲν ἐκτελέσουν τὴν προσταγὴν θὰ καοῦν τὰ σπίτια των καὶ τὰ σπαρτά των. Εἰς τὸ μεταξὺ, ὁ μποσιαντζή μπασῆς, ἐγκαίρως πληροφορημένος, ἀποστέλλει ἓνα λόχον χασεκῆδων. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ λόχου φεύγει μπροστά. Μαζεύει πληροφορίες γιὰ τὴν διεύθυνσι πού πῆραν οἱ λησταί, προσποιούμενος ὅτι τοὺς καταδιώκει, ἐρευνᾷ ὅλα τὰ χωριουδάκια πού συναντᾷ στὸ δρόμο του, μπαίνει σ' ὅλα τὰ σπήτια μὲ τὴν πρόφασιν νὰ κάμη ἔρευνα, ἐνσπείρει τὸν τρόπο στοὺς κατοίκους σὰν νὰ ἦσαν λησταποδόχοι, ἰδίως στοὺς πλουσίους πού συλλαμβάνει καὶ ἀπολύει ἀφοῦ τοὺς χαρατζώσει, καὶ πηγαίνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ χρηματιζόμενος ἐνῶ, ἀφ' ἑτέρου, οἱ λησταί δολοφονοῦν. Αὐτὸ δὲν εἶναι ὄλο. Γιὰ νὰ εἶναι ἐν τάξει πρέπει νὰ βρεθῆ ἓνας δυστυχῆς γιὰ τὴν κρεμάλα.

Ὁ χασεκῆς, φορτωμένος ἀπὸ λάφυρα πηγαίνει στὴ Ροδόπη ἢ στὸ Μπαλκάνι γιὰ νὰ βρῆ κανένα τζομπάνη, εἰς ἡμιαγρίαν καταστασιν, μόλις ἔχοντα φυσιγγωμίαν ἀνθρώπινη καὶ ἀνίκανο νὰ ἐκφρασθῆ ὀπωσδήποτε. Τὸν δένουν, τὸν ὀδηγοῦν στὸ μποσταντζή καὶ μὲ μόνον πειστήριον τὴν ἐλεεινὴ του ἐμφάνισιν, τὸν καταδικάζουν εἰς θάνατον. Ὁ Βούλγαρος πάει στὴν κρεμάλα καὶ ὁ ἀλγουαζιλ ἀμείβεται.

Οἱ λησταί λεηλατοῦν, ὁ λαὸς στενάζει καὶ ὁ μποσταντζή μπασῆς εἶναι εὐχαριστημένος γιὰ τὴν ἀποδίδει τὴν δικαιοσύνην ἐν ὀνόματι τοῦ σουλτάνου πού θὰ τὸν διορίσῃ πιθανῶς αὐριον πασᾶν ἢ Μ. Βεζίρην . . .

8η ἡμέρα.— Διαμονὴ στὶς 40 Ἐκκλησίης.

Ὁ ἡγεμὼν μᾶς ἀφίνει σήμερον γιὰ νὰ προηγηθῆ τῆς συνοδείας του. Πρὶν φύγει φροντίζει νὰ χαράξῃ τὴν πορεία πού θ' ἀκολουθήσωμε. Ἡμεῖς ὅμως δὲν θὰ ἀκολουθήσωμε τὰς ὑποδείξεις του. Γιὰ

νά κάμωμε καλύτερα. θά κάμωμεν χειρότερα, γιά νά φθάσωμεν ἐνωρίτερα, θά φθάσωμεν ἀργότερα. Ἔτσι ἐκτελοῦνται συνήθως αἱ διαταγαί τῶν ἀπόντων ἰδίως ὅταν αὐτοὶ τύχει νά εἶναι ἡγεμόνες.

Ἄλλως τε εἴμεθα ἡ α ὕ λ ἡ. Ἔτσι ὀνομάζουσι 3 ἢ 4 νέους ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ περισσότεροὶ ἔχουσι τὴν ἡλικίαν ἐκείνων πού μόλις ἀφίνουσι τὰ θρανία τῶν σχολείων. Μᾶς ἔδωσαν δικαιώματα ζωῆς καὶ θανάτου δι' ὅσους ἀυθαδιάσουσι ἢ δὲν ὑπακούσουσι εἰς τὰς διαταγάς μας. Προπορεύονται οἱ οὐρὲς ἀλόγων καὶ οἱ σημαῖες, ἐμβλήματα ἐπιβλητικὰ τῆς Τουρκικῆς Κυριαρχίας καὶ μουσικὴ πού δὲν εἶναι καθόλου διασκεδαστικὴ ἐπειδὴ εἶναι ἐθνικὴ καὶ ἡ καλύτερὴ τῆς Αὐτοκρατορίας ¹⁾).

Ἡ πόλις τῶν 40 Ἐκκλησιῶν εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ Λουλέ-Μπουργκάζ. Πέντε ἢ ἕξι μιναρέδες κ' ἓνα τσαρσί ὅπου δὲν βρῖσκεῖς νά ξοδεύσῃς παραπάνω ἀπὸ δύο φλουριά εἶναι τὰ μόνα ἀξιοπαράτηρητα πού μένουσι στή μνήμη.

Ἡ Χριστιανικὴ συνοικία εἶναι πέραν τῆς πόλεως, ἀπομονωμένη καὶ κάτι χειρότερη ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν.

Τὸ οἶκημα τὸ προωρισμένο γιά τὸν ἡγεμόνα δὲν ἦταν τέτοιο πού νά τοῦ ἐμπνέῃ τὴν ἐπιθυμίαν νά παρατείνῃ τὴν ἐκεῖ διαμονὴν του. Αὐτοὶ πού μᾶς φιλοξενοῦν ἔκαμαν ὅτι μποροῦσαν γιά νά κρύψουσι τὴ φτώχεια τοῦ δικοῦ μας. Χρεωστῶ τὴν ἰδιαιτέρα αὐτὴ περιποίησιν στήν ἴδια ἀπάτη πού ἔκαμε ὁ ἐπίσκοπός τῆς Σηλυβρίας ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἄτομόν μου. Ὅλοι οἱ Κονακτζῆδες μας μὲ περνοῦν γιά ἱερωμένο. Ἀκούω πάντοτε τριγύρω μου νά ψιθυρίζουσι παππᾶς καὶ ἀπόστολος καὶ γίνομαι παντοῦ ἀντικείμενον σεβασμοῦ καὶ χειροφιλημάτων. Ὅσον καὶ ἂν εἶμαι κοσμικός ἀξίζω ἴσως περισσότερον αὐτὰς τὰς ἐκδηλώσεις ἀπὸ τοὺς ἀμαθεῖς παππάδες αὐτοῦ τοῦ τύπου πού γνωρίζουσι καλύτερα τίς γυναῖκες τῶν ἐνοριτῶν τῶν παρὰ τὸν Ἀπόστολόν των τὸν ὅποιον δὲν μποροῦν νά διαβάσουσι.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ κατάλυμα τῶν 40 Ἐκκλησιῶν ἢ εὐσέβεια τῶν ὀρθοδόξων τὸ μετεμόρφωσε σὲ παρεκκλησίαν. Εἶναι στρωμένο μὲ χίλια κουρέλια διαφόρων χρωμάτων. Μερικοὶ ἄγιοι ζωγραφισμένοι

1) Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐπιτρέπει εἰς τοὺς διακεκριμένους λειτουργοὺς τοῦ Κράτους νά μεταχειρίζωνται τὰς ἐπιδείξεις αὐτὰς τῆς Τουρκικῆς Αὐλῆς. Ἡ συνοδεία αὕτη λέγεται Ταμπλουσοῦρά καὶ ἀποτελεῖται γι' αὐτοὺς πού ἔχουσι τὸν βαθμὸν Βεζῖρου ἀπὸ 9 ταμποῦρα, 9 πῖφφερα, 7 τρομπέτες, 4 κύμβαλα (ζιλ) 3 οὐρὲς ἀλόγων (τούγ) τὴν σημαία (σανδζάκ) καὶ δύο μπαϊράκια=φοινικίδες (Σημεῖωσις τοῦ d'Hauterive).

κατὰ τὸ Ἑλληνικὸ γοῦστο καὶ μιὰ λάμπα νεκρώσιμη στολίζουν τοὺς τοίχους αὐτῆς τῆς σπηλαῖς πού εἶναι ἀπὸ παντοῦ κλειστὴ καὶ πέρνει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἀπὸ τρία τετράγωνα χαρτιοῦ, τὰ μόνα τζάμια πού εἶδα ἀπὸ 8 ἡμερῶν.

Θὰ σημειώσω ἐδῶ μερικά χαρακτηριστικὰ τῆς βιοτεχνίας τῶν Σαραντεκκλησιωτῶν. Κατασκευάζουν μὲ μέλι καὶ μὲ μιὰ ρίζα ἄγνωστη ἄλλοῦ ἓνα γλύκισμα πού τὸ πουλοῦν ἓνα παρὰ τὴν ὀκτὼ 1). Πουλοῦν ἐπίσης πάμφθινα τὸ βαμβάκι πού τοὺς χρησιμεύει γιὰ γοῦνα. Εἶδα ἓνα τεχνίτη, σ' ἓνα λεπτό, νὰ φοδράρη μὲ βαμβάκι καὶ μὲ πολλὴν ἐπιτηδειότητα, μιὰ ρόμπα πού στοίχιζε 4 γρόσια 2), ἐργατικά, ὕφασμα, ἀστάρι καὶ βαμβάκι. Παρατήρησα ἐπίσης ὅτι ἐδῶ πεταλῶνουν τὰ βῶδια ὄπως καὶ τὰ ἄλογα. Ξαπλώνουν τὸ ζῶο κατὰ γῆς, τὰ τέσσαρα πόδια στὸν ἀγέρα καὶ τὸ δένουν.

Τὸ πλέον ἀξιοσημείωτον εἶναι ἡ ὕπαρξις ἀρκετῶν καθολικῶν σ' αὐτὸ τὸ μέρος καὶ μιᾶς παροικίας Ἑβραίων πού μιλοῦν μιὰ γλῶσσα διαφορετικὴ ἀπ' αὐτὴν πού μιλοῦν οἱ Ἑβραῖοι τῆς Τουρκίας. Ἀμφότεροι μετῴκηθησαν ἐδῶ ἀπὸ τὴν Πολωνία κατὰ διαταγὴν τοῦ Μεχμέτ τοῦ Δ', πού κατέκτησε τὴν Ποδολία στὸ 1676 . . .

(Ἐδῶ τελειώνουν τὰ σημειώματα πού ἀναφέρονται σὲ Ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Θράκης).

ΒΑΣ. ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΣ

1) 7 ἑκατοστὰ τοῦ φράγκου.—2) 12 φράγκα.

Ἐδῶ τὸ Γάνος πρὸ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1912.

Χάρτης της Θράκης κατά τὸν Νικόλαον Σοφιανὸν 1542.

Ἀπὸ τοῦ βιβλίου τοῦ Philippe de Fiesne-Canaye (1573) Voyage du Levant δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ M. H. Hausen Paris 1897.

ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ ΘΡΑΚΗΣ
ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ *)

III. ΑΓΧΙΑΛΟΥ 4)

- 12α Ἀνόνημος 1392 3)
29 Χριστόφορος 1622 Αὐγούστος 3)
39α Ραφαήλ ; 1744 Ἰούνιος 4)

IV. ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ 5)

- 65, 67 Παρθένος 1622 Αὐγούστος 6)
81α Σεραφείμ 1813 7) Κατ' ἐπιστολὴν τοῦ κ. Μ. Ι. Γεδεών πρὸς τὸν
Α. Α. Σταμούλην ἤτο Ἀρκαδιουπόλεως τοῦ Ἐφέσου καὶ ὄχι
Ἀδριανουπόλεως.
91 Νικηφόρος 1773 Ἰούλιος 8)

VII. ΑΙΝΟΥ 9)

- 29 Λωρόθεος 1467 10)
60 Φιλάρετος (;) 1773 Ἰούλιος 11)

*) Ὅρα «Θρακικά» τόμ. ΙΔ' σελ. 64—138, 189—190 καὶ 286. Ὅπου δὲν ἀναφέρεται ἄλλη παραπομπή, πρόκειται περὶ τοῦ ΙΔ' τόμου τῶν Θρακικῶν.—1) Ὅρα σελ. 68—71.—2) Ἐκκλ. Ἀλ. Τόμ. ΙΒ', 1893 σελ. 380.—3) Γεώργ. Π. Γεωργιάδου. Ὁ ἐν Γαλατῶ Νὰς Ἀγίου Ἰωάννου Χίου Κων/πολις 1898 σελ. 373.—4) Βυζ. Χρον. 19 τόμ. παράρ. 1915 σελ. 259 καὶ 260. Ἴσως νὰ πρόκειται περὶ λανθασμένης ἀναγνώσεως ἀντὶ Ναθαναήλ. Τὸ ἐρωτηματικὸν εἶναι τῶν Βυζ. Χρον.—5) Ὅρα σελ. 71—77, 189, 286.—6) Γεώργ. Π. Γεωργιάδου. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 373.—7) Ὅρα σελ. 286.—8) Βυζ. Χρον. τόμ. 19 1915 σελ. 261.—9) Ὅρα σελ. 79—82.—10) Βυζ. Χρον. Τόμ. 10 1903 σελ. 415.—11) Αὐτ. Τόμ. 19 1915 σελ. 261.

X. Α Π Ρ Ω ¹²⁾

15α Ἰωσήφ 1334 Σεπτέμβριος «Μητροπολίτης Ἄπρω ὑπέρτιμος καὶ καθολικὸς κριτὴς τῶν Ρωμαίων Ἰωσήφ» ¹³⁾

XII. Α Ρ Κ Α Δ Ι Ο Υ Π Ο Λ Ε Ω Σ ¹⁴⁾

3 Γρηγόριος 459 ¹⁵⁾

XVI. Β Ι Ζ Υ Η Σ ¹⁶⁾

25α Νικηφόρος 1354 ¹⁷⁾

53α Ματθαῖος (;) 1731 Ἰούνιος Β' Ζῶης ¹⁸⁾

XIX. Β Ρ Υ Σ Ε Ω Σ ¹⁹⁾

7α Κωνσταντῖνος 1170 Ἰανουαρίου 30 ²⁰⁾, 1171 ²¹⁾

11α Εὐσέβιος 1354 ²²⁾

XX. Γ Α Ν Ο Υ Κ Α Ι Χ Ω Ρ Α Σ ²³⁾

30 Ἰωαννίκιος 1622 ²⁴⁾ Αὐγούστος

XXIV. Δ Ε Ρ Κ Ω Ν ²⁵⁾

24α Βασίλειος 1618 Μάιος ²⁶⁾

53 Ἰερόθεος 1802 Σεπτέμβριος ²⁷⁾

12) Ὅρα σελ. 83—85.—13) Βυζ. Χρον. Τόμ. 12 παράρτ. 1906 σελ. 24.—14) Ὅρα σελ. 86—88.—15) Μήλιας Τόμ. Β' σελ. 243.—16) Ὅρα σελ. 90—94 καὶ 190—17) Hardt (Ignatz) Catalogus Codicum Manuscriptorum Graecorum 1812 τόμ. 5 σελ. 233.—18) Βυζ. Χρον. Τόμ. 19 1915 σελ. 258.—19) Ὅρα σελ. 94—98.—20) Βυζαντ. Χρον. Τόμ. 1Α' 1904 σελ. 489.—21) Αὐτ. τόμ. II 1895 σελ. 391.—22) Ignatz Hardt, Catalogus Codicum Manuscriptorum Graecorum τόμ. 5-1812 σελ. 233.—23) Ὅρα σελ. 98—101, 190.—24) Γεωργ. Π. Γεωργιάδου ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 373.—25) Ὅρα σελ. 103—106, 190, 286.—26) Βυζ. Χρον. Τόμ. 18 1913 μ. 111 σελ. 107.—27) Αὐτ. σελ. 101.

XXV. ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ²⁸⁾

- 9 *Θεόκτιστος* 1347 (;) ἴσως λάθος ἀντὶ Θεόληπτος²⁹⁾
 34α *Δανιὴλ* 1670 ἐπὶ Μεθοδίου Γ' ³⁰⁾
 50 *Νεόφυτος* 1764 ³¹⁾

XXXI. ΕΥΧΑΪΤΩΝ³²⁾

Εἰς τὴν δευτέραν σειρὰν ἀπαλειπτέον τὸ «ἐν ἔτει μγν»

XXXIII. ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ³³⁾

- 101α *Βαρθολομαῖος* 1572 Μάιος ³⁴⁾
 111α *Μόδεστος* 1618 Μαΐου 26 ³⁵⁾
 150α *Προκόπιος* 1802 Σεπτέμβριος ³⁶⁾

XXXV. ΚΑΛΔΙΟΥΠΟΛΕΩΣ³⁷⁾

24 Ἀντὶ Ἱερεμίας ἀναγνωστέον Ἱερώγγυμος 1897—1909

XXXIX. ΚΛΑΥΔΙΟΥΠΟΛΕΩΣ³⁸⁾

Κλαυδιούπολις πόλις ἐν Θράκῃ ἀναφέρεται παρὰ Γεωργ. Ἀκροπολίτη³⁹⁾ ὡς καταστραφεῖσα τῷ 1206 παρὰ τοῦ Βουλγάρου βασιλέως Ἰωάννου ὁμοῦ μὲ τὴν Φιλιππούπολιν, Ἡράκλειαν, Πάνιδον, Ραιδεστόν, Χαριοῦπολιν, Τραϊανούπολιν Μάκρην, Μοσυνούπολιν, Περιθώριον καὶ ἄλλας πόλεις.

Κλαυδιούπολις γνωστὴ εἶναι ἢ ἐν Βιθυνίᾳ, ἢ ἐν Μπολοῦ ὥστε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ ἀρχιερεῖς ἦσαν τῆς ἐν Βιθυνίᾳ καὶ ὄχι τῆς ἐν Θράκῃ Κλαυδιουπόλεως.

28) Ὅρα σελ. 106—110.—29) «Studi e testi» v. 56 1931 σελ. 207.—30) Βυζ. Χρον. Τόμ. 19 1915 σελ. 257.—31) Αὐτ. σελ. 260.—32) Ὅρα σελ. 112.—33) Ὅρα σελ. 112—121, 190.—34) Διονυσίου Σ. Ἀλβανάκη, Ἱερά μονὴ Γαλατᾶδων Εὐβοίας 1906 σελ. 46.—35) Βυζ. Χρον. Τόμ. 18 1913 μ. III σελ. 107.—36) Αὐτ. σελ. 101.—37) Ὅρα σελ. 122—123.—38) Ὅρα σελ. 125.—39) Ἐκδοσις Teubner παρ. 13, σελ. 23.

XLIIIα ΛΙΘΟΠΡΟΣΩΠΟΥ

1 Ἰωάννης 787 εἰς τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ⁴⁰⁾XLII. ΜΑΔΥΤΩΝ ⁴¹⁾14 Ἰσαὰκ 1347 (;) ⁴²⁾L. ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ ⁴³⁾

8 Νικήτας 1171)

9α Ἀνώνυμος 1186 Σεπτέμβριος. Ἐχειροτονήθη, ἀλλ' ἡ ἐκλογή του
χειροτονία ἐκηρύχθη ἄκυρος ⁴⁵⁾36α Ἀνώνυμος 1745 Ἰούλιος ἐπὶ Πατριάρχου Παΐσιου ⁴⁶⁾

57 Ἀνθίμος 1922—1938 (Διόρθωσις)

58 Σπυρίδων 1938—1940 Δεκεμβρίου 13. Ἀπέθανε

59 Βαίλειος 1941. Μαρτίου 12

LII. ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΣ ⁴⁷⁾

23α Ἀνώνυμος Αὐγούστος 1555)

32 Δαμασκηνὸς 1669 ⁴⁹⁾LIV. ΜΗΔΕΙΑΣ ⁵⁰⁾

7 Εὐθύμιος ἡ χρονολογία διορθωτέα 1329 καὶ ὄχι 1239

9α Εὐθύμιος 1354 ⁵¹⁾18α Γερβάσιος μεταξὺ 1497—1498 ⁵²⁾30 Θεοδόσιος 1622 Αὐγούστος καὶ Σωζοπόλεως ⁵³⁾

40) Labeus Τόμ. VIII σελ. 1201.—41) Ὅρα σελ. 129—131.—42) Studi e Testi τόμ. 56 1931 σελ. 207.—43) Ὅρα σελ. 134—137 καὶ 286.—44) Α. Πάβλωφ, Βυζ. Χρον. Τόμ. II 1895 σελ. 391.—45) Patr. Τόμ. 135 σελ. 448, 450.—46) Βυζ. Χρον. Τόμ. 12 1906 σελ. 63.—47) Ὅρα σελ. 187—140.—48) Βυζ. Χρον. Τόμ. 7 1900 σελ. 682. - 49) Διονυσίου Σ. Ἀλβανάκη, Ἱερά μονὴ Γαλατᾶδων Εὐβοίας 1906 σελ. 46.—49) Ὅρα σελ. 143—145.—50) Ignatz Hardt.: Catalogus Codicum Manuscriptorum Graecorum n. 5, 1812, σελ. 233.—52) Ἐπαμ. I. Σταματιάδου Ἑκκλ. Ἀνάλεκτα Σάμος 1891. σελ. 42—43, 233.—53) Γ. Π. Γεωργιάδου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 373.

LXI. Ξ Α Ν Θ Η Σ 54)

41 Ἀθανάσιος 180ῶ Σεπτέμβριος 55)

LXIIα. Η Α Κ Τ Υ Η Σ

Ἐπισκοπὴ ὑπὸ τὸν Τραϊανουπόλεως προαχθεῖσα εἰς μητρόπολιν 56)

LXIV. Ρ Α Ι Δ Ε Σ Τ Ο Υ 57)

8 Μακάριος ἐπίσκοπος μεταξύ 1497—1498 58)

LXXV. Σ Η Λ Υ Β Ρ Ι Α Σ 59)

20α Ἀνώνυμος 1274 60)

Ἐν σελ. 8 τοῦ ἐν τῷ Ταμείῳ Ἀνταλλαξίμων Κοινοτικῶν καὶ Κοινωφελῶν περιουσιῶν εὑρισκομένου ὑπ' ἀρ. 416 κώδικος τῆς Μητροπόλεως Σηλυβρίας εἰς «Σημείωσιν τῶν κατὰ καιροῦς γενομένων ποιμένων εἰς τὴν θεόσωστον Ἐπαρχίαν Σηλυβρίας ἐκ παλαιοῦ εὑρεθέντος κώδικος τῆς αὐτῆς Μητροπόλεως καὶ τῶν Πατριαρχικῶν ἐπιγραφομένων πινακίδων, ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι τῶν Πατριαρχείων «Ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια» πρὸς ἱστορικὴν μνήμην ὁ Σηλυβρίας Γερμανὸς τῷ 1884 σωτηριῶ ἔτει κατὰ μῆνα ἀπρίλιον φιλοπόνως συνέδεσε», φέρονται αἱ ἐξῆς διαφοραὶ χρονολογιῶν μὲ τὸν ἐν σελ. 166—170 δημοσιευθέντα κατάλογον.

(26) Κατὰ τὸ 1365 ἔτος ὁ Θεόφιλος Σηλυβρίας, συγγράψας τὴν βιογραφίαν Μακαρίου τοῦ ἐξ Ἐφῶς [προφανῶς ἀντι Φιλόθεος].

(45—46) Τὸ 1637 κατὰ ὀκτώβριον ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἐκπτώτου γενομένου Λαυρεντίου ἐξελέγη εἰς τὴν Μητρόπολιν Σηλυβρίας ὁ Ἱερομόναχος Σωφρόνιος.

(70) Τῷ 1716 κατὰ μῆνα Ἰούνιον Πατριαρχοῦντος τοῦ Ἀδριανου-

54) Ὅρα σελ. 150—153.—55) Βυζ. Χρον. Τόμ. 1ῃ 1915 σελ. 262.—56) Σ. Σακελλαριάδου Πόλεις καὶ Θέσμια Θράκης καὶ Ἰωνίας 1929 Τόμ. Α' σελ. 113. Παραπέμπει εἰς Μελετίου Γεωργ. σελ. 58.—57) Ὅρα σελ. 161—163.—58) Ἐπαμ. Ι. Σταματιάδου Ἐκκλησιαστικὰ Ἀνάλεκτα Σάμος 1891 σελ. 42—43.—59) Ὅρα σελ. 106—170.—60) Leopold Delisle Notices et extraits des Manuscrits τ. 27 1879 μέρος 2ον σελ. 151.

πόλεως Κυρίλλου ἐξελέγη εἰς τὴν Μητρόπολιν Σηλυβρίας ὁ Ἱερομόναχος Βενιαμὶν [προφανῶς ἀντὶ 1816].

(66, 68) Τὸ 1776 Ἰουνίου 1, μετατεθέντος τοῦ Παρθενίου εἰς τὴν Μητρόπολιν Χαλκηδόνος ἐξελέγη εἰς τὴν Μητρόπολιν Σηλυβρίας Χρυσάνθος. "Ὅστις ἐν τινι πρακτικῷ κατὰ τὸ 1782 σωτήριον ἔτος Νοεμβρίου ἰ γράφει : ἡ ἐμὴ ταπεινότης μετὰ τῶν τιμιωτάτων γερόντων τῆς πολιτείας ἐθεωρήσαμεν τὰ ἐπακολουθήσαντα ἔξοδα εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς καθ' ἡμᾶς μητροπόλεως ἐπιστατοῦντος εἰς ἅπαντα τὰ ἔξοδα ὁ κύρ Χατζῆ-μανολάκης, κατὰ τὸν διορισμὸν τῶν τιμιωτάτων γερόντων, οἱ ὅποιοι λογαριασμοὶ τῶν ἐξόδων δηλαδὴ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης ἔγινεν ὅλος 1383 γρόσια καὶ 10 παραδ., τὰ ὅποια τὰ ἔλαβεν ὁ ρηθεὶς Χατζῆ-μανολάκης μίρ ταμάν σῶα καὶ ἀνελιπῆ ἀπὸ ἄσπρα τῆς ἐκκλησίας τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου τῆς καθ' ἡμᾶς Μητροπόλεως, καὶ διὰ νὰ εἶναι εἰς κάθε καιρὸν γνωστὸν τοῖς πᾶσιν ὅτι ἔγιναν τὰ ἔξοδα εἰς τὴν ἀνακαινίσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μπηναῖ τῆς Μητροπόλεως 1782, Νοεμβρίου 1.

(68, 69) Τὸ 1791 Δεκεμβρίου 16 μετατεθέντος τοῦ Χρυσάνθου εἰς τὴν Μητρόπολιν Χαλκηδόνος, ἐχειροτονήθη Σηλυβρίας Καλλίνικος. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ, τὸ 1793 ἐπεσκευάσθη ὁ ναὸς τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος καὶ ἡ περιοχὴ αὐτοῦ μεταξὺ τῆς ἔβρεακῆς καὶ τοῦ μοναστηρίου. Κατὰ τὸ 1805 ἔτος μαρτίου 1 ὡς ὁ ἴδιος γράφει, ἀφοῦ ἦλθαν οἱ ὀντατζῆδες καὶ ἐκαταρίμαξαν τὴν ἡράκλειαν, τζαντοῦ καὶ φανάρι μὲ μεγάλην ζημίαν καὶ ἀφανισμόν ὅπου ἐπλησίασαν καὶ εἰς τὰ τεῖχη τῆς πολιτείας μας Σηλυβρίας διὰ τοῦτο ἐσυγκατανεύσαμεν καὶ ἡμεῖς ἄκοντες διὰ νὰ πουλήσωμεν τὰ ἀσημικὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μητροπόλεως καὶ μὲ κοινήν γνώμην τῶν Χριστιανῶν μας ἐσυνάξαμεν τὰ ὄπισθεν γεγραμμένα ἀσημικὰ ὄλα πολυέλει, τιβάνπολου, πολυκάνδυλα ἔξαπτέριγα μὲ σταυρόν, ὄλα συμποσούμενα εἰς 62 ὀκάδας. καὶ ὄλα ταῦτα ἐστάλησαν εἰς τὴν πόλιν εἰς τὸν τζελεπῆ Ἰορδανάκη καὶ τζελεπῆ Σκουλῆ διωρίζοντάς τους καὶ ἐπιτρόπους διὰ νὰ πωλήσωσιν αὐτὰ ὄλα καὶ νὰ βάλλωσι τὰ ἄσπρα εἰς διάφορον καὶ μέρος σίγουρον ἕως ὅπου νὰ βοηθήσῃ ἡ χάρις τῆς Παναγίας διὰ νὰ ἀνακαινισθῇ ἡ ἐκκλησία. ἔμειναν εἰς τοὺς ἐπιτρόπους κανδήλες 12 καὶ ἓνα μικρὸ πολυκάνδυλο καὶ ἓνας σταυρὸς στὸν Χατζῆ πολῦτιμον μαλαγματένος μὲ τίμιον ξύλον καὶ μία μικρὰ εἰκόνα καὶ τὸ ἀσημένιο ὑποκάμισον εἰς τὸν κυρ μαυρουδῆ.

(69, 71) Τὸ 1812 παραίτηθέντος τοῦ κυρ Καλλινίκου κατὰ μῆνα αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξελέγη εἰς τὴν μητρόπολιν Σηλυβρίας ὁ ἀπὸ Σταγῶν Παΐσιος πατριαρχοῦντος τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως Κυρίλλου.

(73) Τὸ 1818 κατὰ μῆνα δεκέμβριον, εὔρομεν εἰς τὰς πατριαρχικάς πινακίδας οἱ ἐνδημοῦντες ἀρχιερεῖς ἐν οἷς καὶ ὁ πρόεδρος Σηλυβρίας κύρ Ἀγαθάγγελος ἐν τῷ μεγάλῳ τῶν Πατριαρχείων Συνοδικῷ μιᾷ φωνῇ ἐνέκριναν τὴν ἐκ τοῦ ἀγιωνύμου ὄρους μετάκλησιν τοῦ δις πατριαρχεῦσαντος Κυροῦ Γρηγορίου τοῦ Ε΄. ἡ τρίτη πατριαρχεία τοῦ Κυροῦ Γρηγορίου τοῦ Ε΄. διήρκεσεν μέχρι τῆς 10 Ἀπριλίου 1821 καθ' ἣν ἡμέραν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἐδέξατο ἐπὶ τῆς ἔξω θύρας τῶν Πατριαρχείων τὸν ἐπὶ ἀγχόνης μαρτυρικὸν θάνατον.

Τὸ 1822 ἔτος μετατεθέντος τοῦ προέδρου Σηλυβρίας Ἀγαθαγγέλου εἰς τὸν τῆς Χαλκηδόνος ὅστις καὶ πατριάρχης ἐξελέγη κατὰ τὸ 1826, ἐγένετο Μητροπολίτης Σηλυβρίας ὁ Διονύσιος, ὁ μετὰ ταῦτα Ἀμασίας καὶ κατόπιν Νικομηδείας.

(84) Τὸ 1881 Ὀκτωβρίου 25 πρὸς Κύριον μεταστάντος τοῦ προέδρου Σηλυβρίας Κυροῦ Κυρίλλου ἐξελέγη τῇ 31 τοῦ αὐτοῦ μηνός καὶ ἔτους ὁ τότε συνοδικὸν μέλος τυγχάνων τέως Μητροπολίτης Μογλενῶν Γερμανὸς Ἀποστολίδης πατριαρχοῦντος Ἰωακείμ τοῦ Γου' τὸ πρῶτον. Ἱεραρχοῦντος τοῦ Μητροπολίτου Σηλυβρίας Γερμανοῦ Ἀποστολίδου ἐπιμελεία καὶ συνδρομῇ τῆς αὐτοῦ σεβασμιώτητος τῶν Κ. κατοίκων Σηλυβρίας ἐγένοντο εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος τριανταδύο (32) παράθυρα καὶ τέσσαρες θύρες καὶ ἡ περιοχὴ τοῦ τοίχους ἀπὸ τὴν εἴσοδον καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ἑβρεακῆς μετὰ τὴν σιδηρὰν καὶ ξύλινον πύλας καὶ ἐξοδεύθησαν πέντε χιλιάδες ἑκατὸν δέκα (5110) γρόσια ἀργυρά. κατὰ τὸ 1883 ἔτος.

Κατὰ τὸ 1888 ἔτος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ τοῦ Γερμανοῦ Μητροπολίτου Σηλυβρίας δαπάνη ἐπιμελεία δὲ καὶ ἐργασίας τῆς Κ. Ταρσίας Βαρίδου ἀνεκαινίσθη διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ κεντήματος ὁ ἐπιτάφιος τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησίας τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ ἐν χρυσοῦ κιβωτίῳ τεθεῖς ἀνηρτήθη ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ τοίχου πρὸς μνήμην ἀοίδιον αὐτῶν τε καὶ τοῦ κατὰ τὸ 1792 ἀφιέρωσαντος τότε ἀειμνήστου Μητροπολίτου Σηλυβρίας Κύρ Καλλινίκου τὸν ἐπιτάφιον τοῦτον, εἰς τὴν ἀνακαίνισιν δὲ αὐτοῦ μόνον εἰς σίρματα καὶ λοιπὰ ἀργυρά καὶ χρυσὰ ὑλικὸν διὰ τὸν ἐπιτάφιον τῆς ἐργασίας δωρεὰν παραχωρηθείσης παρὰ τῆς εἰρημένης Κ. Ταρσίας Βαρίδου, ἐξοδεύθησαν ἑννεακόσια δύο γρόσια εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ διὰ τὴν θήκην τοῦ ἐπιταφίου. Ἐκτὸς τῶν ἄνω διὰ τὸν ναὸν τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος ἐξοδεύθησαν παρὰ τοῦ Σηλυβρίας Γερμανοῦ μένουσιν μετὰ ὁμόλογον, διὰ τὸ μολύβη τοῦ τούρλου, χρᾶς τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου Σηλυβρίας καὶ εἴκοσι ὀκτῶ ὄθωμ. λίραι, αἵτινες δι' ἀνάγκην τῶν ἔλαβον οὗτοι—εἰς συνδρομὴν τῶν ἐξόδων τοῦ ἐπιταφίου ἡ Κ. Ξανθίπη Σταμούλη ἔδωκε 128 γρόσια. ἡ Κ. Ἀναστασία Γ. Ἀ-

προστολίδη 130 γρόσια. ἡ Κ. Εἰδοξία Φ. Κανάκη, 128 γρόσια πρὸς μνήμην αἰδίου.

LXXXIII. ΣΩΖΟΠΟΛΕΩΣ⁶⁰⁾

- 21α Ἀνώνυμος 1392⁶¹⁾ Μάιος
 23α Ἀνώνυμος 1489⁶²⁾
 29α Ἀνώνυμος 1567⁶³⁾
 39 Θεοδοσίος 1622 Αὐγούστος, καὶ Μηδείας⁶⁴⁾

LXXXVI. ΤΡΑΪΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ⁶⁵⁾

- 25α Καλλίνικος 1575 Σεπτέμβριος⁶⁶⁾
 29 Ἀνθιμος 1836⁶⁷⁾

LXXXVIII. ΤΥΡΟΛΛΟΗΣ

- 15 Κυπριανὸς 1721—1736 (Διόρθ. Τυπ. λάθος)
 15α Γρηγόριος 1730⁶⁹⁾ Ἴσως νὰ προκεῖται περὶ ἐσφαλμένης ἀντιγρα-
 φῆς ἀντὶ 1830.
 23 Μελέτιος 1840—1848 (Διόρθ. Τυπ. λάθος)

XL. ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ⁷⁰⁾

- 81α Ἀρσένιος 1753 ἐπὶ Κυρίλλου Πατριάρχου⁷¹⁾

60) Ὅρα σελ. 171—173 καὶ 286.—61) Ἐκκλ. Ἀλ. τόμ. 1Β' 1893 σελ. 380.—
 62) Βυζ. Χρον. Τόμ. 7, 1900 σελ. 661—666. Ὁ Σακελλίων λάθος δίδει τὸ ἔτος
 1482—63) Αὐτ. σελ. 666, 686. 64) Γεωργ. Π. Γεωργιάδου, Ὁ ἐν Γαλατᾷ Νὰός
 Ἁγίου Ἰωάννου Χίου Κωνηπόλις 1898 σελ. 373.—65) Ὅρα σελ. 174—177.—66)
 Ἐκκλ. Ἀλ. Τόμ. 1Β' 1893 σελ. 164.—67) Ὅρα Σ. 335 παρ.—68) Ὅρα σελ. 178—
 180.—69) Γ. Λαμπουσιάδου «Θρακικά» Τόμ. 1Ε' σελ. 106.—70) Ὅρα σελ. 180—
 184.—71) Γενναδίου Θεσσαλονίκης, Ἡ Μονὴ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ ἐν Ὀλύμπῳ,
 Θεσσαλονίκη 1917 σελ. 36.

ΚΑΘΟΛΙΚΟΙ ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ

ΙΧ. ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ HERACLEAE ¹⁾

Τὸ πρῶτον ²⁾ λαμβάνομεν γνώσιν τῆς ἰδρύσεως ἀρχιεπισκοπῆς ἐν Ἡρακλείᾳ ἐξ ἐπιστολῆς Ἰννοκεντίου Γ', χρονολογουμένης 17 Ἀπριλίου 1208, καὶ ἐξ ἐγκυκλίου του χρονολογουμένης 1213.

Πρὸς τούτοις ὑπῆρχον εἰς τὴν προνίψε του αἱ Ἐπισκοπαὶ Ρηανορίου (Panium) ἀπὸ τοῦ 1208, Silivria ἀπὸ 1207 καὶ Callipoli ἀπὸ τοῦ 1208.

- 1 *Fantin Dandolo* 1209—1211 ³⁾ 1212 ⁴⁾ 1210—1215 ⁵⁾
- 2 *Gerbasius* 1215 ⁶⁾
- 3 Ἰωάννης 1223 ⁷⁾
- 4 *Benedictus* 1244 ⁸⁾ Eracliensis Archiepiscopus.
- 5 Ἀνώνυμος 1253 Φεβρουάριος ⁹⁾
- 6 Λέων 1282 ¹⁰⁾ Evêque d'Heraclee.
- 7 *Georgius de Ubertis* 1518 Ἀπρ. 12 ¹¹⁾
- 8 *Joannes Bapt.* 1518 Αὐγ. 23 ¹²⁾
- 9 (*Isiderus Almopaveri*) 1524 Σεπτ. 23 ¹³⁾
- 10 *Marianus* 1884 ¹⁴⁾ Archiepiscopus Heracleensis.
- 11 *Franciscus Borgongini* 1929 ¹⁵⁾ Duca as Titular Archbishop of Heraclea.

ΧΙΙΙ. ΜΗΔΕΙΑΣ MUDIEN ¹⁶⁾

3 *Stephen J. Donarut* 1934 Μαρτ. 16. Τιτουλάριος, βοηθὸς ἐπίσκοπου καρδιναλίου. Ν. Ἰόρκης ¹⁷⁾

1) Ὅρα σελ. 221.—2) J. E. T. Wiltsch: Geography and Statistics of Church London 1868 T. II § 408.—3) Migne Patr. Latin T. 216 σ. 164, 228—229, 456—457.—4) Tafel und Thomas Urkunden zur Alteren Handels und Staatsgeschichte der Republik Venedig. Wien 1856 T. 13 σ. 151, 157, 173.—5) J. A. Buchon Collection des chroniques Nationales Françaises Paris 1826 T. I σ. 113, 129—130, 137—138, 140.—6) C. Eubel Hierarchia Catholica Medii Aevi 1913 T. A' σ. 241, 273, 205.—7) Smith and Wace: Dictionary of Christian Biography London 1882 T. 3 σ. 377.—Eubel ἐνθὰ ἀνωτ. σ. 205, 241, 273.—8) Tafel und Thomas ἐνθὰ ἀνωτ. σ. 422—423.—9) Eubel ἐνθ. ἀν. σ. 241, 273, 205.—10) Buchon ἐνθ. ἀν. T. II σ. 19.—11) Eubel ἐνθ. ἀν. T. Γ' σ. 225.—12) Αὐτ.—13) Αὐτ.—14) Ballandi AA. SS. Novem. T. I σ. 74.—15) N. V. E. World Yune 29 1929.—16) Ὅρα σ. 222.—17) N. V. Times Μαρ. 17 1934.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ—ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ—ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Συρτός Σηλυβριανός.—Εἰς τὴν τελευταίως (1940) ἐκδοθεῖσαν Συλλογὴν τοῦ κ. Σακελλαρίου μὲ ἀγγλικὰς μεταφράσεις Θ. Στεφανίδη ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑλληνικοὶ χοροὶ» δημοσιεύεται ὑπ' ἀρ. 35 ὁ «Συρτός Σηλυβριανός» (sic). Πρὸ τῆς μουσικῆς τοῦ χοροῦ δημοσιεύονται τὰ ἐξῆς : «Ἔνα παρόμοιο χορὸ ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος στὴν Ἰλιάδα. Ὁ Ἡφαιστος ἐχάραξε μία ἀναπαράστασι τοῦ χοροῦ αὐτοῦ ἐπάνω εἰς τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀχιλλέως. Νέοι καὶ νέες ἐχόρευαν πιασμένοι ἀπὸ τὰ χέρια καὶ ὅταν ὁ θεϊκὸς ἀοιδὸς ἄρχιζε τὸ τραγοῦδι, μένουν μόνες δύο νὰ χορεύουν μὲ ρυθμὸ καὶ χαρακτηῖρα ἐρωτικόν. Ὁ Σύγχρονος χορὸς πῆρε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὴν συνοικίαν Σηλυβρία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἶναι ἓνας χορὸς μὲ τὸν Μπάλλο, ἀλλὰ ἐνῶ τὸν συρτὸ τὸν χόρευαν σὲ κύκλο, τὸν Μπάλλο τὸν χορεύουν σὲ ζευγάρια, ἓνας ἄνδρας καὶ μιὰ γυναῖκα, καὶ εἶναι γεμμάτος ἔννοια καὶ ἔκφραση ἐρωτικῆ». Εἰς τὸ τέλος δὲ ὑπ' ἀρ. VI ἔχει τοὺς βηματισμοὺς (ἀρχικὴ θέσις, τὰ 6 σταυρωτά, στροφές). Σημειωτέον ὅτι ἐνῶ ὁ ἐκδότης ἀναφέρει ὅτι εἰς τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τὴν Σηλυβρίαν συνοικίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὴν Ἀγγλικὴν μετάφρασιν τὴν ἀναφέρει εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Μαρμαρᾶ. Περιέργως τὸ ὄνομα τοῦ χοροῦ οὐδὲ ὡς ἐγνώριζον εἰς τὴν πατρίδα μου Σηλυβρίαν, ἀλλ' οὔτε εἰς ἄλλα μέρη τῆς Θράκης.

Φάλαγξ Θεσσαλο-Μακεδόνο-Θρακῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν.—Σχετικῶς μὲ ὅσα ἀναφέρει περὶ αὐτῆς ὁ κ. Τρ. Εὐαγγελίδης εἰς σελ. 22 τοῦ παραρτήματος τοῦ Γ' τόμου τῶν «Θρακικῶν» εὐρίσκονται τὰ κατωτέρω εἰς τὴν παρὰ τοῦ κ. Γιάννη Βλαχογιάννη ἐκδοθέντα Β' τόμον τῶν Ἐνθυμημάτων Στρατιωτικῶν τοῦ Νικολάου Κ. Κασομούλη (1940) εἰς σελ. 346—347.

«Πρὸ ἡμερῶν¹⁾ οἱ Μακεδόνες καὶ (οἱ) Θετταλοὶ καὶ Θραῖκες, κατὰ μίμησιν τῶν Ἡπειρωτῶν (καὶ) Ἰονίων, ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἐνωθοῦν, νὰ γίνουν ἐν σῶμα' μὲ ἐκάλεσαν καὶ ἐμένα ὡς πατριώτην (των), (καὶ) παρευρέθην εἰς ὅλας τὰς συνεδριάσεις των.

1) Κατὰ τὸ 1826.

Ἐσχηματίσαμεν (πρῶτον) κοινότητα, καὶ (ἔπειτα) φάλαγγα Μακεδονικήν, (ἡ δὲ κοινότης) (ἦτις) εἶχεν ἐπιφορτισθῆ νὰ προβλέπῃ τὰς ἀνάγκας τῆς φάλαγγος καὶ νὰ τρέξῃ παντοῦ, ὅπου ἦσαν ἔμποροι Μακεδόνες διὰ συνεισφοράν, καὶ νὰ πέμψῃ καὶ εἰς Σκόπελον (ἐκθέτουσα) τὰ πρακτικά της.

Ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἦλθεν καὶ ὁ (καπ.) Στέφος Βοσνάκος, (εἰς) τὸν ὁποῖος ὁ Φαβιγὲς εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὴν διοίκησιν τῶν Σταυροφόρων ὀνομασθέντων παρ' αὐτοῦ· ἐνώθη καὶ οὗτος μὲ τοὺς Μακεδόνες. Ἦτον ἡ δύναμις αὕτη ἕως 300, καὶ ἕως ἄλλοι 200, ὅπου ἐσυνάχθησαν ἀμέσως, ἐφάνη τὸ σῶμα σχηματισμένον ἀπὸ 500. Ὁ (Χριστοφ.) Περραιβός, διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν διοίκησιν τούτου τοῦ σώματος καὶ ἀξίησιν (τὴν στρατ. του θέσιν). Ἐπειδὴ ἦτον Θετταλός, ἐνώθη μὲ τοὺς Μακεδόνες· ἐνώθησαν καὶ οἱ Θραῖκες.

Ἄρχισαν νὰ φιλονικεῦν περὶ τῆς σημαίας καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ σώματος (1157). Ἡ φιλιαντία (ἰὸν Περραιβόν) δὲν τὸν ἄφινεν νὰ χαρισθῆ εἰς τοὺς Μακεδόνες (ὡς πρωτεύοντας), καὶ λέγει νὰ ὀνομασθῆ τὸ σῶμα Θετταλο-Μακεδονικόν.

— Ὅχι, τὸν ἀντιτείνομεν ἡμεῖς· προφέρεται καλύτερα νὰ τὸ ὀνομάσωμεν Μακεδονο-Θετταλικόν.

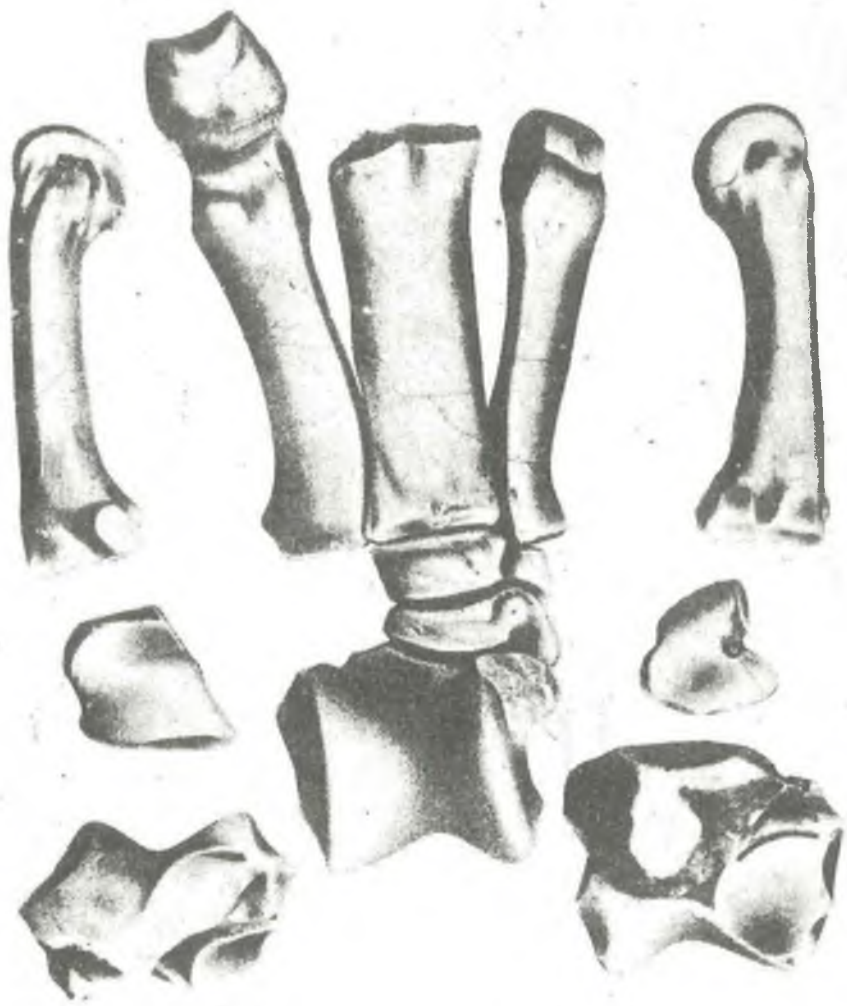
Ἐγένετο μεγάλη λογοτριβή. Ἐπειτα εἶπαν καὶ οἱ Θραῖκες :

— Καὶ μήπως οἱ Θραῖκες δὲν σχηματίζουν (μέρος εἰς τὸ) σῶμα, (ὥστε νὰ μνημονεύονται εἰς τὸν τίτλον) ;

Ἐπιμένοντες οἱ Μακεδόνες ὅτι, ἂν δὲν προηγηθοῦν, νὰ χωρισθοῦν, ἐνέδωσαν οἱ Θετταλοί, καὶ ἐγράφη εἰς τὴν σημαίαν : «Μακεδονο-Θετταλο-Θρακικόν». Ἀφοῦ ἀποφασίσθη καὶ τοῦτο, ἐσυνάχθησαν τὴν ἄλλην καὶ ἐσχημάτισαν καὶ λόχους διώρισαν λοχαγοὺς Μακεδόνες. Τὴν διοίκησιν τὴν ἐμπιστεύθη ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸν Περραιβόν καὶ τὸν Στέφον ὡς ὑπαρχηγόν, ὅστις εἶχεν ἐμβάσει καὶ εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ κοινοῦ 6 χιλδ. γρόσια διὰ (πρώτην) ἐξοικονόμησιν τοῦ σώματος 1).

Εἰς Σελ. 351 τὰ ἐξῆς : « Ἡ φάλαγξ ἡ Μακεδονοθετταλοθρακική ἀφθῦ ἐπικυρώθη μὲ τὴν διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως, συνισταμένη ἀπὸ 600 σχεδόν, ἀκολούθησε τὰ βήματα τοῦ Καραϊσκάκη μὲ μίαν μικρὰν ἐξοικονόμησιν μόνον τζαρουχιῶν, προβλεφθεῖσαν ἀπὸ τὴν (νεοσύστατον Μακεδονι-

1) Μὲ ἔγγραφόν της ἡ Διοικ. Ἐπιτροπή, 25 Ἰουν., πρὸς τὸν Γ. Γεννάδιον; Ἀναστ. Ἐλαιῶνα κλπ. «βλέπουσα τὸν ζῆλον» τους, ἔδωκε ἄδεια νὰ συστηθῆ σῶμα Μακ.-Θεσ.-Θρακῶν καὶ ζήτησε νὰ μάθῃ ποῖος θὰ ἦταν ὁ ἀρχηγός. Στις 7 Ἰουλ. ἔδωκε τὴν ἐγκρισή της γιὰ τὴ σύστασιν μὲ ἀρχηγὸ τὸν Χρ. Περραιβὸ καὶ παράγγειλε νὰ καταμετρηθῆ τὸ σῶμα.

Παλαιοντολογικά ευρήματα έν Κομοτινή από τό βιβλίον τοῦ Α. Viquesnel,
Voyage dans la Turquie d'Europe. Description physique et géologique de
Thrace, Paris 1868.

κὴν) κοινότητα καὶ ἀπὸ τὸν Στέφον (Μπόσαν), ὑπὸ τὴν ὄδηγιαν τοῦ Κου Περραιβοῦ».

Ὅμοίως εἰς σελ. 377 τὰ ἐξῆς : «Ἡ ἐπισημότης τῶν ὀνομάτων τῶν εὐρισκομένων ὀπλαρχηγῶν Σουλιωτῶν εἰς Μέγαρα καὶ ἡ ἐναντία διάθεσις ἢ γνωστή, πρὸς τὴν ἀρχηγίαν του—συνταγματάρχης Φαβιγέρος...—ἦτον ἀντικείμενον (τῆς φροντίδος) του¹). Ἐδίσταζεν διὰ τὴν ἐκστράτειαν ἐκείνην φοβούμενος τὰς ἀντεργείας (των), μ' ὄλην τὴν δύναμιν τὴν ἀνωτέραν ὅπου εἶχεν (τὴν Κυβερνητικὴν) καὶ τὸν στήριζεν. Μὲ αὐτοὺς συμπεριλαμβάνετο καὶ ὁ Περραιβός, μὴ ἔχων καμμίαν ἐπίρροιαν εἰς τὸ σῶμα τῶν Θεσσαλο-Μακεδονο-Θρακῶν (ὡς ἀρχηγός του). Δὲν τὸν ὑπάπτειυσεν (ὅμως ὁ Καρ.)».

Τέλος εἰς τὸν «Κατάλογον τῶν ὄσων Ἀξιωματικῶν συνεκστράτευσαν ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον Γενικὸν Ἀρχηγὸν Καραϊσκάκην εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, τῶν ὁποίων οἱ στρατιωτ. μισθοὶ ἐλλείπουν ἀπὸ 1 Μαΐου 1826 ἕως τέλη Ἀπριλίου 1827». Εἰς σελ. 661 μεταξὺ τῶν «Ἀνατολικοελλαδικῶν» ἀναφέρεται Χριστόφ. Περραιβός (Ὀλύμπιος) (160) (μὲ τὰ λείψανα τῆς φάλαγγος τῶν «Μακεδονο-Θετταλο Θρακῶν σχετισμένους πολὺ μὲ τὸν Γιώτην Νταγκλήν»).

Δωρόθεος ὁ Πρώϊος, μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως (1813—1821).—Εἰς τὸ ὄραϊον κατὰ τὰ ἄλλα ἄρθρον τοῦ κ. Σαμοθράκη³) ὑπαρχει ἡ γνώμη : ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Χίου Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως εἶναι ἀκαθόριστος. Τὸ ἀντίθετον εἶναι ἀληθές. Εἶναι βεβαίωτατος, ἐπισυμβὰς τὴν 4 Ἰουνίου 1821.

Εἰς τὸν ἐπίσημον Κατάλογον φέρεται ρητῶς τοῦτο. Εἶναι δὲ ὁ Κατάλογος συντεταγμένος ἀπὸ τὸν ἐξ Οἰκονόμων Κωνσταντῖνον Οἰκονόμον.

Ὅρα σχετικὰ δημοσιεύματά μου,

1) Εἰς φιλολογικὸν Παράρτημα τῆς ἑφημερίδος «Ἀθῆναι» σελ. 1089—1092.

2) Εἰς ἑφημερίδα «Ἐστία» τῆς 10 Ἀπριλίου 1928.

καὶ 3) Εἰς ἑφημερίδα «Ν. Ἀστραπὴν» τῆς 7 Ἰανουαρίου 1920 (εἰδικώτερον διὰ τὸν Πρώϊον).

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

1) Τοῦ Καραϊσκάκη.

2) Ὅρα «Θρακικά», τόμ. ΙΕ'. σελ. 153.

Συγχωρητικὴ εὐχή διὰ τὸν Αἴνου Σωφρόνιον.—Πολλοὶ Χριστιανοὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ τύχῃσι συγχωρητικῶν εὐχῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν Ἱερᾶς Συνόδου ὑπὲρ τῶν νεκρῶν των, ἀπευθύνοντο πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην ἀρχὴν καὶ ἐξητοῦντο αὐτὰς—ὅπως συνηθέστερον συνέβαινε τοῦτο διὰ τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων. Ὁ σημερινὸς τύπος τῶν τοιούτων εὐχῶν (ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὰς τοῦ 1912) εἶναι διάφορος ἐκείνου ὃν ἔχει ἡ δέησις τοῦ 1856 ἢς ἀντίτυπον, ἀφορῶν εἰς τὸν Μητροπολίτην Αἴνου Σωφρόνιον (1847—1855), παρέδωκεν ἡμῖν ὁ ἐν Ἀλεξανδρουπόλει λόγιος ἱατρός Ἀχιλλεύς Σαμοθράκης, ὅστις ἰδίαν διατριβὴν περὶ τοῦ ἱεράρχου τούτου ἔγραψεν ἐν τοῖς «Θρακικοῖς» (Τόμ. ΙΕ' σελ. 159). Χαρακτηριστικὸν τοῦ τύπου τούτου εἶναι ὅτι συνεύχεται ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων (Κύριλλος) καὶ ὅτι γενικῶς, δηλαδὴ ὅχι διὰ τὴν περίστασιν ταύτην μόνον, ἀφοῦ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι τετυπωμένον.

Τὰς εὐχὰς ταύτας λέγουσι συνήθως «Μετριοτήτας» ἐκ τῆς πρώτης λέξεως αὐτῶν.

Ἡ συγχωρητικὴ εὐχή εἶναι εἰς φύλλον χάρτου 49×67 καὶ ἔχει πρὸ αὐτῆς δύο σταυροὺς καὶ εἰς τὸ μέσον τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Θεομήτορος καὶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

Αἱ μὴ χειρόγραφοι λέξεις ἐξετυπώθησαν ἐνταῦθα διὰ πλαγίων στοιχείων.

«Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

Ἡ ΜΕΤΡΙΟΤΗΣ ἡμῶν μετὰ τῶν συνευχομένων αὐτῇ ἐν τῷ παρόντι, τοῦ τε Μακαριωτάτου καὶ Ἀγιωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ πάσης Παλαιστίνης, καὶ τῶν περὶ Αὐτὴν Ἱερωτάτων συναδέλφων Αὐτῆς Ἀρχιερέων καὶ Ὑπερέμων, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητῶν καὶ περιποθήτων αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, διὰ τῆς Θείας χάριτος δωρεᾶς τε καὶ ἐξουσίας τοῦ Παναγίου, καὶ Ζωοποιοῦ, καὶ Τελεταρχικοῦ Πνεύματος, τῆς δοθείσης ἡμῖν παρὰ τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς Θείοις καὶ Ἱεροῖς αὐτοῦ Μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις, εἰς τὸ δεσμεῖν τε καὶ λύειν τὰς τῶν ἀνθρώπων ἀμαρτίας, εἰρηκότος αὐτοῖς. «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον ἃν τινων ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἃν τινων κρατῆτε κεκράτηνται». Καὶ πάλιν «Ὅσα ἃν δήσητε, καὶ λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα, καὶ λελυμένα ἐν τοῖς Οὐρανοῖς». Τῇ ἀπειρῷ οὖν ταύτῃ συγκαταβάσει καὶ ἀκενώτῳ χάριτι, διαβάση ἀλληλοδιαδόχως μέχρις ἡμῶν, καθικετεύοντες εὐχόμεθα πρὸς Κύριον, ἵνα εἴνε συγκεχωρημένος καὶ λελυμένος παντὸς ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ ἀμαρτήματος καὶ ὁ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἴνου προκεκοιμημένος δοῦλος τοῦ

Θεοῦ, Σωφρόνιος Ἀρχιερεὺς εἰς ὅσα καὶ αὐτός, ὡς ἄνθρωπος ὢν, καὶ σάρκα φερέσας, καὶ τὸν πολυαμάρτητον τοῦτον κόσμον οἰκήσας, ἤμαρτε, καὶ εἰς Θεὸν ἐπλημμέλησε λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἢ διανοίᾳ, ἔκουσίως τε, ἢ ἀκουσίως, φανερώς τε, ἢ ἀφανῶς, ἐν γνώσει, ἢ ἐν ἀγνοίᾳ, κατὰ πάντα καιρὸν, καὶ τόπον, καὶ ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς αἰσθήσεσι· καὶ εἴτε ὑπὸ κατάραν πατρός, ἢ μητρὸς αὐτὸν ἔγενε, ἢ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι ὑπέπεσεν, ἢ ὄρκον ὤμοσε, κἀκεῖνον παρέβη, ἢ ἐψευδόρκει, ἢ ἀρὰν Ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἀφορισμὸν ἐδέξατο ποτε παρ' Ἱερῆως ἢ Ἀρχιερέως, ἢ Πατριάρχου δι' ἡγνιασοῦν αἰτίαν, ἢ τινα τῶν Ἱερωμένων παρεπίκρανε λόγῳ, ἢ ἔργῳ, κἀντεῦθεν ὑπὸ δεσμὸν ἐπιτιμίου ἑαυτὸν καθυπέβαλε, καὶ ἀμελεία καὶ ραθυμία χρησάμενος, οὐκ ἔτυχε διὰ προσπτώσεως καὶ μεταμελείας συγχωρήσεως, ἢ ἄλλον τινὰ τῶν Χριστιανῶν ἔβλαψε κατὰ τι, καὶ ἐσυκοφάντησεν, ἢ καθήψατο τῆς τιμῆς τινός, ἢ θυμῷ ἔξαφθεῖς ἐβλασφήμησεν, ἢ ἡ γλῶσσα προεκδοραμοῦσα τῆς διανοίας, τὰ μὴ δέοντα ἐφθέγγετο, ἢ κατὰ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα, καὶ τὸ Χριστιανικὸν ἐπάγγελμα οὐκ ἐπολιτεύθη, ἀλλ' ἐξετράπη τῆς εὐθείας ὁδοῦ, καὶ ἄλλως, ἢ ὡς εἶχε τὸ δίκαιον ἐπολιτεύσατο, ἢ τὰς θείας αὐτοῦ ἐντολὰς, καὶ τὰς Ἀποστολικὰς καὶ συνοδικὰς ἐντολὰς παρεῖδε, καὶ ἠθέτησεν, ἢ πάθει ὑπερηφανείας κρατηθεῖς, ὑπερ ὃ δεῖ ἐφρόνησεν, καὶ μεγάλα ὑπερ ἑαυτὸν ἐφαντάσθη, φυσιωθεῖς ὑποβολαῖς τοῦ ἀλάστορος, ἢ στόματι καὶ χεῖλεσιν ἐψεύσατο ποτε δι' αἰσχροκέρδειαν, ἢ ἄλλην τινα αἰτίαν, ἢ ὑπὸ μνησικακίας ὀργῇ ἐμμόνῳ κατὰ τινος προσηνέχθη, τὰ πρὸς βλάβην αὐτῶν δολίως παλαμνόμενος, ἢ ὑπὸ πλεονεξίας καὶ ἀτέγκτου ψυχῆς τοὺς πτωχοὺς οὐκ ἠλέησεν, ἢ τῆς ἐνδιατάκτου προσευχῆς καὶ Ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, ἀκηδεῖα καταχυνωθεῖς, παρημέλησέ ποτε, ἢ τὰς νηστισίμους ἡμέρας ἄνευ τινὸς σωματικῆς ἀνάγκης κατέλυσεν, ἢ τὰς ἑορτασίμους οὐκ ἠργήσεν, ἢ αἰσχροῖς καὶ ἀτόποις τισὶν εὐθυμίμασι καὶ διανοήμασι τὸ τῆς ψυχῆς ὠραῖον ἀπημαύρωσε, καὶ τὴν Θεοῦφαντον στολὴν τοῦ Θεοῦ Βαπτίσματος κατερρύπωσεν, ἢ γοητείαις καὶ μαγγανείαις προσέσχε, καὶ σατανικαῖς ἐπωδαῖς, ἢ τῶν Πνευματικῶν αὐτῶν Πατέρων παρήκουσε, καὶ κατεφρόνησε, καὶ παραβάτης ἐγένετο τῶν ὧν ὑπέσχετο φυλάξειν, ἢ ἄλλοις τισὶν ἐμπαθέσιν ἀμαρτήμασι καὶ παραπτώμασιν ὅπως δῆποτε περιεπάρη, καὶ καταπέπτωκεν ἐξ ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας, καὶ τᾶλλα πάντα ἐπράξατο, ὅσα κόλασιν ἐμποιεῖ τοῖς οὕτως ἐνοχοποιημένοις, εἴτα ἐν συναισθήμασι γενόμενος, καὶ μεταμνησθεῖς, ἐξωμολογήσατο ταῦτα πάντα Πνευματικοῖς πατράσι, καὶ τὸν παρ' αὐτῶν κανόνα ἀπὸ καρδίας ἐδέξατο, καὶ πληρῶσαι προεθυμήθη, οὐκ ἔφθασε μὲν τοῖς ἐκτελέσαι, ἀρπαγείς ὑπὸ τοῦ χρεῶν. Ἐκ τούτων οὖν ἀπάντων τῶν γνωστῶν καὶ ἀγνωστῶν ἀμαρτημάτων τῆς ἐνοχῆς τε καὶ τοῦ δεσμοῦ ἀπολυθῆναι αὐτός, καὶ ἐλεύθερος γενέσθαι, καὶ συγκεχωρημένος δεόμεθα ἐν τῇ τοῦ Παναγίου, καὶ Ζωοποιοῦ, καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος δωρεᾷ τε καὶ παν-

Παλαιοντολογικά ευρήματα εν Κομοτινή από τὸ βιβλίον τοῦ A. Viquesnel.
Voyage dans la Turquie d'Europe. Description physique et geologique de
Thrace, Paris 1868.

τοδυνάμῳ ἐξουσίᾳ καὶ χάριτι. Εἰ δέ τινα διὰ λήθην, ἢ ἄλλην τινα ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἀνεξομολόγητα εἶσαι, κάκεῖνα πάντα συγχωρήσειεν αὐτῷ ὁ ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος Κύριος δι' ἰδίαν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ ἄκραν, καὶ ἀνείκαστον ἀγαθότητα. **Ναὶ Δέσποτα, Πολυέλεε Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, νικησάτω σου τὸ ἄμετρον ἔλεος, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἡ ἀνείκαστος καὶ ἀνυπέρβλητος, καὶ μὴ παραδίδης τὸ πλάσμα τῶν χειρῶν σου καταποθῆναι τῇ ἀπωλείᾳ, ἀλλ' ἐπίκουσον ἡμῶν τῶν ταπεινῶν οἰκετῶν, δεομένων ὑπὲρ τοῦ προκεκοιμημῆ δούλου σου τούτου Σωφρονίου Ἀρχιερέως . . . καὶ πάντα ἐπιζέμενον αὐτὸς 1) δεσμόν, ὃν αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ ἐκ συναρπαγῆς ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας ἐφεικύνετο, διάλυσον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος Κύριος, καὶ συγχώρησον αὐτῷ φιλευσπλαγγῶς πάντα τὰ ἐν τῷ βίῳ κακῶς καὶ ἀγνωμόνως ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα, φιλανθρώπως παριδῶν ἅπαντα κατὰ τὸ σὸν ἄφρατον ἔλεος, καὶ κατὰ τὸ πλήθος τῆς σῆς χρηστότητος ἔχεις γὰρ ἐλέους ἄφθονα ρεῖθρα, καὶ συμπαιθείας πέλαγος, καὶ εὐσπλαγγίας ἄβυσσον, καὶ ἀπάλλαξον αὐτὸν τῆς αἰωνίου κολάσεως τῆς δὲ σῆς Βασιλείας ἀξίωσον, καὶ ἐκ τῆς δεξιῶν σου παρυστάσεως, καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης φωνῆς κατήκουον γενέσθαι ποιήσον, καὶ καλῆς καὶ εὐπροσδέκτου ἀπολογίας τυχεῖν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ σου καὶ ἀπροσωπολήπτου Βήματος ἀξίωσον, καὶ μετὰ τῆς μερίδος τῶν σωζομένων κατατάξον καὶ τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη στοιχεῖα διαλυθῆναι καὶ χοῦν γενέσθαι εὐδόκησον· σὺ γὰρ εἶπας Κύριε «Γῆ εἰ, καὶ εἰς γῆν ἀπ' αὐτῆς» τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐν χώρα ζώντων, καὶ ἐν σκηναῖς δικαίων ἀνάπαυσεν, ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, εὐφραῖνον πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος Ἁγίους σου, οἵκτω καμφοθεῖς ἐπ' αὐτῷ καὶ ἐπὶ ταῖς ἡμετέραις θερμοαῖς δεήσεις τε καὶ παρακλήσεις, ὡς προσφέρειν ἀδιστακτικῶς ἐτάχθημεν ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνωμιῶν τοῦ ἐξηγορασμένου ἀπὸ τῆς κατάρας τοῦ Νόμου τῷ τιμῷ σου αἵματι, Φιλόανθρωπε καὶ Πολυέλεε Κύριε, πρεσβείαις καὶ ἰκεσίαις τῆς Παναχοράντου σου Μητρὸς Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ Τιμίου Ἐνδόξου Προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν Ἁγίων Ἐνδόξων καὶ Πανευφήμων Θεοκηρύκων καὶ Πνευματοφόρων Ἀποστόλων, καὶ πάντων σου τῶν Ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος σοὶ εὐαρεστησάντων. Ἀμήν.**

αωνστῷ κατὰ μῆνα Ἰούνιον

[ὑπογραφαί]

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐν χῶ τῷ Θεῷ εὐχεται † (δ)
† Ἱεροσολύμων Κύριλλος συνενύχεται

1) Ἀντὶ αὐτῷ (Σ. Θ.).

† 'Ο 'Εφέσου Παῖσιος † 'Ο 'Ηρακλείας Πανάρετος † 'Ο Κυζίκου
 Ἰωακείμ † 'Ο Νικομηδείας Διονύσιος † 'Ο Χαλκηδόνος Γεράσιμος
 † 'Ο Δέρκων Γεράσιμος

† 'Αμασείας Σωφρόνιος † 'Ο Βόσνας Διονύσιος † 'Ο Ρόδου Ἰγνά-
 τιος † 'Ο Μελενίκου Διονύσιος † 'Ο Τραπεζοῦντος Γρηγόριος † 'Ο
 Σαμακοβίου Ματθαῖος».

Ντούκενι καὶ Κασκάπανι (Θρακικὴ Παράδοσις).—'Ο κ. 'Αχ. Θ.
 Σαμοθράκης μᾶς ἀπέστειλε τὴν κατωτέρω Θρακικὴν παράδοσιν τὴν
 ὁποίαν ἐδημοσίευσε κατὰ τὸ 1903 εἰς τὴν «'Αττικὴν Ἰριδα». Δὲν μετέβα-
 λε τίποτε ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης προσθέσας, μόνον μερικὰ
 εἰς τὸ τέλος.

'Επὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Β'. ἔν τινι πόλει τῆς Θρά-
 κης τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα δὲν διασώζεται, πιθανὸν μεταξὺ Καλλιπόλεως
 καὶ Μαδύτου κειμένης, ἔζη κόρη πανευδαίμων. Πατέρα εἶχε τὸν ἄρχοντα
 τῆς πόλεως, μητέρα δὲ καταγομένην ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοῦ Βυ-
 ζαντίου.

'Εν τῇ κόρῃ ταύτῃ τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα δὲν ἀναφέρει ἡ παράδοσις,
 ἀλλ' οὔτε τὸ οἰκογενειακὸν αὐτῆς διέσωσεν ὄνομα, ἠδύνατο νὰ διακρίνη
 τις τὸ ἀνάστημα τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τὰ κάλλη τῆς Ἀφροδίτης. Ἦτο κό-
 ρη μόλις 18 ἀριθμοῦσα Μαΐους κόρη πλήρους ζωῆς καὶ σφριόγους παρθε-
 νικοῦ.

Τὰ πάντα, γονεῖς, νεότης, κάλλη καὶ πλοῦτη, μέλλον φαιδρὸν καὶ τι-
 μὴ τῇ ἐμειδίω. Ἄλλ' ἵνα καθ' ὅλα μία κόρη εἶναι εὐτυχῆς τί τῆς ἐλλεί-
 πει; Ἐν μόνον πρὸς τὸ ὁποῖον ἡ διάνοια της τείνει, ἔν καὶ μόνον διὰ τὸ
 ὁποῖον προσπαθεῖ, διὰ τὸ ὁποῖον παλμοὺς αἰσθάνεται εἰς τὸ ἄβρον της
 στῆθος, διὰ τὸ ὁποῖον πλάττει ὄνειρα, εἰς τὸ ὁποῖον τὰς ἐλπίδας της πά-
 σας ἐμπιστεύεται καὶ τὸ ὁποῖον καλοῦσιν ἔρω τ α.

Καὶ δὲν ἤργησε νὰ εἶρη τὸν ἐκλεκτὸν τῆς καρδίας της.

'Η κόρη τοῦ Ἀρχοντος ἠγάπησε, καὶ ἠγάπησε δι' ὅλης αὐτῆς τῆς
 παρθενικῆς δυνάμεως, με ὄλην τὴν ἀγνότητα, ἥτις περικλείεται εἰς ἔν
 ἀθῶον πλάσμα, εἰς τὸν ἀγνὸν δ' αὐτῆς ἔρωτα ἀνταπεκρίθη νεαρὸς στρα-
 τιωτικὸς, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ὁποίου πολεμικὸν μένος καὶ μαχῶν κε-
 ραυτὸς ἀνέθρωσκεν ἔτι. Νεανίας εἰκοσιδιετῆς περίπου ἔξ εὐγενοῦς καὶ αὐ-
 τὸς οἴκου, ἀναστήματος ὑψηλοῦ, με στρατιωτικὸν παράστημα, τὸν σεβι-
 σμὸν εἰς τοὺς βλέποντας αὐτὸν ἐμπνέον.

Αἱ δύο αὗται ψυχαὶ ἠγαπήθησαν, καὶ ἠγαπῶντο ὡς ἀγαπῶνται αἱ

τρυγόνες. Ἡ ἀπηνής ὄμως μοῖρα, ἡ χαλκόπους αὐτῆ θεᾶ ἄλλα, φρεῦ! τοῖς ἐπέκλωθε.

*
* *

Τοῦ νέου συγγενῆς οὐδεὶς ὑπῆρχε ζῶν, τῆς κόρης δὲ οἱ γονεὶς μετὰ χαρᾶς τῆς κόρης των τῆς προσφιλοῦς τὸν ἀγνὸν ἔμαθον ἔρωτα καὶ τὸν νέον ἐν τῷ κόλπῳ τῆς οἰκογενείας των ὡς ἴδιον ἐδέχθησαν τέκνον.

Ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου ὠρίσθη. Διαταγαὶ τοῦ ἄρχοντος ἐδόθησαν. Νὰ στολισθῆ ἡ πόλις ἅπασα, τὰ τῆς λαμπαδοφορίας ἔτοιμα νὰ εἶναι καὶ ὁ λαὸς εἰς τῆς ἀγαπημένης του κόρης τοὺς γάμους νὰ παρευρεθῆ.

Μεγάλη κίνησις ἀπὸ πρωΐας καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἐπεκράτει. Μικροὶ καὶ μεγάλοι, νέοι καὶ γέροντες, γυναῖκες καὶ παρθένοι ἠτοιμάζοντο ποία κάλλιον νὰ ἐνδυθῆ τῆς ἄλλης τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς τοῦ ἄρχοντος νὰ τιμῆσῃ.

Θριαμβευτικὴ ἐστήθη ἄψις εἰς τὸ μέρος τῆς πόλεως ὁπόθεν ἡ γαμήλιος συνοδεία νὰ διέλθῃ ἔμελλε, χρυσοῖς δὲ γραμμασι ἦσαν γεγραμμένα τοῦ αὐτοκράτορος τὸ ὄνομα, ὀλίγον δὲ κατωτέρω τὸ τοῦ ἄρχοντος. Ἡ ὁδὸς ὁπόθεν ἔμελλον νὰ διέλθωσι, ἐστρώθη διὰ δαμασκινῶν πολυτελῶν ταπήτων, κατάμεστος καλλιχρόων καὶ εὐδόσμων ἀνθέων, αἱ δὲ σειραὶ τῶν οἰκιῶν ἔνθεν κακεῖθεν καὶ αὐταὶ ἐστολίσθησαν, τὰς θύρας τῶν ὁποίων καὶ τὰ παράθυρα πλαῖσια ἐκ κισσοῦ καὶ πεύκης περιέθεον.

Ἡ οἰκία τοῦ ἄρχοντος ἦτο πλήρης προσκεκλημένων. Ἐπὶ ἐπιχρύσου δὲ θρόνου καθήμενοι πατὴρ καὶ μήτηρ ἐδέχοντο τὰ συγχαρητήρια καὶ τὰς εὐχὰς ὀλοκλήρου τῆς πόλεως. Ἀληθῶς ὁποία εὐτυχία καὶ χαρὰ εἰς πατέρα ἢ μητέρα ὑπὸ τοιοῦτους καλοὺς οἰωνοὺς ἐκδίδοντας τὴν κόρην αὐτῶν.

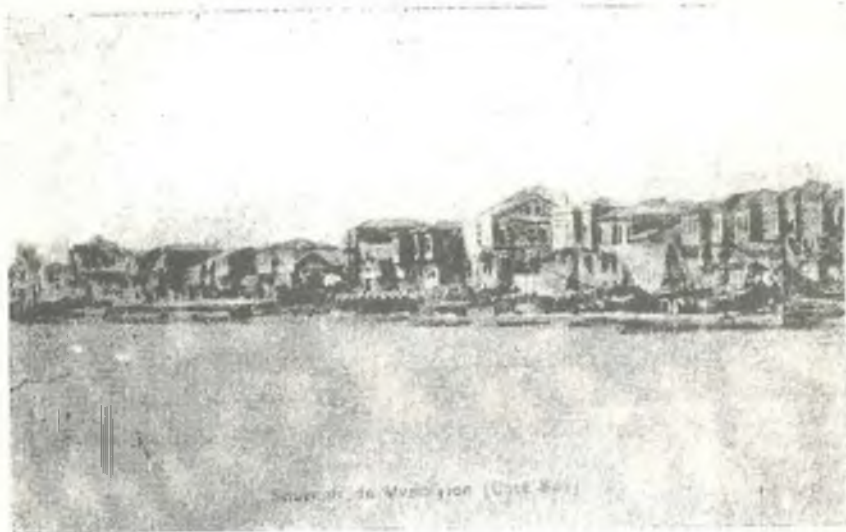
Ἡ στέψις θὰ ἐγένετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἡ δὲ ὠρισμένη ὥρα ἔφθασε.

*
* *

Πολύφωτοι λαμπτήρες ἐξιστρώμενοι ἐκ τῶν φατνωμάτων τῆς ἐκκλησίας ἐφώτιζον αὐτήν, ἤστραπτε δὲ ὁ ἐσωτερικὸς αὐτῆς διάκοσμος. Τὸ νεαρὸν ζεῦγος δι' ἀνθοστρώτων ὁδῶν διερχόμενον ἔφθασε εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐνῷ τὸ ἀσφυκτικῶς συνεσφιγμένον ἐκείνο πλῆθος παρεμέριζε, καὶ τὸ εὐδαιμον ζεῦγος κατέλαβεν τὴν θέσιν αὐτοῦ.

Ἡ τελετὴ τοῦ γάμου ἐτελείωσε καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἐξέλθωσιν τῆς ἐκκλησίας.

Ὁ ἥλιος ἐκλινε πρὸς τὴν δύσιν αὐτοῦ, οὐδὲν δὲ νέφος ἐφαίνετο ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα. Ἡ ἐσπερινὴ μόνον αὔρα ἐφύσα ὀλίγον δροσίζουσα τὸ κάθιδρον ἐκ τοῦ συνωστισμοῦ πλῆθος. Θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι τὰ πάντα εὐνοικῶς ἐνήργουν, ὅτι παρὰ νυμφοὶ τοῦ γάμου ἐκλήθησαν. Καὶ ὅμως . . .

Ἡ νότιος παραλία τοῦ Μυριοφύτου πρὸ τοῦ 1912.

Κατασκηνώσεις εἰς τὴν παραλίαν Γάνου μετὰ τὸν σεισμόν
τῆς 27 Ἰουλίου 1912.

Μόλις ἐξῆλθον τῆς ἐκκλησίας καὶ φωναὶ ἀπαίσιοι τῶν κηρύκων ἠκούσθησαν διάτοροι. Ἀποτρόπαιαι ἠκούσθησαν κραυγαὶ καὶ αὐτῆς παγερώτεραι τῆς χιόνος . . . Τοῦρκοι, Τοῦρκοι . . .

Τὸ πλῆθος ἐκεῖνο διεσκορπίσθη ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ζητοῦν καταφύγιον. Πλεῖστοι ὑπὸ τῶν φευγόντων κατεπατήθησαν, γυναῖκες ἐκ φόβου ἀπέθανον, πολλοὺς τὸ παγερὸν φάσανον τῶν Ἀγαρινῶν εἰς τὸν Ἄδην ἔστειλε καὶ ὀλίγοι μόνον ἐσώθησαν φευγοντες ἀνὰ τὰ ὄρη.

Ἡ μέχρι τέως βοηθοῦσα τύχη, ἐγκατέλειπε τὴν κόρην, καὶ ἴσως διὰ παντός. Τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα τῆς κόρης ἀφοῦ ἐφόνευσαν ἀνηλεῶς, τὰς κεφαλὰς των ἐπὶ λογχῶν διαπερίσαντες ἐδεικνυον πρὸς αὐτὴν ὡς νὰ ἤθελον νὰ εἴπωσι εἰς αὐτὴν ὅτι ἡ ἰδία τύχη τὴν ἀναμένει.

Πρὸ τῶν ποδῶν της δὲ τὸν νυμφίον πληγώσαντες ἠμιθανῆ σχεδὸν κατέλιπον.

Μεταξὺ τῶν ἀνθρωπομόρφων ἐκείνων τεράτων, ἔμεινε ἡ κόρη μόνη. Οὐδὲν πλέον ὑπολείπετο στήριγμα. Ἔστρεψε τὸ βλέμμα της πρὸς τὸν πατρικὸν οἶκον, ὡς ἐκεῖθεν τοῦλάχιστον ζητοῦσα τὴν βοήθειαν, ἀλλ' ἀπαίσιον θέαμα ἐκάλυψε τοὺς ὀφθαλμούς της. Φλόγες οὐρανομήκεις ἐξερέγοντο ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ ὅλος ἐκεῖνος ὁ κολοσσὸς ἐγένετο παίγνιον τοῦ πυρός.

Φωνὴ ἀπελπισίας ἐξέβαλε, καὶ τὸ πρόσωπόν της τὸ γλυκὺ ἐκάλυψε διὰ τῶν ἄβρῶν χειρῶν της τὴν τύχην οἰκτείρουσα.

Ἐμεινε μόνη ἀνὰ μέσον τῶν αἰμοβόρων θηρίων τῶν ἀπαισίων Ὅσμαν. Ἀπὸ ὕδου εἰς ὄδον περιέφερον τὴν κόρην ὑβρίζοντες καὶ ἀτιμάζοντες αὐτήν, ὅτε μία φωνὴ βροντώδης ἀπήχησε . . . Στήτε . . . Ἡ βροντώδης αὕτη ἀλλ' ἀπελπισ φωνὴ ἦτο τοῦ νεαροῦ νυμφίου, ὅστις μόλις συνῆλθεν ἐκ τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἔρριψαν τὰ ἀλύπητα πλήγματα τῶν Τούρκων, ξιφῆρης ὤρμησεν ἐν μέσῳ τοῦ ἀγρίου καὶ χριστιανικὸν αἷμα διψῶντος πλήθους τὴν κόρην νὰ σώσῃ.

Ἄλλὰ φεῦ! Μόλις τῆς κόρης τὴν χεῖρα νὰ ἐγγίση ἠδυνήθη καὶ ἀλύπητον παγερὸν ξίφος κτύπημα τὸν ἤπλωσε κατὰ γῆς.

Εὐχαριστημένος ἀπέθνησκεν παρὰ τοὺς πόδας ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἠγάπησεν ὑπερασπίζων αὐτὴν διὰ τῆς ἰδίας του ζωῆς.

Πόσον ἀπηνῶς σὲ κατατρέχει ἡ τύχη ὡ κόρη . . .

*
**

Ἡ πόλις εἶχε μεταβληθῆ εἰς σφαγεῖον.

Ὁ ἥλιος ἔδυσεν ὀλοτελῶς, κατέναντι δ' αὐτοῦ ἀνέτειλεν ἡ τοῦ Ἐνδυμῖωνος ἐρασθεῖσα, ὡχρὰ καὶ τὴν ὄψιν ὅλως ἀπαίσιον, κρυπτομένη, ὄπισθεν ζοφερῶν νεφῶν ὡς καὶ αὐτὴ νὰ ἐφοβεῖτο ἀπὸ τῆς ἀγρίας ὄψεως τῶν

ὀπαδῶν τοῦ Μωάμεθ. Ὀλίγον ἔτι ἔρριψε τὰς ψυχρὰς αὐτῆς ἀκτῖνας καὶ ἄφαντος ἐγένετο. Ζοφερὸν σκότος ἐκάλυψε τὴν γῆν, τὸ δὲ σκότος ἦτο ψηλαφητόν.

Ἡ κόρη ὅμως τί ἀπέγεινε :

Ἀπαίσιον οἰωνὸν τὸ ἀγροῖκον ἐκεῖνο πληθὸς τὴν ἔκλειψιν τῆς σελήνης ὑπολαβόν, ἀφοῦ ἐξήγαγε τὴν κόρην μακρὰν τῆς πόλεως ἐφυλάκισεν εἰς τινα πύργον.

Τὸ μέρος δὲ τοῦτο ὠνόμασαν οἱ μεταγενέστεροι ΚΗΙΖΚΑΠΑΝ ὅπερ τουρκιστὶ σημαίνει φυλακὴν κόρης. Τοῦτο εἶναι τὸ ἐκ παραφθορᾶς καὶ σήμερον ἔτι ὑπάρχον χωρίον Κασκαπάνι καλούμενον.

*
* *

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου, ἀποφυλακίσαντες τὴν κόρην ὠδήγησαν πρὸς τὴν παραλίαν. Λέμβος μετὰ 12 καπηλατῶν καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ ἀνέμενεν αὐτήν, ἵνα ὡς δῶρον αὐτὴν προσφέρῃ εἰς τὸν σεπτὸν τοῦ κύριον. Ἡ διαταγὴ τῆς ἀναχωρήσεως ἐντὸς ὀλίγου ἐδόθη καὶ ἡ λέμβος διέσχιζε τὸν μελανεῖμονα πόντον, τὰ ὕδατα τοῦ ὁποίου ὑπὸ τῆς πρῶρας διχαζόμενα περιέβαλον αὐτὴν διὰ πλαισίου ἀφρίζοντος, καταλήγοντος εἰς ὄγκην φωσφορίζουσαν εἰς τὰς πρωϊνὰς ἀκτῖνας τοῦ εὐεργέτου ἡλίου, εἰς γαλαξίαν ἐνάλιον.

Ἡ λέμβος ἀπεμακρύνετο τῆς πατρίου γῆς, λέγουσι δὲ ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ λέμβος ἐπροχώρει, ἡ κόρη ἔρριπτε χῶμα εἰς τὴν θάλασσαν ἔνθεν κἀκεῖθεν τῆς λέμβου, τὸ ὁποῖον πρὶν ἔτι ἐπιβιασθῆ εἶχε λάβη μεθ' ἑαυτῆς ἐκ τοῦ πατρικοῦ ἐδάφους. Ἄλλ' ὦ τοῦ θαύματος. Ἡ θάλασσα μετεβάλλετο εἰς ξηράν. Ἐρριπτεν ὀλονέν, μέχρῃς οὐ ἐσώθη τὸ χῶμα. Τὴν ποδεάν της τέλος λύσσα καὶ τινάξασα αὐτὴν ἔρριπεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀλλὰ μετ' αὐτῆς διαφυγοῦσα τὴν προσοχὴν τῶν φρουρῶν ἔρριπεν ἑαυτὴν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ οὕτω ἐτελείωσαν τὰ βιάσανά της.

Τὸ μέρος τοῦτο εἰς τὸ ὁποῖον ἐσώθη τὸ χῶμα καὶ ἔρριπεν ἑαυτὴν εἰς τὰ ὕδατα ὠνομάσθη τουκεντή, τοῦτέστι ἐσώθη.

Ἐκ τοῦ τουκεντή δὲ τούτου προέκυψε τὸ σημερινὸν Ντουκένι.

Τὴν ὥραιαν ταύτην παράδοσιν συνάμα δὲ καὶ εὐφυᾶ φέρουσι ἀνὰ τὰ στόματά των οἱ κάτοικοι τῶν δύο χωριδίων τούτων, μετ' ἐγκαυχήσεως μάλιστα καὶ ὑπερηφανείας δεικνύοντες καὶ ὑψωμά τι, παριστάνον συμβολικῶς τὴν λέμβον ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ κόρη ἔρριπεν ἑαυτὴν εἰς τὴν θάλασσαν.

*
* *

Ἡ ὡς ἄνω παράδοσις φαίνεται ὅτι ἔχει σχέσιν μὲ τὴν γεωλογικὴν

διάπλασιν τοῦ ἐδάφους, ὀφειλομένην εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου βραδέως μὲν ἀλλὰ σταθερῶς γινομένης προσχώσεις.

Ὁ Α. Viquesnel διασχίσας τὴν Θράκην, κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, καὶ περιγράφων τὸν Ἐβρον¹⁾, ἀναφέρει ὅτι οἱ γεωγραφικοὶ χάρται μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἐσημείου εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Θράκης, κόλπον εἰσχωροῦντα μεταξὺ Αἴνου, Φέρετζικ (Φέρραι) καὶ Κεσσάνης. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ὅμως, προσθέτει, ὁ κόλπος ἐκεῖνος, ἔχων τὸν μυχόν του εἰς τὰς Φέρρας, εἶχε μεταβληθῆ εἰς λειμῶνα πλήρη ἐλῶν κατὰ τὸ θέρος καὶ πολλάκις πλημμυροῦντα κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἀσφαλῶς ὁ λειμὼν οὗτος τοῦ Viquesnel, εἶναι ἢ ὑπὸ τοῦ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου σχηματισθεῖσα νησίς, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Γκισοῦρ-Ἀντά, περὶ τῆς ὁποίας τόσος ἐγένετο λόγος κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, κατὰ τὴν διαχάραξιν τῶν Ἑλληνο-τουρκικῶν συνόρων, καὶ ἢ ὁποία ἐπεδικάσθη τελειωτικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἄλλοτε, ἐξακολουθεῖ, ὁ αὐτὸς συγγραφεύς, τὰ πλοῖα τῆς Αἴνου ἀνῆρχοντο τὸν ποταμὸν μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως, μεταφέροντα φορτίον 80—350 στατήρων ($3\frac{1}{3}$ — $15\frac{1}{2}$ τόννους περίπου).

Ἦδη ὅμως, τὸ ἀπὸ Αἴνου μέχρι Φέρετζικ διάστημα, δὲν δύναται νὰ διεξαχθῆ παρὰ ἀπὸ μικρὰ πλοία μικροῦ βυθίσματος (βάρκες). Τὰ μεγάλα πλοῖα σταματοῦν πλησίον τῆς τελευταίας αὐτῆς πόλεως ὅπου ἐνεργεῖται ἢ μεταφορὰ ἐμπορευμάτων.

Τοῦτο εἶναι ἀληθές, οἱ δὲ παλαιότεροι τῶν κατοίκων ἐνθυμοῦνται ὅτι τὰ πλοῖα προσωρίζοντο παρὰ τὸ ἐξωτερικὸν φρουρίον τῆς πόλεως παρὰ τὴν θέσιν (Γσουκαλαριά) ὅπου σώζονται ἀκόμη καὶ σήμερον οἱ κρῖκοι εἰς τοὺς ὁποίους προσέδενον αὐτά.

Ἐπίσης καὶ παρὰ τὸ Κουροῦ-Τὰς ἡμίσειαν ὥραν περίπου πρὸς Βορρῶν τῆς πόλεως.

Κατὰ τὸν Βιργίλιον (Αἰνειάδος Γ, 16—18) ἢ Αἶνος ἦτο παραλία εἰς τὸ βάθος ἐνὸς κόλπου ὅπου ὁ Αἰνεῖας φεύγων ἐκ Τροίας ἠναγκάσθη νὰ προσορμισθῆ εἰς τὰ Θρακικὰ παράλια ἐνῶ σήμερον ἢ πόλις ἀπέχει ἡμίσειαν καὶ πλέον ὥραν ἀπὸ τῆς παραλλας.

Κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων ἢ θάλασσα ἔφθανε μέχρι τοῦ κεντρικοῦ φρουρίου κατὰ τὴν ρητὴν μαρτυρίαν τοῦ

1) A. Viquesnel: Voyage dans la Turquie d'Europe.—Description physique et géologique de la Thrace,—avec 54 planches in folio. (Τόμ. Β', σελ. 268).

Ἡ Χώρα τῶν Γανοχώρων πρὸ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1912.

Μέγαρον Στρατιᾶς Θράκης ἐν Ἀδριανουπόλει ἐπὶ Ἑλληνικῆς
Διοικήσεως τῆς Θράκης 1920—1923.

Ἀπὸ τὴν Συλλογὴν Α. Σαμοθράκη.

ἱστορικοῦ Παχυμέρη (Βιβλ. Γ. 27) ὅστις διηγούμενος τὰ τῆς πολιορκίας τῆς Αἴνου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸ 1265 πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἐκεῖ φρουρουμένου ἐκπεσόντος Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου Ἀζατίνου, ἀναφέρει ὅτι τὴν μεθεπομένην τῆς συνθηκολογήσεως μετὰ τῶν πολιορκητῶν ἐνεφάνησαν τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα ἐντὸς ὀλίγου «Ἐνώρμου πρὸς τοῖς λιμέσιν»¹⁾.

Ὁ δὲ Κατακουζηνὸς (Τόμ. Β) ἀναφέρει ὅτι ἡ Βήρα (νῦν Φέρραι), κατὰ τὸ 1312 ἐχρησίμευεν ὡς σταθμὸς τοῦ Βυζαντινοῦ ναυτικοῦ: «Ἐλθὼν δὲ εἰς Βήραν ἐνθα αὐτῷ ὠρμίζοντο αἱ νῆες κατὰ τὸν Ἐβρον ποταμόν». Ἐκ δὲ τῆς μαρτυρίας ταύτης φαίνεται ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου ἦτο βαθύτερον, καὶ δὲν εἶχεν ὑποστῆ τὰς σημερινὰς προσχώσεις, ὥστε καὶ μεγάλα πλοῖα ἠδύνοντο νὰ ἀναπλέουν τὸν ποταμόν.

Μετὰ τ' ἀνωτέρω ἐπανερχόμεθα εἰς τὸν Viquesnel, ὅστις ἀναφέρει ὅτι, διερχόμενος ἀπὸ τὸ χωρίον Soludja (τὸ Fakirma τῶν Ἑλλήνων), κείμενον ἡμίσειαν ὥραν περίπου νοτιοδυτικῶς τῆς Κεσσάνης, ἤκουσε παρὰ τινος γέροντος ὅτι τὸ χωρίον Κασκαμπάνι (Khiz-kapan) εὐρισκόμενον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Herdelez-teré ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ τὰς ἀπαγωγὰς τὰς ὁποίας ἔκαμνον μὲ τις βάρκες των οἱ κουρσάροι καὶ μέχρι τοῦ χωρίου ἐκείνου. Ὑπολογίζεται δὲ ὅτι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ γέροντος, ὅστις ἤκουσε τὴν παράδοσιν ταύτην παρ' ἄλλου γέροντος, ὅστις ἦτο μάρτυς τοιοῦτων σκηνῶν, τὸ γεγονός θὰ συνέβη πρὸ ἐνὸς τοῦλάχιστον αἰῶνος ὅποτε ὁ κόλπος ἀπέβη δύσκολος καὶ εἰς αὐτὰς τὰς λέμβους²⁾.

Σήμερον τὸ Κασκαμπάνι εἶναι μεσόγειον χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, τὸ δὲ Ντουκένι ἀγροικία (τσιφλικ) ἐν τῇ περιφερείᾳ Αἴνου, ἀπέχον τὸ μὲν πρῶτον περὶ τὰς δύο ὥρας ἀπὸ τῆς Κεσσάνης, ὀκτὼ δὲ ἀπὸ τῆς Αἴνου, τὸ δὲ δεύτερον περὶ τὰς τρεῖς ὥρας Β. Α. τῆς Αἴνου.

Ἐπιγραφή Λουλέ-Βουργάζ.—Ἐν τῇ αὐτῇ τῆς ἐκκλησίας Λουλέ-Βουργάζ (Ἀρχαδιουπόλεως) εὐρίσκετο τὸ ἀκόλουθον ἐπίγραμμα ἀντιγραφὸν τῇ 12 Ἀπριλίου 1914 παρὰ τοῦ τότε Ἀρχιμανδρίτου καὶ νῦν Μητροπολίτου Ἐλευθερουπόλεως Σωφρονίου.

1) Βλέπε: Α. Θ. Σ α μ ο θ ρ ά κ η: Ὁ Σουλτάνος τοῦ Ἰκονίου Ἀζατίνος καὶ ἡ πολιορκία τῆς πόλεως Αἴνου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τὸ 1265, εἰς τὸ «Ἀρχεῖον Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ», τόμ. Β', σελ. 47 καὶ ἐξῆς.

2) Πρβλ. «Θρακικά», τόμ. XI, σελ. 370 καὶ ἐξῆς.

Ludowicus Carolus Budberg Baro Russiae imperatoris ducis summi locum tenens secundae divisionis equitum praefectus, ordinum equestrium St. Annae I. St. Gregoris IV, St. Wladimirus IV, aure prov tute gladii, alorumque ordinum eques natus anno MDCCCLXXIV diem obiit supremum XI Calendarium Septembris MDCCCXXVIII Lulli Burgas.

ἦτοι «Λουδοβίκος Κάρολος Badberg (μήτοι Badenber) Βαρῶνος τοῦ Ρώσου Αὐτοκράτορος, ἀρχηγὸς τῶν ἱππέων (;) τῆς δευτέρας μεραρχίας ἐκ τῶν ἱππέων τοῦ τάγματος τῆς Ἁγ. Ἐκκλησίας Ἁγίου Γρηγορίου IV, Ἁγίου Βλαδ.μήρου IV, προν. tute gladii, καὶ ἄλλων ταγμάτων γεννηθεὶς ἔτει 1774, ἀπέθανε τὸν Σεπτέμβριον 1828 ἐν Λουλέ Βουργάζ».

Ἡράκλεια, ἡ ἀρχαία Πέρινθος κατὰ τὸ 1911.

Μ Ν Η Μ Ο Σ Υ Ν Α

Ο ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΑΣΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝ

Ὁ Μητροπολίτης Μαρωνείας καὶ Θάσου κύρ Σπυρίδων Ἀλιβιζᾶτος ἐγεννήθη ἐν Δαμουλιανάτοις τῆς Κεφαλληνίας, τῷ 1883. Εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν μετέβη εἰς τὴν ἐν Ἀγίῳ Ὀρει Ἱ. Μονὴν τοῦ ἁγ. Παύλου ἔνθα ἐκάρη μοναχός. Κατ' ὀκτώβριον τοῦ 1905 ἐχειροτονήθη Διάκονος. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας προσελήφθη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Σπάρτης Γερμανοῦ, ὅστις καὶ ἀνέγραψεν αὐτὸν ὡς ἀδελφὸν τῆς παρὰ τὴν Σπάρτην Ἱ. Μονῆς Ζερμπίτισης. Μετὰ τὸ πέρασ τῶν ἐγκυκλίων αὐτοῦ σπουδῶν ἐνεγράφη εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Θεολογίας, ἀκολούθως δὲ μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ πτυχίου τῆς Θεολογίας, ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἧς ἔλαβεν ὡσαύτως τὸ δίπλωμα. Τῷ 1928 ἐχειροτονήθη εἰς Πρεσβύτερον. Ἐν τῷ μεταξύ προσελήφθη ὡς ὑπάλληλος παρὰ τῆ Ἱερᾷ Συνόδῳ, ἧς διετέλεσεν ἐπὶ συναπτὰ ἔτη Γραμματεὺς καὶ Ἀρχιγραμματεὺς. Τῷ 1938 ἐξελέγη Μητροπολίτης τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Μαρωνείας καὶ Θάσου, ἦν ἐποίμανε μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπελθόντος ἐνταῦθα τῇ 13 Δεκεμβρίου 1940.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΚΡΙΔΗΣ

Ἕλλην ἀρχαιολόγος υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου πασσᾶ γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1873. Τῷ 1892 εἰσήλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μουσείου ἀρχαιοτήτων τῆς Κων/πόλεως ὡς νομισματολόγος, εἶτα διηύθυνε τὸ τμήμα τῶν ἑλληνικῶν βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων, βραδύτερον δὲ ἐγένετο ἔφορος μέχρι τοῦ 1923, ὅπότε διωρίσθη διευθυντῆς τοῦ μουσείου. Ἐνήργησε πολλὰς ἀνασκαφάς, ὧν κυριώτεραι αἰ ἐν Σιδῶνι, Τύρῳ, Παλμύρᾳ, Ράκᾳ, ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου, Κολοφῶνι, παλαιᾷ καὶ νέᾳ Ἀμισῷ, Μπογάσκιοι, Καισαρεία, Ἀγκύρᾳ. Ἀδριανουπόλει, Θεσσαλονίκη, Θάσῳ, ἐν τῷ ναῶ τοῦ Παντελεήμονος ἐπὶ τοῦ ἄνω Βοσπόρου, ἐν τῷ Ἑπταπυργίῳ, ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παναχράντου κλπ. Ἐκ τῶν ἔργων του μνημονεύονται τὰ

«Le Temple d'Echmoun à Sidon» (Paris 1904). A travers les necropoles Sidoniennes (Όμ.) Une citadelle archaïque du Pont (Berlin 1907). La Porte de shinx à Euyur (Αὐτ. 1908). Reliefs Greco-Perses (Athènes 1903). Un hieron d'Artemis Πωλώ à Thassos (Berlin 1911). Un tumulus Macédonien à Langaza (Berlin 1910), ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ζ. Ἐμπερσοῦ «Monuments funéraires de Constantinople (Athènes 1925) καὶ ἐν τῷ Ι' καὶ ΙΒ' τόμ. τῶν «Θρακικῶν» «Τὸ Βυζαντινὸν ἑβδομον καὶ αἱ παρ' αὐτῷ Μοναὶ Ἁγίου Παντελεήμονος». Τῷ 1931 κληθεὶς ἐνταῦθα ἐταξινομήσε τὸ Μουσεῖον Μπενάκη, τὸ ὁποῖον καὶ διηύθυνε μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπελθόντος ἀρχὰς Δεκεμβρίου 1940 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου μετέβη δι' ὑποθέσεις του.

ΤΡΥΦΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Εἰς τὰς 8 Φεβρουαρίου 1941 ἀπεβίωσεν ἐνταῦθα εἰς ἡλικίαν 78 ἐτῶν ὁ ἱστορικός καὶ καθηγητὴς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως Τρύφων Εὐαγγελίδης, ὅστις διηύθυνε τὴν σύνταξιν τοῦ παραρτήματος τοῦ Γ' τόμου τῶν «Θρακικῶν», τοῦ ὁποῖου καὶ τὸ πλεῖστον ὁ ἴδιος συνέταξε καὶ ἀρκετὰ ἄρθρα ἐδημοσίευσεν εἰς τοὺς κατόπιν τόμους τῶν «Θρακικῶν». Ἐγεννήθη ἐν Τριγλείᾳ τῷ 1863, ἀπεφοίτησε τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς τῷ 1885 καὶ ἐσπούδασε εἰς τὰ πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Γερμανίας, διδάξας ἀκολούθως καὶ διευθύνων διάφορα γυμνάσια ἀσχοληθεὶς καὶ μετὰ τὴν συγγραφὴν πλείστων ἱστορικῶν καὶ λοιπῶν ἔργων.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΦΑΡΔΥΣ (Ὁ Σαμόθραξ)

Ὁ Νικόλαος Β. Φαρδύς ἐγεννήθη τῷ 1843 ἐν Σαμοθράκῃ ἐκ γονέων πτωχῶν, ἀλλ' ἐντίμων. Διακούσας τὰ μαθήματα τοῦ γραμματοδιδασκαλείου τῆς πατρίδος του καὶ ἐφιέμενος ἀνωτέρας παιδείας, ἀνεχώρησε μόλις δωδεκαετῆς ἐκ Σαμοθράκης καὶ ἦλθεν εἰς Σμύρνην, ὅπου ἐπὶ ὀλόκληρα ἔτη παλαίων κατὰ τῆς πενίας καὶ τῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν, καὶ ὡς μόνον ἐφόδιον ἔχων τὴν γλυκεῖαν φωνὴν του καὶ τὰ ὀλίγα ἐκκλησιαστικὰ μουσικὰ τὰ ὅποια ἀργότερον ἐτελειοποίησε, μόλις κατάρθωσε νὰ ἀποφοιτήσῃ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ἀναδειχθεὶς εἰς τῶν ἀρίστων αὐτῆς ἀποφοίτων.

Μετὰ τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς ἐταλαντεύετο τίνα τῶν ἐπιστημῶν ἤθελεν ἀκολουθήσει : τὴν φιλολογίαν ἢ τὴν ἱατρικὴν. Ἡ κλίσις του ἦτο ὑπὲρ τῆς φιλολογίας, ἀλλ' ἡ θεία τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐπιστήμη καὶ ἡ περιέργεια τοῦ νεαροῦ Νικολάου, νὰ ἐξετάσῃ καὶ

έρευνήση τὸν ἄνθρωπον, ἐξήλθον νικηταί. Καί ἔτσι ἀπεφάσισε νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν.

Ὅταν ἀπεφάσισε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς σπουδὰς του, ὅλη ἡ περιουσία του ἀνήρχετο εἰς ἑκατοντάδα περίπου φράγκων. Ἐχὼν ὅμως πεποιθήσιν εἰς ἑαυτὸν, ἦλθεν εἰς τὴν Μασσαλίαν, εἰς τὴν ἰατρικὴν τῆς ὁποίας σχολὴν ἐνεγράφη φοιτητής.

Ἐντὸς ὀλίγου προσεῖλκυσε τὴν εὖνοιαν καὶ ἀγάπην τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν καὶ προσελήφθη ὡς οἰκογενειακὸς διδάσκαλος, ἀναπτύξας οὐχὶ τυχαίαν παιδαγωγικὴν ἱκανότητα. Οὕτω δὲ οὐ μόνον ἐξηκολούθει τὰς σπουδὰς του, ἀλλὰ καὶ βιβλιοθήκην ἐκ τῶν μικρῶν του οἰκονομιῶν ἤρχισε νὰ καταρτίζει.

Ἄν καὶ ἰατρός, οὐκ ὀλίγας στιγμὰς ὑπέκλεπτε παρὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, θυσιάζων αὐτὰς εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν, τοῦ ὁποίου σεμνὸς ἀνεδείχθη ἱεροφάντης, δημοσιεύων μικρὰς καὶ μεγάλας πραγματείας διαφόρου καὶ ποικίλης ὕλης εἴτε ἐν πρωτοτύπῳ εἴτε ἐν μεταφράσει.

Ἄμα ἐπεράτωσε τὰς ἰατρικὰς σπουδὰς του, ἀπεστάλη εἰς Κορσικὴν ὅπως διευθύνῃ τὴν σχολὴν τῆς ἐκεῖ ὁμογενοῦς Κοινότητος, ὅπου συνέγραψεν ἀρίστην ἱστορικὴν πραγματείαν «Περὶ τῆς ἐν Κορσικῇ Ἑλληνικῆς ἀποικίας, μετὰ συλλογῆς Καρσατικῶν τραγουδιῶν καὶ συλλογῆς Καρσατικῶν λέξεων» (1888, σελ. 203), ἔργον μεγάλως ἐκτιμηθὲν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ξένων.

Ἐν Κορσικῇ ἐπὶ δύο ἔτη διαμείνας, ἠναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ ἕνεκα τῆς παθούσης ὑγείας του ἐκ τῆς ἀδιακόπου ἐργασίας, κατὰ συμβουλήν δὲ τῶν ἰατρῶν ἀπέσύρθη εἰς τὴν γενέτειράν του Σαμοθράκην, χάριν τῶν ἰαματικῶν τῆς λουτρῶν καὶ τοῦ θαυμασίου κλίματός της, ἐκ τῆς ὁποίας ὅμως δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ ἀποχωρισθῇ, ἀδικήσας καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ Ἑλληνικά γράμματα.

Φοιτητῆς ἀκόμη, μετέφρασε καὶ ἐξέδωκε τὸ 1883 τὰ πρὸς τὰς μητέρας συμβουλὰς τοῦ διασήμου ἰατροῦ Αἰ. Doppé, βιβλίον τυχὸν εὐμενεστάτης ὑποδοχῆς παρὰ τῷ κοινῷ.

Ἐν Μασσαλίᾳ εὐρισκόμενος συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἐξοβελίσῃ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα, ὡς περιττά, ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης,

ἐκδώσας ἐν φυλλαδίῳ τὰς ἰδέας του ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Ἡ δημοσίευσίς τῆς πραγματείας ταύτης οὐκ ὀλίγους προσεπόρισεν αὐτῷ πολεμίους, κατὰ τῶν ὁποίων γενναίως ἀντεπεξῆλθε. Συμπλήρωμα τοῦ πρώτου αὐτοῦ περὶ ἀτόνου καὶ ἀπνευματίστου γραφῆς δοκίμιόν του, ὑπῆρξεν ἡ τὸ 1892 ἐκτυπωθεῖσα εἰς τόμον πραγματεία, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν, ὅπου διὰ παντοειδῶν μαρτυριῶν καὶ ἀποδείξεων ὑποστηρίζει τὰς ἰδέας του.

Ὅποια σύμπτωσις! Ἀρίσταρχος ὁ Σαμόθραξ, ὁ διάσημος ἐπὶ τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων γραμματικός, ἐπινοητὴς τῶν τόνων, Σαμόθραξ ὁ προτείνων τὴν κατάργησιν αὐτῶν!

Ἐν Σαμοθράκῃ ἀποσυρθεὶς ὁ Φαρδύς δὲν ἔπαυσεν ἀνευδότης καταγιγόμενος εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν, δημοσιεύων ἐκάστοτε εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ πραγματείας ποικίλης ὕλης. Ἐβραβεύθη εἰς τὸν περὶ συλλογῆς ζώντων μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης Ζωγράφειον ἀγῶνα, καθὼς καὶ ὁ πρὸς τὸν Ἅγιον Δαμασκηνὸν ὕμνος του, δημοσιευθεὶς εἰς ὅλας τὰς Βυζαντινὰς Ἐφημερίδας.

Ὑπῆρξε μέλος πολλῶν Συλλόγων καὶ Ἐταιρειῶν, ὅπως τοῦ πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ Συλλόγου, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε καὶ δωρητὴς, τοῦ Γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Βερολίνου καὶ Ἀθηνῶν, τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου κτλ.

Πρῶτος ὁ Φαρδύς ἐξέδωκε πλήρη σειρὰν τῶν νομισμάτων τῆς Σαμοθράκης, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ *Journal International d'Archéologie numismatique* τοῦ Σβορώνου (Τόμ. Α΄. τρίτον τρίμηνον, 1898), καταριθμήσας ὑπὲρ τὰ 49 ὀνόματα ἀρχόντων τῆς Σαμοθράκης.

Δυστυχῶς, ὅμως τὸ τελειότερον καὶ σπουδαιότερον ἔργον του τὸ Ἐπιθετολόγιον, καρπὸν δεκαεξαετοῦς ἐργασίας, περατωμένον ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του καὶ ἔτοιμον πρὸς ἐκτύπωσιν, δὲν κατάρθωσε νὰ δημοσιεύσῃ ἐλλείψει μέσων. Τοιοῦτον λεξικόν, διότι ἐν εἴδει λεξικοῦ εἶναι συντεταγμένον, ἀριθμοῦν περὶ τὰς 1200 σελίδας εἰς φύλλον, δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν, ἀμάρτημα δὲ μέγα θὰ εἶναι ἂν δὲν ληφθῇ πρόνοια νὰ διασωθῇ καὶ ἐκδοθῇ πρὶν ἢ καταστραφῇ.

Εἰς τὰ χειρόγραφα του εὐρίσκεται ἐκτενεστάτη ἱστορία τῆς Σαμοθράκης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, τὴν ὁποίαν δὲν κατάρθωσε νὰ ἴδῃ ἐκδιδομένην.

Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω ἔγραψε καὶ διαφόρους σατίρας, καθὼς καὶ τινὰ ἔμμετρα, τὰ ὁποῖα παραμένουν ἀνέκδοτα.

Περατοῦντες τὰς βιογραφικὰς ταύτας σημειώσεις ἀναφέρομεν ὅτι ὁ Νικόλαος Φαρδύς ὑπῆρξε τέκνον τῆς ἰδίας ἐργασίας του, δη-

μιουργός τῆς τέχνης του τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε διὰ μόνης τῆς ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς ἐν τῇ ἐργασίᾳ. Παρ' οὐδενός ἔλαβεν ἀμοιβήν, πλὴν τῆς ἠθικῆς, τῆς ὁποίας πάντες ἔχομεν ἀνάγκην. Διήλθε τὸν βίον του ἐργαζόμενος, θεωρῶν τὴν ἐργασίαν ὡς μόνην δόξαν καὶ τιμὴν. Ὁ βίος του, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἦτο ἀτελείωτος ἀγών.

Ἀπέθανε τὴν 25 Ἰουλίου 1900 αἰφνιδίως ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ του εἰς ἡλικίαν 47 ἐτῶν ἐν πλήρει αὐτοῦ τῇ δράσει καὶ πνευματικῇ παραγωγικότητι.

Ἐν Ἀλεξανδρουπόλει 1901.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

Ἱατρός

Τὸ χωριὸν Ἄκ ἄλαν Ἀδριανουπόλεως.

Ἀπὸ τὴν Συλλογὴν Ἀχ. Σαμοθράκη.

ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΡΕΣ

Ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940 ὑπερασπίζει τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἀμυνομένη κατ' ἀρχάς, ἐπιτιθεμένη ἀκολούθως κατ' ἀνάνδρου Μεγάλης Δυνάμεως, θελούσης ὑπόυλως νὰ στερήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς. Σύσσωμον τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἀγωνίζεται τὸν ἱερὸν ἀγῶνα ἀποσπᾶσαν τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν ὄλου τοῦ κόσμου. Τέκνα αὐτοῦ προσέφερον τὴν ζωὴν των. Οἱ Θράκες δὲν ὑστέρησαν. Κατωτέρω δημοσιεύομεν μερικὰς βιογραφικὰς πληροφορίας ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν, ὅσας μέχρι τῆς λήξεως τῆς ἐκτύπώσεως τοῦ παρόντος τόμου κατωρθώσαμεν νὰ περισυλλέξωμεν.

Τὰ «Θρακικὰ» παρακαλοῦν θερμῶς τοὺς συγγενεῖς τῶν φονευθέντων ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν ἐν τῷ πολέμῳ, ἢ συνεπείᾳ τραυματίων θανόντων, ἐκ τῆς Δυτικῆς Θράκης ἢ προσφύγων ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς ἢ τῆς Βορείου Θράκης (ἄλλοτε Ἀν. Ρωμυλίας) ὅπως λάβουν τὴν καλωσύνην καὶ ἀποστείλουν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν «Θρακικῶν» σημείωσιν τοῦ ὀνόματος, τῆς πατρίδος καὶ τὸν τόπον τοῦ θανάτου των, ὅπως καταχωρηθοῦν εἰς τὸν προσεχῆ τόμον τῶν «Θρακικῶν». Τὴν παράκλησιν ταύτην ἀπευθύνει καὶ πρὸς τὰ διάφορα Θρακικὰ σωματεῖα καὶ τοὺς ἀξιολτίμους κυρίους Δημάρχους καὶ Προέδρους κοινοτήτων ἢ καὶ πάντα γνωρίζοντά τι περὶ αὐτῶν καὶ τοὺς εὐχαριστεῖ ἐκ τῶν προτέρων.

*Σὰν σκοτωθῶς τὸν πόλεμο, σὰς τὸ ζητῶ γιὰ χάρι
κανεῖς μὴν κλαῖσῃ καὶ κανεῖς μὴν πικραθῇ γιὰ μένα.
Στὴ μάχῃ ὁ Χάρος τὸ καλὸ διαλέγει παλληκάρη!
Τὼχω χαρὰ, κρυφὴ χαρὰ, μὲ στήθια ἄματωμένα,
μὲ ῥαγισμένον μέτωπο, παιδί τοῦ Λεωνίδα!
γιὰ σέ, ἂν πέσω, εἰς τὸν βωμὸ τῆς λευθεριᾶς, Πατρίδα!*

Ἀπὸ τὰς «Κρητικὰς Ἐμπνεύσεις» τοῦ ΕΜΜ. ΣΤΡΑΤΟΥΔΑΚΗ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ, άνθυπολοχαγός

Μεταξύ τών πρώτων προμάχων τών δικαίων καί τής ελευθερίας τής πατρίδος μας, οί όποιοι έπεσαν έπί του πεδίου τής τιμής εΐναι καί ό νεαρός άνθυπολοχαγός Νικόλαος Κ. Χατζόπουλος. Ό άειμνηστος Ν. Χατζόπουλος έφονεύθη πολεμών εις τήν Πίνδον κατά τήν

μάχην τής 7ης Νοεμβρίου 1940 εις τό ύψωμα Γκραμβάλα άφ' ου άντέστη έπί 48ωρον μετά τών άνδρων του έναντίον δύο έχθρικών συνταγμάτων. Έγεννήθη έν Θεσσαλονίκη τή 20 Μαρτίου, κατήγετο δέ έκ Τυρολόδης τής 1920, Ανατολικής Θράκης. Αποφοιτήσας του Γ' Γυμνασίου Θεσσαλονίκης εισήχθη εις τήν Σχολήν τών Ευελπίδων έξ ής άπεφοίτησεν άριστεύσας καί έλαβεν τόν βαθμόν του άνθυπολοχαγοϋ. Η έκρηξις του Έλληνοϊταλικου πολέμου ευρεν αυτόν φρουρόν τής πατρίδος έπί τών συνόρων τής Ηπειρου, όπου ειχε τήν τιμήν νά άποκροϋση μεταξύ τών πρώτων τόν εισβολέα ύπακούων εις τήν φωνήν τής άμυνομένης πατρίδος του. Έπεσεν ήρωικώς έν τή έκτελέ-

λέσει του ύψιστου τούτου καθήκοντος. Ό πατήρ του άειμνήστου τούτου ήρωος Κωνσταντίνος Ν. Χατζόπουλος έδέχθη μετ' έγκατε-ρήσεως καί ύπερηφάνειας τήν άγγελίαν του συνταγματάρχου διοικητοϋ τής 1321 μονάδος, γνωρίζοντος αύτῶ τόν ήρωικόν θάνατον του υιοϋ του.

ΣΠΥΡΟΣ ΣΥΜ. ΚΟΥΒΑΤΖΗΣ

Έκ Σουφλίου έγεννήθη τήν 18 Όκτωβρίου 1919 Ό πατήρ του σιδηρουργός-άμαξοποιός τό έπάγγελμα διεκρίνετο δια τήν άκραν εργατικότητά του. Ό Συμρ. Κουβατζής έτελείωσε τό Γυμνάσιον Σουφλίου τό έτος 1937, άργότερον δέ τήν στρατιωτικήν του θητεϊαν διή-

νυσε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν ἐφεδρῶν ἀξιωματικῶν τῆς Σύρου, ὁπόθεν μετὰ ἐννεάμηνον ὑπηρεσίαν ἐξῆλθεν ἀνθυπασπι-
τῆς καὶ πρῶτος ἐπιτυχῶν ἐξελέγη εἰς τὴν ἀεροπορίαν. Ὑπηρετήσας
εἰς διαφόρους βάσεις μετὰ ζήλου πα-
ραδειγματικοῦ ὡς ἔφεδρος ἀρχισμη-
νίας ὁ Σπυρ. Συμ. Κουβατζῆς, μετὰ
τολμηροτάτας καὶ νικηφόρους ἀερο-
μαχίας ἀνά τὴν νότιον Ἰταλίαν καὶ
Ἀλβανίαν, ὡς προκύπτει ἐξ ἐπισή-
μων ἐγγράφων καὶ ἀτομικῶν πρὸς
τοὺς γονεῖς του ἐπιστολῶν, ἔπεσεν
τέλος ἐνδόξως τὸ τιμημένο παλληκά-
ρι τῆς Θράκης πρὸ τῆς Κορυτσᾶς τὴν
15ην Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1940.

Ἄξιον ἐξάρσεως καὶ σημειώσε-
ως, ὡς καὶ παράδειγμα διὰ τὰς συγ-
χρόνους μας Ἑλληνίδας, εἶναι, ὅτι ἡ
μητέρα τοῦ ἥρωικοῦ Σπύρου, Τριάδω,
κατὰ τὸ ἐπισήμως τελεσθὲν μνημόσυνόν του εἰς τὸ Σουφλίον εἰς τὸ
τέλος τοῦ ἐπιμνημοσύνου λόγου ἀνεφώνησε ἀπὸ ψυχῆς αὐθορμήτως
τὰ ἀλησμόνητα : «Κι' ἐγὼ μ' ὄλη μου τὴν καρδιά μ', τὸ χάρισα τὸ
παιδάκι μ' στὴν Ἑλλάδα». Τῇ 9 Μαρτίου ἐτιμήθη διὰ τοῦ Σταυροῦ
Ἰταμένου.

Κ. Γ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Σπυριδων Πεντεδέκα.—Ἐγεννήθη ἐν Ἀμφικλείᾳ (Φθιωτιδοφω-
κίδος) κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1907. Ἀποφοιτήσας τοῦ Γυμνασίου Ἀμ-
φικλείας, εἰσήχθη εἰς τὸ Μονοτάξιον Διδασκαλεῖον Ἀθηνῶν τῷ
1925 καὶ μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του διωρίσθη διδάσκαλος τὸ 1926 εἰς
τὴν Ξάνθην. Φοιτήσας ἐπὶ ἐξάμηνον εἰς τὴν Σχολὴν Ἐφεδρῶν Ἀ-
ξιωματικῶν ἀπεφοίτησε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐφέδρου Ἀνθυπολοχα-
γοῦ τῷ 1927. Τὴν 25ην Αὐγούστου 1940, ἐκλήθη καὶ παρέμεινεν εἰς
τὸ 23ον Σύνταγμα Πεζικοῦ μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἔπεσεν εἰς τὸ
πεδῖον τῆς μάχης. Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1939, ἐποχῆς ἀπολύσεως ἕκ
τοῦ στρατοῦ, διωρίσθη διδάσκαλος Ἀβδῆρων καὶ παρέμεινε μέχρ
τῆς 25ης Αὐγούστου 1940. Τὸ 1930 ἐνυμφεῦθη μετὰ τῆς Ἀρίστης Βέι-
κου ἐξ Ἐπιβατῶν.

Ζαχαρ. Ἀθανασιάδης.—Ἐκ Κομοτινῆς ἔπεσεν τὴν 20 Δεκεμ-
βρίου 1940 ἡρώτικῶς μαχόμενος εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Πόγραδετς.
«Φῶς» Θεσσαλονίκης 25 Φεβρουαρίου 1941.

Ἄθ. Παπαγιάννης—Μιχ. Γεωργίου—Μιχ. Φάκας—Κ. Χουρμουζιάδης 421

Ἄθ. Παπαγιάννης.—Ἐφ. Ἀνθ)στής ἐκ Σχολαρίου Ραιδεστοῦ.
Ἐπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος τὴν 4 Ἰανουαρίου 1941. Αὐτόθι.

Μιχαὴλ Β. Γεωργίου.—Ἐκ Κομοτινῆς ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ πεδίου
τῆς μάχης. «Τύπος» 24 Φεβρουαρίου 1941

Μιχαὴλ Φάκας (ἢ Τζατζούλης).—Ἐκ Ξάνθης ἐτῶν 26 δεκαεὺς
πεσὼν ἡρωϊκῶς μαχόμενος εἰς τὴν μάχην τοῦ Πόγραδετς.
«Φῶς» 1 Φεβρουαρίου 1941.

Κωνσταντῖνος Ἐπ Χουρμουζιάδης ἐκ Καστανιῶν Ἀν. Θράκης
ἐτῶν 30 πληγῶθεις ὑπὸ βόμβας ἀεροπλάνων κατα τὴν μάχην Τεπε-
λενίου τῆς 30 Ἰανουαρίου ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Φεβρουαρίου
1941.

Διδυμότειχον.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΔΙΟΝ
ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

1941

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος	ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ
Γ. Γραμματεὺς	ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΓΚΡΙΩΤΗΣ
Ταμίας	ΙΩΑΚΕΙΜ ΛΑΓΙΑΣ
Σύμβουλοι	ΜΙΑΤΙΑΔΗΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΙΜΗΚΟΣ

Δ. ΑΒΑΤΖΗΒΑΣΗΣ
ΦΙΛ. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ
ΙΟΡΔ. ΑΛΜΠΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΛ. ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ
Π. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ
ΑΝ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΘ. ΓΚΕΜΟΥΣΦΕΡΔΑΝΗΣ
ΧΡ. ΚΑΡΑΧΑΛΙΔΗΣ
Β. ΚΟΥΒΕΡΗΣ

Δ. ΛΟΥΪΖΟΣ
Β. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ
Θ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Γ. ΠΟΠΠΩΝΗΣ
Δ. ΣΑΚΚΑΛΗΣ
Μ. ΣΑΡΑΝΤΗΣ
Ζ. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Δ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Μέγας Ευεργέτης

† ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. Π. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Ευεργέται

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

† ΕΛΕΝΗ Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ

Μεγ. Δωρηταί

ΤΑΜΕΙΟΝ ΑΝΤΑΛΛΑΞΙΜΩΝ

† ΚΙΜΩΝ Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Δωρηταί

ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΟΥ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΚΑΛΟΥΔΗ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΙΩΑΚΕΙΜ ΛΑΓΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ

<i>Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου</i> : Ὑπῆρξε Θρακικὴ Τέχνη;	5—25
<i>Ἰδίου</i> : Κώδιξ τοῦ Νικηφόρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλίππουπόλεως (1850—1861) (Τέλος)	26—64
<i>Ἀ. Ἀ. Σταμούλη</i> : Ταξείδια εἰς τὴν Θράκην. Ἀδριανούπολις (Μετάφρασις)	65—82
† <i>Γ. Λαμπουσιάδου</i> : Ὀδοιπορικὸν (Διδυμῶν τευχον, Βιζύη, Ἀδριανούπολις, Ἀρναούτκιοι, Κρασσώριον (Σιαραπλάρ), Τσιορέκεσι, Τέλος).	83—88
<i>Κ. Μυρτ. Ἀποσταλίδου</i> : Ἀνέκδοτος ἀκολουθία καὶ ἐγκώμιον πέντε Θρακῶν νεοφανῶν μαρτύρων Μανουήλ, Γεωργίου, Μιχαήλ, Θεοδώρου καὶ Γεωργίου	335—365
<i>Σ. Δ. Μανρομιχάλη</i> : Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως	366—371
<i>Β. Ἀριστοβούλου</i> : Ταξείδια εἰς τὴν Θράκην	372—385

ΓΛΩΣΣΙΚΑ—ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

<i>Ἑλληνικῆς Σταμούλη-Σαραντῆ</i> : Παραμύθια τῆς Θράκης (Συνέχεια)	89—190
† <i>Κ. Χουρμουζιάδου</i> : Παραοίμια καὶ παροιμιώδεις ἐκφράσεις Πετροχωρίου (Τσακηλίου) Μετρῶν	191—266
<i>Φωτ. Γ. Ἀποστολίδου</i> : Θρακικὴ γλωσσογραφία. Ἀπὸ τῆς γλῶσσα τῆς Τσεντῶς	267—305
<i>Ἀ. Ἀ. Σταμούλη</i> : Τοπωνύμια ἐπαρχίας Σηλυβρίας	306—310
<i>Ζ</i> : Διάφορα λαογραφικὰ Σαμακοβίον (Προλήψεις, εὐχές, κατάρες, βρισιές, παροιμίαι, συνήθειαι)	311—324
<i>Ἐυστρατίου Ζήση</i> : Γλωσσάριον Αὐδημίου	325—334

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ—ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ—ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Ἀρχιερεῖς Θράκης	387—394
Καθολικοὶ ἀρχιερεῖς	395
Συρτὸς Σηλυμβριανὸς	396
Φάλαγξ Θεσσαλο-Μακεδονο-Θρακῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν	396—399
<i>Δ. Γρ. Καμπουρόγλου</i> : Δωρόθεος ὁ Πρώτος μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως	399
Συγχωρητικὴ εὐχή διὰ τὸν Αἴνου Σωφρόνιον	400—404

Ἄχ. Θ. Σαμοθράκη : Ντούκενι καὶ Κασκάπανι (Θρακικὴ Πα-
ράδοσις) 404—411

Ἐπιγραφή Λουλὲ Βουραγᾶζ 412

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Ὁ Μαρωνείας καὶ Θάσου Σπυρίδων 413

Θεόδωρος Μακρίδης 413—414

Τρύφων Εὐαγγελίδης 414

Ἄχ. Θ. Σαμοθράκη : Νικόλαος Β. Φαρδὺς (ὁ Σαμόθραξ) 414—417

ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΡΕΣ

Νικόλαος Χατζόπουλος 419

Κ. Γ. Κουρτίδου : Σπῦρος Συμ. Κουβατζῆς 419—420

Σπυρίδων Πεντεδέκα 421

Ζαχ. Ἀθανασιάδης 421

Ἀθ. Παπαγιάννης 422

Μιχαὴλ Β. Γεωργίου 422

Μιχαὴλ Φάκας (ἢ Τζατζούλης) 422

Κωνσταντῖνος Ἐπ. Χουρμουζιάδης 422

Θρακικοῦ Κέντρου Διοικητικὸν Συμβούλιον, Εὐεργέται, Δω-
ρηται 423

ΕΙΚΟΝΕΣ

Ἡ περιφέρεια Σαμακοβίου 312

Ἡ ἐν Σαμοθράκῃ Σχολή 313

Τρυγητὸς 317

2 εἰκόνες δοχείων τρύγου 318

Σκάφη τρύγου 319

Ἡ Γάνος πρὸ τοῦ 1912 385

Χάρτης τῆς Θράκης 1573 386

Παλιοντολογικὰ εὐρήματα Κομοτινῆς 398

Ἄλλα 402

Παραλία Μυριοφύτου 406

Κατασκηνώσεις εἰς Γάνον 406

Ἡ Χώρα τῶν Γανοχώρων 410

Μέγαρον Σρατιᾶς ἐν Ἀδριανουπόλει 410

Ἡράκλεια 412

Νικ. Φαρδὺς 415

Τὸ χωρίον Ἄκ ἄλλαν 417

Νικ. Χατζόπουλος 419

Σπῦρ. Κουβατζῆς 420

Διδυμότειχον 421